ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1
JEUDI
1er FEVRIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 18.778 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.778

ԱՆԲՆԱԿ ԿՂԶԵԱԿ ՄԸ, ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ԴՐՕՇԱԿՆԵՐ, ԳԼԻՆԹԸՆԻ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ... ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻ՞ՒՆ

Բաւական տարօրինակ պատմութիւն մըն է որ յանկարծ մեծ տարողութիւն կ'առնէ եւ կը մղէ լրջախոհ «Մոնտ»ը գրելու. - «Անբնակ ժայռաբեկոր մը Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ վէճի մը նիւթ է որ կը սպառնայ միջազգային տագնապի մը ծաւալ առնել»...:

Ինչպէս ծագեցաւ այս խնդիրը, Պարզապէս, Դեկտեմբերին Թրքական նաւ մը խրած էր այդտեղ եւ մերժած էր յունական նաւաճիգի մը օժանդակութիւնը: Յոյները բողոք բարձրացուցած էին Թուրքիոյ կառավարութեան մօտ: Յունուար 28-ին, «Հիւրրիյէթ»ի երկու թղթակիցներ թռանով գացած էին այդ ժայռաբեկորը՝ Գարտաք (Թուրքերուն համար), Իմիա (Յոյներուն) եւ վար առած յունական դրօշակը որ բարձրացած էր միջադէպէն ետք եւ փոխարինած Թրքական դրօշակով մը: Ժայռաբեկորը մաս կը կազմէ Երկոտասան կղզեխումբին եւ 4,5 մղոն է Թրքական ափերէն: Աթէնքի մէջ, նոր վարչապետը՝ Սիմիթիս 300 ոգեւորուած երեսփոխաններու առջեւ յայտարարած է. - «Իմիա» յունական է, Թրքախօսքերը օրինաւոր ոչ մէկ հիմ ունին»: Կոչ եղած է Թուրքիոյ որ քաշէ իր նաւատորմը, մեղմացնելու համար լարուած մթնոլորտը: Թուրքերն ալ, սակայն, տրամադիր չեն եւ Թ. Չիլլէր չեշտած է որ՝ «Թուրքիա չի կրնար օտար դրօշակ մը հանդուրժել իր հողամասին վրայ» (Թրքականը կարելի է հանդուրժել, անշուշտ, ուրիշին հողամասին վրայ, Անատոլուէն Կիպրոս...):

Դրօշակներու այս պատերազմը որ կը զուարճացնէ կարգ մը թերթեր ինչպէս՝ «Լիպերասիոն» (Յունուար 31) այնքան ծաւալ առած է որ Միացեալ - Նահանգներու նախագահն ալ, Գլինթըն, հրապարակ իջած է եւ կոչ ըրած Անգարայի եւ Աթէնքի որ հանդարտին եւ Երեքշաբթիէն Չորեքշաբթի (Յունուար 30 - 31) լուսնալիք գիշերը Ամերիկայի Արտաքին Նախարար՝ Ռ. Հոլպրուքի միջամտութեամբ համաձայնութիւն գոյացած է երկու երկիրներու միջեւ: Անգարա պարտի հեռացնել իր նաւերը: Չորեքշաբթի առտու սակայն, Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարը՝ Պայքալ կը հերքէր...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ, փարանումներէ ետք, որոշեց նուազեցնել խնայողութեան Ա. տետրակին տոկոսը 4.5%-էն իջեցնելով 3.5%-ի: Այս ձեւով, Ժիւփէ կ'ուզէ զարկ տալ սպառումին եւ միեւնոյն ատեն քաջալերել աժան բնակարաններու (ԱՇ-ԷԼ-ԷՄ) շինութիւնը քանի որ Ա. տետրակի գումարները գլխաւորաբար այդ նպատակին կը ծառայեն: Այս տետրակը ամէնէն ժողովրդականն է եւ որոշումը բացասական հակազդեցութեանց տեղի տուաւ: Ոմանք կ'առարկեն պէտք չէր դպչիլ միջին Ֆրանսացիին խնայողութեան նախընտրած ձեւին, իսկ Ժիւփէ կ'ըսէ թէ այս որոշումը պէտք է պատճառ ըլլայ որ դրամատուներն ալ հետեւին եւ սակերու ընդհ. նուազում մը ըլլայ: Այնքան ալ ապահով չէ որ այս կարգադրութիւնը պատճառ ըլլայ սպառումին, ոմանք կ'ըսեն թէ խնայողութեան այդ ձեւը օգտագործողները, պարզապէս այլ ձեւեր պիտի փնտռեն, աւելի նպաստաւոր: Կառավարութիւնը նաեւ տուրքերու գեղչեր կը շնորհէ անոնց որոնք 1996-ին, 97-ին եւ 98-ին տուներ կը գնեն եւ վարձու կուտան: Այս ամբողջը կրնայ մեծ օգուտ մը չբերել սպառման, եթէ նկատի առնուին այն նոր տուրքերը որոնք Փետրուարէն սկսեալ ծանր բեռ մը կը ստեղծեն բոլորին համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութիւնը զգալի յաւելում մը կրած է Նոյեմբերին եւ Դեկտեմբերին: 57 հազար նոր գործազուրկերով, ընդհանուր թիւը աւելի քան 3 միլիոն է: Ամբողջ տարուան վրայ սակայն, 55 հազարի նուազում մը արձանագրուած է:

ՄԻԱՑԵԱԼ -- ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով 12 տարեկան մանուկ մը, 13 տարեկան իր ընկերոջ հետ չափահասներու բանտը կը դրուի: Երկուքն ալ դատապարտուած են որովհետեւ շէնքի մը 14-րդ յարկի պատուհանէն նետած էին 5 տարեկան տղեկ մը որ կը մերժէր չաքարեղէն գողնալ իրենց համար: Շիքակոյի դատաւորը մերժած է պաշտպանութեան դիմումը մանուկներու յատուկ կեդրոն մը դնելու:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ արեւելքը իսլամապաշտ խմբակ մը մորթած, ապա անդամահատած է 6 կիներ եւ աղջնակ մը: Այս աբարքով 14-ի կը բարձրանայ սպաննուած անձերու թիւը, վերջին օրերս:

ՌՈԺԷ ԿԱՌՕՏԻ, համայնավար կուսակցութեան նախկին մտաւորական դէմքը, որ արտաքսուեցաւ 1970-ին որովհետեւ աւելի ջերմեռանդութեամբ կ'ուզէր որ դատապարտուի Չեխոսլովաքիոյ բնականնացումը, ուրացողներու (նեկատիոնիսթ) կարգին կը դասուի այլեւս, որովհետեւ գրութեամբ մը կը ձաղկէ Նիւրամպերկի «արդարադատութիւնը» առարկելով որ դատարանը յաղթականի վճիռ տուաւ: Կ'ըսէ թէ ճիշդ է որ Հրեաները տառապեցան պատերազմին, բայց նոյնքան որքան ուրիշ բնակչութիւններ եւ թէ ի վերջոյ վայրագութիւնները երկկողմանի եղան: Կառօտի վկայութիւններ ալ կը բերէ այդ առընչութեամբ: Իր երկար յօդուածը լոյս տեսած Լա Վիէյլ Թօփ պարբերականին մէջ, խորագրուած է «Իսրայէլեան քաղաքականութեան հիմնադիր առասպելները»: Կը բացատրէ որ ցեղասպանութիւն չէ եղած, ծանօթ միակ ցեղասպանութիւնները Աստուածաշունչի ցեղասպանութիւններն են: Կառօտի որ Մօրիս Թորէզի կողքին էր որպէս կուսակցութեան փիլիսոփան շատ յուսախաբ կ'ընէ իր նախկին ընկերները եւ «Իւմանիթէ» չի ծածկեր իր ցաւը: Յիշենք որ Կառօտի դաւանափոխ եղած է եւ մահմետական դարձած: Ծոցի պատերազմի ատեն Իրաքի կողմնակից էր: Մռափը (ցեղասպանութեան դէմ շարժումը) բողոք ներկայացուցած է:

ՓԱՎԱՌՈԹԹԻ շատ ազդուած է Վենետիկի Ֆենիչէի հրդեհէն եւ յայտարարած է՝ «Երգի աշխարհը որբ կը զգայ ինքզինք» որովհետեւ Իտալիոյ գեղեցկագոյն օփերան կը նկատէ, ճարտարապետական գետնի վրայ, բայց նաեւ իր զմայլելի ձայնականութեան համար: «Այս թատրոնը հոգի մը ունի որ պէտք է յաւիտեան ապրի» դեռ կ'ըսէ Փավառօթթի: Ֆենիչէն անգամ մը այրած էր 1836-ին, ուրկէ արդէն իր անունը՝ Ֆենիչէ (Փիւնիկ) որ կը ծնի մոխիրներէն: Այժմ քաղաքապետը կ'ըսէ՝ «Քոմ'Էռա է տոմ'Էռա» (ինչպէս որ էր, ուր որ էր), ըսելու համար որ պէտք է ժամ առաջ վերաշինուի, կրկնելով իր նախորդներուն խօսքերը, երբ 1902 Յուլիս 14-ին Սան - Մարքօ հրապարակին վրայ կը տապալէր հռչակաւոր զանգակատունը (Գամփանիլէ): Վերաշինութեան ի նպաստ բազմաթիւ ձեռնարկներ նախատեսուած են արդէն իսկ: Փավառօթթի համերգ մը կ'ուզէ տալ, Գանի փառատօնը միջազգային մեծ կալա մը պիտի կազմակերպէ, միջազգային հանգանակութիւն մըն ալ տեղի պիտի ունենայ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՈՎԿԱՍՑԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

«Աւրասիա» նաւուն գրաւումը ու մինչեւ Վոսփոր ճամբորդութիւնը ամբողջ աշխարհին ուշադրութիւնը հրաւիրեց այն երեւոյթին վրայ որ Չեչէնները գրեթէ իրենց եղբօր տան մէջ գտնուելու ձեւով կը վարուէին Թուրքիա. իսկ Պոլսոյ ծովափին վրայ իրենց ի նպաստ կատարուած համակրանքի ցոյցերը վկայեցին թէ միակողմանի չէին Չեչէններու զգացումները:

Թուրք բազմատարր հաւաքականութեան մէջ կան ծագումով Չեչէններ որոնցմէ ոմանք մաս կազմած են Գրոզնիի բախումներուն: Պնդողներ կան որ Թուրքիա ապրող հիւսիսային - Կովկասցիներու թիւը առնուազն 3 միլիոն է: Չէչէններէն զատ կան Չէրքէզները. անոնք շառաւիղներն են մահմետական այն լեռնականներուն որոնք Ռուսերու կողմէ անգթօրէն վտարուած են իրենց բնակավայրէն, անցեալ դարու կէսին: Չէչէնները 30 հազարի չափ են. անոնցմէ շատեր հետեւելով իրենց ազգային աւանդութեան, ընտրած են զինուորական ասպարէզը: Անոնցմէ մէկն է սպայակոյտի նախկին նախագահ Տ. Կիւնէշ:

Այս բոլորը Թուրքիան հեռաւոր յենակէտի մը վերածած են չէչէն անկախականներուն համար, երբ նոյնիսկ Անգարա կ'ըսէ թէ կը յարգէ Ռուսաստանի հողային ամբողջականութիւնը, անշուշտ վախնալով քրտական իր հարցին անբաղձալի միջամտութենէ մը: Այսուհանդերձ, Պոլսոյ Կովկաս - Չէչէնիոյ կոմիտէն ու շուրջ 50 ընկերակցութիւններ հանգանակութիւն կը կատարեն դեղօրայք ղրկելու համար: Կան վիրաւորներ որոնք կը բուժուին Թրքական հիւանդանոցներու մէջ:

Ճիշդ է որ Չէչէնները Թրքախօս չեն եւ Օսմանեան կայսրութիւնը երբեք ուղղակի չէ տիրած հիւսիսային - Կովկասի. բայց անոնք հիացում կ'առթեն իրենց հերոսութեամբ: Այդ փոքրամասնութեան պատկանող փաստաբան մը կ'ըսէ թէ շատ մը Թուրքերու համար Չէչէններու պայքարը վրէժի իմաստ ունի Թրքախօս Ադրբէջանցիներու Հայերէ կրած պարտութեան դէմ:

Չէչէններու պատերազմը հիւսիսային - Կովկասի Թուրքերուն համար ինքնութեան որոնումի ազդակ մը եղած է: Անոնց տրուած նիւթական աջակցութիւնը կը հայթայթուի պոռնկութեան գործունէութենէ. անոնք, կ'ըսուի թէ Մոսկուայէն, Սիպերիայէն, կամ Ուկրանիայէն նուազագոյն երեք հազար պոռնիկ ունին որոնք «կը գործեն» ադրբէջանցի կաւատներու «պաշտպանութեան» տակ: Շատ լաւ կազմակերպուած է անոնց մաֆիան, Թրքերէն կը խօսին: Ադրբէջանցիներու կռիւը Հայերու դէմ, արդելք չէ եղած որ օգնութիւն հասցնեն լեռներու միւս կողմը Ռուսերու դէմ պատերազմող իրենց կրօնակիցներուն: Ադրբէջանը նաեւ որպէս անցքի շրջան կը ծառայէ Տաղստանէն Չէչէնիա անցնելու համար մահմետական լեզգիներու մեղսակցութեան շնորհիւ: Կովկասցի այդ փոքր ազգը կ'ապրի այդ սահմանին երկու կողմը:

Ծագումով Կովկասցիներու մէջ քիչ չէ նաեւ թիւը անոնց որոնք կ'երազեն հիւսիսային - Կովկասի համադաշնակցութիւն մը, ինչպէս 1918 - 1921 շրջանին: Ու հակառակ այդ տարածքին մէջ գործածուած ինը լեզուներու գոյութեան, անոնք համոզուած են որ այդ հեռանկարը իրականանալու պարագային, հասարակաց լեզուն Թրքերէնը պէտք է ըլլայ, քանի որ «ռուսերէնը ճնշումի, կեղեքումի լեզուն է»:

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ԱՄԵՐԻԿԱ ԱՆՑԱՒ

ԼՂՀ նախագահ Ռոպէր Քոչարեան, Արտաքին նախարար Արկադի Ղուկասեան եւ Հայաստանի մօտ ԼՂՀ ներկայացուցիչ Ալեքսան Յարութիւնեան, Միացեալ - Նահանգներու Հայկական Համագումարին հրաւէրով Միացեալ - Նահանգներ գացին, 48 ժամուան անպաշտօն կայքէ մը ետք Փարիզ: Անոնք կ'այցելեն Ուաշինկթըն, Նիւ - Եորք, Տիթրոյթ: Հաւաստի աղբիւրներ հերքած են այն լուրերը բստ որոնց Ռ. Քոչարեանի Նիւ - Եորք այս այցելութիւնը հետեւանք է ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղար Պ. Ղալիի յատուկ բանագնաց Ալտօ Այէլոյի հրաւէրին, այսուհանդերձ Ռ. Քոչարեան - Այէլօ տեսակցութեան մը հաւանականութիւնը չէ բացառուած:

***

ՀԻՄՆՈՒԱԾ «ՀԱՅԿ. ԾՈՎԱՅԻՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄ» ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Օգտուելով ՄԱԿ-ի այն պայմանագիրէն որ ծով չունեցող պետութիւններուն ալ իրաւունք կուտայ ոչ միայն նաւատորմ, այլեւ նաւահանգիստներ ունենալու այլ պետութիւններու ծովափներուն վրայ, Հայաստանի մէջ հիմնուած է «Հայկական ծովային նաւատորմ» ընկերակցութիւնը: Արդէն Ռուսաստանի Նովոռոսիսկ քաղաքին նաւահանգիստի ղեկավարութեան հետ համաձայնութիւն ձեռք բերուած է 5000 թոննոց երկու նաւ գնելու կամ վարձելու: Յունաստանի համապատասխան շրջանակներուն հետ ալ գործակցութեան բանակցութիւններ կը տարուին. ստացուած է նաեւ Վրաստանի ղեկավարութեան համաձայնութիւնը: Հեռանկարներ կան Սեւ ծովու, յատկապէս Պաթումի ափին, նաւահանգիստներ վարձելու:

***

«ՍԵՒԱՆ» ՊԱՆԴՈԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԱԾ

Սեփականաշնորհման յանձնախումբը որոշած է Երեւանի «Սեւան» պանդոկը վաճառել երկու թեկնածուներէն «Քարուսէլ» ընկերութեան (Լիխթէնշթայն), 105 միլիոն դրամի փոխարէն (շուրջ 250 հազար տոլար): Առկէ զատ ընկերութիւնը պէտք է 20 օրուան ընթացքին 80 միլիոն դրամ յատկացնէ քաղաքին գործադիր կոմիտէին եւ 600 հազար տոլարի մասնակցութիւն բերէ բարեսիրական հիմնադրամներու: Շէնքին վերանորոգումը պիտի աւարտի հինգ տարիէն:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 30 -- 31)

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁՔԵՐԸ ՉԵՆ ՎՃԱՐՈՒԻՐ

Կարգ մը երկրաբանական արշաւախումբերու աշխատողները քանի մը ամիսէ ի վեր չեն ստանար իրենց աշխատավարձքերը: Մրցանիշը կը պատկանի Զանգեզուրի արշաւախումբին, որ անցեալ Մայիսէն ի վեր որեւէ վճարում չէ ստացած:

***

«ՆՈՐՔ» ՎԵՐՍՏԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան պաշտօնական ամսագիրը՝ «Նորք» վերստին լոյս կը տեսնէ: Թերթին հրատարակութիւնը դադրած էր շուրջ տարի մը առաջ:

***

Վեց տարուան ընդմիջումէ մը ետք Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան որոշումով Մեղրիի շրջանին մէջ վերստեղծուած է «Արեւիկ» գրական միաւորումը, գլխաւորութեամբ բանաստեղծ՝ Հրանտ Գիւլասարեանի:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ՀՐԱՄՄԵՑԷ՛Ք, ՊԱՐՈՆՆԵՐ»

(Հեղինակ՝ ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵԱՆ)

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍ, 1995

Այն հաստատումը, թէ Սփիւռքը Թաքնուած գրողներ ունի իր ծոցին մէջ, իրականութեան լայն բաժին մը ունենալով հանդերձ՝ քիչ անգամ արդարացուած է ինքնիրմէ: Գրական - մշակութային կալուածի վրայ արձանագրուած պարտուողական երեւոյթները յուսալքութեան առաջնորդած են մտաւորական տարրը ու հրապարակէ քաշուած, բնականաբար, «յոռետես» մարդկայնութիւններու եւ արտապատշաճ յայտարարութեանց՝ Սփիւռքի կենսունակութեան մասին, ինչպէս կը գրէր վերջերս Վաչէ Օշական, գրական իր ակնարկներէն մէկուն մէջ:

Որքան էական է ուրեմն սփիւռքահայ գրչի մշակներուն դերակատարութիւնը հասարակաց մեր վերապրումին համար: Անոնք են որ յոյս կը ներշնչեն մեզի, երանոր կը փոխանցեն, մտաւոր - հոգեկան կապերը կը ներարկեն՝ թմրութեան առաջ մեր ցիրներուն:

Բարեբախտաբար, հրապարակը բոլորովին ամայացած չէ հայ գրողներէ: Պարբերաբար, իրենց գլուխը կը ցցեն անո՛նք եւս, մերթ Պէյրութէն ու Հալէպէն, Փարիզէն ու Միացեալ - Նահանգներէն, Պոլսէն կամ Գանատայէն, բայց հազուադէպօրէն Հարաւային - Ամերիկայէն, ուրկէ հասած հայերէն գեղատիպ մատեան մը արտակարգ խանդ սաեղծեց մեր մէջ ու շարժել տուաւ մեր գրիչը…:

Խօսքը կը վերաբերի արժանթինաբնակ երկարամեայ խմբագիր եւ կրթական մըշակ Պետրոս Հաճեանի պատմուածքներու առջինեկ հատորին, «Հրամմեցէ՛ք, Պարոններ» խորագրեալ, լոյսին բերուած՝ Պուէնոս - Այրէսի «Արմէնկրաֆ» հրատարակչատան մատենաշարէն (1995, 190 էջ):

Հաճեանի անունը առաւելաբար կապուած է Պուէնոս - Այրէսի «Արմենիա» օրաթերթին (այժմ շաբաթաթերթ), որուն խմբագրութիւնը ձեռնհասօրէն վարած է ան լման 15 տարի, 1971 - 1986, բարեշրջելով թերթին դիմագիծը ու նոր որակ մը տալով անոր: Այս նոյն ժամանակաշրջանին, եւ դեռ մինչեւ այսօր, Պ. Հաճեան կը մնայ Պուէնոս - Այրէսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթական Հաստատութեան հայերէն բաժնի տնօրէնը: Ծնունդով սուրիահայ (1933), Հաճեան ուսուցչական բեղուն անցեալ մը ունեցած է Տէր - Զօրի եւ Հալէպի մէջ, աւանդելով հայերէն լեզու եւ գրականութիւն ու կարճատեւ շրջան մըն ալ վարելով տնօրէնութիւնը Քարէն Եփփէ Ազգային Ճեմարանին, որուն շրջանաւարտներէն շատեր - անձնական վկայութիւն մըն է - այսօր կարօտով կը յիշեն իմուտով համեմուած իր դասապահերը, խանդավառ ու բերկրալի օրերու չմարող կարօտով…:

Իրմէ մեզի հասած նորատիպ հատորը սակայն, ո՛չ մէկ աղերս ունի իմուտի հետ, հակառակ խորագրէն եկող որոշ թելադրականութեան մը: Ընդհակառակն, մորմոք ու վիշտ կայ այնտեղ, առընչըւած՝ Սփիւռքի կեանքին քառասնական թուականներու այն հատուածին, երբ ալեկոծած էին Միջին - Արեւելեան հայագաղութները հիմնական քանի մը հոգերով. - վերապրումի ճիգեր, կեանքի դաժան պայքար, հայահաւաք, ներգաղթ: Հաճեանի այս ժողովածուն, ուրեմն, տիրապետուած է առաւելաբար «խոնարհներ»ով, այսինքն մարդիկ՝ որոնց կեանքին առանցքը համապազօրեայ հացին ապահովումն է լոկ: Միջավայրը Սուրիան է միշտ, իր Հալէպով, Տէր - Զօրով կամ Ճարապլուսով, որ ծննդավայրն է հեղինակին:

Հատորը իր խորագիրը առած է ժողովածուին առաջին պատմուածքէն, ուր սեւեռումի կ'ենթարկուի կօշիկ ներկող Ստեփանի մը տարապարհակ առօրեան: Ստեփան իր կեանքին հայեցակէտը դարձուցած է … մարդոց ոտնամանները: Ճի՛շդ է, «ձեր կօշիկները կրնան աննշան բան թուիլ ձեզի բայց Ստեփանին համար ուրիշ բան են անոնք», այնքան մը որ՝ երբ եկեղեցի կ'երթայ Ծնունդի օրով՝ «կը նստի դրան ճիշդ դէմը ու աչքին տակէն ներս մտնող ոտքերուն կը նայի»: Ու կը խորհրդածէ պարզուող երեւոյթի մը մասին. «Ծնունդի օրը աղտոտ կօշիկ կ'ըլլա՞յ: Կ'ըլլա՛յ. եղբա՛յր, դրամասէր մարդիկ շատ են: Մեղք է, մեղք, փոշոտ ոտքով եկեղեցի մտնել, ա՛ն ալ Ծնունդի օրով: Մեղա՛յ, Աստուած իմ, մեղա՛յ: Ի՞նչ կ'ըլլայ, ծօ՛, կ'աղքատանա՞ք քիչ մը դրամով: Ամօ՛թ ձեզի: Սրճարան կ'երթաք, փորերնիդ լեցնելու համար կը ծախսէք ու կը ծախսէք, քիչ մըն ալ կօշիկնիդ մտածեցէք, ներկարարը մտածեցէք» (էջ 11):

Աղքատ ու խոնարհ դասակարգի այլեւս ընդհանրացած մէկ տիպարն է նաեւ «Արշալոյս Քուրուկ», հայ լուացարարուհին: Մեր մեծ մայրերէն քանիներ արդեօք կամովին ընտրեցին այդ գործը՝ ընտանիքի մը դժուար առօրեան գէթ տանելի դարձնելու համար, մանաւա՛նդ՝ յետ եղեռնեան առաջին երեք տասնամեակներուն: Քանինե՛ր, օտար տուներու լուացքի տաշտին առջեւ, իրենց ձեռքերը օճառի փրփուրներուն մէջ, վերապրեցան իրենց տաք ու պաղ օրերը, ուրախութիւնն ու վիշտը: Պէտք է ընդգծել սակայն, թէ լուացարարուհիներու դիմագիծը բազմաթիւ անգամներ պատկերագծուած է հայ գրականութեան մէջ, դեռ իրապաշտներու օրերէն իսկ, շուրջ դար մը առաջ: Բայց ո՞ր արուեստագէտը յաջողած էր աղերս մը յայտնաբերել լուացարարուհիին ու արեւին միջեւ: Ահա՛ առընչութիւն մը, որ աննկատ չէ անցած Հաճեանի տեսողութենէն ու թուղթին է յանձնուած այսպիսի տողերով.

Կը պատահէր որ «երբ Արշալուս Քուրուկ գիշերուընէ ժամադրութիւն առած կ'ըլլար լուացքի համար, այս անգամ պարոն արեւը հազիւ կէսօրին կ'արթննար քունէն, ամպերու մոխրագոյն վերմակը կը նետէր վրայէն, ու գինովի մը պէս, ուժասպառ թեւերը կ'երկարէր երկինքին: Արշալուս Քուրուկ կը դիմաւորէր զայն սպասումէն թթուած դէմքին բռնազբօսիկ բերկրանք մը խառնելով, ինչպէս կ'ընէ գինեպանը ուշ ներս մտնող յաճախորդին, ու լաթերու սակառը գրկած կ'ելլէր տանիք: Արեւը ի՞նչ գիտնար, որ իր ճառագայթներուն մէջէն, Արշալուս Քուրուկ իր տրտում օրերը կեանքին կը կապէր, ճիշդ ինչպէս ահա լաթերը կը փռէր պարանին վրայ» (էջ 17):

«Խոնարհներ»ու այս շարքին մէջ դեռ կայ սրճեփ Արուշ Տային, որ 30 տարի «նուագի մը պէս լսած է դգալներուն խըշրըտուքը, եւ սուրճի ու թէյի գաւաթները լուացուած են իր ճեղքրտած մատներուն մէջ ու շարուած՝ դեղին ափսէներուն վրայ» (էջ 38): Կարելի՞ էր գոհ մնալ այս կեանքէն ու չհառաչել «Թո՛ւ, Աշխարհ», երբ ամբողջ սերունդ մը հասակ կ'առնէ իր շուրջ, ամէն ինչ կը բարեփոխուի, բայց ինք կը մնայ միեւնոյն սրճեփը: Տակաւին կայ ցաւի այլ երես մըն ալ, զուտ ընտանեկան խորքով - քսան տարի, Արուշ Տայի եւ իր կնոջ՝ Խաթուն պաճին ապրած էին անհաշտ կեանք մը, «իրարու պատուաստուած թթենիի եւ ճշենիի ծառերու պէս, միշտ իրարու հետ՝ բայց իրարմէ տարբեր անունով: Խաթուն պաճին ցերեկները ամուսնին ցեխոտած տափատները մաքրեց, սրբանարանին համար գաւաթ սրբելու լաթեր պատրաստեց: Յետոյ, Փիշոն գլխուն ձըգած եկեղեցի գնաց, դարմանատուն գացող հիւանդի մը պէս: Մոմ վառեց, մըռմըռաց: Շա՛տ հոգեր ունէր: Ո՞ր մէկը դնէր Աստուածամօր առջեւ: Ամուսնին օղի խմելը՝ մէկ: Զաւակ չունենալը՝ երկու: Գնուած հողին վրայ տուն չկրցան շինել՝ երեք: Եւ դեռ այս երեքին անհամար ձագուկները տարիներով իրենց հետ եկեղեցի գացին ու աշտանակներու պէս շարուեցան սուրբերուն առջեւ» (էջ 42): Այս բոլորը բաւարար չըլլային կարծէք, երբ ներգաղթն ալ պիտի գար փոթորկացնել իրենց վիճակը: Արուշ Տային պիտի ծախէր իր ամբողջ ունեցածը ու մաչեցնող սպասումէ ետք՝ Հայաստան երթալու յոյսերն ալ ի դերեւ պիտի ելլէին…:

Այս բոլոր հերոսներուն ապրած ժամանակաշրջանը, արդէն, կը յատկանշուի ներգաղթի երեւոյթով (1946 - 47), որ յետ-Եղեռնեան Սփիւռքի պատմութեան անկիւնադարձային դէպքերէն մին եղաւ անկասկած, հակառակ անկէ ծնած պատրանքներուն, յուսախաբութեանց, ալիք-ալիք բարձրացող ատելավառ զգացումներուն եւ հուսկ՝ հաւատաքննական թըրթու վերաբերումին, որոնց դրսեւումը այսօր, կրնայ հատորներու նիւթ հայ-թայթել պատմութիւնը ուսումնասիրողին: Ու ինչպէս տեղ մը կ'ըսուի, «Ներգաղթը եղաւ քաղաքանի ընտրութեան պէս բան մը. -- կենսագրութեան պրպըտում, վէճ, բամբասանք, կողմերու զտըռբոշում եւ կողմերու կռիւ»: Եւ դեռ՝ «դըրացի մարդիկ սկսան գժտուիլ իրարմէ, բարեկամները կռուեցան իրարու հետ», քանզի՝ Հայաստանէն եկած ներգաղթի կոմիտէի մարդիկը պատգամած էին պարզամիտ ու հայրենակարօտ մարդոց՝ թէ «Հայաստանը ունի բարեկամ Հայեր եւ թշնամի Հայեր»:

Հակառակ այս առթիւ պարզուած յոռի բարքերուն, պէտք է անպայման արձանագրել, որ դէպի Խորհ. Հայաստան Հայութեան զանգուածային հոսքը, օրին, խանդավառեց բանաստեղծներու եւ արձակագիրներու պատկառելի խումբ մը, յատկապէս՝ Միջին-Արեւելեան հայ գաղութներէն: Հողին կարօտը ու հայրենիքի երազը տիրական եղան՝ գեղարուեստական խօսքի վերածուած անոնց խոկումներուն մէջ, այնպէս ինչպէս այդ զգացումները դերեւարեցին Պուրճ Համուտի Քէմփին համեստ մէկ քարակոփը կամ Ճէզիրէի հեռաւոր մէկ գիւղին Թըրքախօս հայ մշակը:

Բայց այսօր, 50 տարիներ ետք, Պետրոս Հաճեանի գրչին տակ Ներգաղթը կը զգենու աւելի առարկայական արժեւորում մը, իր սեւ ու ճերմակով, ապահոված բարիքով ու թողած սոսւերով, առանց դուրս գալու երբեք գեղարուեստական խօսքի սահմաններէն, ինչ որ մեծագոյն արժանիքներէն մին է այս հատորին ու բարենիշ մը՝ հրապարակագրական անցեալ մը ունեցող հեղինակին հաշւոյն:

Այս խորութիւնը լաւագոյնս հաստատող պատմուածքներ են՝ «Անդրանիկ փաշա Հայաստան գնաց», «Ալեքին սէրը», «Պարո՛ն, անունս գրէ» և մանաւանդ «Գոտին», որ հեղինակին պատանեկան խանդավառ տարիներէն առնուած յուշի պատառիկ մըն է, ուղղակի առընչուած ներգաղթին ու հիանալիօրէն բացայայտող՝ այդ օրերու ներ-հայկական յարաբերութեանց հարազատ պատկերը՝ անձնական փորձառութենէ մը ընդհանրականին բացուող ճարտար սուզումով:

Այս հատորին առընչուող այլ թեմա մըն ալ արաբացած հայ որբերն են, Հիւսիսային Սուրիոյ մէկ ծայրամասէն միւսը, եւ որոնց թիւը ցարդ անծանօթ կը մնայ հայ պատմագրութեան: Պարզ է սակայն, թէ հազարներով կը հաշուըւէին անոնք, մեծաւ մասամբ խլուած իրենց արմատներէն, հաւատքէն, հոգեկան թէ արենակցական կապերէն: Ծնողազուրկ դժբախտ սերունդ մը, որ իր մանկութիւնը վերապրեցաւ Տէր - Զօրի տաք աւազներուն վրայ, անօթի և մերկ: Հեղինակին բառերով՝ «Արեւի ու Աստուծոյ ոճրային վկայութեամբ»:

Բազմիցս պատահած է սակայն, որ արաբ պետեւիներու կողմէ որդեգրուած այս հայ որբուկները, փոխելով հանդերձ իրենց լեզուն, հաւատն ու դիմագիծը, աներեւոյթ ու անչօշափելի բան մը պահեն իրենց ներսիդին, «արիւնէն ու ոսկորներէն ալ անդին», օր մը անակընկալօրէն յայտնելու համար զայն: Այս եզակի երեւոյթն է ահա, որ նիւթ հայթայթած է Պ. Հաճեանին, ապրուած պատկերներ քանդակելու եւ յուզիչ դէպքեր արձանագրելու՝ արաբացած հայ մարդոց արմատներու վերադարձի ճիգերէն…:

Բաւարար է կարդալ «Վերադարձ» խորագրեալ ակնարկը, ուր բազմանդամ հայրմատ ընտանիք մը, քառասուն տարի որպէս արաբ փէլլահ ապրելէ ետք, «ներաշխարհային զարթօնքի մը խըրտումին ունկնդիր»՝ կու գայ յայտնել իր ցեղային ինքնութիւնը…: «Ճանապարհ», «Առեղծուած» ու «Ճակատագիր» պատմուածքները եւս կը շօշափեն այս եզակի երեւոյթը, միեւնոյն ելակէտով, բայց իրարմէ տարբեր վախճաններով: Մեր նորագոյն պատմութեան կոտտացող մէկ վէրքն է ասիկա, որուն ապիացումը դեռ տասնամեակներ կրնայ պահանջել:

Եզրակացնելու համար ըսենք, թէ Պետրոս Հաճեանի իրապաշտ պատմուածքներու առջինեկ այս հատորը գեղարուեստական վկայագրութիւնն է Սփիւռքի խռովայոյզ մէկ ժամանակահատուածին, որ արդէն ունի շուրջ 50 տարուան հեռաւորութիւն: Անիկա վկայութիւնն է նաեւ Հաճեանի գրագէտի կոչումին ու բարձրարժէք գրականութիւն մը կարենալ մշակելու անոր տաղանդին: Այդ կը փաստեն՝ մթնոլորտ նկարագրելու իր անվիճելի շնորհքը, մարդկային հոգեբանութեան ներթափանցելու իր ատակութիւնը, համեմատական պատկերներու արտակարգ ճոխութիւնը, ջինջ ու մաքրաջրուած իր լեզուն, որ առանձինն արժանիք մըն է արդէն: Ու այս բոլորին վերեւ, որպէս փառապսակ՝ իր ոճը, հմայիչ, առինքնող ու պարզ միանգամայն, բարբառային կամ տեղայնական ըսելաձեւերով ու գոյներով թաթաւուն, որ տեսակ մը խառնուրդն է կարծէք Համաստեղ - Սիմոն Սիմոնեան -- Արամ Հայկազ եռրորդութենէն եկող բոյրի մը: Մէկուն վերաստեղծած հայրենի միջավայրը, միւսին ինքնատիպ հերոսները, երրորդին անսեթեւեթ ոճը, մեղմօրէն կաթկթող անձրեւներու հանգոյն, եկած են շաղախուիլ այստեղ, նորատիպ սա գրքին մէջ, ու աւետել յապաղած յայտնութիւնը արժէքաւոր գրիչի մը:

Այս սփոփարար հաստատումը նոր ակընկալիքներու կը մղէ ընթերցողը եւ զուգահեռաբար՝ պարտաւորութիւններ կը ծանրացնէ գրողին ուսերուն:

«Հրամմեցէ՛ք, Պարոններ» հատորը կը կրէ նաեւ ա՛յդ թելադրականութիւնը:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հալէպ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՀԵՏ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ

ԽՄԲ. - Ստորեւ գլխաւոր մասերը մամուլի այդ ասուլիսին. -

***

Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոս Ս. Էջմիածինէն Նիւ - Եորք ժամանումին յաջորդ օրը՝ Յունուար 11, միջօրէին կ'ընդունէր հայ մամուլի ներկայացուցիչները Ամերիկահայոց Առաջնորդարանին սրահին մէջ: Ներկայ էին «Ա… հեռատեսիլ (Նազարէթ Ենիգոմշեան), Ռամկավար Ազատական Մամուլ (Յակոբ Վարդիվառեան), «Հայրենիք» (Գրիգոր Գրիգորեան), «Անկախութիւն» (Կարպիս Գազանճեան), «Միացեալ Ազգեր» (Ֆլորանս Աւագեան), «Արմինըն Ռիփորթըր» (Եդուարդ Պօղոսեան), «Ազատութիւն Ռատիոկայան» (Արեւիկ Գաբրիէլեան), «Ամերիկայի Ձայն» (Անասթասիա Բուդաղեան), եւ Նիւ - Եորքի մէջ նոր սաեղծուող հեռատեսիլէն՝ Կարինէ Քոչարեան:

Բացման խօսքը կատարեց Առաջնորդ Խաժակ Արք. Պարսամեան, որ իր ուրախութիւնը յայտնեց Հայրապետին այս անդրանիկ օրհնաբեր այցելութեան համար: Ամենայն Հայոց Հայրապետութիւնը որ կը գտնուի Ս. Էջմիածին, ազատ անկախ Հայաստանի սահմաններէն ներս՝ միայն այդ սահմաններուն մէջ չէ: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Հայրապետն է համայն հայութեան, ի Հայաստան եւ ի Սփիւռս, եւ թէ Գարեգին Հայրապետը «իր խօսքով, իր խորատով եւ իր օրհնութեամբ անգամ մը եւս պիտի արծարծէ հայ հոգեւոր եւ ազգային գիտակցութիւնը»:

Գարեգին Ա. Կաթողիկոս իր նախաբան խօսքին մէջ օրուան հանդիպումը նկատեց իր այցելութեան կարեւորագոյն պահը, որովհետեւ «կը հաւատամ որ մամուլը մեր ժողովրդի առողջ դաստիարակութեան, կազմաւորման կարեւորագոյն ազդակներէն մին է: Ես ալ գրող եղած, հրապարակագիր եղած, խմբագիր եղած եմ եւ գիտեմ որ հաղորդակցութեան միջոցը այնքա՛ն կենսական է մանաւանդ այս դարուս»:

Հայաստանէն կամ Նախկին Խորհրդային

Միութեան սահմաններէն դուրս էր այս անդրանիկ այցելութեան նպատակը բացատրելով, Հայրապետը ըսաւ թէ ինք նախընտրած է Հիւսիսային - Ամերիկայի այս տարածքներուն վրայ գտնուող հայ գաղութները, որովհետեւ «Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան երեք թեմերէն ամէնէն հայահոծ շրջանն է թիւի տեսակէտէն եւ նաեւ՝ վերակենսունակութեան ալիքի մը մէջէն անցնող իր հայութիւն»: Երկրորդ պատճառը՝ Ամերիկան թէեւ իրեն անծանօթ երկիր մը չէ, սակայն իբրեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս եւ մեր եկեղեցւոյ աւելի բարձր պատասխանատու, ուզեց ճանչնալ մեր ժողովուրդը այս տեղ եւ ճանչցուիլ նաեւ մեր ժողովուրդէն, որովհետեւ ես կը հաւատամ ամենախոր համոզումով որ այն ճշմարտութեան, որ ո՛վ որ ժողովուրդին ծառայութեան պատասխանատուութեան կը կոչուի, չի կրնար ծառայել առանց ճանչնալու»:

Մամլոյ ասուլիսին առաջին հարցումը ուղղեց վիճակուեցաւ Կարպիս Գազանճեանի («Անկախութիւն»), եւ արդէն Կաթողիկոսին խօսքերէն ստեղծուած ընդհանուր մթնոլորտը փոփոխութիւն կրեց: Հարցումը դիմադարձութեան բնոյթ բռնացաւ:

Կ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ. — «Երբ Գահակալ էիք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին, երկու տարբեր առիթներով առաջ քշած էիք երկու նոր տեսութիւն, այն թէ՝ էջմիածնայ եւ կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնները իրաւահաւասար են եւ թէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը պէտք է իր հաւատացեալներուն հոգեւոր սնունդին հասնի աշխարհի վրայ ո՛ւր որ ալ գտնուին անոնք: Հիմա որ Գահակալն էք Ս. Էջմիածնի, կը շարունակէ՞ք նոյն ձեւով մտածել»:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. — Նախ հարցում մը ձեզի. ատիկա իմ խօսքերս են թէ ձեր խօսքերն են: Ես երբեք իրաւահաւասարութեան բառ չեմ գործածած: Ես ըսած եմ կաթողիկոսական աստիճանով, եկեղեցական աստիճանով երկու կաթողիկոսներ նոյն աստիճանը ունին, բայց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան Ամենայն Հայոցութիւնը ու նախամեծարութիւնը իմ ամբողջ կաթողիկոսական շրջանին արտասանած խօսքերուս գլխաւոր հաստատումներէն մէկն է: Եւ գալով ձեր հարցումին երկրորդ մասին, ես այնպէս կը մտածեմ այսօր իբրեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, ինչպէս կը մտածէի որպէս Կիլիկիոյ Կաթողիկոս:

Մեր ժողովուրդը պէտք է հասկնայ որ այս եկեղեցին մէկ եկեղեցի է: Կա՛մ մէկ է, կամ եկեղեցի չէ: Ո՞ր ատեն մենք եղած ենք երկու եկեղեցի: Ունեցած ենք Աթոռներ, ունեցած ենք պատրիարքական Աթոռներ, բայց երբեք երկու եկեղեցի չենք ունեցած: Հետեւաբար կը հաւատամ որ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը իբրեւ պատմական Աթոռ մը, այսօր դերակատարութիւն մը ունի, կը շարունակէ իր առաքելութիւնը գործակցաբար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան հետ, եւ հիմա որ նոր շրջանի մը մէջ մտած է մեր հայրենիքը՝ առաւել եւս պիտի սերտանան այս գործակցութիւնները, իմ ըմբռնումով, եւ այդ հայեցակէտով է որ ես կը նայիմ մեր յառաջիկայ գործունէութիւններուն:

ԱՐԵՒԻԿ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ. — Երբ հոս մեր հովիւն էիք, մենք վայելեցինք Ձեր առաջնորդութիւնը եւ միշտ խորիմաստ, մեծածաւալ, իմաստուն, հեռատես ծրագիրներ ունէիք մեզի համար: Հիմա որ հովիւ չէք այլ հովուապետ էք, ի՞նչ ծրագիր, տեսլականներ, յանձնարարութիւններ ունիք Ձեր հօտին նկատմամբ:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. — Այսօր ինչպէս ես կ'ըմբռնեմ ամերիկահայ մեր ժողովուրդի զաւակները, եկեղեցւոյ դիտանկիւնէն տեսնուած, մեր ժողովուրդը կը գտնուի երկու սուրի մէջ: Մէկը այն է որ կու գայ իր հայրերէն. Եկեղեցւոյ աւանդութիւնը որ դարերու ճամբով մեզի հասած է այսօր: Միւսը արդի կեանքին, արդիապաշտ կեանքի, արդիական մտայնութիւններու ճնշումն է որ կու գայ օտար աշխարհէն, օտար մթնոլորտէն, օտար մտածելակերպէն:

Մեր եկեղեցւոյ առաքելութիւնը պէտք է ըլլայ այնպէս ընել, որ դրական այն երեւոյթները որոնք արդի մշակոյթի ճամբէն կու գան մեզի, այդ երեւոյթները առնենք եւ մեր կեանքին մէջ շաղախենք, ինչպէս մեր հայրերը ըրած են այն դարերուն, որոնք մենք կը կոչենք Ոսկեդար կամ Վերածննդեան դար, ինչպէս 5-րդ դարը, ինչպէս 19-րդ դարը, ե՛ւ Արեւելահայաստանի մէջ, ե՛ւ Արեւմտահայաստանի մէջ:

Այսօր մեր եկեղեցին մեր ժողովուրդի հոգեւոր սնուցման աղբիւրն է: Այդ հոգեւոր սնուցումը մեր մէջ այնպիսի մէկ հեղուկ մը, կերակրատեսակ մը կը գործածէ, որուն մէջ ազգայինը ներդաշնակուած է հոգեւորին հետ: Հետեւաբար եկեղեցւոյ ազգային նկարագրի պահպանութիւնը պէտք չէ հակադրել (անոր) հոգեւոր առաքելութեանը, որովհետեւ իրարու լրացուցիչ են: Այդպէս ենք ըմբռնած, այդպէս ենք ապրած մենք մեր ամբողջ պատմութեան ընթացքին:

Ուրեմն, հիմա, Ամերիկայի մէջ ուր այնքան շարժումներ, նորելուկ վարդապետութիւններ կան, այսպիսի կենցաղակերպեր, դատելու եղանակներ կան, որոնք մեր քրիստոնէական հաւատքին եւ մեր ազգային ինքնութեան ահաւոր վնաս կը բերեն, եթէ մեր եկեղեցւոյ ճիշդ սնուցումը մենք չկարենանք տալ մեր նոր հաւատացեալներուն:

Պարզ խօսքով, վաղը ես կարծեմ երիտասարդութեան հետ պիտի ըլլամ, եւ այդ երիտասարդներուն պիտի ըսեմ — գիտնան մաղ գործածել: Ոչ թէ ամէն ինչ որ կու գայ դուրսէն՝ ներս առնեն, որովհետեւ նորելուկ է: Ո՛չ: Նորութիւնը ուրիշ բան է: Կրնաս հինը նորացնել, հինը այնպէս ապրի որ նոր երեւնայ: Երբ միայն նորելուկը գործածես, այդ կեղծ է:

Այս վիճակը ո՛չ միայն Ամերիկայի մէջ կայ, ա՛յլ մինչեւ Հայաստան սկսած է տարածուիլ: Հետեւաբար մեր եկեղեցին պէտք է դառնայ այնպիսի մառանակում, ջրտուք մը հոգեւոր, որուն մէջ հայկական արժէքները ներածուած ըլլան հոգեւորը եւ ազգայինը:

Եւ այս տեսակէտով մենք պէտք ունինք նոր հոգեւորականութեան պատրաստութեան: Հոգեւորականութիւն մը որ խորապէս գիտակից է, հաղորդ ու զգայուն է իր հայրերու աւանդութեան, գլխագիր Ա-ով, եւ սակայն օտար չէ արդի կեանքի: Բայց արդի կեանքին նկատմամբ ունի իր հայկական կեցուածքը, ունի իր մարդկային դատելու իւրայատուկ եղանակը: Պիտի ըսէ՝ ո՛չ, մէկուն, եւ պիտի `այո՛, միւսին, եւ դատելու եղանակէն տեսնելով թէ որ մէկը դրական է եւ կը մտնէ մեր հայութեան կեանքին մէջ, զայն հարստացնելու եւ զօրացնելու համար:

Այս նուրբ շրջանին մէջէն կ'անցնինք մենք: Եւ Եկեղեցին կոչուած է այն հայ եկեղեցւոյ աղօթքներուն, շարականներուն, հոգեւոր գրականութեան, աւանդութիւններուն, ծէսերուն, Ս. Գրքի մեկնաբանութեան - այս ամբողջ հարստութիւնը որ կայ, տասնեւեօթը դարերու այդ ժառանգը այնպէս մեկնաբանել այսօր, որ իմաստ ունենայ եւ ոչ թէ հնութեան հետը ձայնակցի: Նուրբ գործ մըն է, բայց կենսական:

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԴԻՎԱՌԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵԿԱՅ, ՏԵՍԱՅ, «ԱՒԵՐԵՑԻ...»

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՆՍԱՆՁ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Զբօսաշրջիկները յաճախ միայն իրենց ներկայութեամբ արդէն աւեր կը գործեն այն հրաշալիքներուն վրայ, զորս տեսնելու համար ճամբորդած են երկար տարածութիւններ: Լիւքսորի (Եգիպտոս) տաճարներուն պատերուն գունաւոր մեհենագրութիւնները սկսած են աստիճանաբար գունաթափիլ: Արուեստական լուսաւորումը եւ միլիոնաւոր այցելուներու քրտինքը արտաշնչումն ու մատի հետքերը նոյն վնասը հասցուցած են Նեղոսի հովիտին ամբողջ տարածքին: Բնութեան հրաշալիքները եւս ենթակայ են նմանօրինակ վնասներու: Բիւրեղ ջուրեր սկսած են ապականիլ, որովհետեւ զբօսաշրջիկներ կիզիչ արեւուն տակ պատրաստ են իրենց հագուստները հանելու եւ նետուելու որեւէ մաքուր ջուրի մէջ:

Անհաւասարակշիռ զբօսաշրջիկութիւնը կրնայ խեղդամահ ընել ամբողջ քաղաքներ: Դասական օրինակ մըն է Վենետիկը, որուն բնակչութիւնը 1945-ին 150 հազա՛ր էր, իսկ այժմ՝ 80 հազար: Բազմաթիւ պատճառներ առաջնորդած են այս նուազումին: Սակայն բնակիչները կ'ամբաստանեն զբօսաշրջիկները: Ցուցանուէրի խանութներու պատճառով դուրս մընացած են այլ գործեր, որոնք ժամանակին կը սպասարկէին տեղացիներուն: Սրճարաններու եւ ճաշարաններու գիները այնքա՛ն մագլցեցան, որ այլեւս նոյնիսկ զբօսաշրջիկները սկսան անզօր մնալ անոնց դիմաց: Թէեւ այցելուները միշտ խռնուած են Վենետիկի փողոցներուն մէջ, դժուարացնելով տեղացիներուն առօրեայ կեանքը, սակայն նոյնիսկ զբօսաշրջիկներ ներգրաւող վաճառականներ կը դժգոհին, որ սակաւաթիւ յաճախորդներ ունին: Վենետիկի նախկին քաղաքապետը կը դժգոհի. «Ամէն օր պիւսերով զբօսաշրջիկ կու գայ: Դրամ խնայելու համար ճաշը իրենց հետ կը բերեն, եւ իրենց ետին ոչինչ կը ձգեն, բացի աղբէ»:

Հակառակ այս երեւոյթին, զբօսաշրջիկներ ներգրաւող այլ գիւղաւաններ որեւէ ձեւով մտահոգ չեն Վենետիկի օրինակով: Ամէն տարի 2.5 միլիոն այցելու կը մագլցի յուշանուէրներու խանութներով եւ ճաշարաններով լեցուն Մոն Սէն Միշէլի ոլորապտոյտ արահետներէն, ինքզինք գտնելու համար Ֆրանսայի Նորմանտի շրջանին ծովափին, ուր Սէն - Միշէլ վանքին կտուրը Ատլանտեանի վրայ թառելու զգացողութիւնը կ'առնէ: Եթէ այս զբօսաշրջիկները Փարիզէն աւելի քան 8 ժամ ինքնաշարժով ճամբայ չկտրեն այցելելու համար հէքեաթային բլուրը, ապա անոր շրջակայքի բնակիչները անգործ կը մնան: Տեղւոյն պատասխանատուները նպատակ չունին կասեցնելու զբօսաշրջիկներու հոսքը: Սակայն Ֆրանսայի այլ շրջաններու մէջ «հակազբօսաշրջիկ» արշաւը շատ աւելի խոր է: Երկրին «Կանաչները» (կենսոլորտի պաշտպան միութիւն) սկսած են ազգային պայքար տանիլ զբօսաշրջիկութիւնը խիստ սահմանափակումներու ենթարկելու համար: Անոնք կը պայքարին Ատլանտեանի ափին պանդոկ կառուցողներու եւ ճամբորդութեան կապուած այլ շինարարութիւններու դէմ: «Զբօսաշրջիկութեան մարզը յաջողած է ընել այն, ինչ որ Հիթլէր չկարողացաւ. այսինքն՝ քարէ պարիսպ շինել Ատլանտեանի ծովափին», կ'ըսէ «Կանաչներ»ու մէկ պատասխանատուն:

Նման արտայայտութիւններ կը ջղայնացնեն զբօսաշրջիկութեան ճարտարարուեստը գլխաւորող ընկերութիւնները եւ դժգոհութիւն կը յառաջացնեն: Մինչ Շըրջապատի Գործունէութիւններու Միջազգային Դաշնակցութեան պատասխանատուն կը գիտակցի հարցին եւ լուծումը կը տեսնէ «այցելուները համակարգելու» ձեւեր գտնելու մէջ, անդին այս ճարտարարուեստին հսկաները չեն հանդուրժեր որեւէ կաշկանդում: Աշխարհի Զբօսաշրջիկութեան Կազմակերպութեան ընդհանուր քարտուղարը կ'ըսէ. — «Նախապէս զբօսաշրջիկութիւնը երբեք սահմանափակումներու չէր ենթարկուած: Սակայն պէտք է ճանչնանք մեր սահմանները: Զբօսաշրջիկութեան անսանձ աճը վնասակար ազդեցութիւն գործած է նոյնինքն այս ճարտարարուեստին վրայ. կարգ մը վայրեր գերխճողուած եւ աւերուած են, կարգ մը մշակոյթներ՝ ծանրաբեռնուած, պողոտաները՝ խցուած են բազմաթիւ բնակիչներ՝ զայրացած»:

ՀԱՄԱԿԱԳՈՒՄԻ ՓՈՐՁԵՐ

Զբօսաշրջիկներու ասպատակումներուն ենթակայ կարգ մը վայրերու պատասխանատուները սկսած են նոր միջոցառումներ որդեգրել, հոսքը կանոնաւորելու համար, օրինակ՝ թանգարաններու այցելութեան իրիկնային ժամերու հաստատում եւ նախօրօք մուտքի արձանագրութեան դիմում: Սպանիոյ միջնադարեան Ալհամպրա պալատը, որ կը գտնուի Կրանատայի մէջ եւ կառուցուած է մաւրիտանացիներու կողմէ, այժմ յատուկ տոմսեր կը վաճառէ, որոնք ի զօրու են օրուան մէջ միայն յատուկ ժամերու: Նոյն գաղափարը սկսած է գործադրուիլ նաեւ Բրիտանիոյ կարգ մը վայրերու մէջ: Այսուհանդերձ ազգային ժառանգութիւններու պաշտպաններ կարիք կը զգան աւելի խիստ միջոցառումներու:

Շրջապատոյտ կազմակերպողներ եւ ուղեցոյցներ իրենց կարելին կ'ընեն խճողումէ խուսափելու համար: Ոմանք իրենց զբօսաշրջիկներուն «երամները» շատ կանուխ ժամերու կ'առաջնորդեն հերթի խճողում չստեղծելու համար: Ուրիշներ կը փորձեն «չասպատակուած» վայրեր ուղղուիլ, ինչ որ դժուար գործ է, երբ Նեփալի նման վայրեր այլեւս տարաշխարհիկ չեն համարուիր: «Սովորական զբօսաշրջիկը այժմ աշխարհը կը տեսնէ պիւսի մը պատուհանէն, կամ զովացուած սենեակի մը վարագոյրին արանքէն», կ'ըսէ շրջապատոյտներ կազմակերպող մը, որուն առաջարկած 19 օրուան մէկ պտոյտը դէպի Սահարայի անապատը կ'արժէ չորս հազար տոլար: Այլ ձեւ մըն է նախասիրուած քաղաքներ այցելել զբօսաշրջիկութեան եղանակներէ դուրս: Նախապէս ոչ ոք կը փափաքէր Վենետիկ այցելել ձմրան: Երբ ցուրտ է, թաց եւ կանուխէն մթնած: Այժմ բազմաթիւ զբօսաշրջիկներ կը մերժեն այլ եղանակի այցելել Վենետիկ, նախընտրելով մսիլ եւ թրջուիլ:

Այսուհանդերձ զբօսաշրջիկներուն մեծամասնութիւնը կը նախընտրէ խռնուած եղանակին ճամբորդել: Օգոստոսի տաքին Ֆրանսայի կամ Իտալիոյ պողոտաներուն վրայ խճողումի բռնուած զբօսաշրջիկները որեւէ դժգոհութիւն չեն յայտներ եւ աներեւակայելի համբերութեամբ 90 վայրկեան կը սպասեն պարզապէս քանի մը լուսանկար նկարելու համար: Անոնք կողք - կողքի թիմուած արեւու բաղնիք կ'առնեն Ֆրանսայի ծովափին ... զբօսաշրջիկութեան ճարտարարուեստին ողնայարն են եւ ոչ ոք ճիշդ գիտէ, թէ ինչպէ՛ս պէտք է յարմարիլ անոնց...:

Պատրաստեց՝

Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ - ՍՐԱՊԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԿՈՄԻՏԱՍ» ՁԱՅՆԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑԻ ՀԱՄԵՐԳԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յունուար 21, Կրընոպլի «Տօֆինէ» Թանգարանին «Սէնթ - Մարի տ'Ան Հօ» Եկեղեցւոյ մէջ, տեղի ունեցաւ Լօզանէն հրաւիրուած Տիկին Սիրվարդ Գազանճեանի եւ իր երկսեռ «Կոմիտաս» երգչախումբի համերգը, կազմուած 18 հոգիէ, նաեւ դաշնակահարուհի՝ Օր. Հուրի Շէրպէթեանէ:

Հետաքրքրական էր խումբին կազմը միայն՝ երկու Հայերէ. իսկ մնացեալը օտարներէ բաղկացած:

Բացումը կատարեց Պր. Ժան Ֆորէսթիէ որ ամփոփ կերպով ներկայացուց Տիկին Սիրվարդ Գազանճեանը եւ իր խումբը: Պէտք է նշենք Տիկին Սիրվարդ Գազանճեանի երաժշտական բարձր որակը: Վկայեալ է Երեւանի «Կոմիտաս» երաժշտանոցէն նուագի մեթրիզով, իսկ Ժընեւի երաժշտանոցէն երգի վկայականով:

Համերգը սկսաւ «Իմ Հայրենիք», «Տէր Կեցո», «Հրեշտակային» եւ «Իմ հեռաւոր հայրենիք» երգերով, որոնք արժանացան բուռն ծափերու: Երգուեցան նաեւ երեք պրապիլեան երգեր:

Բոլոր երգերը կատարուեցան ձայնային բարձր մակարդակով եւ մաքուր առոգանութեամբ:

Համերգի երկրորդ բաժինին Տիկին Սիրվարդ Գազանճեան մեներգեց Կոմիտասէն, Կանաչեանէն, Յարութիւնեանէն ոգեւորութիւն ստեղծելով ներկաներուն մօտ: Ապա, երգչախումբը շարունակեց հայրենասիրական երգերով: Հուսկ՝ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ՇԱՔԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Շնորհիկ Գըրմզեան, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Գըրմզեան, Պր. Յակոբ Գըրմըզեան եւ աղջիկը՝ Սթեֆանի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետրուար 4, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ԳԸՐՄԶԵԱՆ-Ի

մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

***

Այս առթիւ, Տիկին Շ. Գըրմզեան եւ զաւակները 3000 ֆրանք կը նուիրեն Դըպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 1000 Ֆր. «Յառաջ»ին:

POUR LA PREMIERE FOIS
A MARSEILLE

Café Théâtre

joué par la troupe de théâtre de l'UGAB-*Paris*

le Samedi 17 Février à 20 heures 30

au profit des tables de l'UGAB en Arménie.

Réservations : P.A.F. : 50 Frs

U.G.A.B — 327, Bd Michelet, Marseille 9e	Tél. : 91. 22. 10. 45
Jean - Claude —	Tél. : 91 87 19 90
Tavitian —	Tél. : 91 85 80 90

ՓԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

նախաձեռնութեամբ՝
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի
– Սեւրան – Լիվրի –
«Տիրուհի Միսաքեան» մասնաճիւղին

Շաբաթ, Փետրուար 3

Սեւրանի՝
Salle des Fêtes — rue Gabriel Péri

Մասնակցութեամբ՝
«Սօլէյ տ'Արմէնի» նուագախումբին

Հաճելի մթնոլորտ – երգ – պար – անակնկալներ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կարապետ Պչաքճեանի յիշատակին Պր. Գէորգ Պագըրճեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղին անդամական ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Փետր. 3, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17 ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քադէ

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER

La Section «Helen Puzant» d'Alfortville
organise
un dîner à la Maison de la Culture arménienne, 9, rue de Madrid à Alfortville;
le Samedi 3 Février à 20 heures 30
Les bénéfices de cette soirée seront versés au profit de l'école arménienne St-Mesrob d'Alfortville.

Les places étant limitées, prière de réserver en téléphonant au :
43. 76. 35. 68 ou 43. 68. 04. 89.

***

La Section de Paris «Archalouïse Tathéossian»
organise
son Séjour familial d'hiver à Bellefontaine (Jura)
du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars

Inscriptions et renseignements :

- *Vartanouche* : 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie* : 47 80 71 73 ou 47 84 82 90;
- *Madeleine* : 47 83 70 89 après 19h;
- *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bleue, Paris 9e — Métro : Cadet le Samedi après-midi : 15/18h.

— Places limitées —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, փետրուար 3, տօն է Սրբոյն Սարգսի Զօրավարին եւ Որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ Չորեքտասան Զինուորացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆՅ. ՍԻԼԱՀԼԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. -

Պր. Հայկ Քիրազեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փէսէնթօղլու 200, Տիկին Սերժ Գալանթարեան 1000, Օր. Էլիզապէթ Գալանթարեան 500, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սարաֆեան 200, Տիկին Մարի - Ժան Գոչոզեան 100, Տէր եւ Տիկին Վահէ Գարբութեան 150, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տատեան 1000, Տիկին Աննա Փաստըրմաճեան 100, Պր. Գ. Պարտիզպանեան 300, Տիկին Ռ. Հախնազարեան 500, Տէր եւ Տիկին Էթիէն Սէնիէօրէ 600, Տիկին Մարի - Ժոզէ Բարսեղեան 100, Օր. Մարի Տոմանեան 200, Պր. Թադէոս Պալըգճեան 150, Պր. Ռուբէն Նորտիկեան 100, Տիկին Աղաւնի Ծորթուեան 50, Տէր եւ Տիկին Գամեր Գոչեան 200, Օր. Սոնա Բաբէլեան 250, Պր. Շառլ Եգէկեան 1000, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պէրպէրեան 100, Տիկին Վիրժինի Միրասէտեան 50, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պուրժէ 200, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանտր Պասմաճեան 100, Տիկին Վալանթին Մուրատեան 250, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Եոսմայեան 100, Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան 150, Տիկին Գաթրին Կիուրէնքա 100, Տէր եւ Տիկին Արթին Ագեան 300, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Խաչատուրեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պաղտասարեան 100, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Պալըգճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Փարալօղլու 100, Տէր եւ Տիկին Սերժ Թապագեան 100, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Առաքելեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վ. Ասթուր - Ֆրչըճեան 150, Տիկին Օրօր Սէմէրճեան 200, Պր. Ժան Թորոսեան 150, Ժէ - Ի - Ա 1000 Ֆր., Պր. Յակոբ Իփէքճի 250, Պր. Գեղամ Տէվէճեան 2000, Տէր եւ Տիկին Ժագ Գուտուզեան 200, Տիկին Արաքսի Գունտուրաճեան 100, Տիկին Սէլլա Ալթըփարմաքեան 300, Տիկին Վերժին Արթինեան 100, Պր. Ֆիլիփ Սէմէրճեան 400, Պր. Վարդգէս Փափազեան 200, Պր. Եսայի Ղազարեան 200, Տիկին Արտաշէս Գարտաշեան 100, Տէր եւ Տիկին Միրճան Պէրպէրեան 200, Տիկին Ժագլին Նեվրուզ 250, Տէր եւ Տիկին Աշարոն Դուրիթեան 500, Տիկին Ազատուհի Տօղրամաճեան 500 Ֆր.:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R.C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

OFFRE D'EMPLOI

l'École TEBROTZASSÈRE
RECHERCHE
SON DIRECTEUR ADMINISTRATIF
BAC + 4
Sérieuses références exigées.
Envoyer lettre de motivation et C.V. avec photo au journal qui transmettra.

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

le Dimanche 4 Février à 16 heures

SUPER LOTO

Nombreux lots de valeur

100 F. les 3 cartons

— Venez en famille —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

EXPOSITION

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB

présente

«graphique»

de HAROUTIUN YEGMALIAN

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Exposition du 31 Janvier au 9 Février inclus, 18h - 21h
(sauf les 3 et 4 Février)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Մ. Պերութի, Պր. Օննիկ Թորոսեան 200-ական Ֆր., Պր. Օննիկ Հաչոյեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Գիզիրեան, Պր. Հայկազուն Գիրիշեան 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Նազգաշեան 1000 Ֆր., Պր. Յակոբ Մելէմէճեան 300 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Պերճ Սիսէռեան 1000 Ֆր. Կարապետ Պչաքճեանի մահուան առթիւ:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

PAQUES A JERUSALEM

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril

(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
— Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille;
— Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
— Le logement Hôtel **Renaissance** 4 étoiles 1ere classe en chambre double
— Pension complète
— Les excursions et visites en autocar de luxe
— Assurance obligatoire.

Supplément chambre individuelle +1350 Frs

S'inscrire avant le 20 Février — Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE

Tél. : 42 03 05 63 ou 91 77 84 70

Visites: Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vierge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers Couvent Arménien Saint Jacques.

Rencontre avec le Patriarche arménien de Jérusalem Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
organise

Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Nouvelle session : 17 Février — fin Juin 1996

L'enseignement est assuré par Mme *Hilda Kalfayan-Panossian* par sa Méthode Audiovisuelle

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h30 à 12h30
Eglise Arménienne — 15, rue, Jean-Goujon, Paris 8

Participation : 600 Francs, pour les 50 heures de cours.
Renseignements et inscriptions : 47 50 97 51.

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2
VENDREDI
2 FEVRIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 18.779

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

71e ANNEE — N° 18.779

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՓԻՒՆԻԿԻՆ ՍՈՒԳԸ

Վենետիկի օփերայի շէնքին հրդեհը վիշտ պատճառեց այդ եզական քաղաքին ու անոր կոթողներուն սիրահար հազարաւոր անձերու: Ան պատճառ եղաւ նաեւ որ մամուլի սիւնակներ յատկացուին ոչ միայն պատահարին, այլ նաեւ այդ հրաշալի կառոյցին երկուհարիւրամեայ պատմութեան:

Վենետիկի մէջ օփերային անցեալը կը կապուի ԺԷ. - ԺԸ. դարերու երաժշտասիրութեան որ մենաշորհն էր յատկապէս երեւելի, ազնուական գերդաստաններու: Երգարուեստի մեծարման վայրեր ըլլալու կոչուած սրահները կ'ըլլային նաեւ ճոխութեան, ոճի մը մեծագոյն ... փառքը ցուցադրելու միջոցներ. ամէն մէկը մրցակիցները անցքացնելու ջանքին մէջ աւելի ու աւելին կը նուիրէր մեծագոյն շուքով ներկայ ըլլալու համար վենետիկեան բարեկենդաններուն: Մեծղի գումարներ կը ծախսուէին գեղազարդելու համար թատրոնները ու ձեռք ձգելու գեղեցկագոյն ձայներու տէր երգիչները:

Այդ գերդաստաններուն յիշատակելիներէն է Կրիմանին որ 1635-ին փայտաշէն թատրոն մը կառուցել տուած է: 1677-ին անոնք Ռիալթոյի մօտ, աւելի կեդրոնական վայրի մը մէջ գետին մը կը գնեն ուր նոր թատրոն մը կը բարձրանայ. Սան Ճիովաննի Կրիսոսթոմօ կոչուած այդ թատրոնը եւրոպականներուն ամէնէն աչքառուն կ'ըլլայ, տրամաթիկ գործերու ներկայացումով: Յետոյ, վարչական մրտահոգութիւններ պատճառ կ'ըլլան որ աւելի թեթեւ գործեր ալ հոն բեմադրըւին, ինչ որ ժամանակ մը ետք կը մթագնէ թատրոնին համբաւը:

1753-ին ուրիշ Կրիմանի մը կառուցել կուտայ հոյակապ Սան Պէնէտէթթօն որ կը շարունակէ տրամաթիկ օփերաներուն աւանդութիւնը: Սակայն մրցակցութիւնն ու Եւրոպայի տնտեսական տագնապը պատճառ կ'ըլլան որ հաստատութիւնը դժուարութիւններ ունենայ: Պետութիւնն ալ տուրքեր կը պարտադրէ ու ի վերջոյ շէնքը կը վաճառուի: Անմիջապէս, ազնուական դասը նոր օփերայի մը ծրագիրը կ'որոճայ:

Այդ մէկը կ'ըլլայ Ֆէնիչէն. կը բացուի 1792-ին, Տոճերու հանրապետութեան անկումէն քանի մը տարի առաջ, հոն մեծ յաջողութիւն կ'արձանագրէ Ռոսինի իր տրամաթիկ օփերաներով: Անոր կը յաջորդեն Տոնիծէթթի, Վերտի, իսկ 1880-ական թուականներուն կը բացուի վակներեան շրջանը:

Մինչ այդ, 1836-ին հրդեհի մը ճարակ կ'ըլլայ: Գրեթէ ոչինչ կը մնայ շէնքէն: Մեսուա եղբայրները նոյնատիպ ուրիշ մը կը կառուցեն ու Տոնիծէթթիիի Մարիա տի Ռիւտէնցով բացումը կը կատարուի 1837 Դեկտեմբերին:

Ֆէնիչէն Ի. դարը կ'ապրի նորութեան մշտանորոգ փնտռտուքով. 1951-ին Իկոր Սթրավինսքի իր Ռէյք'ս Փրոկրէսին առաջին ունկնդրութիւնը կուտայ հոն. կը ներկայացուին Փրոքոֆիեւ, Պրիթըն, Մատէյնա, մեծ յաջողութիւն գտնելով: Անոր բեմէն կ'երգեն աշխարհի մեծագոյնները, ինչպէս՝ Գառուզօ, Գալլաս, Թէպալտի, Շվարցքոփֆ եւ շատ ուրիշներ:

Օփերան Օգոստոսէն ի վեր փակ էր նորոգութիւններու պատճառով որոնց ընթացքին ծրագրուած էր նաեւ հակահրդեհ գերարդիական սարքերով օժտել զայն: Մարտ 1-ին պիտի վերաբացուէր Վուտի Ալէնի քլարինէթի ռէսիթալով:

Ամենալաւ բացատրութիւնը թէ Վենետիկցին համար արուեստի կեդրոնէ մը, ճարտարապետական գոհարէ մը շատ աւելին կը նշանակէր ան, պիտի ըլլայ յիշել թէ 1992-ին կոնտոլավարներու ընկերակցութիւն մը «տարւոյն վենետիկցին» ընտրած էր զայն:

Նոյն սէրը կը թելադրեն այսօր անգամ մը եւս մոխրացած Փիւնիկին մասին Վենետիկի քաղաքապետին խօսքերը. «պարտինք, անմիջապէս, առանց պահ մը կորսնցնելու սկսիլ վերաշինութեան գործին: Ամբողջ քաղաքին, ամբողջ Իտալիոյ, ամբողջ աշխարհին պէտք է ցոյց տանք թէ կրնանք ըներ ատիկա. կրնանք, մէկդի ձգելով մեր տարակարծութիւնները: Երկու տարիէն Փիւնիկը պիտի վերաբացուի ու կրկին ըլլայ աշխարհի մեծագոյն թատրոնը» կ'ըսէ ան:

ՖՈՒԹՊՈԼ

«LIBERATION»

Alain Boghossian se joue une romance napolitaine

L'EX-FOOTBALLEUR DE L'OM A FAIT SON NID EN ITALIE

«Լիպերասիոն» Յունուար 31-ի իր թիւին մարզական երկու էջերէն մէկը գրեթէ ամբողջութեամբ յատկացուցած էր ֆութպոլի հայանուն աստղերէն Ալէն Պօղոսեանին, որու մասին թերթին Նափոլիի յատուկ թղթակից՝ Տինօ Տիմէոյի գրութեան կցուած էր նաեւ մարզիկին մէկ լուսանկարը, քաշուած՝ իր չքեղ կառքին մէջ, մակագրութիւններ ստորագրելու ընթացքին:

Լրագրողը նախ հակիրճ պատկերը կուտայ Պօղոսեանի խումբին՝ Նափոլիի պարզած դիմագիծին, ըսելով որ թէեւ այսօր այլեւս ան չէ ինչ որ էր քանի մը տարի առաջ, երբ խումբին թիրախը աւելի ախոյեանութեան տիտղոսն էր քան ինչպէս այսօր ԻՒԷՖԱ-ի բաժակի համար որակելի համեմատաբար համեստ դիրքի մը հետապնդումը: Եւ այս պայմաններուն մէջ է որ բոլորին անծանօթ (նոյնիսկ Ֆրանսացի մարզասէրներուն) այս երիտասարդը Մարսէյլէն Նափոլի գնաց որպէս միակ գրաւական ունենալով Մարսէյլի Օլէմփիքէն հանդէս եկած ըլլալու պարագան, այն խումբէն՝ որ յաղթած էր փառապանծ Ա -- Սէ Միլանոյին: Միայն մէկ անգամ բանակային խումբով միջազգային հաւաքականի մաս կազմած 25 տարեկան այս երիտասարդը Իտալիա հասաւ գրեթէ ընդհանուր անտարբերութեան մէջ եւ բաւական դժուար ընդունելի պայմանագրութեամբ մը: Նափոլի, առաջին առթիւ կը վճարէր միայն 4 միլիոն Ֆրանք, նոյնքան ալ խոստանալով անկէ դոհացում ստանալու պարագային: Աւելի'ն. պայմանագրութեան մէջ յիշուած էր նաեւ այն կէտը, որ հակառակ պարագային Պօղոսեան ետ կը ղրկուէր Մարսէյլ եւ կը վերադարձըւէր կանխիկ վճարուած 4 միլիոնը:

Սակայն Պօղոս (ինչպէս կ'անուանեն զինք Իտալիոյ մէջ), կարճ ատենէն գիտցաւ ցոյց տալ իր ճշմարիտ արժէքը 15 խաղերու ընթացքին: Ապա, հասաւ 1994 Դեկտեմբեր 3 թուականը, երբ Թորինոյի դէմ խաղի մը ընթացքին ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ: Հարկ եղաւ վերադառնալ Մարսէյլ, բուժելու համար իր վընասուած աջ ծունկը եւ շուրջ վեց ամիս հեռու մնաց մարզադաշտերէն: Երբ Նափոլի վերադարձաւ արդէն շատ բան կար փոխուած եւ հարկ էր ամէն ինչ զերոյէն վերսկսիլ: Բայց Պօղոս հպարտ խառնուածքի տէր, տքնաջան կ'աշխատի արագօրէն վերագտնելու համար իր նախկին մակարդակը: Իր մասին խումբին մարզիչը կ'ըսէ. -- «Ալէն շատ առատաձեռն է: Թերեւս քիչ մը չափէն աւելի: Քանի որ եսամոլութիւն ինչ է չի գիտեր, մանաւանդ կը խաղայ իր խումբին եւ խաղի ընկերներուն համար: Խումբը շատ երիտասարդ է եւ զգացինք իր բացակայութիւնը: Ալէն շփումի հրաշալի կարողութիւն ունի: Առանց այս վիրաւորման, հաւանաբար խմբապետ դարձած ըլլար: Աստիճանաբար կը վերագտնէ խաղի իր մակարդակը. անվիատեւլի է»:

Ներկայիս, Պօղոսեան աւելի յաճախ փոխանորդներու նստարանին վրայ է ըսպասելով որ ժամանակը գործէ ի նպաստ իրեն. «Պէտք չէ վտանգ աչք առնել, կը կրկնէ անդադար, անխոհեմ պիտի ըլլար ամէն ինչ ձախողեցնել հիմա»:

***

1998-ին Ֆրանսա տեղի ունենալիք ֆութպոլի Համաշխարհային Բաժակի զտման խաղերուն Հայաստան կը մասնակցի 9-րդ խմբակէն: Ստորեւ խաղերու ժամանակացոյցը. --

Օգոստոս 31
Հայաստան -- Փորթուկալ

Հոկտեմբեր 5
Հիւսիսային Իրլանտա -- Հայաստան

Հոկտեմբեր 9
Հայաստան -- Գերմանիա

Նոյեմբեր 9
Ալպանիա -- Հայաստան

1997

Ապրիլ 30
Հայաստան -- Հիւսիսային Իրլանտա

Օգոստոս 20
Փորթուկալ -- Հայաստան

Սեպտեմբեր 6
Հայաստան -- Ալպանիա

Սեպտեմբեր 10
Գերմանիա -- Հայաստան

Հոկտեմբեր 11
Հայաստան -- Ուկրանիա:

***

Հայաստանի հաւաքականը Ֆրանսայէն անցած է Արժանթին, ուր եւս կը շարունակէ իր մարզումները: Հայ մարզիկները տեղական «Լանուս» խումբին հետ տեղի ունեցած մրցումը շահած են 2 -- 1 արդիւնքով: Կէտերը նշանակած են Վարազդատ Աւետիսեան եւ Արսէն Աւետիսեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈԼՈՄՊՈՅԻ (Սրի-Լանքայի, նախկին Սէյլան, մայրաքաղաքը) կեդրոնը ականուած բեռնակառքի մը պայթումը աւեր'գործած է շուրջը: Այս անձնասպանական ոճրափորձը գործուած է Յունուար 31-ին, առաւօտեան ժամը 10.45-ին Կեդրոնական Դրամատան առջեւ: Արարքը չէր ըստանձնուած, բայց կը վերագրուէր Թամուլ անջատողականներուն: Նախ, Թամուլ Իլամ ազատագրութեան Վագրերու կեռիլլաները կրակած են դրամատան պահակներուն վրայ, ապա 200 քիլօ պայթուցիկ կրող բեռնակառքը մղած՝ դրամատան շէնքին վրայ: Խուճապը ահաւոր եղած է. առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 53 մեռեալ կար եւ 1400 վիրաւոր: Թամուլ փոքրամասնութիւնը անկախ օճախ մը կ'ուզէ եւ 13 տարի է որ Վագրերը պատերազմ կը մղեն յանուն այդ անկախութեան: Յարդ 30 հազար է զոհերու թիւը: Թամուլները 2-3 միլիոն են 19 միլիոն հաշուող բնակչութեան վըրայ: Կ'ապրին կղզիին հիւսիս եւ հիւսիս-արեւելեան շրջանը (Հնդկաստանի մէջ 70 միլիոն են):

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ 48 ժամուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Միացեալ-Նահանգներ եւ Փետրուար 1-ին կ'ընդունուէր Սպիտակ Տուն նախագահ Գլինթընի կողմէ որու հետ երկու ժամուան խօսակցութիւն մը կ'ունենար: Ուաշինկթընէն ետք Շիրաք պիտի այցելէ Շիքակօ: Իրեն կ'ընկերանան կարգ մը մեծ ձեռնարկութիւններու նախագահները, ինչպէս նաեւ գործատիրութեան ազգային խորհուրդի նախագահը:

ԱԹԷՆՔ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ տեղի տալով ամերիկեան ճնշումներուն, հանդարտեցան եւ զօրքերն ալ քաշուեցան: Արտաքին փոխ-նախարարը որ, բառերը ծամծըմող չէ, բացէ ի բաց ազդարարեր է՝ «Ան որ առաջինը կրակ կը բանայ, Ուաշինկթընի հետ հարցեր կ'ունենայ»: Թուրքիոյ Արտաքին նախարարն ալ յայտարարած է որ տագնապը վերջ գտած է եւ թէ երկու երկիրներու պատասխանատուները կը տեսակցին ժայռաբեկորին կանոնադիրը «արդարօրէն» ճշդելու համար: Յոյն նախարարապետը սկիզբը ըսած է որ պատերազմի ալ պատրաստ է եւ տեղի չի տար, հիմա յունական դրօշակը հանել տուած է եւ պահպանողական «Նոր ժողովրդավարութեան» նախագահն ալ՝ Միլթիատէս Էվերթ կը պահանջէ որ կառավարութիւնը հրաժարի: Կը մեղադրէ որ «դաւաճանութիւն գործած է ընդունելով դրօշակը վար առնել Իմիայէն»: Ազգայնական աջի պարագլուխն ալ «ազգային աննախընթաց ձախողութիւն» որակած է պատահածը: Համայնավարներն ալ լուռ չեն մնացած եւ ամբաստանած են ընկերվարական կառավարութիւնը որ «կը հանդուրժէ ՕԹԱՆ-ի եւ Միացեալ-Նահանգներու դերքին. անոնք կ'ուզեն նուաղեցնել յունական գերիշխանութիւնը Եգէականի մէջ»:

ԹԻՒՐՔՄԷՆՍՏԱՆԻ մէջ, ընդդիմութեան եւ տաճիկ վարչակարգի միջեւ կռիւները վերսկսած են: Իսլամական կեռիլլան յարձակման անցած է կառավարական բանակին դէմ մայրաքաղաք՝ Դուշամբէէն 300 քմ. հեռու: Ըստ Պաշտպանութեան նախարարութեան յարձակումը մեծածաւալ է եւ արդէն մեռեալներ եւ վիրաւորներ կային բանակին մէջ:

ՄԵԹԻ ՆԵՋԻՀԻ ԱԼԹԸՆԱՅ, թրքական ծայրայեղ -- ձախ նախկին Տեւ-Սոլի թիւ 2-ը սպաննուած է իր վեց ընկերներուն հետ թրքական ապահովութեան ուժերուն կողմէ: Ալթընայ բանտէն փախած էր 1992-ին: Ձերբակալուած էր հանդստեան կոչուած զօրավարի մը ըսպանութեան համար:

ԻՐԱՆԻ Քիւրտիստանի Ժողովրդավար Կուսակցութեան մէկ պատուիրակութիւնը Փարիզ եկած է եւ Յունուար 31-ին ընդունուած Ժորժ Մառշէի կողմէ: Պատուիրակութիւնը գլխաւորող Ապտուլահ Հասանզատեհ պարզած է Պարսկաստանի Քիւրտերու վիճակը, անոնց կրած չարչարանքները, կամայական բանտարկութիւնները եւլն. եւլն.: Ժ. Մառշէ ապահովելիս տուած է որ Համայնավար Կուսակցութիւնը զօրավիգ է քիւրտ ժողովուրդին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ

Հայաստանի երրորդ Հանրապետութեան Սահմանադրութեամբ ամրագրուած համակարգը «չի կարելի նախագահական կառավարման համակարգ անուանել այդ բառի դասական իմաստով: Ան օժտուած է ինչպէս նախագահական, այնպէս ալ խորհրդարանական կառավարման համակարգին բնորոշ յատկանիշներով» (*):

1995 Յուլիս 5-ին հանրաքուէի դրուեցաւ եւ ընդունուեցաւ Գերագոյն Խորհուրդի Սահմանադրական Յանձնաժողովի խմբագրած եւ Խորհրդարանին կողմէ հաստատուած Հայաստանի Սահմանադրութեան նախագիծը:

Առաջարկուած նախագիծը այն օրերուն ներկայացուեցաւ գրեթէ բոլորին կողմէ որպէս նախագահական համակարգ ստեղծող Սահմանադրութիւն: Նախագիծին կողմնակիցներն ու ջատագովները կը պնդէին, այսօր եւս կը շարունակեն պնդել, որ նախագահական համակարգը կ՚ապահովէ կայունութիւն, արդիւնաւէտութիւն եւ Պետութեան հզօրութիւն: Միւս կողմէն, Սահմանադրութիւնը քննադատողները հիմնականին դայն կը ներկայացնեն որպէս նախագահական բռնապետութիւն՝ մարդու իրաւունքները ոտնահարող, հակաժողովրդավարական Պետութիւն ստեղծող փաստաթուղթ:

Այս երկու հակասական փաստարկումներու --հզօ՞ր Պետութիւն թէ բռնապետութիւն-- յառաջացուցած շփոթը լուսաբանելու համար կը ձեռնարկենք այս աշխատանքին: Առաջին բաժնին մէջ պիտի բաղդատենք Հայաստանի Սահմանադրութեան 55-րդ յօդուածէն եւ այլ յօդուածներէն բխող Հանրապետութեան Նախագահի իրաւասութիւնները Արեւմտեան ժողովրդավարութիւններու նախագահներու իրաւասութիւններուն հետ: Երկրորդ բաժինը պիտի յատկացնենք Հայաստանի նախագահի կախեալ (pouvoirs partagés) եւ ոչ--կախեալ իրաւասութիւններուն (pouvoirs propres): Իսկ երրորդ բաժնին մէջ պիտի վերլուծենք Հայաստանի Նախագահին վարչապետ նշանակելու իրաւասութիւնը: Մեր վերլուծութեան ընդմէջէն պիտի տեսնենք թէ իսկապէ՞ս ամբողջ իշխանութիւնը կեդրոնացած է Հանրապետութեան Նախագահի ձեռքերուն մէջ, թէ ոչ, յետոյ պիտի տեսնենք Յուլիս 5-ի Սահմանադրութեան բնոյթը՝ ան նախագահակա՞ն է, բռնատիրակա՞ն, թէ... խորհրդարանական:

1 -- Հանրապետութեան նախագահներու իրաւասութիւնները նախագահական, կիսանախագահական եւ խորհրդարանական համակարգերու մէջ

Հետեւեալ աղիւսակին մէջ պիտի թուարկենք Հայաստանի Սահմանադրութենէն բխող Հայաստանի նախագահի իրաւասութիւնները եւ պիտի նշենք Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու (Նախագահական), Ֆրանսայի (կիսանախագահական) եւ Իտալիոյ (խորհրդարանական) նախագահները կը վայելե՞ն այդ իրաւասութիւնները, թէ ոչ:

Հայաստանի նախագահի իրաւասութիւնները	ԱՄՆ	Ֆրանսա	Իտալիա
Խորհրդարանի արձակում եւ նոր արտահերթ ընտրութիւններու նշանակում	ոչ	այո	այո
Խորհրդարանի քուէարկած օրէնքներու ստորագրում եւ հրապարակում	այո	այո	այո
Խորհրդարանի արտահերթ նստաշրջանի հրաւէր	այո	այո	այո
Հանրաքուէի կազմակերպում	ոչ	այո	այո
Սահմանադրական դատարանի անդամներու նշանակում	այո	այո	այո
Գլխաւոր Դատախազի, տեղակալներու եւ դատաւորներու նշանակում	այո	այո	այո
Արդարադատութեան խորհուրդի նախագահում, խորհուրդի անդամներու նշանակում	չկայ	այո	այո*
Կառավարութեան նիստերու նախագահում	այո	այո	այո
Կառավարութեան որոշումներու վաւերացում	այո	այո	ոչ
Վարչապետի եւ նախարարներու նշանակում	այո**	այո	այո
Երեւանի քաղաքապետի նշանակում (մարզպետի նշանակում)***	չկայ	այո	ոչ
Քաղաքացիական պաշտօնեաներու նշանակում	այո	այո	այո
Արտաքին քաղաքականութեան իրականացում (միջազգ. պայմանագրերու կնքում)	այո	այո	այո
Դեսպաններու նշանակում	այո	այո	այո
Զինուած ուժերու բարձրագոյն հրամանատարական կազմի նշանակում	այո	այո	այո
Ռազմական դրութեան յայտարարում	այո	այո	այո
Սահմանադրական կարգը վերահաստատելու միջոցներու նախաձեռնում	չկայ	այո	չկայ
Սահմանադրական դատարանին դիմում	այո	այո	ոչ
Ժողովուրդին եւ Ազգային Ժողովին ուղերձով դիմում	այո	այո	այո
Քաղաքացիութեան շնորհում	ոչ	ոչ	ոչ
Ներման շնորհում	այո	այո	այո
Շքանշաններու եւ պատուաւոր կոչումներու շնորհում	այո	այո	այո
Խորհրդակցական մարմիններու կազմաւորում	այո	այո	այո

* Իտալիոյ նախագահը կը նախագահէ Արդարադատութեան խորհուրդին, բայց անոր անդամները չի նշանակեր: Ըստ անհրաժեշտութեան, ան կրնայ լուծել Արդարադատութեան խորհուրդը:

** Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները չունին վարչապետ: Հոս խօսքը կը վերաբերի նախարարներու նշանակման:

*** Երեւանի քաղաքապետը ունի մարզպետի (Ֆրանսայի préfet-ն) կարգավիճակ: Ի տարբերութիւն ֆրանսական օրինակին, ուր Հանրապետութեան նախագահը վարչապետի ներկայացմամբ կը նշանակէ բոլոր préfet-ները, Հայաստանի պարագային, բոլոր մարզպետները կը նշանակուին, բացառութեամբ Երեւանի քաղաքապետի, Հայաստանի կառավարութեան կողմէ: Իսկ Միացեալ Նահանգները, որպէս դաշնակցային Հանրապետութիւն, մարզպետի պաշտօն կատարող պաշտօնեաներ չունին:

Աղիւսակին մէջ թուարկուած իրաւասութիններու գերակշռող մեծամասնութիւնը բոլոր Հանրապետութիւններու նախագահներու իրաւասութիւններ են, ըլլան անոնք նախագահական, կիսանախագահական կամ խորհրդարանական համակարգի նախագահներ: Այս առումով, Հայաստանի նախագահը միւս Հանրապետութիւններու նախագահներէն աւելի լայն սահմանադրական իրաւասութիւններ չունի(1): Ակներեւ է նոյնպէս, որ Հայաստանի նախագահի իրաւասութիւններու շրջանակը աւելի շատ կը մօտենայ կիսանախագահականին, բայց ոչ նախագահականին կամ խորհրդարանականին: Վերի աղիւսակը ցոյց կուտայ նաեւ, որ Հայաստանի համակարգը էականօրէն կը տարբերի նախագահական համակարգէն, երբ նկատի առնենք Խորհրդարանի լուծման հարցը: Արդարեւ, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու պարագային, որ նախագահական համակարգի մօդէլն է, Հանրապետութեան նախագահը Խորհրդարանը լուծելու իրաւունք չունի՝ նախագահական համակարգի նախագահները այդ իրաւունքէն չեն օգտուիր: Խորհրդարանը արձակելու իրաւունքը բացառապէս խորհրդարանական համակարգ բնորոշող երեւոյթ է եւ կառավարման խորհրդարանական համակարգի հիմնաքարն է՝ Խորհրդարանը լուծելու իրաւունքը «սերտօրէն կապուած է խորհրդարանականութեան ստեղծման հետ»(2):

Տարօրինակ է, որ Հայաստանի Ազգային Ժողովը լուծելու իրաւասութիւնը Հայաստանի մէջ կը ներկայացուի որպէս Յուլիս 5-ի Սահմանադրութեան նախագահական ըլլալու փաստերէն կարեւորագոյնը: Այս առումով, Հայաստանի Սահմանադրութեան այն դրոյթը, որ Հանրապետութեան նախագահը կրնայ Հայաստանի Խորհրդարանը լուծել, առանձին բաւարար է հիմնաւորելու համար, որ Հանրապետութիւնը նախագահական չէ, այլ կը պատկանի կառավարման խորհրդարանական ձեւին:

2 -- Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի կախեալ եւ ոչ--կախեալ իրաւասութիւնները

Սահմանադրական իրաւունքի մասնագէտներ Հանրապետութեան նախագահներու իրաւասութիւնները երկու խումբի կը բաժնեն՝ ոչ--կախեալ իրաւասութիւններ (pouvoirs propres) եւ կախեալ իրաւասութիւններ (pouvoirs partagés): Հետեւեալ աղիւսակին մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի կախեալ իրաւասութիւնները զատած ենք ոչ--կախեալ իրաւասութիւններէն:

Ոչ--կախեալ իրաւասութիւններ

– Ազգային Ժողովի լուծում եւ արտակարգ խորհրդարանական ընտրութիւններու նշանակում,
– Ազգային Ժողովի քուէարկած օրէնքներու ստորագրում եւ հրապարակում,
-- Վարչապետի նշանակում,
-- Կառավարութեան որոշումներու վաւերացում,
-- Սահմանադրական Դատարանի 9 անդամներէն չորսի նշանակում,
-- Զինուած ուժերու բարձրագոյն հրամանատարական կազմի նշանակում:
-- Արտաքին քաղաքականութեան իրականացում,
-- Դեսպաններու նշանակում,
-- Ռազմական դրութեան յայտարարում,
-- 55-րդ յօդուածի 14-րդ կէտի կիրառում,
-- Սահմանադրական Դատարանի դիմում,
-- Ժողովուրդին եւ Ազգային Ժողովին ուղերձով դիմում,
-- Խորհրդակցական մարմիններու կազմաւորում,
-- Շքանշաններու եւ պատուոյ կոչումներու շնորհում,
-- Ներման շնորհում,
-- Հայաստանի քաղաքացիութեան շնորհում:

Կախեալ իրաւասութիւններ

-- Դատարաններու Նախագահներու եւ դատաւորներու նշանակում,
-- Գլխաւոր Դատախազի, տեղակալներու եւ այլ դատախազներու նշանակում,
-- Երեւանի քաղաքապետի նշանակում,
-- Նախարարներու նշանակում,
-- Արդարադատութեան Խորհուրդի նախագահում, Խորհուրդի անդամներու նշանակում,
-- Քաղաքացիական պաշտօնեաներու նշանակում,,
-- Հանրաքուէի կազմակերպում,
-- Ազգային Ժողովի արտակարգ նստաշրջանի հրաւիրում:

Ա -- Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի ոչ--կախեալ իրաւասութիւնները

Այսպէս կոչուած ոչ--կախեալ իրաւասութիւնները կը վերաբերին Հանրապետութեան նախագահի այն սահմանադրական իրաւասութիւններուն, որոնց վերաբերեալ որոշում կայացնելու ժամանակ Հանրապետութեան նախագահը ոչ մէկ այլ սահմանադրական իշխանութենէ կախուած է՝ ան իր որոշումները կը կայացնէ սեփական հայեցողութեամբ: Այս կը նշանակէ, որ Հանրապետութեան նախագահը սահմանադրականօրէն օժտըւած է կարգ մը իրաւունքներով, զորս ան ի գործ կը դնէ առանց որեւէ այլ պետական իշխանութեան համաձայնութեան: Հայաստանի մէջ ռազմական դրութեան և սահմանադրական կարգը վերահաստատելու նախաձեռնութեան (Սահմանադրութեան 55-րդ յօդուածի 13-րդ եւ 14-րդ կէտեր) ինչպէս նաեւ Սահմանադրական Դատարանի անդամներու նշանակման հարցերը Հանրապետութեան նախագահի ոչ--կախեալ իրաւասութիւններէն են, որոնց այստեղ պիտի անդրադառնանք:

ա -- Ճիշդ է, Սահմանադրութեան 55-րդ յօդուածի 13-րդ եւ 14-րդ կէտերը հնարաւորութիւն կուտան Հայաստանի նախագահին սեփական հայեցողութեամբ ընդլայնելու իր իշխանութիւնը եւ գործադրելու այնպիսի որոշումներ, որոնք չեն բխիր Սահմանադրութեան բնականոն կիրառումէն: Շատեր կը մտահոգուին, որ այս երկու կէտերը թոյլ կուտան Հանրապետութեան նախագահին բռնապետութիւն հաստատել Հայաստանի մէջ:

Այս մտավախութիւնը արդարացի չէ, որովհետեւ Սահմանադրութիւնը սահմանափակումներ կը մտցնէ, որոնք կ՚երաշխաւորեն Մարդու իրաւունքներու պաշտպանութիւնը եւ որոնք Հանրապետութեան նախագահին համար պարտադիր են:

Նախ, Սահմանադրութեան 45-րդ յօդուածը կ՚արգիլէ Հանրապետութեան նախագահին ոտնահարելու Մարդու իրաւունքները: Երբ 55-րդ յօդուածի 13-րդ եւ 14-րդ կէտերը կը գործադրուին, Հանրապետութեան նախագահը չի կրնար այնպիսի որոշումներ տալ որոնք կը խախտեն Սահմանադրութեան 17-րդ, 19-րդ, 20-րդ, 39-րդ, 41-րդ, 42-րդ եւ 43-րդ յօդուածները (3): Նոյնպէս, Սահմանադրութեան մէջ ամրագրուած Մարդու միւս իրաւունքները, որոնք վերը թուարկուած յօդուածներուն մաս չեն կազմեր, պէտք է պահպանուին, բայց կրնան սահմանափակուիլ Հայաստանի նախագահին կողմէ միայն օրէնքով թոյլատրուած կարգով եւ դէպքերուն: Հանրապետութեան այն նախագահը, որ կ՚անտեսէ այս երկու պայմանները, կը խախտէ Հայաստանի Սահմանադրութիւնը, հետեւաբար կրնայ այդ յանցանքով պաշտօնանկ ըլլալ:

Երկրորդ, Սահմանադրութեան 81-րդ յօդուածի երրորդ կէտի երկրորդ պարբերութիւնը Հայաստանի Ազգային Ժողովին իրաւասութիւն է ընձեռած ցանկացած ժամանակ դադրեցնել 55-րդ յօդուածի 13-րդ եւ 14-րդ կէտերու կիրառումը: Ազգային Ժողովը, Սահմանադրութեան դատարանի եզրակացութիւնը լսելէ ետք, (4) նիստին ներկայ գտնուող երեսփոխաններու մեծամասնութեան քուէներով կրնայ կասեցնել Հանրապետութեան նախագահի կողմէ գործադրուած 55-րդ յօդուածի 13-րդ եւ 14-րդ կէտերը: Այլ խօսքով, Հայաստանի Սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ օրէնսդիր իշխանութեան մշտական եւ անմիջական վերահսկողութիւնը եւ միջամտութիւնը, երբ Հանրապետութեան նախագահը Սահմանադրութեան 55-րդ յօդուածի 13-րդ եւ 14-րդ կէտերը կը կիրառէ (5):

բ -- Սահմանադրական դատարանի անդամներ նշանակելու իրաւասութիւնը ոչ-կախեալ իրաւասութիւն է, որովհետեւ բացի Սահմանադրութեան 98-րդ յօդուածի պայմաններէն - որեւէ կուսակցութեան անդամ կամ քաղաքական գործունէութիւն ծաւալող անհատ չի կրնար Սահմանադրական դատարանի անդամ նշանակուիլ - որեւէ այլ պայման չի սահմանափակեր Հայաստանի նախագահի ազատութիւնը: Հանրապետութեան նախագահը իր սեփական հայեցողութեամբ եւ ընտրութեամբ կը նշանակէ Սահմանադրական դատարանի անդամ՝ առանց վարչապետի կամ

Ազգային ժողովի համաձայնութեան: Այստեղ հարց կը ծագի թէ որքանո՞վ անկախ է Հայաստանի Նախագահի նշանակած Սահմանադրական դատարանի անդամը:

Սահմանադրական իրաւունքի մասնագէտները համաձայն են, որ Սահմանադրական դատարանի անդամներու անկախութեան երաշխիքներէն է երկար ժամկէտով կամ ցկեանս պաշտօնավարութիւնը, պաշտօնի ապահովութիւնը (անփոփոխելիութիւնը), եւ պաշտօններու անհամատեղելիութիւնը (6):

Հայաստանի պարագային, այդ բոլոր երաշխիքներն ալ առկայ են Սահմանադրութեան մէջ: 96-րդ եւ 98-րդ յօդուածները կը հաստատեն որ Սահմանադրական դատարանի անդամները անփոփոխելի են (պաշտօնի ապահովութիւն) եւ անոնք ոչ մէկ այլ պետական գործունէութիւն կրնան ծաւալել, անոնք կրնան զբաղիլ միայն գիտական, մանկավարժական եւ ստեղծագործական աշխատանքով (պաշտօնի անհամատեղելիութիւն): Վերջապէս, Սահմանադրութեան 96-րդ յօդուածը կը նշէ, որ նշանակուած անդամները կը պաշտօնավարեն ոչ թէ որոշ ժամկէտով, այլ մինչեւ 70 տարեկան:

Մինչեւ 70 տարեկանը պաշտօնավարելը Հայաստանի Սահմանադրական դատարանի անդամի անկախութեան մեծագոյն երաշխիքներէն է: Այսօր նշանակուած Սահմանադրական դատարանի անդամները 15 - 20 տարի պիտի պաշտօնավարեն, այսինքն անոնք իրենց պաշտօնը պիտի զբաղեցնեն յաջորդ երեք կամ չորս Հանրապետութեան Նախագահներու պաշտօնավարութեան ընթացքին, ինչ որ կ՚ամրապնդէ Սահմանադրական դատարանի անկախութիւնը ներկայ, ինչպէս նաեւ յաջորդող Հանրապետութեան Նախագահներու նկատմամբ:

Մինչեւ 70 տարիքը պաշտօնավարութիւնը ունի մէկ այլ հետեւանք: Յաջորդ կամ յաջորդող Հանրապետութեան նախագահները կրնան Սահմանադրական դատարանի անդամ նշանակել միայն անոնց մահուան պարագային: Հետեւաբար, հնարաւոր է որ յառաջիկայ մի քանի Հանրապետութեան նախագահներէն ոչ մէկը Սահմանադրական դատարանի անդամ նշանակէ:

ԽԱՉԻԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ
DEA Sciences Administratives, Paris II
Doctorant à Paris II

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Վլադիմիր Նազարեան, Հայաստանի Հանրապետութիւն, Հայրենիք – Օրէնք – Պետութիւն, 1995 Յունիս 17, էջ 2:

---

(1) Ընդհակառակն, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ նախագահները ունին առանձին այլ սահմանադրական իրաւասութիւններ որոնք Հայաստանի նախագահին չեն տրուած:

(2) Jean-Louis Quermonne, Dominique Chagnollaud, *Le gouvernement de la France sous la Ve République*, Dalloz, 4-րդ հրատարակութիւն, 1991, էջ 187:

(3) - Այդ յօդուածները կը վերաբերին կեանքի իրաւունքին (յօդուած 17), խոշտանգումներու, դաժան եւ արժանապատւութիւնը նուաստացնող վերաբերմունքի եւ պատիժի արգիլման (յօդուած 19), անձնական եւ ընտանեկան կեանքի անձեռնմխելիութեան իրաւունքին (յօդուած 20), հրապարակային, անկախ եւ անկողմնակալ դատարանի կողմէ դատուելու իրաւունքին (յօդուած 39), անմեղ համարուելու իրաւունքին (յօդուած 41), իր, ամուսնի եւ ազգականի դէմ ցուցմունք չտալու իրաւունքին, օրէնքի խախտումով ձեռք բերուած ապացոյցներու ուժ չունենալուն, յանցագործութեան ժամանակ գործող օրէնքներով նախատեսուած պատիժներէն աւելի ծանր պատիժ նշանակելու արգիլման, օրէնքներու անյետադարձութեան (irretroactivité) (յօդուած 42):

(4) - Սահմանադրական դատարանի եզրակացութիւնը - ըլլայ այդ դրական կամ բացասական - պարտադիր բնոյթի չէ: Ազգային ժողովն է, որ իր սեփական գնահատմամբ կ՚որոշէ կասեցնել կամ չկասեցնել Հանրապետութեան նախագահի նախաձեռնութիւնը:

(5) - Ֆրանսայի խորհրդարանը նմանօրինակ իրաւասութիւն չունի:

(6) Տե՛ս. Loïc Philip, *Les cours constitutionnelles. Traité de Science Politique*, Madeleine Grawitz, Jean Leca, PUF, 1985, էջեր 406-442.

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՀԵՏ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՆԱՍՏԱՍԻԱ ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ. – Նախկին խորհրդային Միութեան տարածքին գոյութիւն ունին բազմաթիւ հայ համայնքներ, որոնք կտրուած էին ազգային հոգեւոր կեանքէ: Ի՞նչ աշխատանք կը տարուի այդ ուղղութեամբ:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. – Այդ շրջաններէն երեք բաժիններ առանձին նկատի պիտի ունենամ:

Առաջինը Հարաւային - Ռուսիոյ եւ հիւսիսային Կովկասի մէջ գտնուող հայահոծ բազմութիւնն է, Սոչիի, Կրասնոտարի եւ այլ շրջաններու մէջ ապրող: Վերարթնութիւն մը կայ այդ ժողովուրդին մէջ Հայաստանի անկախ պետականութեան հռչակումէն ետք: Հայաստանի տնտեսական եւ ընկերային ծանր պայմաններուն բերումով դէպի այդ շրջանները արտագաղթող Հայերը, որոնց թիւը բազմապատկուած է: Այդ շրջանին մէջ այսօր 23 եկեղեցիներ կը գործեն 19 – 20 քահանաներով: Հինգ եկեղեցիներ նոր շինուեցան եւ քանի մը եկեղեցիներ նորոգուեցան այդ շրջանին մէջ:

Երկրորդը՝ Հիւսիսային - Ռուսիան: Ս. Պետերբուրգի մէջ արդէն 2 եկեղեցի ունինք: Երեւակայեցէք իմ յուզումը երբ պալթեան երկիրներէն մարդիկ եկան եւ ըսին՝ Վեհափառ, մենք եկեղեցի կ՚ուզենք շինել Թալինի մէջ: Ու օր մըն ալ մարդիկ եկան Սամըրղանտէն ըսելու՝ Վեհափառ, եկեղեցի շինեցինք, եկէք օծեցէք:

Երրորդ շրջանը Ուկրանիան է: Հինգ եկեղեցի ունինք արդէն - Լվով, Ղրիմ, Օդեսա: Վերարթնութեան այս նոր շրջանը այդ հայութեան կեանքին մէջ պիտի ըլլայ բարեբար, թէ կարենանք հոգեւորականներ պատրաստել:

Վրաստանի մէջ, Թիֆլիսէն զատ՝ Ախալցխա եւ Ախալքալաք նոր վարդապետ ղրկեցի, երկու քահանաներով: Անոնք 7 - 8 գիւղերու մէջ ամէն օր կը շրջին, յատուկ կառք ունինք: Շրջանը գրեթէ թմրութեան վիճակին մէջ էր:

Մոսկուայի մէջ ալ հիմա աշխատանք կը տարուի նոր եկեղեցի շինելու: Մոսկուայի մէջ քաղաքապետին նաեւ հանդիպեցայ: Ինք արդէն խոստում տուած էր հող տրամադրելու: Ինծի կրկնեց իր խոստումը: Ահաւասիկ արթնութիւն մը Դաշնակցային Պետութեան մայրաքաղաքին մէջ: Հոն ռուսախօսութիւնը բաւական տարածուած է, եւ անոր համար դպրոցներ բանալու հարկը կը զգացուի, եւ որքան ծանօթ եմ Հայաստանի Պետութեան Մշակութային նախարարութիւնը որոշ ծրագիրներ մշակած է այդ շրջաններուն համար հայերէնի ուսուցիչներ ղրկելու կամ ձեռնարկներ կազմակերպելու՝ հայերէն լեզուի տարածումը ձեռք բերելու համար:

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԴԻՎԱՌԵԱՆ. – Հայաստանեան Եկեղեցւոյ բաժանումը հոս, Նիւ - Եորք, սկսաւ աւելի 60 տարիներ առաջ: Վստահ ենք որ Ձեր մտքին մէջ կաբեւոր տեղ մը կը գրաւէ եկեղեցւոյ միութեան հարցը: Ի՞նչ դժուարութիւններ կը խոչընդոտեն կամ կը դանդաղեցնեն բոլորին կողմէ այնքան սպասուած միութիւնը, որուն իրականացման համար Ձեր վրայ մեծ յոյսեր ունի հայ հաւատացեալը:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. – Նախ յայտնեմ որ իմ կեանքիս, եկեղեցական ծառայութեանս մէջ այս շրջանի եկեղեցական միութեան հարցը եղած է գոյութենական խնդիր, այսինքն՝ իմ գոյութեան եւ գործունէութեանս հետ միախառնուած հարց: Եւ ջանացած եմ մարդկային կարողութիւններուս գերագոյն աստիճանովը ջատագովել եւ ուժ տալ բոլոր այն ձեռնարկումներուն, բոլոր այն միջոցներուն որոնք կրնան միութիւնը զօրացնել եւ բաժանումը տկարացնել:

Այստեղ կը մէջբերեմ խօսք մը, որ կեանքիս նշանաբաններէն մէկը եղած է: Խօսքը կուգայ (այդ մարդուն անունը մոռցուած է մեր գրականութեան մէջ) Յակոբ Նալեան Պատրիարքէն. «Անմիաբանութեամբ մեծերը կը փոքրանան, միաբանութեամբ փոքրերը կը մեծնան»: Հետեւաբար մենք զանազան պատճառներով որոնց դուք տեղեակ էք, անցեալի հետ կապուած պատճառներով, ունեցանք տարակարծութիւններ, ունեցանք վէճեր, եւ այդ բոլորին վնասները բոլորս ալ տեսանք:

Հիմա կեանք ըսուածը, ըլլայ անհատական թէ հաւաքական մակարդակի վրայ, փոփոխութիւններու ընթացք մըն է: Կեանքը իբրեւ կայական, իբրեւ կաղապարեալ, կեանք ըլլալէ կը դադրի: Անոր կ՚ըսեն մեռելութիւն, անշարժութիւն: Այսօր նոր կացութիւններու առջեւ կը գտնուինք, եւ հետեւաբար մեր եկեղեցին քանի մէկ է եղած եւ այդ մէկութիւնը երբեք չէ կորսնցուցած: Վարչական տարակարծութիւններով ներքին վէճեր եղած են, բայց եկեղեցւոյ միութիւնը չէ խախտած:

Ես կը խորհիմ որ այս նոր կացութիւններու լոյսին տակ մենք պէտք ունինք ուժ տալու բոլոր աշխատանքներուն, որոնք միութեան կը ձգտին եւ ինչպէս դուք կ՚ըսէք՝ բոլորին ցանկութիւնն է ատիկա:

Եւ տակաւին որոշ ժառանգուած աւանդութիւններ անցեալէն, վարժութիւններ այս բոլորը փոփոխութեան կը կարօտին եւ փոփոխութիւնն ալ ժամանակի կապուած երեւոյթ մըն է:

Պարզ, կտրուկ խօսքով պիտի ըսեմ. իմ ըմբռնումս այսօր Հայութեան եւ Հայ եկեղեցւոյ կեանքին համար հետեւեալն է. –

Մենք կ՚երթանք դէպի միութիւն: Հանրապետութեան ստեղծումը մեզի համար, եւ վարչական բռնակարգի մը վերացումը մեր ժողովուրդի կեանքէն՝ մեզ կը դնէ նոր ուղիներու մէջ: Եւ այդ ուղիները ինծի համար մէկ ընթացք ունին. կ՚երթան դէպի ամբողջական հայութիւն, միացեալ հայութիւն, նոյնիսկ եթէ տարակարծութիւններ ունինք գաղափարական կամ ուրիշ գետիններու վրայ: Հետեւաբար այլեւս ետ դարձ չունի իմ ըմբռնումս:

Խաժակ Սրբազանը կը յիշէ - դուք ալ՝ եթէ կարդացիք գահակալութեանս ատեն - էջմիածնի մէջ ըսի, որ այլեւս տարակարծութեանց էջը փակուած պէտք է նկատել, եւ բացուած պէտք է նկատել տեսլով, գործակցութեամբ, փոխադարձ հասկացողութեամբ կամար մը կազմել, որուն տակը ունենալ տարբերութիւններ, բայց կամարը պէտք չէ որ ճեղք ունենայ:

Ուրիշ խօսքով, կրնանք այդ տարբերութիւնները լուծել ամբողջական եւ մէկ եկեղեցի, ամբողջական եւ մէկ հայրենիք մեր հասկացողութեամբ: Եւ ասիկա օրէ - օր պիտի զարգանայ: Մեր նոր սերունդը այլեւս չի կրնար պատմութենէ ժառանգուած նորմերով միայն ապրիլ իր այսօրուան կեանքը:

Աւելի պարզ կերպով խօսիմ. պատմութեան գերի՞ ենք մենք թէ պատմութեան կերտիչն ենք: Եթէ պատմութեան գերին ենք, կը նշանակէ որ պատմութեան վրայ ազդելու ուժ չունինք, իսկ եթէ տէրն ենք մեր կեանքին, այն ատեն աշխարհի մէջ, Հայութեան մէջ եղող փոփոխութիւնները չեն կրնար մեզ անտարբեր ձգել: Մեր ուղղուածութիւնը հիմա մէկ ճամբայ ունի, այն է ազգային ամբողջականութիւնը, եկեղեցական ամբողջականութիւն՝ միութեան հրամայականին հետ:

Ես միայն պիտի աւելցնեմ. իմ կեանքիս կարեւոր մէկ մասը անցած է օտար եկեղեցիներու եւ օտար ազգերու հետ: Ինչպէ՞ս կը դիտեն մեզ: Ինչպէ՞ս կ՚ըմբռնեն մեզ: Եւ ինչպէ՞ս կը վերաբերին մեզի հետ: Եթէ կարենանք մէկզմէկ ապրիլ եւ ներկայացնել իբրեւ ամբողջականութեանը մէջ միացեալ ազգ եւ եկեղեցի, հաւատացէք ինծի, յարգանք կ՚ունենան ձեզի: Ուրիշ ճամբայ չեմ տեսներ: Բայց եթէ լսեն պառակտումներ, իրարու դէմ մեղադրանքներ, այն ատեն կը խորհին որ չարժեր այս եկեղեցիին եւ այս ազգին հետ գործել: Եւ որովհետեւ որո՞ւ հետ պիտի գործ ունենան: Եւ ասիկա պէտք չէ թոյլ տանք մենք, մանաւանդ այսօր:

Այսօր այս Հայաստանը ունինք, Հայրենիքը ունինք, այս պետութիւնը ունինք: Այսօր ասիկա մեր ժողովուրդին պետութիւնն է, վերէն չէ նշանակուած մեր պետութիւնը, Եթէ մենք զմեզ չյարգենք, հապա ինչպէ՞ս կ՚ուզէք որ աշխարհը մեզի կարեւորութիւն տայ:

Ես այսպիսի հայեացքով, հեռանկարով, այսպիսի ոգիով կը դիտեմ մեր այսօրուան կեանքը: Եւ իբրեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս խոնարհագոյն զգացումով, բայց ծառայութեան ամէնէն ուժեղ, մարդկայնօրէն կարելի միջոցներով ես այս գաղափարին ծառան ըլլալու կոչուած եմ: Եւ ինչպէս որ ըսի Մայր Տաճարի Ս. Վարդան Եկեղեցւոյ մէջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս մը չի կրնար իր սրտին, իր մտքին, իր կամքին եւ իր գործին մէջ խտրութիւն դնել, այլապէս ինքզինք ժխտած կ՚ըլլայ:

Ահաւասիկ թէ ինչ է իմ զգացումս: Այս ոգիով եկած եմ, այս ոգիով կը գործեմ եւ այս ոգիով պիտի շարունակեմ գործել ե՛ւ Հայաստանի, ե՛ւ Սփիւռքի մեր հայութեան մէջ:

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԴԻՎԱՌԵԱՆ

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

- Շուշին եւ Ասկերանը Արցախի միջնաբերդերն են: Անոնք իյնան՝ Հայաստանի ճամբան բաց է Թուրքին առջեւ:

- Չեմ կրնար հաւատալ թէ դուն առաջին անգամն է որ հոս կուգաս:

- Ինչո՞ւ:

- Այնքան բնական, հարազատ կը թուիս ասանկ տեղ մը, հոս, այս երկաթի, քարի եւ կռիւի տեսարանին մէջ: Անպայման եկած ես ասկէ առաջ:

Խնդաց Յակոբ եւ կամաց մը անոր հակեցաւ ու ականջին մօտենալով՝ ըսաւ:

- Նայէ, քեզի հետ անկեղծ պիտի ըլլամ, գաղտնիք չէ ասիկա, սակայն բան մըն է որուն մասին աւելի լաւ է չխօսիլ:

Լռեց ու սպասեց երկվայրկեան մը:

- Այո, մէկ անգամ եկած եմ, անցեալ տարի, բայց ոչ հոս, ուրիշ ճակատ էր:

- Ես գիտէի...:

Նրմինէ կամաց մը անոր թեւը մտաւ ու իրեն քաշեց անոր մարմինը:

- Ինչքա՛ն տարբեր աշխարհներ կը բնակինք, ես ու դուն ... դուն՝ գաղտնի գործերու, կռիւի, մահուան եւ անխօս օրէնքներու մարդ, ես...:

Չշարունակեց: Բայց արդէն իր միտքը ուրիշ տեղ էր:

Օգոստոս 11, 1993, Պէյրութ,
կէսօրէ ետք ժամը 4:

- Հայրիկ կուգա՞ս կոր:

Տէր Ստեփան չպատասխանեց: Ներսի սենեակն էր: Պզտիկ Նարեկը ճերմակ թաշկինակի մէջ փաթթեց, անշարժացաւ, «Հայր Մեր» մը ըսաւ ու դուրս եկաւ: Յակոբ իրեն կը սպասէր, դրան մօտ:

- Հեռո՞ւ է տունը:

- Կէս ժամ:

- Գի՞ւղն է,

- Հա, Քորնէթ Շահուան:

Ճամբան շատ չխօսեցան: Տէր Ստեփան «թէրս» մէկը չէր բայց գոց ու քիչ մը անհաղորդ բնաւորութիւն ունէր, եւ զաւակներն ալ վարժեցուցեր էր խօսիլ միայն երբ ըսելիք բան մը ունենային:

- Քոյրի՞կդ ինչու չի գար կոր:

- Չեմ գիտեր: Չի դիմանար ասանկ բաներու:

Լուռ քշեց կառքը: Անթիլիաս հասեր էին:

- Ուրիշ բան մը կա՞յ:

- Զարուկի՞ն մասին,

Տէր Ստեփան, հին - գլուխ եւ խիստ պահպանողական՝ ընտանիքէն ներս չէր խառնուեր զաւակներուն անհատական կեանքերուն «սիրելու իր ձեւն է ատիկա» խորհեցաւ հիմա Յակոբ ու յիշեց տարիներ առաջ ըսեր էր իրեն «Յակոբ տղաս, աչքդ քոյրիկիդ վրայ ըլլայ, սանկ հեռուէն»:

- Զգոյշ քշէ տղաս:

- Չէ, չեմ կարծեր:

Բայց վստահ չէր: Զարուհին միշտ զարմացուցեր էր զինքը, մանաւանդ Կարոյին խնդրին մէջ:

- Տօքթորը ի՞նչ կ՚ըսէ կոր:

- Լաւ չէ պապա, ամիսներու հարց է:

Գիւղի մուտքին հասեր էին ու աջ դարձաւ հիմա: Տարիներ առաջ, ամառուան այս շրջանին, լերան կողին փռուած պզտիկ գիւղը երազային, հէքեաթային քաշողութիւն մը ունեցեր էր իր պատանիի երեւակայութեան վրայ: Ո՛վ էր արդեօք այդ Շահուանը որ առեւանգած էր իր սիրուհին եւ Թուրք զապթիէներէն հալածուած՝ ապաստանած էր լերան քարայրներուն մէջ եւ հարիւրաւոր մարդիկ եկած գիւղ շինած էին շուրջը եւ պահած էին սիրահար, պատանի զոյգը...:

- Ինչքա՛ն փոխուեր է կռիւներու ընթացքին...:

(Շար. 86)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պր. Ներսէս Մխճեան իր քրոջ՝ Հերմինէ Գայսերլեանի մահուան Գ. տարելիցին (1993, Փետրուար 2) ի յիշատակ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ. - 1000 Ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին, 1000 Ֆր. Ս. Մեսրոպ Կրթարանին, 1000 Ֆր. «Հայաստան» Հիմնադրամին (ստացուած «Յառաջ»էն) եւ 1000 Ֆր. «Յառաջ»ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.- Ա. Գույումճեան 200 Ֆր.։

***

ՓԱՐԻԶ.- Համակիր մը 500 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ դպրոցին. -

Խումբ մը ծնողներ 1000 Ֆր., Վարդուկեան ընտանիք 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տարաքճեան 300 Ֆր., Ոմն՝ Տիկին մը 300 Ֆր.։

Տէր եւ Տիկին Եագուպեաններ (Անթոնի) 200 Ֆր. Կարապետ Պչաքճեանի մահուան առիթով։

ՓԱՐԱՆՑԻԿ ՏԱՐԵԿԻՑԹ

Նախաձեռնութեամբ՝
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի
– Սեւրան – Լիվրի –
«Տիրուհի Միսաքեան» մասնաճիւղին
Շաբաթ, Փետրուար 3
Սեւրանի՝
Salle des Fêtes — rue Gabriel Péri
Մասնակցութեամբ՝
«Սօլէյ տ'Արմէնի» նուագախումբին
Հաճելի մթնոլորտ – երգ – պար – անակնկալներ։

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
■ ASSISTANCE A L'AÉROPORT
■ ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
■ RÉSERVATION D'HÔTEL
■ LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
■ EXCURSIONS GUIDÉES
■ VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Շնորհիկ Գըրմզեան, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Գըրմզեան, Պր. Յակոբ Գըրմըզեան եւ աղջիկը՝ Սթեֆանի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետրուար 4, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ԳԸՐՄԶԵԱՆ-Ի

մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

POUR LA PREMIERE FOIS
A MARSEILLE

Café Théâtre

joué par la troupe de théâtre
de l'UGAB-*Paris*

le Samedi 17 Février à 20 heures 30

au profit des tables de l'UGAB en Arménie.

Réservations : P.A.F. : 50 Frs

U.G.A.B — 327, Bd Michelet,		
Marseille 9e	Tél. :	91. 22. 10. 45
Jean - Claude —	Tél. :	91 87 19 90
Tavitian —	Tél. :	91 85 80 90

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

EXPOSITION

Le Comité de Paris — Ile-de-France
de l'UGAB

présente

«graphique»

de HAROUTIUN YEGMALIAN

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Exposition du 31 Janvier
au 9 Février inclus, 18h - 21h
(sauf les 3 et 4 Février)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, փետրուար 3, տօն է Սրբոյն Սարգսի Զօրավարին եւ Որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ Չորեքտասան Զինուորացն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆՑ. ՍԻԼԱՀԼԵԱՆ

OFFRE D'EMPLOI

l'École TEBROTZASSÈRE

RECHERCHE

SON DIRECTEUR ADMINISTRATIF

BAC + 4

Sérieuses références exigées.

Envoyer lettre de motivation et C.V. avec photo au journal qui transmettra.

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER

La Section «Helen Puzant» d'Alfortville organise un dîner à la Maison de la Culture arménienne, 9, rue de Madrid à Alfortville;

le Samedi 3 Février à 20 heures 30

Les bénéfices de cette soirée seront versés au profit de l'école arménienne St-Mesrob d'Alfortville.

Les places étant limitées, prière de réserver en téléphonant au :
43. 76. 35. 68 ou 43. 68. 04. 89.

***

*La Section de Paris
«Archalouise Tathéossian»*
organise
son Séjour familial d'hiver
à Bellefontaine (Jura)
du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars

Inscriptions et renseignements :
- *Vartanouche* : 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie* : 47 80 71 73 ou 47 84 82 90;
- *Madeleine* : 47 83 70 89 après 19h;
- *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bleue, Paris 9e — Métro: Cadet le Samedi après-midi : 15/18h.

— *Places limitées* —

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ
PAQUES A JERUSALEM

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril
(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
— Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille;
— Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
— Le logement Hôtel **Renaissance** 4 étoiles 1ère classe en chambre double
— Pension complète
— Les excursions et visites en autocar de luxe
— Assurance obligatoire.

Supplément chambre individuelle +1350 Frs

S'inscrire avant le 20 Février — Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE

Tél. : 42 03 05 63 ou **91 77 84 70**

Visites : Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vièrge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers Couvent Arménien Saint Jacques.

Rencontre avec le Patriarche arménien de Jérusalem
Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

le Dimanche 4 Février à 16 heures

SUPER LOTO

Nombreux lots de valeur

100 F. les 3 cartons

— *Venez en famille* —

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղին անդամական ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, փետր. 3, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը 17 ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

Կեսարական թէյով եւ ճէթէով
նախագահութեամբ՝
ՄՈՎՍԷՍ ՊՋԱՔՃԵԱՆԻ
Կիրակի, Փետրուար 4, ժամը 16-ին
Հ. Բ. Ը. Միութեան
«Ալեք Մանուկեան» Կեդրոնի
մեծ սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Գեղարուեստական բաժին՝ Հայկական նուագ, երգ, արտասանութիւն

Սիրայօժար կը մասնակցին՝
Առլէն Շահնուր, Իօժէնի Անէմեան,
Պերճ Գույումճեան, Լէյլա Մոռեյա
եւ
Յովհաննէս Տէմիրճեան

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը առանց խտրութեան։

Մասնակցութիւն՝ 60 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները. -

Տէր եւ Տիկին Էտկար Շահվէզիրեան 500, Տիկին Ժինէթ Համալեան 200, Տիկին Աղաւնի Սիմոնեան 100, Պր. Ժիրայր Կիւրճեան 200, Տիկին Մարի Ծառուկեան 250, Տէր եւ Տիկին Հանըրեան 200, Պր. Սարգիս Սարգիսեան 150, Տէր եւ Տիկին Անթուան Սարգիսեան 250, Տիկին Ռոզ Սէֆէրեան 500, Տիկին Շաքէ Օզանեան 300, Տիկին Նորման Գնաճեան 500, Տէր եւ Տիկին Նուպար Անդրանիկեան 250, Տէր եւ Տիկին Ժ. Քէաթիպեան 300, Օր. Վիրժինի Ասատուրեան 200, Պր. Օհաննէս Օհաննէսեան 100, Տիկին Նուարդ Թոփալեան 200, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Բէջիմէնեան 150, Պր. Սամուէլ Տէմիրճեան 300, Տիկին Շառլ Ռըպիէր 250, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Թուլթճեան 150, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Կանայեան 100, Տիկին Մարիէթ Աւագեան 200, Տէր եւ Տիկին Վահէ Պասմաճեան 500, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Վասիլեան 100, Պր. Արման Մովսէսեան 1000, Տէր եւ Տիկին Ժագ Գարակէօզեան 200, Օր. Ժանն Նիկողոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Ոսկերիչեան 300, Տէր եւ Տիկին Տինօ Ջանտոմանկօ 200, Պր. Դանիէլ Խորէնեան 200, Տիկին Դաւիթ Օհաննէսեան 300, Տիկին Գլէռ Խաչիկեան 200, Տէր եւ Տիկին Փօլ Գամիտեան 500, Տիկին Սոնիա Տաղըլճեան 500, Պր. Յակոբ Յակոբեան 500, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ազատիկեան 250, Տէր եւ Տիկին Վահէ Մանուկեան 250, Տէր եւ Տիկին Արման Եափզարտաշեան 500, Տիկին Ֆրանսուազ Վէսմէր 250, Տիկին Մարի Վէզնէեան 100, Տիկին Սոնիա - Ռիթա Գույումճեան 200, Պր. Ժագ Պաթմանեան 200, Տիկին Մանուշակ Պարսամօղլու 100, Պր. Տիգրան Խօզմանուկեան 200 Փրանք։

(Շար.)

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3
SAMEDI
3 FEVRIER
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·780

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

71e ANNEE — N° 18.780

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ի՛ՆՉ Կ'ԱՐԺԵՆ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

Ընդհանուր գոհունակութիւն մը պատճառելու տպաւորութիւնը գործեցին նախագահ Շիրաքի հաւաստումները թէ վեցերորդով Ֆրանսա վերջ կուտար հիւլէական փորձերուն. այսուհետեւ աշխատանքները պիտի շարունակուէին գիտական աշխատանոցներու մէջ, նմանակումի (սիմիւլասիոն) մեթոտով։ Ատիկա վերջ կուտար մթնոլորտի ապականութեան մտահոգութեամբ շարժման անցած բնապահներուն դժգոհութեան ու նաեւ անոնց որոնք պարբերաբար իրենց ընդդիմութիւնը բացատրեցին փորձերուն մեծածախս բնոյթով։

Այս վերջին կէտը այսօր լուրջ քննարկումի նիւթ է մամուլին մէջ որ կ'ուզէ ցոյց տալ թէ կարծուածին չափ մատչելի ձեւ մը չէ նմանակումի մեթոտը։ Ու դատելով բսուածէն, ան գրեթէ ցնորք մըն է ոչ միայն այսօրուան, այլ նաեւ վաղուան համար։ Զայն նմանցնողներ կան ռէկընեան «աստղերու պատերազմ»ի հէքեաթին որ օգնեց Խորհրդային Միութեան քայքայումին։

Նմանակումի ձեւը կ'ենթադրէ թէքնիք միջոցներու այնպիսի ամբողջութիւն մը որ աներեւակայելի նիւթական հզօրութիւն կը պահանջէ։ Պէտք է նախ հիւլէական կամ ջերմահիւլէական հակադէցութիւններ ձեռք բերել, նիւթերու շատ փոքր քանակութիւն գործածելով եւ մանր չափերով. ատոր համար պէտք է լազերեան խուրձերու հզօր բարդեր գործածել որպէս «լուցկի». իսկ այդ բարդերը տակաւին ստեղծուած չեն։ Այսպէս միայն կարելի է իսկական պայթումի մը ֆիզիքական պայմանները վերակազմաւորել (100 միլիառնոց մթնոլորտային ճնշում եւ 100 միլիոն աստիճան ջերմութիւն)։ Երկրորդ հանգրուանին պէտք է պայթումը տեղի ունենայ, կեդծ ռումբին տարրերը X ճառագայթներու խիտ խուրձերու թիրախ ընելով. այդ ռումբին մէջ հիւլէական էատարրը փոխարինուած է ոչ շղագործօն էատարրով որ առաջինին շատ մօտ յատկանիշեր կը կրէ։ Պայթումէն ետք պէտք է շատ մանրամասնօրէն զննել ու վերլուծել փորձին արդիւնքները ու որպէս վերջին փուլ այդ արդիւնքներուն տուեալներ գործածելով պէտք է եզրակացութեան յանգիլ, գիտնալու համար թէ ի՛նչ ձեռք պիտի ձգուէր իսկական պայթումի մը պարագային։ Միայն թէ հոս ալ հարցը հոն է որ արդիւնքին տուեալները վերլուծելու համար հաշուիչ ու համակարգիչ հսկայական միջոցներ անհրաժեշտ են եւ ատոնք եւս տակաւին գոյութիւն չունին։

Այս նպատակին համար Ֆրանսա պատրաստած է ծրագիր մը որ կը կոչուի «Հիւլէական փորձերու սահմանափակումին պատշաճելու ծրագիր»։ Ատոր իրագործումին համար «X» ճառագայթներու հսկայական արտադրիչի մը պատրաստութեան ձեռնարկուած է. այդ արտադրիչը պիտի արժէ 430 միլիոն ֆրանք։ Իսկ ինչ կը վերաբերի հարկաւոր լազերեան ճառագայթներուն, անոնց արտադրիչը դրժուար է որ 2003 թուականէն առաջ պատրաստ ըլլայ, յատկապէս նկատի առած 7 միլիառ ֆրանքի արժէքինը։ Այդ գումարը որոշ չափով մը սահմանափակելու համար նախատեսուած է որ կառուցուի ֆրանքեւամերիկեան գործակցութեամբ, Միացեալ - Նահանգներու մէջ։ Ու հարց կը տրուի թէ այդ պարագային ո՛ւր կը մնայ հարուածելու ֆրանսական ուժին անկախութիւնը։ Ամերիկեան գիտական ուժին հետ գործակցութենէ կախում ունի նաեւ հաշուիչ համակարգի միջոցներուն հայթայթումը։ Այդ գործիքները հաշուելու այնպիսի կարողութեամբ մը օժտուած պէտք է ըլլան որ ներկայիս գործածուածներուն մէկ միլիոն անգամը կարողութիւն ունենան։ Ատիկա ալ, մասնագէտներու կարծիքով, իրագործելի չէ լաւագոյն պարագային 2002 թուականէն առաջ։

Այսքանէն յայտնի է թէ նմանակումի սկզբունքին կիրարկումը շատ իրապաշտ բան չէ, եթէ նոյնիսկ Ֆրանսա կարող ըլլայ 16 միլիառ ֆրանքի գումար մը յատկացնել անոր, ինչ որ նուազագոյնը կը նկատուի։

Եւ տակաւին կայ արդիւնքներուն վստահելի ըլլալու հարցը։ Շատ մը մասնագէտներ այն կարծիքը կը յայտնեն որ ոչ իսկական չափերով փորձերու արդիւնքներուն վրայ հիմնուած զէնքեր միշտ տարակուսելի պիտի ըլլան ու պիտի չունենան տարհամոզելու իսկական տարողութիւն։ Ամերիկացի բնագէտ մը ատիկա կը նմանցնէ թուղթին վրայ յղացուած, ծրագրուած ու շինուած օդանաւի մը որ ոչ մէկ թռիչքով փորձուած է։

Վաղուան ատոմական զէնքերու այս հարցերէն զատ, կայ նաեւ այսօրուաններուն պարագան։ Առանց գործածելու կարելի չէ գիտնալ թէ անոնք ո՛րքան ծերացած են, կամ թէ միշտ ունի՞ն ակնկալուած ազդեցութիւնը գործելու յատկանիշը։ Ռազմագէտ մը ըսած է թէ առանց պարբերաբար չափելու անոնց կարողութիւնը օր մը գործածելու հեռանկարը կը նմանի տարիներով անկիւն մը դրուած օդանաւ մը օր մը հանել, վառելանիւթ լեցնել ընդունարանը ու անով թռչելու։

Ատոմական զէնքերու մէջ ժամանակին տոկալու մեծագոյն թերութիւնը կը վերաբերի փլութոնիումին. 1945-էն ետք մարդու ձեռքով ստեղծուած այդ տարրին տարիներու ընթացքին շրջափոխումը լրիւ ծանօթ չէ տակաւին գիտութեան աշխարհին։ Գիտնականները գիտեն միայն թէ ան մեծ հակում ունի յանկարծակի կազմալուծուելու եւ ինքնապականումի։ Բայց միւս կողմէն, կարելի ալ չէ որ գիտնականները շարունակեն աշխատիլ 60-ական թուականներու գործիքներով ու նիւթերով, անտեսելով յառաջխաղացքի օրէնքը։

Հարցեր որոնց լուծումները դժուար գտնելի են թէ՛ նիւթական, թէ քաղաքական եւ թէ գիտական տեսակէտներէ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ Շիրաք Եւրոպայի դատը պաշտպանեց Քոնկրէսին (Խորհրդարան) առջեւ, կոչ ընելով նաեւ որ Միացեալ-Նահանգները աւելիստանձնեն իրենց յանձնառութիւնը որու այնքան կարիքն ունի աշխարհը։ Շեշտը դրած է «Անդրատլանտեան Ուխտ»ի մը առաջարկին վրայ։ Գլինթըն գնահատած է Ֆրանսայի որոշումը վերադառնալու ՕԹԱՆ-ի Պաշտպանութեան Խորհուրդին մէջ։ 160 դեմոկրատ երեսփոխաններ ներկայ չեն եղած Շիրաքի ելոյթին, բողոքելու համար հիւլէական փորձերու դէմ։ Երկու նախագահները միասնաբար մամուլի ասուլիս մըն ալ տուած են, իրենց ելոյթները սրամտութիւններով ալ համեմելով։ Շիրաք, փետրուար 2-ին, Շիքակօ անցաւ, ուր պիտի փորձէ համոզել գործի շրջանակները որ ներդրումներ ընեն Ֆրանսա։ Խոստ եղանակը պատճառ եղած է որ Շիրաք աւելի կանուխ Շիքակօ անցնի եւ Հինգշաբթի իրիկուան ճաշն ալ աւելի կարճ տեւած է։

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահը Սքալֆարօ Անթոնիօ Մաքքանիքօյի յանձնեց նոր կառավարութիւն մը կազմելու պաշտօնը։ Քիչ ծանօթ, 72 տարեկան, Մաքքանիքօ պատրաստութեամբ իրաւագէտ է, 23 տարեկանին արձանագրուած է Հանրապետական Կուսակցութեան։ Գնահատուած է որպէս ճկուն եւ բարդ հարցերու համար միջին ճամբաներ գտնող անձ մը։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ կատարուած հարցախոյզի մը համաձայն, Ելցինի յաջորդելու համար ամէնէն նպաստաւոր դիրքին վր-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀ ՌՈԲԷՐ ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԼՂՀ-ի պաշտօնական պատուիրակութեան նախագահ Ռոպէր Քոչարեան Ուաշինկթընի Ճոն Հոփքինս համալսարանին մէջ ելոյթ մը ունեցած է, բացատրելով հակադրութիւնը որ կայ ազգային ինքնորոշման տեսակէտը պաշտպանող ԼՂՀ-ի եւ հողային ամբողջականութեան պնդումները կրկնող Ազրբէջանի միջեւ։ Ան անդրադարձած է նաեւ լուծումի մօտեցումի տարբերութիւններուն որոնք կան իրենց եւ Երեւանի միջեւ, կրկնելով թէ իրենք կողմնակից են հարցին ամբողջական նկատառումին, ներառեալ ԼՂՀ-ի կարգավիճակը։ Ռ. Քոչարեան ըսած է թէ իրենց գլխաւոր նպատակն է պետականութեան հզօրացումը, թեր արտայայտուելով Ստեփանակերտ - Բաքու ուղղակի բանակցութեան ամէն հաւանականութեան մասին։

ԼՂՀ-ի ներկայ կացութեան առընչուող հարցեր արծարծուած են նաեւ Միացեալ - Նահանգներու քոնկրէսական Ճորճ Ռատանովիչի գրասենեակը տեղի ունեցած հանդիպումին։ Հոն եւս, ԼՂՀ-ի նախագահը կրկնած է որ բանակցութիւններու ընթացքին պէտք է նկատի առնուի իրենց ինքնորոշման իրաւունքը. իսկ հակամարտութեան կարգաւորումին մէջ պէտք է տեղ գտնեն Ղարաբաղցիներու վրայ Ազրբէջանի շրջափակման աղէտալի ազդեցութիւնները։

Ճ. Ռատանովիչ որ Քոնկրէսին հայկական հարցերու յանձնաժողովին անդամ է, յայտարարած է որ Ազրբէջան պէտք է յարգէ Ղարաբաղի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը եւ որքան շուտ ճանչնայ ինքնորոշման եւ ժողովրդավարութեան հիմնական սկզբունքը, այնքան արագ լուծում կը գտնէ հակամարտութիւնը։ Ան դատապարտած է նաեւ Ազրբէջանի կիրարկած շրջափակումը։ Աւելցուցած է թէ այդ պատճառով ինք կը պաշտպանէ Միացեալ - Նահանգներու կողմէ Բաքուի տրուելիք օժանդակութիւնը արգիլելու տեսակէտը։

Ռ. Քոչարեան հանդիպում ունեցած է նաեւ այլ ծերակուտականներու հետ ու մամուլի ասուլիսներ սարքած։

Ուաշինկթընէն ան կ'անցնէր Նիւ - Եորք, Տիթրոյիթ եւ Շիքակօ։

***

ԽԱՉԻԿ ՍԹԱՄՊՈԼՑԵԱՆ ԱՐԿԱԾԱՀԱՐ

Խաչիկ Սթամպոլցեան, ծանօթ դէմք մը «Ղարաբաղ Կոմիտէ»էն Գթութիւն կազմակերպութիւն, իր բնակարանին պատշգամէն ինկած է առջի օր, բաւական լուրջ հետեւանքներով։ Կոտրած են իր երկու ոտքերը եւ ճզմուած է իր ողնաշարը։ Խաչիկ Սթամպոլցեան հիւանդանոցն է ուր մէկ ոտքը արդէն գործողութեան ենթարկուած է եւ քանի մը օրէն ալ գործողութեան կ'ենթարկուի միւս ոտքը։

***

ՁԻՒՆԷՆ ԵՏՔ՝ ԱՐԵՒ

Փետրուար 2-ին, երկու օրուան առատ ձիւնէն ետք, արեւոտ պայծառ օդ մը կը տիրէր Երեւան։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 1 / 2)

ՀՐԴԵՀ՝ ՄԵՂՐԻԻ ՄԱՔՍԱՏՈՒՆԸ

Յունուար 31-ի գիշերը Զանգեզուրի շրջանի Մեղրիի մաքսատան մէջ հրդեհ մը ծագած է, պատճառ դառնալով նաեւ աշխատանքի մէկ օր դադարեցման։ Հետաքննութիւն բացուած է։

***

ԲՈՒՆԱԳԱՂԹԱԾՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԸ

Այսօր Հայաստանի մէջ բռնագաղթածի կարգավիճակով դեռ 40 հազար հոգի կայ։ Ասոնք, քաղաքացիութեան օրէնքին համաձայն, մինչեւ մէկ տարի պէտք է դիմեն Հայաստանի քաղաքացիութեան։ Մարդկային իրաւունքներու եւ ժողովրդավարութեան կեդրոնի տնօրէնը՝ Վլադիմիր Մովսիսեան յայտնած է թէ դիմում պիտի կատարեն, որպէսզի այս անհատներուն կատարուող յատուկ օժանդակութիւնը շարունակուի բռնագաղթի կարգավիճակին վերացումէն ետք ալ։

***

ԸՄԲԻՇՆԵՐԸ ՇԱՏ ՅԱՋՈՂ ՉԵՆ

Ըմբշամարտի Կրասնոյարսկի միջազգային մրցաշարքին մասնակցող Հայաստանի հաւաքականի մարզիկներէն Ռուդիկ Մարգարեան (48 քիլոկրամ) յաջողած է արծաթէ մետալ ձեռք ձգել, պարտութիւն կրելով միայն աւարտականին։ Իսկ աշխարհի ախոյեան Արայիկ Գէորգեան (68 քիլոկրամ) ջախջախուելով հանդերձ աւարտականներուն, չէ կրցած մրցիլ եւ ստիպուած է գոհանալ արծաթէ մետալով։ Չորս այլ մարզիկներ ալ դրաւած են 4-րդ տեղերը։

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (212) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

փեսթալոցցի
արդի մանկավարժութեան հայրը
Պ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Տըռէյէ երկու նամակ
Կ. Զարեանի
Վ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Բանաստեղծում եւ մտածում
Վ. ՋԱԼՈՅԵԱՆ

Եւ
Մահը մտերի՞մ
Թարգ.
Ֆ. ՄԻԹԵՐՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բ – Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի կախեալ իրաւասութիւնները

Երբ Հանրապետութեան Նախագահի կախեալ իրաւասութիւններուն նայինք (Աղիւսակ 2, տակի սիւնակ), պիտի նկատենք, որ այդ իրաւասութիւններէն մեծ մասը պաշտօնի նշանակումներ են: Հանրապետութեան Նախագահը կը նշանակէ դատարաններու նախագահներ, դատաւորներ, Գլխաւոր դատախազ, վերջինիս տեղակալներ եւ այլ դատախազներ, Արդարադատութեան խորհուրդի անդամներ, ինչպէս նաեւ Երեւանի քաղաքապետ եւ քաղաքացիական այլ պաշտօնեաներ: Այս բոլորը նոյնպէս առիթ կուտան մտածելու, որ ամբողջ դատական համակարգը կախուած է Հայաստանի նախագահէն, որ դատական իշխանութիւնը անկախ եւ անկողմնակալ չէ:

Այստեղ է, որ այս իրաւասութիւններուն կախեալ բնոյթը կը նուազեցնէ Հանրապետութեան Նախագահի իշխանութիւնը եւ կամայականութիւնը: Արդարեւ, կախեալ են այն իրաւասութիւնները, որոնց իրականացման համար Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին անհրաժեշտ է Սահմանադրութեան կողմէ նշուած մէկ այլ իշխանութեան համաձայնութիւնը: Կախեալ իրաւասութեան պարագային Հանրապետութեան Նախագահը ոչ մէկ նշանակում կրնայ ընել, եթէ անհրաժեշտ երկրորդ կողմը համաձայն չըլլայ Նախագահին հետ: Գործնական գետնի վրայ, Հանրապետութեան Նախագահի որոշումները, որոնք կախեալ իրաւասութիւններուն կը պատկանին, պէտք է որ կրեն, Հայաստանի Նախագահի ստորագրութեան կողքին, նշուած իշխանութեան (օրինակի համար վարչապետի, Գլխաւոր դատախազի, եւ այլնի) ստորագրութիւնը (contreseing): Հայաստանի նախագահը կրնայ վերոյիշեալ պաշտօններուն նշանակել միայն այն անձերը, որոնք իրեն ներկայացուած են: Այսպէս՝

ա – Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետը Հանրապետութեան Նախագահին կը ներկայացնէ Գլխաւոր դատախազը եւ Երեւանի քաղաքապետը, Հայաստանի նախագահը կը նշանակէ ներկայացուած անձերը: Այստեղ, ան առարկելու, մերժելու, թեկնածութիւններ առաջարկելու կամ պարտադրելու ոչ մէկ սահմանադրական իրաւունք ունի՝ ան իրեն նշուած անձերը պաշտօնի կը նշանակէ, ինչ որ զուտ ձեւական բնոյթ ունի.

բ – Դատարաններու Նախագահներն ու դատաւորները Արդարադատութեան Խորհուրդի առաջարկած անձերն են, որոնք կը նշանակուին Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ.

գ – Արդարադատութեան խորհուրդի անդամներու նշանակման պարագային Հանրապետութեան Նախագահը կը վայելէ ընտրութեան որոշակի, բայց սահմանափակ հնարաւորութիւն:

Սահմանադրութեան 94-րդ յօդուածին համաձայն, Հանրապետութեան Նախագահը կը նշանակէ Արդարադատութեան խորհուրդի 14 անդամներ

– Խորհուրդի երկու անդամներ կը նշանակուին Հանրապետութեան Նախագահի սեփական հայեցողութեամբ: Այստեղ, Հանրապետութեան Նախագահը կը վայելէ բացարձակ ազատութիւն, այս պարագային իր իրաւասութիւնը ոչ-կախեալ իրաւասութիւններու շարքին կը պատկանի.

– Խորհուրդի երեք դատախազներու թեկնածութիւնները կ'առաջարկուին Գլխաւոր դատախազին կողմէ (Գլխաւոր դատախազը ոչ թէ խորհուրդի անդամ կ'առաջարկէ այլ խորհուրդի անդամութեան թեկնածու, ինչ որ իրաւունք կուտայ Հանրապետութեան Նախագահին մերժել առաջարկուած թեկնածուն): Նոյնիսկ եթէ Հանրապետութեան Նախագահը մերժելու իրաւունք ունի, ան իր նախընտրած թեկնածուն Գլխաւոր դատախազին չի կրնար պարտադրել.

– Արդարադատութեան խորհուրդի մընացեալ ինը անդամներու նշանակման կարգը աւելի բարդ է: Առաջին ատեանի դատարաններու Ընդհանուր Ժողովը գաղտնի քուէարկութեամբ կը կազմէ ինը դատաւորներու անուններու ցանկ: Հանրապետութեան Նախագահը, ըստ իր հայեցողութեան, այդ ինը անուններէն երեքը Արդարադատութեան խորհուրդի անդամներ կը նշանակէ: Նոյն ձեւով, վերաքննիչ եւ վճռաբեկ դատարաններու Ընդհանուր Ժողովներէն իւրաքանչիւրը ինը դատաւորներու անուններէ բաղկացած ցանկեր կը կազմէ: Իւրաքանչիւր ցանկէն նոյնպէս Հայաստանի Նախագահը երեք անդամներ կը նշանակէ: Նոյնիսկ եթէ Հանրապետութեան Նախագահը ունի ընտրութեան իրաւունք (ան ներկայացուած 27 անուններէն կը նշանակէ միայն ինը անդամներ), այդ կը մնայ սահմանափակ՝ ան իրեն ներկայացուած ցանկերէն դուրս ընտրութեան հնարաւորութիւն չունի եւ նշանակում չի կրնար ընել:

3 – Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի վարչապետ նշանակելու իրաւասութիւնը

Այն, ինչ որ կը բացառէ (Ֆրանսայի) հինգերորդ Հանրապետութիւնը որակել «նախագահական համակարգ», անշուշտ այն փաստն է, որ Ազգային ժողովը կրնայ կառավարութեան անվստահութիւն յայտնել եւ, Հանրապետութեան նախագահը կրնայ զայն (Ազգային ժողովը) լուծել *:

Երբ տրուած Պետութեան կառավարութիւնը պարտաւորուած է իր գործունէութեան ծրագիրը ներկայացնել Խորհրդարանին, եւ եթէ վերջինս կրնայ ներկայացուած ծրագիրը մերժելով ստիպել որ կառավարութիւնը հրաժարի, ապա այդ Պետութիւնը, անկախ նախագահի ընտրելու կարգէն եւ իրաւասութիւններէն, կը բնորոշուի կառավարման խորհրդարանական ձեւով: Այդ նոյն կարգը մընացնելով, Հայաստանի Սահմանադրութեան 74-րդ յօդուածը Հայաստանի կիսանախագահական համակարգը ա՛լ աւելի կը մօտեցնէ կառավարման խորհրդարանական ձեւին: 74-րդ յօդուածի առաջին եւ հինգերորդ պարբերութիւններուն մէջ կը կարդանք հետեւեալը.

Կառավարութիւնը նորընտիր Ազգային ժողովի կամ իր կազմաւորումից յետոյ քսանօրեայ ժամկէտում Ազգային ժողովի հաւանութեանն է ներկայացնում իր գործունէութեան ծրագիրը՝ Ազգային ժողովի նիստում դնելով իր վստահութեան հարցը:

. . . .

Անվստահութիւն յայտնելու մասին որոշում ընդունելու դէպքում վարչապետը Հանրապետութեան նախագահին դիմում է ներկայացնում կառավարութեան հրաժարականի մասին:

Սահմանադրական իրաւունքի տեսանկիւնէն, վարչապետի նշանակումը Հանրապետութեան Նախագահի ոչ - կախեալ իրաւասութիւններու շարքին կը պատկանի (տե՛ս. Աղիւսակ 2, առաջին մաս): Սահմանադրութեան 74-րդ յօդուածը կը շրջէ այդ սկզբունքը: Հայաստանի Սահմանադրանական կառավարման կարգ կը մտցնէ Հայաստանի մէջ եւ Հանրապետութեան Նախագահի այդ իրաւասութիւնը կը դարձնէ կախեալ իրաւասութիւն: Փաստօրէն, Հայաստանի Նախագահը այդքան ալ ազատ չէ վարչապետի ընտրութեան մէջ՝ ան կրնայ վարչապետ նըշանակել այն անձը որ կը յաջողի ձեռք բերել Ազգային Ժողովի մեծամասնութեան վստահութիւնը:

Այս փաստը կը ստանայ իր ամբողջ իմաստը երբ Հանրապետութեան Նախագահը եւ Ազգային Ժողովի մեծամասնութիւնը նոյն քաղաքական հոսանքին չեն պատկանիր՝ վարկած, որ բացառուած չէ Հայաստանի մէջ: Այդ պարագային, Հայաստանի Նախագահը ստիպուած կ'ըլլայ Ազգային Ժողովի մեծամասնութեան շարքերէն վարչապետ նշանակել, որովհետեւ միայն ան կրնայ Խորհրդարանի վստահութեան արժանանալ: Միաժամանակ, Հանրապետութեան Նախագահի սահմանադրական իրաւասութիւնները կը ստանան բոլորովին ուրիշ պատկեր՝ ան կը կորսնցնէ իր քաղաքական կշիռը այն ինչ կը վերաբերի իր բոլոր կախեալ իրաւասութիւններուն: Իսկ ոչ - կախեալ իրաւասութիւններու պարագային Հանրապետութեան Նախագահի գործելու դաշտը կ'իջնէ նուազագոյնի: Ազգային Ժողովի մեծամասնութեան վերահսկողութիւնը թոյլ չի տար, օրինակի համար, որ Հանրապետութեան Նախագահը ռազմական դրութիւն մտցնէ կամ վարէ ինքնուրոյն արտաքին քաղաքականութիւն՝ Հայաստանի Խորհրդարանը կրնայ կասեցնել 55-րդ յօդուածի 13-րդ եւ 14-րդ կէտերու կիրառումը, նոյնիսկ Նախագահը պաշտօնանկ ընել, կամ կրնայ մերժել վաւերացնել անոր կնքած միջազգային պայմանագրերը:

***

Ինչպէս վերը երեւցաւ, Հանրապետութեան Նախագահի սահմանադրական իրաւասութիւնները բաւարար չեն անոր իշխանութեան իրականութիւնը գնահատելու համար: Փաստօրէն, Հանրապետութեան Նախագահ – կառավարութիւն – Ազգային Ժողով փոխ - յարաբերութիւնն է, որ կ'որոշէ Հանրապետութեան Նախագահի իսկական քաղաքական կշիռը: Այդ առումով, Հայաստանի Սահմանադրութիւնը բոլոր անհրաժեշտ իրաւասութիւնները տուած է Ազգային Ժողովին, որպէսզի վերջինս Հանրապետութեան Նախագահի վրայ վերահսկողութիւն իրականացնէ, եւ եթէ անհրաժեշտ է, կասեցնէ անոր որոշումները:

Եզրափակում

Նախագահակա՞ն, թէ՞ խորհրդարանական: Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար, եթէ հարցադրէինք՝ կիսանախագահակա՞ն թէ՞ խորհրդարանական:

Մեր յօդուածը ապացուցեց, որ Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը ստեղծած է ուժեղ խորհրդարանական համակարգ, օժտուած կիսանախագահական - եւ ո՛չ նախագահական - համակարգի տարրերով: Հայաստանի Նախագահի սահմանադրական իրաւասութիւններէն ոչ - կախեալ իրաւասութիւնները – Ազգային Ժողովի լուծում, ռազմական դրութեան յայտարարում, 55-րդ յօդուածի 14-րդ կէտի կիրառում,- իրաւասութիւններ են, որոնց նախնական նպատակն է վերահաստատել քաղաքական անդորրը եւ ապահովել քաղաքացիական համերաշխութիւնը, այսինքն պահպանել սահմանադրական կարգը: Այլ խօսքով, Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին տրուած են այնքան սահմանադրական իրաւասութիւններ, որքան անհրաժեշտ են, որ ան կարողանայ արգիլել բռնապետութեան մուտքը Հայաստան: Հետեւաբար, անիմաստ է խօսիլ նախագահական բռնատիրութեան մասին, երբ գիտենք, որ ո՛չ համակարգը նախագահական է ո՛չ ալ Սահմանադրութիւնը ամբողջատիրական:

ԽԱՉԻԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ
DEA Sciences Administratives, Paris II
Doctorant à Paris II

* Jean-Louis Seurin, *La présidence en France et aux Etats Unis*, Economica, 1986, էջ 239:

ՔԱԼԷԻՏՈՍՔՕՓ

արուեստասէրի մը օրագրէն

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՆԱՐԻՆԷ ՍԻՄՈՆԵԱՆ ԿԱՄ՝ ԵՐԳՉՈՒՀԻԻՆ ՀՈԳԵՊԱՐԱՐ ԵՐԳԸ

Միջնադադար չունէր իր համերգը՝ եւ ի՞նչ լա՛ւ:

Երկու - երեք վայրկեանի ինքնամփոփման լռութիւն մը միայն: Եւ այդպէսով խորհրդաւոր մթնոլորտը որ ստեղծուած է սկիզբը, շարունակելի կը մնայ:

Նարինէ Սիմոնեանի հոգեպարար երգն է ա՛յդ: Անցած ըլլալով բոլոր մասնագիտական հանգրուաններէն, հասած ըլլալ կը թուի երաժշտական հասկացողութեան այն բարձունքին, ուրկէ կարող է պատգամել իր զգացական հրեղէն աշխարհը, այնպիսի հրապուրիչ հմայքով մը, որ կըրնաք հետեւիլ իրեն աներկբայ վստահութեամբ: Զգալի կը դարձնէ իր համոզումը: Ունի նաեւ արուեստը երաժշտական նախադասութիւնները գեղեցկօրէն շաղկապելու ու զանոնք մերթ ընդ մերթ խըռովիչ թէ երկիւղած խորհուրդներու վերածելու:

Նարինէ Սիմոնեանի նուագը ջինջ առուակին հոսանքովը բնականօրէն կ'ընթանայ՝ ունի սակայն բնորոշիչ անձնական ոճ, մնալով միշտ հաւատարիմ մեկնաբանուած գործին բուն դրոշմին:

Ակներեւ էր ա՛յդ Պախէն մինչեւ Թունըմիր թէ Կիեու ուր ամենայն պարկեշտութեամբ յառաջացուց իր միտքը՝ առանց դոյզն նմանագործութեան:

Իմացած ըլլալով Կիեուի թօքաթան, նոյնինքն երգահանէն մտերմիկ շրջանակի մէջ, խորապէս ազդուեցայ Սիմոնեանի մեկնաբանութենէն՝ ըլլալով ա՛ն տարբեր՝ բայց նոյնքան համոզիչ, երբեմն մօտիկ իսկ անձնական էմփրովիզասիոնի մը յատուկ շեշտերով:

Ա՛յս է իրաւամբ կը խորհիմ մեկնաբանին յարմարագոյն մօտեցումը որեւէ գործի որ դարաշրջանին ալ պատկանի ա՛ն: Հին թէ՛ նոր: Հաւատարմութիւն՝ առանց հինգ գծին ի տես ծնրադիր կեցուածքի: Մեկնաբանութիւնը ենթադրե-

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԹՌԻՉՔՆԵՐԸ

Անցեալ Նոյեմբեր 13-էն ի վեր աւելի քան 500 հոգիի մահուան պատճառ եղած են Ափրիկէի կեդրոնական երկիրներուն մէջ պատահած օդանաւի արկածները: Այդ ցամաքամասին օդային սպասարկութիւնները ամէնէն գէշ բանողներն են, որովհետեւ տնտեսական դժուարին կա-ցութիւններու մատնուած երկիրները չեն կրնար պէտք եղած հակակշիռը հաստատել օդային գիծերու ընկերութիւններուն գործունէութիւններուն վրայ. իսկ սպառողի իրաւունք կոչուած բանը բոլորովին օտար է այդ երկիրներուն:

Ափրիկեան բազմաթիւ ընկերութիւններու օդանաւերը յաճախ ամբողջ օրը տեւող թռիչքներէ ետք գիշերուան թռիչքներ ալ կը կատարեն, յաճախ դէպի եւրոպական կեդրոններ: Գամըրունցի պատասխանատու մը յայտնած է թէ այն ճնշումները որոնց պէտք է ենթարկուին իրենց օդանաւերն ու անձնակազմերը, ուղղակի անթոյլատրելի են: Ընկերութիւնները շահ ապահովելու, կամ աւելի յաճախ իրենց վնասը նուազեցնելու համար խնայողութեան կը դիմեն ամէն կարելի ձեւերով: Կը նուազեցնեն պաշտօններ, մինչեւ իսկ թռիչքներու անձնակազմերը պզտիկցնելով: Հարկաւոր քննութիւնը չի կատարուիր նաեւ օդանաւերու որոնցմէ ոմանք, ինչպէս կը խոստովանին տեղացի պատասխանատուներ իսկ, չեն լրացներ թռչելու անհրաժեշտ պայմանները: Օրինակ, Նիժերական գիծերու Պօյինկները երկրորդ, կամ երրորդ ձեռքէ գնուած են, Անտոնովներն ու Տուպոլեւները մնացած են խորհրդային շրջանէ:

Ափրիկեան գիծերու լաւ մատակարարուածները կը նկատուին եթովպականը եւ քենիականը:

Յունուարի կէսին Զայիրի մայրաքաղաք Քինշասայի մէկ շուկային վրայ ջախջախուած օդանաւի մը պարագան պատճառ եղած է որ ափրիկեան օդային սպասարկութիւնները անգամ մը եւս ուշադրութեան առարկայ ըլլան: Այդ օդանաւը կը պատկանէր զայիրեան սեփական ընկերութեան մը: Նման բազմաթիւ ընկերութիւններ իրենց կեդրոնատեղիները ունին այդ երկրի մէջ ու քիչ անգամ հոգ կը տանին ապահովութեան ու թէքնիքի պահանջներուն:

Այս բոլորը անշուշտ չի նշանակեր որ օդանաւերու արկածները մասնայատուկ են ափրիկեան հողամասին: Դեկտեմբերի վերջաւորութեան ամերիկեան օդային գիծերու օդանաւ մը որ 164 ճամբորդ կը փոխադրէր, Գոլոմպիոյ լեռնային գօտիին մէջ ջախջախուեցաւ ու պայթեցաւ: Հազիւ քանի մը հոգի փրկուեցան: Նոյն օրը Նիւ-Եորքի մէջ ալ 400 ճամբորդներով ուրիշ օդանաւ մը Քէնըտի օդակայանին մէջ ճամբէն շեղեցաւ, առանց թէեւ վիրաւորներու պատճառ ըլլալու:

ՔԱՂՀԱՆ

լով երկու հոգեառշոր էակ: Մին սատեղծող՝ միւսը ապրեցնող:

Ցանցառ են երգէոնի մենահամերգները:

Աւելի գիշեր երբեմնի յիշատակներ արթնցան՝ Անտէ Մարշալի թէ Մարսէլ Տիւփրէի օրերէն ուր կ'երթայինք լսելու զիրենք Սէն — Սիւլփիս թէ Սէն-Թ'էօսթաշի Մայր եկեղեցիները:

Նարինէ Սիմոնեան ունի այդ մեծերուն նման անխառն հարուստ ներաշխարհ ու մասնագիտական ճարտարութեան յատկանիշները:

Որքա՛ն տպաւորիչ էր Պախի անուան տառերուն՝ «Սի պէմօլ - լա - տօ - սի-ի» վրայ հիւսուած իր Ֆանթէզին՝ տալով Լիսթի փոթորկալից այդ հոգեզմայլ գրոյցը, խիստ վառ յանդուգն ապրումներով:

Նոյնքա՛ն յուզիչ՝ իր «Սուրբ Սուրբ»ը թէ «Տէր Ողորմեա»՝ երբ կու տար զանոնք Կոմիտասի զուսպ երկիւղած շունչով: Պարտադրելով յարգանքի լռութիւնը:

Աւելորդ չէ՞ ծափահարել, Մատըլէնի կամարներուն տակ:

Բա՛յց, ծափահարեցինք: Անմիջականօրէն զգացնելու համար կ'երեւի իրեն մեր լրիւ գոհացումը, ներհմուտ արուեստովն իր յափրացած:

Ունեցանք կրկնութիւն մը եւս:

Յետոյ՝ լռութիւն: Ցամրաքայլ մեկնեցանք:

Օդը շատ ցուրտ էր դուրսը այդ գիշեր՝ իսկ մենք ուրախ:

Նարինէ Սիմոնեան՝ շնորհազարդ երգէոնահարուհի՝ հոգերուս տաղանդ: Եւ մենք հպարտ:

Փարիզ
Յունուար 28, 1996

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹԵՀՐԱՆ ժամանած է, Յունուար 10-ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսը եւ դիմաւորուած խուռներամ բազմութեան մը կողմէ, ինչպէս նաեւ Առաջնորդ՝ Արտաք Արք.ի եւ պետական ներկայացուցիչներու: Օդակայանէն, Կաթողիկոսը, թափորով, առաջնորդուած է Ս. Սարգիս Եկեղեցին: Յաջորդ առաւօտը, Արամ Ա. այցելած է հայկական վարժարանները, կէսօրին ճաշ մը տրուած է իրեն ի պատիւ Ազգային Առաջնորդարանին մէջ, որու մասնակցած են բարերարները: Երեկոյեան, Կաթողիկոսը նախագահած է Թեմին Պատգամաւորական ժողովին, ապա ճաշի հիւրը եղած է Զարմայի Հայ Ուսումնասիրաց Միութեան: Յունուար 12-ին, Արամ Ա. այցելած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, ներկայ եղած «Արարատ» Մշակութային Միութեան համերգին: Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը իր այցելութիւնը շարունակելով անցած է Թաւրիզ, օդակայանէն առաջնորդուած Ս. Աստուածածին Եկեղեցին: Հանդիպումներ ունեցած է Ատրպատականի Թեմին Պատգամաւորական ժողովին հետ եւ տուած զանազան այցելութիւններ հայկական հաստատութեանց: Ս. Թադէի վանքէն Ուրմիոյ քաղաքը տանող ճամբուն վրայ, Արամ Ա. կանգ առած է Սալմաստ, ուրկէ ուղղուած է Բայջուկ գիւղը ուր ծնած եւ ապրած է Րաֆֆի եւ այցելած անոր տունը: Ժամանելով Ուրմիա, ուր կան շուրջ 3000 Հայեր, Կաթողիկոսը հանդիպումներ ունեցած է ազգային հաստատութեանց հետ, ապա անցած է Սպահանի Հայոց Թեմի կեդրոնը՝ Նոր Ջուղա, ուր եւս զանազան այցելութիւններ տուած է ազգային հաստատութեանց: Նախքան Պէյրութ վերադառնալը Յունուար 24-ին, Կաթողիկոսը ընդունուած է նախագահ Ռաֆսանճանիի կողմէ որ մօտէն հետաքրքրուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Թեմական կառոյցով եւ միջ-եկեղեցական յարաբերութիւններով ու այցելութիւն մը տուած Արտաքին նախարար՝ Վիլայէթիի, ապա՝ Խոմէյնիի տուն-թանգարանին:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յովհաննէս Պօղոսեան» (Պուրճ-Համուտ) սրահին մէջ, Յունուար 13-ին, մեծարանքի հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած Սիլվա Կապուտիկեանի գրական գործունէութեան 60-ամեակին, նախաձեռնութեամբ «Նոր Կեանք» ամսագրին: Բացումը կատարած է Աւետիս Զարգարեան որ, ողջունելէ ետք բանաստեղծուհին, կարդացած է ծերունազարդ Վահէ Վահեանի ողջոյնի խօսքը: Մանուէլ Գադանճեանի խօսքէն ետք գործադրուած է ճոխ յայտագիր մը որու ընթացքին յոբելեարին գրական եւ հանրային գործունէութեան անդրադարձած են յաջորդաբար՝ Վարդան Զօրեան, Արամ Սեփեթճեան, Սալբի Ճուլֆայեան, Սարգիս Մահսերէճեան, Աւետիս Փոշոլըեան, Յակոբ Կիւլոյեան եւ Մարտիրոս Գուշաքճեան: Լինա Գարայեան կարդացած է ողջոյնի գիրերը Հայաստանի Գրողներու Միութեան եւ գիտութիւններու ազգային ակադեմիային: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Հանդիսութեան վերջաւորութեան խօսք առած է Սիլվա Կապուտիկեան որ ակնարկ մը նետած է իր 60-ամեայ անցեալի ապրումներուն, յիշած նախորդ այցելութիւնը Լիբանան, իր բանախօսութիւնը ընդմիջելով իր քերթուածներով:

***

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Յունուար 21-ին, ոգեկոչուած է Օննիկ Ֆէրճեանի յիշատակը անոր մահուան 20-րդ տարելիցին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Մխիթարեան Սանուց Միութեան: Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք, որ կատարուած է Ֆէրիգիւղի Սուրբ Վարդանանց Եկեղեցւոյ մէջ, հոգեճաշ մը տրուած է 60-70 հոգիի մասնակցութեամբ, նախագահութեամբ՝ Մեսրոպ Արք.ի: Բարի գալստեան խօսքը արտասանած է Մխիթարեան Սանուց Միութեան ատենապետուհին՝ Տիկին Լուիզ Պաքար: Օրուան հանդիսավարը եղած է Նորայր Տատրեան որ խօսք տուած է զանազան անձնաւորութեանց: Արտայայտուած են Փաւքալ Թէօրէնլի, Զարեհ Խրախունի եւ Իգնա Սարըասլան ինչպէս նաեւ ուսուցիչ՝ Պետի Ճիվեր:

***

ՊՈԼՍՈՅ պատրիարքարանի դահլիճին մէջ, Յունուար 22-ին, խորհրդակցական հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է որու մասնակցած են համայնքին մարմիններու եւ թաղային խորհուրդներու ներկայացուցիչներ, խորհրդակցական Մարմնի ու պատրիարքարանի կից յանձնախումբերու անդամներ եւ մամուլի ներկայացուցիչներ: Ժողովին նպատակը եղած է միասնաբար քննել թէ ի՛նչպիսի պատրաստութիւններ կարելի է տեսնել Պատրիարքարանի հիմնադրութեան 535-ամեակը արժանավայել կերպով տօնելու համար: Հաւաքոյթին բացումը կատարած է պատրիարքը, ապա ներկաները զանազան ծրագիրներու մասին խօսած են:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Կառքը քշեց գիւղի ծուռիկ մուռիկ ճամբաներէն: Քոնը գլուխը գիւղացիներ, թափառական շուներ, Կիրակի առտուան անդորրութիւնը, եկեղեցիի մը կոչնակին հեռաւոր զօղանջը, սիրահար կամ սիրաքաղց աղջիկներ պատուհաններու վարագոյրներու ետին «վայ Զարուկ վայ, գոնէ սիրեցիր տղան, գոնէ ներսդ տաքցաւ, չմեռնող յիշատակներ ունիս ... ես այդ ալ չունիմ, վաղը մեռնիմ ո՞վ պիտի լայ վրաս» խորհեցաւ ու կեցուց կառքը:

- Կարծեմ հոս է:

Վար իջան, Հին, ցածլիկ տուն մը:

- Շատ չմնանք:

Բայց մնացին, ժամէն աւելի, ձօրահայեաց պատշգամը նստած, սուրճ ու խօսակցութիւն, խորունկ լռութիւններ:

- Ինչպէ՞ս է Օրիորդ Զարուհին:

Կը սպասէր հարցումին, հօրը ուղղուած անշուշտ հնազանդելով օրէնքին եւ յարգելու համար աղջիկ - զաւկին կապը: Փառաւոր տղան հալեր մաշեր էր բայց չէր ուզեր ցոյց տալ տառապանքը, կարծես թէ ինքը չէր մահուան աչքերուն նայողը «միշտ նայեր է Կարօն» մտածեց յիշելով մարտական հերոսը տղոց խումբին գլուխը անցած Տօրայի կամուրջը բռնած խալամ խուժանին դէմ:

- Լաւ է:

- Հայաստան պիտի երթանք, երկուքս:

Ըսելուն պէս Յակոբ զղջաց:

- Ա՛խ Յակոբ...,

Յաւի, ուրախութեան ու պաղատանքի բացագանչութիւնը պատռեց հանդարտ պահը ու լռութեան մէջ ինկան կորան բոլոր բառերը: Արցունքը փայլեցաւ աչքերուն փոսերէն, բարակ թեւերը բացաւ, առաջ հակեցաւ:

- Ա՛խ Յակոբ, երանի քեզի, հազար երանի...:

Սկսաւ խնդալ, կորանցուցած վայրկեան մը ներքին հակակշիռը: Հուժկու այդ մարտականին քայքայուած փոխ իրանը ցնցուեցաւ հիմա ու Յակոբ գոցեց աչքերը...:

- Հայաստանը պիտի տեսնես տղայ...:

- Այո, գալ ամիս:

- Ինծի ալ հետդ տար ծօ, ինչ կ'ըլլայ, հէչ չտեսանք մեր Հայրենիքը այնքան ալ սիրեցինք, կռուեցանք ամա այդ սուրբ հողին վրայ հէ՞չ մը ոտք պիտի չդնենք ... ես ղուրպան ըլլամ Դաշնակցութեան մեզի մարդ ըրաւ...:

- Կուգաս Կարօ, դուն ալ կուգաս օրին մէկը, հէչ հոգ մ'ըներ:

- Օրին մէկը օրին մէկը ըսելէն հոս հասանք իշտէ:

- Զփախիր կոր Հայաստանը, Կարօ, մէկ մը ոտքի ելլես նէ միասին կ'երթանք, ես կէնէ կ'երթամ:

Սպառած էր Կարօն: Կռթնեցաւ բարձին, նայուածքը հեռու տեղ մը: Ձեռքը երկարեց կնկան,

- Արշալոյս, Ջուր մը կը բերե՞ս:

- Մենք երթանք, յոգնեցար Կարօ:

- Չէ չէ, նստէք, լաւ որ եկաք:

Տէր Ստեփան էնթարիին խորերէն դուրս քաշեց ճերմակ թաշկինակին մէջ փաթթուած Նարեկը: Արշալոյսը ետ եկեր էր:

- Յակոբ, լաւ որ Օրիորդ Զարուհին ալ հետդ կը տանիս կոր: Անիկա ուրիշ է, ուրիշ ... ինչպէ՛ս կը պաշտէ Հայաստանը: Մեր Սագօն իր դասարանն է, ինչե՛ր ինչե՛ր կը պատմէ անոր դասերուն առեն:

- Հա, քոյրիկս ուրիշ է, իրաւունք ունիս:

- Տօ Յակոբ, խնդթենալիք բան է աս անկախ Հայաստանը, անկախ ծօ, անկախ ... լակոտ էինք կ'երազէինք, մեծցանք կ'երազէինք, հիմակ ալ ... գիտնաս որքա՛ն կ'ուզեմ հոն երթալ, ամէն օր միտքս Ղարաբաղ է, մէյ մը ոտքի ելլեմ ... մենք հոս կռուեցանք, այո, հայութիւնը պահեցինք, ամա բուն կռիւը հոն է, այդ Թուրքերուն մարը պիտի լացնենք:

- Կ'ըլլայ կ'ըլլայ, դուն պէս առողջցիր:

Իրարու նայեցան, հարցական:

- Ղարաբաղ ճակատ պիտի երթաս, չէ՞:

- Հարկաւ:

- Որքա՞ն կը մնաս կոր:

- Վալլահի մէկ շաբաթ է հիմա, ամա վերջը աւելի շատ կը մնամ:

- Մեր տղաքը կը տեսնե՞ս:

- Հարկաւ:

- Սագօն հոն է, Տէլի Արթինը նոր գընաց կ'ըսեն, Գիրգորը մեռեր է, գիտե՞ս:

- Այո:

Աթոռ վրայ էր որ Տէր Ստեփան ոտքի ելաւ:

- Կարօ տղաս, ես քեզի հրաշագործ Նարեկ մը բերի, բարձիդ տակ պիտի դնեմ, ան քեզի կ'առողջցնէ:

- Այո Տէր Հայր ... եթէ Յակոբն ալ Հայաստանի հող բերէ հետը, քովը դնէ...:

- Կը բերեմ Կարօ, դուն միայն ուզէ խայյօ:

Վերադարձին ոչ մէկ խօսք փոխանակեցին հայր ու տղայ: Տուն հասած՝ Զարուհի սուրճ մը չինեց:

- Ի՞նչ ունիս աղբար:

- Հէչ:

- Ո՞ւր էիք:

- Լեւ:

Ձայն չհանեց Զարուհի: Այդ օրը հազիւ հինգ բառ լսուեցաւ տան մէջ:

Ասկերանի մուտքին, ճիփը կանգ առաւ:

- Հասա՞նք:

- Չէ, բայց օդանաւին նայեցէք:

Յակոբ մէկէն ինքզինքին եկաւ, շտկուեցաւ: Արմինէն քովը լուռ նստած էր: Ճամբու եզերքին՝ ջախջախուած օդանաւի մը զանգուածը, ժանգոտ ու աղտոտ:

- Թրքական առաջին օդանաւն է մերինները վար առին:

- Որքա՞ն պիտի մնայ հոս:

- Մինչեւ պատերազմին վերջը:

- Մօ՞տ է ատիկա:

- Հա:

Բայց վար չիջաւ:

- Տիգրանը հոս ըլլար տասը պատկեր քաշած կ'ըլլար:

Տիգրանին անունը աւելի ցայտուն դարձուց Արմինէին ներկայութիւնը:

- Հասած է անկասկած Գանձասար:

- Ի՞նչ կ'արժեն տաճարին պատկերները երբ քաշողը հաւատք չունի:

- Գեղեցկութիւնը անմահ է:

- Ան ալ հաւատքի հարց է, ներսէն կը սկսի գեղեցկութիւնը, սրտին մէջէն: Հաւատքը ամէն տեղ է, մանաւանդ սիրոյ մէջ:

- Այո: (Շար. 87)

(Շար. Ա. էջէն)

րայ կը գտնուի Համայնավար Կուսակցութեան պետը՝ Կենադի Զիուգանով։

ԻՍԻ–ԼԷ–ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէջ (փարիզեան հարաւային արուարձան) տպաւորիչ հրդեհ մը ծագած է Ուրբաթ, Փետրուար 2 վաղ առաւօտեան Պուլվար Շառլ տը Կօլ եւ Ժիւլ Կէտ փողոցի անկիւնը։ Կը կարծուի որ կազի խողովակներու պայթումի հետեւանք է։ Զոհ չկար։

ՊԱԼԱՏԻՒՐ գաւառական շրջապտոյտի մը ձեռնարկած է, որու ընթացքին չէ խուսափած քանի մը քարեր նետելէ հասցէին անոր՝ որ իրեն յաջորդեց նախարարապետութեան գլուխը։ Ըստ իրեն հարկ է՝ «Մտիկ ընել եւ համոզել որոշելէ առաջ, այդ է վարուելակերպը։ Չկայ ուրիշ մը որ թոյլ տայ բարենորոգման ձեռնարկելու։ Պէտք է որ անոնք որոնք կը կառավարեն յարմարին այս իրողութեան»։ Պալատիւր, ինչպէս բոլոր անոնք որոնք իշխանութեան գլուխ չեն (առջի Կիրակի ալ՝ Ռեմոն Պառ) գիտէ թէ ի՛նչ պէտք է ընել։ Հարցը հոն է թէ ամէն ինչ կը փոխուի երբ աթոռ փոխուի։

«ԱՆԳԱՄԱ ԱԼԺԷ ՉԷ» խորագրին տակ, փարիզաբնակ Թուրք լրագրող մը՝ Թուրան Կէօքալթայ յօդուածով մը Լիպերասիոնի մէջ (Փետր. 2) կը բացատրէ որ միակ խլամութիւն մը չկայ եւ թէ պէտք չէ վախնալ խլամապաշտութեան յաղթանակէն Թուրքիոյ մէջ։ Թուրքիան, կ'ըսէ, աշխարհականութեամբ կը գործէ երեք քառորդ դարէ ի վեր եւ բազմազանութեամբ՝ 50 տարիէ ի վեր։ Ցանկը կու տայ ժողովրդավարութեան եւ ազատութեան բոլոր փաստերուն, որոնք կան իր երկրին մէջ՝ կիներու քուէարկութեան իրաւունքը շատ աւելի առաջ քան Ֆրանսա թէ Զուիցերիա (1934-ին), կրօնական հարցերու բաժին մը նախարարապետին մօտ աւելի լաւ հակակշռելու համար կրօնքին եւ Պետութեան միջեւ հեռաւորութիւնը եւլն. եւլն.։

ՊԵՐՆԱՐ ՓՈՆՍ, ներկայիս Փոխադրութեան նախարար, 1990-ին միջամտեր է, այն ատենուան Առողջապահութեան նախարար (ընկերվարական) Գլօտ Էվէնի մօտ որպէսզի դադրի ԱՐՔ-ի գործունէութեան քննութիւնը։ Շատեր կը զարմանային որ ի՛նչպէս Գրոզմարի այսքան դիմացած է։ Կը պարզուի որ դիրքերու վրայ գտնուող իր բարեկամներուն շնորհիւ...։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏ նշանակուեցաւ Վ. Սիմոշեվիչ որ պէտք է վստահութիւն ներշնչէ ժողովուրդին եւ իր նախորդին լրտեսական գործունէութիւնը մոռցնել տայ։ 45 տարեկան, միջազգային իրաւագիտութեան տոքթոր, Սիմոշեվիչ իր ամբողջ ասպարէզը կը պարտի նախկին Համայնավար Կուսակցութեան։

ՏԸ ԿՕԼ կը սիրէր յիշել Աստուածաշունչի մէկ խօսքը՝ Զգենք որ մեռելները թաղեն մեռելները։ Ըստ երեւոյթին, այս բանաձեւումը չի կիրարկուիր Միթերանի համար, որու հիւանդութեան մասին դեռ կը խօսուի ու պիտի խօսուի։ Տոքթ. Կիւպլէրի գիրքէն ծագած բանավէճերը կը շարունակուին եւ նախկին նախագահին մէկ տղան է՝ Ժիլպէր Միթերան որ չի դադրիր հարցազրոյցներ տալէ հօրը առողջական վիճակին մասին։ Փետրուար 1-ի Սիւտ – Ուէսթ թերթին մէջ կը յայտնէ թէ Միթերան ուղեղային արիւնախռնումի մը սպառնալիքին տակ էր, գիտէր ու այդ պատճառաւ չէր ուզեր այլեւս որ խնամուի։ Մէկ ոտքին ալ տէրը չէր այլեւս։ «Հայրս, կ'ըսէ, կ'ուզէր գիտակցօրէն դիմագրաւել մահը»։ Ուրիշ բժիշկ մըն ալ հոմէոփաթ «Էմփասիան» պարբերականին մէջ կ'ըսէ թէ Միթերանի բժշկական թղթածրարը «Պաշտպանութեան գաղտնիք» դասուած էր եւ «ինծի ոչ մէկ տեղեկութիւն տրուեցաւ, երբ վերջին շրջանին ինծի դիմեց խնամուելու համար եւ ստիպուեցայ գաղտնի ոստիկանի պէս գործել, հետեւութեամբ հասկնալու համար իր վիճակը»։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

10-րդ տարեդարձ
ԳԱՐՈՒՆ
Մանկա - Պատանեկան Երգչախումբի

ՀԱՄԵՐԳ
նուիրուած՝ Կոմիտասի,
անոր մահուան 60-ամեակին

Կիրակի, Փետրուար 18, ժամը 16.30-ին
Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Տան
Ա. Զըրաշեան սրահը
339, Ave. du Prado - 13008 Marseille

Յայտագիր՝ ԿՈՄԻՏԱՍ
մեներգ - խմբերգ - նուագ

ղեկավարութեամբ՝
Խաչիկ Ըըլմազեանի

Տեղերու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւին.

91 - 87 - 43 - 71

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

EXPOSITION

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB

présente

«graphique»

de HAROUTIUN YEGMALIAN

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Exposition du 31 Janvier
au 9 Février inclus, 18h - 21h
(sauf les 3 et 4 Février)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER

La Section «Helen Puzant» d'Alfortville
organise
un dîner à la Maison de la Culture arménienne, 9, rue de Madrid à Alfortville;
le Samedi 3 Février à 20 heures 30
Les bénéfices de cette soirée seront versés au profit de l'école arménienne St-Mesrob d'Alfortville.
Les places étant limitées, prière de réserver en téléphonant au :
43. 76. 35. 68 ou 43. 68. 04. 89.

La Section de Paris
«Archalouise Tathéossian»
organise
son Séjour familial d'hiver
à Bellefontaine (Jura)
du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars
Inscriptions et renseignements :
- *Vartanouche* : 48 71 22 77
jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie* : 47 80 71 73 ou 47 84 82 90;
- *Madeleine* : 47 83 70 89 après 19h;
- *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bleue, Paris 9e — Métro: Cadet
le Samedi après-midi : 15/18h.
— *Places limitées* —

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղին անդամական ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Փետր. 3, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17 ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ
Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
Pour la Défense de la Langue Arménienne
organise
Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones
Nouvelle session : 17 Février — fin Juin 1996

L'enseignement est assuré par Mme *Hilda Kalfayan-Panossian*
par sa Méthode Audiovisuelle

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h30 à 12h30
Eglise Arménienne — 15, rue, Jean-Goujon, Paris 8

Participation : 600 Francs, pour les 50 heures de cours.
Renseignements et inscriptions : 47 50 97 51.

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

OFFRE D'EMPLOI

l'École TEBROTZASSÈRE
RECHERCHE
SON DIRECTEUR ADMINISTRATIF
BAC + 4
Sérieuses références exigées.
Envoyer lettre de motivation et C.V. avec photo au journal qui transmettra.

ՓԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
նախաձեռնութեամբ՝
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի
– Սեւրան – Լիվրի –
«Տիրուհի Միսաքեան» մասնաճիւղին
Շաբաթ, Փետրուար 3
Սեւրանի՝
Salle des Fêtes — rue Gabriel Péri
Մասնակցութեամբ՝
«Սօլէյ տ'Արմէնի» նուագախումբին
Հաճելի մթնոլորտ – երգ – պար – անակնկալներ։

POUR LA PREMIERE FOIS
A MARSEILLE
Café Théâtre
joué par la troupe de théâtre de l'UGAB-*Paris*
le Samedi 17 Février à 20 heures 30
au profit des tables de l'UGAB en Arménie.

Réservations : P.A.F. : 50 Frs

U.G.A.B	— 327, Bd Michelet,	
Marseille 9e	Tél. :	91. 22. 10. 45
Jean - Claude	— Tél. :	91 87 19 90
Tavitian	— Tél. :	91 85 80 90

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները. -

Տիկին Վարժապետեան - Եսայեան 100, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Քէլէշ 100, Տէր եւ Տիկին Յ. Տէր -- Խաչատուրեան 250 ֆրանք, Պր. Լեւոն Պէշիրեան 200, Տէր եւ Տիկին Գնէլ Սարգիսեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Յովսէփեան 5000, Պր. Կարապետ Թուլումճեան 400, Տիկին Ֆլորիտա Տիմա 500, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ասատուրեան 200, Պր. Յովհաննէս Պայրամեան 500, Օր. Աստղիկ Տէր -- Պարսամեան 400, Տիկին Մ. Վարդանեան - Նրանեան 300, Տէր եւ Տիկին Արա Պէյազճեան 200, Տիկին Սիմոն Նազիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժ. Նազգաշեան 400, Տիկին Վարդուհի Շիրինեան 500, Պր. Մկրտիչ Հէքիմեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժ. Ծօշղունեան 100, Տիկին Էօժէնի Ժէրանեան 150, Տէր եւ Տիկին Հրաչեան 500, Տիկին Շաքէ Փաշապէզեան 200, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Զաթալեան 100, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պայրկեան 500, Տիկին Ովսաննա Պիւյիւքքալէնտէր 200, Բժիշկ եւ Տիկին Գլօտ Ճէրանեան 500, Տէր եւ Տիկին Վ. Օհաննէսեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան 100, Տէր եւ Տիկին Սէրէնկիւլեան 500, Տիկին Ժագ Գանտարճեան 200, Պր. Րուքսէլ եւ Տիկին Ս. Ներսէսեան 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սագճեան 300, Տէր եւ Տիկին Ժ. - Փ. Տըմէ 200, Տիկին Սիրարփի Սարաֆեան 150, Տիկին Եպրաքսի Զաքմաքճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Գարթալեան 200, Պր. Սերժ Զագալեան 100, Պր. Ժան Հանըմեան 300, Տիկին Անժէլիք Հանըմեան 300, Պր. Արա - Ժիլպէռ Պապանեան 100, Պր. Կրէկուար Լուտինեան 200, Տէր եւ Տիկին Գ. Այվազեան 150, Տիկին Զապէլ Գարիպեան եւ Պր. Միհրան Ատման 200, Տիկին Բարիս Պարտագ 50, Տիկին Սէսիլ Հայթայեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Կէվրէկեան 500, Օր. Լիզա Գըրգեաշարեան 100, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Կարոյեան 200 Ֆր.։

(Շար.)

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4
DIMANCHE
4 FEVRIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 212

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.781 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.781

ՄԱՀԸ ՄՏԵՐԻ՞Մ

Իր կեանքին վերջին շրջանին հանրութիւնը զանազան առիթներով տեղեակ դարձաւ նախագահ Միթերանի մօտ մահուան յաճախանքի մը ներկայութեան: Հաւանաբար իր հիւանդութեան զարգացումին ազդեցութեան տակ, Ֆ. Միթերան հետզհետէ աւելի շեշտուած հետաքրքրութիւն մը ցոյց կու տար մահուան ու անոր վաղորդայնի գաղափարին մասին: Ի՞նչ էր մահը. ոչնչութեան նախադո՞ւռը, թէ անցք մը դէպի այլ վիճակ մը: Մարդ արարածը նիւթական — կենսաբանական գոյութի՞ւն մըն էր միայն, թէ կը կրէր նաեւ յաւերժութեան մասնիկ մը:

Այս կարգի հարցականներ զինք առաջնորդած էին, հոգեբան, հոգեվերլուծող Մառի տը Հէնըզէլի մօտ, որ շուրջ տասը տարիէ ի վեր փարիզեան հիւանդանոցի մը ամոքիչ վերջնագոյն խնամքներու բաժնին մէջ գործունէութիւն կ'ունենայ. հոն իրենց վերջին օրերը ապրելու կ'երթան հիւանդներ որոնց համար գիտութիւնը կը խոստովանի իր անզօրութիւնը: Մ. տը Հէնըզէլ հսկող մըն է անոնց վախճանին ու օգնական մը դէպի անդենական անցքին: Տասնամեայ իր փորձառութիւնը ամփոփած է «Մտերիմ մահը» խորագրուած հատորի մը մէջ որ անսովոր մէկ օրագրութիւնն է մահուան, որ հոն կը ներկայանայ թօթափած՝ սարսափի, ոչնչացումի աւանդական մռայլ պատկերը:

Ստորեւ թարգմանաբար այդ հատորին նախաբանը որ ստորագրուած է Ֆ. Միթերանի կողմէ:

Ի՞նչպէս մեռնիլ:

Կ'ապրինք աշխարհի մը մէջ որուն սարսափ կը պատճառէ հարցումը եւ որ կը շրջանցէ զայն: Մեզմէ առաջ քաղաքակրթութիւններ շեշտակի կը նայէին մահուան: Հաւաքականութեան ու իւրաքանչիւր անհատի համար անոնք կը գծէին անցքի ճանապարհը: Ճակատագրի աւարտին կու տային անոր ամբողջ ճոխութիւնն ու իմաստը: Մահուան հետ յարաբերութիւնը թերեւս երբեք այնքան աղքատիկ չէ եղած որքան ոգեկան սովի մեր այս շրջաններուն երբ մարդիկ գոյութեան խուճապին մատնուած՝ խորհուրդը անտեսել կը թուին: Կ'անգիտանան որ այդպէսով կը ցամքեցնեն էական աղբիւրի մը կենսատու համը:

Այս գիրքը կեանքի դաս մըն է: Անկէ ծաւալող լոյսը աւելի ուժգին է, քան իմաստութեան շատ մը բանագրութիւններ: Որովհետեւ ան ո՛չ այնքան մտածում մըն է որ կ'առաջարկէ, որքան մարդկային փորձառութիւններու խորագոյն վկայութիւն մը: Անոր ուժը կու գայ եղելութիւններէն եւ անոնց ներկայացումին պարզութենէն: «Ներկայացում»ը հոս ճիշդ բառն է: «Վերստին ներկայ դարձնել» այն որ միշտ կը խուսափի գիտակցութենէն. իրերու եւ ժամանակի սահմանէն անդին գտնուածը, անձկութիւններու եւ յոյսերու սիրտը, միւսին տառապանքը, կեանքի ու մահուան յաւերժական երկխօսութիւնը:

Այս երկխօսութիւնն է որ «ներկայացուած» է այս էջերուն մէջ. ան զոր կը շարունակէ անդադար Մառի տը Հէնըզէլ իրենց վախճանին մօտեցած իր հիւանդներուն հետ:

Յիշատակը երբեք պիտի չջնջուի այն այցելութեան զոր կատարեց ամոքիչ վերջնագոյն խնամքներու բաժինը ուր ան ի գործ կը դնէ ամբողջ իր ուժը: Գիտէի թէ ինչ էր իր պարտականութիւնը ու պարբերաբար այդ մասին կը խօսէի իրեն հետ: Մէկէն զիս մեծապէս տպաւորեցին այն ուժն ու քաղցրութիւնը որոնք կը բխէին իր խօսքերէն: Զանոնք կը վերագտնէի իր բաժնին բժիշկներուն եւ հիւանդապահուհիներուն մօտ: Անոնք ինծի խօսեցան իրենց կիրքին, ջանքերուն, Ֆրանսայի յապաղումներուն եւ այն ընդդիմութիւններուն մասին զորս պէտք է յաղթահարել: Յետոյ ինծի ընկերացան մահամերձներու սնարին վերեւ: Ի՞նչ էր անոնց հոգեկան անդորրութեան գաղտնիքը: Ո՞ւրկէ կու գար իրենց նայուածքին խաղաղութիւնը: Իւրաքանչիւր դէմք յիշողութիւնս դրոշմեց որպէս նոյնինքն յաւերժութեան դէմքը:

Կը վերյիշեմ Տանիէլը, թերեւս իր երիտասարդութեան ու լռութեան պատճառով: Անդամալոյծ, խօսելու կարողութենէն զրկուած, ան կ'արտայայտուէր միմիայն կոպերու բացխփումներով կամ համակարգիչի մը պաստառին միջոցով զոր կը վարէր շարժուն մնացած վերջին մատով: Այսուհանդերձ, ոգեկան ի՜նչ կորով կար ամէն բանէ զրկուած այդ էակին քով. ի՜նչ հետաքրքրութիւն անդենականին հանդէպ որուն կը մերձենար, առանց կրօնական հաւատքի մը նեցուկը ունենալու:

Մառի տը Հէնըզէլ մեզի կը խօսի Տանիէլին վերջին պահերուն եւ անոր դժբախտ բախտակիցներուն մասին: Ան մեզի կը պատմէ նաեւ —այնքան համեստօրէն որ կը շեշտէ յուզումը— նուիրումը խնամատար խմբակներուն, որոնք կ'ընկերանան անոնց վերջին ուղեւորութեան: Մեզի ըմբռնելի կը դարձնէ միւսին յայտնաբերութեան ամէնօրեայ արկածախնդրութիւնը, սիրոյ եւ կարեկցութեան յանձնառումը, գտնուած քաջութիւնը՝ գործօն շարժումներ ունենալու համար այդ եղծուած մարմիններուն հանդէպ: Ան ցոյց կու տայ թէ որքա՛ն —հեռու ամէն ախտավարակ մղումէ, ապրելու խինդէն կը բխին անոնց ընտրութիւնն ու արարքները:

Յաճախ միասին խօսեցանք այս բոլորին մասին: Իրեն հարցումներ կ'ուղղէի անձկութիւնը անյայտացնելու, խաղաղութիւն բերելու այդ ուժին աղբիւրներուն, մեռնելու նախօրեակին այդ էակներէն ոմանց մօտ անոր դիտարկած խոր վերափոխումին մասին:

Ամենամեծ առանձնութեան պահուն երբ քայքայուած մարմինը անհունին եզրին է, ընթացիկէն դուրս ուրիշ ժամանակ մը կը հաստատուի: Երբեմն քանի մը օրուան ընթացքին, ներկայութեան մը բերած օժանդակութեան շնորհիւ որ անյուսութեան եւ տառապանքին կարելիութիւն կու տայ ըսելու, խօսք դառնալու, հիւանդները կ'ըմբռնեն իրենց կեանքը, կը սեփականացնեն զայն, անկէ արտաբերելով ճշմարտութիւնը: Կը յայտնաբերեն իրենք իրենց յարելու, միաւորուելու ազատութիւնը: Որպէս թէ երբ ամէն բան կ'աւարտի, ամէն բան կը քակուի վերջապէս վիշտերու եւ պատրանքներու խառնակոյտէն. բաներէ որոնք կ'արգիլեն որ մարդ պատկանի ինքն իրեն: Գոյութիւն ունենալու եւ մեռնելու խորհուրդը ոչինչով լուսաբանուած է, բայց ապրուած է լիօրէն:

Այս է թերեւս այս գիրքին ամէնէն գեղեցիկ ուսմունքը. մահը կրնայ ընել այնպէս որ էակ մը ըլլայ այն ինչ որ կոչուած էր ըլլալ. մահը կրնայ բառին ամբողջական իմաստով դառնալ լրում մը:

Եւ յետոյ, չէ՞ որ մարդուն մէջ կայ մասնիկ մը յաւիտենութենէն. բան մը զոր մահը աշխարհ կը բերէ, անոր ծնունդ կու տայ այլ տեղ: Անդամալոյծի իր անկողինէն Տանիէլ վերջնագոյն պատգամ մը կը յղէ մեզի. «Ո՛չ արդարութեան, ոչ ալ սիրոյ Աստուծոյ մը կը հաւատամ: Ատիկա շատ մարդկային պիտի ըլլար ճշմարիտ ըլլալու համար: Երեւակայութեան ի՜նչ պակաս: Բայց այնքան ալ չեմ հաւատար որ ատոմներու խուրձի մը զեղչելի ըլլանք: Ասիկա կ'ենթադրէ որ նիւթէն տարբեր բան մը կայ, զայն կոչենք ոգի, հոգի կամ գիտակցութիւն, ինչպէս որ կ'ուզէք: Ատոր յաւերժութեան կը հաւատամ: Վերամարմնաւորում՝ կամ մուտք բոլորովին տարբեր ուրիշ մակարդակ մը...: Մեռնողը կը տեսնէ»:

Ամէն բան ըսուած է հոս, քիչ բառերով. ոգիէն տիրապետուած մարմինը, վստահութենէն յաղթուած անձկութիւնը, լռումին հասած ճակատագրին լիութիւնը:

Տանիէլին տիպարին նման, Մառի տը Հէնըզէլի հատորը օժտուած է չափազանց խտացած մարդկայնութեամբ մը:

Ի՞նչպէս մեռնիլ:

Եթէ կայ պատասխան մը, քիչ վկայութիւններ կրնան այնքա՛ն ուժգնօրէն զայն ներշնչել, որքան այս մէկը:

Թարգմանեց՝
Ա. Թ.

ՓԵՍԹԱԼՈՑՑԻ՝
ԱՐԴԻ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՐԸ

«Կրթութեան մեծագոյն դէմքերը – 1996, Փեսթալոցցիի տարի», Յունուար 1-ին *Ֆրանս – Քիւլթիւր* Ռատիօկայանի «Կրթութեան բեմ» յայտագիրը այս տարուան իր առաջին ձայնասփռումը նուիրեց Հայնրիխ Փեսթալոցցիի(1) (1746–1827), արդի մանկավարժութեան հիմնադիրին, անոր ծննդեան 250-ամեակին առթիւ: 1996-ը կը հռչակուի *Փեսթալոցցիի տարի*(2), որու ընթացքին Ֆրանսայի եւ Զուիցերիոյ մէջ, զանազան հանդիսութիւններ տեղի կ'ունենան՝ ցուցահանդէս, դասախօսութիւն, գիտաժողով, նոր հրատարակութիւններ:

Պարբերաբար, ամէն երկիր անհրաժեշտութիւնը կը զգայ վերադառնալու, անցեալէն, պատմութեան էջերէն յառնելու, ոգեկոչելու՝ դէմքեր, անձեր, որոնք նոր դարաշրջան բացած են, միտք ու հոգի լուսաւորած, սերունդներ կերտած: Դէմքեր, հեղինակութիւններ, որոնց իմացականութիւնը ազգային պատկանելիութեան սահման չէ ճանչցած, ինքնաբերաբար դրոշմած տեղացիներն ու դրացիները, որոնց գործն ու վաստակը ինքզինքն է պարտադրած, մարդիկը՝ լոյսէն տարուող կիզուող թիթեռնիկներու նման, իրեն քաշած ու գրաւած: Ահաւասիկ՝ Փեսթալոցցին: Արդի մանկավարժութեան կարկառուն դէմքեր Ֆրէօպէլ, Ֆիխթ, Հերպարթ, Ֆրէնէ, Մոնէսորի... ուղղակի կամ անուղղակի կերպով, սնած են անոր գիտութենէն, դիմած անոր փորձառութեան, սքանչացած անոր նուիրական գործունէութեան վրայ:

Ստորեւ կը հրատարակենք Պօղոս Գէորգեանի «Փեսթալոցցի – կեանքն ու գործը» մենագրութենէն հատուածներ: Այս երկը դեռ կը մնայ անտիպ, թէեւ հեղինակը զայն աւարտած է 1957-ին:

Պօղոս Գէորգեան (1886 – 1979) եւրոպական մանկավարժութեան շրջանակներու մէջ ծանօթ ու յարգուած հեղինակութիւն մը եւ հայ մանկավարժութեան գլխաւոր դէմքերէն է (տե՛ս. Շաքէ Տէյիրմէնճեանի «Պօղոս Գէորգեան – Հայկական վարժարանի մանկավարժ դաստիարակ մը» յօդուածաշարքը, «*Յառաջ*», Դեկտեմբեր 19, 20 եւ 21): Այս օրերուն, երբ Սփիւռքի տարածքին մատղաշ սերունդի կրթութիւնը հիմնական հարցադրումներու առիթ կ'ընծայէ, Պ. Գէորգեանի այս գործը, ձեւով մը, այսօր, հայ ընթերցողն ալ մասնակից կը դարձնէ Փեսթալոցցիի ծննդեան 250-ամեակին ոգեկոչման:

Դպրոց հիմնել, կրթական կենսունակ առողջ ոգի զարգացնել, որակաւոր դաստիարակութիւն մշակել հաւաքական ինքնագիտակցական արարք է, եւ յաջողութեամբ կ'իրագործուի այն պարագային՝ երբ արժանաւոր մանկավարժներու վաստակը տեղին գնահատուի եւ իւրացուի ներկայ գործող կրթօճախները վարողներու կողմէ: Հայ կրթական հաստատութիւններն ու մշակութային մարմիններն ալ կրնան նման նախաձեռնութիւններ ստանձնել, հայ արդի մանկավարժութեան ժառանգութեան տէր կանգնելու, ներկայ ու գալիք սերունդներու փոխանցելու եւ դեռ՝ ձեռնհաս կարող դաստիարակներ պատրաստելու, դպրոցի հանդէպ հետաքրքրութիւնը միշտ վառ պահելու տրամադրութեամբ:

Այս առթիւ տեղին է յիշել թէ Պ. Գէորգեան ունի մանկավարժութեան նուիրուած, արդէն տպուած, բազմաթիւ երկեր, հայերէնով եւ ֆրանսերէնով, թարգմանութիւններ, յօդուածներ, որոնք գրեթէ անգտանելի են ներկայիս. ասոնց կողքին ունի նաեւ անտիպներ: Ամբողջական երկերու տպագրութիւնը մեծ նպաստ ու ներդրում պիտի ըլլար հայ արդի մանկավարժութեան զարգացման:

Ժ. ՉՈԼԱՔԵԱՆ

⁂

ՓԵՍԹԱԼՈՑՑԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՈՐԾԸ

1746 – 1827

«Մարդկութիւնը պէտք է բարձրացնել սիրոյ յստակատեսութեան»:

Փեսթալոցցի

Կարենայի՜ր ա՛հ եթէ բարձրացնել
քեզի հետ
Սիրուած քանի մը հոգի՝ մինչեւ
ոլորտն արփաւետ
Մինչեւ Սէ՛րը՝ քեզի հետ...:

Վ. Թէքէեան

Ռուսօ արդի՝ գիտակա՛ն մանկավարժութեան նախակարապետը տեսականագէտ մըն էր: Թէեւ Էմիլէն առաջ գրած

●►

երկին՝ Լա Նուվէլ Էլօիզով իր մանկավարժական սկզբունքները գործադրել տուած է Ժիւլիին, բայց վէպ է: Զանոնք իրապէս գործադրողը, իրական կեանքի մէջ մտցնողը բառին ճշմարիտ իմաստով դաստիարակ Փեսթալոցցին եղաւ եւ այլեւս անհրաժեշտ դարձած ժողովրդական դպրոցը հիմնել: Այսպէս Ռուսոյով եւ Փեսթալոցցիով նոր շրջան մը կը սկսի ծայր տալ, հետեւաբար եւ, ինչպէս առենօք դիտել տուած եմ, մանկավարժութեան պատմութիւնը երկու գլխաւոր մասերու բաժնել. Ռուսօ – Փեսթալոցցիէն առաջ եւ Ռուսօ – Փեսթալոցցիէն վերջը, – առաջինը աւանդական, ի յառաջագունէ գաղափարներու վրայ հիմնուած, երկրորդը գիտական՝ այսինքն տղուն վերաբերեալ գիտական պրպտումներու եւ փորձարկութեանց (expérimentation) վրայ – կամ Նախա Ռուսօ – Փեսթալոցցիական եւ յետ Ռուսօ – Փեսթալոցցիական: Այս առթիւ դիտենք թէ Ռուսոյի կեանքը եւ մանկավարժութիւնը կարելի է, թէեւ ո՛չ իրարմէ բոլորովին անկախաբար, զատ զատ ուսումնասիրել, մինչ Փեսթալոցցիի գաղափարները, կեանքը եւ գործը կը նոյնանան իրարու հետ:

(...) Փեսթալոցցիի գործը ճշգրտօրէն գնահատելու համար պէտք է այն ատենուան դպրոցներուն վիճակը նկատի առնել: Երբ Շթափֆէր իշխանութեան գլուխ անցաւ, մեծ բարեկարգութեանց ձեռնարկել ուզեց: Ուստի բոլոր գիւղի դպրոցներուն հարցարան մը ուղղեց: Եկած պատասխանները ցոյց կու տան որ ողբալի վիճակի մէջ կը գտնուէր կրթական գործը (1799): Երկու հարիւր համայնքներ միայն սեփական դպրոցի շէնք ունէին: Ուրիշ տեղեր դասերը կը տրուէին կա՛մ տունը, կա՛մ՝ կարգաւ՝ ծնողքներու տունը: Յաճախ տղաքը միակ եւ լոյսէ զուրկ սենեակի մէջ խառնուած կ'ըլլային:

Ո՛չ դպրոցական տարիք որոշուած էր, ո՛չ դասարան կար: Իւրաքանչիւր տղայ գիրքը ձեռքը առած ուսուցիչին սեղանին առջեւ կ'երթար դասը ըսելու: Գոց կը սորվէին եւ ամէնքը մէկ բերան կ'արտասանէին քրիստոնէական աղօթքները, երգերը եւ կարելի եղածին չափ չուտ-չուտ: Ամէնէն արագ արտասանող խումբը ամէնէն լաւը կը նկատուէր: Եթէ ծնողքներ փափաքէին իրենց մանչերուն (ոչ աղջիկներուն) գիր ալ կը սորվեցնէին: Մէկ երկու տեղ հին ազգաց պատմութիւնը կ'ուսուցուէր:

Ուսուցիչները կը վճարուէին փայտով, ցորենով, մանաւանդ գինիով: Թոշակ մըն ալ կը տրուէր, խիստ փոփոխական, ընտանիքներուն կամ համայնքին կողմէ: Սովորաբար ուսուցչի պաշտօնը նուագորդի կը դրուէր. քննութիւն գրեթէ երբեք չէր կատարուեր. յանձնարարութիւնը բաւական կը համարուէր: Այս կերպով ամէն ասպարէզէ մարդիկ ուսուցիչ կ'առնուէին. նախկին որմնադիրներ, պանդոկապետներ, մեռելաթաղեր, ոստայնանկներ, լուսարարներ, ագարակի սպասաւորներ: Ոմանք իրենց նախկին արհեստն ալ կը շարունակէին: Շատերը չէնք չնորհք գրել իսկ չէին գիտեր:

Այս կացութեան առջեւ, Նախարարը իր առաջին գործը նկատեց ուսուցիչներ պատրաստել եւ հետեւաբար վարժապետանոցներ բանալ, ինչպէս ըրած էր յեղափոխական Ֆրանսան: Նահանգները ականջ չկախեցին իր կոչին, որով որոշեց հելվետական վարժապետանոց մը հիմնել եւ իբր շէնք Պէրթու քաղաքին դղեակը (Պէրն նահանգին մէջ) ընտրեց: Փեսթալոցցի, որուն առաջարկեց տնօրէնութիւնը, մերժեց՝ տակաւին լեցուած ըլլալով Շթանցի իր գործով, որուն վերադառնալ կ'երազէր: Մէ՛կ փափաք միայն ունէր. մինչ այդ՝ շարունակե՛լ իր փորձերը: Վստահ էր այլեւս էական ճշմարտութիւնները գտած ըլլալուն. կը մնար զանոնք գործադրութեան դնել կանոնաւոր դպրոցի մը մէջ. կ'ուզէր ամէ՛ն մարդու համար, փնտռել դաստիարակչական այն միջոցները որոնցմո՛վ կարելի է ճշմարտապէս մարդկային միտքեր կազմել:

(...) Փեսթալոցցի հետզհետէ դա՛րձեալ կը ծանրաբեռնուի աշխատութեամբ:

Սակայն իր գործը ամբողջական պիտի չըլլար եթէ մեթոտը չբացատրուէր եւ մատչելի չընծայուէր ուսուցիչներուն եւ մայրերուն, եթէ դասագիրքեր չպատրաստուէին: Հոս է, Պէրթուի մէջ, որ կը գրէ իր կարգ մը գիրքը, մասնաւորաբար՝ «Թէ ինչպէ՞ս Կերթրուտ կը կրթէ իր զաւակները», որուն համար ըսած են թէ «է՛ եւ կը մնայ անկիւնաքար մը ժողովուրդին կրթութեան»:

Այդ երկով, որ Ցիւրիխի մէջ իր մէկ դրավաճառ բարեկամին ուղղուած տասնըչորս նամակներէ կը բաղկանայ, Փեսթալոցցի իր ուսուցման սկզբունքները կը պարզէ պատուէրներու (առածներու) ձեւին տակ, անոնց կիրարկութիւնը ուսման զանազան ճիւղերու եւ ազդեցութիւնը բարոյական եւ կրօնական զգացումներուն վրայ:

Այդ պատուէրները հետեւեալ կերպով խտացուած կը գտնենք կարգ մը գրութեանց մէջ որոնք միեւնոյն հեղինակէն կը քաղեն զանոնք:

– Ուսուցման հիմը դէմ յանդիման ծանօթութիւնն է:

– Լեզուի ուսուցումը պէտք է կապել դէմ յանդիման ծանօթութեան:

– Նախ իրերը սորվիլ, յետո՛յ դատել եւ քննադատել:

– Պէտք է իւրաքանչիւր կէտի վրայ բաւական երկար ատեն կանգ առնել, մինչեւ որ աշակերտին ազատ սեփականութիւնը դառնայ ան:

– Ուսմանց որեւէ ճիւղի մէջ ուսուցումը պէտք է մեկնի ամէնէն պարզ տարրէն, յետոյ աստիճանաբար բարձրանայ տղուն զարգացման յարմարելով, այսինքն հոգեկան շղթայաւորում մը կազմելու են:

– Ուսուցումը պէտք է հետեւի զարգացման շաւիղին, պէտք չէ վարդապետել, ուսուցանել, փոխանցել:

– Աշակերտին անհատականութիւնը նուիրական է դաստիարակին համար:

– Նախնական կրթութեան գլխաւոր նպատակը ծանօթութիւններ եւ ճարտարութիւն ձեռք բերել չէ, այլ իմացական կարողութեանց զարգացումն ու գործածութիւնը:

– Կարենալը եւ գիտնալը իրարու պէտք է կապել, ծանօթութիւնը գործնական տաղանդներուն:

– Դաստիարակի եւ աշակերտի յարաբերութեանց, մանաւանդ դպրոցական կարգապահութեան խնդրոյն մէջ սէ՛րը պէտք է տիրէ:

– Ուսումը պէտք է ստորադասուի դաստիարակութեան:

Փեսթալոցցի ուսուցման երեք միջոցները կը նկարագրէր թիւը, ձեւը, ձայնը (այսինքն լեզուն): Խօսիլ, գծել, չափել. ատոնց մէջ կը տեսնէր մտքին սիւները: Ամէն գիծ, ամէն բառ, ամէն չափ, ըստ իրեն, մտքի գործողութիւն մը ըլլալով հանդերձ բազմաթիւ եւ հասունցած դէմ յանդիման ծանօթութիւններով թաթաւուն էր: Ատո՛ր համար կարեւոր են փոխանցման ձեւերը, զգայարաններէն եկած ծանօթութեանց եւ միտքին վերացական գործածութեան միջեւ փոխանցման: Ուսողութիւնը երեք գործողութեանց – խօսիլ, գծել, չափել – ամէնէն օգտակար երեսն է իմացական զարգացման, տրուած ըլլալով որ ամէնէն մօտիկն է թէ՛ զգայարանական տուեալին եւ թէ զուտ մտածումին:

Փեսթալոցցի բուռն կերպով կը քննադատէր իր ժամանակուան սովորամոլ մեթոտը, անողոք պայքար յայտարարած էր բառապաշտութեան (verbalisme) դէմ: «Համոզուած եմ, կ'ըսէր, փորձառութեամբս համոզուած որ ուսման հիմնական սխալներուն պատճառը կը գտնուի այն տարամերժ կարեւորութեան մէջ որ կը վերագրուի բառերուն, մեր սերունդի մարդոց կողմէ: Պէտք է ատիկա սպաննել եւ թաղել, որպէսզի կարելի ըլլայ ճշմարտութեան եւ կեանքին վերադարձնել մեր ցեղը»: «Ժողովուրդին կրթութիւնը անսահման ճահիճ մը կ'երեւի աչքիս»: «Մեզի մարդոց դպրոցներ պէտք են»: «Պէտք չէ տղուն միտքը ճըզմել եւ խանգարել այնպիսի բաներ ուսուցանելով, զորս դեռ հասկնալու կարող չէ կատարելապէս»: Նպատակս չէ աներկրայ ուսումը, ուսման համար ջամբել եւ զայն խաբէական խաղալիք մը ընել աղքատին ձեռքերուն մէջ՝ որ հաց միայն կը խնդրէ: Պիտի ուզէի ընդհակառակն՝ իրեն սորվեցնել ճշմարտութեան եւ իմաստութեան առաջին տարերքը, եւ զինքը ազատել այսպէս ողորմելի խաղալիքը ըլլալէ իր իսկ տգիտութեան եւ ուրիշներուն վարպետութեան:

(...) Արդարեւ եթէ փորձենք երեւակայութեամբ ապրիլ Փեսթալոցցիի դասի մը ընթացքին ստեղծած մթնոլորտը, կը զգանք թէ բոլորովին տարբեր է ան նոյնիսկ այսօրուան մեր գիտցած դպրոցներուն մեծագոյն մասին մթնոլորտէն: Ըսողներ եղած են թէ Փեսթալոցցի մեթոտ չունէր: Ատիկա թերութենէ աւելի առաւելութի՛ւն մը մատնանշել է: Կը նշանակէ թէ քարացած, անփոփոխելի, դրութենացած մեթոտ մը չունէր, որ դաստիարակութեան ոգիին իսկ ներհակ է: Դաստիարակը երբեք դադրելու չէ նախաձեռնարկ անձը ըլլալէ եւ իր ամէն մէկ յղացած եւ կիրարկած միջոցն ալ փորձ մը, մեկնակէ՛տ մը ըլլալէ: Ճի՛շդ ա՛յդ պատճառաւ է որ Փեսթալոցցի իր ամբողջ կեանքին ընթացքին փորձեց, միշտ ի մտի ունենալով որ դէմ յանդիման ծանօթութիւնը եւ աշակերտին անձնական, ուղղակի փորձառութիւնն են մտքի եւ սրտի զարգացման հիմնական միջոցները, եւ իր տեսութիւնները փորձերո՛ւն հետեւեցան: Այս տեսակէտով Փեսթալոցցի հաւատարիմ աշակերտը եղած է Ռուսոյի, առանց անդրադառնալու: «Կը ցաւիմ, կը ցաւի՛մ ձեզի եւ ձեր զաւկին համար» պատասխանած է Ռուսօ երբ հայր մը ըսած է իրեն (անշուշտ գնահատանք ակնկալելով) թէ զաւակը իր մեթոտով կը դաստիարակէր: Ռուսօ իր մեթոտը իր Էմիլի՛ն միայն յարմար կը դատէր: Փեսթալոցցի մոռցած էր անտարակոյս ատիկա, շատոնց արդէն դադրած ըլլալով կարդալէ. տալո՛ւ հետամուտ էր այլեւս եւ ոչ առնելու:

ՊՕՂՈՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Բայց այս սկզբունքներու եւ առածներու գործածութիւնը ո՛րքան ալ յեղաշրջիչ եղած ըլլայ դպրոցներուն մէջ, շատ քիչ բան պիտի ըլլար յարաբերաբար այն աւելի խորունկ եւ բեղուն գաղափարներուն, զորս աստիճանաբար յըղացած է, Շթանցէն մինչեւ Իվէրտօն, իր փորձառութեանց երկայնքին դաստիարակութեան նպատակին, տղուն մէջ անձին ի՞նչպէս կազմուելուն մասին եւ հետեւաբար նաեւ այն ոգիին, որով տոգորուած պէտք է ըլլայ դաստիարակը:

Այդ գաղափարները, զորս ճշմարտութիւններ կը կոչէ, ինչպէս տեսանք, չէ դասաւորած. անոնք իր գրութեանց մէջ ցրուած են աստին անդին եւ շարունակ կրկնուած:

Ահա անոնցմէ մէկ քանին. –

Դաստիարակութեան հուսկ նպատակը պէտք է ըլլայ մարդիկը «սիրոյ յստակատեսութեան բարձրացնել», ատով միայն կարելի է վերանորոգել մարդկութիւնը, մարդոց մէջէն բառնալ տգիտութիւնը, անարդարութիւնը, զօրաւորին կողմէ տկարին կեղեքումը, նիւթական եւ բարոյական թշուառութիւնը:

Սիրոյ յստակատեսութեան բարձրացընել, որովհետեւ «մարդ արարածին բնութեան ճշմարիտ հիմը, կենդանիներուն հետ հասարակաց իր կարողութիւնները եւ ընդունակութիւնները չեն: Մարդը կենդանիներէն կը զանազանի իր սրտին ուժերովը մանաւանդ. սէր եւ հաւատք:

Մարդկութիւնը անհունապէս զանազան ձեւերու տակ կը ծնի եւ մասնաւոր ու միակ անձ մը կ'ըլլայ անհամար կերպաւորութիւններով. եւ սակայն նոյն մարդկութիւնն է որ կը յայտնուի բոլոր այդ անձերուն մէջ, որոնց ամէն մէկը ամբողջ մարդկութիւնը կը ցոլացնէ անյեղ եւ յաւիտենական, միայն թէ առաւել կամ նուա՛զ տեսանելի, առաւել կամ նուա՛զ զարգացած, եւ տեղ տեղ կը յայտնուի աւելի կամ նուազ փայլով: ...Դաստիարակին հրճուանքն է գիտնալ իր արհեստը եւ գիտնալ թէ ի՞նչպէս կրնայ ծառայել մարդկային արժէքներուն. ատոր մէջ է իր կիրքը, իր ուժը, իր վարձատրութիւնը, իր սիրոյն եւ խանդավառութեան մշտաբուխ ակը, իր գործունէութեան զսպանակը:

Դաստիարակութիւնը պէտք է հրահրէ, կազմէ, շարժման մէջ դնէ այն ինչ որ կայ մարդկային բնութեան մէջ մասնայատուկ: Բնութեան համաձայն պէտք է սիրտը, միտքը եւ ձեռքը միեւնոյն ժամանակ զարգացնէ: Արդ, կարողութիւն մը գործածուելով կը փթթի: Մարդը իր բարոյական կեանքի սերմը, սէր եւ հաւատք, բնութեա՛ն համաձայն սիրելով եւ հաւատալով լոկ կրնայ փթթեցնել: Նոյնպէս ալ իր իմացական կարողութեան, իր մտածումին սերմը բնութեա՛ն համաձայն լոկ կրնայ զարգացնել: Եւ նոյն ձեւով եւս կը փթթեցնէ իր թէքնիք եւ ասպարէզի վերաբերեալ կարողութեանց սերմերը – զգայարաններ, գործարաններ, – զանոնք բնութեան համաձայն գործածելով: Մարդը ներսէն կը մղուի իր կարողութիւնները գործածելու. աչքը տեսնել կ'ուզէ, ականջը լսել, ոտքը քալել, ձեռքը բռնել եւայլն. սիրտն ալ նմանապէս՝ հաւատալ եւ սիրել կ'ուզէ: Միտքը կ'ուզէ խորհիլ: Մարդկային բնութեան ընդունակութիւններէն ամէն մէկուն մէջ մղում մը կայ անշարժութիւնը եւ ձախաւերութիւնը (inertie) թօթափելու՝ բարձրանալու համար դէպի զարգացած կարողութիւն մը որ, այդ զարգացումէն առաջ, այդ կարողութեան իբր սերմը գոյութիւն կ'ունենայ եւ ո՛չ իբր այդ կարողութիւնը:

Դաստիարակը պէտք է յարգէ իր աշակերտին բնութեան ազատ թափը, եւ պէտք է խիստ զգուշանայ իր աշակերտին բնութիւնը կազմող որեւէ բան արմատախիլ ընել ուզելէ, որպէսզի որոմին հետ ցորենն ալ չփրցնէ:

(...) Կարգ մը բաներ շատ կանուխէն պէտք է սկսիլ սորվեցնել տղուն: Այն դասերը որոնք ժամանակէն ուշ կը տրուին ուժերու չափազանց վատնումի պատճառ կ'ըլլան: Անտարակոյս ճիգը անհրաժեշտ է ծանօթութիւններ ձեռք ձգելու համար, բայց, տղան վարժուելու չէ ճիգը անխուսափելի չարիք մը նկատելու: Պէտք չէ որ վախի շարժառիթը իբր խթան ծառայէ ճիգի: Ատիկա պիտի ջնջէր շահագրգռութիւնը եւ պիտի չուշանար զզուանք պատճառելու:

Շահագրգռութիւնը ուսման մէջ առաջին բանն է զոր ուսուցիչը եւ (այս մասնաւոր պարագային) մայրը պէտք է ջանացիր ըլլան արթնցնել եւ արթուն պահելու: Չկայ գրեթէ պարագայ մը ուր տղան ջանասիրութեան մղելու համար պէտք ըլլայ իր շահագրգռութեան կոչ ընել. չկայ թերեւս պարագայ մը ուր շահագրգռութեան եղած կոչը չիմի ուսուցչին գործածած ձեւէն, նիւթ մը աւանդելու համար: Պիտի չվախնամ մինչեւ իսկ օրէնք մը նկատելու որ երբ տղայ մը անուշադիր ըլլայ եւ շահագրգռութիւն ցոյց չտայ իր դասին հանդէպ պէտք է մի՛շտ ուսուցիչը նախ իր անձին մէջ փնտռէ անոր պատճառը:

Պարտադրել տղուն որ չոր ու ցամաք բաներ սորվի, ստիպել որ երկար բացատրութիւններ լուռ ու մունջ մտիկ ընէ կամ այնպիսի հրահանգներով պաշարել որոնք ոչինչ ունին մտածումը հրահրող կամ հրապուրող, այնպիսի բեռ մը դնել մտքին վրայ որմէ զգուշանալու է դաստիարակը: Նոյնն է պարագան նաեւ եթէ տղան իր տրամաբանելու կարողութեան անկատար ըլլալուն կամ թանձրացեալ իրողութեանց հետ չփում չունենալուն հետեւանքով, անկարող ըլլայ թափանցելու դասի մը գաղափարներուն

կամ անոնց միջոցաւ շրջապատին հետեւե-
լու. եթէ զինքը սահմանել մտիկ ընելու եւ
կրկնելու այն ինչ որ իրեն համար նշա-
նակութիւն չունի, ձայներ են լոկ. կա-
տարելապէս անհեթեթ բան: Եւ եթէ
բոլոր ատոնց վրայ պատիժ փախի ալ ա-
ւելցնել, –ձանձրոյթին դասը որ բան ինք-
նին պատիժ մըն է ար-
դէն– կատարեալ անզգութիւն է:

(...) Մանկապարտէզը որքան ալ եղա-
փոխուած եւ զանազան անուններ առած,
...
«Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ դաստիա-
րակին արուեստը եւ ի՞նչ է: Կը պա-
տասխանեմ. պարտիզպանին արուեստն
է: Հազարաւոր ծառեր կը ծաղկին և կ'ա-
ճին իր խնամքներուն շնորհիւ»:

■

(1) Oeuvres de Pestalozzi traduites en français :

Fables de Pestalozzi (Centre Pestalozzi, Yverdon),
Lettres de Stans (Centre Pestalozzi, Yverdon),
Comment Gertrude instruit ses enfants (Centre Pestalozzi, Yverdon)
Mes recherches sur la marche de la nature dans l'évolution du genre humain (Payot, Lausanne)

Sur les pas de Pestalozzi (ouvrage collectif, à paraître fin Février), guide historique et touristique — Centre Pestalozzi d'Yverdon;

Michel Soëtard : *Pestalozzi* (PUF, 1995);
Michel Soëtard : *Pestalozzi ou la naissance de l'éducateur* (P. Lang, 1981);

Daniel Trölher : *Philosophie und pâdagogik bei Pestalozzi* (Haupt, Bern, 1988);

Françoise Waridel : *Le premier institut suisse pour enfants sourds-muets* (Centre Pestalozzi.

Collaborateurs et élèves :

Ramsawer : *Dans l'amitié de Pestalozzi* (Centre Pestalozzi, Yverdon);
Lettres des enfants Jusllien (Centre Pestalozzi).

(2) 1996, Année Pestalozzi, nombreuses manifestations :

14 janvier : Fête commémorative à Zurich — Ouverture des expositions.

15/17 janvier : Symposium international à Zurich.

26 février : Conférence de Daniel Hameline à Yverdon-les-Bains.

Du 1er au 5 mai : Stand Pestalozzi au Salon du Livre de Paris.

Du 9 au 11 juillet : Université catholique de l'ouest Pestalozzi.

9 novembre : Clôture à Yverdon-les-Bains.

Contacts :

Centre Culturel Suisse — 34, rue des Francs Bourgeois — 75003 Paris
Tél. : 42 71 44 50;

Yverdon-les-Bains - Suisse
Centre Pestalozzi — CP 138 — CH 1400
Tél. : 19 24 / 21 15 39

Le Pestalozzianum — Beckenhofstrasse 31/35 - 8035 Zurich - Suisse.

Լ. ՏԸՌԷԼԷ
ԵՐԿՈՒ ՆԱՄԱԿ
ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆԻՆ

Չենք գիտեր թէ այս շարժումը որեւէ ներգործութիւն ունեցած է ընթերցողներու քանակին վրայ, բայց ակներեւ իրողութիւն է, որ Կոստան Զարեանի անունը եւ գործը վերջին քանի մը տարիներուն սկսած է լուրջ հետաքրքրութեան առարկայ դառնալ ուսումնասիրողներու ծիրին մէջ: Ամենավերջին նորութիւններէն յիշենք Մարկ. Նշանեանի երկու ծանրակշիռ յօդուածները «Բազմավէպ»ի 1994-ի բացառիկին եւ 1995-ի թիւին մէջ, ամիսներ առաջ Արբի Յովհաննիսեանի չահեկան գրութիւնը անտիպ թատերախաղի մը վերլուծումով՝ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի մէջ, եւայլն: Թերեւս Հայաստանի մէջ ալ ինչ-ինչ հրապարակումներ եղած ըլլան, որոնք մեզի անծանօթ մնացած են:

Շաքէ Մինասեանի շնորհիւ, վերջերս «Յառաջ»ի էջերէն առաջին անգամ ըլլալով հայերէն ներկայացուած է անգլիացի նշանաւոր գրագէտ Լորընս Տըռէլի (1912 – 1990) «Պրոսպերոյի խուցը» ("Prospero's Cell") վէպը, զոր թարգմանչուհին վերնագրած է «Պրոսպերոյի կղզին», թերեւս հետեւելով ֆրանսերէն թարգմանութեան խորագրին: Անոր ընդմէջէն, ընթերցողը առիթ ունեցած է ծանօթանալու Զարեանի մասին գրուած ջերմ տողերուն, որոնք կը բխին իր եւ 25-ամեայ սկսնակ Տըռէլի միջեւ հաստատուած խորունկ բարեկամութենէն: Այդ կապը, որուն մանրամասն պատմութիւնը դեռ պէտք է գրուի, տասնամեակներ տեւած է եւ անոր վկայութիւնն են, այս հատորին կողքին, Տըռէլի բանաստեղծութիւններ, փորձագրութիւններ, ակնարկութիւններ ինչպէս եւ Զարեանի քիչ ծանօթ ու այլապէս չահեկան գործ մը՝ «Կղզին եւ մի մարդ», որ հատորի մէջ մտած չէ մինչեւ հիմա. լոյս տեսած է «Հայրենիք» ամսագրին մէջ (1955) և վերահրատարակուած՝ «Նորք»ի մէջ 1992-ին: Առանձին գիրքով թարգմանուած է անգլերէնի, 1983-ին, Արա Պալիօզեանի կողմէ:

Այս բոլորի կողքին, յատուկ չահեկանութիւն կը ներկայացնեն Տըռէլի կողմէ գրուած բազմաթիւ նամակները, որոնց մեծագոյն մասը պահպանուած է Զարեանի անձնական արխիւին մէջ: Անոնցմէ ամբողջական շարք մը (21 նամակ) 1992-ին մեր տրամադրութեան տակ դրած էր հանգուցեալ ճարտարապետ Արմէն Զարեանը: Ա. Զարեան 1981-ին երեք այլ նամակներ նուիրած է Երեւանի Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանին: Հրատարակութեան պատրաստած ենք ամբողջ շարքը՝ բնագրով, որմէ երկու նմոյշ լոյս տեսած է անցեալ տարի Նիւ-Եորքի «Արարատ» եռամսեայի Զարեանի նուիրուած յաւելուածին մէջ (Spring 1994):

Այդ նամակներէն մէկը, կրճատումով, դարձեալ Շաքէ Մինասեանի թարգմանութեամբ լոյս տեսած է վերջերս «Յառաջ»ի մէջ: Զարեանի հարազատներուն կողմէ տրամադրուած բնագրէն կատարելով իր թարգմանութիւնը, Շ. Մինասեան յայտնապէս անտեղեակ եղած է մեր հրապարակումին եւ ի մասնաւորի այն հաստատումին, որ յիշեալ անթուակիր նամակը, ըստ դրոշմակնիքի, ղրկուած է Հռոդոս կղզիէն, 1947 Փետրուար 20-ին:

Նշենք, որ մենք ալ, դիպուածով, անցեալ Յուլիսին նոյն նամակին հայերէն ամբողջական թարգմանութիւնը պատրաստած էինք, այս գրութեան կցելու համար: Ասիկա երկրորդ դիպուածն է, քանի որ Դեկտեմբեր 1994-ին, «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի Կ. Զարեանի նուիրուած թիւին համար, թարգմանած էինք «Պրոսպերոյի խուցը»ի Զարեանին անդրադարձող հատուածները, դարձեալ առանց տեղեակ ըլլալու, որ արդէն ամբողջ գիրքը հայերէնով պատրաստ էր հրատարակութեան:

Ստորեւ կը ներկայացնենք ուրիշ երկու նամակներ, որոնց բնագիրները դեռ անտիպ են: Մեզի յայտնի յաջորդականութեան մէջ, 24 նամակներու շարքին սկիզբն են ու վերջը: Առաջինը Գորֆուէն գրուած է 1937 Փետրուարին, վէպին նկարագրըւած անցուդարձերէն ու Զարեանի մեկնումէն անմիջապէս ետք, եւ յստակօրէն կը ցոլացնէ Զարեանի հանդէպ Տըռէլի տրամադրութիւնները այդ օրերուն: Երկրորդը Պելկրատէն գրուած է 1951-ին, երբ տարի մը անցած էր երկու գրագէտներու հանդիպումէն ետք Իսկիա կղզին: Տըռէլ, որ երկու տարիէ ի վեր Պելկրատի անգլիական դեսպանատան մամլոյ

Գրեց՝
ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

կցորդ էր, արդէն գրած եւ հրատարակութեան ներկայացուցած էր «Երկսաքսորեալ» խորագրուած յօդուածը Զարեանի մասին (հայերէն թարգմանութիւնը լոյս տեսած է «Գրական Թերթ»ի մէջ, 1991-ին, Նուրի Խաչատրեանի արժէքաւոր յառաջաբանով):

Պուէնոս-Այրէս

Ա.

c/o Ionian Bank :
Corfu.Greece

Փետր [1937]·

Սիրելի Վարպետ,

Ինչ լաւ է ձեր մասին լսել նորէն եւ իմանալ որ քիչ թէ շատ հաստատուած էք Վիէննա (եւ որ Իվան դպրոց կ'երթայ ամբողջ օրը): Եւ մաքրութիւնը ամէն բանէ վեր. ատիկա բառ մըն է զոր այստեղ դուրս նետած ենք մեր բառապաշարէն, թէեւ աւելի լաւ է իմ մօրս վիլլային քան թէ ոջլոտ Սէն Ճօրճին մէջ(1): Շատ կը կարօտնանք ձեզ: Եւ մտքիս մէջ կը հոլովեմ թէ կարելի չէ՞ որ այս գարնան հանդիպում մը ունենանք: Իմ հին բարեկամներէս մէկը կ'ուզէ մեզի հանդիպիլ Վենետիկի մէջ: Կարեւոր գրավաճառ մըն է Անգլիոյ մէջ –եւ մեր բաշխողը պիտի ըլլար եթէ «Խօս»ը սկսած ըլլայինք(2): Միլլերին ալ գրած եմ(3), հարցնելով թէ ան կրնայ մեզի հանդիպիլ հոն: Մայիսի առաջին կէսը, կը յիշեմ: Եթէ ան կարողանայ, ես ձեզ անմիջապէս տեղեակ կը պահեմ եւ տեսնենք դուք ինչ կը մտածէք: Ան շատ կը փափաքի ձեզի հանդիպիլ: Նոյնը՝ բարեկամս. նկարագրեցի մեր համատեղ կեանքը Սէն Ճօրճին մէջ եւ ան խկոյն ձեզ սիրե՛ց: Ան կ'ըսէ թէ դուք Վերածնունդի մնացորդ մը ըլլալու էք, դատելով նկարագրութենէս: Բայց այդպէս կ'ըսէ որովհետեւ մարդիկ հեռադիտակով ետեւ կը նային եւ ո՛չ առջեւ: Ամէն օր կը մտածեմ, իմ սիրելի Զարեան, նոր երկինքին ու երկրին մասին զորս դանդաղօրէն օրէ օր կը ստեղծենք մեր աղօթքներով: Միլլեր մեզի պէս ուրիշ կրօնաւէր մարդ մըն է, որ իր ներաշխարհը կը դիտէ: Պիտի ընդօրինակեմ ինծի ուղղուած իր նամակներէն կարգ մը հատուածներ որպէսզի կարդաք: Ան ալ կը փափաքի մենաւոր հոգիներու՝ գրողներու հետ բախտ փորձել: Իրենց սեփական գիրքերը տպել ու թողանիւը սկսի իրապէս դառնալ: Թերեւս, եթէ հանդիպում մը ունենայինք առաջին անգամ ըլլալով երեք հարազատ հոգիներ պիտի գտնէին զիրար: Առայժմ դուք իմ հանդիպած միակ անձն էք որուն հետ որեւէ իրական կապ ունիմ: Ստեղծագործութեան կրօնքը թերեւս – թէեւ քիչ մը պերճաշուք կը հնչէ: Եւ այլն: Կը հասկնանք մեր լեզուն փոխադարձաբար: Եւ իր նամակներէն դատելով՝ Միլլեր մերիններէն է:

Սեւ Գիրքը(4) գրեթէ վերջացած է եւ ամէն մարդ սքանչացած է անով: 25-րդ տարեդարձս(5): Թերեւս պիտի սպասեմ քիչ մը մեծ օրէն առաջ: Մինչ այդ, ջերմ զգացումներս: Ամէն մարդ ձեզի կը ղրկէ ողջոյնն ապագայներ. Նենսի, Լեալի, Ճեոի, Մայրս(6), եւլն.: Իվոնա կը խնդրէ ըսել ձեզի թէ ինքն ալ 40.000 բառ գրած է: Ծովուն պիտի հանդիպինք, այդպէս չէ՞:

Ձերդ խորունկ հրճուանքով՝
Լարի Տըռէլ

Բ.

The British Embassy
Belgrade

Յուլիս 2 [1951]

Սիրելի Վարպետ,

Շատ կը ցաւիմ լռութեանս համար բայց արդէն ու հետ ճամբորդութիւններու մէջ էի, այս երկրին ներս եւ դուրս ալ: Բաղդաւորաբար տասը օրուան արձակուրդ ունեցայ Լոնտոն, ըլլալու համար երբ Իվը(7) պզտիկ աղջիկ մը աշխարհ բերաւ՝ չինական իւրայատուկ դիմապատկերով, որ ժամանակաւորապէս կը կոչուի Սաֆօ Ճէյն –մի՛ հարցնէք ինչու: Միջոցին, ես անշուշտ շատ կարճ կեցութիւն մը ունեցայ Լոնտոն, ունկնդրելիք քանի մը դասախօսութիւններով, եւ հազիւ ազատ ժամանակ՝ Իվի հետ հիւանդանոցը ըլլալէ զատ: Դիմում ըրած եմ, Օգոստոսին լրացուցիչ արձակուրդ ունենալու համար: Շատ կ'ուզէի կրկին Իսկիա գալ այս տարի, եւ կը սպասէի իմանալու թէ ի՞նչ էր Իվի կարծիքը այդ մասին: Սակայն, կը մտածեմ որ ան դէմ ըլլալու է գաղափարին, պարզապէս որովհետեւ շատ դժուար է ճամբորդել այդքան պզտիկ երախայով – ուրեմն Օգոստոսի արձակուրդս Լոնտոն պիտի անցընեմ եւ ապա ուղղակի այստեղ վերադառնամ: Շատ ափսոսալի է, որովհետեւ կը նշանակէ որ ձեզ երկուքդ պիտի չտեսնեմ այս ամառ, բայց ուրիշ ճար չկայ: Ի՞նչ կը մտածէք սակայն, ուշ աշնան շաբաթ մը Վենետիկ անցընելու մասին: Մենք կընանք Պելկրատէն մէկ ու կէս օր քշելով հասնիլ, եւ սքանչելի քաղաք մըն է քանի մը օր անցընելու համար, նկարներ եւ Ջենդանօ ճաշակելով: Աւելորդ է ըսել, թէ ոչ մէկ գործ ըրած եմ, բացի երկու-երեք յարգելի քերթուածներէ որոնք ընդունուեցան Թայմզի եւ NWS-ի կողմէ, եւայլն: Կը յուսամ Սեպտեմբերի վերջերը բաւարար նիւթ ունենալ գիրքի մը համար: Կրնա՞ք ղրկել ինծի Deus Loci-ի(8) պզտիկ ծրար մը Լոնտոնի ճամբով կամ ապահովագրեալ թղթատարով: Ամերիկացիները սկսած են հետաքրքրուիլ անով եւ կը խորհիմ որ կրնամ քանի մը տոլար շահիլ: Այստեղ կեանքը – լաւ, պէտք չունիմ ձեզի բացատրելու, դուք գիտէք: Ինչպէ՛ս կը նախանձիմ ձեր հանգիստ կեանքին՝ Պրոսպերոյի պէս, Իսկիա: Լաւագոյն մաղթանքներ Յովանին, յաջորդ անգամ որ զինքը տեսնէք: Առայժմ լուր չունիմ ձեր մասին Poetry Review-ին իմ ղրկած փորձագրութենէն(9):

Լաւագոյն մաղթանքներով՝
Լառի

■

(1) Գորփուի պանդոկը, ուր Զարեան ապրած է իր երկրորդ կնոջ՝ նկարիչ Ֆըրենսիս Պրուքսի եւ անկէ ունեցած զաւկին՝ Յովանի (Իվան) հետ:

(2) Եռամսեայ հանդէս մը, զոր Տըռէլ եւ Զարեան ծրագրած էին հրատարակել 1936-ին:

(3) Հենրի Միլլըր (1891 – 1980), ամերիկացի հռչակաւոր վիպասան, որուն հետ Տըռէլ թղթակցած է աւելի քան կէս դար:

(4) «The Black Book», Տըռէլի մէկ վէպը, հրատարակուած՝ 1938-ին:

(5) Տըռէլ ծնած է 1912 Փետրուար 27-ին:

(6) Նէնսի՝ Տըռէլի առաջին կինը, Լեսլի եւ Ճեռի՝ երկու եղբայրները (վերջինը՝ նշանաւոր գրող եւ բնութեագէտ Ճերըլտ Տըռէլ, 1925 – 1995):

(7) Իվ Գոհէն՝ Տըռէլի երկրորդ կինը: Նորածին զաւկին անունը վերջնական եղած է:

(8) «Աստուծոյ վայրերը»՝ Տըռէլի Իսկիա գրած ու 1950-ին հոն հրատարակած վիպերգ մը, 200 տպաքանակով:

(9) Լոյս տեսած է Յունուար – Փետրուար 1952-ի թիւին մէջ:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՄ ԵՒ ՄՏԱԾՈՒՄ

Գրել Մ. Նշանեանի մասին չափազանց դժուար է: Հաւանաբար այն պատճառով, որ այդ գրութիւնների խիտ եւ ամուր ցանցը որսում է գրչի ճօճումը եւ գրչի ճօճումը գրութեան դէմ դարձնում անհնար: Ցանցի անտես որսումը գրութեան հմայող զօրութեան արդիւնք է, կախարդանքի, որը իրեն է ենթարկում գրչի ճօճումը եւ գրութեան դէմ ճօճումը շրջադարձնում գրութեան համար: Նշանեանական ոճը տիրական ոճ է: Գրիչը, որը ճօճւում է գրութեան համար գրչի բարեսրտութեան մասին է խօսում: Գրութեան դէմ ճօճում կատարելու համար յամառ չարամտութիւն է հարկաւոր: Չարամտութիւնը ենթադրում է խարդախելու կամք: Խարդախողը նա է, ով գրութեան երեսն է փոխում, ով գրութեան անկեղծութիւնը (որը նրա բացուած, յայտնի դարձուածութեան մէջ է կայանում) միայն հետք, կեղծիք է ցոյց տալիս: Ուրեմն խարդախողը նաեւ կեղծարանող է:

Խարդախողը չարամիտ մէկն է, եթէ, ի հարկէ, հնարաւոր է որեւէ բան պարզել խարդախողի մասին: Չարամիտ մտածումը գրութեան դէմ մտածում նիւթելն է: Մտածումի չարամիտ նիւթման դէմ կանգնածը գրութիւն ստեղծողի, բանաստեղծողի բարեսրտութիւնն է: Բանաստեղծումի բարեսրտութիւնը կայանում է մտածումի չար հետեւումի դիմաց, նրա համար գրութեան ծաւալող ընծայութեան մէջ: Մտածումը դաւադիր կանխալութեամբ հետեւում է բանաստեղծումի ծաւալուող հետքերին: Մտածումի գործը դաւադիր թաքստոցից բանաստեղծումի հսկումն է: Մտածումը իր ցանկութիւնն ունի, որը միշտ իր մտքին է, որսել բանաստեղծումը, բայց ցանցեր հիւսելը, որտեղ կարելի կը լինէր որսալ բանաստեղծումը, նրա գործը չէ: Հետեւող, հսկող նրա հայեացքը հետեւում է ցանցերի հիւսումին, սպասելով խճճումին: Նա խճճումի կէտի վրայ է կանգնած, ցանցը յետ քաշելու պատրաստակամութեամբ: Նա իր սառը հաշիւը ունի: Մտածումը անխնայ եւ հաշուենկատ է: Եթէ, անշուշտ, բարեսրտութիւնը էլ աւելի խորը թաքնուած խարդախութիւն չէ: Ինչեւիցէ, մտածումի կարողութիւնը նրա թաքուցեալն է: Պարզապէս արձանագրենք մտածումի եւ բանաստեղծումի անհաշտ վէճը:

Մտածումի գործի յաջողութեան գրաւականը բանաստեղծումի բարեխիղճ բացութեան մէջ է: Բանաստեղծումի բացութիւնը բանաստեղծումի ոճն է, ոճ, որը ծաւալուելով բացում է տարածութիւններ: Բանաստեղծումը նշանեանական գրութեան կենտրոնն է: «Կենտրոն» ասելով հարկ է հասկանալ, որտեղ թելերը հանգուցւում են, խճճւում, գործելով բանաստեղծումի թելադրանքով: Բանաստեղծումը բանաստեղծումի իմաստին հաւատարիմ մնալու կասկածանքով է առաջ մղւում մտածումի գործը: Ո՞րն է «բանաստեղծումի» նշանեանական ըմբռնումը: Բանաստեղծումը «կը նշանակէ հաւանաբար եւ առաջին հերթին երկրին՝ անդենականութիւնը ընդունիլ, անկայուն կայքը հասկնալու փորձին նուիրուիլ, ոչ էութենէն դէպի էութիւն տանող վախի շրջանը կտրել անցնիլ, վերջապէս՝ ձերբազատիլ արտաքին լուծումներէն, տափակցուած պատմութեան մը կեղծ դասերէն, քաղաքական հաստոցներէն, ազգային ինքնութիւն մը հաստատելու կամ սահմանելու փորձերէն»(1): Բանաստեղծումը հետեւաբար ազատագրող ազատագրուող ծաւալում է: Բանաստեղծումը էութեան ընծայութիւնն է, որի մասին Եզնիկ Կողբացին գրում է. «Եւ արդ քանզի մի էութիւնն անքնին է եւ անհաս բնութեամբ, առ նորա անքննութիւն ընծայութիւն անգիտութեան մատուցանելի է, եւ առ էութիւն նորին դաւանութիւն գիտութեան եւ ոչ քննութեան:... Այլ ինքն է պատճառ ամենայնի, որ ի լինելն եւ ի գոյանալ եկին ի չգոյէ...»(2):

Բանաստեղծումի լինելիական տարողութիւնը ըստ Մ. Նշանեանի որդեգրանութիւնն է. «Ինչպէս Երկրին եւ Աքսորին, մեզմէ սպասուածն էր Աղէտին բանաստեղծումը: Որդիներ ըլլալու մեր ձեւն էր»: Որդին պարտականութիւն է հօր առաջ. «Մեր պարտականութիւնն էր պայմանները ստեղծել, իմացական պայմանները, որպէսզի իրենց [հայրերի] ուզածը բանաձեւուի, բանաստեղծուի»: Բանաստեղծումը «կու տայ ասոնց [գրականութեան, բանաստեղծութեան] հիմքը, արդարացումը, գաղտնի թափը, ընդյատակեայ իմաստաւորումը: Կը խօսի մեր ճակատագիրէն: Հետեւաբար հոն խնդրոյ առարկայ է մեր ապագան, ըլլալո՛ւ (այսինքն՝ մենք զմեզ մտածելու) մեր կարողութիւնը»: Բանաստեղծումի տաղնապի այլ ձեւակերպումը հետեւեալն է. «Ինչպէ՞ս ժառանգել մեր հայրերէն, որ թարգմանի՝ ինչպէ՞ս ունենալ հայրեր... Աւանդութիւնը (հայրեր ստեղծելը) որդիներո՛ւն գործն է, ոչ թէ հայրերունը»: Բանաստեղծումի գործը այսպիսով աւանդութիւն ստեղծելն է:

Մտածումի նիւթումը վրիպումի վրայ է եւ հետեւաբար մոռացումի: Բանաստեղծումը մտածում չէ. աւելին, բանաստեղծումի մէջ մտածումը հարցականի տակ է դրուած /«...խնդրոյ առարկայ է...»/, այն մտածումի յիշաչարութիւնը չունի: Բանաստեղծումի բանումը յիշումի վրայ չէ հիմնուած այլ մոռացումի. բանաստեղծումը կատարւում է ինքնամոռացութեան մէջ, ինքն իրեն մտահանելիս, իրեն (իր ինքնութիւնը) վատնելիս: Կարելի է ասել նաեւ կորուցք: Բանաստեղծումի պահը կորուցքի պահն է եւ կորուցքի պահերին է, որ «ընկերութիւն մը իր ուժերը կը վերանորոգէ, անցնելով կորուստի եւ կործանումի վտանգէն... Պահեր են ասոնք ուր հաւաքուած ընկերութիւնը կը միանայ ինքզինքին հետ»(3): Բանաստեղծումը, որպէս սրբազնականի փորձընկալում վրիպումի վրայ է կատարւում. յիշւում է չեղածը, հսկւում է բացականը, ընծայւում ի զուրը: Իր այս գործումի մէջ բացակայի՝ կորուսեալի ներկայութիւնն է հաստատում: Ընծայւում է զրկումին, զրկուածութեանը, կորուստ ունեցողին: Կարելի է ասել նաեւ տաղնապին, քանզի տաղնապը բացակայի ներկայութիւնը ըղձալն է:

Ի՞նչ է ասել զրկում կամ տաղնապ: Մտածել տաղնապը չի նշանակում բանաստեղծում կամ սրբազնական ընծայում կատարել, այլ նշանակում է տաղնապել տաղնապը, տաղնապել զրկումը: Տաղնապել չի նշանակում բանաստեղծումի վատնումը, այլ տնտեսումի մի տեսակ է: Տաղնապել տաղնապը նշանակում է լինել տնտեսող, լինել վատնումը անգիտացող: Մտածումը տաղնապից է գալիս եւ տաղնապը տաղնապելը հաւասարժէք է մտածումի մտածումը: Եւ անշուշտ այն բանաստեղծումի մտածումը չէ միայն: Այն ինքնավար է եւ այս կամ այն գործի մտածումը չէ: Այն իր ուղին կամ տեղը ունի եւ այդ ուղիով մինչեւ վերջ գնալու՝ մտանցելու կարողութիւնը: Մտածումը ոչ բանաստեղծումին, ոչ «պետութենական մտածումին» չի յանդում, եւ անշուշտ «Ի. դարու փիլիսոփայական պրագմատիկան գոհացնելու համար» չէ: Այնտեղ, ուր բանաստեղծումը իր ծաւալումն է անում, մտածումը յետ ծաւալումը՝ ծալլումն է կատարում: Այն հայր լինելն գիտէ:

Բայց կարծես Մարկ. Նշանեանի համար բանաստեղծումի գերակայութիւնը անհրաժեշտ է թւում: Խնդիրը սակայն նշանակումի եւ նշանակութեան գերակայումի, ներկայական եւ բացակայական բնազանցութիւնների համար ակադեմիական վէճը չէ, այլ բանաստեղծումի փորձընկալումը միայն հեռակայումի վրայ հիմնելն է, «մերձակայումի» անտեսումը: Փորձընկալում, որը հիմնուած է Աքսորի մէջ բանաստեղծումի հսկումին. «Ո՞վ պիտի գիտնար որ աքսորուած ենք Երկրէն, եթէ բանաստեղծութիւնը չհսկէր Երկրին վրայ...»: Դիտող հայեացքը իր հսկումի արարքի մէջ, Ոճիրի, Երկրի աւերումի դիմաց կորցնում է ուղղորդութիւնը(4): Դիտումի հայեացքի, որի մէջ կատարւում է տարածութեան ծաւալումը՝ «հեռակայումը», կրկնակ հայեացք է եւ իր մէջ ներառնում է օտարի հայեացքը: Հայեացքի հեռակայումը ի վերջոյ փլուզւում է տեղ տալով «մերձակայումին». Ոճիրի աւերումը վերաբերւում է նաեւ հայեացքի ծաւալումին: Խօսքը վերաբերւում է հսկումի տէրեանական («Երկիր Նայիրի» շարքին մասնաւորապէս) փորձընկալմանը, եւ յատապէս Դ. Վարուժանին: Հսկումի հայեացքի կրկնումը կարելի է գտնել Դ. Վարուժանի «Կիլիկեան մոխիրներուն» բանաստեղծութեան մէջ(5): Հսկումի արարքը սկսում է օտարականի յայտնումով եւ առանց նրա անհնար է.

Օտարակա՛ն, բարձրանանք սա դիմացի
 լերաց վրայ...

իսկ հսկումի հեռակայումը աւարտւում է օտարականի մեկնումով:

Օտարակա՛ն, ալ մեկնէ: Կ'իջնեմ ես ալ
 աւասիկ...

Եւ, սակայն, օտարականի ներկայութիւնը պարզ առարկայ չէ հայեացքի տարածքում: Նրա ներկայութեամբ Ոճիրը դիտող – հսկող հայեացքը մերթ ընդ մերթ փլուզւում է.

Սեպ ժայռին դէմ խաչեր են
 եօթը այրեր մերկանդամ.
Արիւնն իրենց մազերէն (օտարակա՛ն,
 կ'աղաչեմ,
փակէ աչքերդ ու միայն եղիր ձայնիս
 ունկընդիր)...

Գրեց՝

ՎԱՐԴԱՆ ՋԱԼՈՅԵԱՆ

Վարուժանական բառարանում մերկը, մերկութիւնը, ինչպէս նաեւ արձանը եւ արձանումը, լծորդուած են «մերձակայումի», մերձաւորի հետ: Հսկումի վարուժանական փորձընկալումը աւարտւում է «արձանումով» եւ «գերեզմանումով», որոնք տնտեսումի շրջանակին են պատկանում.

Պէտք է կերտեմ շիրիմներ,
 յուշարձանները կանգնեմ
Եւ մարմարին վրայ երգերս
 տապանագիր քանդակեմ:

Անշուշտ ընթերցումի յաջողութեան համար հարկ է աւելի բացորոշել վարուժանական բառարանի մերձաւոր / մերկ, մարմար / արձան / քանդակում, շիրիմ / գերեզման եւ այլ յղացքների տարողութիւնները եւ այդ յղացքների միջեւ եղած փոխանցումները: Նշել սակայն անհրաժեշտ է Երկրի մերկութիւնը դիտելու, անթարթ, արթուն հայեացքի անհնարինութիւնը, մերկութեան զգեստաւորման թելադրականը(6): Դ. Վարուժանի համար հսկումի ծաւալումի աւարտումը ինքնացող «մերձակայութեամբ» օրինաչափ է.

Եղէգնեայ գրչով երգեցի փառքեր.
– Քեզի ընծա՛յ, իմ հայրենիք –

«Իմ»ը գալիս է հաստատելու երգի ծաւալումի աւարտումը «մերձակայող» ինքնացումով: Հսկումի եւ Երկրի հանդիպումը տեղի ունի, երբ հայեացքի լարումը, հայեացքի մէջ հեռակայումի եւ մերձակայումի փոխադարձումը հասնում է առաւելագոյնի, խզւում, բեկւում առաջացնում, հեռակայումի ընծայումը կատարում մերձակայումին, ամբարելով–տնտեսելով հեռակայումը մերձակայումի տարազած արձանումին: Հեռակայումը ձերբազատուելով առկայ ինքնութիւնից իր կորագիծն է կատարում դառնալով ինքնացմանը: Բացարձակ ձերբազատում ինքնացումից անհնար է, ինչպէս ենթադրում է Մ. Նշանեանը. «...ձերբազատուիլ... ազգային ինքնութիւն մը հաստատելու կամ սահմանելու փորձերէն...»: Այս «ձերբազատուիլ»ը ակնյայտ կապ ունի Որդի լինելու հանգամանքի հետ: Որդին այն մէկն է, ով ինքնացումը յետաձգել է Հօր որոնումի տաղնապին լծուած: Եւ սակայն. «Ծնողական եւ որդիական յարաբերութիւններու մէջ դեռ իր ստորին աստիճաններուն մէջ կեղծիքը կ'ապրի...»(7): Որդիականութեան մտածումի մէջ կեղծիքը եւս հարկ է որ մտածուի:

Կարծում եմ տեղին է յիշել նաեւ Հայրենիքի Մաթեւոսեանական փորձառութիւնը: Հ. Մաթեւոսեանի արձակի հերոսները բիրտ, ժլատ, եւ չարախօս մարդիկ են: Նրանց բրտութիւնը սակայն լինելիականութեան բրտութիւնն է: Եթէ տեխնիկան համարենք այն միջոցը, որը ներխուժող է, ներդրուողը, կորզող, կոտորակող բրտութիւնը, ապա մարդը այդ տեխնիկան է: Հայրենիքը երեւան է գալիս մայրական սկիզբը՝ բնութիւնը բրտութեամբ քօղազերծելիս, բռնաբարելիս: Հայրենիքը տրւում է տիրելու, իշխելու միջոցով(«Տէրը»): Այդ մարդիկ ձերբազատուելը չգիտեն, նրանց ձեռքերը մշտապէս զբաղուած են ինչ-որ գործով, որը նրանց դարձնում է լինելիական: Ձերբազատումը գալիս է միայն գործիքային տեխնիկայի շնորհիւ, որը սակայն դուրս մղելով մարդուն այլեւս ինքն է տիրում հայրենիքին («Գոմէշը»): Տիրելու այս կարողութեան մէջ ամենագերազանցը պետութենականութիւնն է, որի տիրապետումը բացարձակ բրտութիւն է(8): Ակնյայտ է, որ Սփիւռքահայութեան կողմից երկրորդ հայրենիքի իւրացումը / իւրացուելը կատարուել է բրտութեան նոյն տրամաբանութեամբ:

Պարզ է նշանեանական խօսքում առկայ է եւ ճշմարիտ մտահոգութիւն. Ինքնութիւնը մեր մի շարք մտաւորականութեան կողմից մտածւում է, որպէս մշակութային եւ այլ արժէքների համակարգուած կամ չհամակարգուած կուտակում: Կատարւում է Հայրենիքի «թանգարանացում», երբ Երկրի նախնական մերկութիւնը մոռացւում է, ծածկւում որակումների եւ որակութիւնների թանձր շերտով:

Եւ սակայն բանաստեղծումի կորագիծ վերադարձը ինքնացում անխուսափելի է: Բանաստեղծումը թերի է միշտ, երբ այն անկարող է տեղ տալ մտածումի գործին եւ ընդունելու նրա ինքնացումը:

■

(1) Քաղուածքները, որոնք տրւում են առանց յղումների Մարկ. Նշանեանի «Էստատիստական մօտեցում», «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ», 1995 Սեպտ. 3 գրութեանն են վերաբերւում:

(2) Եզնիկ Կողբացի, «Եղծ աղանդոց», Երեւան, 1994, էջ 7:

(3) Մարկ. Նշանեան. «Քննադատութիւն եւ սրբազնութեան փորձընկալումը», «Կայք», հ. 3, Փարիզ, 1993 թ., էջ 82:

(4) Այս իրողութիւնը փորձել եմ ապացուցական ձեւով տալ դիտումին նուիրուած իմ մի հետազօտութեան մէջ: Հետազօտութեան արդիւնքների մի մասը զեկուցուել է Հումանիտար Հետազօտութիւնների Հայկական Կենտրոնի ապրիլեան գիտահաւաքում: Յուսով եմ այն ամբողջութեամբ կը տպագրուի նոյն կենտրոնի «Ինքնութիւն–2» ժողովածուի մէջ:

(5) Յղումները ըստ՝ Դ. Վարուժան, «Երկերի լիակատար ժողովածու», հատ. 1, Երեւան: 1986 թ.:

(6) Դ. Վարուժանի այս բանաստեղծութեան վրայ մեր հայեացքի մէջ պըլտեանական հայեացքի հեռակայումը ունենք, որին մերթ ընդ մերթ միացրել ենք (սեփական) ձայնի մերձակայումը: Նկատի ունեմ հիմնականում նոյն բանաստեղծութեան պըլտեանական ընթերցումը. Գր. Պըլտեան, «Կրակէ շրջանակը», Անթիլիաս – Լիբանան, 1988 թ.:

(7) Դ. Վարուժան, «Երկերի լիակատար ժողովածու», հատ. 3, Երեւան, 1987 թ., էջ 346:

(8) Մաթեւոսեանական արձակում տեխնիկայի յղացքի իմ այս ըմբռնումը ձեռք եմ ձգել Հրաչ Բայադեանի եւ նրա տեխնիկայի փիլիսոփայութեանը նուիրուած սեմինարներին տեղի ունեցած բովանդակալից քննարկումների շնորհիւ, եւ որի համար իմ շնորհակալութիւնն պէտք է յայտնեմ նրան: Սփիւռքացման ընթացքի տարողութեան մասին իմ հասկացումը մի հիմնական մասով յենւում է Գր. Պըլտեանի յիշատակուած գիտահաւաքին կարդացուած զեկուցումին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris   Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6
MARDI
6 FEVRIER
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 18.782 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.782

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոս, ընկերակցութեամբ Հիւսիսային - Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի առաջնորդ Խաժակ Արք. Պարսամեանի եւ Գանատայի Հայոց առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեանի, Հինգշաբթի, Փետր. 1-ի առաւօտեան ժամանեց Լոս - Անճըլըսի օդակայանը, ուր դիմաւորուեցաւ Արեւմտեան Թեմի զոյգ առաջնորդներու՝ Վաչէ Արք. Յովսէփեանի, Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեանի, Հայ ազգային, քաղաքական, բարեսիրական եւ մշակութային կազմակերպութիւններու, Հայ յարանուանութեանց պետերու եւ հոգեւորական դասու ներկայացուցիչներուն կողմէ։

Վաչէ Արք.ի բարի գալուստի խօսքէն ետք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը խօսք առնելով ըսաւ. - «Մեր ժողովուրդի բոլոր զաւակներն ալ իմ սրտիս մէջ տեղ ունին, բոլորն ալ Ամենայն Հայոց Հայրապետին զգացումներուն, մտածումներուն, գործերուն մէջ իրենց հաւասար տեղը ունին։ Փառք եւ գոհութիւն կուտամ Աստուծոյ, որ ինծի նման խեղճ եւ պզտիկ անձի մը տուաւ այն շնորհը, որ ըլլամ առաջին Հայ Կաթողիկոսը, որ կարենամ ազատ ու անկախ Հայաստանէն գալ՝ ազատութեան եւ անկախութեան շունչը փոխանցելու»։

Ապա, Հայրապետը իր շքախումբով ուղղուեցաւ Հոլիվուտի Արշակ Տիգրանեան վարժարանը, ուր աշակերտութեան կողմէ գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը։ Գարեգին Ա. իր խօսքը ուղղելով աշակերտութեան՝ ի մէջ այլոց ըսաւ. - «Երբեք ձեր սրտերուն մէջէն դուրս չհանէք Հայաստանի ձեր քոյրերն ու եղբայրները։ Հայաստանի փոքրիկները հակառակ իրենց նեղութեան կը դիմանան. ահա թէ ինչու ես յարգանք ունիմ այս նոր սերունդին հանդէպ։ Այս ժողովուրդը չէ եղած ընկճուելու համար, եղած է ընկճելու համար»։

Այնուհետեւ, «Հրաշափառ»ով Ամենայն Հայոց Հայրապետը առաջնորդուեցաւ Ս. Յովհաննու Կարապետ Մայր Եկեղեցին, ուր ողջոյնի խօսք արտասանեց առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեան։ Ներկայ հաւատացեալներուն տուած իր պատգամին մէջ Հայրապետը շեշտեց, թէ «Էջմիածինը քար չէ, Էջմիածինը յիշատակ չէ, Էջմիածինը միայն սրբութիւն չէ, Էջմիածինը առաքելութիւն է», աւելցնելով. «Պարոյր Սեւակ կ'ըսէ՝ Սերունդներ դուք ձեզ ճանաչէք. ես կ'ըսեմ՝ սերունդներ հաւատացեալներու, դուք ձեզ ճանաչէք Ս. Էջմիածինով»։ Իր խօսքի աւարտին Գարեգին Ա. շեշտեց. «Մեր ճամբան ուրիշ ուղղութիւն չունի, բայց միայն դէպի ամրացումը մեր անկախութեան, զօրացումը մեր Հանրապետութեան։ Նուիրականութիւններ կան, որոնք ոչ մէկ սակարկութեան առարկայ կրնան դառնալ, այդ նուիրականութիւններն են՝ եկեղեցին, հայրենիքը, լեզուն, գրականութիւնը, մշակոյթը եւ մեր հոգեւոր վերածննդեան սրբազնագոյն օճախը՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը»։

Կէսօրին, Ամենայն Հայոց Հայրապետը, Առաջնորդարանի սրահին մէջ տուաւ մամուլի ասուլիս մը, որուն մասնակցեցան հայ եւ օտար մամուլի, հեռատեսիլի կայաններու ներկայացուցիչներ։ Հայրապետը՝ ի պատասխան իրեն ուղղուած հարցումներու, անդրադարձաւ մեր եկեղեցւոյ երկփեղկեալ վիճակին, միասնականութեան հաւանականութեան, Հայաստանի մէջ աղանդներու տարածման երեւոյթին եւ այլ բազմաթիւ հարցերու։

Իրիկունը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ներկայ եղաւ ողբացեալ Լեւոն - Զաւէն Սիւրմէլեանի նուիրուած յիշատակի հանդիսութեան, զոր կազմակերպած է Լոս - Անճըլըսի Հայ Գրողներու Միութիւնը։ Ներկայ եղան շուրջ 1000 հոգի։ Հանդիսութիւնը վարեց Բարսեղ Գարթալեան։ Ողջոյնի խօսք արտասանեց տոքթոր Յարութիւն Սազըեան։ Ողբացեալ բանաստեղծին կեանքն ու գործը ներկայացուց Թորգոմ Փոսթաճեան։ «Ձեզի կ'ըսեմ, տիկիններ եւ պարոններ» գործը ներկայացուց Օշին Քէշիշեան։ Ողջոյնի խօսք արտասանեց Գրիգոր Շէնեան։ Գեղարուեստական յայտագրի աւարտին խօսք առնելով Ամենայն Հայոց Հայրապետը խորապէս գնահատեց Լեւոն - Զաւէն Սիւրմէլեանի գրականութիւնը եւ վկայակոչելով ողբացեալ բանաստեղծին քերթուածներէն մէկուն հետեւեալ տողերը՝ «Այսպէս հանդա՛րտ կուգամ մահն Լուսաւորչի Աստղին տակ և մեղրածոր անոր լոյսն հոգիիս մէջ կը կաթէ», ըսաւ. «Ո՛վ Լեւոն, դուն մահն եկար Լուսաւորչի Աստղին տակ այս աշխարհի վրայ, հիմա Լուսաւորչի Աստղին պահապանն է եկեր քեզի այցի։ Եւ այս Լուսաւորչի Աստղէն շող մըն է պոկեր եւ իր հոգիին մէջէն եղբայրօրէն կը բաժնէ այն բոլոր անձերուն հետ, որոնք կը հաւատան հոգիի յաղթանակին։ Դուն գրեցիր՝ «Տէր, օրհնէ՛ ծառն այս մատղաշ։ Ես կը տնկեմ զայն ահա փխրուն եւ սեւ հողին մէջ ուր պապերս կը պառկին. Մեռելներուս իբրեւ խաչ՝ ես այս ծառը տնկեցի»։ Ահաւասիկ այսօր եկեր է պարտիզպանը Հայոց եկեղեցիին ըսելու համար քու ժողովուրդիդ, որ դուն ծառ տնկեցիր կեանքիդ ընթացքին այս երկրի վրայ, բայց երկրաւոր կեանքէդ ետք՝ երկնային բնակարանիդ համար եւ այսօր Հայոց Կաթողիկոսը կ'ըսէ՝ Դուն ծառ չտնկեցիր, դուն ծառ եղար մեզի համար եւ այդ ծառին պտուղն է այսօր, զոր մենք կ'ըմբոշխնենք այս բոլոր վկայութիւններէն ու բանաստեղծութիւններուդ ընթերցումէն»։

Ամենայն Հայոց Հայրապետը Գրողներու Միութեան նուիրեց խաչքար - տապան մը, զետեղելու համար Լեւոն - Զաւէն Սիւրմէլեանի գերեզմանաքարին վրայ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՆ ՄԻՕ որ, նախագահն էր Ֆրանսական Մամուլի Ազգ. Դաշնակցութեան եւ «Ֆիկառօ»ի հսկողութեան խորհուրդին (Հերսան խումբ), նախագահ ընտրուեցաւ Ֆրանս - Փրէս մամուլի գործակալութեան առիթ տալով կարգ մը բողոքներու։ Սէ - էՖ - Տէ - Թէ, էՖ - Օ, Սէ - Ժէ - Սէ սենտիքաները եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը ինչպէս նաեւ լրագրողներ իրենց դժգոհութիւնը յայտնեցին այս առթիւ, նոր նախագահին Հերսան խումբին պատկանելուն համար։ Վերջին պահուն է միայն, Փետրուար 2-ին, որ Միօ իր թեկնածութիւնը դրաւ, նաեւ կառավարութեան միջամտութեան հետեւանքով։ Աշխարհի մամուլի այս երրորդ գործակալութեան անկախութիւնը կրնայ խնդրոյ առարկայ ըլլալ այս ընտրութեամբ, ինչ որ դիտել կուտայ նաեւ «Լիպերասիոն» (Փետրուար 5) իր խմբագրականով, ձաղկելով նաեւ Ժիւփէի կառավարութեան աղէտաբեր վարուելակերպը այս գործին մէջ։ 56 տարեկան, նախկին լրագրող, Միօ, նախ փարիզեան օրաթերթերու սենտիքային նախագահ, ապա՝ Ֆրանսական մամուլի ազգային Դաշնակցութեան, յարատեւութեամբ պաշտպանած է մամուլի շահերը բոլոր մարզերու մէջ։ Խառնուածքով դիւանագէտ եւ լաւ բանակցող մըն է, Ինք, ապահովութիւն՝ տուած է որ գործակալութիւնը անկախ կը մնայ եւ իր ընտրութիւնը ոչ մէկ կապ ունի Հերսան խումբի իր անցեալի պատասխանատուութիւններուն հետ։ Շեշտած է թէ իր նախապատուութիւնն է՝ գործակալութիւնը պատշաճեցնել հաղորդակցութեանց նոր աշխարհին։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ հարաւ - արեւմտեան շրջանը՝ Եունան շատ զօրաւոր երկրաշարժ մը պատահած է Փետրուար 3-ին։ Ռիխթէրի վրայ 7 աստիճան ուժով այս երկրաշարժին առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն մեռեալներու թիւը 228 է, 14 հազար վիրաւոր կայ, 300 հազար անապաստան։ Շրջանը սահմանակից է Թիպէթի եւ բնակիչներն ալ գլխաւորաբար Թիպէթ եւ Նաքսի փոքրամասնութեանց կը պատկանին։

ՍՐԵԲՐԵՆԻՔԱՅԻ (Պոսնիա) մէջ, ուր բազմահազար մահմետականներ անհետացած էին Սերպերու գրաւումէն ետք, նոր դիակոյտեր երեւան կը հանուին, փաստը տալով որ Սերպերը անխնայ ջարդած են եւ տեղւոյն վրայ թաղած։ Սերպ պատասխանատու մը յայտնած է ՄԱԿ-ի բանագնացին որ մարդիկ «մեռած են կռուի ընթացքին եւ թաղուած»։ Այս «անհետացած»ներու թիւը 3-էն 8.000 էր, երբ 1995 Յուլիսին Սերպերը տէր դարձան այս քաղաքին որ ՄԱԿ-ի ուժերու պաշտպանութիւնը կը վայելէր։

ՊԱՊԸ իր 69-րդ պաշտօնական այցելութեան ձեռնարկեց Փետրուար 5-ին, որու ընթացքին Լատին - Ամերիկայի չորս երկիրներ պիտի գտնուի։ Կուաթեմալա ժամանումէն քանի մը ժամ առաջ նախագահը մահափորձէ մը ազատեցաւ, մինչ յարձակողը սպաննուած է տեղւոյն վրայ։

Մ. ԵԸԼՄԱԶ, ԱՆԱՓ-ի (Մայր Հայրենիք) պետը պիտի ջանայ կառավարութիւն մը կազմել, Թ. Չիլլէր հրաժարած ըլլալով այդ ծրագրէն, յայտարարելով. - «Մ. Եըլմազ մերժեց որեւէ առաջարկ իմ կողմէս։ Այլեւս յստակ է որ համախմբում մը չի կրնար գոյանալ մեր երկու կուսակցութեանց միջեւ։ Իրեն մէկ հասցէ կը մնայ՝ Ռեֆահը»։ Այս վերջինն ալ - իսլամական - տրամադիր չէ գոհանալու փոխ - վարչապետի աթոռով մը։

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ ցուրտը եւ ձիւնը սաստկութեան ծայր աստիճանի հասած են վերջին օրերս զերոյէն վար 12-էն մինչեւ զերոյէն վար 51 (Մինեսոթա եւ Տաքոթա)։ 60 մեռեալ կայ։ Այս աննախընթաց կացութիւնը պատճառ է որ կեանքը դրեթէ դադրի այդ շրջաններուն մէջ, ուր վաճառատուները փակ են, ոչ ոք կրնայ երթեւեկել, մինչեւ իսկ թելադրուած է կիներուն որ դոհարեղէն չկրեն, որովհետեւ անոնք կը փակին մորթին եւ վտանգաւոր վէրքեր կը կազմուին։

ԳՐՈԶՆԻԻ (Չեչէնիոյ մայրաքաղաք) նախագահական նախկին պալատին առ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՌՈՊԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻՔ ՀԻՄՆԱՐԿԸ 1,5 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ ՅԱՏԿԱՑՈՒՑ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԾՐԱԳԻՐԻ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ուրախութեամբ կը հաղորդենք, որ Ռոպէր Պօղոսեան եւ Որդիք Հիմնարկը որոշեց 215.000 ամերիկեան տոլար (շուրջ 1.5 միլիոն ֆրանք) յատկացնել Երեւանի Ֆիզիքի եւ Մաթեմաթիքի Գիշերօթիկ դպրոցի ննջարանային շէնքի ամբողջական վերանորոգումին եւ կահաւորումին։ Այս նպատակաւ պայմանագրութիւն մը ստորագրուեցաւ Փետրուար 2-ին Ռոպէր Պօղոսեան եւ Որդիք Հիմնարկի նախագահ Ժան Պօղոսեանի եւ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահ Պետրոս Թերզեանի կողմէ, Փարիզի Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի մէջ, ի ներկայութեան Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան՝ Վիգէն Չիտեչեանի եւ Ֆրանսայի Հայ կաթողիկէ համայնքի առաջնորդ՝ Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրոյեանի։

Երեւանի Ֆիզիքի եւ Մաթեմաթիքի Գիշերօթիկ Դպրոցը յատուկ առաքելութիւն մը ունի։ Հոն է որ կը պատրաստուին Հայաստանի ապագայ գիտնականները։ Անցեալին, այս դպրոցի ուսանողները բազմաթիւ ախոյեանութիւններ ձեռք բերին միջազգային գիտական ողիմպիականներու ընթացքին։ Դպրոցը ունէր 500 գիշերօթիկ ընդունելու կարելիութիւն։ Այսօր սակայն շէնքերու եւ սարքաւորումներու ցաւալի վիճակին պատճառաւ միայն 230 ուսանող կը յաճախեն այդ դպրոցը, շատ դժուարին պայմաններու մէջ։

Անցեալ Յուլիսին, Ֆրանսայի Փրովանս - Ալփ - Քոթ - տ'Ազիւր (ՓԱՔԱ) շրջանը 541.000 ֆրանք տրամադրեց այս դպրոցի վերանորոգումին։ Շնորհիւ այս նպաստին, ուսումնական շէնքի աշխատանքները սկսած են արդէն։ Այժմ ննջարանային եւ ուսումնական շէնքերու վերանորոգումով, այս կարեւոր դպրոցը պիտի կարենայ վերստին ընդունիլ 500 ուսանող։ Ննջարանային շէնքի վերանորոգումն ու կահաւորումը մասնաւորաբար պիտի ծառայեն մեծ թիւով գիշերօթիկ ուսանողներ ընդունելու գաւառէն ու հեռաւոր քաղաքներէ։

Հիմնադրամը կը յուսայ մինչեւ յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանի վերամուտ՝ աւարտել վերանորոգման այս բոլոր աշխատանքները։

Փարիզ, Փետրուար 2

FONDS ARMENIEN DE FRANCE :
BP 12, 75660 Paris Cedex 14.

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿԸ

16-րդ աւարտականներուն Վալանսի Հայ Մարզականը 0-ի դէմ 3 կէտով յաղթեց Տիժոնի, իր դաշտին վրայ։

ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿՐԿԻՆ ՍԵԶԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ)

Փօլ Սէզանի նուիրուած յետնահայեացքի աւարտէն քանի մը օր առաջ տրուած վերջին այցելութիւն մը, առիթը ընձեռեց նշմարելու լուսաբանող յաւելեալ մանրամասնութիւններ: Այս գծով, «Առեւանգումը» պաստառին վերստին զննումը ծնունդ տուաւ նկատառումներու, որոնք կ'ընդարձակեն Սէնթ - Վիքթուար լերան յօրինանիւթին կազմաւորման, մեկնաբանման եւ ընկալման ծիրը: Այս տողերը կը ձգտին զանոնք ընթերցողներուն ներկայացնելու, որոնք նախապէս լոյս տեսած երկու յօդուածներով (1), առիթը ունեցան ծանօթանալու Սէզանի արուեստին այլազան երեսակներուն:

Էքս - ան - Փրովանսի շրջակայքը անցուած երանելի պատանեկութիւնը, իր ապրումներով եւ յիշատակներով, Սէզանի մէջ կը վերապրի որպէս անժամանցելի ներկայութիւն, զոր ինք միշտ կ'ոգեկոչէ տենդով եւ խանդաղատանքով, իր մտերիմ ընկերոջ Էմիլ Զոլայի հետ պահած իր երկարատեւ բարեկամութեան ընթացքին, մինչեւ 1886-ի խզումը: Անկէ տասնըվեց տարի ետք եւ, հակառակ այն դառնութեան եւ ցասումին, զորս Սէզան կը պահէ Զոլայի նկատմամբ, ինք կը հեծկլտայ երբ դրագէտ իր բարեկամին մահը կ'իմանայ, կարծէք նոյն ատեն ողբալով երանելի պատանեկութեան տարիներու երազներուն չքացումն իսկ, երբ անոր դերակատարներէն մէկը, այլեւս առ յաւէտ մեկնած է:

Երեք պատանի դասընկերներ են, Փօլ Սէզան, Էմիլ Զոլա եւ Պաթիսթ Պայ, որոնք Էքսի գեղեցիկ շրջակայքը քար առ քար կը յայտնաբերեն, ուր Արք գետը եւ Սէնթ - Վիքթուար լեռը գլխաւոր ներկայութիւն են, պատանիներուն երազներն ու տենչերը հրահրող:

1858-ին երբ Զոլա Փարիզ կը փոխադրուի, «խոր տխրութիւն մը» (2) կը պատէ Սէզանը, որ կը հառաչէ իր ընկերոջ բացակայութեան համար (3): Անոր ուղղուած իր նամակներուն մէջ յուզումով կ'ոգեկոչէ յիշատակներ, վայրեր, ընկերներ, որոնք այդ հնաշխարհի «բնակիչ»ներն են, զայն կենսաւորողները: Կը գրէ նաեւ իր սիրային եւ տարփային խանդոտ ապրումներուն մասին սակայն ... իրենց լրումին չհասնող: Զգայական տրամ մըն է որ Սէզան ներքնապէս կ'ապրի որ, նամակներուն առընթեր, կ'արտայայտուի նաեւ իր սկզբնական շրջանի այր - կին կապը արծարծող գործերուն երկայնքին: Այս կացութեան մէջ է որ, 1867-ի շուրջ, երբ Սէզան այլեւս որպէս նկարիչ կը գործէ, կը նկարէ «Առեւանգումը», որ փոխաբերական արտայայտութիւնը կը թուի ըլլալ իր տարփային այն բանաստեղծութեան, զոր կը գրէ Զոլային ուղղուած իր առաջին նամակին մէջ, 1858-ի Ապրիլին (4):

Սէզան այս բանաստեղծութեան մէջ կը պատկերէ թէ ի՞նչպէս ինք կը հրապուրուի, կը հրապուրէ եւ կ'ունենայ գեղեցիկ մանկամարդը, որ անտառի խորքէն դուրս կուգայ: Ան, Սէզանի գովքէն տարուած, կ'արբենայ ու հլու խնդրակատարը կը դառնայ երիտասարդին իղձերուն: Եւ «Առեւանգումը»ին մէջ, հակառակը խորագիրի պատգամին, նոյն բանն է որ տեղի կ'ունենայ: Արդարեւ, այս պաստառին մէջ, կանացի սպիտակամորթ կերպարը կը նմանի անկենդան դիակի մը՝ հուժկու առեւանգողին թեւերուն մէջ, անոր յանձնուած, առանց դիմադրութեան, որեւէ նշանի (5): Զոյգը ուժգնօրէն կը ցցուի մութ տեսարանին կեդրոնը, որու ձախին, հանդիպակաց գետափին վրայ, երկու յաւերժահարսեր («զոհ»ին ընկերուհիները), իբրեւ թէ հեռացող զոյգը դիտեն: Մկանուտ եւ յաղթանդամ արուին քայլերը հաստատօրէն կ'ուղղուին հորիզոնին զտնուող Սէնթ - Վիքթուար լերան ուղղութեամբ: Փոխաբերականօրէն մեկնաբանելով, կարելի է ըսել որ, «հերոս»ը իր «զոհ»ը կ'անջատէ իր ընկերուհիներէն եւ անոնց շրջապատէն ու զայն կը տանի դէպի լեռ: Այսպէս, լեռը անքակտելիօրէն կ'առընչուի այր - կին յարաբերութեան, որպէս ապրող էութիւն: Այս հարցով, յատկանշական է նաեւ գործին համադրումը: Տղամարդը, իր սլացիկ դիրքով, երկուքի կը կիսէ միջոցը եւ կը դառնայ հասարակաց եզրը երկու եռանկիւններու, որոնց հակադիր ծայրերն են մէկ կողմէ Սէնթ - Վիքթուար լեռը՝ աջին, իսկ միւս կողմէ երկու յաւերժահարսերը՝ ձախին: Այս ձեւով, մերկ կերպարներն ու լեռը կը մտնեն մէկ եւ կուռ քառանկիւն կառոյցի մը մէջ: Աւելին՝ լերան առաւել կարեւորութիւն կը տրուի, որովհետեւ կեդրոնի զոյգը իր ետին, անցեալին մէջ կը ձգէ յաւերժահարսերը եւ կը յառաջանայ դէպի լեռը, ապագային մէջ: Իսկ լեռ - յաւերժահարսեր փոխ - յարաբերութիւնը կրկնակի լծորդում եւ նոյնացում կը ստանայ՝ երբ երկու եռանկիւնները իրարու վրայ ծալենք, որու բերմամբ լեռն ու յաւերժահարսերը իրարու կը միանան կամ զիրար կը փոխարինեն, հետեւաբար՝ նոյնպէս Սէզանի ենթագիտակիցին եւ երեւակայութեանը մէջ, քանի նկատի առած նաեւ այլ գործեր, յատկապէս «Յաւիտենական կանացին», կարելի չէ թուիր որ նոյնքան յղումներ եւ նոյնացումներ պատահական ըլլան (6):

«Առեւանգումը»էն շուրջ երեք տարի ետք, Սէզան կը նկարէ «Հովուերգական»ը, որ լճափին կը համախմբէ երեք այրեր եւ երեք մերկ կիներ կամ՝ յաւերժահարսեր: Կեդրոնին Սէզանն է, խոտին բազմած, գլուխը կռթնած աջ բազուկին, խոհուն: Այստեղ Սէնթ - Վիքթուար լեռը չկայ: Բայց կայ յաւերժական տարփանքի մը զգայնութիւնը, որովհետեւ հանդարտ եւ սահուն ջուրն ու լճափի նաւակը հաճելի եւ անվերջ երթի մը գաղափարը կ'արծարծեն: Այստեղ չկայ «բիրտ» առեւանգում, եւ սակայն կայ նաւակը՝ որպէս առնել եւ տանելու միջոց, ինչպէս առեւանգումը...:

«Առեւանգումը», որպէս երկու սեռերու միատեղում՝ գեղեցերեայ տեսարանի մը մէջ, կ'առընչուի նաեւ լուղորդ - լուղորդուհիներու շարքին, որպէս տարփային ապրումներու, պատանեկան երազներու եւ չիրականացած իղձերու արտայայտութիւն ու որպէս մարդ - բնութիւն միաձուլման գովերգում: Անկէ քանի մը տարի յետոյ, Սէզան կը նկարէ աւելի բարդ կառոյցով եւ յղումներով գործ մը, «Յաւիտենական կանացին» որ, իր կարգին, կը մարմնաւորէ կին - լեռ Սէզանի մտասեւեռումը, որուն անդրադարձանք իրեն նուիրուած մեր առաջին յօդուածին մէջ (7):

Կ'ըսուի թէ «Առեւանգումը» Սէզանի կողմէ իրագործուած է Զոլայի Փարիզի տան մէջ, այս վերջինոյն համար: Նոյնն է պարագան իր առաջին գլուխ գործոցին թերեւս, «Սեւ ժամացոյց»ին, 1870-ի շուրջ նկարուած, ինչ որ կրկնակիօրէն կը հաստատուի զայն կանխող այլ երկի մը միջոցաւ՝ «Փօլ Ալեքսիսի ընթերցումը Զոլայի մօտ» խորագրուած, ուր նկարի կեդրոնին կը գտնուի սեղանիկը, որուն դէմ նստած է Զոլա, իսկ յետնամասին՝ կրակարանը եւ, անոր վրայ, սեւ ժամացոյցը: Յատկանշական է որ «Առեւանգումը»ին եւ նոյն տարիներու իր այլ գործերուն մէջ ուղղակի պատկերուած եւ ներկայացուած տարփայնութիւնը կ'արտայայտուի նաեւ անշարժ բնութեան մը մէջ՝ «Սեւ ժամացոյց»ին, ուր սեղանիկի ձախ անկիւնին դրուած խեցին, իր շրթնային ձեւով եւ վառաշոտ կարմիրով, յախուռն վրձնահարուածներով կատարուած է ինչպէս նկարուած են մարմինները՝ այլ պաստառներու մէջ: Անկասկած, սեռայնութիւնը մեծ տեղ ունեցած է ընկերներու պատանեկան բարեկամութեան մէջ, իր անջնջելի կնիքը դրոշմելով Սէզանի եւ Զոլայի գործերուն վրայ:

Սէզան երբ յետ - տպաւորապաշտ իր նորարար, լուսաւոր եւ հանդարտ շրջանը կը մտնէ ու կը նկարէ երեւութապէս մեղմ գործեր, սեռայնութիւնը չանհետանար իր մօտ: Անիկա միայն տարբեր բընոյթ կը ստանայ ու կ'արտայայտուի աւելի ընդարձակ եւ փոխաբերական ձեւով: Կիրքն ու հրայրքը կը դառնան գեղագիտական, կերպառական, միջոցային, մտային՝ քան թէ զգայական, հակառակ որ լուղորդ - լուղորդուհիներու շարունակուող շարքը, որպէս յօրինանիւթ, իր անմիջական եւ ուղղակի շաղկապումը կը պահէ անցեալին հետ, զգայական տենչին հետ՝ որպէս յիշատակ: Պատանին է որ դեռ կը շարունակէ Սէզանի մէջ ապրիլ: Ընդյառաջ կիրքն ու հրայրքը հետզհետէ կը նուազին միայն՝ երբ Սէզան քայլ առ քայլ աւելի կը մօտենայ Սէնթ - Վիքթուար լերան եւ բացարձակին, արուեստը ապրելով որպէս կրօնք մը, որպէս միացումը՝ անհունին:

ՎԱՀԷ ԱՐԱԶ

(1) -- «Մենակեաց հսկան, խենթը եւ լեռը», *Յառաջ Միտք Եւ Արուեստ*, թիւ 211, Յունուար 7, 1996, էջ 3, 4:

«Սէզանի նկարչական ժառանգը», «*Յառաջ*», Յունուար 9, 1995, էջ 2:

(2) — «CEZANNE, Correspondance», recueillie, annotée et préfacée par John Rewald, nouvelle édition révisée et augmentée, *Bernard Grasset*, Paris, 1978, p. 18.

(3) — Ibid.

(4) — Ibid, pp. 19 - 21.

(5) -- Լորընս Կօինկ, «Առեւանգումը»ին գծով, կը յիշատակէ Սէզանի մէկ այլ բանաստեղծութիւնը, «Սարսափելի պատմութիւն մը» խորագրուած («CEZANNE, Correspondance», pp. 59 - 61), որուն մէջ Սէզան «կ'երազէ կին մը, աննման գեղեցկութեամբ, որ իրեն կը քաշէ բանաստեղծը. այն վայրկեանին, երբ վրան խուժելով, ան մեղաւոր համբոյր մը կը դրոշմէ անոր ստինքին, մահուան սարսուռը զինք կը պատէ եւ իր թեւերուն մէջ կինը կը դառնայ դիակ մը, ապա՝ կը վերածուի կրճտող կմախքի մը»: Տե՛ս Lawrence Gowing: «L'œuvre de jeunesse de Paul Cézanne»; voir le catalogue de l'exposition «CEZANNE, Les années de jeunesse (1859-1872)», *Editions de la Réunion des Musées*, Paris, 1988, p. 24.

(6) -- Հասարակաց կարծիքներ կան Սէզանի մօտ կին - լեռ նոյնացման շուրջ: Փասքալ Փիքասօ, իր կարգին, կ'ըսէ թէ ամէն անգամ որ Սէզան Սէնթ - Վիքթուար լեռը նկարէր՝ կինն է որ կը նկարէր: Մեր գրութիւններուն մէջ փորձեցինք շօշափելի յաւելեալ տուեալներու անդրադառնալ, այս պարագան յուզող:

(7) -- «Մենակեաց հսկան...» էջ 4:

ԱՆՓՈԽԱՐԻՆԵԼԻ ՓՈՒՐՃ - ՀԱՄՈՒՏԸ

Բ. (*)

Նախորդ յօդուածով փորձեցինք ցոյց տալ, թէ Պուրճ Համուտը ինչո՛ւ ընդհանրապէս անփոխարինելի է, համեմատաբար սփիւռքահայ այլ ոստաններու եւ նոյնինքն Լիբանանի տարբեր շրջաններուն բաղդատմամբ:

Թէեւ պահանջը չէր զգացուիր այս տեսութիւնը հաստատելու՝ թուումովը Պուրճ Համուտի հայկ. կառոյցներու այդ խիտ եւ ոչ մէկ տեղ իր նմանը ունեցող ցանցին, մանաւանդ որ գրագիտուհի Շահանդուխտ ամէն տարի «Ազդակ»ի տարեկան բացառիկ թիւին մէջ կ'անդրադառնայ այդ կառոյցներու այդ տարուան գործունէութեան եւ իրագործումներուն, ինչպէս նաեւ «Ազդակ» իր երրորդ էջով միշտ կ'անդրադառնայ լիբանանահայ կեանքին մէջ տեղի ունեցող բոլոր ժամանակակից երեւոյթներուն, այսուամենայնիւ այս երկրորդ յօդուածով մենք ալ պիտի անդրադառնանք Պուրճ Համուտի մէջ գործող բոլոր կառոյցներուն, մեկնելով հիմնական երկու մտահոգութիւններէ.

Ա. - Միայն յստակ պատկերացումը ունենալէ ետք պուրճ համուտեան կառոյցներուն մասին՝ կարելի է ուրուագծել այն թերիներն ու նկատումէ վրիպած այն մարզերը, զորս քաղաքապետական մակարդակի վրայ կարելի է սրբագրել կամ կառոյցներուն վրայ յաւելումներ մտցնել, ինչպէս նաեւ՝ յետագայ բարեկարգումներն ու նոր ծրագրումները առողջ հունի մէջ դնել, մեկնելով անոնց ճշգրիտ բնորոշումէն:

Բ. - Պուրճ համուտեան տեղեկագրումները կարդալու ատեն ընթերցողը կ'ունենայ այն թիւր տպաւորութիւնը, որ կարծէք թէ այդ կառոյցները միշտ ալ եղած են հոն, կամ սունկի պէս ինքնաբերաբար ծլած, աճած են ու տակաւին կ'աճին: Այս տպաւորութենէն կը բացակայի մարդկային կամաւոր ու անվճար ու աշխատանքին, տեսիլքով օժտուած մարդոց ծրագրումներուն եւ Եղեռնէն վերապրող իւրաքանչիւր սերունդի նիւթական թէ բարոյական ներդրումի բաժինը: Նման ներդրում առաջնահերթ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ իւրաքանչիւր քաղաքի բարեզարգման թէ կերտման մակարդակներուն:

Կրնանք գլխաւոր ստորաբաժանումները վեց գլուխի բաժնել. Ազգային Առաջնորդարան, բարեսիրական հաստատութիւններ, մշակութային կառոյցներ, մարզական միութիւններ, ճարտարարուեստական եւ առեւտրական ձեռնարկութիւններ եւ քաղաքապետութիւն: Թէեւ այս խորագիրները ամբողջական պատկերացում մը չեն տար անոնց մէջ գործող, իրարու հետ շաղկապուող, երբեմն գլխաւոր խաչաձեւող մարզերուն մասին, բայց երբ այս ստորաբաժանումներուն ներկայացումը աւարտի, յստակ պատկերացում մը կ'ունենանք, թէ որքան հարուստ եւ քաղաքի մը անհրաժեշտ գրեթէ բոլոր կարելիութիւններով օժտուած է այս քաղաքը:

ԿԱՌՈՅՑՆԵՐԸ

Պուրճ Համուտի մէջ կը գործեն.

1) - ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԸ, իր օրէնսդիր դաւառական եւ գործադիր կրօնական ու քաղաքական ժողովներով, ուսումնական եւ տնտեսական խորհուրդներով, կալուածոց եւ բնակարանային յանձնախումբերով, ինչպէս նաեւ՝ դատաստանական նախագահ եւ վերաքննիչ մարմիններով ու ընկերային ծառայութեան գրասենեակով:

Թէեւ Ազգային Առաջնորդարանի մայր նստավայրը կը գտնուի քաղաքի Ս. Նշան Եկեղեցւոյ կից, սակայն 1975-էն սկսած դէպքերէն ի վեր ան փաստօրէն կը գործէ Պուրճ Համուտի մէջ, եւ գրեթէ իր աւարտին հասած է հոն նոր առաջնորդարանի մը շինութիւնը Վարդանանց Եկեղեցւոյ կից:

Ազգ. Առաջնորդարանի ուսումնական եւ տնտեսական խորհուրդներուն ուղղակի հսկողութեան տակ Պուրճ Համուտի մէջ կը գործեն ազգային վարժարաններու Լիբանանի ցանցին 13-էն 6-ը. անոնք են՝ Քառասնից Մանկանց, Արհեստից, Կիլիկեան, Լ. եւ Ս. Յակոբեան, Արզարեան եւ Աքսոր Գասպարճեան վարժարանները:

Ասոնց կողքին նշանակելի երեւոյթ է, որ Պուրճ Համուտի մէջ կը գործեն այլ 7 հայկական վարժարաններ եւս. Թորոսեան, Հայ Աւետարանական Շամլեան - Թաթիկեան, Փիլիպոսեան, Ս. Ագնէս, Մեսրոպեան եւ Թէքէեան:

Պուրճ Համուտի մէջ գոյութիւն ունին 6 եկեղեցիներ եւ աղօթատեղիներ. Սուրբ Քառասնից Մանկանց, Ս. Վարդանանց, Ս. Աստուածածին, Ս. Սարգիս, Ս. Փրկիչ եւ Նոր Մարաշի Հայ Աւետարանական Եկեղեցին, որոնց աշխոյժ գործունէութեան մաս կը կազմեն եկեղեցական երգչախումբերը, որոնք իրենց շուրջ կը համախմբեն եկեղեցասէր նորահաս սերունդները:

2) - ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. - Լիբանանի մէջ գործող հայկական բարեսիրական հաստատութիւնները կարծէք ընադրաբար կայք հաստատած են Պուրճ Համուտի մէջ: Արդարեւ, հոն կը գտնուին Ծինիչեան եւ Գարակէօզեան հաստատութիւնները, «Զուարթնոց»ը, Ազգ. Ծերանոցը, ՔԱՀԼ-ը, ԼՕԽ-ի Ընկերա - բժշկական Կեդրոնը, ԼՕԽ-ի բազմաթիւ մասնաճիւղերէն 6-ը, հայրենակցական միութիւններ, Ազգային Խորհուրդը, եւայլն:

Վերջինը բառին իսկական առումով բարեսիրական հաստատութիւն կրնայ չհամարուիլ, սակայն աղքատին լուման խնայելու եւ նեղը ինկած հայ մարդուն նիւթապէս օժանդակելու տեսակէտէն մեծ է անոր դերակատարութիւնը: Եթէ Ազգային Խորհուրդը քաղաքացիական պատերազմի կարիքներուն ծնունդն էր, եւ ծրագիրները լայն շրջագիծ մը կը պարփակէին, ինչպէս իր Բարեկամներու Ակումբին խողովակով մատչելի գիներով

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԴԵՍՊԱՆ Վ. ՏԷՐ - ՂԵՒՈՆԴԵԱՆԻ ՇՓՈՒՄՆԵՐԸ

Անցեալ Դեկտեմբեր 6-ին իր հաւատարմագրերը ներկայացնելէ ետք, Արժանթինի մօտ Հայաստանի դեսպան Վահան Տէր - Ղեւոնդեան ձեռնարկած է աշխատանքային հանդիպումներու՝ արժանթինեան կառավարութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարներու հետ:

Դեկտեմբեր 13-ին, դեսպանը այցելած է Կրթական նախարար Խորխէ Ռոտրիկէսին, որուն հետ միտքերու փոխանակում ունեցած է մշակութային ու կրթական մարզերու մէջ համագործակցութեան հեռանկարներու մասին: Դեսպան Տէր - Ղեւոնդեան արծարծած է ուսանողներու եւ մասնագէտներու փոխանակումի ծրագիր մը սահծելու հարցը, նաեւ՝ մշակութային փոխադարձ ճանաչումի ձգտող ձեռնարկներու կարելիութիւններ:

Դեկտեմբեր 14-ին, Վ. Տէր - Ղեւոնդեան հանդիպած է Արտաքին փոխ - նախարար Ֆերնանտօ Փեթրէլլայի հետ: Քննարկուած է երկկողմանի կապերու խորացումը, ինչպէս եւ արժանթինեան բարձրաստիճան պատուիրակութեան մը Հայաստան յառաջիկայ այցելութեան ու Արժանթինի մէջ հայ դիւանագէտներու վերապատրաստութեան ծրագիրները:

Դեկտեմբեր 26-ին, Հայաստանի դեսպանը այցելած է Առողջապահութեան նախարար՝ Ալպերթօ Մասսային, որուն հետ կարծիքի փոխանակում ունեցած է երկու երկիրներուն առողջապահական համակարգերուն շուրջ, Պիտի քննարկուի այս մարզին մէջ համաձայնագրի մը կնքումին կարելիութիւնը:

Նոյն օրը, Վ. Տէր - Ղեւոնդեան տեսակցած է Տնտեսութեան նախարար՝ Տոմինկօ Գավալլոյի հետ, որուն ներկայացուցած է Հայաստանի տնտեսական բարեփոխումներու ընթացքը: Որոշուած է հայ - արժանթինեան խառն յանձնաժողով մը սահծել այս մարզին մէջ: Նըշուած է այն կարեւոր դերը, զոր արժանթինահայ համայնքը կրնայ խաղալ երկու երկիրներու տնտեսական յարաբերութիւններուն մէջ:

Ի դէպ, Դեկտեմբերի վերջին շաբաթը Արժանթինը Հայաստանին փոխանցած է մէկ միլիոն տոլար, որպէս մասնակցութիւն Համաշխարհային Դրամատան վարկին՝ երկրի տնտեսութեան վերականգնումին համար:

ՀԱՅԱԶԳԻ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐ ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 26-ին, Դր. Ալեխանտրօ Գալեան ստանձնած է Գորտոպայի նահանգապետարանի ընդհ. քարտուղարի պաշտօնը: Արմատական կուսակցութեան անդամ, ան 1983-էն ի վեր եղած է Գորտոպա քաղաքի քաղաքային խորհուրդի անդամ, ապա՝ նահանգային երեսփոխան, յաջորդական երկու շրջաններով: 1995 Մայիսին ընտրուած նոր նահանգապետը՝ Ռամոն Մեստրէ, գինքը ընտրած է ներկայ պաշտօնին համար: Գալեան, որ մասնակցած է գաղութային կեանքին, տարբեր առիթներով, Հայկական Ցեղասպանութեան ոգեկոչումի բանաձեւեր ներկայացուցած է ու վաւերացնել տուած՝ քաղաքային թէ նահանգային մակարդակով:

ՄԵԾԱՐԱՆՔ՝ ՈՒՐՈՒԿՈՒԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Դեկտեմբեր 5-ին, Մոնթէվիտէոյի Հայ Մշակութային Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ մեծարանքի հանդիսութիւն մը ի պատիւ Ուրուկուայի նախագահ Խուլիօ Մարիա Սանկինեթթիի, հայ ժողովուրդին հանդէպ իր մնայուն զօրակցութեան համար: Հ.Յ.Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբի անունով խօսք առած է Աւետիս Պատանեան: Տեղի ունեցած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք Ուրուկուայի նախագահին յանձնուած է յուշատախտակ մը՝ «Կոմիտաս» ռատիոժամի 60-ամեակին առիթով: Այնուհետեւ, Սանկինեթթի իր շնորհակալութեան խօսքին մէջ վերահաստատած է իր համակրանքը հայութեան նկատմամբ:

ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄՆԵՐ

Դեկտեմբեր 6-ին, Պուէնոս - Այրէսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ բացառիկ արարողութիւն մը, որուն ընթացքին Արժանթինի Հայոց առաջնորդ Գիսակ Եպիսկոպոս Մուրատեան յանուն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Հայ Եկեղեցւոյ վարդապետական լանջախաչ կրելու իրաւունք շընորհեց Հռոմէական Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ վարդապետ եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ու հայ ժողովուրդի բարեկամ Նեստոր Վիլլային: Աւելի քան քսան տարի առաջ, լուսահոգի Բարգէն Արք. Ապատեանի ձեռամբ նման կոչում տուած էր կաթողիկէ ուրիշ վարդապետի մը՝ Գարլոս Իսթեպան Կարտելլայի:

Առաջնորդի բարի գալուստի խօսքէն եւ հայրապետական կոնդակի հայերէն ու սպաներէն ընթերցումէն ետք, Գիսակ Եպիսկոպոս լանջախաչը կախեց վարդապետ Վիլլայի վիզէն: Օրուան գլխաւոր խօսողն էր լրագրող Նարսիսօ Պինայեան, որ հակիրճ կերպով եւ իւրայատուկ ոճով մեծարեալին անձն ու գործը ներկայացուց, եւ մանաւանդ՝ անոր սէրն ու կապը հայ ժողովուրդին ու Եկեղեցիին հետ: Այնուհետեւ, իր շնորհակալութեան խօսքը բերաւ կաթողիկէ հոգեւորականը: Աւարտին, Ազգային Առաջնորդարանի մէջ տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն, որուն ընթացքին Հայ Կեդրոնի անունով խօսք առաւ անոր ատենադպիրը՝ Արմէն Արսլանեան:

Վարդապետ Նեստոր Վիլլա ծնած է Պուէնոս - Այրէս, 1946-ին: Կանոնական իրաւաբանութեան տոքթոր է Սալամանքայի համալսարանէն, ուր պաշտպանած է իր աւարտաճառը Թուրքիոյ կրօնական փոքրամասնութիւններուն մասին, որ առանձին գիրքով լոյս տեսած է 1994-ին՝ «Կրօնական ազատութիւն Թուրքիոյ մէջ»:

Դեկտեմբեր 13-ին, Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, ծանօթ լուսանկարիչ Մարթին Քէշիշեան ստացած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ «Ս. Սահակ -- Ս. Մեսրոպ» շքանշանը, հայ մշակոյթին բերած իր նպաստին համար, ձեռամբ՝ Գիսակ Եպիսկոպոս Մուրատեանի: Հայրապետական կոնդակի ու շքանշանի տուչութենէ ետք, խօսք առած են Առաջնորդը, Արամ Ա. Քհնյ. Պողոյեան, մեծարեալը եւ իր զաւակը՝ Գէորգ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՄԸ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 23 - 25-ին, Պուէնոս - Այրէս նահանգի մայրաքաղաք Լա Փլաթայի մէջ տեղի ունեցած է տոհմաբանութեան եւ զինանշագիտութեան Լա Փլաթայի Ա. գիտաժողովը, որուն մասնակցած են Արժանթինէն, Ուրուկուայէն, Պրազիլէն, Իտալիայէն ու Զուիցերիայէն մասնագէտներ: Ներկայացուած են 48 զեկուցումներ, որոնցմէ երկուքը՝ հայկական նիւթերով: Նարսիսօ Պինայեանի «Հայկական գահի վիճելի ժառանգութիւնը» քննարկած է «Հայոց Թագաւոր»ի տիտղոսին յաւակնորդներու տոհմական հարցեր: Անոնք են Վրաստանի եւ Իտալիոյ գահերուն ներկայ ժառանգորդները՝ Գէորգի Բագրատիոնի եւ Վիքթոր Էմմանուէլ: Վարդան Մաթէոսեան ներկայացուցած է «Հայաստանի Երուանդեաններու տոհմական նշանին մասին» նիւթը, առաջարկելով որպէս այդպիսին առիւծը, որ կը հանդիպի անոնց չառուիղին՝ Կոմմագէնի թագաւոր Անտիոքոս Ա.-ի Նեմրութ Տաղի դամբարանային համալիրի պատկերաքանդակին վրայ:

ԿԵՆԴԱՆԻ ՄՍՈՒՐ

Եկեղեցական տօներ, ինչպէս Սուրբ Ծնունդը եւ Վարդանանցը, կը զուգադիպին ամրան արձակուրդներուն: Հակառակ այս իրողութեան, 1991-էն ի վեր, Պուէնոս - Այրէսի Մայր Տաճարին մէջ, Սուրբ Ծնունդը իւրօրինակ փայլ ստացած է, շնորհիւ կենդանի մսուրի գեղեցիկ ու տպաւորիչ արարողութեան, զոր հաստատած է Թեմիս առաջնորդ Գիսակ Եպիսկոպոս Մուրատեան: Այս անգամ, աւելի քան 500 հոգի ներկայ եղած են Ճրագալոյցի արարողութեան, որմէ ետք, Արմենիա փողոցի վրայէն գալով, եկեղեցւոյ շրջափակ մտած է թափօրը, ներկայացնելով Յիսուս մանուկի մուտքը Բեթղեհէմ՝ իր ծնողներուն հետ էշ հեծած: Կենդանի պատկերը, ուր չէին պակսած նաեւ ոչխարներ ու այծեր, ներկայացուցած են «Մասիս» պարախումբի անդամներ, յատուկ զգեստաւորումով:

Հ.Յ.Դ.-Ի 105-ԱՄԵԱԿԸ

Դեկտեմբեր 8-ին, աւելի քան 100 հոգիի ներկայութեան, Գորտոպայի «Անդրանիկ» ակումբին մէջ տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 105-ամեակի նըշումը: Բացման խօսքը կատարած է Ճուլարտօ Թորոսեան: Խօսք առած են Նորա Թերզեան («Արմենիա» Երիտասարդական Միութիւն) եւ Սուրէն Թորգոմեան («Անդրանիկ» կոմիտէ): Տեղի ունեցած է յաւուր պատշաճի յայտագիր մը, որուն մասնակցած են Ալիսիա Սիմոնեան (արտասանութիւն), Տիրան Արսլանեան (երգ) եւ ակումբին «Սասուն» պարախումբը: Կուսակցութեան աւելի քան 50 տարիներ ծառայած չորս անդամներու յատուկ մագաղաթներ յանձնուեցան:

Դեկտեմբեր 10-ին, տեղի ունեցած է 105-ամեակի նշումը ճաշով մը, Պուէնոս - Այրէսի Արմենիա Մշակութային Ընկերակցութեան «Թիւթիւնճեան» սրահին մէջ: Ներկայ էին 400 հոգի: Բացման խօսքը կատարած է Էտկարտօ Գէորգեան: Խօսք առած են Քարէն Քէչեան՝ «Արմենիա» Երիտասարդական Միութեան անունով, եւ «Արմենիա» շաբաթաթերթի խմբագիր՝ Խաչիկ Տէր - Ղուկասեան: Գեղարուեստական բաժինը ապահոված են «Նայիրի» պարախումբը եւ «Նոր Արաքս» նուագախումբը:

ԳԻՐՔԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Դեկտեմբեր 8-ին, Պուէնոս - Այրէսի Համազգայինի «Տաղեան» գրադարանին մէջ տեղի ունեցած է 13-ամեայ գրող Մարքոս Խտայեանի «Կարդալով Միսս Գամփպէլին» պատմուածքներու սպաներէն հատորին ներկայացումը: Խօսք առած են Պէաթրիս Ստեփանեան եւ Պէաթրիս Թիւթիւնճեան, գնահատելով պատանի հեղինակին ստեղծագործական ձիրքերը: Տեղի ունեցած է գեղարուեստական յայտագիր մը, երգով, նուագով ու ընթերցումներով:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Դեկտեմբեր 3 - 21-ի բոլոր շաբաթավերջերուն, Պուէնոս - Այրէսի Համազգայինի «Ժորժ Սարգիսեան» թատերախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Գալուստ Ճանսըզեանի, Արմենիա եւ Նիսեթօ Վեկա փողոցներու խաչաձեւումին վրայ բեմադրած է «փողոցային թատրոն»ի փորձ մը՝ Հայոց պատմութենէն առնուած «Հերոսներ»ը, քառորդ ժամուան տեւողութեամբ:

Դեկտեմբեր 15-ին, «Հայ Կեդրոն» սըրահին մէջ Հայ Կեդրոնի մշակութային յանձնախումբը ներկայացուցած է «Անխելք կիներ» երկու արարնոց կատակերգութիւնը, մշակուած՝ հայկական հէքեաթի մը հիման վրայ, բեմադրութեամբ՝ Նունէ Մկրտչեանի: Ներկայ էին շուրջ 150 հոգի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Պուէնոս - Այրէս

բնակարանային շէնքերու շինութիւնը, այժմ, պատերազմի աւարտէն ետք, գրեթէ դադրած է գործելէ, յետնորդ ձգելով գրեթէ միայն Համագործակցականը, որ կը ծառայէ շուկայէն աւելի մատչելի սակերով բնակարանային ապրանքները հայթայթելու հայ մարդուն, եւ ԱՖԷՏ-ը, որ դըժուարութեան մատնուած հայ մարդուն փոխատուութիւններ կը հայթայթէ եւ կը ծառայէ իբրեւ հայկական դրամատուն:

Հայրենակցական միութիւնները եւս, սկզբնապէս ծառայելէ ետք պահանջատիրական -- կազմակերպչական մարզերու մէջ, հիմա իրենց գործունէութեան գըլխաւոր մարզը դարձուցած են իրենց հայրենակից չքաւոր սաներու օժանդակութիւնը, ինչ որ աննկատառելի աշխատանք մը չէ մանաւանդ տնտեսական տագնապի այս հանգրուանին: Ներկայիս, արդէն լաւ պատրաստուած ցանկերու հիման վրայ, իւրաքանչիւր վարժարան համակարգած է իր աշխատանքը հայրենակցական բոլոր միութիւններուն հետ եւ հայ աշակերտութեան կարեւոր մէկ տոկոսը այս միջոցով է, որ զուրկ չի մնար ուսումէ: Պուրճ Համուտի մէջ են կեդրոնները Մարաշի, Ուրֆայի, Քեսապի, Զորք Մարզպանի, Սիսի, Էյպէզի եւ այլ հայրենակցական միութեանց:

(Շար. 1) ՅՈԼԱԿ ԹԻԹԻԼԵԱՆ

(*) Տե՛ս՝ «Յառաջ», Յունուար 16:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Իրարու նայեցան: Անկե՞ղծ էր աղջիկը թէ բառերով կը խաղար «ի՞նչ հաւասք կրնար դիմանալ համայնավարութեան դժոխքին, մանաւանդ աղջկայ մը մէջ ... բայց եթէ կայ, եթէ հոն է՝ ահաւոր ուժ մը ունի այս կինը, սէրէն շատ աւելի զօրաւոր ... մինչեւ հիմա ես անոր ուժին շուքը տեսած եմ» խորհեցաւ Յակոբ:

- Քու կուսակցութիւնդ ալ հաւատքի վրայ շինուած է, չէ՞:

- Հարկաւ:

Ետ կառքը մագլցեցան: Քանի մը վայրկեանէն Ասկերանի մայր հրապարակին էին: Ամէն կողմէն շէնքեր, մեծ մասը կիսափուլ կամ ամայի: Մէջտեղերը շատ մարդ չկար այս ժամուն: Քիչ մը բացօք երկյարկանի շէնք մը, վրան դրօշակ մը որ կը ծածանէր մեղմ հովէն:

- Քչէ Մինաս, դէմի շէնքը երթանք, հոն բլլալու է Սերժ Պաղտասարեանը:

Սարսուռ մը անցաւ Արմինէին վրայէն: «Ճակատն է սակայն, իրական մահուան ու կեանքի հանդիպած տեղը ... անհաւատալի է» խորհեցաւ: Անիրական ու թատերաբեմի մը տպաւորութիւնը կը թողուր վրան «կարծես թէ ես ալ դերասան մըն եմ ահաւոր ողբերգութեան մը մէջ» մտածեց: Այդ վայրկեան երկու բաց բեռնակառքեր դանդաղօրէն մտան հրապարակ, մէջը խումբ մը զինուորներ, ոտքի:

- Աս կառքերով զոհուած տղոց մարմինները կը բերեն քաղաք որ թաղեն:

- Ես մեռած մարդ չեմ տեսած կեանքիս մէջ:

Արմինէն էր, ճիփէն վար իջած, լայն լայն բացած աչքերը հետեւելով բեռնակառքերուն:

- Ինչի՞ կը նմանին մեռած մարդիկ:

- Երեւանի հիւանդանոցը բնա՞ւ չես տեսած մարդու դիակ:

- Ոչ, երբեք:

Բեռնակառքերը անհետացան շէնքերու ետին: Լռութեան հետ անիրականութեան տպաւորութիւնը նորէն եկաւ վրան:

- Մահը գիս շատ կը խռովէ ... չեմ կրնար երեւակայել որ մարմնէս կը բաժնուիմ: Ասոր իմ մարմինս մէկ մասն է եւ շատ շա՜տ դժուար էր ինծի համար բաժնուիլ անկէ ... բայց ցոյց չեմ տար: Այդ իմաստով ես ուրիշ կիներէն տարբեր եմ:

- Ինծի համար ատանկ բաներ տարբերութիւն չեն ըներ:

- Տիգրանն ալ քեզի պէս է ... «մեռնիլը քնանալու պէս է, կ'ըսէ, միայն չես արթննար առտուն»:

- Մարդ բան չի գիտեր:

- Այդքան անգամ վերաբերում չեմ վայլեցներ մտաւորական մարդուն:

- Վախն է, վախը ... որ մարդիկ չեն ուզեր մտածել այդ մասին, շատ բնական է:

- Ուրեմն դո՞ւն ալ ...:

Զաւարտեց նախադասութիւնը ու լռեց: Ամբողջ խօսակցութեան ընթացքին Արմինէ ուզեր էր մօտենալ անոր, չբաժնուիլ անկէ, կուշտիլ անոր ուժին եւ անոր յանձնել իր մարմնի պահպանումը:

- Մի մտածեր մահուան մասին Արմինէ, պէտք չէ որ ամէն ինչ գիտնաս, լաւ չէ ... գիտե՞ս կեանքը ինչ է որ կ'ուզես մահն ալ գիտնալ:

- Բայց Յակոբ, իմ մահս իմս է, ինծի կը պատկանի, կեանքիս նման, հարկաւ կ'ուզեմ գիտնալ, կ'ուզեմ տէրը ըլլալ իմ մարմինիս ամէն վայրկեան:

Լռեցին: Արմինէին համար այս մտածումները նոր էին «պատերազմի ճակատին մօտիկութիւնն է» խորհեցաւ: Յանկութիւն մը ունեցաւ գրկելու իր մարմինը, սեղմելու «իմս իմս» շշնջաց ու կամաց մը ետ ճիփ մտաւ, նստաւ, ծալեց թեւերը ...: Այդպէս ինքզինքը գրկած, Արմինէ նոր զգաց յանկարծ ինչքան բացեր էր իր ներքին անձը այս անծանօթին «ներսէս մերկացած եմ ... ինչո՞ւ համար ձգեցի որ անիկա այսքան շատ տեսնէ ինձմէ ներս ... ո՞վ է որ ... ո՞վ է իրապէս ...»:

Այն ատեն էր որ տեսան զինուորական կառք մը որ ճակատ տացող ճամբէն սուրաց հրապարակ եւ արգելակներու ճիչով մը կանգ առաւ հրամանատարի շէնքին առաջ, իրենցմէ քիչ մը հեռու:

(Շար. 88)

(Շար. Ա. էջէն)

ջեւ, տասնեակ հազարաւոր Չէչէններ ցոյց մը ըրած են, Փետրուար 4-ին, պահանջելով ռուսական զօրքին մեկնումը։ Կը թուի որ Ելցին ալ հիմնովին փոխած է իր դիրքը, քանի դաշնակցային ուժերու հրամանատարը՝ զօրավար Տիխոմիրով տրամադիր է զօրքերը քաշելու։ Նիժնի Նովգորոդի երիտասարդ կառավարիչը յայտարարած է որ Ելցինի զօրավիգ կ՚ըլլայ միայն այն պարագային երբ Չէչէնիոյ պատերազմը դադրեցնէ։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Ֆենիչէն պիտի վերաշինուի նոյնութեամբ, յայտարարեց Իտալիոյ մշակոյթի կցորդը Փարիզի մէջ։ Մուսեթթօ ըսած է նաեւ թէ քննութիւն բացուած է պատասխանատուութիւնները ճշդելու համար։ Վերաշինութիւնը 150 միլիառ լիռ (500 միլիոն Ֆրանք) պիտի արժէ ըստ եղած գնահատումին։ Պետութիւնը եւ Վենետիկ արդէն 20-ական միլիառ տրամադրած են։ Ֆրանսայի Մշակոյթի Նախարարն ալ՝ Տուպոն - Պլազի Վենետիկ գացած էր Փետրուար 4-ին։ Փարիզի Օփերային տնօրէնին հետ։ Ֆրանսա իր օժանդակութիւնը պիտի բերէ Սէ - Տէ - ՌՈՄ-ի միջոցաւ (քոմփաքթ - տիսք ռետ - օնլի - մեմորի) որու վաճառքին հասոյթը պիտի յատկացուի Ֆենիչէի վերաշինութեան, որ կը նախատեսուի 1998-ի համար։

ԿԱՍՊԻՑ ԾՈՎԻ մէջ, Փետրուար 2-ին պատահած սաստիկ փոթորիկ մը խորտակած է ընդծովեայ կազուղին որ օրական 3-ուկէս միլիոն խորանարդ մեթր կազ կը փոխադրէր։ Այս արկածին հետեւանքով Ազրպէյճանի ամբողջ արեւմտեան շրջանը կազէ զրկուած է։

ԱԶՐՊԷՅՃԱՆԻ Խորհրդարանին թափուր մնացած 16 աթոռներուն համար Բ. շրջանի ընտրութիւնը կատարուած է Փետր. 4-ին, ընտրուած են 15 երեսփոխաններ։ Ազրպէյճանի Ազգ. Ժողովը կը բաղկանայ 125 աթոռէ։ Պաքուէն Ինթէրֆաքսի միջոցով կատարուած տեղեկատուութիւնը կ՚աւելցնէ թէ Խորհրդարանի վերջին անդամը պիտի որոշուի Ստեփանակերտի մէջ կատարուելիք ընտրութեամբ, երբ հայեւազրպէյճանական խնդիրը լուծուի։

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS :

EXPOSITION

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB

présente

«graphique»

de HAROUTIUN YEGMALIAN

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Exposition du 31 Janvier
au 9 Février inclus, 18h - 21h

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section de Paris
«Archalouïse Tathéossian»
organise

son Séjour familial d'hiver à Bellefontaine (Jura)

du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars

Inscriptions et renseignements :
- *Vartanouche* : 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie* : 47 80 71 73 ou 47 84 82 90;
- *Madeleine* : 47 83 70 89 après 19h;
- *ou sur place* / M.C.A. - 17, rue Bleue, Paris 9e — Métro: Cadet le Samedi après-midi : 15/18h.

—— *Places limitées* ——

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Փետրուար 11, Ե. Կիրակի Ջկնի Ծննդեան։

Այսօր Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, Պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի եւ Շրջանի Եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար։

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Փարիզի եւ Շրջանին մէջ ծառայած վախճանեալ Առաջնորդներն ու հոգեւորականները եղած են.

Վռամշապուհ Արքեպիսկ. Քիպարեան, Արտաւազդ Արքեպիսկ. Սիւրմէեան, Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան, Գէորգ Արքեպիսկոպոս Իւթիւճեան, Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեան, Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս վրդ. Պարոնեան, Հմայեակ Վարդապետ Պաղտասարեան, Յովհաննէս քհնյ. Հինգլէրպէյէնտեան, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս քհնյ. Խըն-տամեան, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան քհնյ. Խոյեան, Բարթող քհնյ. Թաղըմճեան, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ քհնյ. Ադամեան, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեան, Յարութիւն քհնյ. Ճօր - Թույեան, Ադդէ քհնյ. Փայլակեան, Եսայի քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց քհնյ., Թիւֆէնկճեան, Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան, Հայկասէր վրդ. Պայրամեան, Պետրոս քհնյ. Գասարճեան, Արսէն Ա. Քհնյ. Սիմէոնեանց, Ղեւոնդ Քհնյ. Սոմունճեան։

Պատարագէն անմիջապէս ետք, ժամը 13-ին, Փէր - Լաշէզի գերեզմանատան Եւրոպայի Առաջնորդներու Դամբանին առջեւ Ազօթք կ՚ըլլայ՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի համար։

ESPOIR POUR L'ARMENIE
ՅՈՅՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

L'ASSOCIATION
«ESPOIR POUR L'ARMENIE»
organise

4 SOIRÉES D'INFORMATION ET DE SOUTIEN

au profit des enfants d'Arménie

— **JEUDI 8 FEVRIER, à 20h30,**
avec Mme la Baronne Caroline COX
Salon d'Honneur —
Hôtel du Département
52, avenue de Saint-Just —
13256 **MARSEILLE**

— **VENDEREDI 9 FEVRIER, à 20h30,**
avec Bedros TERZIAN
Palais de la Foire
16, avenue Georges Clémenceau —
26000 **VALENCE**

— **SAMEDI 10 FEVRIER, à 20h30,**
avec Bedros TERZIAN
Eglise Evangélique Arménienne
4, rue Paul Diday — 69003 **LYON**

— **DIMANCHE 11 FEVRIER, à 17h,**
avec Mme la Baronne Caroline COX
Eglise Evangélique Arménienne
28, avenue Bourgain
55, avenue Victor Cresson —
92130 **ISSY-LES-MOULINEAUX**

OFFRE D'EMPLOI

l'École TEBROTZASSÈRE

RECHERCHE

SON DIRECTEUR ADMINISTRATIF

BAC + 4

Sérieuses références exigées.

Envoyer lettre de motivation et C.V. avec photo au journal qui transmettra.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

PAQUES A JERUSALEM

Accompagné par le R. P. ZADIK AVEDIKIAN

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril
(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
— Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille via Paris;
— Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
— Le logement Hôtel **Renaissance** à Jérusalem
(4 étoiles 1ère classe en chambre double);
— Pension complète
— Les excursions et visites en autocar de luxe
— Assurance obligatoire.

Supplément chambre individuelle +1350 Frs
S'inscrire avant le 20 Février — Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE

ATTENTION : Validité de Passeport minimum 6 mois.

Renseignements et inscriptions :

Tél. : 42 03 05 63 ou **91 77 84 70**

Visites : Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vièrge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers.

Couvent Arménien St-Jacques. Rencontre avec le Patriarche Arménien de Jérusalem Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN.

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB- Jeunes IDF

Soirée Dansante

Le Comité de Jeunes
de l'UGAB — Paris Ile-de-France
vous convie
A SA SOIREE DEGUISEE

«FESTIVAL UGAB»

le Samedi 10 Février à partir de 22h30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Prix unique : 90 Frs (avec une boisson alcoolisée)

Interdit aux mineurs
La direction se réserve le droit d'admission.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Նոր տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները. -

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եալնըզեան 300, Պր. Նուպար Մաղլումեան 500, Տիկին Մարի - Ռոզ Ջափարեան 100, Տիկին Աստղիկ Սերոբեան 200, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Տալտալեան 250, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պաղտասարեան 500, Տիկին Յասմիկ Հալվաճեան 200, Տիկին Ա. Խաչատուրեան 200, Տիկին Կիւմիւշկէրտանեան 100, Տիկին Էլիզա Կարապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Եագուպեան 100, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Տէր -- Ստեփանեան 150, Պր. Անդրէ Դուրեան 150, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէրտէրեան 200, Տիկին Աստղիկ Թագւորեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժ. Թորիկեան 50, Տիկին Լուիզ Մերիկօ 100, Տէր եւ Տիկին Հանրի Սէտէֆ 500, Տիկին Անահիտ Սանոսեան 300, Տիկին Մարի Պաղտիկեան 300, Տէր եւ Տիկին Նուպար Եռնճալը 200, Տէր եւ Տիկին Տէր - Աբէլեան 150, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մումճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան 1000, Պր. Էմանուէլ Նաւիպ 300, Տիկիններ՝ Հանչէրեան եւ Գույումճեան 300, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Սահաթճեան 200, Պր. Կարապետ Աքմանօղլու 500, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տէմիր 150, Պր. Ժան Աֆարեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Խոյեան 3500 Ֆր.։

(Շար.)

***

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ցաւակ Ճամուզօղլուի մահուան առիթով փոխան ծաղիկի հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Պր. Գրիգոր Պարտաք 750, Ֆր. Պր. Նշան Պարտաք 750 Ֆր., Պր. Կարապետ Ճամուզ 1000 Ֆր., Պր. Ոսկիան Պատուականեան, Պր. Թորոս Տէտէեան, Պր. Նահապետ Էօզթաշ 500-ական Ֆր., Պր. Ջաքար Շէն, Պր. Անդրանիկ Պարտաք 400-ական Ֆր., Պր. Ջաքար Հաքալմազ, Պր. Սարգիս Քավունճու, Պր. Թորոս Պատուականեան, Պր. Արտաշ Գարաքըշ 300-ական Ֆր., Պր. Կարպիս Տալպասեան 200 Ֆր., Տիկին Սիրանիկ Բուլուր, Պր. Համլէթ Աթանէսեան 250-ական Ֆր., Պր. Ռէյմօն Թաշճըօղլու, Պր. Խաչիկ Թոսուն, Պր. Գրիգոր Պատուականեան, Պր. Արթօ Մուրատեան, Պր. Անդրանիկ Թորոսօղլու, Պր. Երանոս Տիվրիկլի, Տիկին Զապէլ Բուլուր, Պր. Սարգիս Զէլիք 200-ական ֆրանք, Պր. Արթիւր Քայմաքճը 300 Ֆր., Պր. Ժերար Գարակէօզ, Պր. Արթին Տէշճի, Պր. Վահէ Տիշճի, Պր. Սարգիս Մուրատեան, Պր. Յարութիւն Արսլան, Պր. Բարսեղ Քէչիշօղլու, Պր. Եդուարդ Պալըքճեան, Պր. Սուրէն Քան, Պր. Հրաչ Քումրու 200-ական Ֆր., Պր. Սէնէքէրիմ Մուրատեան, Պր. Արսէն Քարօղլու, Պր. Մարտիրոս Քայան, Նպարավաճառ Արարատ, Պր. Տաւիտ Թաշան, Պր. Միրիճան Քարաթէփէ, Պր. Ոսկիան Տուրմազօղլու, Պր. Մուրատ Մուրատեան, Պր. Խաչիկ Գումրու, Պր. Տաւիտ Գումրուեան, Պր. Յակոբ Տալպաս 100-ական Ֆր., Պր. Յարութիւն Թոսուն 40 Ֆր.։

Նոյն առիթով՝ Պր. Շնորհօքեան Դպրոցասէր Վարժարանին նուիրած է 200 Ֆր.։ Պր. Ասատուր Վարդան Դպրեվանքին նուիրած է 200 Ֆր.։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7
MERCREDI
7 FEVRIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.783 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.783

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԷԱԿԱՆԻ ժայռաբեկորին պատճառաւ ծագած տագնապը Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ չէ մարած, ինչպէս կը կարծուէր ամերիկեան միջամտութեան փաղորդային: Արդարեւ, Միացեալ-Նահանգներու Արտաքին փոխ-նախարարը սխալուեցաւ ըսելով Անգարա եւ Աթէնք կատարելիք իր այցելութիւնները, այն պարզ պատճառաւ որ այդ այցելութիւնները շատ փափաքելի չեն թուիր: Յունաստանի վարչապետը՝ Սիմիթիս մերժած է ընդունիլ Ամերիկացին, այն պատճառաբանութեամբ որ չի յարմարիր ժամանակացոյցին: Դիւանագիտական բանաձեւում մը որ շատ յստակ է: Աթէնք այն մտավախութիւնն ունի, որ Ռ. Հոլպրուք ճնշում պիտի բանեցնէ որպէսզի բանակցի Անգարայի հետ Եգէականի կնճռոտ բոլոր հարցերուն շուրջ և ի մասնաւորի հազարեակ մը ժայռաբեկորներու եւ կղզեակներու, որոնց կանոնագիրը «դեռ անորոշ է» ըստ Թրքական իշխանութեանց: Աթէնքի համար անորոշ բան չկայ, 1947-ի Փարիզի դաշինքը կը հաստատէ յունական գերիշխանութիւնը այդ ժայռերուն վրայ: Սիմիթիս ներքին ճնշումի ենթակայ է: Յունաստանի հանրային կարծիքը այն համոզումն ունի որ ՕԹԱՆ եւ Եւրոպական Միութիւնը «հաւասար հեռաւորութեամբ» դիտեցին հարցը: Յունաստանի վարչապետը որ եւրոպական շրջապտոյտ մը պիտի կատարէ, յայտարարած է նաեւ որ Ապրիլին, Թուրինօ նախատեսուած միջկառավարական ժողովին պիտի առաջարկէ Յունաստանի սահմաններուն ճանաչումը որպէս՝ «արտաքին սահմանները Եւրոպական Միութեան» եւ որդեգրումը «փոխադարձ օժանդակութեան յօդուածի մը» յարձակման պարագային:

ԱԼԺԷՐԻ հարաւ-արեւելեան արուարձանի մը մէջ, Փետրուար 4-ին երկու քոյրեր սպաննուած են երբ այցելութեան կու գային իրենց մօր եւ մեծմօր:

ԱՆԱՏՈԼԻ ՉՈՒԲԱՅԻՍ վերջերս ճամբու դրուած Սեփականաշնորհման ռուս նախարարը յայտարարած է Տավոսի մէջ (Զուիցերիա) տնտեսութեան համաշխարհային Ֆորումին առթիւ, որ համայնավար պարագլուխ՝ Զիուգանովի յաղթանակի մը պարագային, Ռուսաստան «արեան լողանք»ի մը կ'առաջնորդուի:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ կանոնագրական և անձեռնմխելիութեան Յանձնախումբը որոշեց չյանձնարարել Պերնար Թափիի անձեռնմխելիութեան ջնջումը, ի պատասխան եղած դիմումին: Ըստ իրենց Թափիի դէմ հետապնդումը քաղաքական հալածանքի հետեւանք է: Յանձնախումբին այս որոշումը պէտք է վաւերացուի երեսփոխաններու լիակատար նիստին կողմէ:

ԳՐՈԶՆԻԻ փողոցներուն մէջ հակառուս ցոյցերը շարունակուած են Փետրուար 5-ին ալ, միշտ պահանջելով ռուսական զօրքերու հեռացումը:

ՆԻՒ-ՃԸՐԶԻԻ մէջ, Ամերիկացի մը ամուսնալուծման դիմում ըրած է հիմնուելով այն տեսակէտին վրայ, որ իր կինը նոյն եւ անծանօթի մը (ծածկանունով գործող) թղթակցութիւնը Ինթէրնէթի միջոցաւ, չնութիւն (ատիւլթէռ) կը նշանակէ: Արդարեւ կինը եւ «երրորդը» երբեք իրարու չեն հանդիպած այլ ամիսներու երկայնքին աւելի քան ջերմեռանդ երկխօսութիւններ ունեցած են: Եթէ դատարանը նպաստաւոր ընթացք տայ ամուսնոյն դիմումին, դատական բոլորովին նոր նախընթացի մը դուռը կը բացուի:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Պաշտպանութեան փոխնախարարը Կոկոշին կը զգուշացնէ արեւմտեան Պետութիւնները ՕԹԱՆ-ի ընդլայնման մը դէմ դէպի արեւելեան Եւրոպա: Նման քայլ մը «պատմական անարդարութեան, բացասական մինչեւ իսկ վիշտի հակազդեցութեան» մը կը մղէ ռուս ընկերութիւնը կ'ըսէ Կոկոշին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻՆԵՐՈՒ մեծամասնութիւնը դէմ է Ժիւփէի ծրագրին ընկերային ապահովութեան մարզին մէջ: Սէ-Ժէ-Թէ արդէն շարժումներու ձեռնարկած է գալիք շաբաթներու ընթացքին, բայց կը թուի որ գործադուլ տեղի պիտի չունենայ, Դեկտեմբերի շարժումը դեռ շատ թարմ է: Այս շաբաթներու ընթացքին, Սէ-Ժէ-Թէ կ'ուզէ աշխատաւորներու պայքարունակութիւնը չափել:

Մ. ԵԸԼՄԱԶ ալ դժուարութիւններ ունի կազմելու համար իր կառավարութիւնը: Միակ ելքը կը թուի համագործակցիլ Ռեֆահի հետ, ինչ որ կրնայ խնդիրներու ծնունդ տալ իր -Մայր Հայրենիք- Կուսակցութեան ծոցը, բայց ըստ Իւմանիթէի (Փետր. 6) թղթակիցին այնքան ալ «բնութեան դէմ» միութիւն մը չէ ինչպէս կը կարծուի: Կուսակցութեան հիմնադիրը՝ Թուրկութ Էօզալ, ինք ալ, իր եղբօր նման, «մահմետական եղբայրներ»ու շարժումէն եկած է: Ըստ Ֆայնանշըլ Թայմզի գործի շրջանակները համակերպած են իսլամ-ազատական համախմբումի մը գաղափարին եւ այնքան ալ գէշ աչքով չեն նայիր: Եթէ այդ լուծումն ալ չյաջողի-որ Աթաթիւրքի լաիք Հանրապետութեան վախճանը պիտի նշանակէր- կը մնայ կանխահաս ընտրութիւններու ելքը:

ՆՈՐ ՄԵԾ ՀՆՈՒԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

Փետրուար 5

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ ԿՈՒՆԵՆԱՆ

Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի Ա. քարտուղար Սերգէյ Բադալեան, Գորիսի մէջ համակիրներու հետ հանդիպումի մը ընթացքին յայտարարած է որ Հայաստանի նախագահական ընտրութիւններուն համայնավարները եւս պիտի ներկայացնեն իրենց թեկնածուն: Ան աւելցուցած է նաեւ որ կը մերժեն Հանրապետութեան վարչա-տարածքային նոր բաժանումը:

***

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Հանրապետական Կուսակցութիւնը, Հայաստանի քրիստոնեայ-դեմոկրատ Միութիւնը եւ Ռամկավար Ազատական (լիպերալ-դեմոկրատ) Կուսակցութիւնը միացեալ յայտարարութեան մը մէջ վերլուծելով Ազգ. Ժողովի ընտրութիւններէն ասդին «Հանրապետութիւն» միաւորման գործունէութիւնը եւ անդրադառնալով ՀՀՇ-ի վերջին համագումարին, երկրին քաղաքական համակարգին ապագայ զարգացման ի խնդիր Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի ըրած կոչին, ըսած են թէ ՀՀՇ-ի ղեկավարութիւնը, այդ կոչէն ի վեր, ընդհակառակն, սկսած է աւելի կրաւորական դիրք բռնել: Յայտարարութեան հեղինակները, վերջաւորութեան յոյս կը յայտնեն, որ ՀՀՇ-ն կը վերանայի իր գործելակերպը ու վեր կը մնայ ներկուսակցական եւ խմբակային շահերէ:

***

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Կարմիր Խաչի եւ Կարմիր Մահիկի միջազգային Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղար՝ Ճորճ Վէպէր, որ պաշտօնական այցելութիւն մը կու տար Հայաստան, Փետրուար 2-ին առանձնապէս ընդունուած է նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի, փոխ-նախագահ Գագիկ Յարութիւնեանի, Ազգ. Ժողովի փոխ-նախագահ Կարապետ Ռուբինեանի, վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի, Արտաքին նախարար Վահան Փափազեանի կողմէ: Խօսակցութեանց ընթացքին յատկապէս վեր առնուած են Հայաստան տեղի ունեցող արմատական բարեփոխումները, Հայաստանի Կարմիր Խաչին կազմակերպումը, անոր եղած օգնութիւնը, միջազգային ծրագիրներուն ոտք յարմարցնելու ջանքերը եւլն.:

***

ԱՊՐԻԼԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒՄ՝ ԵԼԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՍԱԿԵՐՈՒՆ

Հայաստանի մէջ, Ապրիլ 1-էն ելեկտրականութեան մէկ քիլօվաթ/ժամուն գինը կը բարձրանայ 14 Դրամի եւ ոչ 13,5-ի ինչպէս յայտարարուած էր նախապէս: Այս որոշումին որպէս դրդապատճառ ցոյց տրուած է ներածուող կազի վերջին պայմանագիրները:

***

«ԼԻՃՔ» ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտունիի շրջանին մէջ վերսկսած է «Լիճք» հանքային ջուրերու արտադրութիւնը: Ներկայիս, օրական 2000-3000 շիշ հանքային ջուր կ'արտադրուի: Շնորհիւ իտալական սարքաւորումներու, որոնք կ'ընձեռեն նաեւ փոլիէթիլէն շիշերու պատրաստութիւնը, աչնան կարելի կ'ըլլայ արտադրութիւնը միջազգային չափանիշերու համապատասխանող, բարելաւուած որակով ջուր, ինչպէս նաեւ շիշերու պիտակաւորումը եւլն., թոյլ տալով «Լիճք»ի արտածումը՝ Կիպրոս եւ արաբական երկիրներ:

***

ԱՌՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԱԼ

Մոսկուայի «Առնօ Բաբաջանեան» հիմնարկի նախաձեռնութեամբ երաժշտագէտին ծննդեան 75-ամեակին առթիւ ռուսական «Քոմփաքթ տիսք» ընկերութիւնը անոր գործերուն նուիրուած սալ մը կը պատրաստէ, որու պաշտօնական ներկայացումը տեղի կ'ունենայ ամռան, Մոսկուա եւ Երեւան կազմակերպուելիք Բաբաջանեանի երաժշտութեան նուիրուած փառատօներու ընթացքին:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵԼՑԻՆ ՄԷԿ ԽՕՍՔՈՎ ՑՆԾՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՃԱՌԵՐ Է ԱԶԵՐԻՆԵՐՈՒՆ...

Մարմարա Յունուար 30-ի իր թիւով հետեւեալ արձագանգը կու տայ Ջամանի մէկ գրութեան:

***

Ջաման Թերթի Բաքուի Թղթակից Ֆարուք Ասլան Յունուար 30-ի թիւին մէջ «Հայերը նեղ կացութեան մատնուեցան» խորագրին ներքեւ կ'արձագանգէ Ռուսաստանի Նախագահ Բորիս Ելցինի կողմէ Ղարաբաղի մասին արտասանուած նախադասութեան: Բորիս Ելցին Մոսկուայի ՀԱՊ-ի վեհաժողովի օրերուն, Մինսկի խմբակի նիստերու առիթով ըսած էր. «Ադրբեջան Ղարաբաղի համար ինքնավարութեան բարձր կարգավիճակ կը ճանչնայ, Հայերը ի՞նչ կ'ուզեն տակաւին, Ամերիկա՞ն»: Այս խօսքը զանազան մեկնաբանութիւններու ճամբայ բացած էր: Ֆարուք Ասլան կը տեղեկացնէ թէ Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի մէջ Բորիս Ելցինի նախադասութիւնը դիմաւորուեցաւ բողոքի արտայայտութիւններով: Թղթակիցը կ'անդրադառնայ Հայաստանի նախագահութեան բանբեր՝ Լեւոնի (Զուրաբեան) կողմէ անցեալ օր կատարուած լուսաբանութեան, որուն մենք մանրամասնօրէն արձագանգած էինք Յունուար 23-ի մեր թիւով: Լեւոն Զուրաբեան յայտնած էր որ Մոսկուայի բանակցութիւններու ընթացքին կարեւոր զարգացումներ չէին արձանագրուած: Թղթակից Ֆարուք Ասլան եւս կը նշէ որ Լեւոն Զուրաբեան յայտնած է որ Հայաստանի քաղաքականութիւնը պիտի չփոխուի, միայն Ղարաբաղի ժողովուրդին իրաւունքն է ճշդել Ղարաբաղի ճակատագիրը: Ըստ Ջամանի թղթակիցին, մայր ընդդիմադիր դեմոկրատ Կուսակցութեան ղեկավար Արամ Սարգսեանն ալ մամլոյ ասուլիս մը սարքելով արտայայտած է իր բողոքը եւ ըսած է որ հարցը պիտի լուծուի բանակցութիւններու միջոցաւ և թէ արդէն Լեռնային Ղարաբաղի մէջ անկախ պետութիւն մը գոյութիւն ունի: Ջամանի թղթակիցը կը նշէ որ Ռուսաստանի յատուկ ներկայացուցիչ Վլադիմիր Կազիմիրով Հայաստանի, Լեռնային Ղարաբաղի եւ Ադրբեջանի մէջ իր շփումները աւարտեց: Ան ըսաւ որ կ'ուզէ ա՛լ աւելի աշխուժացնել ղարաբաղեան հարցի լուծման համար կատարուած աշխատանքը: Կազիմիրովի կարծիքով, միջնորդները շատ դանդաղ կը գործեն եւ այժմ աշխատանքը պէտք է աւելի արագանայ:

Թղթակիցը յայտնապէս սխալ տեղեկութիւններ կու տայ, քանի որ կը գրէ թէ Հայաստանի Արտաքին նախարար Յակոբ Ղուկասեան դռնփակ տեսակցութիւն մը ունեցած է Կազիմիրովի հետ: Կ'երեւի թէ Ղարաբաղի Արտաքին նախարար Արկադի Ղուկասեանի մասին է խօսքը, այլ ո՛չ թէ Հայաստանի: Յիշեալ տեսակցութեան ընթացքին Ղուկասեան յայտնած է որ լուծումը կախեալ է միայն Ադրբեջանի կողմէ կատարելի զիջողութիւններէն: «Միջնորդները կ'ուզեն որ Լեռնային Ղարաբաղը զիջողութիւններ ընէ, մինչդեռ Ադրբեջանն է որ զիջողութիւն պէտք է ընէ: Ադրբեջան պիտի ստիպուի Լեռնային Ղարաբաղը ճանչնալ որպէս իրաւական կողմ»:

Թղթակիցը կը նշէ տակաւին որ Ադրբեջանի նախագահ Հայտար Ալիեւ, Կազիմիրովի հետ հանդիպումի ընթացքին յայտնած է որ Ադրբեջանի ժողովուրդը գնծութեամբ դիմաւորած է Ելցինի վերի արտայայտութիւնը: «Ադրբեջանի ժողովուրդը ամբողջ գիշեր մը չքնացաւ: Մարդիկ զիրար շնորհաւորեցին, իրարու հետ ողջագուրուելով աւետիս տուին իրարու, տօնակատարութիւններ ըրին» ըսաւ Հայտար Ալիեւ:

Ֆարուք Ասլան իր թղթակցութեան վերջաւորութեան, կը գրէ որ Ռուսաստան ղարաբաղեան քաղաքականութեան մէջ փոխած է իր ուղղութիւնը եւ այժմ Ադրբեջանի նկատմամբ աւելի ջերմ մերձեցում ցոյց կու տայ, քանի որ Ադրբեջանի հետ ստորագրեց կանխահաս քարիւղը Նովորոսիսկէ փոխադրելու համաձայնութիւնը:

ՀԱՒԱՍԱՐՈՒՄ ԵՐԿՈՒ ԱՆՅԱՅՏՆԵՐՈՎ

Կեանքի անյեղլի օրէնքի մը հետեւելով, մինչ «Դէպի Երկիր» մեծադղորդ կանչերն ու կոչերը իրենց բովանդակութեան տառացի ընկալումով պատմութեան գիրկը անցած են, մինչ մոդական դաւալանի ուժով «արտերկրացի» դարձած նորընծաները ճչդած են, ըստ իրենց ակամայ փափաքին, իրենց «օտարերկրացի» ըլլալը («դուրսը» - «արտ»-ը - եւ «օտար»ը ըստ էութեան կը նոյնանան, տարաղի տարբերութիւններով հանդերձ), այժմ սկսած ենք հանդիպիլ «Դէպի Սփիւռք» յոբելեայն նշանախօսքին: Յոբելեայն, որովհետեւ այդ անունը չունի, բայց խորքը այդ կը յուշէ:

Բառացիօրէն հասկնալ վերջինս, այսինքն, որպէս 180 աստիճանի շրջադարձ եւ մեկուսացում՝ Երկիր յղացքէն, նոյնքան անիմաստ է, որքան առաջինին բառացի մեկնաբանութիւնը, որ պատմական այլ իրականութեան տակ՝ լուրջ սկզբնակէտէ սնած ըլլալով, ամբոխավարական չարաչահումի գործիքի վերածուեցաւ: Այսպէս, տեղի տուաւ աղէտալի բանաձեւումներու, ինչպէս այն մէկը, որ հինգ տարի առաջ բանաւոր ճամբով մեր ականջին հասաւ (թերեւս գրաւոր տարբերակներ ալ ըլլան). -

«Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի այդ բոլորը (Սփիւռքի հայութեան գոյութեան հարցը), երբ "Դէպի Երկիր"ի մէջ ենք»:

Սփիւռքը, մանաւանդ՝ «Արտերկիր» չփոխողները, որ գաղափարախօսական խտիր չունին, քանի որ այնուհետեւ բառը ամէն գոյնի ու ճառի մէջ հասարակ տեղիք դարձաւ, իրօք այդ մոլուցքին մէջ ինկաւ, տեսակ մը ինքնալուծարումի ենթարկուելու եւ ինքզինք «Երկիր»ի բագինին վրայ զոհաբերելու, կարծէք պատուաբեր ողջակիզումով մը իր 70-ամեայ ճակատագրապաշտ վարքագծին մեղքը քաւելու համար;

Այդ անհեթեթ արարքը տեղի չունեցաւ, թէեւ մասնակի (ու «յաջող», այսինքն, կործանիչ) իրագործումներ եղան. հաւաքական մտադրութեան սերմերը այն աստիճան պղտորուած չէին, որ չպահանջուած զոհ մը աննպատակ մատուցուէր: «Պահանջը» ծնունդ էր «Սփիւռքը ինքնանպատակ չէ» տիւ ու գիշեր թութակաբար կրկնողներու յուսահատ մէկ ճիգին՝ Սփիւռքի «նպատակը» ամէն գինով ցոյց տալու:

Իսկ հիմա՝ ի՞նչ:

Վերջին տարիներուն, Սփիւռքը վերադարձած է խառնարանային վիճակի մը, որ կը յիշեցնէ միջ - պատերազմեան ժամանակաշրջանի օրերը: Գիտենք թէ «ինչո՞ւ»ն եւ թէ «ինչպէ՞ս»ը: Ըստ էութեան, գիտենք ինչ որ չի գիտեր մեր այսպէս կոչուած «ղեկավարութիւնը»· որ խառնարանը հետեւանք է ռազմավարութեան չգոյութեան, ջայլամի քաղաքականութեան եւ, երբեմն, gatopardisme-ի («ամէն ինչ փոխել՝ ոչինչ փոխելու համար») ճարպիկ կիրարկումին:

Կը նշանակէ, որ պէտք է կարգի բերել մեր տունը, մանաւանդ՝ չէնցնել զայն, եւ ո՛չ թէ անխորհուրդ արկածախնդրութիւններու նետուիլ:

Մէկ խօսքով, «Դէպի Սփիւռք» կը նշանակէ անկեղծօրէն զբաղիլ Սփիւռքով, զօրացնել Սփիւռքը որպէսզի վա՛ղը գոյութիւն ունենայ: Անկեղծօրէն կ՛ըսենք, քանի որ զայն իբրեւ լարախաղացութեան դաշտ գործածել (պէտք եղած պահուն կազմալուծումի նախաչեմին առաջնորդելու համար) անպարկեշտ ու անընդունելի վարքագիծ մըն է:

Այս բոլորը կը պատահի, որովհետեւ հիմա տեղատուութեան հոլովոյթին մէջ կը գտնուինք: Արդարեւ, անկախութեան առեղծած խանդավառութեան ալիքէն ետք, դէպքերու հոլովոյթը եկաւ փաստելու որ Հայաստան -- Սփիւռք յարաբերութիւնները երազային «ոսկի կամուրջ»ի մը վրայ հիմնուած չեն, այլ «մազէ կամուրջ»ի մը վրայ:

Եւ որքան ատեն որ երկու բեւեռները պէտք եղած չափով ծանօթ չեն իրարու, տարակարծութիւնը նոյն թափով պիտի շարունակուի: Ինչպէս նաեւ՝ փոխադարձ մեղադրանքները, թէ Սփիւռքը ինքզինք նկատած է Հայաստանի իշխանութեան իրաւատիրական յաւակնորդը, թէ Հայաստան նպատակադրած է սեպ խրել ու խորտակել Սփիւռքը, եւայլն:

Տրամախոհական ու երկբեւեռ ըլլալով հանդերձ, միաժամանակ Հայրենիք — կեդրոն - ծայրամաս (périphérie) յարաբերութիւն մը գոյութիւն ունի, որ հետեւանք է այն պարզ իրողութեան, որ այսօրուան Հայաստանն ու Արցախը մէկ տասներորդ են այդ պայթած կեդրոնին, հոգ չէ թէ այդ հողամասը պատմականօրէն Սփիւռքի մեծ մասին բնակավայրը չէ:

Պետութենէ մը պահանջել, որ «հաւաքական գոյութեան» մը նրբերանգներուն մէջ մխրճուի, նոյնքան անիրական է, որքան Սփիւռքէն ակնկալել, որ համայնքային մտածելակերպէն բարձրանայ դէպի պետական մտածողութիւն:

Մտածողութեան երկու ստորոգութիւններու (catégorie) գոյութիւնը անխուսափելի է, միանգամայն՝ բնական. հետեւաբար, իրականութեան մէկ տուեալը ըլլալով, անհրաժեշտ է զայն հաշուի առնել ռազմավարութիւն մը մշակելու ատեն եւ ո՛չ թէ տարբերութիւնը հարթելու անիմաստ փորձեր ընել կամ «վեր»ի ու «վար»ի հարցեր դնել:

Կեդրոն - ծայրամաս յարաբերութիւնը տեղ - տեղ գերակայութեան եւ ստորակայութեան բարդոյթներու յառաջացումը կրնայ ենթադրել, պարտ ու պահանջի ներկայացումով: Հոս պէտք է յստակ ու մեկին զանազանում մը կատարել. Հայաստանը ոչինչ ունի առնելիք, Սփիւռքը՝ ոչինչ տալիք:

Հակառակն ալ նոյնքան ճիշդ է. Սփիւռքը առնելիք չունի, ո՛չ ալ Հայաստանը՝ տալիք:

Խօսքը իրացական (concrète) պարտաւորութիւններու մասին է:

Վերացական պարտաւորութիւննե՞ր. այո՛, որքան ուզէք. -

- Սփիւռքը պարտաւոր է օժանդակել Հայաստանի բարգաւաճումին,
- Հայաստան պարտաւոր է սատարել Սփիւռքի բարօրութեան:
- Սփիւռքը պարտաւոր է օգնել Հայաստանի ծանօթացումին:
- Հայաստան պարտաւոր է Սփիւռքի մտաւոր կարողութիւններուն սատար կանգնիլ, որպէս մշակութային յղումի մէկ աղբիւր: Եւ այլն:

Այդ բոլորը վերացական է սակայն: Կարեւորը այդ վերացական պարտաւորութիւնները իրացականի փոխարինել է (*):

Եթէ ենթադրենք, որ այդ վերացական պարտաւորութիւնները գոյութիւն չունենան կամ չիրագործուին, ի՞նչ կը պատահի:

Հանդիսատես կը դառնանք «մազէ կամուրջ»ի փլուզումին,

Այլեւս կեդրոն – ծայրամաս չըլլար: Սփիւռքը կը շարունակէ թափառիլ, բայց ոչ այլեւս իբրեւ մոլորակ, որ յղումի կեդրոն ունի, այլ՝ իբրեւ երկնաքար: Ինչպէս յայտնի է, երկնաքարերը փշրուած երկնային մարմինէ մը անջատուած կտորներ են, որ աներեւոյթին մէջ կը թափառին, մինչեւ որ օր մը իրենց գոյութիւնը կ՛աւարտի սա կամ նա մոլորակի մակերեւոյթին զարնուելով:

Կարծիք կայ, որ Սփիւռքի կարգավիճակը (statut) արդէն այդ է: Եթէ ճիշդ ըլլայ այդ տեսակէտը, տեղին չէ՞ դէթ անգամ մը անկեղծ ըլլալ, ընդունիլ ճշմարտութիւն եւ հսկայական մսխումի առաջքը առնել:

Իսկ եթէ այդպէս չէ, ժամանակն է հակառակը ապացուցելու, սեղանին շուրջ նստելով խնդիրներ լուծելո՛ւ իրական տրամադրութեամբ:

Ուրիշ ելք չկայ:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս - Այրէս

(*) - Օրինակ, մարդ նիւթական պարտադրանք չունի «Հայաստան» հիմնադրամին «ազգային տուրք» վճարելու: Ուզելը կամ չուզելը ի՛ր կամքէն թելադրուած է, բարոյական հարց է: Եթէ չընէ, ո՛չ Հայաստանը սնանկութեան պիտի առաջնորդուի, ոչ ալ Սփիւռքի հիմերը երկրաշարժի պիտի ենթարկուին: Բայց եթէ ընէ, Հայաստանը նիւթապէս պիտի օգտուի, իսկ Սփիւռքի հիմերը աւելի սյակաս պիտի սասանին: Ընելու եւ չընելու - այսինքն, իրացականի եւ վերացականի - տարբերութիւնը կախում ունի ո՛չ թէ զգացական կոչերէ, այլ՝ բանական մօտեցումներէ: Մօտեցումներ, որոնք ակընկալելի են երկու կողմերէն:

ԱՆՓՈԽԱՐԻՆԵԼԻ ՊՈՒՐՃ - ՀԱՄՈՒՏԸ

Այլ բարեսիրական աշխատանքներու առընթեր, նման յանձնառութեանց տակ դրած է ինքզինք նաեւ ԼՕՄ-ի իւրաքանչիւր մասնաճիւղ՝ իր գտնուած վայրին մէջ: Պուրճ Համուտի մէջ կը գործեն ԼՕՄ-ի 6 մասնաճիւղեր՝ Արագած, Ազիզեան, Աշխէն, Կարինէ, Ռուբինա եւ Շուշանիկ:

Ասոր կողքին, ԼՕՄ-ի մասնաճիւղերը աչալրջօրէն կը հետեւին իրենց շրջանի ընկերային թէ առողջապահական հարցերուն, դասախօսութիւններ եւ ձեռնարկներ կը կազմակերպեն եւ տեղեկագրումներ ու փոխանցումներ կը կատարեն Շրջանային Վարչութեան: Ասկէ անկախաբար, իւրաքանչիւր մասնաճիւղի վարչութիւն, իր նախասիրութեան եւ կարելիութեան սահմաններուն մէջ տարեկան հերթականութեամբ այցելութիւններ կու տայ Ազգային Ծերանոց, Ազունիէի Բուժարան, ՔԱՀԼ, «Թռչնոց Բոյն», «Զուարթնոց» եւ կը մասնակցի «Կազդուրման Կայան»ի աշխատանքներուն: Նաեւ նիւթական յատկացումներ կը կատարէ կրթական, առողջապահական եւ ընկերային մարզերուն:

ԼՕՄ-ի Շրջանային վարչութիւնը, ԼՕՄ-ի համալիբանանեան կառոյցը հովանաւորելու առընթեր կը վերահսկէ ԼՕՄ-ի Ընկերա - բժշկական Կեդրոնը: Գերարդիական այս դարմանատունը ունի շողանկարումի, տարրալուծական ծառայութեան, արեան մատակարարումի, բժշկական քննութեան, նախնական դարմանումի, ակնաբուժութեան, ատամնաբուժութեան և դեղարանի բոլոր կարելիութիւնները, ունի տուներ այցելող ընկերային ծառայողներ, որոնցմէ ոմանք նաեւ կը զբաղին հիւանդանոց մուտք ապահովելու, վճարումները դիւրացնելու եւ պետական նպաստներ ապահովելու գործով: Կու տայ նաեւ ամսական դրութեամբ նիւթական նպաստներ՝ կարիքաւոր ընտանիքներու:

ԼՕՄ-ի Շրջանային Վարչութիւնը իր հովանաւորութեան տակ առած է նաեւ տոհմիկ ասեղնագործի աշխատանոցն ու անոր մնայուն ցուցադրասրահը, ինչպէս նաեւ, կացութիւններու եւ պահանջներու յարմարելով, բացած է Մանկապատանեկան Գրադարան մը:

Նման կացութիւններու եւ պահանջներու յարմարելու եւ աշխոյժ գործունէութեամբ Հայ ժողովուրդին այդօրեայ պէտքերը հոգալու բծախնդրութենէն կը բխէին «Պնակ Մը Կերակուր»ի աշխատանքները 50-ականներէն առաջ, այժմու «Կազդուրման Կայան»ը, ինչպէս նաեւ 1989 - 90 թուականներու լիբանանեան պատերազմին Անճար ապաստանած Հայերուն օգնութեան փութալը:

ԼՕՄ-ի յաջորդական Շրջանային Վարչութիւններու ձեռնհաս եւ անխոնջ յարաբերական ճիգերուն շնորհիւ, ԼՕՄ-ը այժմ կը վայելէ համալիբանանեան չափանիշով բարձր վարկ եւ տարբեր լիբանանեան թէ օտար բարեսիրական հաստատութիւններու հետ գործակցութեան լայն կարելիութիւններ: Անոր կազմակերպած համագումարներուն թէ դասախօսութիւններուն ներկայ կ՛ըլլան նաեւ օտարներ: Ան իր կեդրոններուն մէջ կ՛ընդունի այցելութիւնները տեղական թէ միջազգային բարեսիրական հաստատութիւններու ներկայացուցիչներու, որոնք միշտ կը մեկնին դրական տպաւորութիւններով եւ արդիական գործիքներու նուիրատուութեան խոստումներով:

Հաւըրտ Գարակէօզեան Հաստատութիւնը մասնագիտացած է մանուկներու խնամքի մարզին մէջ: Ոչ միայն քննութիւններ ու նախնական դարմանումներ եւ սրսկումներ կը կատարէ հաստատութիւն այցելող մանուկներու, այլեւ յղի մայրերու եւ անոնց հիւանդանոց մուտքի ցուցմունքներ եւ դիւրութիւններ կ՛ընծայէ: Տակաւին, կ՛այցելէ դպրոցներ եւ տեղւոյն վրայ կը կատարէ կարգ մը քննութիւններ եւ սրսկումներ, ինչպէս նաեւ հոգ կը տանի մանուկներուն ատամներուն, աչք ու ականջին եւ նպաստներ կը բաշխէ, որպէսզի դպրոցները օժտուին նոր լուացարաններով: Գարակէօզեանը նոյնպէս իր ժողովուրդին հետեւեցաւ Անճար՝ վերոյիշեալ պատերազմի ընթացքին, այդտեղի մնայուն իր դարմանատան ծառայութենէն տարբեր ծառայութիւններ եւս մատուցանելու համար: Հայաստանի անկախացումէն ետք ատամնաբուժարան մը բացաւ Երեւանի մէջ: Դարձեալ այս հաստատութեան կը պարտինք Ֆանարի «Լէյլաւան» ժողովրդային տուներու հանրօգուտ ծրագիրին իրագործումը:

Գարակէօզեան Հաստատութիւնը նաեւ դասընթացքներ կը կազմակերպէ, որպէսզի տիկիններ եւ իրենց ուսումը շարունակելու ի վիճակի չեղող օրիորդներ ձեռք բերեն օգտակար վարժութիւններ: Այս վարժութիւնները կ՛ընդգրկեն սերամիք, փէնթիւր, ձեւագիտութիւն, մեքենագրութիւն, օտար լեզուներ, նախնական դարմանում, շտապ օգնութիւն եւ այլ օգտակար մարզեր:

Ճինիշեան Բարեսիրական Հիմնադրամին մասնագիտութիւնն է դեղօրայքը՝ զանոնք մատչելի գիներով եւ աւելի յաճախ ձրի մատուցանելու իմաստով: Ունի անշուշտ «պարագաներ»ու ամբողջ ցանկ մը, որոնց, յիշեալ ծառայութեանց առընթեր, կը մատուցանէ նաեւ ընկերային ծառայութիւններ եւ նիւթական օգնութիւններ կը բաշխէ կարիքաւոր ընտանիքներու: Այս հիմնադրամը, գործակցաբար Ազգային Առաջնորդարանի ընկերային ծառայութեան գրասենեակին հետ, ընկերային ծառայողներ կը ղրկէ բանտերը, որպէսզի անոնք ծանօթանան բանտարկեալ հայորդիներու կացութեան, փաստաբաններու միջոցով ազատագրեն առանց ամբաստանութեան բանտարկուածները, կանոնաւորեն մնացեալներուն օրինական իրավիճակը, ապա հոգան այս վերջիններուն կարգ մը առտնին պէտքերը, ինչպէս նաեւ օգնութեան հասնին անոնց ընտանիքներուն: Այս հիմնադրամը իր շէնքին մէջ ունի նաեւ մանկամսուր մը՝ աշխատող եւ հիւանդ մայրերու հոգը թեթեւցնելու համար, եւ հիւանդանոցային ծախքերու օժանդակելու դրութիւն մը՝ կարիքաւոր ընտանիքներու համար:

Ճինիշեանը Ազունիէի Ազգ. Բուժարանին մէջ կը պահէ պատսպարեալներ, որոնց համար կանոնաւոր վճարումներ կ՛ընէ այս հաստատութեան: Անոր արդէն գրեթէ դրկից յիշեալ Բուժարանի վարչական գրասենեակը, կ՛ուսումնասիրէ Բուժարան մուտքի կատարուած դիմումները եւ Բուժարանին վերաբերող ծրագրումները կը կատարէ եւ յարաբերութիւնները կը մշակէ հոնկէ:

Վերջին տասնամեակի իրագործում է դանդաղ սորվող աշակերտներու յատուկ «Զուարթնոց» վարժարանը, որ կու գայ ամբողջացնելու կոյրերու եւ համրերու ՔԱՀԼ հաստատութեան գործը: Վերջինը ոչ միայն կեցութիւն կը շնորհէ նման անձերու, այլեւ որոշ դասաւանդութեանց առընթեր, անոնց կը սորվեցնէ իրենց ժամանակը օգտակար ձեւով անցընելու հնարքներ, ինչպէս նաեւ՝ արհեստներ, օրինակ՝ կահագործութիւն, աւելաշինութիւն, խողանակաշինութիւն, եւայլն:

Ազգային Ծերանոցը իր ծոցին մէջ կեցութեան համար ընդունուած ծերերուն կու տայ ամէն ինչ, զոր այլապէս, պիտի ստանային իրենց սեփական տուներուն մէջ: Հայ ծերունիին արժանապատուութեան անկախութեան հանդէպ յարգանքէ կը բխին այն ծառայութիւնները, զոր Ազգային Ծերանոցը կը մատուցանէ իրենց սեփական տուներուն մէջ բայց առանձին բնակող ծերերուն: Արդարեւ անոնց կը հայթայթէ ճաշ եւ հագուստներու լուացք, ինչպէս նաեւ՝ ընկերային այլ ծառայութիւններ:

Բոլոր այս հաստատութիւններուն ներկայացուցիչները պարբերական հանդիպումներ կ՛ունենան Պուրճ Համուտեան թէ համալիբանանեան հայ թէ օտար նման հաստատութիւններու հետ, Միջբարեսիրական ժողովի շրջագիծին մէջ, միասնաբար քննելու եւ լուծումներ տալու համար կարգ մը խնդիրներու, ինչպէս նաեւ ծրագրելու, իրարու օգնելու եւ ծառայութիւնները աւելի կատարեալ դարձնելու նպատակով: Փաստօրէն այս ժողովին ծրագրումին պտուղն է ԱՖՀԼ-ի գոյութիւնը:

ՑՈԼԱԿ ԹԻՒԹԻԼԵԱՆ

(Շար. 2)

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻՆԵՐ ԵՏՔ

ՊԱՏԻՒ ԵՒ ՇՔԱՆՇԱՆ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՀԱՅՈՒՀԻԻ ՄԸ

Ծանօթ չենք Ֆրանսերէն կամ Հայերէն աշխատութեան մը՝ որ տար Համաշխարհային երկրորդ պատերազմին ընթացքին Ֆրանսայի դիմադրական շարժման Հայերու մասնակցութեան ամբողջական պատմութիւնը:

Չկայ, կը կարծենք, այդպիսի գիրք մը որ նշէր անուններ, յիշէր մանրամասնութիւններ, Հայերու օժանդակութեամբ նացիներու դէմ կատարուած բոլոր գործողութիւններուն: Նիւթ մը որ կրնար համալսարանական թէզի մը հետաքրքրքրաշարժ առարկան ալ եղած ըլլալ: Կրնայ ներկայիս ալ ըլլալ եթէ կայ փնտռտուքներու առջեւ չընկրկող հայ ուսանող մը, կամ ուսանողներ: Բաւական ընդարձակ է արդարեւ, խուզարկութեան արժանի գետինը:

Դէպքեր տեղի ունեցած են փարիզեան շրջանին մէջ, Ռոն-Ալփ, Քոթ-տ'Ազիւր - Փրովանս եւ անկասկած՝ ուրիշ շրջաններու մէջ ալ:

Մանուշեանի մը եւ իր քանի մը հայ ընկերներուն, Վիքթոր Կարտոնի (Կաքաւեան) եւ հայաստանցի իր զինուորներուն կատարած գործողութիւններէն առաջ կամ վերջ, եղած են ուրիշ Հայեր, Հայուհիներ իսկ, որոնք բերած են իրենց խանդավառ, անձնուէր եւ անշուշտ վըտանգալից աջակցութիւնը «Ռեզիսթանս»ին: Անոնք ընդհանրապէս մնացած են շուքի տակ, մոռցուած են, «մեկնած» արդէն՝ բնական մահով, կամ՝ զոհ վրէժխնդիր գնդակի:

***

Կը պատահի սակայն որ, օրին մէկը, անոնցմէ մին յիշուի բազում տարիներ ետք եւ եթէ ողջ է, արժանանայ պատիւներու՝ պաշտօնական անձերու կողմէ:

Վերջերս, այդ եղաւ պարագան Նոյեմի Ցարութիւնեանի, որ յիսուն տարիներ ետք, 83 տարեկանին, ստացաւ շարք մը շքանշաններ: Դիմադրական շարժումէն ղեկավարներ եկան հայ մամիկին բնակարանը՝ Ժոնաժ, Տէսինի մօտ աւան մը, պատուելու համար վեթերան «զինուորը, որ անկողնին կը ծառայէ այլեւս»:

Շրջանին քաղաքապետերը եւ փոխքաղաքապետերը ներկայ էին արարողութեան, ինչպէս նաեւ հայկական կազմակերպութիւններու վարիչներ: Լիոնի «Փրոկրէ» թերթը ժոնաժի իր սիւնակին մէջ, երկարօրէն նկարագրեց այս եզակի հաւաքոյթը եւ հրատարակեց նաեւ խմբանկար մը:

Ներկայ էր նաեւ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Ղեւոնդ Ա. Քհնյ., ոչ սակայն ի պաշտօնէ... Հովիւը որդին է Նոյեմիին եւ հասկնալի է իր ուրախութիւնը, ի տես տիրամօր հանդէպ ցոյց տրուած յարգանքին, յիսուն տարիներ ետք:

Նոյեմի Ցարութիւնեան գործած է 1943 - 44-ին Պուշ-տիւ-Ռոնի շրջանին մէջ, մասնակցած՝ էՖ - Թէ - Փէ կազմակերպութեան գործողութիւններուն, աշխատած է խումբերու միջեւ կապակցութեան մարզին մէջ, յարաբերութեան մէջ մտած է նաեւ գերմանական բանակին մէջ առնուած հայաստանցի գերիներուն հետ, զանոնք անցընելու համար ֆրանսական մաքիին մէջ, կը ճշդէ «Փրոկրէ» թերթը:

1947-ին Նոյեմի ընտանեօք կը ներգաղթէ Հայաստան: Վերադարձ՝ 1992-ին, երբ Ղեւոնդ Ա. Քհնյ. կը հաստատուի Տէսին:

Կը մնայ մաղթել վեթերան դիմադրական Հայուհիին քանի մը տարիներ եւս հանդիստ կեանք մը, շրջապատուած իր հարազատներով:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԵԹՐՈՆ

Տարիներէ ի վեր Մոսկուայի մէջ տարաձայնութիւններ, շշուկներ կը շրջին մեթրոյի երկրորդ ցանցի մը գոյութեան մասին: Ան մաս կը կազմէ ռազմավարական հաղորդակցութեան եւ կեդրոններու ստորգետնեայ ցանցի մը: 1947-էն ի վեր, Կրեմլինի այս գնացքը վերածուած է 320 քիլոմեթր երկարութեամբ արդիական երկաթուղիի մը որ կը գործէ անխափան: Շուրջ 8500 հոգի կ'աշխատին անոր համար: Պետական պիւտճէէն անցեալ Նոյեմբերին 2 միլիառ ռուբլիի (2 միլիոն ֆրանք) յատկացում եղած է որպէսզի երկրորդ այդ փապուղիին ելեկտրականութեան պարտքը փակուի:

Վարորդները կ'ըլլան զինուորականներ կամ յատուկ սպասարկութիւններու մարդիկ: 1991-ի պետական հարուածէն ի վեր ան Պաշտպանութեան նախարարութենէն անցած է Ապահովութեան սպասարկութեան: Հոն աշխատողներու ամէն մէկը պետական գաղտնիքը չքօղազերծելու մասին պէտք էր որ յանձնառութիւն մը ստորագրէր եւ ՔԱ - Կէ - Պէ-ն չատ մօտէն կը հսկէր անոնց:

Կեդրոնական կայարանը յատուկ այդ գիծին գլխաւոր կէտն է: Ուշադիր աչք մը Արարատ կայարանին մէջ որոշ մասնայատկութիւններ կրնայ նշմարել: Հոն ելքերէն միայն մէկը բաց կ'ըլլայ, մինչ միւս երկուքին մարմարէ սանդուխները կ'առաջնորդեն մետաղէ դուռներու առջեւ որոնք ամրապէս փակուած են: Երբ մէկը յամենայ անոնց մօտը, անմիջապէս ոստիկան մը կը յայտնուի քովը: Հոն կը գտնուի «գաղտնի» գիծին կեդրոնական կայարան առաջնորդող անցքը: Հոն կը բացուի նաեւ Կրեմլինէն երկարող փապուղին: Գաղտնի այդ մեթրոյին կայարաններուն անուններն ալ - Գարուն, Սաֆիր, Բաղէ - կը նմանին զինուորական կարգանիշերու: Կեդրոնական կայարանը ամէնէն հիներէն մէկն է եւ շատ հաւանաբար Կրեմլինի մօտ ըլլալն է պատճառը որ թէքնիք մշտական խնամքի տակ է ու մաս - մաքուր: Պատին վրայ պրոնզէ տախտակ մը կը յիշատակէ յատուկ առաքելութեան կոչուած այդ մեթրոյին առաջին կայանին կառուցման սկիզբը:

Կառաշարը, ինչպէս սովորական մեթրօն, 7 - 8 բաժանեակէ կը բաղկանայ, երկու հարթակներ ալ կան ինքնաշարժներու համար: Բաժանեակները սովորականներուն կը նմանին բայց անոնց ներքնամասը կը յիշեցնէ շոգեկառքի առաջին կարգի բաժանեակները: Անոնք ճայնարգել պատերով են, ունին հեռաձայն, թթուածինի դիմակ ու ամէնէն անհրաժեշտ սննդեղէններու պահեստ. Վարչապետին կառաշարը յատուկ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ. շինուած է Բրեժնեւի շրջանին ու անկէ ի վեր ամէն օր կը պահուի ահազանգի վիճակի մէջ: Կ'ըսուի թէ նախագահ Ելցին բնաւ չէ ճամբորդած անով:

Որոշ շրջաններու մէջ այս երկրորդ մեթրօն ընթացիկին զուգահեռ կը յառաջանայ: Ուրիշ տեղեր տասնեակ մեթրեր աւելի խորը կը մխրճուի: Ներկայիս անոր հիւսիս - արեւելեան երկու գիծերը երկարելու աշխատանք կը կատարուի: Այդ ուղղութեան վրայ կը գտնուի նախագահին տաչան ու շշուկներ կան թէ նոր փապուղին դէպի հոն կը բացուի: Նոյն շրջանին մէջ սովորական մեթրօն ալ կը վերանորոգուի. այս վերջինին աշխատութիւնները հինգ տարի պիտի տեւեն, մինչդեռ «յատուկ» գիծին շինութիւնը առաջ կը տարուի սպախանովեան արագութեամբ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀՆՈՒԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԵՆ

Հայաստանի ճարտարապետներու Միութեան 13-րդ համագումարը բողոքի գիր մը ուղղած է Լ. Տէր - Պետրոսեանին: Հոն մտահոգութիւն յայտնուած է ի տես այն իրավիճակին, որ ստեղծուեցաւ Հայաստանի ճարտարապետական եւ քաղաքաշինական բնագաւառներուն մէջ, ինչպէս նաեւ շինարարութեան ծաւալի նուազումին, պետական ոլորտէն ներս մինչ այսօր ընդունուած նախագծային համակարգի փլուզման, քաղաքաշինութեան կամայական ընթացքին, իրաւախախտումներուն եւայլն: Նամակին վերջաւորութեան պահանջուած է իրաւախախտումներու դէմ պատիժներու խստացում, վերը նշուած հարցերու շուրջ կառավարական հովանաւորութիւն:

***

ՀԻՒՊԱՏՈՍԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատած եւ հոն դեսպանատուներ բացած երկիրներէն՝ Միացեալ - Նահանգներ, Ֆրանսա, Գերմանիա, Յունաստան, Ռուսաստան եւ Իրան ունին նաեւ հիւպատոսական բաժիններ ուրկէ կարելի է ուղղակի ստանալ այդ երկիրներու մուտքի վիզաները: Իսկ այլ երկիրներու համար հարկ է դիմել Ռուսաստանի մէջ գործող իրենց ներկայացուցչութիւններուն, որոնք միաժամանակ հաւատարմագրուած են Հայաստանի մէջ: Միւս կողմէ դեռ ի զօրու կը մընայ խորհրդային շրջանին արեւելեան պլոքի կարգ մը երկիրներու (Պուլկարիա, Ռումանիա, Լեհաստան, Հունգարիա, նախկին եուկոսլաւ Պետութիւնները, Մոնղոլիա, Գուպա, Չինաստան) հետ վիզաները փոխադարձաբար ջնջելու մասին պայմանագիրը եւ այս ուղղութեամբ ձեւակերպութիւնները կը կատարուին Հայաստանի Ներքին նախարարութեան կողմէ:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Միջահասակ, նիհար, մօրուսաւոր զինուորական մը վար իջաւ, կայնեցաւ, շուրջը արագ մը քննեց: Յետոյ շէնքէն ներս մտաւ:

- Ան է:
- Ո՞վ:
- Պաղտասարեանը, Ասկերանի շրջանի հրամանատարը:
- Ինչ երիտասարդ է:
- Բոլորն ալ տանկ են հիմա: Ես հիմա կուգամ: Սպասէ ինծի:

Յակոբ երկու ոստումով դուռ հասեր էր: Շէնքէն ներս կորսուեցաւ: Արմինէ հօս հոն նայեցաւ «ի՞նչը իրական է հօս» հարց տուաւ: Երիտասարդ զինուոր մը նշմարեց, նստած քարի մը վրայ իրմէ քիչ մը հեռու, երախայ մը գիրկը ու հըրացանը կոնակը: Երբ երախան սկսաւ բարձրաձայն լալ, Արմինէ վար իջաւ կառքէն ու մօտեցաւ:

- Ինչո՞ւ կուլայ:
- Չգիտեմ:

Զինուորը խնդաց, երախային մազերը շոյեց իր նուրբ մատներով, սկսաւ օրօրել: Զգայուն, ածխուած ու համակրելի դէմք մը ունէր:

- Տուէք ինծի, ես օրօրեմ:

Գիրկը առաւ երախան, այտերը շոյեց, քիչ մը օրօրեց:

- Ի՞նչ է անունը:
- Խաչօ:

Լռեր էր երախան ու կապոյտ աչքերը իրեն կը նայէին, հետաքրքրութեամբ: Դարձաւ զինուորին:

- Ուրտեղէ՞ն էք դուք:
- Երեւանէն:
- Հօ՞ս է մայրը:
- Այո, հիմա կուգայ:

Սեղմեց երախան կուրծքին հին կարօտի զգացումով, իբրեւ թէ իրը ըլլար, բայց չկրցաւ համբուրել: Զինուորը ակնոցները հաներ էր: Այդ վայրկեան էր որ իր անունը լսեց հեռուէն: Յակոբն էր որ կը կանչէր զինքը, հրամանատարի շէնքին աստիճաններէն:

- Այո, այո, կուգամ կոր:

Տռեցաւ որ երախան ետ զինուորին գիրկը դնէ՝ երբ կին մը ցցուեցաւ քովը, բարձրահասակ, կայտառ, կլոր ու լայն դէմքով կին մը:

- Հա, տուէք տուէք իմ Խաչոս:

Անոր յանձնած ատենն էր որ նշմարեց թէ կինը հիւանդապահուհիի զգեստ հագած էր:

Հիւանդապահուհի՞ էք:
- Այո:
- Ես ալ:
- Ի՛նչ կ'ըսէք:
- Այո, այսօր եկանք, մարդ չեմ ճանչնար հօս, կրնա՞մ ձեզի տեսնել քիչ ետք:
- Քի՞չ ետք ... չեմ գիտեր քուրիկ, հիմա պիտի երթանք մենք:
- Բայց կէսօրի՞ն, երկու ժամէ՞ն, կ'ըլլա՞յ: Ո՞ւր էք կէսօրին:
- Կարապետը քիչ ետք ճակատ կ'երթայ, ես հօս եմ ... մեր տեղը ... հօս եկէք որ ցուցնեմ ... նա, հոն այդ կարմիր փլած տանիքով տունը կա՞յ մը, առոր ետեւն է, նախկին դպրոցն է հիւանդանոցի վերածեցին ... խոշոր տուն մըն է, երեք յարկ ... ես հոն կ'ըլլամ, թիւ 24 սենեակ: Անունս Աշխէն է:
- Շատ լաւ, ես ալ Արմինէն եմ: Հիմա Պաղտասարեանին քով կ'երթանք, վերջը կուգամ:
- Լաւ քուրիկ, մէկ ժամէն հոն եղիր, եղա՞ւ:
- Եղաւ:

***

Ժամը 12-ն էր երբ Յակոբ եւ Արմինէ, Պաղտասարեանի հետ դուրս կ'ելլէին ու շէնքի մուտքին կը կայնէին, անորոշ:

- Վերջերս հանդարտ է հօս:
- Ո՞րքան կը տեւէ սակայն:
- Մարդ չի գիտեր, մէկ օր, մէկ շաբաթ...:
- Մարտակերտ տաքցած է:
- Այո, հօս կռիւը Աղդամէն անդին է:

Պաղտասարեան բնաւ զինուորականի երեւոյթ չունէր, հիմա ոսկի ծխատուփ մը հանեց, հրամցուց: Զառին: Ինքը հանդարտօրէն ծխախոտ մը զատեց, վառեց:

- Սե՛րժ:

Ներսէն մէկն էր որ զինք կը կանչէր: Կրունկին վրայ դարձաւ «ներողութիւն» ըսաւ հապճեպ ու շէնքէն ներս կորսուեցաւ: Առանձին էին նորէն: Արմինէ Յակոբին ձեռքը իր երկու ձեռքերուն մէջ առաւ: Տժգունութիւն մը եկած էր դէմքին ու պղտոր բան մը կար աչքերուն մէջ: Պաղ էին մատները:

- Յակոբ:

Ձայնը զուսպ դողով մը ունէր մէջը որ առաջին անգամ կը լսէր անկէ:

- Ի՞նչ է:
- Յակոբ, հօս, հիմա կը բաժնուինք: Դուն մէկ ժամէն Աղդամ կ'երթաս, ես՝ հիւանդանոց անկիւն մը գտնելու, քիչ մը հանգչելու: Ալ ե՞րբ կը տեսնուինք նորէն, հէ՞:
- Արմինէ, պզտիկ տեղ մըն է հօս, պոռաս՝ կը լսեմ...: Տասը քիլոմեթր է մեր հեռաւորութիւնը:
- Պիտի յիշե՞ս զիս:
- Ի՞նչ կը կարծես:
- Ես բաժանումներէն կը սոսկամ:
- Աս բաժանում չէ Արմինէ: Քաջ եղիր:

Բայց այս խօսքերը միայն մուտքն էին Արմինէին ըսելիքին: Վար իջան աչքերը, քայլ մը մօտեցաւ ու փսփսաց:

- Յակոբ, կը վախնամ որ բան մը ըլլայ քեզի, կը զգամ տաիկա: Ինծի խօսք տուր որ զգոյշ պիտի ըլլաս:

Խնդաց Յակոբ, իր կարճ, թեթեւ ու մաքուր խնդուքը:

- Արմինէ, պատերազմի ճակատ ի՞նչ ըսել է զգոյշ ըլլալ: Ճակատագրին կը յանձնես դուն քեզի, այդքան: Ոչ հերոս ես ոչ վախկոտ, պարզապէս մարդու պարտականութիւնդ կ'ընես: Բայց էն առաջ դուն քեզի հոգ տար:

- Ես չեմ կրնար ճակատագրին յանձնել ինքզինքս չեմ կրնար ազատութիւնս նետել վրայէն: Չէ Յակոբ, մահուան սարսափին յաղթելու աւելի ճշմարիտ ձեւեր ըլլալու են:

(Շար. 89)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տրզ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 2000 Ֆր. Պր. Գէորգ Շահինեանէ իր ընկերային եւ մշակութային ձեռնարկներուն ի նպաստ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Գլօտին - Էտէն Պալեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղած են. -

Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամին. - Տէր եւ Տիկին Լեւոն Էքէրեան, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Չէօմլէքօղլու, Տէր եւ Տիկին Փիէր Ղազարեան 1000-ական ֆրանք, Տիկին Շաքէ Քասապալեան 300 Ֆր.:

Փարիզի Դպրոցասէր վարժարանին. - Պր. Պետրոս Թէճիմեան, Տէր եւ Տիկին Պարոյր Պօսթան, Տէր եւ Տիկին Սարօ Թէճիմեան 250-ական Ֆր.:

«Յառաջ»ին. - Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Մարտիրոսեան 500 Ֆր.:

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութեան. - Տիկին Էպրու Արսլան 300, Տիկին Ատրինէ Վանէսեան 200 Ֆր., Տէր և Տիկին Արթիւր Էսքէնտէրօղլու 400 Ֆր.:

«Ալթիթիւտ» Միութեան. - Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զամանդեան 250 Ֆր., Պր. Սարգիս Պարոնեան 200 Ֆր.:

Centre de Recherche de l'Institut Poali-Calmette-ին (Marseille). —

Ընտանիք, բարեկամ եւ ընկերներու կողմէ 15.000 Ֆր.:

POUR LA PREMIERE FOIS
A MARSEILLE

Café Théâtre

joué par la troupe de théâtre
de l'UGAB-Paris

le Samedi 17 Février à 20 heures 30

au profit des tables de l'UGAB en Arménie.

Réservations : P.A.F. : 50 Frs

U.G.A.B — 327, Bd Michelet,
Marseille 9e Tél. : 91. 22. 10. 45
Jean - Claude — Tél. : 91 87 19 90
Tavitian — Tél. : 91 85 80 90

Dans le Cycle de ses conférences,
Le Centre Culturel SAINT MESROB
recevra
le Jeudi 15 Février à 20 heures 45
M. ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire
qui donnera une
CONFERENCE
sur
«IGNACE MOURADGEA, CHEVALIER D'OHSSON,
Un Arménien catholique au service de l'Empire Ottoman»
au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS V'
M° Cardinal Lemoine / Monge.
— *Entrée libre* —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris - IDF

Cycle d'Histoire et de Civilisation arméniennes

Dans le cadre du cycle de conférences 1995-96, proposé par l'UGAB-Paris — Ile-de-France

«L'ARMENIE : SON HISTOIRE DANS LE XXème SIECLE»

avec *Mme CLAIRE MOURADIAN, Historienne, Chercheur au CNRS*

le Mercredi 14 Février à 20h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Փետրուար 11, Ե. Կիրակի Զկնի Ծննդեան:

Այսօր Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, Պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի եւ Շրջանի Եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Փարիզի եւ Շրջանին մէջ ծառայած վախճանեալ Առաջնորդներն ու հոգեւորականները եղած են.

Վռամշապուհ Արքեպիսկ. Քիպարեան, Արտաւազդ Արքեպիսկ. Սիւրմէեան, Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան, Գէորգ Արքեպիսկոպոս Իւթիւճեան, Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեան, Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեան, Հմայեակ Վարդապետ Պաղտասարեան, Յովհաննէս Քհնյ. Հինքէրպէյէնտեան, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Ակպեան, Բառնաբաս Քհնյ. Խրնտամեան, Աբիսողոմ Քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան Քհնյ. Խոյեան, Բարթող Քհնյ. Թաղըմճեան, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս Քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեան, Վարդան Քհնյ. Պաղտատլեան, Յարութիւն Քհնյ. Ծօրթույեան, Ադդէ Քհնյ. Փայլակեան, Եսայի Քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս Քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց Քհնյ., Թիւֆէնկճեան, Պարգեւ Քհնյ. Մէրճանեան, Հայկասէր Վրդ. Պայրամեան, Պետրոս Քհնյ. Գասարճեան, Արսէն Ա. Քհնյ. Սիմէոնեանց, Ղեւոնդ Քհնյ. Սոմունճեան:

Պատարագէն անմիջապէս ետք, ժամը 13-ին, Փէր - Լաշէզի գերեզմանատան Եւրոպայի Առաջնորդներու Դամբանին առջեւ Աղօթք կ'ըլլայ՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Գ Ա Ր Ո Ւ Ն»
մանկա-պատանեկան երգչախումբին
10-րդ տարեդարձին առթիւ
Շաբաթ, Մարտ 16-ին
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԿՈՅԹ
մասնաւոր յայտագիրով:
Մանրամասնութիւններ յետագային:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB- Jeunes IDF

Soirée Dansante

Le Comité de Jeunes
de l'UGAB — Paris Ile-de-France
vous convie
A SA SOIREE DEGUISEE

«FESTIVAL UGAB»

le Samedi 10 Février à partir de 22h30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Prix unique : 90 Frs (avec une boisson alcoolisée)

Interdit aux mineurs
La direction se réserve le droit d'admission.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

OFFRE D'EMPLOI

l'École TEBROTZASSÈRE
RECHERCHE
SON DIRECTEUR ADMINISTRATIF
BAC + 4

Sérieuses références exigées.

Envoyer lettre de motivation et C.V. avec photo au journal qui transmettra.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section de Paris «Archalouïse Tathéossian»
organise
son Séjour familial d'hiver
à Bellefontaine (Jura)
du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars

Inscriptions et renseignements :
● *Vartanouche* : 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
● *Marie* : 47 80 71 73 ou 47 84 82 90;
● *Madeleine* : 47 83 70 89 après 19h;
● *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bleue, Paris 9e — Métro: Cadet le Samedi après-midi : 15/18h.

— *Places limitées* —

COMMUNIQUÉ

DE L'ASSOCIATION DE SOUTIEN AUX PATRIOTES ARMENIENS

Deux pétitions en faveur de la libération de *Varoujan Garabedian* détenu depuis près de 13 ans, présentement à la Maison Centrale de St-Maur, Châteauroux, ont été adressées le 26 Janvier 1996 à Monsieur *Jacques CHIRAC, Président de la République.*

● *La première pétition* lancée en France depuis Juillet dernier à l'initiative de notre Association, a permis de recueillir plusieurs milliers de signatures de particuliers de *toutes conditions sociales* et de personnalités très connues de France et de l'Etranger (Etats-Unis — Liban — Suède — Argentine — etc.). Nous avons à cette occasion reçu copie de la lettre adressée à Monsieur Jacques Chirac par *le Forum des Associations Arméniennes de France.*

● *La deuxième pétition* lancée en République d'Arménie à l'initiative du *«Comité pour la Défense des Prisonniers Politiques Arméniens»* sis à Erévan, a permis de recueillir pendant deux mois, plusieurs dizaines de milliers de signatures. Il faut signaler en particulier :

— *Une lettre* de Monsieur Séro KHANZATIAN, écrivain de renom, adressée à Varoujan :

«Mon fils... Nous les Arméniens avons toujours été un appui pour la France dans ses moments difficiles... En Avril 1945, Commandant de Brigade à Königsberg, j'ai sauvé 12 prisonniers de guerre français que les hitlériens voulaient pendre... Aujourd'hui je m'adresse au Gouvernement français et je lui demande de te libérer...».

— Le *«Livre d'Or»* d'une récente Exposition à Erévan des œuvres picturales de Varoujan, exécutées en détention. On y trouve de nombreux témoignages d'admiration pour la qualité des œuvres et d'encouragement avec : *«le souhait de le voir prochainement libéré afin de pouvoir l'entourer sur le sol de la Mère Patrie...».*

— *De nombreuses lettres* avec la signature des représentants attitrés de l'Intellgentsia arménienne : scientifiques, juristes, avocats, journalistes, organismes d'Etat, députés au Parlement, députés de Régions, philologues, pharmacologues, cinéastes, acteurs, musiciens, enseignants, élèves de Grandes Ecoles etc. ainsi que des ecclésiastiques, anciens combattants, écologistes, agriculteurs, sportifs, lycéens, écoliers etc.

Les initiateurs de cette *Deuxième pétition* affirment que les signatures recueillies sont représentatives de 1 227 473 citoyens et nous annoncent que *d'autres signatures sont en cours d'expédition.*

Pour autant, notre pétition n'est pas terminée: si vous voulez y participer, nous vous expédierons, un ou plusieurs exemplaires de l'imprimé. Téléphoner au (1) 46 57 76 57 ou (1) 30 24 28 01.

Signature à retourner à notre adresse: A S P A : B.P. 82; 94223 Charenton-Le-Pont Cedex, France.

Etvart TOVMASSIAN — *Ashot* SCHEMAVONIAN

GRANDE SOIREE DANSANTE

AU PROFIT DE
L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

Sous la Présidence de Monsieur le Maire *René ROUQUET*
Sénateur du Val-de-Marne

DINER — DANSANT
avec
PAUL BAGHDADLIAN et son *ORCHESTRE ANI*

le VENDREDI 16 FEVRIER à partir de 20 heures 30

SALLE DU COSEC
Rue Léo-Lagrange / ALFORTVILLE

— *Tenue de soirée* —

Réservations :
● **Alfortville** — Station Schell : Tél. : **43 75 28 37;**
● **Issy-les-Moulineaux** — Restaurant Sayat-Nova : Tél. : **40 95 03 38;**
● **Arnouville-lès-Gonesse** — Epicerie Spitak : Tél. : **39 87 37 50.**

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8
JEUDI
8 FEVRIER
1996

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.784 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.784

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԱՅԺՄ»Ը Հ. ԳԱԼՍՏԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԱԺՄ-ի պաշտօնաթերթը «Այժմ» յարգելով առաջին թիւով կատարած խոստումը, Ղարաբաղ Կոմիտէի անդամ ու Երեւանի նախկին քաղաքապետ Համբարձում Գալստեանի սպանութեան մասին տրամաբանական վարկածի մը վրայ լոյս սփռելու նպատակով Բ. թիւին մէջ տեղ տուած է Դ. Վարդանեանի կարծիքին: Ղարաբաղ Կոմիտէի պառակտումով ընդդիմութեան շարքը անցածներէն մէկն է ան. Վազգէն Մանուկեանի գործակիցը ԱԺՄ-ի հիմնումի օրէն:

Ցիշելով մահացածներու մասին լաւը կամ ոչինչ ըսելու աւանդութիւնը, կը շեշտէ թէ իրեն համար սկզբունք է ճշմարտութիւնը ըսել: Ապա կը խօսի Հ. Գալստեանի անցած ճամբուն մասին որպէս քաղաքական դէմք. կ'ըսէ թէ ինք յարմար չէր դատած անոր համար քաղաքապետի պաշտօնը. նախընտրած էր որ Մոսկուայի մէջ Հայաստանի ներկայացուցիչ ըլլայ: Իրեն դէմ ՀՀՇ-ի հակառակութիւնը կը բացատրէ այս վերջինին քաղաքապետարանը իրեն ենթարկելու ձգտումով ու Հ. Գալստեանի դիմադրութեամբ: Ջինք վարկաբեկելու ՀՀՇ-ի գործելակերպին դէմ քաղաքապետը որոշ ատեն մը «սին յոյսեր» ունեցած է Հանրապետութեան Նախագահի անաչառութեան, գաղափարական կեցուածքին մասին, բայց յետոյ երբ հանդիպած է անոր իրական կերպարին, կոտրած ու հրաժարած է:

Խօսելով Հ. Գալստեանի առեւտրական ի յետագայ գործունէութեան մասին, Դ. Վարդանեան կ'ըսէ թէ յաջողելու առեւալներ ունէր. կրնար ընտանիքով մեկնիլ Հայաստանէն, կամ ալ յարմարիլ «կլաններէն», օգտուիլ անոնց հովանաւորութենէն: Բայց ան ընտրեց այդ համակարգին դէմ պայքարի ուղին:

Հ. Գալստեանի սպանութեան մասին անոր երբեմնի գործակիցը կը յիշէ առաջ քշուած վարկածները. «իշխանութիւնները առաջ քաշեցին Դաշնակցութեան վարկածը, ժողովրդի մէջ խօսում էին թէ Լեւոնն ու Վանոն են արել»: Բայց ինք երկուքն ալ անհիմն կը նկատէ: Կ'առաջարկէ երրորդ մը. սպանութիւնը դուզադիպած է այն շրջանին երբ Հ. Գալստեան մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է պղինձի ու մոլիպտենի վերամշակման գործին հանդէպ: Թէեւ փաստ չունի սպանութեան ու այդ հետաքրքրութեան միջեւ կապի մը մասին: Իսկ բացուած հետաքննութիւնը չեղաւ լուրջ եւ անաչառ, որովհետեւ «իշխանութիւնները քաղաքական պատուէր տուեցին քննիչներին մեղքը բարդել Դաշնակցութեան վրայ եւ այդ աղմուկի մէջ սպանութիւնն օգտագործեցին Դաշնակցութեան դէմ»: Դ. Վարդանեան յոյս կը յայտնէ որ իշխանութեան փոփոխութեամբ կարելի կ'ըլլայ քիչ թէ շատ լուրջ հետաքննութիւն կատարել:

***

ՄԱՀ՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇՏԻԿԵԱՆԻ

65 տարեկանին մահացած է ծանօթ գրականագէտ, Գիտութիւններու Ակադեմիայի Մ. Աբեղեան գրականութեան հիմնարկի գիտական աշխատող, բանասիրական գիտութիւններու տոքթ. Ս. Շտիկեան: Ծնած էր Երեւան. համալսարանի բանասիրական ճիւղը աւարտելէ ետք աշխատած «Պիոներ Կանչ» (ներկայիս՝ «Կանչ») թերթին խմբագրութեան մէջ: Մասնագիտացած էր հայ նոր գրականութեան մէջ, յատկապէս ծանրանալով Հ. Ղ. Ալիշանի գործին վրայ: 1961-ին պաշտպանած աւարտաճառն ալ նիւթ ունեցած է «Հ. Ղ. Ալիշանի հայրենասիրական պոէզիան»: Յետոյ, 1973-ին հրատարակուած է իր պրպտումներուն արդիւնք «Հայ նոր գրականութեան ժամանակագրութիւն» հաւաքածոյին (1801-1875) Ա., Բ. (1983) եւ Գ. (1991) հատորները:

1967-ին պաշտպանած է տոքթորայի աւարտաճառը «Ալիշանի գեղարուեստական ստեղծագործութիւնը» նիւթով: Գործօն մասնակցութիւն ունեցած է «Հայ նոր գրականութեան պատմութիւն» ակադեմական հնգհատորեակի պատրաստութեան:

Ս. Շտիկեան կազմած ու հրատարակած է նաեւ Վազգէն Ա.-ի կեանքի ու գործունէութեան տարեգրութիւնը ու աշխատութիւններուն մատենագիտութիւնը:

***

Ո՛Ր ԱԹՈՌԸ Կ'ԸՆՏՐԷ Վ. ՍԻՐԱԴԵՂԵԱՆ

«Մոսկովսկիէ Նովոստի» թերթը Յունուար 19-ի թիւով գրած է թէ նախագահական յառաջիկայ ընտրութեան անհաւանական չէ ներկայի Ներքին նախարար Վանօ Սիրադեղեանի թեկնածութիւնը որպէս Լ. Տէր-Պետրոսեանի ուժեղ մրցակից: «Ազգ»ը (Յունուար 27) արձագանգելով ռուսական թերթին, կ'աւելցնէ թէ նախարարին մտերիմ շրջանակներէն թափանցող շշուկներու համաձայն Վ. Սիրադեղեան նշանակուած է Երեւանի մարզպետ:

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ ԵԼՑԻՆԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ՈՒ ԱՅԴ ԿԱՐԾԻՔԻՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՊ-ի երկիրներու մոսկովեան վեհաժողովին յաջորդած մամուլի ասուլիսին Ղարաբաղի հարցին լուծումին մասին Ռուսաստանի առաջարկին առնչուած հարցումի մը պատասխանելով Բ. Ելցին ըսած է թէ Ալիեւ եւ ռուս Արտաքին նախարար Պրիմակով 3 ժամուան հանդիպումի մը ընթացքին հարցը մանրամասնօրէն քննարկած են. ինք ալ մօտ ժամ մը զրոյց ունեցած է Ազրբէջանի նախագահին հետ: Ինք խոստացած է գործօն դեր կատարել ռուս նոր Արտաքին նախարարին միջոցով: Ելցին ըսած է. «Ադրբեջանը Ղարաբաղին ինքնավար Հանրապետութեան կարգավիճակ կ'առաջարկէ, Ռուսաստանի մէջ ալ աւելի բարձրը չկայ: Իսկ Ղարաբաղ կ'ըսէ ոչ, մեզի աւելի բարձր կարգավիճակ տուէք: Չեմ գիտեր թէ ո՛րն է բարձրը: Մի գուցէ կ'ուզեն ԱՄՆ-ո՞ւ կարգավիճակ ըստանալ»:

Այս արտայայտութիւնը տեղ գտած է ռուսական հեռատեսիլի «Վեստի» կայանին մէկ հաղորդումին մէջ որով Յունուար 23-ին անդրադարձած է Լեռնային Ղարաբաղի ներկային: Շեշտելով որ հոն կեանքը օրէ օր բնականոն հունի մէջ կը մտնէ, վերստին գործել կը սկսի տնտեսութիւնը, գաղթականներու զանգուածային վերադարձ տեղի կ'ունենայ, եւլն., յայտագիրը ներկայացնողները յանգած են հետեւեալ եզրակացութեան. ամէն բան ցոյց կու տայ որ Ղարաբաղի բանակցութիւնները յայտնապէս աւելի ետ մնացած են իրականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող զարգացումներէն:

Ռուսաստանի նախագահին նոյն խօսքերուն առթիւ «Ազգ» (Յունուար 24) դիմած է Հայաստանի կուսակցութիւններու ղեկավարներու, խնդրելով անոնց կարծիքը: Վեց հոգինոց այդ խումբէն երկուքը՝ Վազգէն Մանուկեան (ԱԺՄ) եւ Լենսեր Աղալովեան («Արցախ» հայրենակցական Միութեան նախագահ) մտահոգիչ նկատած են Ելցինի խօսքերը: Առաջինը մեծ Պետութեան դիրքորոշումը կը տեսնէ հոն, աւելցնելով այսուհանդերձ թէ «Մեր ընդհանուր մտահոգութիւնների մէջ ընդամէնը մանրամասնութիւններ են այս կամ այն պետութեան ղեկավարի մէկ կամ երկու նախադասութիւնները»: Իսկ Լ. Աղալովեան «հայ ժողովրդին հարուած, դաւաճանութիւն» կ'որակէ զանոնք: Երկու ղեկավարներ՝ Աշոտ Արշակեան (Քրիստոնեայ դեմոկրատ) եւ Արամ Սարգսեան (Հայաստանի Դեմոկրատական Կուսակցութիւն) այնպէս կը թուի որ մեծ կարեւորութիւն չեն տար, կամ լուրջ չեն նկատեր Ելցինի խօսքերը: Ա. Սարգսեան մինչեւ իսկ «անհեթեթութիւն» կը կոչէ այդ արտայայտութիւնը: Միայն Սուրէն Զոլեան (Գի Ար Ք Մ — Գիտական, Արտադրական, Քաղաքացիական Միութիւն) որեւէ մեկնաբանութիւն չի տար Ելցինի յայտարարութեան, ըսելով «Մեր գործը չէ»:

Հայաստանի քաղաքական այս դէմքերուն պատասխաններէն յայտնուած ուրիշ ուշագրաւ տուեալ մըն ալ քովընտի որոշ արժեւորումներ են որոնք ուղղակի կապ չունին Ռաֆիկ Յովհաննիսեանի հարցումին հետ: Ելցինի արտայայտութեան մասին իրենց կարծիքին Հայաստանի իշխանութեան ուղղուած քննադատութիւններ ալ միացուցած են Վ. Մանուկեան եւ Ս. Զոլեան: ԱԺՄ-ի նախագահը կ'ըսէ թէ Ղարաբաղի հարցին լուծման համար մեր կողմէ քաղաքական լուրջ աշխատանք չի տեսներ: Իսկ Ս. Զոլեան խօսելով Արցախը Ազրբեջանի կազմին մէջ ձգելու մօտեցումին մասին, կ'ըսէ. «իշխանութիւնները մինչեւ հիմա փորձում էին թաքցնել որ Արցախի կարգավիճակը փաստօրէն քննարկուելու է Ադրբեջանի կազմում: Արդէն մի քանի տարի է որ Հայաստանի իշխանութիւնները համաձայնել էին այդ տեսակէտին, իսկ այլ կարծիքները իրենց կողմից դիտարկւում էին միմիայն որպէս ընդդիմադիրների քարոզչութիւն»:

Միակն է ՀՌԱԿ-ի ատենապետը Ռ. Միրզախանեան, որ ոչ տեսակէտ կը յայտնէ Ելցինի արտայայտութեան մասին, ոչ ալ քննադատական խօսք ունի Հայաստանի իշխանութեան ղարաբաղեան կեցուածքին հանդէպ: Իր «պատասխան»ը ինքնագոհունակութեան առանցքին շուրջ կը դառնայ, իշխանութեան դիրքին համաձայնութեան չեշտումով: Կ'ըսէ թէ իրենք առաջին կուսակցութիւնն են որ հանդէս եկած են Ղարաբաղի Պետութեան ճանաչման ի նպաստ ու այդ տեսակէտը կը պաշտպանեն նաեւ Հայաստանի իշխանութիւնները:

***

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԳՆԱՑԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Երեւանէն մեկնումի պահուն (Յունուար 26) Ղարաբաղի հարցին Ռուսաստանի յատուկ բանագնացը Վլ. Կազիմիրով պատասխանելով Տիգրան Լիլոյեանի հարցումներուն, նախ ըսած է թէ Ռուսաստանի ջանքերը կը մեկնին Կովկասի մէջ խաղաղութիւն, կայուն վիճակ ստեղծելու նպատակէն: Աւելցուցած է թէ աւելի հեռաւոր Պետութիւններու ընթացքէն կը տարբերի իրենցը, աւելի սերտ, առօրեայ շփումներով:

Կազիմիրով անկարելի չէ նկատած որ որեւէ պահուն, ոչ անպայման մէկ կամ միւս մայրաքաղաքին մեղքով, այլ պատահականօրէն, միջադէպ մը վերածուի ռազմական լայն գործողութեան: Եւ քանի որ շրջանը նաւթի գոլորշիներով յագեցած է, կրնայ նաեւ հակամարտութիւնը միջազգային բնոյթ ստանալ:

Մերժելով այն միտքը թէ Ռուսաստան կը ձգտի հակամարտողներէն մէկուն կողմը կանգնիլ, Կազիմիրով ըսած է թէ իր երկիրը կը փափաքի հակամարտող բոլոր կողմերուն գործընկերը ըլլալ, ապահովել հաւասարակշռուած, անաչառ լուծում մը:

Հետաքրքրական են ըսածները «ինքնավարութիւն» եզրին մասին որ ներկայի գլխաւոր վէճի նիւթն է. ռուս դիւանագէտը կ'ըսէ թէ կարեւորը ոչ թէ ձեւակերպումն է, այլ անոր իմաստը: Կրնայ «հարուստ ինքնավարութիւն», «լայն ինքնուրոյնութիւն» ըլլալ ու ճիշդ չէ, կ'ըսէ Կազիմիրով, համառօտ սահմանումներէն զատել թէ ինչն է որոնելին. համաշխարհային, դաշնակցային կայերը թէ ինքնավար կարգավիճակը: «Ռուսաստան անոնց կողմն է որոնք հանդէս կու գան կարգաւորման արագ հասնելու ի նպաստ» կ'աւելցնէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ մէջ տիրող բռնութիւնը կը տարածուի եւ մեծ համեմատութիւններ կ'առնէ: Էր երբեմն որ աշակերտները ակնածանք ունէին դասատուներուն առջեւ եւ նոյնիսկ որոշ վախ մը, այսօր դասատուներն են որ սարսափի մէջ են, ծեծ կ'ուտեն, կը վիրաւորուին եւ չի բաւեր, անշուշտ, «դժուար արուարձան» որակումով ամէն ինչ բացատրել: Վերնոն, Սեվրան, Կարժլէ-Կոնէս եւ այլ վայրերու դպրոցներուն մէջ պատահած վերջին օրերու դէպքերը աւելի քան մտահոգիչ են, դեռ կայ ռաքէթը աշակերտէ աշակերտ: Ազգային ոստիկանութեան տնօրէնները իրենց վիճակագրութիւններուն մէջ 6,47%-ի նուազում մը ներկայացուցին ոճրագործութեան եւ յանցագործութեան մէջ 1995-ին, բացի անչափահասներու մօտ, ինչ որ կրնայ միայն յուսահատութեան մղել: Ի վերջոյ, ոճրագործութիւնը միշտ գոյութիւն ունեցած է, անչափահասներու եւ պատանիներու յանցագործութիւնն է (տէլէնքանս) որ նոր երեւոյթ մըն է եւ ան է որ ամէն օր աւելի կը ծաւալի:

ՕԴԻՆ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ պատճառ է կանխահաս մահերու, գլխաւորաբար՝ Փարիզ եւ Լիոն ըստ Հանրային Առողջապահութեան Ֆրանսական Ընկերութեան հրատարակած տեղեկագրին: Ամէն տարի 260-էն 350 Ֆրանսիլիէն (փարիզեան շրջանը ապրող) եւ 35-էն 50 ալ Լիոնցի կը մեռնին նախատեսուածէն առաջ, սրտի, անօթային թէ շնչառութեան կապուած հիւանդութիւններէ:

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ մէջ իշխանութիւնները ձերբակալած են զօրավար մը եւ գնդապետ մը պատերազմական ոճիրի ամբաստանութեամբ: Այս ձերբակալութիւնը պատճառ է որ Պոսնիոյ Սերպերու «կառավարութիւնը» խզէ բոլոր յարաբերութիւնները Պոսնիա — Հերցեկովինի Դաշնակցութեան հետ: Վճռականօրէն կը պահանջէ որ միջազգային հաւաքականութիւնը կարգի հրաւիրէ մահմետական կողմը, ապահովութիւն տալով որ պիտի չհակազդէ մահմետականներ ձերբակալելով: Պոսնիոյ կառավարութիւնը կ'ընդունի որ ութ բանտարկեալ ունի (Սերպերը՝ 11 կ'ըսեն) որոնց կարգին զօր. Տիւքիչ որու ձերբակալութիւնը պատշաճ է Տէյթընի համաձայնագրին, ուր Տիւքիչ պատերազմի ոճրագործ կը նկատուի:

ԱԼԺԷԻ մօտ գտնուող հիւանդանոց մըն է այս անգամ որ, թիրախ եղած է ոճրափորձի մը, որու հետեւանքով հինգ մեռեալ կայ եւ 22 վիրաւոր: Թակարդ կառք մը կեցած է սրտաբողական բաժանմունքի առջեւ եւ պայթած:

ՊԱՊԸ սրտպուեցաւ կրճատել իր այցելութիւնը Լաքուիփուլաս (Կուաթեմալա) Փետրուար 6-ին եւ հրաժարիլ Մայր տաճարը երթալէ մեծարելու համար սեւ Քրիստոսը: Պաշտօնապէս այս փոփոխութիւնը հետեւանք է աննպաստ օդին,

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ԱՆՈՒՆ՝ «ԱՅԺՄ»

Յունուարի վերջին շաբաթը Հայաստանեան մամուլը ունեցաւ նոր անուն մը եւս. «Այժմ»: Ան մէկ տարի մը տարբերութեամբ կը կրկնէ իր պատկանած քաղաքական կազմակերպութեան անունը՝ ԱԺՄ (Ազգ. Ժողովրդավարական Միութիւն). նոյն ատեն յստակօրէն կը ստանձնէ ներկայէն ուղղակի պատկանելիութիւն մը: Ան այսօրուան թերթն է:

Շրջանի մը երբ Հայաստան նոր եկին ձգած է խորհրդարանական ընտրութիւնները եւ կը պատրաստուի նախագահականին (Սեպտեմբեր 1996) եւ երբ փակուած է ընդդիմադիր ճակատի մամուլին կարեւոր մէկ հատուածը, կրկնակի իմաստ կը ներկայացնէ քաղաքական մամուլի նոր անուն մը: Յատուկ պարագայ մըն ալ որ կը ներկայանայ այս թերթով, անոր ուղղակի տեղական կազմաւորութեան տէր քաղաքական խմբաւորումի մը պատկանելու երեւոյթն է, ինչպէս օրինակ ՀՀՇ-ն: Մինչդեռ այս մարզին միւս կարեւոր երկու անունները՝ «Ազգ»ը եւ «Երկիր»ը (ներկայիս փակուած) կը պատկանին Սփիւռքէն ներգաղթած կուսակցութիւններու (ՌԱԿ-ին եւ ՀՅԴ-ին):

«Այժմ»ը շաբաթաթերթ է. այս առաջին թիւը կը կրէ Յունուար 24 - 30 թուականը: Ունի «Ազգ»ի, «Հայք»ի ծաւալը, ութ էջ է: Գլխաւոր խմբագիրն է Վիգէն Սարգսեան. լոյս տեսած է 2000 տպաքանակով: Գլխաւոր խմբագիրէն զատ, այս թիւին մէջ գրութիւններ ստորագրած են ԱԺՄ-ի ծանօթ անուններէն Շաւարշ Քոչարեան ու Մուրատ Սարգսեան, Գէորգ Ցարութիւնեան, Ինգա Զարաֆեան, Վաակ Թարխոչեան, եւայլն: Եւ երբ մարդ կը տեղեկանայ թերթին պատկանելութեան, քիչ մը զարմանալի կը թուի հոն բացակայութիւնը ԱԺՄ-ի գլխաւոր անունին՝ Վազգէն Մանուկեանի, որ թէեւ մամուլի մարդին անծանօթ մը չէ: Զկայ նաեւ Դաւիթ Վարդանեանի ստորագրութիւնը:

Առաջին ակնարկով մը շաբաթաթերթը այսօրուան ու նաեւ երէկուան հարցերու իւրովի մօտեցումով նոր շունչ մը բերելու տպաւորութիւնը կը գործէ: Աւելորդ է թերեւս ըսել որ գրութիւններու գլխաւորները իշխանութիւնը քննադատող բնոյթ կը կրեն. անոնցմէ գլխաւորն է առաջին էջի «Խորտակուած պատրանքների եւս մէկ տարի» խորագրուած անստորագիր գրութիւնը որուն վերջին մասին մէջ կ'ըսուի. «Մարդիկ ապրում են իրենց կեանքով, իշխանութիւնները՝ իրենց, եւ այդ ուղիները չեն խաչաձեււում», բաւական չեշտ իրապաշտութեամբ ամփոփելով ներկան:

Դէպքերը դիտելու եւ անոնց անդրադառնալու այդ իրապաշտութիւնը նոյն էջին վրայ կը յայտնուի «Վարչապետի շուրջ» խորագրուած տողերուն մէջ ալ. ակնարկելով վարչապետ Հ. Բագրատեանի հրաժարականի շշուկներուն, խմբագիրը կը գրէ թէ պէտք է հարց տալ թէ «Ձեռնտո՞ւ է վարչապետի հրաժարականը նախագահին» ու ինք կը պատասխանէ. «Անկասկած, բայց քիչ ուշ: Անցած շաբաթ նկատուած այս քաշքշուքը որ կրկնւում է ամէն ամիս, լաւագոյն հող է նախապատրաստում արժէքաւոր կադրի փոխարինման համար»: Այս եզրակացութեան համաձայն, Հ. Բագրատեանի հրաժարման շշուկները անհիմն չեն այլ կը սպասուի յարմարագոյն ժամանակին:

«Մէկ տարի անց» խորագրուած կէս սինակնոց գրութիւն մըն ալ որուն վարը զետեղուած է «Ղարաբաղ Կոմիտէ»ի անդամ, Երեւանի նախկին քաղաքապետ Համբարձում Գալստեանի լուսանկարը, կ'անդրադառնայ անոր մահուան տարելիցին (Դեկտեմբեր 17): Կը մէջբերէ անոր չհրապարակուած արձանագրութեան «Յեղափոխութիւնները նախապատրաստում են ռոմանտիկները, կատարում են ֆանատիկները, իսկ արդիւնքներից օգտւում են սրիկաները: Մի խելօք մարդ» տողերը, աւելցնելով. «գուցէ սխալուած չենք լինի եթէ ասենք որ այս ճշմարտութիւնը վերաբերում է «Ղարաբաղ Կոմիտէ»ի բոլոր անդամներին»: Վերջաւորութեան թերթը կը տեղեկացնէ թէ յաջորդ թիւէն էջեր պիտի տրամադրէ Հ. Գալստեանի քաղաքական գործունէութեան տարիներու ընկերներուն: Ատով կը յուսան լոյս սփռել «քաղաքական այդ սպանութեան մի ինչ որ տրամաբանական վարկածի վրայ»:

Անցնելէ առաջ յաջորդ էջերուն, պէտք ըսել որ «Այժմ»ը կը յայտնուի նաեւ որպէս փափուկ հարցերու արագ լրատու մը. Յունուար 24 -- 30-ի այս առաջին թիւին առաջին էջին վրայ տրուած է արդէն լուրը թէ Արսէն Արծրունի ՀՅԴ-էն արտաքսուած է: Մինչդեռ այդ լուրը ՀՅԴ-ի պաշտօնական մամուլին մէջ լոյս տեսած էր Բիւրոյի Յունուար 30 թուակիր որոշումով: «Այժմ» տուած է նաեւ այդ արտաքսումին պատճառաբանութիւնը. «Դրօ»ի գլխաւոր ամբաստանեալին Ապահովութեան պետական վարչութեան տուած ցուցմունքները «հիմք են հանդիսացել 1994 թ. Դեկտեմբերի 28-ի Լ. Տէր-Պետրոսեանի հեռուստաելոյթի եւ հրամանագրի համար որով կասեցուեց ՀՅԴ գործունէութիւնը»:

Շ. Քոչարեան, Վ. Սարգսեան, Մ. Սարգսեան ստորագրուած երրորդ էջի երեք գրութիւնները ներկան ձեռք կ'առնեն քաղաքական, մամուլի եւ ընկերային դիտանկիւններէ. առաջինը իշխանութեան ուղղուած ծանր ամբաստանութիւններէ ետք ժողովուրդին կը յանձնէ մինչեւ նախագահական ընտրութեան թըւականը արթննալու եւ պարտադրելու այն մթնոլորտը որ «կը նպաստի, որպէսզի նրա ձայնը չկեղծուի, ընտրութիւնները իսկապէս արտայայտեն ժողովրդի կամքը»: Քիչ մը տարօրինակ է ընդդիմադիր կուսակցութեան մը առաջնորդ դիրքերէն հնչած այս ակնկալութիւնը որով խիմէ սպասուելիք գործը կը ձգէ «ժողովուրդ» կոչուած այն զանգուածին որ առօրեայ տքնումով հազիւ կրնայ իր գլխուն ճարը տեսնել:

Յաջորդ գրութիւնը որ ստորագրուած է Վիգէն Սարգսեան, ամփոփելով հանդերձ մամուլին պարզած պատկերը, անուղղակի այլ տեղին պատասխան մը կու տայ վերոնշեալ ակնկալութեան: Ան կ'ըսէ թէ թերթերու տպաքանակները «զառեշտօրէն» իջած են 5-7 հազարի ու փոխադրամիջոցներուն մէջ սուր յօդուածներու շուրջ տաք վէճեր չեն ըլլար այլեւս. «այսօր կարելի է գրել ուզածդ հրատապ թեմայի շուրջը, ոչ մի արձագանգ: Թերեւս միայն այն որ երբեմն լրագրողներին ծեծում են»: Անտարբերութեան ծաւալուն այս երեւոյթին մատնանշումին հետ խմբագիրը չի կորսնցներ յոյսը թէ «վերջը լաւ կը լինի»:

Հանրութիւնը զբաղեցնող հարցերը յայտնի է որ մաս կը կազմեն խմբագրութեան մտահոգութիւններուն. «Այժմ»ի առաջին թիւին մէջ ամբողջ էջ մը յատկացուած է աւանդատուներու հարցին. այսինքն, այն մարդոց որոնք բարձր տոկոսի (մինչեւ 40%) խայծէն հրապուրուած, իրենց խնայողութիւնները յանձնած էին այդ հաստատութիւններուն ու օր մըն ալ իմացան որ ոչ տոկոս ունէին գանձելիք, ոչ ալ մայր գումարները: Ըստ «Այժմ»ի գրութեան, միայն 1994-ին սնանկացած այս կարգի դրամատուն եւ ընկերութիւններուն վստահութեամբ կորսուած գումարները աւելի քան 30 միլիոն տոլար կը կազմեն: Յօդուածագիրը Ինգա Զարաֆեան կը քննադատէ պետական կառոյցները որոնք չեն փորձած կանխել աղէտը: Ան նաեւ յարմար չի գտներ այդ աղէտին պատասխանատուները որպէս յանցաւոր բանտարկելու լուծումը, քանի որ ատով խաբուածները ոչ մէկ յոյս կ'ունենան իրենց վնասը գոնէ մասամբ օր մը հատուցուած տեսնելու:

Ինչպէս ամէն նոր անուն, «Այժմ»ն ալ նոր ակնկալութիւններ կը ներշնչէ հայաստանեան մամուլի բաւական փշոտ մարզէն. որքան ալ ճիշդ չըլլայ առաջին թիւով մը վերջնական համոզում գոյացնել, ուշագրաւ է որպէս ընդդիմութեան թերթ, հոն նշմարուող այլընտրանքի բացակայութիւնը. ընդդիմութեան կողմէ բնական է իշխանութեան քննադատութիւնը. բայց որպէսզի յուսախաբութիւններու դէմ յուսալի փարոսի մը հանգամանքն ալ վայելէ, անհրաժեշտ է որ չըհանուածին տեղ այլընտրական առաջարկներ ալ բերէ. այս վերջին կէտին բացակայութիւնը գլխաւոր թերին եղած է Հայաստանի ընդդիմութեան մինչեւ այսօր ու հաւանօրէն նաեւ անոր միշտ լուսանցքի վրայ մնալուն պատճառներէն գլխաւորը: Եւ անշուշտ իշխանութեան ալ այս ճակատէն գլխացաւ չունենալուն մեծագոյն ապահովութիւնը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՆՓՈԽԱՐԻՆԵԼԻ ՊՈՒՐՃ-ՀԱՄՈՒՏԸ

(3) ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՌՈՅՑՆԵՐ. -- Պուրճ Համուտի հիմնական մշակութային կառոյցները կը բաղկանան Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան Լեւոն Շանթ Մշակութային Կեդրոնէն (ուր կը դասաւանդուին զանազան երաժշտական գործիքներ նուագել ու սոլֆէժ, պար, գծագրութիւն եւ քանդակագործութիւն), երկու թատերասրահներէն (Յ. Տէր-Մելքոնեան եւ Յովհաննէս Պօղոսեան), հեռատեսիլի հայկական կայանէն (ATN) եւ ձայնասփիւռի «Վանայ Ձայն» եւ «Ռատիօ Փէրըտայզ» կայաններէն:

Ասոնց առընթեր, մշակութային մարզին մէջ աշխատանք կը տանին Համազգայինի Հրատարակչատունը եւ 10-է աւելի տպագրական գործերով զբաղող հայկական հաստատութիւններ:

Պուրճ Համուտի Շաղգոյեան Կեդրոնին մէջ կը խմբագրուին «Ազդակ» օրաթերթը, «Բագին» գրական-մշակութային ամսաթերթը, «Կայծեր» պարբերաթերթը: Պուրճ Համուտի մէջ կը խմբագրուին «Մարզիկ» ամսաթերթը, «Ռազմիկ» պարբերաթերթը եւ «Արծիւ» շաբաթաթերթը:

Պուրճ Համուտի երկու թատերասրահներուն եւ ցուցադրասրահներուն, Զաւարեան թէ քաղաքապետապատկան դաշտերուն եւ հրապարակին վրայ անպակաս են ազգային-տօհմիկ փառատօները, երաժշտական համերգներն ու երգահանդէսները, երգի եւ արտասանութեան մրցանքները, թատերական ձեռնարկներն ու արուեստի գործերու ցուցադրութիւնները,

4) ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԱՌՈՅՑՆԵՐ. - Պուրճ Համուտի քաղաքապետապատկան մարզադաշտը համալիբանանեան առումով լաւագոյն մարզադաշտերէն մէկն է, ուր աւանդաբար տեղի կ'ունենայ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ամէնամեայ Մայիսեան Փառատօնը:

Այս մարզադաշտը նաեւ կ'օգտագործուի, որպէսզի պուրճ համուտեան գրեթէ բոլոր մարզական եւ մարմնակրթական խումբերը հոն կատարեն իրենց փորձերը:

Ասոր կողքին, Պուրճ Համուտի մէջ կը գործեն Ֆութպոլի կրտսերներու բազմաթիւ խումբեր, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Ֆութպոլի ներկայացուցչական խումբը, Պուրճ Համուտի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի պասքէթպոլի աղջկանց եւ տղոց հաւաքականները, նոյն մասնաճիւղի հեծելարշաւի եւ մարմնակրթանքի խումբերը. եւ առաւելաբար Պուրճ Համուտի մէջ տեղի կ'ունենան միջվարժարանային մարզական մրցումները՝ ԼԵՎԱՄ:

ԼԵՎԱՄ-ը իր շուրջ կը համախմբէ Լիբանանի հայկական բոլոր նախակրթարաններու եւ միջնակարգ ու երկրորդական վարժարաններու աշակերտութիւնը, որպէսզի տարեկան մարզական թէ մարմնակրթական մրցումներու շրջագիծին մէջ թէ՛ մարզուին այդ մրցումներուն նախատեսութեամբ եւ թէ՛ մարզական առողջ մրցակցական մթնոլորտի մէջ, մասնակից աշակերտները ծանօթանան իրարու: Այս մրցումներուն աւարտին, մասնակից խումբերը կը մասնակցին նաեւ Մայիսեան Փառատօնի տողանցքին եւ հոն, իրենց ձեռք բերած արդիւնքներուն հիման վրայ, յաղթական մրցակիցները կը ստանան իրենց մրցանակները:

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Կեդրոնական եւ Շրջանային Վարչութիւններուն գրասենեակները կը գտնուին Պուրճ Համուտի մէջ, իսկ Պուրճ Համուտի Հ. Մ. Ը. Մ.-ը ունի իր առանձին ակումբը:

5) ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. - Պուրճ Համուտը, մնալով իր հայ ազգաբնակչութեան հաւաքական դիմագիծին, հետըզհետէ կը վերածուի մանր ճարտարարուեստի, դրամատնային կեդրոններու, գրասենեկային թէ առեւտրական համալիրներու ամբողջութեան մը:

Արաքս փողոցը, Արմենիա պողոտան իր ամբողջութեամբ, Պլանքօ Կեդրոնն ու Հարպոյեան Թրէյտ Սենթըրը, առաւել եւս Պուրճ Համուտի մայրուղիին երկու կողմերը դարձած են մանր ճարտարարուեստի, առեւտուրի զանազան գրասենեակներու եւ դրամատուներու կեդրոններ: Տակաւին չենք հաշուեր զգեստեղէնի եւ կօշիկի բազմաթիւ այն մանր գործարանները, որոնք հաստատուած են Պուրճ Համուտի նեղլիկ այլ փողոցներուն մէջ: Ասոնց վրայ կու գան աւելնալու ոսկիի եւ ադամանդի աշխատանոցները, ինչպէս նաեւ՝ մեքենագիտութեան, ատաղձագործութեան եւ հատոցի աշխատանոցներ:

Այս տուեալներուն լոյսին տակ, բնական է, որ կազմուէին իւրաքանչիւր արհեստի յատուկ արհեստակցական միութիւններ:

Գլխաւոր ճարտարարուեստները կը բաղկանան կաշիի, կօշիկի, հիւսուածեղէնի եւ զգեստեղէնի ճարտարարուեստները, իսկ առեւտուրը կը ներառէ գրեթէ ամէն բան, որ ներածուած է կամ տեղական արտադրութիւն է:

***

Հոս կանգ կ'առնենք թուելէ Պուրճ Համուտի կառոյցները, վերջին՝ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ կարեւոր կառոյցի պատկերացումը ձգելով յաջորդ յօդուածի մը:

Բայց ա՛յս յօդուածի շրջագիծին մէջ կ'ուզենք անդրադառնալ ա՛յն ոգիին, որ կը տիրէր Պուրճ Համուտի մէջ մինչեւ 1970-ական թուականները, եւ ա՛յն ոգիին, որ կը տիրէ հիմա:

Կարեւորութեամբ չեշտեցինք այն ներդրումը, զոր կատարեցին Եղեռնէն ճողոպրած իրերայաջորդ ձեռներէց սերունդները, երբեմն սրբազան խենթերու վստահելով անկարելի թուող ձեռնարկներու իրագործումը, առանց դոյզն մտահոգութիւնն իսկ ունենալու, թէ համնիւթերն ու աշխատաւորները ուրկէ՛ պիտի ճարուէին: Կար հիմնական մտասեւեռումը: Պիտի ըլլա՛ր ան, որ պէ՛տք է ըլլար: Եթէ անհրաժեշտ էր այդ քայլը, ուրեմն պէտք է առնուէր: Ոչ մէկ համակերպումի, կացութեան յարմարելու, եղածով գոհանալու կեցուածք կը նկատուէր այդ սերունդի ճիգերուն մէջ: Լաւ օրինակ են նոյնինքն այժմու Սարդարապատ ակումբի, ի հնգոյէ ամէն նախնիթի, շինութիւնը, Լուսինեան եւ Նուպարեան վարժարաններու նախ փայտաշէն ու ապա աղիւսով ու շաղախով շինութեան դրուագները, «Պնակ Մը Կերակուր»ի ողջունելի նախաձեռնութիւնը, Զաւարեան Ուսանողական Միութեան կողմէ ուսումէ զրկուած պատանիներու եւ երիտասարդներու ջամբուած գիշերային դասընթացքները, Թատրոնի սիրահար սըրբազան միակ խենթի մը ճիգերով Պուրճ Համուտի մէջ «Լեւոն Շանթ» թատերախումբին աշխոյժ գործունէութիւնը աւելի քան երկու տասնամեակի վրայ երկարող ժամանակաշրջանի մը վրայ, եւայլն:

Այս ոգիին մէջ առկայ էր միշտ ժողովուրդին հետ ըլլալու եւ միշտ ժողովուրդին համար աշխատելու ձգտում մը, ուր եսակեդրոնութիւնն ու սեփական շահի ու փառքի որոնումը, անոնց համազօր էին ոճիրի, նենգութեան, անմարդկայնութեան, դաւաճանութեան:

Ողջունելի նախաձեռնութիւններ եւ նըման ոգի, համեմատական չափանիշով, տակաւին գոյութիւն ունին անշուշտ, բայց Պուրճ Համուտի հայ ազգաբնակչութիւնը կը թուի թէ մոռցուած ինքնութիւն մըն է այլեւս, ի տես այն հրմշտուքին, որ ի խնդիր աժան եւ ձրի վարձքի կամ շուկային մօտ ըլլալու մտահոգութեան, տեղի կ'ունենայ ճարտարարուեստա-առեւտրական նկատառումներով: Այս ընթացքով, բնակելի վայրերու սակաւացումով, Պուրճ Համուտ պիտի պարպուի իր հայ ազգաբնակչութենէն, եւ մարզական, բարեսիրական, մշակութային, կրթական եւ այլ հաստատութիւններ, որոնք այնքան տաժանակիր աշխատանքով մէջտեղ եկած են, պիտի պարպուին իրենց գոյութեան իմաստէն:

Հայ գործարար մարդոց անհեռատես այս վարուելակերպը իր անդրադարձը պիտի ունենայ ոչ միայն անհատ պուրճհամուտցիին, այլեւ հայութեան համալիբանանեան քաղաքական հզօրանքին վըրայ:

Նման մարդոց քաղաքացիական գիտակցութենէն եւ պատասխանատուութեան զգացումէ կախում ունի շատ բան: Եթէ

միայն սեփական շահի որոնում է անոնց մտասեւեռումը, թող ուրեմն բարեսիրութեան պատմուճանը չղնեն իրենց ուսերուն, երբ միայն հագուստէպ, հազիւ մէկ ձեռքի մատներուն թիւը հաշուող նման անձեր միայն կը գտնուին: Իսկ եթէ նպատակը կ՚ընդգրկէ նաեւ հայանուէր աշխատանքը, կարելի չէ ակնկալել այն շահերը, զորս այլ գործարարներ ձեռք կը բերեն տարբեր շրջապատներու մէջ։

Եւ եթէ ճիշդ է այն տեսութիւնը, որ իւրաքանչիւր շրջապատի մէջ ունեւորը հայրական հոգածութեամբ ու խանդաղատանքով պէտք է յարաբերի իր չքաւոր հայրենակիցին հետ, կարելիութեան սահմաններուն մէջ բարելաւելով անոր եկամուտները, նպաստելով անոր կենսամակարդակին ու բնակավայրին բարելաւման, ապա ուրեմն պէտք է համագործակցաբար նման գործարարներու, ձեռնարկէ Պուրճ Համուտի բնակարանային քաղաքականութեան ամբողջական վերանայման ու վերածրագրումին, թիկունք կանգնի քաղաքապետութեան, որպէսզի ոչ միայն առաջքը առնուի օրինազանցութիւններու, այլեւ հայ երեսփոխաններու եւ նախարարներու խողովակով, Պուրճ Համուտին անհրաժեշտ պետական նըպաստներն ու յատկացումները ապահովուին, նպատակ ունենալով նախ պուրճ համուտցիին Պուրճ Համուտ կեցութեան ապահովումը, ապա նաեւ անոր քաղաքացիական – բարոյական իւրայատուկ կերպարին կերտումն ու պահպանումը, որպէսզի ինք եւ, իր հերթին, ամբողջն կառչի անփոխարինելի այս կռուանին եւ ոգի ի բռին պայքարի անոր դէմ ուղղուած ամէն ոտնձգութեան դէմ:

Այլապէս, առանց ժողովրդային այս յենակին. աւազին վրայ կերտուած շէնքեր պէտք է համարուին անգա՛մ շքեղ համալիրները, որովհետեւ, կը կրկնենք, բնակելի վայրերու սակաւացումով՝

Պուրճ Համուտ պիտի պարպուի իր հայ ազգաբնակչութենէն, այսինքն՝ անոր կռուըն պաշտպաններէն:

Տաժանելի աշխատանքով մէջտեղ եկած մարզական, բարեսիրական, մշակութային, կրթական, կրօնական եւ այլ հաստատութիւններ պիտի պարպուին իրենց գոյութեան իմաստէն:

Եւ ա՛յս հսկայական դրամագլուխին վրայ կանգնած հայութեան քաղաքական համալիրանանեան հզօրանքը փուլ պիտի գայ:

Վերլուծումը կը ձգենք ընթերցողին: Հետեւանքները յստակ են:

ՅՈՒԼԱԿ ԹԻՒԹԻԼԵԱՆ

(Շար. 3 եւ վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայաստանի Փարիզի դեսպանատունը հայաստանցի չորս նկարիչներու ցուցահանդէս մը կազմակերպած էր, որու բացումը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի, Յունուար 31-ի երեկոյեան, հրաւիրեալներու բազմութեան մը ներկայութեան:

Դեսպանատան ներքնայարկը կը ցուցադրուէին Յովհ. Յարութիւնեանի, Վալմարի, Ռոպէր Էլիբեկեանի և Ալեքսանդր Գրիգորեանի գործերը:

Յովհ. Յարութիւնեան ծնած է Երեւան 1950-ին եւ իր գործերը 1980-էն ի վեր ցուցադրուած են բազմաթիւ երկիրներու մէջ: 1993-էն ի վեր մաս կը կազմէ «Բազմախառուցապաշտներ»ու խմբակին:

Վալմար ծնած է Գիւմրի 1948-ին: Ինքնաւական ծանօթ է Ֆրանսահայութեան, բազմաթիւ ցուցահանդէսներ տուած ըլլալով Մարսէյլ թէ Փարիզ (դեռ վերջերս):

Ռոպէր Էլիբեկեան, ծնած է Թիֆլիս 1941-ին եւ Երեւան հաստատուած է 1959-էն ի վեր: Արուեստի աշխարհի մէջ, «Էլիբեկեան ընտանիք»ը ծանօթ է, եւ բազմաթիւ գործեր եւ ուսումնասիրութիւններ նուիրուած են իրեն: Զանազան ցուցահանդէսներ տուած է նախկին Խորհ. Միութեան, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ:

Ալեքսանդր Գրիգորեան, ծնած է 1927-ին Գիւմրի: 1953-էն ի վեր կը մասնակցի միջազգային հաւաքական ցուցահանդէսներու:

Դեսպան Պ. Վիգէն Չիտէչեան, նախ հայերէն ապա ֆրանսերէն իր ուրախութիւնն յայտնեց որ հո՛ս, Հայաստանի հողին վրայ, կազմակերպուած է այս ցուցահանդէսը: Շեշտեց որ դեսպանատունը, այս ձեռնարկով, նպատակ չունի մրցակցութիւն մը ստեղծելու նման գործունէութիւն ունեցողներու հետ, այլ պարզապէս օժանդակելու եւ ծանօթացնելու Հայաստանի արուեստագէտները:

Ներկաները առիթն ունեցան գնահատելու արուեստագէտներուն նկարչական ձիրքը եւ նաեւ ծանօթանալու իրենց, քանի չորսն ալ ներկայ էին եւ իրենց անունով խօսք առաւ Վալմար, շնորհակալութիւն յայտնելով դեսպանատան որ կազմակերպած էր այս ցուցահանդէսը եւ առ ի երախտագիտութիւն պաստառ մը նուիրեց դեսպանատան:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՎՐԱՍՏԱՆ» ԹԵՐԹԻՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

Վրաստանի նախագահ Է. Շեւարնաձէի հրամանագրով, Թիֆլիսի «Վրաստան» թերթին 75-ամեակը Մայիսին կը նշուի պետական մակարդակով: Խմբագիր Վան Բայբուրթեանի տեղեկատուութեան համաձայն Թիֆլիսի պետական ակադեմական թատրոնին մէջ յատուկ երեկոյթ կը կազմակերպուի ու անոր կը հրաւիրուին Հայաստանէն եւ Սփիւռքէն ներկայացուցիչներ:

***

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ՀԱՅԿ. ՀԱՄԱՌՕՏ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ Բ. ՀԱՏՈՐԸ

Ամանորի նախօրեակին լոյս տեսած է Հայկական համառօտ Հանրագիտարանին Բ. հատորը որ կ՚ընդգրկէ Դ – Կ տառերով 2782 յօդուած: Հոն տեղ գտած են 1300 լուսանկար, 557-ը գունաւոր եւ 52 յատակագիծ, 21 գունաւոր քարտէս:

Տասը հազար տպաքանակով հատորը որուն առաջինը լոյս տեսած է 82 հազար տպաքանակով, 1990-ին, լայն տեղ տուած է Երեւանի, ԼՂՀ-ի, Կիլիկեան Հայաստանին եւ Գիւմրիի նուիրուած յօդուածներու եւ սփիւռքեան գաղութներուն:

Հանրագիտարանին նիւթական էական մասը կը տրամադրէ պետութիւնը. ունի նաեւ սակաւաթիւ հովանաւորներ: Խմբագրութիւնը հրատարակութեան պատրաստած է նաեւ Գ. հատորը: Ձեռնարկին գլխաւոր խմբագիրն է փրոֆ. Կոստանդին Խուդավերտեան:

***

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՆԱՆ

1995-ին Երեւանի Արմենիա, Դուին եւ Անի պանդոկները իջեւանած են աւելի քան 15 հազար զբօսաշրջիկ: Նախորդ տարի այդ թիւը եղած է մօտ 11 հազար: Հայաստան այցելած զբօսաշրջիկներու մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն եւրոպական երկիրներու քաղաքացիները, երկրորդ տեղը ՀԱՊ-ի երկիրէերէն հասնողները, յետոյ ԱՄՆ-էն եկողները:

***

ՄԵԹՐՈՆ 15 ՏԱՐԵԿԱՆ Կ՚ԸԼԼԱՅ

1996 Մարտին կը նշուի Երեւանի մեթրոյին 15-ամեակը: Այդ առիթով Հաղորդակցութեան եւ Փոխադրամիջոցներու նախարարութիւնը որոշած է որ 450 միլիոն Դրամ յատկացուի մեթրոյին վերանորոգումին:

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԺՈՂՈՎԻՆ

(1996 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19 – 27, ԱՏԻՍ ԱՊԱՊԱ – ԵԹՈՎՊԻԱ)

1996 Նոյեմբեր 24-էն Դեկտեմբեր 3, Պրազիլի մէջ պիտի գումարուի եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի «Առաքելութիւն եւ Աւետարանչութիւն» բաժանմունքին կողմէ կազմակերպուած միջազգային համագումար մը, որուն ընդհանուր նիւթը պիտի ըլլայ Հաւատք եւ Մշակոյթ: Արամ Ա. Կաթողիկոս այն համագումարին համար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչ նշանակած է Նիւ-Ճըրզիի Սրբոց Վարդանանց Եկեղեցւոյ հովիւ Նարեկ Ծ. Վրդ. Ալեէմէզեանը:

1996 Յունուար 19 – 27, Օրթոտոքս Եկեղեցիներու ներկայացուցիչները նախապատրաստական աշխատանքի համար հանդիպում մը ունեցան Ատիս Ապապայի մէջ եւ քննարկեցին Օրթոտոքս Եկեղեցիներու զանազան երկիրներու մէջ դիմագրաւած մարտահրաւէրները եւ անոնց ազդեցութիւնը աւետարանական պատգամի տարածման առաքելութեան հրամայականին դէմ յանդիման: Ժողովը ունեցաւ եօթը լիագումար եւ չորս խմբակային նիստեր: Ժողովի աւարտին 22 երկիրներէ ժամանած 34 եկեղեցական եւ աշխարհական ժողովականներ տեղեկագիր մը պատրաստեցին, որ որդեգրուեցաւ որպէս Պրազիլի ժողովին Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ տեսակէտին եւ կեցուածքին նախագիծը: Այս ժողովին իր գործօն մասնակցութիւնը բերաւ Նարեկ Վրդ., որ Չորեքշաբթի, Յունուար 24-ին կատարեց առաւօտեան ժամերգութիւնը, ներկայացուց իր զեկուցումը եւ ստանձնեց Դ. խմբակի քարտուղարութիւնը:

Ժողովականներ վայելեցին ջերմ հիւրասիրութիւնն ու մտերմութիւնը Եթովպիոյ Ուղղափառ Եկեղեցւոյ Պատրիարք Ապունա Փաւլոսին, եկեղեցական դասուն եւ հաւատացեալ ժողովուրդին: Ժողովական աշխատանքներու առընթեր, Յունուար 19 եւ 20-ին, հարիւր հազարաւոր բարեպաշտներու կողքին, անոնք ներկայ գտնուեցան Աստուածայայտնութեան եւ Յիսուս Քրիստոսի Մկրտութեան տօներուն: Նարեկ Վրդ. որպէս քոյր եկեղեցւոյ հոգեւորական, մասնակցեցաւ Փաւլոս Պատրիարքի նախագահած ջրօրհնէքի արարողութեան:

Կիրակի, Յունուար 21-ին, Նարեկ Ծ. Վրդ. պատարագեց, քարոզեց եւ ջրօրհնէք կատարեց Ատիս Ապապայի Հայոց Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ: Եկեղեցին հոգեւոր հովիւ չունի: Հազիւ 100 հոգի հաշուող հայ գաղութի կրօնական կարիքները կը հոգայ Վարդգէս Ա. Սրկ. Նալպանտեանը, որ նաեւ ամէն կիրակի արարողութիւն կը կատարէ: Վերջին անգամ պատարագ մատուցուած էր երկու տարիներ առաջ:

Յաջորդ օրերուն, Վարդապետը այցելեց նաեւ 180 աշակերտ հաշուող հայկական դպրոցը – աշակերտներէն 8 հատը միայն հայ–, հայկական ակումբը եւ հայորդիներու բնակարաններն ու գործատեղիները:

Շաբաթ, Յունուար 27-ին, նշուեցաւ Ատիս Ապապայի Սէնթ Ճորճ Եկեղեցւոյ 100-ամեակը: Կրօնական արարողութեանց նախագահեց եւ պատարագեց Փաւլոս Պատրիարք: Նարեկ Ծ. Վրդ. խորան բարձրացաւ եւ Պատրիարքին կողքին մասնակցեցաւ Հաղորդութեան մատակարարման եւ թափօրին: Ճաշի ընթացքին, Վրդ.ը շնորհակալութիւն յայտնեց Պատրիարքին, փոխանցեց Արամ Ա. Կաթողիկոսի ողջոյնները եւ բաժնեց իր տպաւորութիւնները:

Կիրակի, Յունուար 28-ին ան վերադարձաւ Նիւ-Ճըրզի:

ՊԱՏՈՒԽԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Պահ մը լռութիւն: Արմինէ ներսէն ինքզինքը պրկեր էր փրթելու աստիճան ու կը փորձէր տեղի չտալ իր բնական գուրգուրոտ, ջերմ, իգական մղումին՝ գըրկելու, համբուրելու, մտերմութեան ու սիրոյ բառերու գգուանքով պատելու զայն...:

- Նայէ Արմինէ, հիմա Ասկերանի հրապարակը կայնած աստնկ լուրջ հարցեր չենք կրնար լուծել:

- Ի՞նչ կ՚առաջարկես, գիտեմ որ կ՚աճապարես, աչքդ ճամբան է, ժամ առաջ ճակատ կ՚ուզես երթալ ... ես ալ անհամբեր եմ, քեզի չափ:

Իրարու նայեցան երկար ու լուռ, սիրոյ նման ջերմութեամբ ու երկչոտ մտերմութեամբ,

- Այս գիշեր...:

Բայց խօսքը կէս մնաց: Քիչ անդին զինուորական ճիփ մը կանգ առաւ, երիտասարդ տղայ մը դուրս ելաւ ու իրենց կողմը սկսաւ քալել:

- Ինծի համար եկաւ:

- Պիտի երթա՞ս հիմա:

- Բարեւ ընկեր Յակոբ:

- Բարեւ Լեւոն:

Զինուորը հարցական նայեցաւ երկուքին:

- Կ՚երթա՞նք կոր:

- Այո:

- Վայրկեան մը, հիմա կուգամ:

Զինուորը ետ իր ճիփը ուղղուեցաւ:

- Նայէ Արմինէ:

Ի՞նչ տեսաւ անոր աչքին մէջ որ յանկարծ ծակեց սիրտը: Բռնեց անոր ձեռքերը, ուժգին սեղմեց ու լուռ սպասեց երկվայրկեան մը «սխկա վերջին զգացականութիւնն է Յակոբ ... հոս պատերազմ է, հոս ոչ մէկ զգացում, ոչինչ ... պէտք է վարժուի արիւնի ահաւոր անգթութեան, չէ նէ կորսուած է» խորհեցաւ Յակոբ ու շարունակեց:

- Ես այս գիշեր կը փորձեմ ետ գալ, մեր տղոց հետ պէտք է ըլլամ, թէ հոն թէ հոս սակայն անպայման կը տեսնուինք ... քեզի ըսելիքներ ունիմ Արմինէ... հանգիստ սրտով կը խօսինք այս գիշեր, եղա՞ւ:

- Պիտի գա՞ս, վստա՞հ:

- Կը ջանամ ըսի ... պատերազմի ճակատ երբեք չես կրնար վստահ ըլլալ, որեւէ բանի: Մինչ այդ, դուն տեղաւորուէ, սկսէ աշխատանքի: Եթէ բանի մը պէտք ունիս, Սերժին հարցուր: Մեր տղան է:

Կարծր փայլ մը չողաց Յակոբին աչքին մէջ: Բայց Արմինէի տեսողութիւնը պղտորեր էր արդէն ու հազիւ արցունքը կրնար զսպել:

- Լաւ, զգո՛յշ եղիր միայն:

- Հոգ մ՚ըներ, Գիշերը կը տեսնուինք:

Դողացին Արմինէին շրթունքները, շունչը բռնեց ու զգաց իր մարմնին շարժիլը դէպի տղան «չէ չէ ... պէտք չէ...» ձայն մը կրկնեց ներսէն: Գլուխները մօտեցեր էին բայց չըպան:

- Մնաս բարով Արմինէ: Խնդա քիչ մը հէ:

- Երթաս բարով, դառնաս խէրով:

- Հա, սանկ իշտէ:

Խնդաց Յակոբ եւ այդ պահուն Արմինէին մէջ փրթաւ պրկումը եւ անօրինակ ուրախութիւն մը պայթեցաւ մէջէն, ինքն ալ խնդաց: Յակոբ քայլ մը առաւ դէպի ճիփը:

- Յակոբ, ինչպէ՞ս պիտի գտնես զիս:

- Կը գտնեմ:

Բառը արձագանգեց երկուքին գիտակցութեան մէջ լայն, տաք մտերմութեամբ ու զգացին թէ այդ վայրկեանին բան մը փոխուած էր իրենց միջեւ, թէ կեանքն ու կեանքի սէրը անհասկանալի եղանակով մը իրենց ճակատագիրները իրարու ոչ միայն մօտեցուցած այլ կապած էին: Արմինէ ետ դարձաւ ու հաստատ քայլերով ուղղուեցաւ դէպի հիւանդանոց:

Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 21, 1993, գիշերուան ժամը 11·15:

- Աչքս ճամբան մնաց:

Զպատասխանեց անմիջապէս: Ձեռքը բռնեց, մօմին մօտեցուց:

- Ի՞նչ եղեր է մատներուդ, սկրդեր ես, ի՞նչ ըրիր ամբողջ օր:

Ետ քաշեց ձեռքը:

- Բան մը չէ, ուրիշներուն ըրածին քով: Քիչ մը մաքրութիւն ըրի հիւանդանոցը: Կը վարժուիմ...:

- Արմինէ, խնդիրը ան է որ ժամանակ չունիս վարժուելու, երկու օր կայ առջիդ, այսօր եւ վաղը:

(Շար. 90)

(Շար. Ա. էջէն)

բայց Քահանայապետին անմիջական շըր-ջանակին համաձայն առողջական պատ-ճառներ կան: Նախապէս պատրաստած էր 50 հազար հոգիի առջեւ: Փետրուար 7-ին, Յովհ.-Պօղոս Բ. Նիքարակուա կ'անցնէր եւ հակառակ իր բացայայտ յոգնութեան, կը խօսի 1997-ի (Փարիզ) եւ 1998-ի ճամ-բորդութիւններուն մասին:

ԳՐՈԶՆԻԻ մէջ (Չէչէնիա) հակառուս ցոյցերը միշտ կը շարունակուին: Փե-տըրուար 6-ին, երրորդ օրն էր որ ցու-ցարարներ (այս անգամ՝ աւելի քան 10 հազար) կը հաւաքուէին գլխաւոր հրա-պարակը եւ կը պահանջէին Ռուսերու մեկնումը: Թռաններէ Թռուցիկներ կը նետուէին ժողովուրդին, ուր կ'ըսուի թէ անկախապաշտներու շարժումը այլասե-րած է եւ այլեւս գող-աւազակներէ կազ-մուած խմբակներ են ու ռուս զօրքը ե-կած է պաշտպանելու համար բնակչու-թիւնը: Ռուսերը, ինչպէս կը տեսնուի, կրկին դիրք փոխած են եւ զօր. Տիխոմի-րով, ընդհակառակն, կ'ամրապնդէ զօր-քերը: Քանի մը օր առաջ, յայտարարած էր որ Մոսկուա կը փոխէ Չէչէնիոյ իր քաղաքականութիւնը եւ նախատեսել տը-ւած էր զօրքերու հեռացում մը:

ՍԱՆ-ՍԵՊԱՍԹԻԷՆԻ (Սպանիա) մէջ, սպաննուած է Ֆերնանտօ Մուխիկա, նախ-կին փաստաբանը վարչապետ Կոնսալէ-սի եւ արդարադատութեան ընկերվարա-կան նախկին նախարարին եղբայրը: Ըն-կերվարական թեկնածու էր Մարտ 3-ի ընտրութիւններուն: 62 տարեկան, Մու-խիկա նոր զոհերէն մէկն է ԷԹԱ-ին, (ան-ջատողական պասք շարժում):

ՄԱԿ-ը սնանկութիւն պիտի հռչակէ տարւոյն վերջ, եթէ մինչ այդ նիւթական իր տագնապին լուծում մը չգտնուի: Ներկայիս պարտքը 420 միլիոն տոլար է (2,1 միլիառ Փր.): Մատակարարու-թեան ընդհ. փոխ-քարտուղարը կոչ ը-րած է պարտատէրներուն (գլխաւորը՝ Միացեալ-Նահանգներ) որ գիտակցին իրենց պատասխանատուութեանց: Ուա-շինկթըն այժմ 5 միլիառ Փրանքի պարտք ունի:

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ Ապահովագրութեան Ազգ. Սնտուկը (ՔՆԱՄ) հրապարակեց ուսումնասիրութիւն մը դեղերու գոր-ծածութեան վրայ: Անկէ կը պարզուի որ Ֆրանսացիք օրէ օր աւելի դեղ կը գոր-ծածեն եւ այդ սպառումին գլուխը կը հասնին Ասփիրինը, Տոլիփրանը եւ Թե-մեսթան: Մարդիկ այլեւս չեն հանդուր-ժեր նուազագոյն ցաւին եւ անմիջապէս դեղի կը դիմեն, գլխաւորաբար հան-դարտեցուցիչներու: Տարուէ տարի անձ-կութիւնը աւելցած է եւ անոր հետ Փրո-զաքի գործածութիւնը: Դեղագործ մը կը յայտնէ թէ ապականութեան եւ արեւին վնասներն ալ պատճառ են ամէն տեսա-կի դարմանումներու:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառատունի (փարքինկ) մը մէջ դիակը գտնուած է Գրանդին-վեստպանքի փոխ-նախագահ՝ Ալեքսէյ Բուտենկոյի, 26 տարեկան: Դրամատան 48-րդ պատասխանատու մըն է որ կը սպաննուի երեք տարուան ընթացքին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր հօր՝ Զաքարիա Թաշճեանի թարմ յիշատակին Ռոզին Թաշճեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 14-ին Տօն է Տեառնընդառաջի:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Ե-կեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատրիարքի փոխանորդ

Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆ Ժերմի «Զաւօ Շանթ» մասնաճիւղի վարչութիւնը Փե-տըրուար 9, Ուրբաթ գիշեր ժամը 21-ին անդամական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները սովորա-կան ժամադրավայրը:

Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ եւ ճշդա-պահ ըլլալ:

OFFRE D'EMPLOI

l'École TEBROTZASSÈRE

RECHERCHE

SON DIRECTEUR ADMINISTRATIF

BAC + 4

Sérieuses références exigées.

Envoyer lettre de motivation et C.V. avec photo au journal qui transmettra.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Փետրուար 11, Ե. Կիրակի Զկնի Ծննդեան:

Այսօր Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, Պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի եւ Շրջանի Եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորա-կաններուն համար:

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քա-րոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագէն անմիջապէս ետք, ժամը 13-ին, Փէր - Լաշէզի գերեզմանատան Եւրոպայի Առաջնորդներու Դամբանին առջեւ Ազօթք կ'ըլլայ՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկ-եանի համար:

Երեքշաբթի, Փետրուար 13՝ Տեառնընդառաջի նախատօնակ:

Կէսօրէ ետք, ժամը 4.30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճա-րին մէջ, երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Տեառնընդա-ռաջի Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մո-մավառութիւն տեղի կ'ունենան:

Ծանօթ. - Տարուան առաջին Անդաս-տանն է որ կը կատարուի: Վերջինը տե-ղի կ'ունենայ խաչվերացի Տօնին երեկոյ-եան՝ Սեպտեմբեր 15-ին:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB- Jeunes IDF

Soirée Dansante

Le Comité de Jeunes de l'UGAB — Paris Ile-de-France vous convie

A SA SOIREE DEGUISEE

«FESTIVAL UGAB»

le Samedi 10 Février à partir de 22h30 au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e

Prix unique : 90 Frs (avec une boisson alcoolisée)

Interdit aux mineurs
La direction se réserve le droit d'admission.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ESPOIR POUR L'ARMENIE
ՅՈՅՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

L'ASSOCIATION
«ESPOIR POUR L'ARMENIE»
organise

4 SOIRÉES D'INFORMATION ET DE SOUTIEN

au profit des enfants d'Arménie

— **JEUDI 8 FEVRIER, à 20h30,** avec Mme la Baronne Caroline COX
Salon d'Honneur —
Hôtel du Département
52, avenue de Saint-Just —
13256 **MARSEILLE**

— **VENDEREDI 9 FEVRIER, à 20h30,** avec Bedros TERZIAN
Palais de la Foire
16, avenue Georges Clemenceau —
26000 **VALENCE**

— **SAMEDI 10 FEVRIER, à 20h30,** avec Bedros TERZIAN
Eglise Evangélique Arménienne
4, rue Paul Diday — 69003 **LYON**

— **DIMANCHE 11 FEVRIER, à 17h,** avec Mme la Baronne Caroline COX
Eglise Evangélique Arménienne
28, avenue Bourgain
55, avenue Victor Cresson —
92130 **ISSY-LES-MOULINEAUX**

Dans le Cycle de ses conférences,
Le Centre Culturel SAINT MESROB
recevra
le **Jeudi 15 Février à 20 heures 45**
M. ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire
qui donnera une
CONFERENCE
sur
«IGNACE MOURADGEA, CHEVALIER D'OHSSON,
Un Arménien catholique au service de l'Empire Ottoman»
au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS V°
M° Cardinal Lemoine / Monge.

— Entrée libre —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Pèlerinage à Jérusalem

A L'OCCASION DES FETES DE PAQUES ARMENIENNES

du 10 au 19 avril

Accompagné par : *Mgr Norvan ZAKARIAN* (Evêque des Arméniens de Lyon et de la Région Rhône-Alpes)
et *Varoujan SARKISSIAN* (Directeur de l'agence *Sevan Voyages*)

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԱՊՐԻԼ 10-ԷՆ 19

Կ'ընկերանան՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
եւ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Renseignements et Inscriptions :

SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	SECRETARIAT DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE LYON
31, rue d'Argenteuil	48, cours de la Liberté	295, rue André Philip
75001 PARIS	69003 LYON	69003 LYON
Tél. : 42. 61. 51. 13.	Tél. : 78. 60. 13. 66	Tél. : 78. 60. 47. 18

GRANDE SOIREE DANSANTE

AU PROFIT DE
L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

Sous la Présidence de Monsieur le Maire *René ROUQUET*
Sénateur du Val-de-Marne

DINER — DANSANT
avec
PAUL BAGHDADLIAN et son ORCHESTRE *ANI*

le VENDREDI 16 FEVRIER à partir de 20 heures 30

SALLE DU COSEC
Rue Léo-Lagrange / ALFORTVILLE

Tenue de soirée

Réservations :

- **Alfortville** — Station Schell : Tél. : **43 75 28 37;**
- **Issy-les-Moulineaux** — Restaurant Sayat-Nova : Tél. : **40 95 03 38;**
- **Arnouville-lès-Gonesse** — Epicerie Spitak : Tél. : **39 87 37 50.**

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9
VENDREDI
9 FEVRIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 18.785 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.785

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴՈՄԻՆԻԿԵԱՆ Հանրապետութենէն դէպի Պեռլին եւ Ֆրանքֆուրթ գերմանացի 189 զբօսաշրջիկներ փոխադրող Պոյինկ 757 օդանաւ մը ծովը ինկած է, Փետրուար 6-ին, օդը բարձրանալէն հազիւ 20 վայրկեան ետք: Ոչ մէկ վերապրող կայ: Դոմինիկեան Ալաս Նասիոնալէս չարթէր ընկերութեան այս օդանաւը վարձուած էր Թրքական Պիրկէն էռ ընկերութենէն եւ անձնակազմին 11 անդամները 13-ի վրայ Թուրք էին: Օդանաւը, 1984-ին շինուած էր եւ վերջին պահուն փոխարինած Պոյինկ 767 մը որ թէքնիք խանգարում մը ունէր: Կը կարծուի որ օդանաւը կայծակնահար եղած է, բայց, քննութիւնը դեռ (Փետր. 8) չէր կրցած բուն պատճառը հաստատել: Գերման օդաչուներու մէկ միութիւնը խնդրոյ առարկայ կ'ընէր կայծակի վարկածը եւ կը դատապարտէր տարաշխարհիկ (էկզօթիք) այս ընկերութիւնները որոնք գին կը կոտրեն եւ խնայողութիւն կ'ընեն ի հեճուկս ապահովութեան պայմաններուն: Բազմաթիւ դիակներ ջուրին երեսը կը ծփային եւ կարելի եղած է 79 մարմիններ ժողվել:

ՍԱՍՏԻԿ ՓՈԹՈՐԻԿ մը տակնուվրայ ըրաւ, Փետրուար 7-ին, Ֆրանսայի Ատլանտեան ափը, պասքէն Նորմանտական շրջան: Պորտոյի մէջ կին մըն ալ մեռաւ, հովէն արմատախիլ եղած ծառի մը տակ ճզմուելով:

ՊՈՒԹՐՈՍ - ՂԱԼԻ կ'ուզէ ելք մը գտնել առաջքն առնելու համար ՄԱԿ-ի սնանկութեան: Գտած լուծումն այն է որ սահմանափակ գումար մը ճշդուի իւրաքանչիւր Պետութեան որպէս անդամավճար: Այդ գումարը կրնայ ՄԱԿ-ի ընդհանուր պիւտճէին 20 կամ 15%-ը ներկայացնել: Իտալիոյ դեսպանը ՄԱԿ-ի մօտ դիտել կու տայ որ նման կարգադրութիւն մը պիտի նշանակէր որ եւրոպական երկիրները աւելի վճարեն քան Միացեալ - Նահանգները: Այս առաջարկը միայն Փաոլօ Ֆուլչիին բարկութեան պատճառ չէ եղած այլեւ եւրոպացի իր բոլոր պաշտօնակիցներուն: Ներկայիս ՄԱԿ-ի անձնակազմը 14.200 հոգիէ բաղկացած է եւ խօսք կայ նաեւ որ 10%-ի զեղչ մը ըլլայ: Պուտրոս-Ղալի, իր գտած լուծումով հրաժարիլ նուէր մը բրած կ'ըլլայ Ամերիկացիներուն որոնց բաժինը, ներկայիս, 25% է: 1995 Դեկտեմբեր 31-ին չվճարուած անդամավճարներու գումարը հասած էր 2,3 միլիառ տոլարի (11,5 միլիառ ֆրանք), այսինքն 500 միլիոն տոլար աւելի քան նախորդ տարին եւ 800 միլիոն տոլար աւելի քան երկու տարի առաջ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ աւելի խիստ ոճ կը գործածէ Չէչէնիոյ նկատմամբ: Զօրս օրերու ցոյցերը փոխանակ մեղմացնելու Մոսկուայի դիրքը, աւելի անզիջող դարձուցած են Ռուսերը: Ապահովութեան Խորհուրդը նոյնիսկ, բոլորովին դէմ արտայայտուած է զօրքին քաշուելուն:

ՑՈՒԻՑԵՐԻՈՅ դրամատուներուն մէջ 38,7 միլիոն զուիցերական ֆրանքի (150 միլիոն ֆրանք) անտէր հաշիւներ կան: Անոնք բացուած էին 1945-էն առաջ, մեծ մասամբ Հրեաներու կողմէ որոնց ցարդ մէջտեղ չեն եկած:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԱԳԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

Փետրուար 6-ին, Ազգային Ժողովը, համաձայն Հայաստանի Սահմանադրութեան, ձեռնարկած է Սահմանադրական Դատարանի ձեւաւորման:

Նիստին կարդացուած է այս առընչութեամբ Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի հրամանագիրը, ուր ան սահմանադրութեամբ իրեն տրուած իրաւասութեամբ կը նշանակէ այդ դատարանի 9-էն 4 անդամները, որոնք են. -- Նախկին գլխաւոր դատախազ՝ Վոլոդիա Յովհաննիսեան, Միքայէլ Սեւեան, Հրանտ Նազարեան եւ Գերագոյն Դատարանի նախկին անդամ՝ Ալվինա Գիւլումեան: Միւս անդամներն են՝ Հենրիկ Խաչատրեան, Վալերի Պօղոսեան, Վլադիմիր Սահակեան, նախապէս Արդարադատութեան Նախարար՝ Վահէ Ստեփանեան եւ Գագիկ Յարութիւնեան: Այս վերջինը ընտրուած է այս Սահմանադրական Դատարանին նախագահ: Կը դադրի միաժամանակ փոխնախագահի անցեալի իր պաշտօնը վարելէ, քանի նոր Սահմանադրութեամբ նման պաշտօն ալ չկայ:

***

ԼՂՀ-Ի ՆԱԽԱԳԱՀ՝ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Փետրուար 8-ին, ամերիկեան իր այցելութիւնները վերջ գտած ըլլալով, Ռոպէր Քոչարեան վերադարձած էր Երեւան, ուրկէ կ'անցնէր Ստեփանակերտ:

Նախապէս, արտայայտուելով Մինսկի խումբի գործունէութեան մասին, ան ըսած է թէ ԼՂՀ-ի իշխանութիւնները անհրաժեշտ կը նկատեն որպէս առաջնահերթ հարց լուծում մը գտնել ԼՂՀ-ի կարգավիճակին եւ ապահովութեան խնդիրներուն: Ան աւելցուցած է նաեւ որ ԼՂՀ-ն կը մերժէ կողմերէն մէկուն միւսին հանդէպ գերակայութիւն ընձեռող կամայական որոշում մը, ինչպէս նաեւ Ազրպէյճանի սահմաններուն մէջ մեկուսացած Ղարաբաղի գոյութեան ճգտող հեռանկարներ: Ռ. Քոչարեան նշած է որ որեւէ փաստաթուղթի մէջ չէ մատնանշուած որ Ղարաբաղ մաս կը կազմէ Ազրպէյճանի հողերուն: Անոնք եղած են Խորհ. Միութեան կազմին մէջ, ըսած է ան, որու փլուզումէն ետք ալ գոյացած են Ազրպէյճանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնները: Ռ. Քոչարեան վերջաւորութեան ըսած է թէ ինք կը տեսնէ խաղաղ կարգադրութեան մը կարելիութիւնը եւ եթէ Ազրպէյճան եւս ընտրէ խաղաղ գործընթաց, պատերազմ չըլլար:

***

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵՆԷՆ

Յունուար 26-ին Ֆրանսայի դեսպանատան մէջ հանդիսաւորապէս բացուած է տեղեկատուական գրադարանի կեդրոնը: Հոն կան 5 հազար հատոր գիրք՝ գրական, արուեստի, գիտական մարզերու մասին: Զատ բաժին յատկացուած է մանուկներու: Գրադարանին տնօրէնն է Արամ Գրիգորեան: Ընթերցարանը կրնայ ընդունիլ մինչեւ 60 ընթերցող: Հոն զետեղուած են տակաւին համակարգիչ, տեսույց, շարժանկարի պաստառ, էնթէրնէթ, եւլն.: Գրադարանը անվճար կը տրամադրէ այս ծառայութիւնները: Ունի արդէն 814 անդամ: Բացման օրուան ողջոյնի խօսք արտասանած է դեսպանատան մշակոյթի կցորդը՝ Պատրիկ Տօնապետեան:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

Փետրուար 6 / 8

«ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ» ՄԻԱՒՈՐՄԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Փետրուար 3-ին Լ. Տէր-Պետրոսեան ընդունած է «Հանրապետութիւն» միաւորման ներկայացուցիչները: Նախագահին եւ ՀՀՇ-ի, ՀՀԿ-ի (Հանրապետական Կուսակցութիւն), Քրիստոնեայ-Դեմոկրատական Միութեան, ՍԴՀԿ-ի, Մտաւորական Հայաստան Միութեան, ՌԱԿ-ի (լիպերալ-դեմոկրատ) պատասխանատուներու միջեւ ծաւալած ընդհանուր նիւթերը եղած են ընկերա-տնտեսական իրավիճակը, ներքին քաղաքական կեանքը, Խորհրդարանի եւ Ազգ. Ժողովի աշխատանքները, ԼՂՀ-ի հարցը եւլն.:

***

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՊԷՍ ԿԸ ՎՃԱՐՈՒԻՆ

Երեւանի ուսուցիչները մօտ օրէն կը ստանան երկար ատենէ ի վեր սպասած իրենց աշխատավարձքերը: Քաղաքապետը Քաղզործկոմի ֆինանսական եւ կրթական վարչութիւններուն յանձնարարած է անմիջապէս ապահովել ուսուցիչներու վճարումը:

***

Երեւանի Քաղզործկոմի կրթութեան վարչութիւնը հերքած է վերջին օրերուն տարածուած այն լուրերը ըստ որոնց, Փետրուար 2-ին, իր ենթակայութեան տակ գտնուող մանկապարտէզներուն մէջ «ակամայ հացադուլ» եղած է: Վարչութիւնը ճշդած է որ հացի մատակարարումի որեւէ հարց չէ եղած եւ չկայ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՉԷՉԷՆԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՔԱՐԻՒՂԱՏԱՐԻՆ ՃԱՄԲԱՆ

Չէչէնական պատերազմի սկիզբէն պարբերաբար ակնարկութիւն կ'ըլլար Կասպից ծովու քարիւղին արեւմուտք փոխադրութեան համար կառուցանուելիք խողովակաշարին հետ բախումներու առընչութեան: Այդ խողովակաշարին անցնելիք ճամբուն ճշդումը նիւթ եղաւ բազմաթիւ ժողովներու, սակարկութիւններու, Բաքուի, Մոսկուայի, Անգարայի եւ արեւմտեան մայրաքաղաքներու միջեւ որոնց ամէն մէկը կը ջանար իւղոտ պատառը ինք ձեռք անցընել:

Չէչէնիոյ կռիւներուն վերջին սաստկացումը, պատանդներու հարցը կրկին ուշադրութիւն կը հրաւիրեն այս առընչութեան վրայ: Այդ մասին հետաքրքրական վերլուծում մը բրած է Մոսկուայի «Վէք» (Դար) շաբաթաթերթը, յիշեցնելով որ չէչէնական ուժերու Տաղըստանի արարքները զուգադիպեցան Կասպից ծովին ազրպէյճանական եւ ղազախական քարիւղին փոխադրութեան աշխատանքներուն. արդարեւ, Դեկտեմբերի վերջաւորութեան սկսան նորոգութիւնները Բաքու - Թիֆլիս - Պաթում խողովակաշարին ու անոր մէկ թեւին որ Թիֆլիսէն պիտի հասնի Միջերկրականի Թրքական Եումուրթալըք նաւահանգիստը: Այս երկու ուղեգիծերն ալ կը շրջանցեն Ռուսաստանը:

Նոյն օրերուն Ղազախստանի Ընդերքի նախարարը կը յայտարարէր որ Կասպից ծովու քարիւղատարներու ընկերութիւնը եւ ամերիկեւղազախական միացեալ ձեռնարկութիւնը չեն յարգեր շինութեան ժամանակացոյցը այն խողովակաշարին որ ծրագրուած էր ղազախական քարիւղը Սեւ ծով փոխադրելու համար: Նախարարին կարծիքով, Ռուսաստանէն անցնելիք այդ քարիւղատարին շինութիւնը չի կրնար սկսիլ ժամանակին: Ատկէ մեկնելով, Ղազախստան պիտի քննէ այլ կարելիութիւններ: Ռուսական ճամբան Ղազախստանէն Նովորոսիսկ կը հասնի, անցնելով Աստրախանէն, Կըլիարէն, Գրոզնիէն, Թիխորեսկէն: Դեկտեմբեր 27-ին Ռուսաստանի Ուժանիւթի նախարարն ալ կը յայտարարէր որ ռուսեւղազախական քարիւղատարին շինութեան եւ նորոգութեան աշխատանքները պիտի սկսէին Յունուար 1-էն ետք: Բայց այդ թուականէն ետքի չէչէնական արարքները արգելք եղան այդ ծրագրին ու տակաւին ոչ մէկ աշխատանք սկսած է:

1993-ին եւ 95-ին ծրագրուած էր ուրիշ քարիւղատար մը որով թէ՛ ճամբան պիտի կարճնար, թէ Չէչէնիան դուրս պիտի ձգուէր. այդ մէկը պիտի անցնէր Բուդեննովսկէն ուր անցեալ Յունիսին Չէչէնները պատանդ առնելու առաջին արարքը գործեցին: Այսօր աւելորդ է բսել որ լքուած է այդ ծրագիրը: Նոյնն է պարագան Կըլիարէն անցնելիքին որ ծրագրուած էր 1994-ին:

Այս բոլորը պատճառ են որ Ղազախստան նախընտրէ Կասպից ծովուն յատակէն անցնելիք քարիւղատար մը որ Ազրպէյճանէն ու Վրաստանէն Եումուրթալըք պիտի հասնի:

Ռուսական եւ այլ աղբիւրներու համաձայն Թուրքիա եւ արեւմտեան Եւրոպայի կարգ մը երկիրներ Վրաստանի եւ Ազրպէյճանի ճամբով զէնք, զինամթերք եւ խորհրդականներ ղրկած են չէչէն ըմբոստներուն: 1995 Նոյեմբերին ալ Թուրքիա ՕԹԱՆ-էն կը պահանջէր որ հաւաքական պատժամիջոցներ կիրարկէ Ռուսաստանի որ անակնկալօրէն մեծ թիւով աւելցուցած էր Հիւսիսային Կովկասի մէջ զինուորական իր ներկայութիւնը: Նոյն հարցով դանդատ ներկայացուցած էին Չէչէններն ալ: Անոնք Կըլիարէ արարքէն ետք պահանջած էին որ ռուսական զօրքերը քաշուին թէ՛ Չէչէնիայէն, թէ՛ Հիւսիսային Կովկասէն:

Այսօր ակներեւ է որ բախումներու բազմաթիւ կէտեր տեղծուած են ազրպէյճանական եւ ղազախական քարիւղին Ռուսաստանէն անցնող փոխադրութեան ճամբուն վրայ:

Ռուսական թերթին յօդուածագիրը կը յիշեցնէ թէ Մասաչուսէցի համալսարանէն դասախօս մը անցեալ Սեպտեմբերին կ'ըսէր թէ ԱՄՆ պէտք է Կասպից ծովու ափակից երկիրներուն ալ ապահովութիւնը երաշխաւորէր, ինչպէս արաբեւպարսկական Ծոցի երկիրներուն: Հաւանական անկայուն վիճակ մը կրնար հոն ալ «Կասպեան մրրիկ» մը շղթայազերծել: Ներկայիս, Ծոցի պատերազմէն ի վեր հինգ տարի անցած է. ատոր մէկ կարեւոր հետեւանքն ալ այն եղաւ որ Թուրքիա հակակշռէ Հիւսիսային Իրաքը ուր քարիւղի եւ կազի կարեւոր պաշարներ կան: Այդ շրջանին մէջ 80-ական թուականներէն սկսեալ կազատար եւ քարիւղատար խողովակաշարներ շինուած են որոնք կը հասնին Եումուրթալըք:

«ՀՌԱԿ» - «ՌԱԿ» ՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ՍԱՀՄԱՆԱԶԱՏՈՒՄԻ ՀԱՐՑԸ

Վերջերս կուսակցական մամուլին մէջ լոյս տեսած որոշ գրութիւններ ու շշուկներ հանրային կարծիքին ուշադրութեան յանձնեցին խլրտումներ, վերիվայրումներ որոնք դետին ունէին Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը (ՌԱԿ): Որքան գիտենք, կեդրոնական վարչութիւնը վտարումի, կախակայումի որոշումներ արձակած է: Վերցած է կուսակցականներու պարտադրուած արգելքը՝ «Անկախութիւն» թերթին մասնակցելու. այս երկշաբաթաթերթը կուսակցական խմբակի մը նախաձեռնութեամբ սկսած էր լոյս տեսնել ԱՄՆ-ու մէջ, 1995 Փետրուարին ու կեդրոնին կողմէ գրեթէ այլախոհ ձեռնարկ նկատուած: Անոր խմբագիրն է տոքթ. Վաչէ Ղազարեան:

Այս արգելքին ջնջումը ու այլախոհ նկատուած տարրերու «օրինականացում»ը տուեալներ են որոնք կը հաւկցնեն թէ պառակտումները վայր ունին կուսակցութեան զուտ սփիւռքեան թեւը (ծանօթ է որ կուսակցութիւնը «Հայաստանի Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւն» – ՀՌԱԿ անունով 1991-էն ի վեր կը գործէ նաեւ Հայաստանի մէջ, ուրոյն կազմով):

Սակայն կարդալէ ետք կուսակցութեան երկու թեւերուն (ՌԱԿ – ՀՌԱԿ) կողմէ 1996-ի սկիզբէն եղած հրապարակումները, յայտնի կը դառնայ որ «խլրտում» բառը թեթեւ կը մնայ բնութագրելու պարզուածը: Ան լուրջ պառակտում է որով գրեթէ յստակ գիծով մը իրարմէ կը բաժնուին նոյն կուսակցութեան ըՍփիւռքի եւ Հայաստանի կազմերը: Եւ մտածել որ կուսակցութեան կեդրոնը «Ներդաղթ»ի առաջին պատեհութեան Երեւան փոխադրած էր պաշտօնական իր մամուլը՝ «Պայքար»ը, պարբերաթերթի վերածելով զայն: Պէտք է ըսել որ տպագրական գործին Հայաստանեան դիներու աւելի մատչելի բնոյթը հաւանական կարեւոր դեր մը ունեցած էր այս կարգադրութեան մէջ. բայց միւս կողմէ, Սփիւռքն ալ զրկուած էր արդէն ամսաթերթի վերածուած ուրկաւոր շաբաթաթերթէ մը որուն թիւերը գրեթէ կը յաջողէին օրաթերթէն շաբաթաթերթի վերածումին ափսոսանքը մոռցնել:

ՌԱԿ – ՀՌԱԿ հակադրութեան վերջին օրերու յայտարարութիւնները կը կրեն Յունուար 30 եւ Փետրուար 1 թուականները. առաջինը կը պատկանի ՌԱԿ-ին, խորագրուած է. «ՌԱԿ-ը բծախնդրօրէն յարգած է ու կը յարգէ Հայաստանի Հանրապետութեան օրէնքները». լոյս տեսած է կուսակցութեան Պէյրութի թերթին՝ «Զարթօնք»ի մէջ: Գրի առնուած է ՀՌԱԿ-ի մէկ յայտարարութեան որպէս պատասխան: Այդ յայտարարութիւնը արդէն մատնած էր երկու կազմերու միջեւ լարուած վիճակը (տե՛ս. «Յառաջ», Յունուար 18): Ան ծայր առած է Սեպտեմբերի ընդհանուր պատգամաւորական ժողովէն: Լարումին գլխաւոր կէտը Հայաստանեան «կուսախնձոր»ն է. ՀՌԱԿ-ը ՌԱԿ-ը կ՛ամբաստանէր Հայաստանի օրէնքները խախտելով ու ներքին քաղաքական կեանքին միջամտելու փորձով:

Ատոր որպէս պատասխան «Զարթօնք»ի մէջ լոյս տեսած պատասխանն ալ իր կարգին կը մեղադրէր ՀՌԱԿ-ի գլխաւոր դէմք Ռուբէն Միրզախանեանը եւ կողմնակիցները «աժան ամբոխավարական մեթոդներով ժողովրդականութիւն ձեռք գցելու սին յոյսերով քաղաքական եւ տնտեսական ազատական բարեփոխումները հարուածելու փորձ»ով: Այդ նոյն խմբակը կը մեղադրուի նաեւ «Հայաստանի մէջ ՌԱԿ-ի հիմնած կառոյցներուն եւ հաստատութիւններուն գրաւումով, ՌԱԿ-ի կեդր. վարչութեան դէմ սուր ճօճելով» եւլն.: ՌԱԿ-ը անով կը մերժէ Հայաստանի օրէնքները ոտնակոխած ըլլալու մեղադրանքն ալ: Իր կարգին «օտար աղբիւրէ ջուր խմող եւ մութ ուժերու ծառայող քաղաքական այդ գաճաճներուն յերիւրանքները եւ ցեխարձակումները» կ՛ըսէ թէ չեն կրնար գիրենք շեղել Հայաստանի մէջ ազատական ռամկավարութիւնը զարգացնելու եւ հայրենի պետականութեան զօրակցելու առաջադրանքէն: Աւարտին կը նշուի թէ ՌԱԿ-ը կը դադրի քաղաքական, բարոյական եւ ամէն տեսակի զօրակցութիւն ու աջակցութիւն ընծայելէ ՀՌԱԿ-ին: Այս վերջինին կ՛արգիլէ նաեւ կուսակցութեան դրօշին, զինանշանին եւ քայլերգին գործածութիւնը եւ կուսակցութեան 70ամեակին նշումը: Նոյն առիթով «ՌԱԿ կեդրոնական վարչութիւնը հայրենի ժողովուրդին, պետական մարմիններուն, քաղաքական կուսակցութիւններուն եւ մամուլին կը յայտարարէ թէ ՀՌԱԿ իրաւունք չունի հանդէս գալու ՌԱԿ-ի անունով եւ կամ ներկայանալու իբրեւ իրաւայաջորդը անոր»:

ՀՌԱԿ-ի մամուլի դիւանին Փետրուար 1-ի Յայտարարութիւնը առաջին տողէն թիրախ ունի «Պէյրութեան խմբակը», որմէ հաւանաբար պէտք է հասկնալ կուսակցութեան Սփիւռքի կեդրոնը: Հակադրուելով անոր, Հայաստանեան կազմը կը շեշտէ թէ իր հիմնադրութեան և պաշտօնապէս արձանագրութեան թուականն է 1991-ը եւ թէ հիմնուած չէ նոյն թուականի Մոնրէալի 18-րդ պատգամաւորական ժողովին որոշումով: Ապա երկու թեւերուն միջեւ որպէս տարբերակումի կարեւոր յատկանիշ, ՀՌԱԿ բազմաթիւ անգամներ անուղղակի կը շեշտէ թէ ինք Հայաստանի մէջ օրինաւոր ներկայութիւն է, իսկ Պէյրութի կեդրոնը զուրկ է այդ յատկանիշէն: Յայտարարութեան վերջընթեր պարբերութեան մէջ կրկին կը մատնանշուի այս տարբերութիւնը երբ Հայաստանեան թեւը կը սահմանուի որպէս «օրինաւորապէս գործող գերիշխան պետութեան քաղաքական կուսակցութիւն», իսկ Պէյրութեան կազմը՝ «որեւէ երկրի կողմից պաշտօնապէս գրանցում չունեցող մարմին»: Ապա ՀՌԱԿ-ն ալ իր կարգին ՌԱԿ-ին կը մերժէ «աւանդական կուսակցութեան իրաւաժառանգորդութիւն»ը, քանի որ ան խախտած է 18-րդ եւ 19-րդ պատգամաւորական Ընդհանուր ժողովներուն որոշումները: Կ՛աւելցնէ նաեւ թէ կը մերժէ դրօշի, զինանշանի եւ քայլերգին գործածութեան արգելքը, քանի որատոնք «ամրագրուած են ՀՌԱԿ կանոնադրութեամբ եւ հաստատուած՝ Հայաստանի պետական մարմնի կողմից»:

Երեւութապէս կուսակցական ներքին տագնապի մը ներկայութեան ենք. սակայն տուեալները աւելի լայն շառաւիղով տրնչութիւններ կը մատնեն: Ուշագրաւ է որ ՀՌԱԿ-ը հայաստանեան օրինաւորութեան ու անկախութեան դիրքէն կը խօսի: Այլ խօսքով՝ Հայաստանցիները չեն ուզեր «դուրս»ի կուսակցութեան մը երկարաձգումը նկատուիլ: Կը հետեւի Հայաստանի իշխանութեան չհակադրըւելու կեցուածքի մը շեշտումը:

Այս երկու կէտերը ու այս պառակտումին ՀՅԴ-ի Հայաստանեան նոր կազմի նըշանակումին զուգադիպելու պարագան մտածել կու տան թէ հասարակաց հոլովոյթ մը խնդրոյ առարկայ է Սփիւռքէն Հայաստան անցած կուսակցութիւններուն համար: Ի՞նչ են բուն պատճառները այս ճակատի երկու գլխաւոր անուններուն Սփիւռքի եւ Հայաստանի կազմերուն միջեւ յստակ սահմանազատումի ջանքին: Ի՞նչու Հայաստանի մէջ օրինաւոր ըլլալու հանգամանքը կը շեշտուի: Նախագահական ընտրութեան դրաւորկով կարելի՞ է բացատրել այս երեւոյթները, թէ կան աւելի հիմնական պատճառներ: Սփիւռքի կուսակցութիւնները «ժամանակավրէպ» նկատող նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի դատումէն զերծ մընալու մտահոգութիւնն ալ դեր չունի՞ երկու կուսակցութեան տեղայնութեան ջանքին մէջ:

Հարցականներ որոնց պատասխանները կարեւոր դեր պիտի ունենան ՀՌԱԿ – ՌԱԿ պառակտումը եւ ՀՅԴ-ի հայաստանեան նոր կազմին նշանակումը բացատրելու համար: Այսօր, որոշ է որ դէպքերու այս զարգացումը նոր քաղաքականութիւն, նոր մարտավարութիւն ծրագրելու պարտաւորութիւն պիտի բերէ երկու կուսակցութեան սփիւռքեան թեւերուն: Ի՞նչ պիտի մնայ այդ պարագային անոնց «քաղաքական» բնոյթէն, քանի որ Սփիւռքը իշխանութեան ոչ աթոռ ունի ոչ ալ աթոռակ: Պիտի յօժարի՞ն անոնք Հայաստանի քաղաքական կեանքին մասնակցութիւնը ձգելու օրինաւորութիւն դաւանող կամ ատոր ձգտող իրենց թեւերուն, թէ ՌԱԿ – ՀՌԱԿ հակամարտութիւնը պիտի կրկնուի ու զօրանայ:

Հարցը վճռորոշ հանգրուանի մը առջեւ կը դնէ սփիւռքեան կառոյցներ որոնք 70 տարի սա կամ նա ձեւով գոյութիւն պահելէ ետք, Հայաստանի անկախութեամբ իրենց իսկական տեղը գտնել կարծած էին ու այսօր կրկին դուրս կը մնան, –կամ կը ձգուին–, խաղէն: Անգամ մը եւս իմաստութեան, պաղարիւնութեան անհրաժեշտութիւնը բաժին կ՛իյնայ Սփիւռքի կառոյցներու: Նոր դեբերու, նոր դիրքերու, նոր գործելակերպերու ծրագրումին մէջ գոնէ չմոռցուին անկախութեան խանդավառութեամբ սըխալ կամ հապճեպօրէն ճշդուած մեկնակէտներու դասերը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ, ՈՐՈՆՔ ԻՄ ՍՊԱՍԱԾՆԵՐՍ ՉԷԻՆ

Խմբագրատունէն ներս մտաւ ու զուարթ ժպիտ մը ցուցաբերելով նստաւ դիմացի բազկաթոռին մէջ: Շատ ալ դժգոհ չմնացի իր այցելութենէն, որովհետեւ յոգնած էի ու պիտի նախընտրէի քիչ մը ընդհատել աշխատանքս: Կը բաւէր որ համով զրոյց մը ունենայի այցելուիս հետ: Մանաւանդ որ բաւական երկար ժամանակէ ի վեր գլուխ գլխի չէի մնացած անոր հետ,

Քանի մը քաղաքավարական ու սովորական նախադասութիւններէ ետք, այցելուս աչքերուս մէջ նայեցաւ ու հարցուց.

- Է՛հ, ըսէ նայիմ, ի՞նչեր կ՛ընես:

Ժպտեցայ:

- Մէկ բան միայն: Կը ծերանամ:

Երբ այսպէս կ՛ըսէի, կը սպասէի անշուշտ որ ան բողոքէր, քաղաքավարական փոխադարձութեամբ մը յայտնէր թէ ո՛չ, այդքան ալ ծեր երեւոյթ չունէի:

- Այդպէս է, պատասխանեց: Ընելիք բան չկայ: Տարիները իրենք զիրենք պիտի զգացնեն:

Սրտնեղութիւն մը զգացի, բայց յայտնի չըրի: Շարունակեցինք խօսիլ հոսկէ հոնկէ: Ես ալ փոխադարձաբար իրեն հարցուցի թէ ի՞նչեր կ՛ընէր: Օ՜, շատ գոհ էր կեանքէն: Այլեւս չէր աշխատեր, ինքզինք չէր յոգնեցներ, աշխատելու պէտք ալ չունէր: Կը ջանար կեանքը վայելել:

- Պիտի ուզէի քու տեղդ ըլլալ, ըսի: Բայց ես չեմ կրնար թողուլ աշխատանքս: Գործը չի լքեր զիս: Զարտօնէր որ լքեմ: Ամէն օր չարաչար կ՛աշխատիմ: Կ՛աշխատիմ թէ՛ մարմնով, թէ մտքով: Սպառիչ ու յոգնեցուցիչ աշխատանք մըն է այս:

Երբ այս կ՛ըսէի, կը սպասէի անշուշտ որ առարկէր, ըսէր թէ աշխատանքը թարմ կը պահէ մարդս, թէ այդքան ալ յոգնած ու սպառած երեւոյթ չունիս, եւայլն: Այդպէս չըրաւ:

- Յայտնի է, պատասխանեց: Մեղք ես: Այսքան մի՛ աշխատիր: Դուն չես զգար, բայց առողջութիւնդ կը կորսնցնես: Եւ անգամ մը որ զայն կորսնցնես, այնուհետեւ...:

Նիւթ փոխեցի: Ջանացի բացատրել թէ որքան հաճելի աշխատանք մըն էր մեր աշխատանքը եւ թէ մարդ եթէ սիրելով աշխատի, այնքան ալ չի տուժեր: Գրողի մը ու լրագրողի մը համար աշխարհի ամէնէն հաճելի բանն է զգալ որ հազարաւոր մարդիկ գինքը կը կարդան, իրմով կը հաղորդուին:

- Ամէն օր ընթերցողներու հետ գլուխ գլխի կը մնաս, զգացումներ ու գաղափարներ կը փոխանակես անոնց հետ: Ասկէ աւելի մեծ երջանկութիւն մը կա՞յ: Դուն թերեւս չես կարդար գրութիւններս, բայց...:

Երբ այս կ՛ըսէի, կը սպասէի անշուշտ որ ըսէր թէ ընդհակառակն, ամէն իրիկուն կանոնաւոր կերպով կը կարդար ու կը գնահատէր եւայլն: Բայց այդպէս չըրաւ:

- Իրաւունք ունիս, ըսաւ: Կը ցաւիմ, բայց կարելիութիւնը չունիմ ամէն իրիկուն քեզ կարդալու: Ժամանակ ալ չկայ: Յետոյ, գիտե՞ս, մենք այլեւս կարդալն ալ մոռցեր ենք...

Հրամցուած սուրճը ըմպեց, ծխիկ մը վառեց եւ մեծ ախորժակով դուրս արձակեց ծխիկին մուխը: Յետոյ սկսաւ պատմել իր վերջին ճամբորդութիւններէն մէկուն մասին: Մինչեւ Հեռաւոր Արեւելք: Հոնկ Քոնկ, Թոքիօ, եւայլն: Առասպելական շրջապտոյտ մը, աշխարհի ամէնէն սուղ պանդոկներուն ու ճաշարաններուն մէջ:

- Դուն ինչո՞ւ չես ճամբորդեր, հարցուց վերջապէս յաղթական մարդու նայուածքով:

- Ես ալ կը ճամբորդեմ, պատասխանեցի: Բայց իմս քուկինէդ քիչ մը տարբեր է: Ես պարտաւորութիւններ ունիմ: Ուր որ երթամ պարտականութիւններ կը բեռցուին ուսերուս: Հանդիպումներ, բանախօսութիւններ, հարցազրոյցներ, հրաւէրներ եւ ընդունելութիւններ: Շատ ալ առիթ չեն տար որ ես իմ գլխուս մնամ, առանձինն ծրագիր մշակեմ: Իսկ ես չեմ դանդատիր: Կ՛երեւի թէ խենթ եմ:

Երբ այս կ՛ըսէի, գոնէ այս անգամ կը սպասէի որ առարկէր, յայտնէր թէ ճամբորդութեան այդ տեսակն ալ ունէր իր հաճելի ու առինքնող կողմերը եւ թէ թերեւս ինք ալ պիտի ուզէր իմ տեղս ըլլալ: Այդպէս չըրաւ:

-- Հարկաւ խենթ ես, ըսաւ: Այդքան ծախսելէ վերջ, այդքան հեռուները երթալէ ետք ինչո՞ւ ժամանակդ պիտի տրամադրես ուրիշին: Մարդ մէկ անգամ միայն կ՛ապրի: Աշխարհի վրայ տեսարժան այնքան շատ բան կայ որ...:

Է՜հ, այլեւս անհանդուրժելի դարձած էր: Սկսայ շուրջս նայիլ, յայտնի դարձնել թէ այս խօսակցութիւնը սկսած էր զիս նեղել: Լաւ կ՛ընէր եթէ մնաք բարով մը ըսէր ու մեկնէր: Բայց ան կը շարունակէր պատմել իր նախասիրութիւններուն մասին: Երբեք չէի գիտեր որ այսքան մակերեսային մարդ մը դարձած էր: Կը զարմանայի: Բայց այլեւս չէի ուզեր ընթացք տալ խօսակցութեան: Ուստի կը խուսափէի նոր նիւթ բանալէ: Միայն կը լսէի թէ որքան տխմար բաներէ հաճոյք կ՛առնէր, որքան սնամէջ բաներով կը խանդավառուէր, որքան եսակեդրոն հաճոյքներէ կը տարուէր:

Ի վերջոյ չդիմացայ:

- Իրաւ որ երանի կուտամ քեզի, ըսի: Որքան լաւ բան է այսքան թեթեւ ու փոքրիկ բաներով այսքան երջանկանալ: Մարդիկ ա՛յսպէս պէտք է ըլլան: Լուրջ աշխատանքը տխմարութիւն է: Կրնաս վստահ ըլլալ որ ես ալ քեզի պէս ըլլալ պիտի ջանամ:

Երբ այս կ՛ըսէի, այս անգամ գոնէ կը սպասէի որ զգար իմ հեգնական արտայայտութիւնս, զայրանար, ինքզինք նախատուած զգար, Բայց այդպէս չըրաւ: Ոտքի կանգնեցաւ եւ ուրախութեամբ ձեռքս սեղմեց մնաս բարով ըսելու պէս:

- Շնորհակալ եմ, ըսաւ: Հաճելի զրոյց մը ունեցանք: Եւ քեզի բան մը ըսե՞մ: Բնաւ չէի կարծեր որ զիրար այսքան լաւ պիտի հասկնանք: Ուրախ եմ որ բոլոր կէտերու վրայ համակարծիք ենք: Մնաս բարով:

Մնաս բարով ըսաւ, բայց ... չգնաց: Երբեք ալ պիտի չերթայ:

Որովհետեւ ան իրականութեան մէջ այցելու մը չէր, այլ իմ ներքին ձայնս էր, իմ երկրորդ եսը, ինքնութեանս այն միւս եսը որ իմ իրական ընդդիմադիրն ու հակառակորդն է, ձայն՝ որ միշտ դէմ կուգայ գաղափարներուս եւ որմէ եկած թելադրութիւններն ու պատասխանները երբեք իմ սպասածներս չեն:

Ռ. Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Յունուար 28-ին, Վալանս, Սուրբ Սահակ եկեղեցւոյ կից սրահներուն մէջ գումարուեցաւ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի Մատակարար Խորհուրդի համամսեայ լիակատար նիստը, մասնակցութեամբ փարիզեան, կեդրոնական եւ հարաւային Ֆրանսայի շրջաններու անդամներուն: Ժողովին նախագահեց Պետրոս Թերզեան:

Զեկուցումներ, տեղեկագրեր, 1996-ի գործունէութեան ծրագրեր, հայկական դպրոցներու օգնութեան ծրագիր եւ այլ հարցեր կազմեցին օրակարգի գլխաւոր նիւթերը:

Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը ապահոված է ֆինանսաւորումը չորս ծրագիրներու: Առաջինը Բաղրամեան շրջանի ջրամատակարարումն է Հայկական Դաշինք Հիմնարկին կողմէ, գին՝ 165 հազար տոլար: Երկրորդը, միշտ Բաղրամեան շրջանին մէջ մայրատան մը շինութիւնն է, որուն ծախքերը՝ 350 հազար ֆրանք, կը հոգան Շատ-սիւր-Ռոնի հայ համայնքը, Քաննի Հայերու բարեկամականը եւ Պ. Գլակ Ղազարեան: Ապա, Վանաձորի մէջ նախակրթարանի մը վերանորոգումը եւ սարքաւորումը Պ. Անդրանիկ Նուրեանի եւ անձի մը կողմէ վճարուած 1 միլիոն 540 հազար ֆրանքով: Չորրորդը Հայաստանի Պատմութեան Թանգարանի տանիքին վերանորոգութիւնն եւ Արուեստից Թանգարանի ջեռուցումն է՝ 50 հազար Ֆր., զոր կը նուիրէ Քաննի քաղաքապետարանը: Նաեւ, պէտք է աւելցնել Երեւանի Մաթեմաթիկի եւ Բնագիտութեան Լիսէի ննջարաններու բաժնի հիմնական վերանորոգումը զոր յանձն առած է Պօղոսեան գերդաստանը, ծախք՝ երկու միլիոն Ֆրանք:

1995 Յուլիսէն 1996 Յունուար 15, Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը ընդունած է երեք միլիոն 885 հազար Ֆր.ի նուիրատուութիւն եւ ծախսած է նոյն շրջանի ընթացքին 260 հազար Ֆր., գըլխաւորաբար որպէս աշխատավարձք եւ Միութեան պարբերականի հրատարակութեան եւ սպառման ու տարածման: Նոյն շրջանին մէկ ու կէս միլիոն Ֆր. փոխանցուած է «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի կեդրոնական հաշիւին, քանի մը օրէն կը փոխանցուի մնացածը: Երկու ու կէս տարուան մէջ, սաեղծումէն մինչեւ 1996, Յունուար 15, Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը գոյացուցած է 10 միլիոն 624 հազար Ֆր.: 1995-ին նոր նուիրատուներու թիւն է՝ 375: Ամէն ամիս «ազգ. տուրք»ի ձեւին տակ մասնակցողներուն թիւն է՝ 660: Նաեւ 146 խնամակալներ կը վճարեն տարեկան 250 Ֆր. զոհ ազատամարտիկներու եւ առաջին կարգի հաշմանդամներու զաւակներուն համար, որոնք ամէն ամիս կը ստանան նպաստ մը: Այս ալ կը պատկանի «Հայաստան» Հիմնադրամին: Ի մօտոյ, Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը պիտի ստանայ 250 հազար Ֆրանք Փրովանս-Ալփ-Քոթ տ'Ազիւրի Շրջանային Խորհուրդէն որպէս կանխավճար, խոստացուած 540 հազար Ֆրանքի նպաստին եւ 80 հազար Ֆրանք Կազ տը Ֆրանսէն: Լոյս ընծայելու համար ընենք թէ պարբերականին՝ «Լը Գուրիէ» բաժանորդագրուած են 213 հոգի, վճարելով 50 Ֆրանք տարեկան: Իսկ, Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը վերջին վեց ամիսներու ընթացքին կազմակերպած է հինգ հանրային ժողովներ՝ Ավինեոն, Մարսէյլ, Կրընոպլը, Անըմաս եւ Շարվիէօ: Նաեւ, Պ. Լեւոն Գույումճեան Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը նշանակած է իր բոլոր անշարժ գոյքերուն եւ ստացուածքներուն որպէս «լեկաթեռ իւնիվէրսէլ»:

1996-ի գործունէութիւնը իր զանազան ծրագիրներու ընդմէջէն պիտի ձգտի առաւել յանձնառու դարձնել գաղութը իր հաստատութիւններով եւ կազմակերպութիւններով, գործարար մարդոց ձեռնարկութիւններով, իր անհատներով մանաւանդ թափ տալով ամսական կանոնաւոր վճարումի (ազգային տուրք) ձեւին: Այսպէս, ոչ միայն շարունակել հանրային տեղեկատուութեան ժողովներն ու հանդիպումները քաղաքէ քաղաք, այլեւ Ֆրանսայի հայկական միութիւններուն ներկայացնել Հայաստանի կամ Արցախի համար հիմնական կարեւորութիւն ունեցող ծրագիրները եւ զանոնք մասնակից դարձնել ուղղակի Պետութեան շինարարական, տնտեսական, մշակութային, կրթական առաջնահերթ հարցերու իրագործման մասնակցութեան: Այս ուղղութեամբ առաւել հետաքրքրելու համար միութիւններն ու անհատները պիտի կազմակերպուի Փարիզէն, Լիոնէն, Մարսէյլէն հաւաքական ճամբորդութիւններ դէպի Հայաստան բայց նաեւ Ջանգեզուր եւ Արցախ ցոյց տալու համար, գրօսաշրջական վայրերէն անդին, «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի շօշափելի իրագործումները: Նոյնպէս, ոչ միայն պարբերականին բովանդակութիւնը բարելաւել, հարստացնել, այլեւ հրատարակել պրակ մը, իրագործել ժապաւէն մը, ներկայացնելու եւ ցոյց տալու համար Հիմնադրամին համասփիւռքեան

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Լ. ՄԱՐՏԻՐԵԱՆ
Բ. ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԿԱՐԺԱՆԱՆԱՅ

Գերմանահայ գաղութի 15 տարեկան տաղանդաւոր երիտասարդուհի Լուսին Մարտիրեան, իր պատանեկութեան օրերէն հետեւած «Քէօլնի Պետական Երաժշտանոց»ի քննական յանձնախումբին կողմէ «դաշնակահարի բացառիկ տաղանդ» ընտրուելով, արժանացաւ մասնակցելու Գերմանիոյ պետական երաժշտական մրցումներուն, երբ ներկայացուցիչը սոյն Երաժշտանոցի հարիւրաւոր աշակերտներուն:

Մրցումը տեղի ունեցաւ Քէօլնի Երաժշտական Բարձր Համալսարանի շքեղ համերգասրահին մէջ: Օրուան դատակազմը բաղկացած էր փրոֆ. Հանս-Էրմար Պախի գլխաւորութեամբ հինգ երաժշտական մասնագէտներէ, որոնք խիստ բծախնդրութեամբ ու քննադատական ոգիով հետեւեցան գրեթէ բոլորը արհեստավարժ, 15 – 17 տարիքներու միջեւ դաշնակահար ու դաշնակահարուհիներու ունկնդրութիւններուն:

Լուսին Մարտիրեան այդ մրցորդ խումբին ամէնէն երիտասարդն ու անփորձն էր, քանի իր մրցակիցներուն մեծամասնութիւնը արդէն անցեալ տարիներուն ալ նոյն մրցումին մասնակցած, յաջողութիւն արձանագրած էր եւ մանաւանդ անոնցմէ ոմանք կրկնապէս մրցանակներ ստացած էին: Հակառակ այս իրողութեան, ան ունեցաւ ինքնավստահ ու միեւնոյն ժամանակ համեստ ներկայացում մը Պախի Թոքաթայէն, Պրամսի Ինթէրմեծծոյէն եւ Քուրթակի Միքրօլիւտիէնէն բաղկացած յայտագիրով, որոնց վերջինը մասնաւոր հետաքրքրութիւն ստեղծեց դատակազմին մօտ, քանի որ Քուրթակ, իբր ժամանակակից ապրող երգահան, իր անսովոր յօրինակերպով հանրածանօթ դարձած է երաժշտական ասպարէզի մէջ եւ հետեւաբար իր ստեղծագործութիւնները մեծ թէքնիք կը պահանջեն:

Սակայն արժած էին այդ աշխատանքները, երբ փրոֆ. Պախ նոյն գիշերը յայտարարեց թէ Լուսին Մարտիրեան ստացած էր Բ. մրցանակը: Սա անհաւատալի արդիւնք մըն էր Լուսինի եւ իր վաստակաւոր ուսուցչուհիին համար, որովհետեւ ինչպէս որ բոլորին ծանօթ է, Գերմանիոյ պետական մրցումները տեղի կ'ունենան այնպիսի բարձր մակարդակով մը, որ տարիներու ընթացքին հետըզհետէ աճելով, վերջերս հասած են իրենց բարձրագոյն աստիճանին:

Մրցանակաբաշխութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մարտին, ձեռամբ՝ Քէօլնի քաղաքապետ Նորպերթ Պուրկէրի: Խիստ գնահատելի է Լուսինի այս յաջողութիւնը, սակայն մասնաւոր գնահատանքի արժանի է նաեւ անոր համար որ, իր այս ծանր աշխատանքներուն քով ան կը հետաքրքրուի հայ երաժշտութեամբ ալ եւ իր պատանեկութեան օրերէն ունեցած է զանազան առանձին ելոյթներ Քէօլնի Հայ Եկեղեցական Միութեան սրահին մէջ, մեծ խանդավառութիւն պատճառելով մեր հայրենակիցներուն:

Ասոնց կողքին, Լուսին հինգ տարիէ ի վեր կը մասնակցի Քէօլնի «Կոմիտաս» երգչախումբին իբր սոփրանօ, ու նաեւ վերջերս կազմուած «Նոր Ձայն» նուագախումբին՝ կիթառով ու երգեհոնով:

ԼՐԱՏՈՒ

եւ հայաստանեան կառոյց ըլլալը, իր արդէն իսկ խօսուն եւ օրինակելի իրագործումներով:

Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը իր կանոնագրին պիտի տայ հանրօգուտ կոչումը: Կը լրացնէ օրէնսդրական բոլոր պայմանները ատոր համար: Աշխատանքները, ուսումնասիրութիւնները ըսկսած են այս ուղղութեամբ:

Ժողովը գծեց աշխատանքի այլ ուղղութիւններ որոնք յատուկ ուշադրութեան առարկայ պիտի ըլլան: Ժողովի օրակարգին կարեւոր նիւթ դարձաւ Ֆրանսայի հայ գաղութի հայերէնի դպրոցներուն եւ դասընթացքներուն օգնութեան հարցը՝ հայերէնի ուսուցիչներու պատրաստութեան եւ կազմութեան ու նոր կառոյցներու ստեղծման գործին մէջ: Այս ուղղութեամբ թղթածրարներ ներկայացուած է ԻՍԻ-լէ-Մուլինօ կառուցուելիք դպրոցին համար, Դպրոցասէր վարժարանի շէնքերու բարեկարգման համար եւ Լիոնի Մարգարեան – Փափազեան դպրոցի նոր դասարաններու շինութեան համար: Թղթածրարները մանրամասնօրէն պիտի քննուին: Յիշենք որ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը պիտի յատկացնէ տարեկան եկամուտներու 5%-ը այս գործին: Այս որոշումը ստացած է 1995 Սեպտեմբերի Հոգաբարձուներու Խորհուրդին հաւանութիւնն ու քաջալերանքը:

***

«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամը իբրեւ սեւեռակէտ ունի Հայրենիքի եւ հայ ժողովուրդի վերակառուցումը, վերականգնումը: Ուստի, նպատակը ազնիւ է, ապաքաղաքական եւ համընդհանուր է: «Հայաստան» Հիմնադրամը պէտք է ըլլայ Հայութեան համախմբումի՝ եղբայրութեան շղթան եւ պատուանդանը Հայրենիք – Սփիւռք յարաբերութիւններու զարգացման եւ ամրապնդման:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Հիւանդանոցի նեղ պատուհանը նստեր էին: Առջեւնին լեռներու սեւ, հսկայ զանգուածը կը ցցուէր ու մթին կոյտերը՝ փլած շէնքերու: Ձիւն էր գիշերը եւ դեռին ճայնն ու գորտերուն կռկռոցը մեղմ թըրթռացում մը կուտային շուրջերնուն: Երբեմն կոնակէն, հիւանդանոցի կորսուած խցիկներէն ու սրահներէն մարդկային ցաւի աղաղակներ ալ կը հասնէին ու կը հալէին մութին մէջ: Մոմի երերուն լոյսին շուրջ կծկուած երկու կերպարանքները եղերական թելադրանք մը ունէին:

- Մարէ լոյսը: Կրակմար կայ, գիտես:

- Այո բայց չեմ սիրեր մութը … յետոյ ո՞վ կը տեսնէ այս ճղճիմ մոմը, ոչ իսկ Աստուած:

- Աչքդ ինչո՞ւ ճամբան էր, ես չըսի թէ երբ կուգամ:

- Գիտեմ, բայց ձեռքս չէ, քեզմով մըտահոգ էի…:

Յակոբ մօտեցուց գլուխը անոր ու ցած ձայնով խօսեցաւ:

- Ինծի նայէ, Արմինէ: Ամէն երկիր իր օրէնքը ունի: Ղարաբաղի օրէնքը, հիմա, մէկ է - փճացնել թշնամին, վախը սրտին մէջ դնել ի գին ամէն բանի որ անգամ մըն ալ հոս ոտք չկոխէ, հասկցա՞ր: Այսինքն՝ ան որ զօրաւոր ջիղ ունի ան կը յաղթէ, պիտի սպաննենք որ չսպաննըւինք: Գութ մութ չմնաց այլեւս, ոչ ալ աւելի նուրբ զգացումներ…: Այսինքն միակ տեղն է աս ուր պէտք չէր որ դայիր՝ եւ դուն ալ եկար: Ահլէն ուա սահլէն:

- Ա՞տ ինչ է:

- Արաբերէն է, կը նշանակէ «բարի եկար»:

Խնդացին: Յետոյ Արմինէ ոտքի ելաւ:

- Սուրճ մը բերեմ:

- Գէշ չըլլար, այո:

Առանձին մնացած, Յակոբ սկսաւ խորհիլ կնկան մասին «ժամ առաջ պէտք է ետ երթայ» խորհեցաւ «իր տեղը չէ հոս, շատ քաղաքակրթուած, նրբացած է Ղարաբաղի համար» ու երեւակայեց անոր վերջին վայրկեանը իր աչքերուն մէջ, ճամբու մը դարձուածքին, «ալ չեմ տեսներ» անցաւ մտքէն ու խուլ, թաքուն ցաւ մը կծկեց ներսը տեղ մը «սէրը նորէն պիտի մեռնի, չծնած»: Յակոբի համար կնկան ճակատագիրը շատ աւելի մեծ պատասխանատուութիւն էր քան իրը «ասիկա սէրէն շատ աւելի կարեւոր բան մըն է, որեւէ զոհողութիւն կը տանի ասիկա եւ չի բաւեր քաջ ըլլալ, պէտք է իմաստուն ալ ըլլամ որ այդ վայրկեանը երբ գայ՝ հասկնամ ինչ կ'ըլլայ կոր» խորհեցաւ, առանց շատ լաւ գիտնալու ինչի մասին կը մտածէր: Արմինէ ետ եկած էր:

Երբ սկսան սուրճը խմել, Յակոբ գլուխը անոր մօտեցուց:

- Լաւ, հիմա դանք նայինք ինչ ըրեր ես իմ ձգելէս ետք, մինչեւ գալս:

Արմինէ խնդաց:

- Գիտես Ասկերանը գիւղ մըն է, մէկ փողոց ունի, մէկ խանութ եւ մարդ շատ բան չի կրնար ընել…:

- Գիտեմ:

- Սակայն կեանքիս մէջ առաջին անգամն է որ այսքան կը մօտենամ մահուան, անոր հեռու եւ մօտ ներկայութեան:

- Ինչե՞ր կը զգաս:

- Օհ, ինչքա՜ն ծանր է ժամանակը հոս, շարժումները այնքա՜ն դանդաղ, ամէն ինչ աստիճան մը զսպուած, անձկալի, ձայները աւելի ցած, երկիւղած, կարծես թէ եկեղեցիի մէջ ես … չեմ գիտեր, երեւակայութի՞ւնս է որ ասանկ կ'ընէ…:

- Հաւանաբար:

- Տխական բան մը կայ կարծես օդին մէջ … չեմ գիտեր:

Կարճ պահ մը լռեց, սուզուած ինքնիր մէջ «վա՞խը մտած է սրտին մէջ» խորհեցաւ Յակոբ «կրօնական այս տրամադրութիւնը նոր է իր մէջ»:

Արմինէ սակայն գտած էր ինքզինքը, արտայայտութիւնը կեդրոնացած «ազնուոր կին է» մտածեց Յակոբ: Յետոյ շարունակեց իր բնական ձայնով:

- Հոս եկայ եւ Արշալոյսը գտայ: Կեանքոտ, շէն կին մըն է, ամուսինը նոր մեռեր է բայց բնաւ չի ցուցներ: Ձիս տնօրէնին քով տարաւ, ընկեր Ալեքսան, քաղաքավար, վճռական մարդ մը, զուտ Ղարաբաղցի … անանկ բարբառ մը կը գործածէր որ դժուարութիւն ունեցայ հասկընալու: Ձիս Արշալոյսին յանձնեց, հիւանդանոցին ծակը ծուկը պտըտցուց: Բայց Յակոբ, չես կրնար երեւակայել ինչ է վիճակը հիւանդներուն:

- Գիտեմ, գիտեմ:

- Չե՛ս գիտեր … հիւանդներ իրարու վրայ նետուած, սենեակները աղտոտ, դեղ-մեղ չկայ… սիրտս թըկտուեցաւ: 70 հիւանդներու չորս հիւանդապահուհի միայն, չորս հատ…:

- Աղքատ երկիր է մի մոռնար, պզտիկ աղքատ երկիր մը … պառկելու տեղ գտա՞ր:

- Այո, ատիկա կարգադրելը դժուար չէ: Միայն ես…:

Չշարունակեց: Յակոբ աչքերը փնտռեց:

- Ի՞նչ կայ:

- Քանի երկու օր ունիմ միայն, կ'ուզեմ բուն ճակատը երթալ:

- Ի՞նչ…:

- Այո:

Արմինէին թոնէն հասկցաւ թէ ինչ ալ ընէր պիտի չկրնար փոխել անոր որոշումը:

- Ինչո՞ւ:

- Չես հասկնար եւ օգուտ ալ չունի բացատրելը: Ինծի համար իսկ շատ յստակ չէ…: Բայց գիտեմ թէ պէտք է երթամ … դէպի մահ, հոն է ինչ որ կը փընտռեմ:

- Բայց ի՞նչ է փնտռածդ:

- Չեմ գիտեր, հաւատա խօսքիս, եթէ գիտնայի չէի փնտռեր:

(Շար. 91)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Փետրուար 11, Ե. Կիրակի Ջկնի Ծննդեան:

Այսօր Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, Պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի Փարիզի եւ Շրջանի Եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագէն անմիջապէս ետք, ժամը 13-ին, Փէր - Լաշէզի գերեզմանատան Եւրոպայի Առաջնորդներու Դամբանին առջեւ Աղօթք կ'ըլլայ՝ Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի համար:

Երեքշաբթի, Փետրուար 13՝ Տեառնընդառաջի նախատօնակ:

Կէսօրէ ետք, ժամը 4.30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենան:

Ծանօթ. - Տարուան առաջին *Անդաստանն* է որ կը կատարուի: Վերջինը տեղի կ'ունենայ խաչվերացի Տօնին երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 15-ին:

Չորեքշաբթի, Փետրուար 14՝ Տեառընդառաջ՝ Տօն Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ ի Տաճարն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 10-ին պատարագ կր մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ս. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերոմի «Ջաւօ Շանթ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Շալճեան, Պօյաճեան եւ Ճանիկեան ընտանիքներու հագեհանգստեան առթիւ. - Շալճեան ընտանիք 200 Ֆր., Պօյաճեան ընտանիք 200 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 14-ին Տօն է Տեառնընդառաջի:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն Ժերոմի «Ջաւօ Շանթ» մասնաճիւղի վարչութիւնը Փետրուար 9, Ուրբաթ գիշեր ժամը 21-ին անդամական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները սովորական ժամադրավայրը:

Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ եւ ճշդապահ ըլլալ:

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

GRANDE SOIREE DANSANTE

AU PROFIT DE
L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

Sous la Présidence de Monsieur le Maire *René ROUQUET*
Sénateur du Val-de-Marne

DINER — DANSANT
avec
PAUL BAGHDADLIAN et son ORCHESTRE *ANI*

le VENDREDI 16 FEVRIER à partir de 20 heures 30

SALLE DU COSEC
Rue Léo-Lagrange / ALFORTVILLE

Tenue de soirée

Réservations :

- **Alfortville** — Station Schell : Tél. : 43 75 28 37;
- **Issy-les-Moulineaux** — Restaurant Sayat-Nova : Tél. : 40 95 03 38;
- **Arnouville-lès-Gonesse** — Epicerie Spitak : Tél. : 39 87 37 50.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB- Jeunes IDF

Soirée Dansante

Le Comité de Jeunes
de l'UGAB — Paris Ile-de-France
vous convie
A SA SOIREE DEGUISEE

«FESTIVAL UGAB»

le Samedi 10 Février à partir de 22h30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Prix unique : 90 Frs (avec une boisson alcoolisée)

Interdit aux mineurs
La direction se réserve le droit d'admission.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Dans le Cycle de ses conférences,
Le Centre Culturel
SAINT MESROB
recevra
le **Jeudi 15 Février à 20 heures 45**
M. ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire
qui donnera une

CONFERENCE

sur
«IGNACE MOURADGEA, CHEVALIER D'OHSSON,
Un Arménien catholique au service de l'Empire Ottoman»
au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS Ve
M° Cardinal Lemoine / **Monge.**

— Entrée libre —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris - IDF

Cycle d'Histoire et de Civilisation arméniennes

Dans le cadre du cycle de conférences 1995-96, proposé par l'UGAB-Paris — Ile-de-France

«L'ARMENIE : SON HISTOIRE DANS LE XXème SIECLE»

avec Mme *CLAIRE MOURADIAN*, *Historienne, Chercheur au CNRS*

le Mercredi 14 Février à 20h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

POUR LA PREMIERE FOIS
A MARSEILLE

Café Théâtre

joué par la troupe de théâtre
de l'UGAB-*Paris*

le Samedi 17 Février à 20 heures 30

au profit des tables de l'UGAB en Arménie.

Réservations :		P.A.F. : 50 Frs
U.G.A.B	— 327, Bd Michelet, Marseille 9e	Tél. : 91. 22. 10. 45
Jean - Claude	—	Tél. : 91 87 19 90
Tavitian	—	Tél. : 91 85 80 90

Dans le cadre des manifestations
du **65ème Anniversaire** de la
Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

PAQUES A JERUSALEM

Accompagné par le R. P. ZADIK AVEDIKIAN

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril
(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
- Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille via Paris;
- Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
- Le logement Hôtel **Renaissance** à Jérusalem (4 étoiles 1ère classe en chambre double);
- Pension complète
- Les excursions et visites en autocar de luxe
- Assurance obligatoire.

Supplément chambre individuelle + 1350 Frs

S'inscrire avant le 20 Février — Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE

ATTENTION : Validité de Passeport minimum 6 mois.

Renseignements et inscriptions :

Tél. : 42 03 05 63 ou **91 77 84 70**

Visites : Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vièrge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers.

Couvent Arménien St-Jacques. Rencontre avec le Patriarche Arménien de Jérusalem Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN.

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 10-11
SAMEDI - DIMANCHE
10 11 FEVRIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.786 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.786

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ աւելի քան 4 միլիոն գործազուրկ արձանագրած է Յունուարին, ինչ որ աննախընթաց է երկրին համար: Այս թիւը բնակչութեան 10,8%-ին կը համապատասխանէ:

Իր - Տէ - Էֆ-ի նախագահութեան թեկնածու է նաեւ Ֆր. Լէոթար, Ա. Մադըլէնէ ետք: Հանրապետական Կուսակցութիւնը եւ կեդրոնը զօրավիգ են իրեն ընդդէմ Մադըլէնի: Ժիսքար տ'Էսթէն, Մարտ 15-ին միայն պիտի յայտնէ թէ կրկին թեկնածո՞ւ է իր աթոռին թէ ոչ: Ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ Մարտ 31-ին:

ՊԱՊԸ, այս անգամ, ջերմ ընդունելութեան արժանացած է Մանակուա (Նիքարակուա), ուր սուլոցներով դիմաւորուած էր 1983-ին: Նախագահուհին ոչ մէկ ջանք խնայած է ջերմեռանդութիւն, նոյնիսկ զուրգուրանք ցոյց տալով Ս. Քահանայապետին հանդէպ: Փետրուար 9-ին, Պապը Վենեցուելա կ'անցնէր:

ԼԻՏՈՒԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Ատոլֆաս Սլեժեվիսիուս պաշտօնանկ եղած է Խորհրդարանին կողմէ, անվստահութեան բանաձեւի մը հետեւանքով զոր ներկայացուցած է նախագահը՝ Բրազաուսկաս: Վարչապետին այս պաշտօնազրկումը անխուսափելի կը թուէր այն գայթակղութենէն ի վեր որ ծագած էր Դեկտեմբեր 20-ին, երբ Հանրապետութեան երկու մեծ դրամատուները անկարող կը հռչակուէին վճարում կատարելու, 60.000 խնայողներ զրկելով իրենց խնայողութիւններէն եւ արգելք դառնալով նաեւ աշխատավարձերու եւ թոշակներու վճարումին: Կը յայտնուէր թէ վարչապետը որ, Զինուորական գացած էր, սնանկութեան հռչակումէն երկու օր առաջ քաշած էր իր խնայողութիւնները՝ 135 հազար լիտաս (108 հազար ֆրանք) երկու դրամատուներէն մէկէն: Ինք եւ Ներքին Նախարարը օգտուեր են նաեւ նպաստաւոր տոկոսէ մը: Պաշտօնանկ եղած վարչապետը մեծ վարկ կը վայելէր սակայն Արեւմուտք, մանաւանդ դրամական շրջանակներու մէջ:

ԴՈՄԻՆԻԿԵԱՆ Հանրապետութեան ծովը ինկած օդանաւը բանավէճի նիւթ դարձած է, մանաւանդ որ ճամբորդութիւնը կազմակերպող ընկերութեան արկածի տեսակէտը չընդունուիր: Օդանաւորդութեան գերմանական տնօրէնութիւնը ոչ միայն չոր ոճով հերքած է արկածի (կայծակնահար) վարկածը այլեւ հաստատած որ կայծակը կրնայ վնասել, բայց ոչ օդանաւին անկումին պատճառ ըլլալ: Թրքական ընկերութեան տնօրէնն պնդելը կ'ըսէ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Անաթոլ Ֆրանս վարժարանին (6-րդ թաղամաս) մէկ հսկիչը դաշունահարուած է 17 տարեկան երիտասարդի մը կողմէ, որ քանի մը ժամ ետք ձերբակալուած է: Հաստատուած չէր, փետրուար 9-ին, թէ, այս նախկին աշակերտը ի՞նչ պատճառով վարժարան մտած էր:

Վ. ԺԻՐԻՆՈՎՍԿԻ 25 տարուան քաղաքային ամուսնութենէ մը ետք որոշած է կրօնական պսակ ըլլալ: Արարողութեան, որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 11-ին, Մոսկուա հրաւիրուած է եւ ներկայ պիտի ըլլայ Ժ.-Մ. Լը Փէն:

ԹՄՐԱՄՈԼՆԵՐՈՒ համար փոխարինող նոր ապրանք մը հրապարակ կը հանուի՝ Սիւպիւթեքս, որ բժիշկները կրնան յանձնարարել 28 օրուան շրջանի մը համար: 65% համեմատութեամբ պիտի հատուցուի Ընկերային Ապահովութեան կողմէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՇԱՔԷ ՎԱՐՍԵԱՆԻ

Փետրուար 7-ին, Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Շաքէ Վարսեան, ծանօթ դէմք մը Սփիւռքահայութեան:

Բուն անունով Վարսենիկ Պօյաճեան, ողբացեա՛լը ծնած էր 1925-ին Նիկոսիա (Կիպրոս) եւ յաճախած տեղւոյն նախ Մելքոնեան - Ուզունեան, ապա՝ Մելգոնեան կրթական հաստատութիւնները: 1943-ին փոխադրուած է Պէյրութ եւ ուսումը շարունակած ամերիկեան Համալսարանը: 1946-ին ներգաղթած է Հայաստան եւ յաճախած համալսարանի բանասիրական բաժնի Հայոց լեզուի եւ գրականութեան ճիւղը: 1965-էն աշխատած է «Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթի խմբագրութեան մէջ, որպէս բաժնի վարիչ: Գ. Սեւանի եւ Վ. Պետոյեանի գործակցութեամբ սփիւռքահայ դպրոցներու համար պատրաստած է «Հայ գրականութիւն» դասագիրքը:

1946-էն եղած է Գրողներու Միութեան անդամ եւ 1968-էն անդամ՝ Խորհ. Միութեան Համայնավար Կուսակցութեան:

Հեղինակ է կարգ մը ստեղծագործութիւններու եւ անգլերէնէ թարգմանութիւններու:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ԿԸ ՄՆԱՅ

Ղարաբաղի Արտաքին Նախարարը՝ Արկադի Ղուկասեան եւ Հայաստանի մօտ ԼՂՀ ներկայացուցիչ Ալեքսան Յարութիւնեան Հինդշարթի, Փետրուար 8-ին Միացեալ-Նահանգներէն վերադարձան Երեւան: Ռոպէր Քոչարեան առողջական պատճառներով դեռ Նիւ-Եորք է:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

փետրուար 7/9

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՓՈԽ-ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

Ոչ պաշտօնական աղբիւրներէ ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Ռուսաստանի Արտաքին Նախարարի Ա. տեղակալ Բորիս Պաստուխով, որու առաքելութիւնը կը կայանայ շրջանային հակամարտութեանց կարգաւորութեան հարցերով զբաղելու մէջ, Շաբաթ, Փետրուար 10-ին Երեւան կ'երթայ, կ'ենթադրուի որ ան կ'այցելէ նաեւ Ազրպէյճան եւ Վրաստան:

***

ԳՈՐԻՍԻ ՄԷՋ ՓՈԹՈՐԻԿԸ ԱՒԵՐՆԵՐ ԳՈՐԾԱԾ

Փետրուարի 6-էն 7 լուսնալիք գիշերը սաստիկ փոթորիկը մեծ աւերներ գործած է Գորիսի շրջանը: Հովուն արագութիւնը քաղաքին մէջ շուրջ 130 քմ.ի հասած է, իսկ քաղաքէն դուրս՝ 180 քմ.ի:

***

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի Արդարադատութեան նախարարութեան մօտ արձանագրուա՞ են երկու նոր կուսակցութիւններ: Անոնցմէ առաջինը կը կոչուի Հայ Աշխատաւորներու Կուսակցութիւն, իսկ երկրորդը՝ Հայաստանի Սոցիալիստական Կուսակցութիւն:

***

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ֆութպոլի Հայաստանի հաւաքականին մարզումի շրջապտոյտը իր աւարտին կը մօտենայ: Նախավերջին բարեկամական խաղը տեղի ունեցած է Ուրուկուայի ամէնէն ծանօթ խումբերէն «Փենիարոլ»ի դէմ, որ վերջ գտած է 2 - 1 արդիւնքով, այս վերջինոյն յաղթանակով: Հայաստանի կէտը նշանակած է Վարազդատ Աւետիսեան:

***

Հայաստանի պատանեկան հաւաքականն ալ քանի մը շաբաթէն կը մեկնի Մալթա, մասնակցելու՝ Եւրոպայի ախոյեանութեան: Խումբին գլխաւոր մարզիչն է Սէյրան Գալստեան:

***

Լ. ՂԱՐԱԲԱՂ ԻՆՔԶԻՆՔ ԿԸ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷ

Լ. Ղարաբաղի մէջ պատերազմական գործողութիւններու աւարտէն ի վեր վերաշինուած են 1400 տուներ, որոնց 405-ը Մարտակերտի շրջանին մէջ, 344-ը՝ Մարտունի, 184-ը՝ Ասկերան, 144-ը՝ Հադրութ, 40-ը՝ Շահումեան, Շուշի եւ Ստեփանակերտ՝ 29-ական տուն: Նախատեսուած է 1996-ին գործածութեան յանձնել 4500 քառ. մեթր բնակելի տարածութիւն:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԻ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Ենի Եիւզեըլ» օրաթերթը Փետր. 4-ի թիւով հրատարակած է 88 հատորներու ցանկ մը. այդ հատորները Մ. Քէմալ 1932-37 տարիներուն մասնաւոր պաշտօնակատարի մը միջոցով փոխ առած է Պոլսոյ Համալսարանին գրադարանէն: Ուշագրաւ է որ ցանկը կը վերաբերի երկրին արեւելեան խնդրին եւ յատկապէս Հայկ. Հարցին: Թերթը կ'ըսէ թէ ինք միակն է որ ձեռք անցուցած է այդ ցանկը: Յատկանշական է գիրքերուն ընտրութիւնը այդ թուականին, այն պատճառով որ Մ. Քէմալ նախընտրած է դիմել օտար հեղինակներու, մինչդեռ այսօր իսկ թուրք հրապարակագիրներ ու պատմաբաններ գրեթէ միշտ կը դիմեն թրքական աղբիւրներու:

Ստորեւ այդ ցանկէն անուններ.

Հ. Ճ. Փէրիս. - Արեւելեան Տագնապը եւ Մեծաւոր Արեւելքի անգլիական քաղաքականութիւնը, անգլերէն, 1897:

Մալքոլմ. - Սուլթանը և իշխանութիւնը, անգլերէն, 1899:

Տոքթ Կրիմէ. Միւսթէր Համալսարանի պատերազմական դասախօսութիւնները, գերմաներէն, 1914:

Տոքթ. Գարլ Շթրուփ. - Քաղուածքներ Արեւելեան Հարցին վերաբերեալ միջազգային համաձայնութիւններէն, գերմաներէն, 1916:

Էտուար Գազալէ. - Արեւելեան Հարցը եւ անով զբաղողներուն համար քանի մը խօսք:

«Թուրքիոյ Ապագան». - Արեւելեան Հարցին մասին փորձ մը եւ լուծման առաջարկ մը, Տոքթ Մէհմէտ Էմին կողմէ գերմաներէնէ քաղուած:

Հանս Ռոհտէ. - Գերմանիա առաջաւոր Ասիոյ մէջ, 1916:

Աւստրիացի իշխան Անտրասիի արեւելեան քաղաքականութեան վրայ կատարած ուսումնասիրութիւնները:

Կարլ Մարքս. - Արեւելեան Հարցը. Ղրիմի դէպքերուն մասին 1853-1856 տարիներուն գրուած նամակներուն վերհրատարակութիւնը:

Սի. Պի. Նորման. - Հայաստան եւ 1877ի ձեռնարկները:

Թուրքեւռուսական պատերազմին պատմութիւնը:

Ռուսաստանի նեղուցներու յարձակողականը, գերմաներէն 1892:

Սի. Պի. Տիքսըն Ճանսըն. - Թուրքեր Փոքր Ասիոյ մէջ:

Ուիշըրտ Նոլս. - Թուրքերուն ընդհանուր պատմութիւնը:

Սալմոն Ֆոն Կօխ. - Օսմանցիներու այսօրուան պատմութիւնը կամ անցեալի պետութիւնները, գերմաներէն, 1748:

Վեր. Է. Վ. Ֆրէզըր. - Թուրքիոյ, Օսմանեան Կայսրութեան հին եւ ժամանակակից պատմութիւնը, 1854:

Նիքոլա Եորկա. - Օսմանեան պատմութիւնը, գերմաներէն, 1908:

Ճորճ Ֆաուլըր. - Թուրքիա, ծագման պատմութիւնը, զարգացումը եւ Օսմանեան Կայսրութեան անկումը, 1854:

Էտուըրտ Սի. Քրիզի. - Օսմանցի Թուրքերուն պատմութիւնը, 1878:

Համմէր. - Օսմանեան պատմութիւն, գերմաներէն, 1840:

Մաքս Զիլպէրշմիթ. - Դարուն Արեւելեան Հարցը, գերմաներէն, 1923:

Պատերազմի մասին Թուրքերու ազդարարութիւններ, յորդորներ եւ յիշատակներ, գերմաներէն, առանց թուականի:

Ֆոն Ֆէսիոլ. - Նկարներով թուրք գինին յատկանիշները, գերմաներէն, 1789:

Ճ. Էլլը. - Սուրիական ճանապարհորդագրութիւն, գերմաներէն, 1915:

Լուսինեան. - Ապտիւլհամիտ Բ.ի 12 տարուան իշխանութիւնը, 1889:

Չիչ Ալի Մուլաուի. - Օսմանեան Կայսրութեան առաջարկուած քաղաքական, իրաւական եւ ընկերային բարենորոգումներ:

Անատոլուի բնակչութեան մասին թղթակցութիւններ:

Իպրահիմ Հաքքը փաշա. - Թուրքիա կը յառաջդիմէ՞, 1892:

Սասնոյ ապստամբութիւնը:

Ֆր. Տ. Կրին. - Հայկական տագնապը եւ Թուրքերու վարչութիւնը, 1895:

Ա. Ու. Ուիլիըմս. - «Վիրաւոր Հայը» կամ «Հայկական վէրքը», 1896:

Անգլ. Արտաքին Նախարարութիւն. - Թուրքիոյ ասիական նահանգներուն մասին պաշտօնական թղթակցութիւններ, 1904:

Ֆրէնսիս Մըք Քալա. - Ապտիւլհամիտի անկումը:

Ֆիլիփ Ճիպս. - Մահիկին եւ խաչին պատերազմին արկածախնդրութիւնը:

Վահան Գարտաշեան. - Ի. դարուն Օսմանեան կայսրութիւնը, 1908:

Սատըք փաշա. - Մահմետականը եւ քրիստոնեան, 1855, երեք հատոր:

Քէնին. - Արեւելքի սատանան կամ Թուրքիոյ մասին իրողութիւններ, 1888:

Մէնգիս. - Սաութբրլէնտի վիճակագրական, աշխարհագրական ու պատմական հին եւ նոր կացութիւնները, 1883:

Թրքական կայսրութիւնը, սուլթանները, հողերը եւ ժողովուրդները:

ՄԱՄԼՈՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ռ.Ա. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԻՄՆԷ ՌԱԿ ՀԱՅ ԻՐԱՒԱՆՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը 1996 Յունուար 29-ի իր Վարչական լիակատար նիստին որոշեց ստեղծել ՌԱԿ Հայ Իրաւանց Միջազգային Կեդրոնական Խորհուրդը (ՀԻՄԿԽ) համակարգելու համար տարբեր երկիրներու մէջ Հայկ. Հարցին եւ Դատին ի նպաստ իր տարած գործունէութիւնները:

Խորհուրդին ատենապետութիւնը վարելու կոչուեցաւ Ուաշինկթընաբնակ ծանօթ հանրային գործիչ Տիկին Անի Թոթահ որ ցարդ կը գլխաւորէր ՌԱԿ-ի Ամերիկեան Հայ Իրաւանց Խորհուրդը: Տիկին Թոթահ վերջին տարիներուն ազգային աշխոյժ գործունէութիւն մը կը ծաւալէ նաեւ Ամերիկայի Հայկական Համագումարի ծիրէն ներս, ուր այժմ յօժարակամ ստանձնած է Տնօրէն Խորհուրդի փոխ-ատենապետուհիի պատասխանատու պաշտօնը:

ՌԱԿ Հայ Իրաւանց Միջազգային Կեդր. Խորհուրդին հրաւիրուած են մասնակցիլ Օր. Իրմա Տէր-Ստեփանեան (իրաւագէտ եւ քաղաքական գիտութիւններ - ԱՄՆ), Մէթր Ռուբէն Պօղոսեան (Ցեղասպանութեան մասնագէտ - Սուրիա), Պ. Ջաւէն Մըրըեան (պատմաբան - Ցեղասպանութեան շրջան - Լիբանան), Տոքթ. Հրաչ Գույմճեան (Միջազգ. յարաբերութիւններ - Լիբանան), Պ. Լեւոն Թորոսեան (Միջազգ. յարաբերութիւններ - Աւստրիա-Ֆրանսա):

Վստահ ենք որ ՌԱԿ Կեդր. Վարչութեան այս վերջին ազգօգուտ նախաձեռնութիւնը պիտի ծառայէ միջազգային գետնի վրայ աւելի ներուժ դարձնել Հայկական Իրաւունքներուն ի նպաստ տարուած աշխատանքները:

ՌԱԿ ՄԱՄԼՈՅ ԿԵԴՐ. ԴԻՒԱՆ

Պոսթըն, 1996 փետր. 7

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՕԹԸ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

–1964–

Վերջին ամիսներուն գլխաւորաբար «Ազգ»ը ձեռնարկեց ուշագրաւ հրապարակումներու շարքի մը, պարբերաբար տեղ տալով արխիւային նիւթերու: Հոկտեմբեր 21-ի թիւով սկսած յօդուածաշարք որ ստալինեան բռնութիւններու զոհ հայ կրօնաւորներու դատավարութիւնները կ'ամփոփէր, արտատպուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ Նոյեմբեր 8-էն: Յունուար 19-ի թիւով թերթը արխիւային նոյնքան հետաքրքրական նոր էջ մը ունի որ խորագրուած է. *«Ով ում է դատում՝ դատաւորնե՞րը "ամբաստանեալներին", թէ՝ վերջիններս դատաւորներին»*: Էջին նիւթը կը կազմէ Հայաստանի մէջ 1964 Օգոստոս 5-ին սկսած դատավարութիւն մը որուն ամբաստանեալի աթոռները գրաւած են եօթը երիտասարդներ. զանոնք «հայրենասէր»ներ կը կոչէ խմբագիրը: Դժուար չէ այսքանէն գուշակել թէ անոնք կը մեղադրուէին «ընդյատակեայ կազմակերպութիւն՝ ստեղծելու եւ հակախորհրդային – ազգայնական գործունէութիւն ծաւալել»ու յանցանքով:

Տուեալ դատավարութիւնը հակառակ որ դատակազմի նախագահ Սիմոնեանի կողմէ «դռնբաց» յայտարարուած է, նեղլիկ դահլիճին մէջ գտնուած են միայն քանի մը «հետաքրքրասէրներ», ինչպէս կ'ըսէ «Ազգ»ի խմբագրական ծանօթութիւնը: Ամբաստանեալներու հարազատները, հանրութեան ներկայացուցիչներ, մամուլի թղթակիցներ արտօնութիւն չեն ունեցած ատեան մտնելու:

Միայն *«Խորհ. Հայաստան»*էն բաժնի վարիչ Արտաւազդ Գասպարեան յաջողած է բացառութիւն կազմել, դատավարութեան ընթացքին գրառումներ չընելու պայմանով: Երբ եկած են ազատութեան օրերը, ան ՊԱԿ-ի արխիւները թերթատելով մանրամասնօրէն տեղեկացած է եօթը երիտասարդներու թղթածրարին. ապա զայն ներկայացուցած է «Ազգ»ի վերոնշեալ թիւով լոյս տեսած վարի գրութեամբ. –

***

ՀԽՍՀ Գերագոյն դատարանի քրէական գործերի դատական կոլեգիան, պետական մեղադրողի եւ դատապաշտպանի հետ միասին զբաղեցրին իրենց տեղերը: Ռուս զինուորների աչալուրջ հսկողութեան ներքոյ մեղադրական աթոռին նստած էին հայրենասիրական շարժման կազմակերպիչները:

Այդ նրանք էին. Խաչիկ Սաֆարեանը, Խաչատուր Ամիրջանեանը, Գրիգոր (Յովհաննէս) Եղեանը, Կարապետ Քիրամիջեանը, Վիգէն Բաբայեանը, Եդուարդ Կակոսեանը եւ Մերուժան Յովհաննիսեանը:

Դատարանը հէնց սկզբից մերժեց ամբաստանեալներ Խ. Սաֆարեանի եւ Եդ. Կակոսեանի միջնորդութիւնը՝ դատական նիստերին մասնակից դարձնելու ճանաչուած պատմաբանների ու լեզուաբանների՝ որպէս փորձագէտների իրենց հեղինակաւոր կարծիքը յայտնելու մեղադրեալների կողմից առաջ քաշուած Հայոց պատմութեան ու ազգային յուզող հարցերի վերաբերեալ: Մերժելով մեղադրական աթոռին նստածների արդարացի պահանջը, դատարանը ցուցադրաբար հաստատեց, որ ամենեւին էլ մտադիր չէ բացայայտել ճշմարտութիւնը, որ իրենց համար անհերքելի դոգմա են Հանրապետութեան այն ժամանակուայ դատախազ Վ. Մուսախանեանի կողմից հաստատուած մեղադրական եզրակացութեան «փաստարկներն ու հետեւութիւնները»:

Սակայն ականջալուր լինենք ամբաստանեալների ցուցմունքներին:

«Ես երկար ժամանակ ուսումնասիրում եմ Հայ ժողովրդի պատմութիւնը եւ եկել եմ այն համոզման, որ 1915 – 20 թուականներին Հայերի զանգուածային կոտորածների պատճառներին խորհրդահայ պատմագիտութեան տուած եզրակացութիւնները համոզեցուցիչ չեն: Այդպէս սկսեց իր ցուցմունքը Խ. Սաֆարեանը եւ շարունակեց, իմ ազգասիրական հայեացքներն աւելի խորացան, երբ կարդացի լեհ լրագրող Գեմբարսկու յօդուածն ուղղուած Թուրք մտաւորականին: Լեհ մարդը խօսում էր հայկական կոտորածների, Հայոց պատմական հողերի զաւթման մասին: Մտածում էի, այդ ինչպէ՞ս է, որ մի լեհ լրագրող կարող է Հայկական Հարցը բարձրացնել, իսկ մենք՝ այստեղ ապրող Հայերս, սոսկ ունկնդրողի դերում լինել: Աւելին, ես լսել եմ, որ նոյն Գեմբարսկին նամակ է ուղղել Արեւմուտքի բոլոր հայադէտներին, որ ձայն բարձրացնեն Հայկական Հարցը նորից հրապարակ հանելու համար, իսկ Հնդկաստանի վարչապետ Ճ. Ներուն խոստացել է օգնել այդ հարցի քննարկմանը ՄԱԿ-ում: Մտածում էի, եթէ Սփիւռքի Հայութիւնն այդ հարցը չբարձրացնի, ապա մենք՝ Հայաստանի Հայերս, չենք կարող անտարբեր մնալ...»:

Ի պատասխան կոլեգիայի նախագահի սադրիչ հարցին, Սաֆարեանն ասաց. «Մենք պատերազմի կոչ ենք անում: Մեր գործունէութեան ուղին այն էր, որ առաջին հերթին բարձրացնէինք հայ ժողովրդի ազգային ինքնագիտակցութիւնը, ծանօթացնէինք Հայոց Պատմութեան արիւնոտ էջերին, հաւատացնէինք, որ հարկ է հարց բարձրացնել ԽՍՀՄ իշխանութիւնների առջեւ, առաջին հերթին պահանջել Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը միացնել Հայաստանին»:

Սաֆարեանը պատմեց, որ այս մտքերով տարուած, ինքն ու իր համակիրները հասարակական կարծիքը մշակելու համար մի շարք ձեռնարկութիւններում կազմակերպեցին խմբակներ եւ գաղտնի քարոզչութիւն էին կատարում, բազմացնում եւ շրջանառութեան մէջ էին դնում գրականութիւն: «Մենք, ասաց նա, ուզում էինք միլիոնաւոր մարդկանց ստորագրութիւն հաւաքել՝ ՄԱԿ ներկայացնելու համար»:

Անդրադառնալով անցեալի գրական ժառանգութեանը, Սաֆարեանը նկատեց, որ «թէեւ Եսենինը եղել է սպիտակգուարդիական եւ կռուել է ռուս բոլշեւիկների դէմ, սակայն նրա գրական երկերը անարգել տպագրւում են Ռուսաստանում: Մինչդեռ մեզանում Լեւոն Շանթի գրական ժառանգութիւնը արգելուած է այն պատճառով, որ նա դաշնակցական կուսակցութեան անդամ է եղել: Նման անարդարութիւնը չի կարելի հանդուրժել»:

Ոչ պակաս կրակոտ էր նաեւ Վիգէն Բաբայեանի ցուցմունքը. «Ժամանակակից հայ պատմութիւնը, ասաց նա, խեղաթիւրում է հայ ժողովրդի մօտիկ անցեալի պատմութիւնը, նրա տարած ողբերգութիւնը, չի բացայայտում դրանց իսկական մեղաւորներին: Այսօր այստեղ մենք ենք կանգնած, թէ մէկ ուրիշը, միեւնոյն է, որովհետեւ ցոյց տալ ժողովրդի պատմութիւնը, նրա պայքարն իր ազատութեան, օտարի կողմից զաւթուած իր հողերի միաւորման, իր լեզուի մաքրութեան համար, ամբողջ Հայութեան պատմական ցանկութիւնն է... Եւ ինչ էլ որ լինի, իմ պարտքն է՝ պայքարել այդ գաղափարների իրականացման համար...»:

Կոլեգիայի նախագահի հարցը, թէ ինչո՞ւ էին գնացել Վազգէն Առաջինի մօտ, չշփոթեց Բաբայեանին. «Գնացել էի ծանօթանալու Կաթողիկոսի հետ, միաժամանակ իմանալու նրա կարծիքը Հայոց լեզուի ուծացման վտանգի մասին: Անհանգստանալու հարկ չկայ, ասաց Կաթողիկոսը, քանի կայ ժողովուրդը՝ լեզուն չի կորչի...»:

«Իմ գործունէութիւնը, ասաց Եդուարդ Կակոսեանը, սկսուեց 1962 թուականին, Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600-ամեակի օրերին: Ստեղծեցինք Մաշտոցեան Խորհուրդ: Դրա կանոնադրութիւնը, որ կցուած է մեր դատական գործին, յագեցած է մայրենի լեզուի մաքրութեան ու զարգացման իմաստալից միջոցառումներով եւ հակախորհրդային ոչինչ չի պարունակում: Տեսնում էինք թէ ինչպէս մեր երեխաները աղաւաղուած մայրենիով են խօսում, դպրոցական դասագրքերը կազմւում են անմշակ, շօշափում են տուեալ դասարանցուն անյարիր թեմաներ: Լուսաւորութեան նախարարութիւնը Մոսկուայի դպրոցների ծրագրերը մեխանիկօրէն կիրառում է հայկական դպրոցներում՝ առանց հաշուի առնելու Հայաստանի սոցիալ տնտեսական պայմանները, Հայերի հոգեբանութիւնն ու մշակութային առանձնայատկութիւնները...»:

«Իսկ ինչո՞ւ չէիք դիմում համապատասխան վերադաս մարմինների աջակցութեանը, հարցրեց կոլեգիայի նախագահը»: «Դիմել ենք, ի՞նչպէս չէ, պատասխանեց Կակոսեանը: Շուրջ 78 անգամ գնացել եմ ՀԿԿ կենտկոմ, Երքաղկոմ, խնդրել թոյլատրել ստեղծելու Մաշտոցեան Ընկերութիւն: Ոչ մի տեղ չէին ասում, թէ մեր նախաձեռնութիւնը վատն է, ընդհակառակը՝ խրախուսում էին, խոստանում օգնել: Բայց մէկը միւսի վրայ էր գցում, ի վերջոյ՝ մերժում: Սա էր մեր բիւրոկրատիայի իսկական դէմքը: Դրանից յետոյ մենք կանգնեցինք անլեգալ գործունէութեան ուղու վրայ...»:

Ուշադրութիւն դարձրէք կոլեգիայի նախագահի եւ մեղադրեալի երկխօսութեանը.

- Դուք Խորհ. Հայաստանը գաղութ էք համարել: Ի՞նչն էք նկատի ունեցել:

- Մտորումների ժամանակ եմ նման մեկնաբանութիւն տուել:

- Դուք Լենինին վիրաւորել էք անվայել խօսքերով,

- Վիրաւորել եմ. նրան անուանել եմ շովինիստ եւ ասիմիլյատոր:

- Դուք դժգոհութիւն էք յայտնել, թէ մեր հիմնարկների պետերը դիկտատորներ են:

- Այդպիսի բան ասել եմ:

- Ի՞նչ կ'ասէիք ձեր կազմակերպութեան մասին:

- Մեր խումբն առանձին է գործել: Ընդամէնը հինգ խումբ ունէինք: Տարաձայնութիւնների պատճառով չենք միաւորուել:

Համարձակ էր նաեւ Կարապետ Քիրամիջեանի ցուցմունքը. «Իմ գործունէութեան գլխաւոր պատճառը եղել է հայկական տարածքները տարբեր պետութիւնների տակ գտնուելու հանգամանքը եւ այդ կապակցութեամբ խորհրդային կառավարութեան անտարբեր վերաբերմունքը, Օրինակ, Մոլոտովը յայտարարել էր, թէ ԽՍՀՄ-ը Թուրքիայի նկատմամբ տարածքային պահանջներ չունի: Նա հարցրե՞լ էր հայ ժողովրդի կարծիքը: Մենք առաւել զայրոյթով լցուեցինք խորհրդային իշխանութեան նկատմամբ, երբ ուսումնասիրեցինք Ստալինի գլխաւորած Ազգութիւնների Գործերի Կոմիսարիատի օրգան «Ժիզն Նացիոնալնոստեյ» ամսագրի 1921 թ. Մարտի 4-ի համարում տպագրուած «Հայաստանը եւ Թուրքիան յառաջիկայ կոնֆերանսում» վերնագրով յօդուածը: Այնտեղ Սկանչկօ կեղծանուամբ հեղինակը (մենք ենթադրում ենք, որ դա ինքը՝ Ստալինն է) Հայերին եւ Հայաստանում իշխանութեան գլուխ անցած բոլշեւիկներին անամօթաբար յորդորում էր «յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան շահերի, տարածքային զիջումներ կատարել Թուրքիային, որը յեղափոխութեան դրօշակակիրն է Արեւելքում եւ Եւրոպայում, եւ միաժամանակ Խորհրդային Ռուսաստանի դաշնակիցը»: Ահա այս փաստերով ես համոզուել եմ, որ հայ բոլշեւիկները վարել են հակազգային քաղաքականութիւն»:

Ամբաստանեալ Խաչատուր Ամիրջանեանին կոլեգիայի նախագահը հարցրեց, թէ ի՞նչ յօդուածներ է գրել: Պատասխանը հակիրճ էր. «Գրել եմ պրոլետարիատի դիկտատուրայի 45 տարին» յօդուածը եւ մի նամակ՝ ուղղուած Ն. Խրուշչովին: Դրանցում առաջ քաշուած հարցերը ինձ համար պարզելու նպատակ էին հետապնդում... Ես գտնում էի, որ այն «թերութիւնները», որոնք տեսնում էին կեանքում եւ կարդում թերթերում, ոչ թէ պատահական են ու ժամանակաւոր, ինչպէս ներկայացնում էր պաշտօնական պրոպագանդան, այլ քաղաքական համակարգին բնորոշ երեւոյթներ են...»:

Մի առանձին հետաքրքրութիւն էր ներկայացնում ամբաստանեալ Տէր Գրիգոր Եղեանի հարցաքննութիւնը: Նա պատմեց, որ մինչեւ հայրենադարձուելը արտասահմանում յարել է կոմունիստական գաղափարախօսութեանը, խմբագրել է համայնավարական ուղղութեան թերթ: Գալով Հայաստան, նա համոզուել է, որ այստեղ կոմունիստներն աշխատում են ոչ թէ գաղափարի, այլ իրենց շահերի համար: Ասաց, որ հոգեւորական է օծուել 1958-ին:

Կոլեգիայի նախագահի հարցին՝ «Դուք յայտարարել էք, թէ դժգոհ էք Խորհրդային Միութիւնից, ինչո՞ւմն է կայանում այդ դժգոհութիւնը», Եղեանը պատասխանեց. «Նկատի ունեմ 1920-ական թուականների հաշտութեան պայմանագրերը, որոնցով Հայերը զրկեցին իրենց տարածքներից»:

Ամբաստանեալներից վերջինը՝ Մերուժան Յովհաննիսեանը, հարցաքննութեան ժամանակ սաստ ամփոփելով ամէն ասուածը, շեշտեց, «ի հարկէ, սկզբնական շրջանում մենք այն տրամադրութիւնը չենք ունեցել ինչի համար մեզ այսօր մեղադրում էք: Մենք դրան հասանք աստիճանաբար, եւ դրան մեծապէս խթանեց ազգային յուզող հարցերի նկատմամբ իշխանութիւնների սառն անտարբերութիւնը...»»:

Վկաները 48-ն էին՝ 1912 -- 1948 թուականների ծնուածներ՝ ձեռնարկութիւնների բանուորներ, բուհերի դասախօսներ ու գիտութեան աշխատողներ, ուսանողներ, կենսաթոշակառուներ... Երիտասարդներից գրեթէ բոլորն էլ իրենց աշխատանքային կոլեկտիվներում կազմակերպուած խմբակների անդամներ էին, մէկուկէս–երկու տարի ունկնդրել էին շարժման ղեկավարների դասախօսութիւններն ու զրոյցները, շատերն ակտիվ մասնակցութիւն էին ունեցել նոր համակիրների ընդգրկմանը:

Բոլորն էլ պնդեցին, կազմակերպութիւն, որպէս այդպիսին, գոյութիւն չի ունեցել, անդամատոմսեր չեն եղել, անդամավճար չի մուծուել, զէնք ձեռք չի բերուել. Նրանք առանձին ուժով շեշտեցին, որ ամբաստանեալների գործունէութիւնն ուղղուած էր ազգային շահերի պաշտպանութեանը եւ ամենեւին էլ հակախորհրդային բնոյթ չի կրել:

Պէտք չէ անպայման իրաւագէտ լինել՝ հասկանալու համար, որ տուեալ դատավարութեան կազմակերպիչներին չյաջողուեց հիմնաւորել մեղադրական եզրակացութեամբ բնութագրուած մեղադրանքները: Այն տպաւորութիւնն ստեղծուեց, որ մեղադրական աթոռին նստած են ոչ թէ եօթը հայրենասէրները, այլ քրէական գործի կազմակերպիչները եւ հէնց Հայաստանի իշխանութիւնները: Եւ չնայած իր տրագիկոմիկ վիճակին, դատարանը «յաղթական» կեցուածք ընդունելով Օգոստոսի 26-ին հրապարակեց իր ամօթալի վճիռը՝ ամբաստանեալներին դատապարտելով տարբեր ժամկէտներով ազատազրկման՝ պատիժը կրելու խիստ ռեժիմի աշխատանքային գաղութներում: Այսպիսով, խորհրդային դատարանը, որ սահմանադրութեամբ ձեւականօրէն անկախ էր համարւում, իրեն դրսեւորեց որպէս կոմունիստական ռեժիմի հաւատարիմ ծառայ եւ անդաւաճան պահապան:

Եօթը հայրենասէրներին դատապարտեցին ազատազրկման, սակայն նրանց գաղափարները մնացին ազատութեան մէջ՝ շունչ ու հոգի հաղորդելով՝ նոր ուժով ընդվզելու խորհրդային բիւրոկրատիայի դէմ, առաւել կազմակերպուած հանդէս գալու ազգային իտէալների պաշտպանութեամբ: Մի՞թէ դրա վկայութիւնը չէր Հայոց Եղեռնի յիսնամեակի օրը Հանրապետութեան գլխաւոր հրապարակում բազմահազարանոց տարերային ցոյցը: Մարդկային իսկական ծով: Դժուար էր որոշել, թէ նրանցից ով էր կոմունիստը, ով՝ անկուսակցականը, ով էր պաշտօնեան, եւ ով՝ շարքայինը: Նրանք բոլորն էլ Հայեր էին: Նրանց շուրթերից արտաբերւում էր ընդամէնը երկու բառ՝ «Մեր հողերը», «Մեր հողերը»:

...Միայն 1990-ի Դեկտեմբերի 24-ին Հանրապետութեան Գերագոյն դատարանի նախագահութիւնը բեկանեց ՀԽՍՀ Գերագոյն դատարանի 1964-ի Օգոստոսի 26-ի դատավճիռը եւ կարճեց գործի վարոյթը՝ դատապարտուածների գործողութիւններում յանցակազմի բացակայութեան պատճառով:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Պատմական Գիտութիւններու թեկնածու

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ի՛ՆՉ ԿԸ ՍՊԱՍԷ ՂԵԿԱՎԱՐ ԱՐԱՖԱԹԻՆ

Շուրջ 75% Պաղեստինցիներու քուէներուն 88%-ով նախագահ ընտրուեցաւ Ե. Արաֆաթ: Ատիկա ղեկավար դէմքերէ շատերուն ըսել տուաւ թէ Պաղեստինեան անկախ Պետութեան մը իրականութեան քիչ ժամանակ մնացած է: Ընտրուած Պաղեստինեան Խորհուրդին 88 անդամները իրենց առաջին նիստը պիտի գումարեն ռամազանի աւարտին. այդ նիստին առաջին նպատակներէն պիտի ըլլայ նոր ժողովին ու Պաղեստինեան ազգային Խորհուրդին եւ ՊԱԿ-ի միացեալ մէկ նիստը պատրաստել. անոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ջնջել Պաղեստինեան ազգային ուխտին այն յօդուածները որոնք Իսրայէլի քանդումը կը հրահանգեն: 1993-ին ստորագրուած ՊԱԿ -- Իսրայէլ փոխադարձ ճանաչումէն ի վեր այդ ջնջումը գրեթէ միայն խորհրդանշական բնոյթ կը կրէ. սակայն իսրայէլեան կառավարութիւնըատոր մեծ կարեւորութիւն կու տայ: Եթէ Փէրէս հարցախոյզներու նըպաստաւոր արդիւնքներէն քաջալերուած, կանխահաս ընտրութիւններ կազմակերպէ, կ՚ուզէ իր ընտրապայքարին համար ունենալ այդ ջնջումին փաստը: Այդ նըպատակով ալ յայտարարած է թէ Պաղեստինեան ազգային Խորհուրդին բոլոր անդամները արտօնութիւն պիտի ունենան մուտք գործելու պաղեստինեան հակակշիռին ենթակայ շրջանները:

Այդ անդամներուն մէջ կան Հապաշի, Հաւաթմէի, Ժիպրիլի կամ Ապու Ապպասի նման դէմքեր որոնք իսրայէլեան ուժերու ամենէն փնտռուած ահաբեկիչներն են. անոնք հաւանաբար երբեք ոտք պիտի չդնեն Գազա. Հապաշ եւ Հաւաթմէ տարիներէ ի վեր կը կրկնեն թէ իրենց ծննդավայրը պիտի չերթան, այնքան ատեն որ Պաղեստինեան անկախ Պետութիւ գոյութիւն չունենայ:

Պաղեստինի ընտրութիւնները ցոյց տըւին որ Արաֆաթի հովանաւորութիւնը եւ անոր կուսակցութեան՝ Ֆաթահի ներկայութիւնը միշտ բաւարար չեղան թեկնածուի մը յաղթանակին: Արաֆաթի կողմէ ընտրուած դէմքերով պատրաստուած ցանկը յաջողութիւն չգտան, որովհետեւ տեղ-տեղ ընտրողներ նախընտրեցին յաճախ անոնցմէ աւելի երիտասարդ թեկնածուներ որոնք օրինակ, քարերու պատերազմին կոմիտէին մաս կազմած ըլլալով իրենց ծանօթ էին մօտէն: Պատասխանատուներու նոր սերունդի մը այս յայտնութեան քով ընտրութենէն թելադրուած երկրորդ պարագայ մը ալ իսլամականներու պարտութիւնն էր: Այս ճակատին պատկանողներէ ոմանք կը խոստովանին որ թերագնահատած են ընտրութեան հայրենասիրական բնոյթը: Այսուհանդերձ, իսլամական հոսանքը ներկայ պիտի ըլլայ Խորհուրդին մէջ. Համասի մօտիկ շրջանակէն չորս թեկնածուներ ընտրուած են Գազայի եւ Նապլուսի մէջ: Ատիկա քիչ է եթէ նկատի առնուի ընտրական օրէնքով քրիստոնեաներուն յատկացուած վեց աթոռները երբ քրիստոնեայ բնակչութեան համեմատութիւնը 7%-էն աւելի չէ:

Արաֆաթ որ այսօր միջազգային հանրութեան կողմէ պաղեստինեան գործադիր իշխանութեան առաջին նախագահը ճանչցուած է, երբեք ամխս ժամանակ ունի պաղեստինեան ներքին ու արտաքին միացեալ ժողովներուն մէջ երկու երրորդի մեծամասնութիւն ապահովելու որպէսզի կարենայ Ազգային ուխտը բարեփոխելու քայլին դիմել: Տիրող համոզումին համաձայն ան կ՚ունենայ այդ մեծամասնութիւնը: Սակայն իր խորհրդականները կ՚աւելցնեն թէ յաջողելու համար անհրաժեշտ պիտի ըլլայ որ համոզելու ամբողջ իր կարողութիւնը եւ ճապկելու վարպետութիւնը ի գործ դնէ: Ձախողելու պարագային, ինչպէս Իսրայէլացիները արդէն ըսած են, խաղաղութեան հոլովոյթը պիտի ընդհատուի:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆ՝ ՎԻԳԷՆ ՉԻՏԷՉԵԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի մօտ Հայաստանի դեսպանը՝ Վիգէն Չիտէչեան շարունակելով Մարսէյլով սկսած իր այցելութիւնները գաւառի հայ գաղութներուն, Յունուար 28-ին գտնուեցաւ Վալանս, հիւրը ըլլալով տեղւոյն Ազգային Միութեան:

Իր առաջին այցելութիւնը տուաւ Հայ Մշակոյթի Տան: Ընդունուեցաւ նախագահ՝ Հրայր Խաչիկեանի կողմէ, շրջապատուած կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի նախագահուհի՝ Արփի Թումայեանէ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ՝ Ժորժ Իսասեանէ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչութեան նախագահ՝ Յակոբ Թումայեանէ, Երիտասարդաց Մշակութային Յանձնախումբի անդամներ՝ Աստղիկ Խաչիկեանէ եւ Նինա Մուսայեանէ: Հ.Մ.Ը.Մի գայլիկները սկաուտական տարազներով դիմաւորեցին Հայաստանի դեսպանը, պատուի առին եւ երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը: Հրայր Խաչիկեան արտասանեց ողջոյնի խօսք եւ ներկայացուց Մշակոյթի Տան զանազան բաժինները, եւ բացատրեց գործունէութեան ընդհանուր ուղղութիւնները: Վիգէն Չիտէչեան յայտնեց իր ուրախութիւը, քաջալերեց շարունակել մշակութային եւ ազգային ձեռնարկները որոնք կանգուն կը պահեն գաղութը եւ երիտասարդ սերունդները: Ապա, դեսպանը այցելեց հայկական ռատիօկայանը ուր զինքը դիմաւորեց պատասխանատու՝ Խաչիկ Գասպարեան: Վիգէն Չիտէչեան խօսեցաւ Ռատիօ Ա.էն պատասխանելով Ժագ Աբրահամեանի հարցումներուն:

Յետոյ, Հայաստանի դեսպանը գնաց Վալանսի քաղաքապետարանը ուր զինքը ընդունեցաւ քաղաքապետը, շրջապատուած՝ ի մէջ այլոց, քաղաքապետական Խորհուրդի ծագումով հայ անդամներէ: Ջերմ հանդիպում մը որուն ընթացքին փոխանակուեցան բարեկամական խօսքեր, զգացումներ եւ արտայայտուեցաւ հասարակաց կամք մը շարունակելու համար հաստատուած համագործակցութիւնը Հայաստանի հետ:

Ապա, Վիգէն Չիտէչեան ներկայ գտնուեցաւ Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած պատարագին, ձեռամբ՝ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեանի՝ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Կեդրոնական Ֆրանսայի:

Հակառակ խճողուած յայտագրին, դեսպանը կրցաւ նաեւ հետեւիլ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի Մատակարար Խորհուրդի նիստի վերջին բաժնին: Դեսպանատունը, ըստ Վիգէն Չիտէչեան, ի հարկին պատրաստ է բերելու իր անվերապահ աջակցութիւնը Հիմնադրամի Յանձնախումբի աշխատանքներուն:

Ժամը 13·30-ին, հացկերոյթ մը սարքուեցաւ Ֆրանսայի մօտ Հայաստանի դեսպանին ի պատիւ, Գալիֆորնիա պանդոկի սրահներուն մէջ:

Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան, որուն կողքին տեղ գրաւած էր Վալանսի եւ շրջակայքի հոգեւոր հովիւ՝ Նարեկ Ա. Քհնյ. Վարդանեան, օրհնեց սեղանը: Մարք Գոհարեան՝ Ազգ. Միութեան նախագահը ողջունեց դեսպանին բարեդէպ այցելութիւնը ու յայտնեց հպարտութիւնը Վալանսի հայ գաղութին: Վարդգէս Վարդանեան անսպառ շունչով վարեց սեղանապետի պաշտօնը, ներկայացուց մէկ--մէկ սեղանակիցները իրենց հանգամանքով եւ մասնաւորապէս Մանուկ Ստեփանեանը որ երկար տարիներու գնահատելի վաստակ ունի գաղութէն ներս: Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ անունով խօսք առաւ վարչութեան նախագահ՝ Հանրի Սիրանեան: Պետրոս Թերզեան՝ Ֆրանսայի Հայկ. Հիմնադրամի նախագահը շեշտեց դեսպանատան կարեւորութիւնը եւ հրաւիրեց ներկաները բարոյապէս բայց նաեւ նիւթապէս թիկունք կանգնելու, պատասխանելով նորաստեղծ «Դեսպանատան Բարեկամներու Միութեան» կոչին: Այսօր, նոր կացութիւն մըն է որ կ՚ապրի Հայութիւնը, ըստ Պետրոս Թերզեան, պէտք է գիտնալ զայն դիմագրաւել մեր հաւաքական բոլոր ուժերով եւ կարելիութիւններով: Պ. Թերզեան նոյնպէս կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ Ֆրանսայի Հայկական Համագումարի ծաւալած գործունէութեան մասին եւ մասնաւորապէս Իրան - Հայաստան կազմուելի ծրագրին որ հասած է երրորդ հանգրուանին, այսինքն ֆինանսաւորման փուլին դրամատուներուն մօտ:

Հայաստաի դեսպանը իր խօսքը սկսաւ ըսելով՝ «երջանիկ եւ հպարտ եմ ձեզի հետ ըլլալու, այս պահուն: Այսօր, ես կարօտը կ՚առնեմ Հայաստանին, որ երեք ամիս է ձգած եմ, լսելով ձեր հայերէն խօսքերը: Հպարտ եմ Հայաստանի դեսպանը ըլլալով: Մեր պապերուն երազն է որ իրականացաւ»: Ապա, անդրադառնալով Հայաստանի այսօրուան իրավիճակին, շարունակեց՝ «հինգ տարի եղան ծանր տարիներ: Այսօր, կայ կայունութիւն եւ կամաց կամաց դուրս կու գանք ճգնաժամէն: Բաց ենք ամբողջ աշխարհի հետ եւ յատկապէս մեր բարեկամ երկրի՝ Ֆրանսայի հետ: Ես պարտականութիւնն ունիմ զարգացնելու այդ կապերը, բայց դուք ինծի պիտի օգնէք եւ միասին պիտի կառուցանենք մեր հայրենիքը: Շնորհակալութիւն Հիմնադրամին եւ բոլոր անոնց որոնք օգնեցին: Այսօրուան Հայաստանը 1989-ի կամ 1991-ի պատկերը չէ. այլ 1996-ի Հայաստանը ունի աթոմակայան, տնտեսութիւն, ծրագիրներ, սեփականաշնորհում, բարենորոգումներ: Պետութիւնը քայլեր կ՚առնէ դէպի բարգաւաճ ապագայ»: Վիգէն Չիտէչեան իր խօսքը աւարտեց ուժգնօրէն շեշտելով՝ «Սփիւռքի հարցերը մեր հարցերն են, Հայաստանի հարցերը ձեր հարցերն են, միասին կերտենք մեր ապագան»:

Հացկերոյթի փակման խօսքը արտասանեց Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան: Յայտնեց սրտի իր գոհունակութիւնը բաժնած ըլլալով Վալանսի հայ գաղութին հետ այս բացառիկ օրը: Անդրադարձաւ Հայաստան - Սփիւռք կապերու անհրաժեշտութեան, շեշտելով՝ «տնտեսականէն անդին, պէտք է զարգացնել, գուգահեռ, մշակութայինը, հոգեկանը, զգացականը եւ հայապահպանականը, որովհետեւ գիտենք որքան սուղ կը վճարենք հայապահպանումը: Այս ուղղութեամբ դեսպանութիւնները ուժ կու տան մեզի եւ պէտք է վայելենք աջակցութիւնը մեր անկախ հայրենիքին»: Ապա, Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան առաւել գիտակցութեան հրաւիրեց դեսպանատան դերը ընկալելու համար: Կոչ ըրաւ կարելին ընել մասնակցելու դեսպանատան շուրջ հիմնըւած Միութեան ջանքերուն, աւելցնելով՝ «անտարբեր մի գտնուիք, գոհողութիւններ ըրէք. կաթիլ մը ջուրը եւս օգտակար է. մէկդի դրէք վերապահութիւնները եւ աջակցեցէք»:

Նորվան Եպիսկ.ի «Պահպանիչ»ով եւ հաւաքաբար երգուած «Հայր Մեր»ով վերջ գտաւ հացկերոյթը:

***

Հայաստանի դեսպանը շարունակեց իր այցելութիւնները Վալանս, հիւրը ըլլալով յաջորդաբար՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան վարչութեան, Հայ Մշակ. Միութեան եւ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ: Ապա, Վիգէն Չիտէչեան երեկոյեան ժամերուն անցաւ Ռոման:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՄԱՐՄԻՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒ 1

Ի մասին Սփիւռքահայ վարժարաններու Համաժողովի կազմակերպման. --

Նիս - Քոթ տ՚Ազիւր, Ֆրանսա բնակող հայկական մշակոյթի նախանձախնդիր անձերու նախաձեռնութեամբ 1995 Նոյեմբերին Նիսի մէջ կազմուած է Սփիւռքահայ վարժարաններու Համաժողովի կազմակերպիչ Մարմինը: Համաժողովին նախապատրաստական աշխատանք տանելու ի խնդիր, ան խորհրդակցութեան հրաւիրեց կրթական մարզի մէջ փորձառու եւ մասնագէտ քանի մը անձեր: Այս անձերն ու կազմակերպչական մարմնին անդամները երկօրեայ հանդիպում մը ունեցան Նիս, Պարսամեան Համալիրին մէջ, 1996 Յունուար 13 - 14-ին:

Խորհրդակցութեան նիւթ եղան հետեւեալ հարցերը.-

Ա.- Հայերէնի որակեալ մանկավարժ ուսուցիչներու պատրաստութիւնը

Բ.- Ուսուցչանոցի ստեղծումը

Գ.- Հայերէն լեզուի եւ դասագրքերու հարցը

Դ.- Լեզուն սորվեցնելու յատուկ ընդհանուր, իմա՝ միասնաւորեալ (normalisée/standardised) աշխատացոյցի (méthode) անհրաժեշտութիւնը

Ե.- Այս բոլորին համար պէտք եղած նիւթական միջոցներու հայթայթումը:

Այս հարցերը խորհրդակցութեան նիւթ եղան որպէսզի համաժողովը կարենայ չեշտակիօրէն մտածել ուսումնական համակրդչական մարմնի մը կազմութեան, անմիջական կամ հեռաժամ, կարելիութեան մասին:

Երկօրեայ այս խորհրդակցութիւններուն մասնակցեցան 16 անձեր (տե՛ս. անուանացանկը հաղորդագրութեան վերջաւորութեան):

Անոնց եզրակացութիւնները հետեւեալներն են.-

1.- Հանդիպումին մասնակցողները որոշեցին որ համաժողովը տեղի ունենայ Նիս - Քոթ տ՚Ազիւր, 1996 Յունիս 7, 8, 9-ին:

2.- Կազմուեցաւ Համաժողովի ընդհանուր քարտուղարութիւն՝ տեղադրուած Նիս ու անոր օժանդակը՝ տեղադրուած Նիւ-Ճըրզի, Ամերիկաներու հետ յարաբերութիւնները դիւրացնելու նպատակով: Ընդհանուր քարտուղար եւ օժանդակ նշանակուեցան Տիկին Շաքէ Յակոբեան - Գլաուսն եւ Պ. Գրիգոր Աժտէրխանեան (Նիս), եւ Պ. Արթուն Համալեան (Նիւ-Ճըրզի): Զոյգ հասցէները նշուած են վարը:

3.- Ընդհանուր քարտուղարութիւնն ու անոր օժանդակը պիտի յղեն հրաւէր նամակ մը, օրակարգի ճախագիծ մը եւ հարցարան մը: Այս վերջնոյն պատասխաններուն համադրութիւնով է որ կարելի պիտի ըլլայ եօրեայ համաժողովին վերջնական յայտագիրն ու աշխատութեան օրակարգը շարադրել:

4.- Հայկական թերթերու խմբագրութեանց գործակցութիւնը պիտի խնդրուի. համաժողովը արդիւնաւորելու համար, ի նպաստ հայերէնի զարգացման, ի շահ հայկական մշակոյթին:

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նիս, 1996 Յունուար 23

Հայկական թերթերու յարգելի խմբագիրներէն կը խնդրուի արտատպել ներկայ հաղորդագրութիւնը:

Ծանօթութիւն.-

Խորրհդակցական Մարմնի անդամներն են.-

Գրիգոր Աժտէրխանեան (Նիս),
Ալեքսանդր Բաղդեանց (Նիս),
Մոնիք Գասպարեան (Ալֆորվիլ),
Այտա Դանիգեան (Նիս),
Հ. Լեւոն Զէքիեան (Վենետիկ),
Անի Կարմիրեան (Փարիզ),
Արթուն Համալեան (Նիւ-Ճըրզի),
Տիգրան Հանեան (Նիս),
Լուսինէ Մալիքեան (Մարսէյլ),
Յակոբ Յակոբեան (Գալիֆորնիա),
Շաքէ Յակոբեան-Գլաուսն (Նիս),
Միհր Շխրտմեան (Գալիֆորնիա),
Նուրհան Ուզունեան (Մոնրէալ),
Կարապետ Տաքէսեան (Փարիզ),
Ռոպէր Տէր-Մերկերեան (Էքս-ան-Փրովանս),
Սամսոն Օզարարատ (Նիս),
Վարդան Օզինեան (Փարիզ),
Սթեփան Ֆօվ (Լիոն):

COMITE DES ECOLES DE LA DIASPORA
Secrétariat Général
281, bd. de la Madeleine
06000 Nice - France
tél. (33) 93 44 44 03 / (33) 09 54 96 62
(33) 93 81 38 64
Fax. (33) 93 86 15 26 / (33) 93 77 19 79

DIASPORIC SCHOOL'S COMMITTEE
Secrétariat Général Adjoint
817, River Road
New Milford, New Jersey 07646
tel. (201) 967 5940
Fax. (201) 967 0249

Պ. Ալէն Գըլըճեան,
Տէր եւ Տիկին Ժան-Ժագ Տամլամեան եւ Սոնիա,
ինչպէս նաեւ Ունճեան, Գազեան, Ընֆիէճեան, Սապոնճեան, Աւագեան, Գըլըճեան, Քիւրքճեան, Մարտիրոսեան, Ճոտիկ, Տամլամեան, Ճապուրոֆ, Հայթայեան եւ Ֆրէմոն ընտանիքները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՎԵՀԱՆՈՅՇ ԳԸԼԸՃԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Սերգիսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 7-ին, 80 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Փետրուար 13, ժամը 14-ին Փարիզի Սուրբ Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի Հին Գերեզմանատունը, Ռիւ տիւ Մենիլ, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ժան-Ժագ Տամլամեանի։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 14-ին Տօն է Տեառնընդառաջի։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.-

Լէա եւ Նափոլէոն Պիւլլիւքեան Հիմնարկ, որպէս տարեկան նպաստ 25.000 Ֆր., Հայկ. Ընկերային Օգնութեան Միութիւն (տարեկան նպաստին Գ. մասը) 10.000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Մատոյեան 1.500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթօ Պետիօղլու 2.500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ամիրայեան 1.000 Ֆր., Օր. Այտա Զահրէճեան 1.000 Ֆր., Պ. Կարապետ Տէվրէնեան 1.200 Ֆր., Պ. Անդրէ Ետիգարտաշեան 1.000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արման Նշանեան 500 Ֆր., Պ. Վահէ Չիլինկիրեան 3.000 Ֆր., Պ. Ժորժ Նորատունկեան 500 Ֆր., Պ. Վահագն Կարապետեան 500 Ֆր., Պ. Գըլակ Ղազարեան իր քրոջ անթառամ յիշատակին 500 Ֆր., Պ. Ժորժ Պզտիկեան 250 Ֆր., Տիկին Ռոզին Պզտիկեան Յարութիւն Պզտիկեանի յիշատակին 250 Ֆր.։

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԼԵՐՄՈՆ-ՖԵՐԱՆ.- Հայկ-Ժան Եուրկի 200 Ֆր.։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի, Փետրուար 13՝ Տեառնընդառաջի նախատօնակ։

Կէսօրէ ետք, ժամը 4.30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենան։

Ծանօթ.- Տարուան առաջին Անդաստանն է որ կը կատարուի։ Վերջինը տեղի կ'ունենայ խաչվերացի Տօնին երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 15-ին։

Չորեքշաբթի, Փետրուար 14՝ Տեառընդառաջ՝ Տօն Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ ի Տաճարն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise au profit de ses œuvres

des journées d'amitié
(bazar de charité)

dans la salle polyvalente,
13, rue du Perche, Paris IIIe

— Le samedi 17 Février, de 12h30 à 19h;
— Le dimanche 18 Février, de 12h30 à 16h,
— Le dimanche 25 Février, de 12h30 à 15h.

- Plats cuisinés orientaux, à emporter ou à consommer sur place;
- Livres, disques, cassettes, artisanat arméniens;
- Parfumerie, bijouterie, mode, arts ménagers...

Merci d'avance à tous ceux qui contribueront à la réussite de cette vente :

- En offrant de quoi garnir nos comptoirs;
- En venant avec beaucoup d'amis pour déguster et acheter.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris - IDF

Cycle d'Histoire et de Civilisation arméniennes

Dans le cadre du cycle de conférences 1995-96, proposé par l'UGAB-Paris — Ile-de-France

«L'ARMENIE : SON HISTOIRE DANS LE XXème SIECLE»

avec *Mme CLAIRE MOURADIAN, Historienne, Chercheur au CNRS*

le Mercredi 14 Février à 20h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Dans le Cycle de ses conférences,

Le Centre Culturel SAINT MESROB

recevra

le Jeudi 15 Février à 20 heures 45

M. ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

qui donnera une

CONFERENCE

sur

«IGNACE MOURADGEA, CHEVALIER D'OHSSON,
Un Arménien catholique au service de l'Empire Ottoman»

au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS Ve
M° Cardinal Lemoine / Monge.

— *Entrée libre* —

OFFRE D'EMPLOI

l'École TEBROTZASSÈRE

RECHERCHE

SON DIRECTEUR ADMINISTRATIF

BAC + 4

Sérieuses références exigées.

Envoyer lettre de motivation et C.V. avec photo au journal qui transmettra.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետրուար 15, Տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի Մեծ Պատերազմին (451 թուականին)՝ «Վասն հաւատոյ եւ վասն Հայրենեաց»։

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝ Գարեգին Ա. Ծ. Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց։

Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (ըլլան դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ թէ աշխատաւոր), այսօր կրնան բացակայիլ իրենց գրաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար։

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի Փետրուար 15, առաւօտեան ժամը 10-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ժողովը Սրբոց Վարդանանց Ազգային եւ Ղեւոնդեանց Քահանայից տօներու առիթով սիրով կը հրաւիրէ շրջանի հաւատացեալ ժողովուրդը առաւօտեան ժամերգութեան եւ պատարագի միասնական արարողութեան, Հինգշաբթի, Փետրուար 15, առաւօտեան ժամը 9-ին Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ։

Կը պատարագէ՝
ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

POUR LA PREMIERE FOIS A MARSEILLE

Café Théâtre

joué par la troupe de théâtre de l'UGAB-*Paris*

le Samedi 17 Février à 20 heures 30

au profit des tables de l'UGAB en Arménie.

Réservations : P.A.F. : 50 Frs

U.G.A.B — 327, Bd Michelet, Marseille 9e Tél. : 91. 22. 10. 45
Jean - Claude — Tél. : 91 87 19 90
Tavitian — Tél. : 91 85 80 90

GRANDE SOIREE DANSANTE

AU PROFIT DE
L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

Sous la Présidence de Monsieur le Maire *René* ROUQUET
Sénateur du Val-de-Marne

DINER — DANSANT
avec
PAUL BAGHDADLIAN et son ORCHESTRE ANI

le VENDREDI 16 FEVRIER à partir de 20 heures 30

SALLE DU COSEC
Rue Léo-Lagrange / ALFORTVILLE

— *Tenue de soirée* —

Réservations :

- Alfortville — Station Schell : Tél. : 43 75 28 37;
- Issy-les-Moulineaux — Restaurant Sayat-Nova : Tél. : 40 95 03 38;
- Arnouville-lès-Gonesse — Epicerie Spitak : Tél. : 39 87 37 50.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

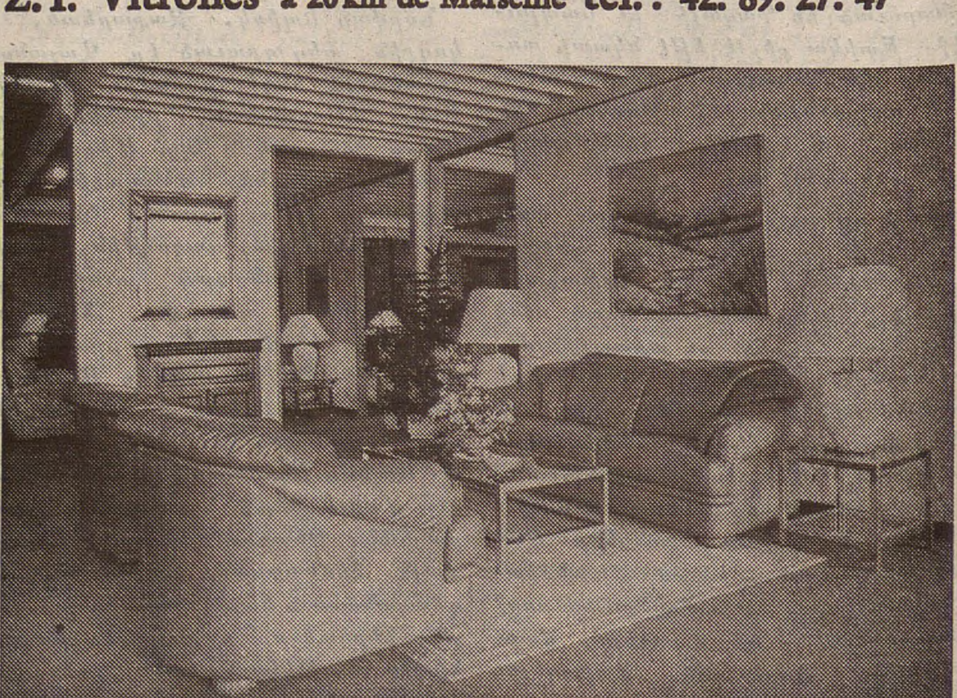

“Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”

ՉՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13
MARDI
13 FEVRIER
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·787 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.787

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԵԼԻՔ ՈՒՆԻ՞Ն

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան գլխուն ծագած «տագնապը» փաստը տուաւ, եթէ հարկ էր, թէ որքան տհաս երեւան ելան մեր կուսակցութիւնները, Հայաստանի անկախութենէն ի վեր:

Անոնք, տասնամեակներու երկայնքին, Սփիւռքի մէջ գոյատեւած էին, շեղելով իրենց բուն կոչումէն որ քաղաքական էր: Զրկուած պետական կառոյցէ, անոնք լծուեցան ազգապահպանման պայքարի մը, նախընտրութիւն տալով, պարտադրաբար, մշակութային, հրապարակագրական, կրթական մարզերուն: Արբանեակ կազմակերպութիւններու միջոցաւ ունեցան նաեւ մարզական, թատերական և բարեսիրական գործունէութիւն, Հ.Յ.Դ.-ն, ճիշդ է, չանտեսեց Հայ Դատը, ոչ ալ, մասամբ, իր ընկերվարական նկարագիրը եւ հակաբոլշեւիկեան պայքարը: Իրենց գլխաւոր մտահոգութիւնն էր, սակայն, արմատախիլ բազմութիւնները փրկել այլասերումի, ձուլումի վտանգէն, պահպանել լեզուն, հայեցի դաստիարակութիւն ապահովել եկող սերունդներուն: Եւ այս էր կարեւորը:

Ու հասաւ, յանկարծ, Հայաստանի անկախութիւնը, երազի մը իրականացումը, չսպասուած, չակնկալուած պահու մը, երբ ոչ մէկը նախատեսած էր այդ իրականացումը, ոչ ալ, անշուշտ, պատրաստուած անոր:

Այս անակնկալին առջեւ, հապճեպ որոշումներով, առանց որոշակի ծրագրի, Հ.Յ.Դ. եւ ՌԱԿ «ներգաղթեցին» ու մղուեցան քաղաքականութիւն տանելու երկրի մը մէջ, որ անծանօթ մնացած էր իրենց եւ որ, սակայն, թէկուզ ոչ դեմոկրատական, բայց եւ այնպէս քաղաքական փորձառութիւն ունէր: Տեղական ուժեր, որոնք ոչ Հ.Յ.Դ.եան ոչ ՌԱԿ-ի ի՞նչ ըլլալը գիտէին, յանկարծ մտան անոնց ղեկավար մարմիններուն մէջ, ի՛նչ, ի՛նչ դրդապատճառներով, որոնք ոչ մէկ կապ ունէին գաղափարականին հետ: Այս անխոհեմ ու յանկարծակի տեղափոխումը եղաւ նաեւ ի հեճուկս Սփիւռքի ու իրենց իսկ կառոյցներուն:

Հայաստանի ղեկավարութիւնը, 1992էն, այսինքն անկախութեան հռչակումէն հազիւ տասը ամիս ետք հարկ տեսաւ հակադաշնակցական բուռն պայքարի մը անցնելու, հաւանաբար, իշխանատենչ ցակցութեան մը հեռանկարի մտավախութենէն մղուած,

Այդ պայքարը, ոչ ալ «Դրօ» կառոյցի մը դէմ եղած ամբաստանութիւնները պառակտումի առաջնորդեցին կուսակցութիւնը, քանի Հ.Յ.Դ. Վերականգնումի Շարժումը ներքին բնոյթ չունեցաւ: Նոյնը չէ այսօր, ՌԱԿ-ի պարագան: Արդարեւ, ծնունդ առած տագնապը, որ պառակտումի հասած է, միայն ՌԱԿ - ՀՌԱԿ բնոյթ չունի, այլեւ ճեղք մը բացած է Սփիւռքի մարմիններուն եւ անձերուն միջեւ: Եւ կը պարզուի այնպիսի պատկեր մը ուր կեդր. վարչութեան լուծած արեւելեան Միացեալ - Նահանգներու եւ Գանատայի վարչութիւնը իր կարգին անստորագիր շրջաբերականով մը, ուղղուած մամուլին «հրատարակութեան խնդրանօք» կ'արտաքսէ երկու պատասխանատու անձեր, ու ըստ կողմերու, ՌԱԿ-ի օրգաններուն մէջ, լոյս կը տեսնեն մէկուն կամ միւսին յայտարարութիւնները:

Մենք կ'ուզենք հաւատալ, որ կուսակցութիւնները, մանաւա՛նդ Սփիւռքի մէջ, դեր մը ունին կատարելիք. բայց, պարզուած պատկերը, Հ.Յ.Դ.-էն ՌԱԿ, կը ծառայէ միայն իրաւունք տալու Լ. Տէր - Պետրոսեանին, երբ անախրոնիք (ժամանակավրէպ) որակեց զանոնք: Ու եթէ, կուսակցութիւնները ու մենք, ընդհանրապէս, չկարենանք դաս մը քաղել այս ամբողջէն, այն ատեն, Սփիւռքը կը շարունակէ մնալ այն խարխուլ կառոյցը որ դարձած է ու գգաստութեան մեր բոլոր մաղթանքներն ալ կը մնան՝ un vœu pieux:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ ԱԼԺԷ

Լոնտոնի արեւելեան թաղամասին մէջ է որ, Ուրբաթ իրիկուն, Փետրուար 9-ին, զօրաւոր ռումբ մը պայթեցաւ: Շուրջ 100 վիրաւորներ կային որոնց 6-ը ծանր վիճակի մէջ եւ երկու մեռեալ: Այս ձեւով է որ ԻՐԱ-ն (Իրլանտայի Հանրապետական Բանակ) կը յայտնէր թէ վերջ կը դնէ 17 ամիսներու հրադադարի մը: Այս խզումին պատճառը, ըստ ԻՐԱ-ի, կը վերաբերի Անգլիոյ եւ յունիոնիստներու (բողոքական) դիրքին: Անոնք կը մերժեն իսկական երկխօսութիւն մը եւ ուրեմն, կ'ըսէ ԻՐԱ-ն՝ «ցաւով կը ծանուցանենք որ զինուորական գործողութիւններու դադրեցումը վերջ կը գտնէ այսօր (իմա՝ Փետր. 9) ժամը 18-ին»: Եւ այդ պայմանաժամն ալ «յարգուած է» քանի հազիւ մէկ ժամ ետք է որ ռումբը պայթած է երկրաշարժի մը տպաւորութիւնը թողլով: Վարչապետ Ճ. Մէյճըր կը յուսար որ ԻՐԱ-ի մէկ անջատողական թեւին գործն ըլլայ այս ոճրափորձը, բայց, այս վարկածը բնաւ հաւանական չէ. ԻՐԱ լաւ կառոյց ունեցող կազմակերպութիւն մըն է ուր այլախոհութիւնները շատ հազուադէպ են:

Քաղաքական բոլոր պատասխանատուները խաղաղութեան կողմնակից են ըստ իրենց ելոյթներուն, բայց ոչինչ կը կատարուի այդ ուղղութեամբ եւ կաթողիկէ Իրլանտացիները այն համոզումն ունին որ խաղի եկած են եւ ակնկալուած երկխօսութիւնը տեղի չէ ունեցած եւ մանաւանդ 17 ամիս ետք՝ ոչինչ փոխուած է իրենց ի նպաստ:

Մէյճըր արտակարգ նիստ մը գումարած էր իր նախարարներուն հետ, Փետրուար 11-ին, բայց, ոչինչ ըսուեցաւ տրուած որոշումներուն մասին: Անգլիա կը վախնայ որ ԻՐԱ վերսկսի ահաբեկչական իր գործողութիւնները. վախ կայ նաեւ բողոքական հակազդեցութեան, բայց ոմանք կը խորհին թէ անմիջական նոր ոճրափորձ մը չի գործուիր եւ ԻՐԱ ուզած է ազդարարութիւն մը ընել:

***

Կիրակի, Փետրուար 11-ին, Ալժէ սարսափի օր մը ապրած է: Նախ, առաւօտուն, Պապ-էլ-Ուէտի քաղաքապետարանին առջեւ է որ թակարդ-կառք մը պայթած էր եւ որու հետեւանքով 35 վիրաւոր կար: Բայց, աւելի ահաւոր ոճրափորձը պիտի գործուէր իրիկուան մօտ, այս անգամ Ալժէի մամուլի Տան առջեւ: Հաշուեկշիռը շատ ծանր էր, 18 մեռեալ, 52 վիրաւոր որոնց մէջ ոմանք ծանր վիճակի մէջ: Հոն կը գտնուէր Լը Սուար տ'Ալժերիի խմբագրատունը, որ հիմնովին կործանած է եւ խմբագրապետն ու մէկ լրագրող ալ մեռեալներուն մէջ են: Ռամազանի սկիզբէն (Յունուար 21) ի վեր աւելի քան 11 ոճրափորձեր գործուած են, որոնց հետեւանքով 40 մեռեալ եւ 150 վիրաւոր կար, ըստ պաշտօնական հաշուեկշիռներու: Բայց, հոս ու հոն ալ յարձակումներ կան եւ զոհեր: Ըստ երեւոյթին, նախագահ Զերուալ չի յաջողիր վերջ տալ ահաբեկչութեան եւ գրաքննութեան խստացումը չէ որ լուծում մը պիտի բերէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԷՆ ԳԱՒԱՌ, Սէ - Ժէ - Թէ-ն ցոյցերու հրաւիրած էր ժողովուրդը, միւփէի ծրագրին դէմ բողոքելու համար: էՖ - Օ չէր մասնակցեր սակայն եւ ընդհանուր ձեւով զօրակոչը չէր համապատասխաներ ակնկալուածին: Փարիզի մէջ 13-էն 20 հազար էր –ըստ աղբիւրներու– ցուցարարներու թիւը եւ կը բացակայէր նոյնիսկ Սէ - Ժէ - Թէ-ի քարտուղարը՝ Լ. Վիանէ: Կը բացատրուէր թէ պէտք չէ մեկնաբանութիւններ տալ այդ բացակայութեան, Վիանէ անձնական կեանքն ունի եւ պատճառներ: Կրընոպլը, Թուլուզ, Մարսէյլ, Ռէնն միացած էին շարժումին, որ հեռու էր Դեկտեմբերեան օրերու ծաւալէն եւ ոգեւորութենէն:

ԳՐՈԶՆԻԻ կեդրոնը, ուր ամբողջ շաբաթ մը հակառուս ցոյցերը չէին դադրած, Փետրուար 9-ին ռումբ մը պայթեցաւ որու հետեւանքով երեք մեռեալ կար եւ եօթը վիրաւոր: Ռուսական միաւորներու հրամանատարութիւնը ամբաստանած է ապստամբ մարտիկներ որպէս պատասխանատու ոճրափորձին: Փետրուար 9-էն 10 լուսնալիք գիշերն ալ 10 հոգի սպաննուած է եւ 18 ուրիշներ ալ վիրաւորուած, երբ ռուս զօրքերը կը ցրուէին չէչէն ցուցարարները որոնք տիւ եւ գիշեր չէին հեռանար հրապարակէն Փետրուար 4-էն ի վեր:

ՄԵՀՏԻ ԶԱՆԱ, ամուսինը՝ 15 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած քիւրտ երեսփոխանուհիին՝ Լէյլա Զանայի (Սախարով մրցանակին արժանացած Եւրոպական Խորհրդարանին կողմէ) հարցազրոյց մը տուած է Իւմանիթէի Ռէննի թղթակցուհիին (Փետրուար 10), Պրըթանըի մայրաքաղաքը զուգորդ քաղաք ըլլալով Տիյարպէքիրի հետ, որու նախկին քաղաքապետն էր: Մեհտի Զանա կը յիշէ իր առաջին այցելութիւնը 1979-ին, երբ արդէն իր մտահոգութիւնը յայտնած էր ի լուր ճնշումի այն վարչակարգին որ կը պատրաստուէր Թուրքիոյ մէջ: Չի ծածկեր որ դժուար է զոհ ըլլալ Եւրոպայէն, երբ Թուրքիա ընդունուեցաւ մաքսային Միութեան մէջ, մինչ Եւրոպա կրնայ ճնշում բանեցնել, ինք ալ օրինակն է քանի Եւրոպայի Խորհրդարանի նախագահին միջամտութեան շնորհիւ է որ ազատ արձակուած է, երբ ինք ալ հինգ տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր:

ՌԱԿ-Ի ՏԱԳՆԱՊԸ

Հայաստանի Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան (ՀՌԱԿ) եւ Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան (ՌԱԿ) միջեւ ծագած տագնապը (տե՛ս՝ «Յառաջ», Փետրուար 9, Արփի Թոթոյեանի յօդուածը) ծաւալած է Սփիւռքի մէջ եւ վերջին օրերս, տխուր պատկեր մըն է որ պարզուեցաւ մամուլի էջերէն: ՌԱԿ-ի Կեդրոնական վարչութիւնը (վերին մարմին) արտաքսած էր իր շարքերէն Երուանդ Ազատեանը, Փետրուար 3 թուակիր շրջաբերականով մը, միաժամանակ լուծելով արեւելեան Միացեալ - Նահանգներու եւ Գանատայի Շրջանային վարչութիւնը ու այս որոշումը հրատարակուեցաւ ՌԱԿ-ի օրգաններուն մէջ: Երկու օր տարբերութեամբ սակայն, այդ լուծուած մարմինը, մամուլին (նաեւ ոչ՝ ռամկավար, ինչ որ սովորութիւն չէ) կը ղրկէ յայտարարութիւն մը (Փետրուար 5 թուակիր) անստորագիր, ուր կը հաղորդէ որ շարքերէն կ'արտաքսէ երկու պատասխանատու անձեր (Գրիգոր Քէօսէեան եւ Յակոբ Վարդիվառեան) ու այս հակօրինական յայտարարութիւնն ալ լոյս կը տեսնէ ոչ միայն ոչ ռամկավար կարգ մը թերթերու մէջ այլեւ կուսակցութեան օրգաններ՝ «Ապագայ»ի եւ «Միրրր Սփեքթաթըր»ի…: Այս է, հակիրճ կերպով, տագնապին արտաքին պատկերը: Յիշենք նաեւ, որ Գալիֆորնիա լոյս տեսնող ՌԱԿ-ի եռօրեայ օրգանը՝ «Նոր Օր» հրատարակելով հանդերձ ՌԱԿ-ի յայտարարութիւնը ի պատասխան «Հռակ-ի բխած մէկ յայտարարութեան», յարգած ըլլալու համար՝ «օրինական իշխանութեան մը հանդէպ օրինազանց չգտնուելու նախանձախնդրութիւն մը» չի վարանիր այդ խմբագրական ծանօթութեան մէջ որ, ստորագրուած է՝ «"Նոր Օր"ի մամլոյ դիւան», իր վերապահութիւնը յայտնելու անոր ոճին հանդէպ զոր «ճակատագրական սխալ մը» կը նկատէ, որովհետեւ՝ «գործածուած բառապաշարը ամբողջութեամբ անյարիր է կուսակցութեան 7 տասնամեակներու աւանդութիւններուն»:

Կը պարզուի որ տագնապը շատ լուրջ եւ բաւական սուր բնոյթ ունի,

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 9 / 12)

ՇԻՐԱՔԻ ՀՐԱՒԷՐԸ Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻՆ

Փետրուար 8-ին Ֆրանսայի դեսպան տիկին տը Հարթինկ նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի կողմէ ընդունման ընթացքին իրեն յանձնած է Յունիսին Ֆրանսա այցելելու Ժագ Շիրաքի հրաւէրը:

***

«ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ»Ի ՄԷՋ ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉ ԳՐԱՒՈՒԱԾ

Փետրուար 8-ին, «Զուարթնոց» օդակայանի մաքսային ապահովութեան եւ Ներքին նախարարութեան պաշտօնեաները միասնաբար, մեծ քանակութեամբ մօրֆին յայտնաբերած են Տէլհի -- Երեւան թռիչքի ճամբորդներու մօտ: Միանգամայն նոյն թռիչքով Երեւան առաքուող շուրջ երկու թոն դեղ վար դրուած եւ կնքուած է: Քննութիւններ կը կատարուին:

***

ՓՈԹՈՐԻԿ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ՄԱՐՏՈՒՆԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 7-ի գիշերը, զօրաւոր փոթորիկը այս անգամ ալ մեծ կորուստներ պատճառած է Մարտունիի շրջանին մէջ: Թռչած են շէնքերու տանիքները, պատուհաններ՝ ջարդուփշուր եղած, տապալած են ելեկտրականութեան եւ հեռաձայնի ցանցի սիւներ: Զոհեր չկային: Սահեծուած յատուկ յանձնաժողով մը կ'ուսումնասիրէ վնասներու տարողութիւնը, կարելի օժանդակութիւնը ցոյց տալու համար տուժածներուն:

***

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԻՐՔԵՐԷՆ

Վերջին օրերուն մամուլի մէջ իրեն ուղղուած յաճախակի անդրադարձներուն շուրջ լուսաբանութիւններ կատարելու համար Հայաստանի Կոմունիստական Կուսակցութիւնը (ՀԿԿ) մամուլի ասուլիս մը կազմակերպած է: Առաջին քարտուղար Սերգէյ Բադալեան անդրադառնալով Ռուսաստան տեղի ունեցող փոփոխութիւններուն, ըսած է թէ անոնց ծիրին մէջ Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան հանդէպ ցոյց տրուած հետաքրքրութիւնը հասկնալի է: Ապա արտայայտուելով Լ. Ղարաբաղի կնճիռին մասին, Ս. Բադալեան եւս յայտնած է այն համոզումը թէ հարցին կարգադրութիւնը պէտք է հիմնուի ազգերու ինքնորոշման սկզբունքին վրայ: Իսկ ինչ կը վերաբերի Լ. Տէր - Պետրոսեանի ըրած մէկ կոչին մասին հարցումի մը, թէ ՀԿԿ-ն կը միանա՞յ ՀՅԴ-ին, կուսակցութեան պարագլուխը ըսած է թէ իրենք պատրաստ են հայրենանուէր որեւէ ուժի հետ համագործակցելու: Ան աւելցուցած է նաեւ թէ կը մասնակցին նախագահական ընտրութիւններուն բայց դեռ չեն որոշած իրենց թեկնածուն:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին Վալանսի Հայ Մարզականը 2 - 2 հաւասար արդիւնք մը արձանագրեց Լուհան - Քիւիզոյի հետ, այս վերջնոյն դաշտին վրայ: Այժմ, դասակարգին 16-րդ տեղը կը գրաւէ (30 կէտով): Գլուխն է միշտ Գան 51 կէտով, Մարսէյլ 2-րդ է (49 կէտ): Վերջինը կը մնայ Ալէս 13 կէտով:

Peter HOPKIRK
On Secret Service East of Constantinople

London, **John Murray**, 1994, £ 19.99 (150 Francs)

Գրեց՝ Ա. ՊԵՅԼԵՐԵԱՆ

Մեծ տէրութիւններու ԺԹ. դարու վերջին տասնամեակներուն Կեդրոնական Ասիոյ մէջ ունեցած հակամարտութիւններուն, մրցակցութիւններուն վերաբերեալ քանի մը ուշագրաւ հրատարակութիւններով ծանօթ Փիթըր Հօփքիրք, այս անգամ, վերոյիշեալ խորագիրը կրող հատորով մը Ա. Համաշխարհային պատերազմի տարիներուն գերմանական Կայսրութեան Միջին Արեւելքի մէջ հետապնդած քաղաքականութիւնը կը ներկայացնէ մեզի: Բնականաբար այս շրջանի վերաբերեալ ուսումնասիրութիւն մը չէր կրնար անտեսել նաեւ հայկական աշխարհը ցնցող ցեղասպանութիւնը որուն զոհ գնաց Արեւմտահայաստանի առհասարակ եւ նաեւ բովանդակ Օսմանեան Կայսրութեան հպատակ հայ ժողովուրդը:

**

Հատորին առաջին գլուխը յատկացուած է Պէռլինի Վեհաժողովին յաջորդող տարիներուն երբ Պիսմարք առանց աղմուկի, զգոյշ բայց ապահով կերպով, սկսաւ գերմանական ազդեցութիւնը հաստատել Վոսփորի ափերուն վրայ: Կիպրոս կղզին երբ 1878 Յունիս 4 Թուակիր Կիպրոսի դաշնագիրով վարչական կերպով Անգլիոյ հոգատարութեան յանձնուեցաւ, եւ 1882-ի Սեպտեմբերին ալ Անգլիա ազգայնական շարժումը զսպելու պատրուակով Եգիպտոսը գրաւեց, Ապտիւլ-Համիտ մեկուսացած իր վաղեմի դաշնակիցէն, սկըսաւ Գերմանիոյ դարպասել որ միակ «անշահախնդիր» պետութիւնն էր որ Օսմանեան Կայսրութեան ստացուածքներէն որեւէ պահանջ չունէր: Գերմանացի ելմտական մասնագէտները Պոլիս մուտքը 1880-ին, իսկ զինուորական առաքելութիւնները կը սկսին 1883-ին երբ զօր. Ֆոն տէր Կօլց Պոլիս կու գար օսմանեան բանակը արդիականացնելու համար, ուր պիտի մնար աւելի քան երեսուն տարիներ, մինչեւ 1916-ի Ապրիլը, երբ Պաղտատի ճակատին վրայ ժանտատենդի համաճարակին զոհ պիտի երթար:

Բայց երբ 1888-ին Գերմանիոյ երիտասարդ կայսր Կիյոմ Բ. գործի գլուխ եկաւ, Պիսմարքի խոհեմ քաղաքականութիւնը վերջ գտաւ: 1890-ին արդէն արդի Գերմանիոյ կերտիչը չկարենալով համաձայնիլ կայսեր հետ, պարտադրուած կը հրաժարէր: Կիյոմ Բ. առաջին մէկ օրէն արդէն արկածախնդիր քաղաքականութեան մը ուղին որդեգրեց: Պիսմարք Եւրոպայի մեծ տէրութիւններու փոխ-յարաբերութիւններու հաւասարակշռութեան մէջ խոհեմ քաղաքականութեամբ մը Գերմանիոյ առաջնահերթ դիրք մը ապահոված էր: Իսկ Կիյոմ Բ. քիչ ժամանակ յետոյ բոլորովին ինքնուրոյն քաղաքականութեան մը հետամուտ եղաւ որ ի վերջոյ Գերմանիան պիտի վերածէր Վոսփորի ափերուն վրայ Անգլիոյ գլխաւոր մրցակիցին: Այս պարագան մանաւանդ աւելի հաստատուեցաւ 1895 - 96-ի հայկական կոտորածներու ժամանակ երբ Արեւմտահայաստանի գաւառներուն մէջ անմեղ մարդկանց արիւնը հեղեղի նման հոսեցաւ որուն ականատես վկաները եղան արեւմտեան մեծ Պետութիւններուն դիւանագիտական գործակալներ ու միսիոնարները:

Արդարեւ, կայսրը որ Պոլսոյ գերմանական դեսպանատան ղրկած բոլոր նամակները անձամբ տեսնելով քաղաքական իրադարձութիւններուն իրազեկ էր, Պանք Օթոմանի գրաւման (1896 Օգոստոս 26) յաջորդող օրերուն, տեղի ունեցած ահաւելի ջարդերուն զոհ գացած 5000-է աւելի անմեղներու արիւնը դեռ Պոլսոյ սալայատակներուն վրայ չչորցած, արիւնարբու սուլթան Ապտիւլ-Համիտի գահակալութեան տարեդարձին առթիւ, ինչպէս գիտել կու տայ Հօփքիրք, «անամօթաբար անոր կը ձօնէր, իր ընտանեկան մէկ նկարը իբր նշան հաւատարիմ բարեկամութեան» (տե՛ս. էջ 19):

Իրօք, կայսրը պահը լաւ ընտրած էր: Երբ համայն եւրոպական հանրային կարծիքը կ'ընդվզէր Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցող խժդժութիւններուն պատճառաւ, Ապտիւլ-Համիտ խիստ գոհունակութեամբ դիմաւորեց Գերմանիոյ կայսրին բարեկամական այս արտայայտութիւնը: Ան այլեւս համոզուած էր որ հզօր Գերմանիոյ հովանաւորութիւնը կը վայելէր: Ապտիւլ-Համիտ առիթը օգտագործեց եւ երբ իր անձնական հիւրը կայսրը Պոլիս հրաւիրեց, միաժամանակ յիշեցնելով թէ «ան կրնար այցելել կայսրութեան որեւէ մէկ վայրը որ կը փափաքէր»:

Կայսր Կիյոմ Բ.ի Արեւելք այցելութիւնը կը սկսի 1898 Հոկտեմբեր 18-ին: Ան Պոլսոյ մէջ ցարդ ոեւէ մէկ թագաւորի չարժանացած արտակարգ փառաշուք եւ ջերմ ընդունելութեան առարկայ եղաւ: Նուէրներ փոխանակուեցան: Անշուշտ, Կիյոմ Բ.ի ցոյց տուած «հետաքրքրութիւն»ը յետին նպատակներ կը հետապնդէր որոնց գլխաւորն էր Պոլիս - Պաղտատ երկաթուղիի շինութեան մեծ ծրագիրը: Միւս կողմէ, գերման երկրաբանները որոնք իբր հնախոյզ Միջագետք կ'այցելէին, իրականութեան մէջ նաւթի պրպըտումներ կը կատարէին Մուսուլի շրջանին մէջ (տե՛ս. էջ 22):

Կայսրը եւ իր հետեւորդները թագաւորական Հոհէնցոլերն զբօսանաւով Ս. Երկիր այցելեցին: Երուսաղէմի մէջ կայսրը այցելեց Միջին Դարուն Խաչակիրներու դէմ պայքարած մահմետական հերոս Սալահէտտինի գերեզմանը: Նկատելով թէ իր խօսքերը մահմետական ժողովուրդներու մօտ արձագանգ պիտի գտնէին, ըսաւ թէ «եթէ քրիստոնեայ վեհապետ մը ըլլալով ծնած չըլլայի, պիտի նախընտրէի մահմետական մը ըլլալ»: Բոլոր այս խօսքերը, կ'եզրակացնէ Հօփքիրք «կը ձգտէին մահմետականներուն հաճելի ըլլալ, թէեւ շատեր որոնք ներկայ էին, իրենց ականջներուն չէին հաւատար»: Բայց Կիյոմ Բ. իր երեւելի ճառը 1898 Նոյեմբեր 8-ին Դամասկոսի մէջ ի ներկայութեան քաղաքին աւագանիին է որ արտասանեց: Փառասէր եւ յանդուգն, կայսրը, արեւմտեան Եւրոպայի տէրութիւններու հոգատարութենէն հետզհետէ մեկուսացած, Ապտիւլ-Համիտը սիրաշահելու համար հոծ բազմութեան մը ներկայութեան կը յայտարարէր թէ «Նորին Վսեմութիւն Սուլթանը եւ աշխարհի վրայ ցրուած 300 միլիոն մահմետականները որ զայն իբր խալիֆա կը ճանչնան, կրնան վստահ ըլլալ թէ Գերմանիոյ կայսրը է, եւ միշտ պիտի մնայ, իրենց բարեկամը» (տե՛ս. էջ 24):

Պոլսոյ մէջ Գերմանիոյ ազդեցութիւնն ու համակրանքը անխափան շարունակուեցան մինչեւ Երիտթուրքերու զինուորական հարուածը (1908 Յուլիս 24), երբ Ապտիւլ-Համիտ պարտադրուեցաւ երեսուն տարի Խորհրդարանը փակ պահելէ յետոյ բանալ եւ Միթհատ փաշայի Սահմանադրութիւնը վերստին հռչակել: Բայց տարի մը յետոյ, երբ Աւստրօ-Հունգարական Կայսրութիւնը Պոսնիա - Հերցեկովինը կցեց, Պոլսոյ պետական շրջանակները խիստ դժգոհ, պահ մը կրկին Անգլիոյ մօտեցան: Գերմանիա, իբր դաշնակից Աւստրիոյ, իր ազդեցութիւնը եւս տուժեց: Սակայն եւ այնպէս, Օսմանեան բանակի զինուորականներէն ոմանք որոնք Գերմանիա պաշտօնավարած կամ ուսանած էին, միշտ Գերմանիոյ հետ զինակցութեան ջատագով էին: 1913-ի Յունուարին Պապը Ալիի պետական հարուածը որ Էնվէրի առաջնորդութեամբ կատարուեցաւ, կ'ըսուի թէ Գերմանիոյ կայսր Կիյոմ Բ.ի կողմէ թելադրուած էր:

Գերմանիոյ մէջ կայսրը առանձին չէր որ օսմանեան խալիֆային մահմետական աշխարհի վրայ ունեցած դերը կը գերագնահատէր: Քիչ չէին նաեւ բարձրաստիճան զինուորականները, դիւանագէտները եւ գիտնականները որոնք նոյն տեսակէտը կը բաժնէին: Անոնք հաւատացած էին որ Պոլսոյ սուլթանին հետ դաշնակցութեան մը շնորհիւ կարելի էր բովանդակ իսլամական աշխարհին տիրել: Այս գաղափարը բաժնողներու մէջ Հօփքիրք կը յիշէ մանաւանդ ընդհանուր Սպայակոյտի պետ զօր. Հէլմութ ֆոն Մոլթքէն, զօր. ֆոն տէր Կօլցը, արեւելագէտ Մաքս ֆոն Օփէնհայմէրը, Պէռլինի համալսարանի Օսմանեան Պետութեան դասախօս փրոֆ. Էրնսթ Ժաքխը, Արտաքին գործոց փոխ-նախարար Ձիմմէրմանը եւլն. (տե՛ս. էջ 55):

Գերմանիա վստահաբար գերագնահատած էր Պոլսոյ խալիֆային բարոյական ազդեցութիւնը Մարգարէին հետեւորդներուն վրայ: Արդարեւ, երբ Թուրքիա զինուորական պատրաստութիւնները լրացնելէ յետոյ, Նոյեմբեր 1-ին պատերազմին մասնակցեցաւ եւ Նոյեմբեր 14-ին ալ Շէյխ-իւլ-Իսլամը «սրբազան պատերազմ» հռչակեց հրաւիրելով բոլոր «հաւատացեալները» ըմբոստանալու «անհաւատ» դաշնակիցներուն դէմ, գերման պետական շրջանակները յուսացին որ դիւրութեամբ պիտի կարենան Հնդկաստանի եւ Կեդր. Ասիոյ իսլամները իրենց կողքին ունենալ: Մանաւանդ որ այս ուղղութեամբ կարգ մը մասնաւոր ծրագիրներ ալ մշակած էին:

Համաշխարհային Ա. պատերազմի տարիներուն գերման գաղտնի գործակալներու գործունէութիւնը առհասարակ մեզի քիչ ծանօթ է: Հօփքիրք իր ուսումնասիրութեան մէջ գլխաւորաբար կ'անդրադառնայ անոնց մասնակցութեան՝ Էնվէր փաշայի կողմէ հիմնուած եւ մեզի ծանօթ Թէշքիլաթ-ը Մախսուսէի գործակալներու Կովկասի մէջ կատարած խլրդային գործունէութեան: Գերմանիա, դեռ Թուրքիա պատերազմի չմտած, արդէն երկու զինուորականներու գաղտնի պաշտօններ տուած էր: Ասոնցմէ մին էր Գերմանիոյ Պուշիրի հիւպատոս Վիլհելմ Վասմուս որուն մասին անգլիական գաղտնի սպասարկութիւնները համոզուած էին թէ իրականութեան մէջ զինուորական գաղտնի գործակալ մըն էր: Վասմուս սահուն կերպով պարսկերէն եւ արաբերէն կը խօսէր եւ իրեն պաշտօն տրուած էր Պարսկաստանը եւ Աֆղանստանը Դաշնակիցներու դէմ ոտքի հանել (տե՛ս. էջ 63): Իսկ երկրորդ բանագնացն էր հարիւրապետ Նիտըրմայէր որ նախապէս Պարսկաստան, Պելուճիստան եւ Հնդկաստան ճամբորդած էր: Գերմանացի բանագնացները դեռ իրենց առաքելութեան չէին իսկ ձեռնարկած, երբ Էնվէր փաշա իբր Պատերազմական նախարար, Դեկտեմբեր ամսու վերջը (1914) Տրապիզոնի ճամբով Էրզրում կը հասնէր եւ Գ. բանակի գլուխը անցած Կովկասի ճակատին վրայ մեծ յարձակողականի մը կ'անցնէր: Իր մտադրութիւնն էր ժամ առաջ իրագործել իր մեծ երազը. այն էր «Պոլսէն մինչեւ Չինաստան պան-թուրանական Կայսրութիւնը հիմնել որուն ապագայ սուլթանը պիտի ըլլար», Էնվէրի այս յանդուգն ձեռնարկը անդարմանելի եւ ծանր պարտութեամբ մը վերջացաւ կլիմային, անբաւարար պարէնաւորումի եւ ռուսական դիմադրութեան պատճառաւ: Մէկ շաբթուան ընթացքին Գ. բանակի 90.000 զինուորներէն 75.000-ը զոհ գացին: Օսմանեան բանակի այս պարտութիւնը երկար ժամանակ գաղտնի պահուեցաւ ոչ թէ միայն հանրային կարծիքէն այլ նաեւ պաշտօնական շրջանակներու մէջ: Եւ նոյնիսկ արգիլուեցաւ այդ մասին հրապարակաւ հարցում ուղղել: Անսաստողները մահապատիժի պիտի ենթարկուէին (տե՛ս. էջեր 78-81):

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍ, ՍԱՔՐԱՄԵՆԹՕ ԵՒ ԼԱՍ-ՎԵԿԱՍ

Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմ կատարած հովուապետական իր շըրջապտոյտի ծիրին մէջ Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը Ուրբաթ, Փետրուար 2-ի առաւօտեան այցելած է Լոս-Անճըլըսի քաղաքապետարանը, ուր ընդունուած է քաղաքապետ Ռիչըրտ Ռիորտընի եւ քաղաքապետական Խորհուրդի անդամներուն կողմէ: Քաղաքապետը խօսք առնելով դրուատած է Լոս-Անճըլըսի Հայութեան նպաստը քաղաքի բարգաւաճման գործընթացին: Ամենայն Հայոց Հայրապետը խօսած է Հայաստանի այսօրուան կացութեան մասին եւ անդրադարձած իբրեւ Կաթողիկոս իր պարտաւորութիւններուն:

Ժամը 11-ին, Գարեգին Ա. այցելած է Հոլիվուտի Հայ Սէնթըր հանդիպում մը ունենալով Լոս-Անճըլըսի հայկական ամէնօրեայ, շաբաթօրեայ, կիրակնօրեայ եւ օտար վարժարաններ յաճախող հայ աշակերտներու ներկայացուցչական խումբերու հետ: Ներկայ եղած են շուրջ 2000 հայ աշակերտներ: Հանդիսութիւնը վարած է Օննիկ Բէչիչեան: Աշակերտները գործադրած են գեղարուեստական յայտագիր մը: Գարեգին Ա. խօսք առնելով՝ իր հանդիպումը հայ աշակերտներու հետ կոչած է «Ս. Մեսրոպի Օրը Լոս-Անճըլըսի մէջ» եւ գնահատած օտար ափերուն հայութիւնն ու հայ լեզուն վառ պահող եւ ապրեցնող բոլոր աշակերտներն ու կրթական մշակները, շեշտելով հայ դըպրոցին դերն ու կարեւորութիւնը:

Երեկոյեան ժամը 7-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այցելած է Հոլիվուտի Ս. Կարապետ եկեղեցին (Կիլիկեան Թեմ) եւ ընդունուած խուռներամ բազմութեան մը կողմէ: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդական տեղապահ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան: Հայրապետական օրհնութեան իր խօսքը արտասանած է Գարեգին Ա. Կաթողիկոս, շեշտը դնելով միասնականութեան եւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան հզօրացման վրայ:

Շաբաթ, Փետրուար 3-ի առաւօտեան, Ամենայն Հայոց Հայրապետը հանդիպում ունեցած է ծխական խորհուրդներու, կազմակերպութեանց եւ գաղութի ղեկավարներուն հետ:

Կէսօրէ ետք, ժամը 2·30-էն 4·30, Հայրապետը ներկայ եղած է Հայ Եկեղեցւոյ Երիտասարդաց Կազմակերպութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած երիտասարդական հաւաքոյթի մը, որուն ներկայ եղած են 500 հոգի:

Երեկոյեան ժամը 7-ին, Պէվըրլի Հիլզի Սէնչըրի Փլազա պանդոկի շքեղ սըրահին մէջ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Հայրապետին տրուած է ճաշ մը, որուն մասնակցած են 2000 հոգի: Ներկայ եղած են հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, շրջանի հայ հոգեւորական դասը, Լոս-Անճըլըսի կարդինալ Ռոժէ Մահոնի, Ղպտի, Եպիսկոպոսական եւ այլ Եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, որոնք խօսք առնելով իրենց հիացումը յայտնած են Գարեգին Ա.ի անձնաւորութեան, հեղինակութեան եւ միջ-եկեղեցական յարաբերութիւններու զարգացման գործին իր բերած գործօն մասնակցութեան նկատմամբ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր խօսքին մէջ անդրադարձած է հայ ժողովուրդի դարաւոր պատմութեան ընթացքին ցուցաբերած քրիստոնէական հաւատքին, Ի. դարու սկիզբի հայկական ցեղասպանութեան, Հայոց պետականութեան վերահաստատման, ապա՝ խորհրդային ամբողջատիրական կարգերու ներքեւ Հայ Եկեղեցւոյ եւ հայ հաւատքի կրած տառապանքին եւ հուսկ՝ Հայոց անկախ պետականութեան ստեղծման, կոչ ընելով ներկաներուն եւ ամբողջ Հայութեան անվերապահ կերպով զօրավիգ կենալ անկախ պետականութեան հզօրացման: Գարեգին Ա. շեշտը դնելով մէկ եկեղեցի, մէկ հայրենիք գաղափարախօսութեան շուրջ հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակներու համախմբման անհրաժեշտութեան վրայ, եզրակացուցած է. «Եթէ մեր ժողովուրդին միասնականութիւնը զոհ կը պահանջէ, ես պատրաստ եմ այդ զոհը դառնալու»:

Կիրակի, Փետրուար 4-ի առաւօտեան, Ամենայն Հայոց Հայրապետը պատարագած եւ քարոզած է Վէն Նայզի Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ: Կէսօրէ ետք Հայրապետը այցելած է «Ասպարէզ» թերթի խմբագրատունը եւ ընդունուած Հ.Յ.Դ. Կեդր. Կոմիտէի, թերթի խմբագրութեան կողմէ: Ապա, Գարեգին Ա. այցելած է Մոնթէպէլլոյի Ապրիլեան Նահատակաց Յուշարձանը, ուր ծաղկեպսակ զետեղելէ ետք կատարած է հոգեհանգստեան պաշտօն:

Երկուշաբթի, Փետրուար 5-ի առաւօտեան, Գարեգին Ա. այցելած է Լոս-Անճըլըսի «Արարատ» տունը եւ նախաճաշած հայ ծերունիներու հետ: Ապա, այցելած է Լոս-Անճըլըսի հայկական հիւպատոսարան եւ «Հայաստան» Հիմնադրամի գրասենեակը:

Կէսօրին, Ամենայն Հայոց Հայրապետը մեկնած է Սաքրամենթօ, ուր Գալիֆորնիոյ Նահանգի Խորհրդարանին առջեւ ելոյթ ունենալով անդրադարձած է Հայոց դարաւոր պատմութեան, հայկական ցեղասպանութեան, Հայոց նոր պետականութեան և շնորհակալութիւն յայտնած Գալիֆորնիոյ ցոյց տուած աջակցութեան համար Հայաստանի նկատմամբ:

Գարեգին Ա. այցելած է Սաքրամենթօ-

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԱՒԱԼԻ (Գանատա) Մեր Միլիա սրահին մէջ, Յունուար 24-ին ՀՕՄ-ի տեղւոյն «Շուշի» մասնաճիւղին կազմակերպութեամբ «Ընտանեկան ծիծաղի երեկոյթ» մը տեղի ունեցած է 300 հոգիի ներկայութեամբ: Բացման խօսքը արտասանած է Շուշան Աճէմեան: Կատարուած է ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, պատմուած են սրամիտ պատմութիւններ եւ արտասանութիւններ:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Նորթ Եորքի Ֆորտ արուեստի կեդրոնի ծորճ Ուէնսթըն սրահին մէջ Յունուար 28-ին ջութակի ունկնդրութիւն մը տուած է Քաթրին Մանուկեան, նախկին աշակերտուհի ՀՕՄ-ի ամէնօրեայ Պապայեան եւ Գոլոլեան դպրոցներուն, նախաձեռնութեամբ՝ Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղին: Ք. Մանուկեան ջութակ նուագել սկսած է 4 տարեկանին. ներկայիս 15 տարեկան է եւ արդէն՝ տաղանդաւոր: Նուագած է Թուրթինի, Պրամս, Արամ Խաչատրեան, Կոմիտաս եւ այլ երգահաններու գործեր:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 27-ին տեղի ունեցած է Հայ Օգնութեան Միութեան օրուան տօնակատարութիւնը: Օրուան հանդիսավարն՝ Տիգրանուհի Աթիկեանի բարի գալուստի եւ բացման խօսքէն ետք, խօսք առած է ՀՕՄ-ի Ռուբինա մասնաճիւղի ատենապետ՝ Հուրի Նաճարեան: Յանուն Հ.Յ.Դ. Սողոմոն Թեհլիրեան կոմիտէին խօսած է Յակոբ Ճանպազեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Պարգեւատրուած են 5, 15, 25, 35 եւ 50 տարուան վաստակ ունեցող ընկերուհիներ:

...լի Հայոց եկեղեցին եւ ճաշած համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ: Այնուհետեւ անցած է Լաս Վեկաս, այցելած է Հայոց եկեղեցին եւ հանդիպում ունեցած հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ:

Երեկոյեան Հայրապետը վերադարձած է Լոս-Անճըլըս:

Երեքշաբթի, Փետրուար 6-ի առաւօտեան, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը մեկնած է Ֆրէզնօ:

Գարեգին Ա.ի հովուապետական այցելութիւնը Արեւմտեան Ամերիկայի հայ գաղութին մէջ մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է եւ յիշատակելի կը մնայ ամէնուրեք միասնականութեան ոգիի արտայայտութեան շնորհիւ:

ԼՐԱՏՈՒ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՐԵՄՈՒՏԻ ՁԵՌՆԱՐԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»). - Եդուարդ Տիրէքլեան Երիտասարդաց Միութիւնը, Յունուար 27-ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ կազմակերպեց ձեռնարկ մը նուիրուած Նոր Տարուան եւ Ծնունդի տօներուն, օրուան պատշաճ յայտագրով մը որուն մասնակցեցան Հայ Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ Խաչի միացեալ դպրոցի աշակերտներ:

Վասպուրական սրահը լեցուն էր Միութեան համակիրներով, ծնողքներով, երիտասարդներով:

Հաճելի ձեռնարկ մը, քանի կը ձգտի ուրախացնել երախաներ, փոքրեր եւ մեծեր տօնական մթնոլորտի մը մէջ: Նոյն ատեն զօտեպնդիչ եւ գնահատելի աշխատանք մը քանի փոքրերն ու մեծերը անհատական կամ խմբական ելոյթներով ներկայացուցին «հայախօս» գեղարուեստական յայտագիր մը: Կը շեշտենք հայախօսութիւնը, որովհետեւ երեւոյթ մըն է որ հետզհետէ հազուադէպ կը դառնայ:

Բեմը բացուեցաւ 28 պատանիներու վրայ որոնք երգեցին «Լուռ գիշեր» խմբերգը: Ապա, Սօսէ Յովսէփեան բարի գալուստի, Նոր Տարուան մաղթանքներու խօսքերէն յետոյ յիշեցուց որ Եդուարդ Տիրէքլեան Միութեան իր թատերախումբով, 1995 Հոկտեմբեր 26-էն Նոյեմբեր 2 ճամբորդութիւն մը ըրաւ Հայաստան, պատասխանելով «Պարի եւ Երգի Բարեկամութիւն Միութեան» հրաւէրին: Թատերախումբը Երեւանի «Ստանիսլավսկի» թատրոնին մէջ, վեց հարիւր հոգիի ներկայութեամբ եւ ապա Գիւմրիի մէջ ներկայացուց Մոլիէռի «Երկու Խուլեր»ը եւ Յակոբ Պարոնեանի «Քաղաքավարութեան վնասները» գործէն «Գիւղացին եւ քաղաքացին»: Աւելցուց նաեւ Միութեան կատարած մարդասիրական օգնութիւնը Գիւմրիի մանկատան՝ դրամ եւ նուէրներ հիւանդ մանուկներուն: Սօսէ Յովսէփեան ըսաւ թէ խումբը կատարեց շատ հաճելի կեցութիւն մը Հայաստան եւ ամէնուրեք գտաւ ջերմ ընդունելութիւն եւ հիւրասիրութիւն:

Յետոյ, վարագոյրը բացուեցաւ Եդուարդ Տիրէքլեան Միութեան թատերախումբին վրայ, որուն միացած էին կարգ մը փոքրիկներ. Ներկայացուցին «Բեթղեհէմի Պանդոկապետը»: Թատերգութիւն մը՝ նուիրուած Յիսուսի ծննդեան խորհուրդին, որ կը սկսի մարդոց չահագրգռուած կեցուածքով սակայն կը վերջանայ ընդհանուր երանութեան մը մէջ, մսուրը լոյսին տակ, մոգերու երկրպագումով, հովիւներու եւ հրեշտակներու աւետումով եւլն...: Եւ ամէն ինչ կը տանի երգով եւ խմբերգներով «Ձմեռ պապին», «Կաղանդ պապան», «Զանգակներ», «Տօնածառ», Կաղանդ պապայի գալստեան ընդհանուր ցնծութեան մէջ:

Նուէրներու բաշխումէն յետոյ, երեկոյթը շարունակուեցաւ շատ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ, հայկ. երաժշտութեան ընկերակցութեամբ: Ներկաները հիւրասիրուեցան միրգերով, խմորեղէններով, խմիչքներով եւ համաձայն Փրովանսի աւանդութեան՝ «Թագաւորներու կարկանդակով (կալէթ տէ ռուա):

Այս միութեան պատուոյ նախագահուհին է տիկին Ռոզի Ղազարեան որ իր ներկայութեամբ, իր բարոյական եւ նիւթական անվերապահ քաջալերանքով ամուր թիկունք մըն է երիտասարդ, երիտասարդուհիներուն, որոնք իրեն հանդէպ կը տածեն սէր ու յարգանք:

Ժողովրդական առածը կ'ըսէ՝ «Մէկ ծաղիկով գարուն չի գար»: Եդուարդ Տիրէքլեան Միութեան պարագային ստիպուած ենք հաստատելու եւ ըսելու թէ կու գայ, կու գայ, քանի մէկ անձի մը աշխատանքով, ճառագայթումով եւ ղեկավարութեամբ է որ Միութիւնը, թատերախումբը կը ստանան նկարագիր, կեանք, ապրում եւ նպատակ: Սեդա Սիմոնեան կը վայելէ երախտագիտութիւնը բոլորին եւ մանաւանդ ծնողքներուն: Միայն մաղթենք որ ծանրաբեռնուած թեւերը շատ շուտ չյոգնին: Եւ չյոգնելու համար այժմէն պէտք է ունենայ օգնական բազուկներ, թէկուզ երիտասարդ բայց պատրաստակամ, գիտակից եւ խանդավառ:

Կը վերջացնենք այս թղթակցութիւնը մէջբերում մը ընելով՝ «Երեկոյեան Երեւան» (Հայաստան) թերթէն որուն աշխատակիցը՝ Վանիկ Սանթրեան հետեւեալ տողերը գրած է թերթին 1995 Նոյեմբեր 1-ի թիւին մէջ՝ «Լեփ-լեցուն սրահը ծափ-ծափիկներով դիմաւորեց «Երկու խուլերը» եւ «Գիւղացին ու Քաղաքացին» բեմադրութիւնները ըստ Մոլիէռի եւ Յակոբ Պարոնեանի, գեղարուեստական ղեկավարութեամբ՝ Սեդա Սիմոնեանի: ... Եդուարդ Տիրէքլեան թատերախումբին ծրագիրը շատ բարեգործական է, խումբը յաջորդ ելոյթը տալու է Գիւմրի, որպէսզի իր արուեստով ուրախութիւն բերի ծանր շրջան ապրող հայ մարդուն»:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԷՍԱՅԵԱՆԻ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Անցեալ տարի Էսաեան վարժարանի դարադարձը Պոլսոյ եւ Սփիւռքի մէջ խանդավառ հանդիսութիւններով տօնելէ յետոյ, այս տարի ալ Էսաեանցիներ եւ համակիրներ Յունուար 21-ին ժամադրուած էին Եան'ց ակումբին մէջ, աւանդական բաժակը բարձրացնելու նոր դարաշրջանի մը սեմին, նոր խանդով եւ նոր յոյսերով:

Վերջին տարիներուն վերակազմուած Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութեան, ինչպէս բոլոր հաւաքոյթները, այս օրուան Բաժակի Պահն ալ հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը:

Մարգրիտ Շէրիք, օրուան հանդիսավար բացումը ըրաւ ու բարի գալուստի խօսքէն ետք, սրտաբուխ երախտագիտութեամբ ոգեկոչեց վարժարանին հիմնադիր, տնօրէն եւ ուսուցիչները:

Ան ըսաւ, թէ Էսաեանցիի կոչումը գիրենք կը մղէ նաեւ գործօն մասնակցութիւն բերելու Փարիզի հայ ընկերային եւ մշակութային կեանքին:

Յատկայս երգուած Էսաեանի քայլերգէն ետք, վարչութենէն Անահիտ Թէրզեան, Պոլսէն ստացուած տեղեկութիւններ տուաւ վարժարանին ներկայ վիճակին մասին:

Արդիւնքները խրախուսիչ էին, 1994 - 95 տարեշրջանին երկսեռ աշակերտութեան թիւը կը հասնէր 440-ի եւ 48 ընթացաւարտուհիներուն համալսարան մուտքի յաջողութիւնը մօտ 50% եղած էր:

Անցեալի ոգեկոչումներով հարուստ մթնոլորտին մէջ դաշնակահար Պ. Ճոն մերթ ընդ մերթ հայկական եւ թեթեւ երաժշտութեան մեղեդիներով խանդավառեց ներկաները:

Պ. Ս. Պօղոսեան, ինքնուրոյն ոճով հրապուրեց ներկաները իր արտասանութիւններով:

Հաւաքոյթը շարունակուեցաւ խմբային տոհմիկ երգերով եւ պարերով, մինչեւ յետմիջօրէի ժամերը, ներկաները մեկնեցան գոհ, յառաջիկայ ժամադրութեան մը հեռանկարով:

ԷՍԱԵԱՆՑԻ

ՊԱՏՈՒՀԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Յակոբ նայեցաւ անոր կիսադէմին, մոմին փափուկ լոյսի դողին մէջ աւելի կենդանի «փնտռել, փնտռել ... ամէն մէկս կը փնտռէ ով գիտէ ինչ...» մտածեց:

- Ձեմ հասկնար կոր:

Արմինէ սպասեց որ լռութիւնը ետ տեղը գայ:

- Անանկ որ պէտք չկայ գիշերուան հանդիսատի մասին մտածել:

- Կը ձգե՞ն կոր քեզի որ ճակատ երթաս:

- Այո, Սերժը տեսայ քու երթալէդ ետք, դէմ չէ:

Յակոբ որոշեց վերջին փորձ մը ընել:

- Անգամ մըն ալ կ'ըսեմ Արմինէ, վերջին անգամ՝ թէ դուն ճակատ երթալու պատրաստ չես, հոգեբանօրէն:

- Դուն գիս չես ճանչնար:

- Կրնայ ըլլալ հին կեանքդ չեմ գիտեր, բայց այս քանի մը օրուան ընթացքին տեսածս կը բաւէ:

- Ի՞նչ տեսար, հէ՞, ըսէ նայիմ:

- Մի պոռար: Տեսայ թէ զգայուն, խելացի, յամառ ու պատուաւոր հայ կին մըն ես:

- Ուրե՞մն:

Վայրկեան մը լռեց Յակոբ, յետոյ թեւերը բարձրացուց՝ իբր անկարողութեան նշան:

- Լաւ, ես բան մը ըսած չունիմ, դուն չափահաս կին ես, գիտես ինչ կ'ընես... յետոյ եղածը մէկ օր մէկ գիշեր է, ի՞նչ կրնայ պատահիլ որ: Օքէյ ... առտուն միասին Աղդամ կ'երթանք, աղօթենք որ ճակատը հանդարտ մնայ, բայց ես Աղդամէն անդին կ'անցնիմ վաղը, հետս կուգաս, ինչ ըսեմ նէ ան կ'ընես, եղա՞ւ:

- Հուրէ՛յ:

Արմինէ տեղէն ցատքեց, փաթթուեցաւ Յակոբի վզին ու այտէն համբուրեց:

- Գիտնաս որքա՜ն երջանիկ եմ այս վայրկեանին:

- Թող չըսեն թէ Ասկերանի մէջ երջանկութիւն բառը գործածող չկայ:

Խնդացին միասին: Արմինէ գնաց ներս ու սուրճ բերաւ:

- Կ'ուզե՞ս նորէն:

- Տա՞ք է:

- Յուսամ: Ես պիտի խմեմ:

- Լաւ:

Գիշերը աւելի պաղեր էր: Մոմը կը հատնէր ու բոցը աջ ձախ կը ճօճուէր:

- Է, հիմա ալ դուն պատմէ քու օրդ:

- Իրապէս կ'ուզե՞ս լսել: Ներս երթանք, պաղեցաւ:

- Ձէ չէ, նախ պատմէ ինչ ըրիր, ուր գացիր:

Արմինէ հիմա կուշտին կծկուեցաւ տաքնալու համար: Յակոբ թեւով գրկեց մէջքէն, իրեն քաշեց: Կնկան էգ շարժումը խռոված էր միտքը որ մնաց այդ խռովքին մէջ ամբողջ գիշեր...:

- Ասկէրանէն դուրս ելլես նէ ամէն ինչ կը փոխուի - ծառերը կը քիչնան, այրած որդատունկի այգիներ ամէն կողմ, կոտրած թանքեր ու զինուորական կառքեր: Դաշտային է, անանկ որ թանքերու կռուի տեղ է: Կէս ժամէն Շխբաբալ ալերի գիւղը եկանք, քարուքանդ անշուշտ: Մէկ մզկիթ մնացեր էր կանգուն, մերինները չեն փլցուցեր որ ուրիշ բանի գործածեն:

- Ինչի՞:

- Սկիզբը մտք ունին եղեր վրայէն վար նետել գերիները...:

- Սարսափելի է...:

- Վերջը փոխեր են միտքերնին:

Լուռ է Յակոբ: Շուրջը սաղարթի խշշխշուկ: Գորտերը լռեր էին:

- Կէսօր էր Աղդամ հասանք: Հոն ալ աւերակ, աչքդ բռնածին չափ: Էն դէշը այդ լռութիւնն է, հսկայ քաղաքին մէջ: Կարծես գերեզման մտեր ես... Մեր զօրամարտակին շէնքը քաղաքին կեդրոնն էր: Հոն գացինք, թէյ մը տուին, խօսեցանք, Պէյրութէն ընկերս Փանոսը տեսայ: Վերջը պաշտպանութեան գիծերը գացինք, հիւանդանոցը, ուրիշ գործեր ալ կային քաղաքէն դուրս:

- Հիւանդանոցը տեսար ուրեմն:

- Հա տեսայ: Պզտիկ տուն մըն է, երկու հիւանդապահուհի կայ, քաջ աղջիկներ, հազար տեսակ գործ կ'ընեն:

Արմինէ կամաց մը սեղմեց անոր թեւը ու սպասեց որ շարունակէ:

- Մէկ բան զգացի, շատ ուժեղ, ան ալ աճաւոր բարկութիւնը, ատելութիւնը որ կայ Հայերուն մէջ, կարծես դարերով հաւաքուեր է, հիմա կ'ուզէ պայթիլ բայց չի կրնար: Այդ ծեր կամ երիտասարդ Ղարաբաղցիներուն աչքերուն մէջ այնքա՜ն լուռ կատաղութիւն կայ... այդ լռութիւնն է էն սոսկալին Աղդամի մէջ: Հայերը կարծես չեն իսկ կրնար ուրախանալ երբ կը յաղթեն, այնքա՜ն ծանր է, զօրաւոր է վրէժի զգացումը: Քիչ մը մեր Սփիւռքը յիշեցուց - այնքան ատեր ենք Թուրքը, այնքան երազեր ենք անկախ հայրենիք որ երբ անկախութիւն ձեռք ձգեց Հայաստանը՝ չկրցանք ուրախանալ...: Բայց ասոնցը տասնապատիկ աւելի զօրաւոր է:

- Կրնամ երեւակայել:

- Քաջութենէ անդին է ասիկա, ամբողջ ազգի մը ուժը կայ մէկ մի կռուողի ետին, ներսը: Հիանալի է, սոսկալի է նոյն ատեն:

Լռեց: Ի՞նչ կրնար աւելցնել:

- Կոնեակ մը ըլլար հիմա...

- Կ'ուզե՞ս:

- Հա, կա՞յ:

- Ներսը, բերե՞մ:

Արմինէ չսպասեց պատասխանի, ցատքեց տեղէն, ներս վազեց ու քիչ մը ետք դուրս եկաւ պզտիկ շիշով: Լեցուց երկու գաւաթ: Մոմը մարեր էր սակայն ներսէն աղօտ լոյս մը կը հասնէր իրենց վրայ: Յակոբ վերցուց բաժակը:

- Եկուր խմենք հայ զէնքերու յաղթանակին:

- Այո.. եւ զէնքը միայն երկաթը չէ, սէրն ալ զէնք է, կեանքի տէր կանգնիլն ալ զէնք է:

- Իրաւունք ունիս: Այս բոլորին կենացը:

Ճնկեցին:

(Շար. 92)

Այրի Տիկին Ազնիւ Սարգիսեան,
Սուրէն եւ Սօնիա Սարգիսեան եւ զաւակները (Ֆրանսա),
Հրայր եւ Միրնա Սարգիսեան եւ զաւակները (Սաուտի Արաբիա),
Գուրգէն եւ Լենա Սարգիսեան եւ զաւակները (Գանատա),
Տէր եւ Տիկին Վազգէն Թերզեան եւ զաւակները (Գանատա)
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ Ուրֆա 1903-ին)

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Փետրուար 10-ին, Թորոնթօ։

«ՅԱՌԱՋ»․ – Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարգիսեանի։

Dans le Cycle de ses conférences,

Le Centre Culturel SAINT MESROB

recevra

le **Jeudi 15 Février à 20 heures 45**

M. ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

qui donnera une

CONFERENCE

sur

«IGNACE MOURADGEA, CHEVALIER D'OHSSON,
Un Arménien catholique au service de l'Empire Ottoman»

au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS V[e]
M° Cardinal Lemoine / Monge.

— *Entrée libre* —

10-րդ տարեդարձ

ԳԱՐՈՒՆ

Մանկա - Պատանեկան Երգչախումբի

ՀԱՄԵՐԳ

նուիրուած՝ Կոմիտասի,
անոր մահուան 60-ամեակին

Կիրակի, Փետրուար 18, ժամը 16·30-ին
Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Տան
Ա. Ջրբաշեան սրահը
339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Յայտագիր՝ ԿՈՄԻՏԱՍ
մեներգ - խմբերգ - նուագ

ղեկավարութեամբ՝
Խաչիկ Երլմազեանի

Տեղերու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւին․

91 - 87 - 43 - 71

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section « *Naïri* » de Beaumont

VARTANANTZ

SOIREE DANSANTE

Le Chanteur *GARO GABOUDAKIAN*
Au Synthé *SETO BAGHDASSARIAN*
le Samedi 24 Février à partir de 21 h
Dans la Salle «*Tino Rossi*»
— Les Pennes Mirabeau —
Présentation *HERVE CLAUDE*
Ambiance arménienne
Réservation conseillée :
— Auprès des membres de la C.B.A.F. Beaumont;
— Vidéo-Hayrénik : Tél. : 91 93 30 28;
— Mme Kasparian : Tél. : 91 45 50 68.
P.A.F. : 100 F. Non-membres;
80 F. Membres.

—— *Tenue correcte exigée* ——

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Փետրուար 18, Բուն Բարեկենդան։ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԻՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ
Հարաւային Ֆրանսայի

եւ կը քարոզէ, ինչպէս նաեւ օծումը կը կատարէ Եկեղեցւոյ նորակառոյց Մկրտութեան Ս. Աւազանին, նուիրուած հանգուցեալ՝ Աղաճան, Նշան եւ Իսրայէլ Դաբբինեաններու յիշատակին։

Երգեցողութիւնք՝ երգչախումբիս կողմէ երգէոնահարութեամբ եւ առաջնորդութեամբ Տէր եւ Տիկին Ռ. Արթինեանի։

Արարողութեանց աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն Դաբբինեան բարեհամբաւ գերդաստանի հին եւ նոր ննջեցեալներու հոգիներուն ի հանգիստ։

Կը խնդրուի թաղիս եւ արուարձաններու հաւատացեալ հասարակութեան ներկայութիւնը։

Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

---

l'Association Arménienne d'Aide Sociale

RECONNUE D'UTILITE PUBLIQUE

RECHERCHE
DIRECTEUR ou DIRECTRICE

pour diriger

l'ETABLISSEMENT DE GONESSE

Ce poste implique la gestion d'ensemble de la maison de retraite, du personnel et l'organisation

BAC +4 INDISPENSABLE

Connaissance du Français et de l'Arménien

Logement assuré

Prière de prendre rendez-vous ou adresser curriculum vitæ au Siège de l'Association
77, rue La Fayette — 75009 PARIS
Tél. : 48 78 02 99

Secrétariat ouvert tous les jours de 14h à 18h sauf samedi et dimanche.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 14՝ Տեառնընդառաջ՝ Տօն Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ ի Տաճարն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Չորեքշաբթի, փետրուար 14-ին Տօն է Տեառնընդառաջի։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատրիարքի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

Télévision

ARTE

Samedi, 17 Février à 10 heures, émission «L'œil et la main» : SPECIAL ARMENIE.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris - IDF

Cycle d'Histoire et de Civilisation arméniennes

Dans le cadre du cycle de conférences 1995-96, proposé par l'UGAB-Paris — Ile-de-France

«L'ARMENIE : SON HISTOIRE DANS LE XXème SIECLE»

avec *Mme CLAIRE MOURADIAN, Historienne, Chercheur au CNRS*

le Mercredi 14 Février à 20h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17[e]

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետրուար 15, Տօն է Սրբոց վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի Մեծ Պատերազմին (451 թուականին)՝ «Վասն հաւատոյ եւ վասն Հայրենեաց»։

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝ Գարեգին Ա. Ծ. Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց։

Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (ըլլան դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ թէ աշխատաւոր), այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար։

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի Փետրուար 15, առաւօտեան ժամը 10-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Երեքշաբթի, Փետրուար 13, ժամը 10-ին Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով, կը տօնակատարուի Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից տօնը, ի ներկայութեան Ռոն - Ալփի Հայոց Շրջանի Եկեղեցիներու քահանայ հայրերու եւ նախագահութեամբ Հայրապետական Պատրիարքի փոխանորդ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ։

Նոյն օրը, ժամը 16-էն 17, մեծ խարոյկահանդէս տեառընդառաջի նախատօնակ (տերընտես)։

Չորեքշաբթի, Փետրուար 14, ժամը 10·30-ին, ընդհանուր դպրոցական աշակերտութեան եւ համայնքի բոլոր հաւատացեալներուն ու փափաքողներուն հաղորդութեան օր ի յիշատակ Սրբոց Վարդանանց Զօրավարաց։

Կիրակի, Փետրուար 18, ժամը 16-ին, Աւետարանական Եկեղեցի, 20, ռիւ Ռոժէ Սալենկրօ, Պուր - լէ - Վալանս, Վարդանանց տօնակատարութիւն, Ազգ. Միութեան հովանաւորութեամբ,

Խօսք կ'առնեն ՆԱՐԵԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ վերապատուելի ՅԱԿՈԲ ՉՈՂԱՆՃԵԱՆ։

Նաեւ գեղարուեստական բաժին։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ժողովը Սրբոց Վարդանանց Ազգային եւ Ղեւոնդեանց Քահանայից տօներու առիթով սիրով կը հրաւիրէ շրջանի հաւատացեալ ժողովուրդը առաւօտեան ժամերգութեան եւ պատարագի միասնական արարողութեան, Հինգշաբթի, Փետրուար 15, առաւօտեան ժամը 9-ին Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ։

Կը պատարագէ՝
ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները․

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Սարգիսեան 1·000 Ֆր. Տիկին Վերջալոյս Սարգիսեանի յիշատակին, Տիկին Մելինէ Աւագեան եւ Շանթէզ ընտանիք 500 Ֆր., Տիկին Ռեժին Փիլիճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան Տիկին Լորա Ճապուրովի յիշատակին 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան 500 Ֆր., Տիկին Շաքէ Կոքիկեանի եւ Տիկին Արշալոյս Պէրպէրեանի յիշատակին Տիկին Մելինէ Աւագեան եւ Շանթէզ ընտանիք 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տամլամեան 500 Ֆր., Տիկին Ռեժին Փիլիճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Կոքիկեան 300 Ֆր., Տիկիններ Ժանին եւ Մատլէն Ճապուրով 500 Ֆր., Տիկին Մինակեան իր ամուսնոյն Վահան Մինակեանի յիշատակին 1·000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մահտեսեան 300 Ֆր.։

(Շար.)

GRANDE SOIREE DANSANTE

AU PROFIT DE
L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

Sous la Présidence de Monsieur le Maire *René ROUQUET*
Sénateur du Val-de-Marne

DINER — DANSANT

avec

PAUL BAGHDADLIAN et son ORCHESTRE *ANI*

le VENDREDI 16 FEVRIER à partir de 20 heures 30

SALLE DU COSEC
Rue Léo-Lagrange / ALFORTVILLE

Tenue de soirée

Réservations :

- **Alfortville** — Station Schell : Tél. : 43 75 28 37;
- **Issy-les-Moulineaux** — Restaurant Sayat-Nova : Tél. : 40 95 03 38;
- **Arnouville-lès-Gonesse** — Epicerie Spitak : Tél. : 39 87 37 50.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14
MERCREDI
14 FEVRIER
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (սովորական առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

ՀԱՐԹ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.788
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71e ANNEE — N° 18.788

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՐԲ ԵՐԿՈՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ զօրավար Ճորճէ Ճուքիչ եւ իր կցորդը գնդապետ Կրստանովիչ Հոլանտա փոխադրուած են եւ բանտարկուած Լա Հէյի պատերազմի ոճրագործներու դատարանի կողմէ...

ՄԷՆԹ-ՊԻՐՍԹՆԻՆ ...

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՐԻՍԱՐԴՆԵՐԸ ...

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Ա. ԺԻՓՓԷ ...

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ ...

ՊԵՐՈՒ ...

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ...

ՊԵՐՈՒ ՖԵՐՆԱՆ ...

ՊԵՏԸ - ՎԻՓԻԲՈՒ ...

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 12 / 13)

ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԳՆԱՑԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ս. Տէմիրէլի յատուկ բանագնաց Այհան Քամէլ Բաքուէն Երեւան անցնելով ...

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄՈՒՏՔԻ ՎԻԶԱՆԵՐԸ

...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՖՈՒԹՊՈԼԻՍՏՆԵՐԸ ՏՈՒՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՆ

...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿԻ ԱՌՈՅԶԱՆՆԵՐԸ

...

ԲՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԿԱՐՈՏՆԵՐԸ ՀԱՄԱՏԵՂԵԼՈՒ ՓՈՐՁ

Պոլսոյ «Հիւրիյէթ» պաշտօնաթերթին մէջ ...

ԵՐՎԷ ՏԸ ՇԱՌԷԹ — ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

...

Նոյն օրը առաւօտեան ժամը 11-30-ին Պ. Վահան Փափազեան հանդիպած է ...

ՄԱՄՈՒԼ

LE FIGARO (13 Février)

AZNAVOUR: Une statue en Arménie

...

ԷՆՎԷՐ ՓԱՇԱՅԻ ԱՃԻՒՆԸ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻ

«Սեգոդնեա» ռուսական թերթը ...

Peter HOPKIRK
On Secret Service East of Constantinople

London, **John Murray**, 1994, £ 19.99 (150 Francs)

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս Էնվէր կ'երազէր «անհաւատ» Ռուսաստանի լուծէն ազատագրել Կեդր. Ասիան, նոյնպէս ալ Ճէմալ փաշա կը շտապէր Եգիպտոսը «ազատագրել» կայսերապաշտ անգլիական տիրապետութենէն: 1915 Փետրուար ամսուան սկիզբը, Ճէմալ փաշայի Դ. բանակը Պաղեստինի ճակատին վրայ ծանր պարտութեան մատնուեցաւ անգլիական բանակին կողմէ: Այս զոյգ պարտութիւններէն յետոյ, Թուրքիա Տարտանէլի նեղուցին առջեւ գտաւ դաշնակից նաւատորմիղը որուն ծովային զինուորները նոյնիսկ յաջողեցան Կէլիպօլուի վրայ ցամաքահանում ալ կատարել: Ճէմալ փաշա Սուրիոյ կուսակալ եւ զինուորական հրամանատարն էր երբ 1915 Ապրիլէն սկսեալ հայ տարագրեալները կը հասնէին: Այսօր ոմանք կը հաւատան թէ Ճէմալ հայասիրութենէ կամ մարդասիրական զգացումներէ մղուած է որ տարագրեալներու հանդէպ որոշ բարեացակամութիւն ցոյց տուած է: Մինչ փաստերը չեն պակսիր եւ այսօր յստակ կերպով գիտենք թէ ի՛նչ էր իսկական դրդապատճառը Ճէմալ փաշայի միջոց մը աքսորականներու հանդէպ որդեգրած քիչ թէ շատ մարդկային վերաբերմունքին: Այս կարեւոր պարագան որ այնքան ալ մեր հասարակութեան շատ ծանօթ չէ, Հօփքիրքի կողմէ ուշագրաւ կերպով վերլուծումի առարկայ է:

Արդարեւ երբ Ճէմալ տեսաւ թէ Եգիպտոսը գրաւել իրեն համար այլեւս հնարաւոր չէ, 1915 Դեկտեմբերին կարգ մը Հայոց միջոցաւ Ս. Պետերբուրգի մէջ կարեւոր ծանօթութիւններ ունեցող քանի մը Հայերու հետ յարաբերութիւն հաստատեց (տե՛ս. էջ 130): Հօփքիրք անունը չի տար այն Հայուն որ Ճէմալի առաջարկը Ռուսաստանի Արտաքին գործոց նախարար Սազոնովի ուշադրութեան յանձնեց, որ իր կարգին, ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութեան սոյն առաջարկէն տեղեակ պահեց: Վերոյիշեալ Հայը ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ տոքթ. Յակոբ Զաւրիեւ որ պատերազմի տարիներուն Ս. Պետերբուրգ կը գտնուէր եւ Պօղոս Նուպար փաշայի գլխաւորած Փարիզի Ազգային պատուիրակութեան հետ ալ սերտ յարաբերութեան մէջ էր (1):

Ճէմալ փաշա դաշնակից տէրութիւններուն կ'առաջարկէր,

1.- Իր բանակով Պոլսոյ վրայ քալել, տապալել Էնվէրը, ձերբակալել գերման զինուորականները եւ Թուրքիան պատերազմէն դուրս քաշել,

2.- Հայոց տարագրութիւնը դադրեցնել:

Ասոր փոխարէն ան կը պահանջէր որ Օսմանեան Կայսրութեան Սուլթան հռչակուի: Ան կը հաւանէր Պոլիսը եւ Նեղուցները Ռուսաստանի յանձնել որ երկար տարիներէ ի վեր կ'ուզէր գրաւել: Նոր կայսրութիւնը պիտի ունենար հետեւեալ հողամասերը. Ասիական Թուրքիան, Սուրիա, Լիբանան, Պաղեստին, Միջագետք եւ Արաբական Թերակղզին: Իսկ մայրաքաղաքը պիտի ըլլար Դամասկոս: Հայերը եւ Քիւրտերը ինքնավարութիւն (օթօնօմի) պիտի ունենային Կայսրութեան սահմաններուն մէջ:

Ճէմալի առաջարկը կը գրէ Հօփքիրք մեծ խանդավառութիւն չստեղծեց Դաշնակիցներու մօտ որոնք Օսմանեան Կայսրութիւնը իրենց միջեւ բաժնելու համար երկար ժամանակէ ի վեր արդէն կը բանակցէին, հետեւաբար որեւէ շահ չունէին Ճէմալի առաջարկի գործադրութենէն (տե՛ս. էջ 131):

Ինչպէս կը տեսնուի, Ճէմալ փաշա հայ տարագիրներու գոյութիւնը իր անձնական ծրագրին յաջողութեան համար իբր խաղաքարտ կ'ուզէ օգտագործել: Երբ դաշնակից մեծ տէրութիւններ միջոց մը այս առաջարկը քննելէ յետոյ Ֆրանսական կառավարութիւնը, 1916 Մարտ 22-ին է որ ի վերջոյ Զաւրիեւի կը տեղեկացնէր, յանուն դաշնակից տէրութիւններու, համաձայնականներու ժխտական պատասխանը:

Մեզի ծանօթ է թէ Տէր-Զօրի անապատին մեծ ջարդը տեղի ունեցաւ 1916-ի ամառը, ինչ որ կը նշանակէ թէ Ճէմալ փաշա արդէն դաշնակիցներու ժխտական պատասխանը ստացած էր եւ տարագրեալներու վիճակը այլեւս իր յատուկ ուշադրութեան առարկայ չէր: Հօփքիրք այս խիստ կարեւոր պարագան չէ նշմարած:

Հայկական ջարդերն ու տարագրութիւնը ըստ Հօփքիրքի, միմիայն Գերմանիոյ Թուրքիոյ դեսպան Վանկէնհայմ կրնար Էնվէրի մօտ ազդու միջամտութեամբ մը կանխել: Բայց կ'աւելցնէ. «Վանկէնհայմ պատերազմը շահելէ զատ ուրիշ հարցի մասին չէր մտածեր»:

Բարեբախտաբար կը գրէ Հօփքիրք, Ճէմալի առաջարկը միշտ գաղտնի մնաց եւ ան կրցաւ իր գործակիցներուն հետ կրկին իր բարեկամական կապերը պահել:

Գերմանական լրտեսական ցանցը Պարսկաստանի մէջ մեծ գործունէութիւն ցոյց տուաւ նպատակ ունենալով Աֆղանստանի եւ Հնդկաստանի մէջ եւս թափանցել ու այդ երկիրներուն մէջ եւս Ս. Պատերազմ հռչակել տալ դաշնակից տէրութիւններու դէմ: Կը թուի թէ գերմանական գործակալները միմիայն Հիւսիսային Պարսկաստանի մէջ չկրցան իրենց ցանցը տեղաւորել, ուր Ռուսաստանի ազդեցութիւնը զօրաւոր էր (տե՛ս. էջ 70-73):

Գերմանացի գաղտնի գործակալները յաջողեցան մինչեւ Գապուլ հասնիլ եւ շատ փորձեցին որ Աֆղանիստանի էմիրը Անգլիոյ դէմ պատերազմ յայտարարէ: Այս վերջինը նախ հաւանութիւն յայտնեց: Բայց վախնալով որ Անգլիացիները կրնան Հնդկաստանէն Աֆղանիստան արշաւել եւ զինքն ալ տապալել, Գերմանացիներէն այնպիսի երաշխիքներ պահանջեց որ անոնց գործադրութիւնը, կ'ըսէ Հօփքիրք, «գրեթէ անհնար էր»: Ըստ հեղինակին նշած աղբիւրներուն, էմիրը Աֆղանիստանին Գերմանիոյ կողքին Ս. Պատերազմի մասնակցութեան համար պահանջած էր ոչ թէ միայն դրամ եւ ռազմամթերք այլ նաեւ Թուրք-գերման 20.000 հոգինոց բանակ մը որ իրեն զօրավիգ պիտի ըլլար (տե՛ս. էջ 193): Կացութիւնը այս էր, երբ 1916-ի գարնան, Անգլիացիները Քութ-էլ-Ամարայի մէջ Թրքական բանակէն ծանր պարտութիւն մը կրեցին: Բայց Կովկասի ճակատին վրայ ռուսական բանակը քանի մը հակա-յարձակումով յաջողեցաւ ի վերջոյ ճեղքել օսմանեան բանակը եւ Էրզրումը գրաւել: Այս լուրը կայծակի տպաւորութիւն թողուց ամէնուրեք, կը գրէ Հօփքիրք (տե՛ս. էջ 195 - 196):

Բայց Ռուսաստանի եւրոպական ճակատի վրայ կրած յաջորդական պարտութիւնները ներքին յեղափոխութեան ծնունդ տուին: Նախ Փետրուարեան յեղափոխութիւնը, յետոյ Նոյեմբերի բոլշեւիկեան Յեղափոխութիւնը եւ 1917-ի Դեկտեմբերին Ռուսաստանի անջատ զինադադարը, Կովկասի մէջ ամէն ինչ փոխեց: Հայ անկանոն զինուորները, կը գրէ հեղինակը, «Էրզրումի մէջ Թրքական բանակին դէմ մէկ-մինակ մնացին ու սպասեցին որ ուրիշ ճակատներէ հայ կանոնաւոր զօրքեր գան իրենց օգնելու համար (տե՛ս. էջ 257-258): Մինչ, կ'եզրակացնէ Հօփքիրք արդարացիօրէն, «Հայերը ամէն բան կրնային կորսնցնել Թրքական յաղթանակի մը պարագային, կրնային նաեւ ամէն բան շահիլ Դաշնակիցներու յաղթութեամբ»: Շատ հետաքրքրական է կարդալ այդ հատորին մէջ թէ զինադադարի յաջորդող օրերուն երբ ռուսական բանակի զինուորներուն նահանջը սկսաւ Կովկասի ճակատին վրայ, Անգլիոյ պետական եւ զինուորական շրջանակները որքան անձկութեան մատնուած էին: Անգլիական Պատերազմական նախարարութիւնը, գիտել կու տայ Հօփքիրք, գաղտնի տեղեկագրով մը կառավարութեան իր մտահոգութիւնը կը յայտնէ նկատելով թէ այսուհետեւ գերմանօ-թրքական բանակներու առջեւ կեդր. Ասիոյ ճամբան բաց է եւ պան-թուրանական շարժումը Պոլսէն մինչեւ Չինաստան կրնայ դիւրութեամբ տարածուիլ որուն միակ պատնէշը եւ արգելքը Հայկական Պետութեան մը ստեղծումը կրնայ ըլլալ (տե՛ս. էջ 258). Ճշմարտութիւն մը որ ութսուն տարիներ յետոյ դեռ իր այժմէականութիւնը կը պահէ (2):

Հատորին մէջ բաւական տեղ տրուած է 1917-18 տարիներուն Կովկասի մէջ տիրող անիշխանական վիճակին, Ստեփան Շահումեանի իբր բոլշեւիկ առաջնորդ գործունէութեան, համայնավար 26 կոմիսարներու գնդակահարման, զոր կը վերագրէ մրցակից յեղափոխականներու:

Առանց յիշելու յետ պատերազմին Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած Երիտթուրքերու դատավարութիւնը, ուր փախստական առաջնորդները դատարանի կողմէ մահուան դատապարտուեցան, հեղինակը կը գրէ թէ «1921 Մարտին, հայ ոճրագործ մը Պէռլինի մէջ Թալաաթը սպաննեց, բայց դատարանը զայն ազատ արձակեց նկատելով թէ իր ընտանիքին անդամները տարագրութեան ընթացքին սպաննուած էին» (տե՛ս. էջ 374): Եւ կ'աւելցնէ թէ ուրիշ ոճրագործներ ալ տարի մը յետոյ «երկու Թուրքեր եւս սպաննեցին իբր պատասխանատու հայկական տարագրութեան» (3):

Անընդունելի է արդարեւ թէ տակաւին կան հեղինակներ որոնք անգիտանալ կը ձեւացնեն ժամանակակից պատմութեան արձանագրած առաջին ցեղասպանութիւնը: Եւ առանց անդրադառնալու կանխամտածուած անդարմանելի ու ահաւոր ոճիրին հետեւանքներուն, որոնք յետ պատերազմին Դաշնակիցներու շահամոլ քաղաքականութեան պատճառաւ մոռցուեցան եւ ոճիրին հեղինակներն ալ արդարութեան ճիրաններէն խուսափեցան, Հօփքիրք ոճրագործ կ'որակէ այն անձերը որոնք ոճրագործներուն պատիժը տուին: Արդեօք Համաշխարհային Բ. պատերազմի վաղորդայնին նացի Գերմանիոյ առաջնորդները մահուան դատապարտող դաշնակից տէրութիւններու ներկայացուցիչները մէյմէկ ոճրագործնե՞ր էին:

⁂

Ամէն պարագայի մէջ, հետաքրքրական հատոր մըն է որ ունի նաեւ բազմաթիւ նկարներ զանազան անձերու, որոնք Համաշխարհային Ա. պատերազմի տարիներուն որոշ դեր մը ունեցան զանազան պետութիւններու քաղաքականութեան մէջ: Այդ նկարներու շարքին է Կովկասի 26 կոմիսարներու հաւաքական նկարը ուրկէ կարելի է հաստատել թէ անոնցմէ հինգը Հայեր էին: Ծանօթ է թէ այդ 26 կոմիսարները 1918 Սեպտեմբերին դաւադրութեան մը զոհ երթալով, իրենց պարագլուխ՝ Ստեփան Շահումեանն ալ միասին, հրացանազարկ եղան: Ըստ մեզի այս խնդիրը դեռ բոլորովին չէ լուսաբանուած եւ անգլիական գաղտնի սպասարկութեան (Intelligence Service) դերը շատ աւելի կարեւոր եւ ազդեցիկ եղած է քան ինչ որ կարելի է ենթադրել:

Ընթերցողը միաժամանակ իրազեկ պիտի ըլլայ թէ հակառակ երեւութական այն սերտ դաշնակցութեան որ կը կարծուէր թէ գոյութիւն ունէր Գերմանիոյ եւ Օսմանեան Կայսրութեան միջեւ, երկու տէրութիւններու ղեկավարները իրենց իւրայատուկ հեռաւոր ծրագիրները կը հետապնդէին Միջին Արեւելքի եւ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ, որոնք յաճախ ալ զիրար խաչաձեւելով սուր մրցակցութեան մը պատճառ կը հանդիսանային:

---

(1) Ճէմալ փաշայի առաջարկին եւ Դաշնակիցներու բանակցութիւններուն համար տեսնել ֆրանսական անտիպ փաստաթուղթերու մեր հատորը՝ «Les Grandes puissances, l'Empire ottoman et les Arméniens dans les Archives françaises (1914-1918)», *Paris*, 1983, էջ 156-158.

(2) Տե՛ս. նոր հրատարակութիւն մը՝ *Amir Taheri*, «Crescent in a Red Sky. The Future Islam in the Soviet Union», *London*, 1989, էջ 165.

(3) Այս երկու Թուրքերը՝ տոքթ. Պահաէթթին Շաքիրը եւ Տրապիզոնի կուսակալ արիւնարբու Ճէմալ Ազմին են որոնք Պէռլին ապաստանած էին: Տոքթ. Պահաէթթին Շաքիր Թալաաթի հետ միասին 1918 Նոյեմբեր 1-2-ի գիշերը Պոլսէն փախչած էր, իսկ Ճէմալ Ազմի՝ աւելի կանուխ:

ԻՐԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՄՌԱՅԼ ԱՌՕՐԵԱՆ

Թեհրանի թերթերէն մէկը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ այն երեւոյթին վրայ որ ժողովուրդը հետզհետէ աւելի նուազ հետաքրքրութիւնն ցոյց կու տայ ժամանցի միջոցներուն հանդէպ. պակսած է շարժանկարի սրահ մը մտնողներուն, եւ նաեւ մշակութային զբօսանքներու հետեւողներուն թիւը: Ատիկա կը նկատուի անտրամադրութեան, խանդավառութեան պակասի շեշտուած երեւոյթ մը որ նախընթաց մը ունեցած է 1950-ական թուականներուն, 1953 Օգոստոսի պետական հարուածէն ետք: Պետական այդ հարուածով իրանցի զինուորականներ Սի-Ի-Ա-ի նեցուկով տապալած էին ազգայնական ձախակողմեան ղեկավար Մոսատըղի կառավարութիւնը ու իշխանութեան գլուխ բերած Շահը: Այդ շրջանին իրանցի հոգեբան մը հատորով մը ցոյց տուած էր թէ հոգեկան անկումի նման երեւոյթներ յաճախադէպ էին ընկերութեան մը համար որ խոր վրդովումի պահեր կ'անցընէր, ինչպէս՝ պետական հարուած, յեղափոխութիւն, պատերազմ:

Իրանցի լրագրողը կը գրէ թէ այդ հոգեբանին գիրքին մէջ նկարագրուած վարուելակերպերը բոլորն ալ նշմարելի են այսօրուան ընկերութեան մօտ. աւելցած է թմրամոլներու, ամուսնալուծումներու, ոճրային արարքներու թիւը ու հազուադէպ են ժպտուն դէմքեր: Թեհրանի փողոցները բոլորովին կ'ամայանան երեկոյեան առաջին ժամերէն: Ու այդ երեւոյթը յատուկ չէ միայն համեստ թաղերու. նոյնն է պարագան բարեկեցիկ շրջաններու եւս որոնք կը գտնուին մայրաքաղաքին հիւսիսակողմը ուր մարդիկ կ'ապրին սեփական աւազաններով Կասպից ծովու ափին կառուցուած վիլլաներու մէջ:

Բժիշկ մը այս երեւոյթը կը բացատրէ ոստիկանական չափազանց շեշտուած հսկողութեամբ որ յանցաւորութեան զգացում մը կը ներշնչէ մարդոց: Այդ կացութեան կ'օժանդակեն նաեւ երբեմնի ոստիկաններուն յաճախակի քննութիւնները ճամբաներուն վրայ:

Քաղաքներու ծաւալումը եւ քաղաքաբնակներու թիւին աճը յատուկ քաղաքականութիւն մը կը պարտադրեն կառավարութիւններուն եթէ անոնք մտահոգ են մարդոց մտային առողջութեամբ: Հոգեբեկումը Ի. դարու ժանտախտն է, կ'ըսէ իրանցի հոգեբոյժ մը, եւ շատ փոխանցիկ: Մէկու մը անձկութիւնը յաճախ կը բացատրուի ուրիշներու հոգեբեկումին հետ շփումով:

Տնտեսական դժուարութիւններ միշտ միակ պատճառը չեն այդ կացութեան. գոյալ է նաեւ վաղորդայնի անվստահութիւնը, երբ գործատէր մը կրնայ մէկ օրէն միւսը իր աշխատաւորին գործին վերջ տալ: Կայ նաեւ արտագաղթողներու պարագան: Շուրջ հինգ միլիոն արտագաղթողներու վերադարձին համար յարմար պայմաններ չեն ստեղծուած, հակառակ պատերազմէն եւ յեղափոխութենէն ետք տարիներ անցած ըլլալուն: Ենթադրելով որ ամէն մեկնող միջին հաշուով ընտանիքէն կամ մերձաւորներէն չորս հոգի ձգած է հոն, երեւոյթը կ'առնչուի շուրջ 20 միլիոն մարդու, ինչ որ բնակչութեան մէկ երրորդին հաւասար է:

Այս բոլորին հետ թերթը գիտել կու տայ թէ իրանեան ընկերութեան մէջ ուշագրաւ կերպով աճած է հանդարտեցուցիչներու, քնաբեր դեղերու գործածութիւնը եւ անհատը ամէն օր աւելի ու աւելի եսակեդրոն կը դառնայ. «ատիկա իմ հարցս չէ, քուկդ է» արտայայտութեան յաճախակի գործածութիւնը լաւագոյն չափանիշը կը նկատուի ատոր:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ

ՆԿԱՐՆԵՐ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

Լիոնցիներն ալ տեսան եւ տակաւին կըրնան տեսնել մինչեւ Փետրուար 23, «Մեր դարու պատկերներ»ը (*)։

Ծանօթ է որ այդ մակդիրին տակ, «Երկիր եւ Մշակոյթ» հայկ. կազմակերպութիւնը կը ցուցադրէ շուրջ հարիւր նըկարներ՝ որոնցմէ իւրաքանչիւրը սրտաճմլիկ յիշատակ մըն է մեր ժողովուրդին կրած տառապանքներէն, 1915-16 տարիներուն մանաւանդ, ու անվիճելի ապացոյցը կազմակերպուած ցեղասպանութեան եւ թրքական բարբարոսութեան։

Փնտռել եւ քով քովի բերել այդքան թիւով, անշուշտ հազուագիւտ պատկերներ, վաւերաթուղթեր, պահանջած է անկասկած, հսկայ եւ ծախսալից աշխատանք մը, զոր յանձն առած են «Երկիր եւ Մշակոյթ» կազմակերպութեան վարիչները։ Յաջողած են մէջտեղ բերել ներկայանալի եւ անհունօրէն տպաւորիչ ցուցահանդէս մը, որ կ՚ընդգրկէ թրքահայ կեանքը դարուն սկիզբէն մինչեւ յետ ցեղասպանութեան ժամանակները։

Տպաւորիչ եւ յուզիչ... քանի մը անգամներ այս երկու բառերը լսեցինք ներկայ ֆրանսացիներէն, ցուցադրութեան բացման իրիկունը, Լիոնի քաղաքապետարանին մուտքի սրահին մէջ՝ ճոխօրէն զարդարուած ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններով։

«Երկիր եւ Մշակոյթ» կազմակերպութիւնը, որուն գործակցած են Փարիզի «Ֆորում»ը եւ «Կիլիկիա» ընկերակցութիւնը, Լիոնի մէջ ունի աշխոյժ մասնաճիւղ մը. անոր կը ծառայեն շարք մը երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ, ղեկավարութեամբ՝ բժիշկ Արամ Կազարեանի։ Կրցած էին շարժման մէջ դնել քաղաքապետութիւնը։

Նախկին վարչապետ եւ այժմ Լիոնի քաղաքապետ եւ երեսփոխան Ռէյմոն Պառ ստանձնած էր ցուցահանդէսին պատուոյ նախագահութիւնը։ Ներկայ չէր սակայն բացման արարողութեան։ Փոխ-քաղաքապետ Անտրէ Սուլիէ ըսաւ որ Պ. Պառ Ֆրանսա չէր գտնուեր այդ օրը։

Բացման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, Փետրուար 2-ին։

Ներկայ էին շրջանին նահանգային եւ քաղաքապետական խորհուրդներու անդամներ, Արքեպիսկոպոսին ներկայացուցիչ Եպիսկոպոս մը, բնականաբար՝ Լիոնի եւ շրջանի հայ ազգ. միութիւններու նախագահները, շարք մը վարչականներ։ Եկած էր «Երկիր եւ Մշակոյթ» կազմակերպութեան հիմնադիրներէն եւ գլխաւոր վարիչ Գեղամ Գեւոնեան իր աղջկան՝ Ծովինարի հետ, որ լայնօրէն մասնակցած է պատկերներու դասաւորումին եւ ներկայացումի ուշադիր աշխատանքին։

Յաջորդաբար խօսք առին Անտրէ Սուլիէ, Վահէ Մուրատեան, որ Լիոնի եւ արուարձաններու համատեղ գործակցութեան խորհուրդի փոխ-նախագահներէն մէկն է, Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան, Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ Ռոն-Ալփ շրջանին մէջ, նաեւ նախագահ՝ Արամ Կազարեան։

Պ. Սուլիէի խօսքերուն մէջէն տեղին է ընդգծել իր զարմանքի եւ հիացումի արտայայտութիւնը ցեղասպանութենէն յետոյ, մնացորդաց վերապրելու ճիգերուն նկատմամբ եւ անոնց աննկուն կամքին՝ փոխանցելու համար յաջորդ սերունդներուն Եղեռնի յիշատակը եւ ազգային աւանդութիւնները, մշակոյթը։

Բացման արարողութեան յաջորդեց հիւրասիրութիւն մը, քաղաքապետութեան կողմէ։

Կրկնենք, ցուցահանդէսը բաց է Լիոնի կեդրոնական քաղաքապետարանին մուտքի սրահին մէջ (աթրիոմ), ամէն օր, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ, մինչեւ Փետրուար 23, ժամը 10-էն 17·30։ Բացառաբար, կարելի է այցելել նաեւ Շաբաթ, Փետրուար 17-ին։

Կը կարծենք որ շրջանի բոլոր Հայերուն համար կ՚արժէ գոնէ ժամ մը յատկացնել աչքէ անցընելու այս տպաւորիչ պատկերներու շարքը, վառ պահելու համար իրենց միտքին մէջ ծնողաց, պապերու յիշատակը։

Մուտքը ազատ է։

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(*) Առաջին ցուցահանդէսը տեղի ունեցաւ Փարիզ (Առշ, Հոկտ. 3-էն Նոյ. 1)։

ՀՕՐՍ ՀԵՏ

(ԶԱՔԱՐԻԱ ԹԱՇՃԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Դեռ թարմ է հօրս բացակայութիւնը իր տունէն, մեզմէ։ Դեռ «յիշատակ» կամ «յուշ» բառերը չեմ կրնար գործածել իրեն համար, մանաւանդ երբ մեր հաւատքը մեզ մնայուն կապի մէջ կը պահէ։

Այսուհանդերձ կը վերապրիմ մանկութեանս օրերը, իր հոգածու վերաբերումը, գուրգուրանքը իր ընտանիքին նկատմամբ։ Զինքը կը տեսնեմ՝ կայտառ, զուարթ, ողջախոհ։ Չեմ յիշեր զինք հիւանդ տեսած ըլլալ։

Ծնած՝ Ատըեաման, Ուրֆացի ծնողքէ, նման իր սերնդակիցներուն, կանուխէն՝ եօթը տարեկանին որբացած էր եւ 1923-ին Հալէպ հասած, ուր որպէս երէց հայրութիւն ըրած էր իր հարազատներուն։

Աշխատասէր, յոգնութիւն չգիտցող, գնահատանքին արժանացած էր շրջապատին։ Գործօն մասնակցութիւն ալ բերած է, բարոյապէս թէ նիւթապէս ազգ. եւ բարեսիրական կազմակերպութեանց։

Առիթ չէր ունեցած բարձրագոյն ուսում ստանալու, բայց, կրցած էր իմաստաւորել իր կեանքը ու մնալ խոնարհ, ծառայասէր, հեռու ցուցամոլութենէ։

Երախտագէտ էր ամէնուն նկատմամբ, մասնաւորաբար Ֆրանսայի, որ հիւրընկալած էր զինք եւ մեր ժողովուրդի վերապրած բեկորները. Ֆրանսայի կողմէ զինուորագրուած ու անոր ծառայած՝ նախկին ռազմիկներու խումբին կը պատկանէր ու անոր հպարտ դրօշակիրն էր։ Իր զոհողութիւններուն եւ հաւատարմութեան որպէս վկայութիւն եւ գնահատանք արժանացած էր զինուորական եւ պետական բազմաթիւ շքանշաններու, որոնք զինքը չէին հեռացուցած իր համեստ նկարագրէն։

Հայրենասէր էր բառին բովանդակ առումով։ Միշտ հետամուտ եղած էր իր անձը զոհելու՝ իրականացած տեսնելու համար իր ծնողքներուն երազը՝ վերագտնել մեր անկախ Հայաստանը, որ այս վերջին տարիներուն իր ուրախութեան առանցքն էր, տեսնելով յարատեւ աշխատանքին պարգեւը՝ վերանկախացած Հայաստանը, որուն չէր գլանար ընտանիքի հացէն բաժին հանել, անոր բարգաւաճման եւ տեւականացման համար։

Փնտռուած անձնաւորութիւն մըն էր իր բարեկամութեան մէջ։ Յարգալից՝ իր եկեղեցին եւ եկեղեցւոյ նուիրապետութեան նկատմամբ։ Հաւատացեալ էր. ամէնուն «ցաւը կը տանէր» առանց իր մարմնական ցաւերով խանգարելու իր շրջապատը, այդպէս ալ անողոք հիւանդութիւնը տարաւ զինք, նոյնիսկ իր կեանքին վերջին օրերուն առանց որ կարենայինք զգալ իր ներաշխարհին մէջ կրած տառապանքը։

Բարի յիշատակդ միշտ վառ կը մնայ մեր սրտերուն մէջ։

ՌՈԶԻԿ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀՆՌԱՏԵՍԻԼԸ ՋԻԼԱՒԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Խորագիրէն պէտք չէ դատել թէ խօսքը դրական երեւոյթի մը մասին է։ Յունուար 23-ին, Հայկական Համաշխարհային Համագումարի (ՀՀՀ) ինքնակոչ նախագահ Ս. Ջիլաւեանի նուիրուած է ռուսական հեռատեսիլին «Քրէական քրոնիկայի պաստառ» հաղորդումը։ Ան ներկայացուած է որպէս ուզբեկական գործով երեք տարի բանտարկուած տիպար մը։ Իր մասին տեղեկատուի դերով հանդէս եկած է Մոսկուայի ոստիկանութեան էթնիկ յանցաւոր խմբաւորումներու դէմ պայքարի վարչութեան պետը փոխգնդապետ Գառնիկ Ոսկանեան։ Ան ըսած է թէ 1992-ին անոր մօտ կասկածելի պայմաններու մէջ մօտ 950 հազար տոլար յայտնաբերուած է, բայց չեն կրցած ձերբակալել, որովհետեւ Ջիլաւեան յայտարարած է թէ այդ գումարը խաղարանին մէջ շահած է։ Յետոյ օր մըն ալ իր մէկ մերձաւորը ներկայացուցած է որպէս Մոսկուայի առաջնորդ Տիրան Արք.ի որդին, մինչդեռ պարզուած է որ խնդրոյ առարկայ անձը երեւանեան յանցագործ շրջանակներու մէջ շատ ծանօթ «Հայհուլ»ն է։ Գ. Ոսկանեան ըսած է նաեւ թէ իրականութիւնը ճիշդ հակառակը եղած է Ջիլաւեանի այն պնդումներուն թէ Լ. Տէր-Պետրոսեան յատուկ խումբ ու զէնք ղրկած է զինք սպաննելու համար։ Իրականութիւնը այն է որ ինք ծրագրած ու փորձած է մահափորձ սարքել Հայաստանի Նախագահին դէմ։

Հաղորդումին ընթացքին Ջիլաւեան ներկայացուած է Հայաստանի նախագահական ընտրութեան որպէս ընդդիմութեան թեկնածու. ապացոյց ըլլալով տրուած է այն հանգամանքը որ պարտքներու տակ կքած մեծահարուստը յայտարարած է թէ երբ նախագահ դառնայ, բոլորին հետ հաշիւները կը փակէ։

Հաղորդումին երկրորդ մասին մէջ ըսուած է տակաւին որ Ս. Ջիլաւեան պարբերաբար կը փորձէ մեծ քանակութեամբ զէնք ու զինամթերք գնել։ Թէեւ այդ գնումին նպատակը ըսուած է որ անծանօթ է, այսուհանդերձ պաստառին վրայ ցոյց տրուած է ենթական Ղարաբաղի մէջ կարգ մը յայտնի անձերու ընկերակցութեամբ եւ զէնք-զրահով պատուած։ Յատկապէս այս «թափանցիկ ակնարկ»ը գրել կու տայ հայաստանեան թերթերու թէ դժուար է հասկնալ ռուսական հեռատեսիլին կեցուածքը որ սովորական քրէական նման պատմութիւն մը հիւրընկալած է, անոր մօտ որոշ արժանիք մը նշմարելով։

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

– Աղուոր կոնեակ է։

Կը փայլէի՞ն աչքերը, կը դողայի՞ն անոնց շրթունքները անծանօթին կարօտով – մութին յայտնի չեղաւ։ Ու կոնեա՞կն էր թէ արդէն անոնք ի սկզբանէ ճակատագրուած էին իրարու գիրկ իյնալ – այդ ալ յայտնի չէ։ Բայց գիշերուան աչքերը տեսան ինչպէս Յակոբ գըրկեց Արմինէն, իրեն քաշեց, փաթթուեցան մարմինները, շրթունքները խելայեղ զիրար փնտռեցին ու համբոյրը, բոցավառ, անյագելի՝ միացուց անոնց ծարաւ սրտերն ու մարմինները։

Յետոյ, երկար մնացին իրարու պլլըւած ու անխօս, անսրբագրելի եւ անդեբաղանցելի արարքի մը վրայ բռնուածներու նման։

Չորեքշաբթի. Սեպտեմբեր 22, 1993 առաւօտեան ժամը 8։

Ասկերանէն նոր ելած էին երբ անձրեւը սկսաւ տեղալ, ջուրի լայն, առատ ու չեղ սլաքներով, ամբողջ բնանկարին վըրայ։ Ճիփը սակայն հրեց իր պտոյտ, չարքաշ մարմինը ցեխին, փոսերուն ու հեղեղին մէջէն կատաղի յամառութեամբ ու մեծ աղմուկով։ Յակոբ եւ Արմինէ լուռ մնացեր էին սկիզբէն, խորասուզուած իրենց մտածումներուն մէջ։ Վարորդին կողքին նստած տարիքոտ զինուորն ալ չէր խօսեր։

Ծխրաքալքի պզտիկ հրապարակը հասած կառքը կիսափուլ տունի մը առջեւ կանգ առաւ։ Ու երիտասարդ զինուոր մը անձրեւին մէջէն երկուտակ վազելով կառքին քով եկաւ, բացաւ բռնակը ու Յակոբին քով նստաւ։

– Բարեւ ձեզ։

– Բարեւ։

Զինուորը Արմինէին ուշադրութիւնը գրաւեց։ Տարբեր էր միւսներէն։ Կեանքի փայլ մը՝ բայց նաեւ ներքին մթութիւն մը, թաքուն խորք մը...։ Հազիւ նըստած սկսաւ խօսիլ, արագ բայց յստակ, պատմելով շուրջի աշխարհի մասին, կատակներ ըրաւ, խնդաց, լեցուց լռութիւնը։ Յետոյ լռեց։

– Ի՞նչ է անունդ, ընկեր։

– Սուրէն, Սուրէն Նաւասարդեան։

– Ո՞ւր կ՚երթաս հիմա ընկեր Սուրէն։

– Էթէէմէցլի, պահեստ ենք մենք։ Երկու ամիս է հոն ենք։

– Հանդա՞րտ է ձեր կողմը։

– Չէ ընկեր, Շելայի եւ Մարտակերտի ճակատները միշտ խնդիր կայ։ Դուք ո՞ւր կողմը կ՚երթաք։

– Աղջաբեդիի ուղղութեամբ, Աֆատլիի քովերը։

– Հոն չեմ եղեր, բայց լսեր եմ։

Մօտեցեր էին Աղդամի։ Հին կամուրջի մը աջին, պահակներ կեցուցին կառքը, սկսան խօսիլ Մինասին հետ։

– Սուրէն, դուք հիւանդապահուհի եւ բժիշկ ունի՞ք Էթէէմէցլի։

– Ոչ քուրիկ, ոչինչ ունինք։ Ասկերան կամ Աղդամ կը ղրկենք ծանր վիրաւորները։

– Միւսնե՞րը։

– Անոնք բան մը չեն, կ՚անցնին...։

Կառքը սկսաւ քալել նորէն։ Կիսափուլ տուները շատցեր էին ճամբուն երկու կողմերը։ Հոս հոն զինուորներ, դռնամէջերու ապաստանած։ Քաղաքին կեդրոնին կը մօտենային։ Արմինէ զարմացած կը դիտէր աւերուածութիւնը։

– Մարդ չի՞ բնակիր հոս այլեւս։

– Չէ քուրիկ, փախան, ամէնն ալ փախան, ով որ ողջ էր փախաւ։ Դուք ետ Ստեփանակերտ պիտի երթա՞ք գալիք օրերուն։

– Այո, երկու օրէն։

– Ինծի համար բան մը կ՚ընէ՞ք։

– Ի՞նչ։

– Նշանածս Ստեփանակերտ է, իրեն ըսէք թէ Սուրէնը տեսաք, լաւ է, ծով կարօտ ունի իրեն։

– Հարկաւ կ՚ընենք։ Ո՞վ է, ո՞ւր է։

– Անոյշ Օհանեան է, Արցախ Թերթին մէջ կ՚աշխատի, Կնունեանց փողոց, թիւ 38։ Միշտ հոն է, հեռաձայնի թիւը 4-12-95 է։ Չէ՞ք մոռնար։

– Շատ լաւ, չենք մոռնար, դուն անհոգ եղիր։

Արմինէ թուղթի կտոր մը ճարեց, վըրան դժուարութեամբ գրեց, ձեռքը պահեց։

– Շնորհակալ եմ քոյրիկ, շատ պիտի ուրախանայ, երկու ամիս է չեմ տեսեր... իրեն համար եկած եմ, եթէ մեռնիմ՝ իրեն համար է։

Արմինէ քովընտի նայեցաւ անոր մատներուն, բերնին, ճակատին «ա՞ս է մեծ ու մաքուր սէրը, սիրոյ դէմքը մինչեւ մահ ու անկէ ալ անդին... ի՞նչ աղջիկ է որ ասանկ սէր կը ներշնչէ երիտասարդին մէջ...» մտածեց ու դարձաւ տղուն կողմը։ Բայց ան արդէն գացեր էր։

– Եկուր Արմինէ։

Հետեւեցաւ Յակոբին։ Զինուորական կեդրոնը երեք յարկանի շէնք մըն էր աւելի քիչ վնասուած պատերազմէն, քան շուրջինները։ Երկու ճիփ ու մէկ հրասայլ կեցած էին բակին մէջ։ Մօտեցան դրան։ Պահակները կեցուցին զիրենք։

– Թուղթեր։

Պահակը կոշտ, հաստ մատներ ունէր։ Արմինէ սպասեց որ քննութիւնը աւարտի, երկարեց ձեռքը որ ետ առնէ թուղթերը։

– Վայրկեան մը։

Պահակը ներս գնաց։ Անձրեւը կը տեղար ու մարդիկ քիթ քիթի կծկուեցան երդիքին արմուկին տակ։ Յակոբ քովն էր, կը դպչէր իրեն «ո՞ւր պիտի տանի այս ճամբան, ո՞ւր... մինչեւ ծայրը պիտի երթամ, վերադարձ չկայ երէկուընէ» խորհեցաւ ու վերյիշեց ինչպէս պատըշգամին մէջ գրկեր էր, սեղմեր էր զինքը, բայց համբոյրէն՝ ոչինչ ոչինչ կը յիշէր. «կորսնցուցի ինքզինքս ամբողջութեամբ» ու մտածումը այնքան լուսաւոր էր որ դէմքը պայծառացաւ...։

– Հրամմեցէք։

Պահակը դուրս եկեր էր արդէն։ Չլսեց անոր ըսածը։ Ան կրկնեց, աւելի բարձր ձայնով։

– Ընկերուհի, առէք ձեր թուղթերը։

(Շար. 93)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԻՈՆ. - Տիկին Արփինէ Միքայէլեան 250 Ֆր.:

Télévision

ARTE

Samedi, 17 Février à 10 heures, émission «L'œil et la main» : SPECIAL ARMENIE.

10-րդ տարեդարձ

ԳԱՐՈՒՆ

Մանկա - Պատանեկան Երգչախումբի

ՀԱՄԵՐԳ

նուիրուած՝ Կոմիտասի, անոր մահուան 60-ամեակին

Կիրակի, Փետրուար 18, *ժամը* 16.30-*ին*
Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Տան Ա. Ջրբաշեան սրահը
339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Ցայտագիր՝ ԿՈՄԻՏԱՍ
մեներգ - խմբերգ - նուագ

ղեկավարութեամբ՝
Խաչիկ Նըլմազեանի

Տեղերու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւին.
91 - 87 - 43 - 71

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «*Naïri*» de Beaumont

VARTANANTZ

SOIREE DANSANTE

Le Chanteur *GARO GABOUDAKIAN*
Au Synthé *SETO BAGHDASSARIAN*
le Samedi 24 Février à partir de 21 h
Dans la Salle «*Tino Rossi*»
— Les Pennes Mirabeau —
Présentation *HERVE CLAUDE*

Ambiance arménienne

Réservation conseillée :
— Auprès des membres de la C.B.A.F. Beaumont;
— Vidéo-Hayrénik : Tél. : 91 93 30 28;
— Mme Kasparian : Tél. : 91 45 50 68.
P.A.F. : 100 F. Non-membres;
80 F. Membres.

Tenue correcte exigée

⁂

La Section de Paris «Archalouise Tathéossian»
organise

son Séjour familial d'hiver à Bellefontaine (Jura)

du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars

Inscriptions et renseignements :
- *Vartanouche* : 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie* : 47 80 71 73 ou 47 84 82 90;
- *Madeleine* : 47 83 70 89 après 19h;
- *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bleue, Paris 9e — Métro: Cadet le Samedi après-midi : 15/18h.

Places limitées

ՎՐԻՊԱԿ. - Փետրուար 13-ի խմբագրականին, վերէն վար 5-րդ պարբերութեան նախավերջին տողը կարդալ՝ մրցակցութեան մը հեռանկարի *ներքեւ*:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

POUR LES ENFANTS !
agés de 5 à 14 ans
la M.C.A. vous attend tous pour
une

matinée costumée

— thème libre —

DIMANCHE 18 FEVRIER
à partir de 15h.

Un Jury décernera un PRIX au DEGUISEMENT LE PLUS ORIGINAL

La M.C.A. sur AYP FM - 99,5
tous les mercredis à partir de 10h15

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

POUR LA PREMIERE FOIS A MARSEILLE

Café Théâtre

joué par la troupe de théâtre de l'UGAB-*Paris*

le Samedi 17 Février à 20 heures 30

au profit des tables de l'UGAB en Arménie.

Réservations : P.A.F. : 50 Frs

U.G.A.B — 327, Bd Michelet, Marseille 9e Tél. : 91. 22. 10. 45
Jean - Claude — Tél. : 91 87 19 90
Tavitian — Tél. : 91 85 80 90

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Փետրուար 18, Բուն Բարեկենդան: *Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ՝*

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԵՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ
Հարաւային Ֆրանսայի

եւ կը քարոզէ, ինչպէս նաեւ օծումը կը կատարէ Եկեղեցւոյ Նորակառոյց Մկրտութեան Ս. Աւազանին, նուիրուած հանգուցեալ՝ Աղաւնի, Նշան եւ Իսրայէլ Դաքքինեանններու *յիշատակին*:

Երգեցողութիւնք՝ երգչախումբիս կողմէ երգէոնահարութեամբ եւ առաջնորդութեամբ Տէր եւ Տիկին Ռ. Արքինեանի:

Արարողութեանց աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն Դաքքինեան *բարեհամբաւ գերդաստանի հին եւ նոր ննջեցեալներու հոգիներուն ի հանգիստ*:

Կը խնդրուի թաղիս եւ արուարձաններու հաւատացեալ հասարակութեան ներկայութիւնը:

Պատարագ՝ ժամը 10-*ին*:

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise au profit de ses œuvres

des journées d'amitié (bazar de charité)

dans la salle polyvalente,
13, rue du Perche, Paris IIIe
— Le samedi 17 Février, de 12h30 à 19h;
— Le dimanche 18 Février, de 12h30 à 16h,
— Le dimanche 25 Février, de 12h30 à 15h.

- Plats cuisinés orientaux, à emporter ou à consommer sur place;
- Livres, disques, cassettes, artisanat arméniens;
- Parfumerie, bijouterie, mode, arts ménagers...

Merci d'avance à tous ceux qui contribueront à la réussite de cette vente :
- En offrant de quoi garnir nos comptoirs;
- En venant avec beaucoup d'amis pour déguster et acheter.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Փետրուար 15, Տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի Մեծ Պատերազմին (451 թուականին)՝ «Վասն հաւատոյ եւ վասն Հայրենեաց»:

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝ Գարեգին Ա. Ծ. Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց:

Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ժամը 10-*ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի*:

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (ըլլան դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ թէ աշխատաւոր), այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի Փետրուար 15, *առաւօտեան ժամը* 10-*ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:*
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Չորեքշաբթի, Փետրուար 14, *ժամը* 10.30-*ին, ընդհանուր դպրոցական աշակերտութեան եւ համայնքի բոլոր հաւատացեալներուն ու փափաքողներուն հաղորդութեան օր ի յիշատակ Սրբոց Վարդանանց Զօրավարաց*:

Կիրակի, Փետրուար 18, *ժամը* 16-*ին, Աւետարանական Եկեղեցի*, 20, ռիւ Ռոժէ Սալենկրօ, Պուր - լէ - Վալանս, *Վարդանանց տօնակատարութիւն, Ազգ. Միութեան հովանաւորութեամբ,*

Խօսք կ'առնեն ՆԱՐԵԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ վերապատուելի ՅԱԿՈԲ ՉՕՂԱՆՃԵԱՆ:

Նաեւ գեղարուեստական բաժին:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ժողովը Սրբոց Վարդանանց Ազգային եւ Ղեւոնդեանց Քահանայից տօներու առիթով սիրով կը հրաւիրէ շրջանի հաւատացեալ ժողովուրդը առաւօտեան ժամերգութեան եւ պատարագի միաժամանակ արարողութեան, Հինգշաբթի, Փետրուար 15, *առաւօտեան ժամը 9-ին Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:*

Կը պատարագէ՝
ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Dans le Cycle de ses conférences,
Le Centre Culturel SAINT MESROB
recevra
le Jeudi 15 Février à 20 heures 45
M. ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire
qui donnera une
CONFERENCE
sur
«IGNACE MOURADGEA, CHEVALIER D'OHSSON,
Un Arménien catholique au service de l'Empire Ottoman»
au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS Ve
M° Cardinal Lemoine / Monge.

— Entrée libre —

DATE A RETENIR

GALA DE CHANTS ET DANSES ARMENIENS
au profit de la Construction de l'Ecole de Yegheknout, organisé par l'U.C.F.A.F. et la J.A.F. d'Issy-les-Moulineaux, Dimanche 24 Mars à 15 heures.

Pèlerinage à Jérusalem

A L'OCCASION DES FETES DE PAQUES ARMENIENNES

du 10 au 19 avril

Accompagné par : *Mgr Norvan ZAKARIAN* (Evêque des Arméniens de Lyon et de la Région Rhône-Alpes)
et *Varoujan SARKISSIAN* (Directeur de l'agence *Sevan Voyages*)

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻւ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ
ԱՊՐԻԼ 10-ԷՆ 19

Կ'ընկերանան՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
եւ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	SECRETARIAT DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE LYON
31, rue d'Argenteuil 75001 PARIS	48, cours de la Liberté 69003 LYON	295, rue André Philip 69003 LYON
Tél. : 42. 61. 51. 13.	Tél. : 78. 60. 13. 66	Tél. : 78. 60. 47. 18

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
JEUDI
15 FEVRIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.789 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.789

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՆՆԵՐԸ

Մեր պատմութեան հոլովոյթին մէջ ռազմական, քաղաքական, նոյնիսկ պատմական իր բնոյթը մէկդի դրած անուն է այն յաղթանակը որ կը կոչուի Վարդանանք: Ժամանակը մեզի համար պահած է այդ անունով խորհրդանշուածէն առասպելականը, հրաշալին, հպարտութիւն առթողը:

Այս պայծառակերպումին մէջ նոյնիսկ մշուշի եւին մնացած են պատճառ ու արդիւնք, քաղաքական արժեւորում, վայր, թուական, մինչեւ իսկ անուններ, դէմքեր:

Կան Վարդանները. այդ յոգնակին կը պարփակէ հրամանատարն ու պարզ զինուորը, պատերազմին դաշտին վրայ ինկածն ու անկէ վերադարձողը: Այդ պարփակումին մէջ կը նոյնանան բոլորը ու յաղթանակի այսօրուան համար հոգ չէ թէ քիչ մը տարօրինակ ըմբռնում մը Վարդանները կ'ընէ մեր քայլերուն ընկեր. միրուած հէքեաթի մը հմայքին պէս որ մարդ կը պահէ մինչեւ վերջը:

Անդին՝ պատմութիւն, քաղաքականութիւն կոչուած գիտութիւններ պարբերաբար ուրիշ ակնոցով կը փորձեն դիտել 451-ի գարնան այդ օրը երբ փոքր բանակ մը իրմէ գերակշիռ թշնամիին դէմ բարոյական մեծ յաղթանակ մը տարաւ: Կը քննեն անցքերը, դէմքերը, որոնցմէ պատմութեան մեծ գիրքն անգամ չէ կրցած ամբողջովին անջատել հրաշալիին բաժինը: Վարդաննե՞րն էր ճիշդ ռազմավարութիւնը, թէ արդեօք Վասակինը: Ղեւոնդ երէցին ընդվզումը, անկէ ծնած պոռթկումը աւելի խոհեմ այլընտրանքով մը տարբեր արդիւնք չէ՞ր տար:

Հարցականներ, պրպտումներ որոնք մինչեւ այսօր ոչինչ կրցած են փոխել բազմութիւններու, սերունդներու Վարդաններուն պատկերէն: Առասպելը, հրաշալին կը տոկան ու նոյնիսկ ասպարէզ կը կարդան գիտութեան ու միտքին: Անոնցմով կը պահպանուի իմացեալ մահուընով ձեռք ձգուած յաղթանակին փառքը:

Ամէն անգամ երբ հարկ ըլլայ յիշել Վարդանները, պարտքի զգացումի նման պարտաւորութիւն մը կը յուշէ թէ ամէն օր նոր Աւարայր է Հայուն: Պէտք է արթուն մնալ, չորուիլ թշնամիին որ ամէն տեղ է. Ղարաբաղի սահմաններուն ետին ծուարած, կամ մեծ ոստաններու պերճանքով ծպտուած: Երկրորդը յաճախ աւելի սարսափելի ու աւելի վտանգաւոր առաջինէն: Ան 15 դար առաջուան թշնամիին սուրին, նիզակին, տէգին, փիղերուն փոխարէն իր հմայքով կը գերէ մեզ: Կ'ապրինք օրէ օր աւելի նուազ վրդովումով ու աւելի անխռով, Չենք ուզեր ու չենք կրնար նշմարել թէ լոյսերուն, փայլին հրմայքին վտանգը շատ աւելի մեծ է քան թշնամիի զօրք, զէնք ու զինամթերք: Ու յաճախ կամաւոր կուրութիւնը մեզ ամէն օր կը ձգէ քիչ մը աւելի զինաթափ, քիչ մը աւելի մեղկ, անտարբեր ու յարմարող ամէն բանի:

Մինչ պատմութիւնը իր անսպառ համբերութեամբ կը սպասէ նոր Վարդաններու, անոնց պատումէն նոր առասպել հիւսելու եւ յետագայ մեր սերունդներուն հրաշալին նոր շունչը փոխանցելու համար:

Ա. Թ.

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 13)

ՏԱՈՒՇԻ ՇՐՋԱՆԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԴԺՈՒԱՐ ՕՐԵՐԸ

Տաւուշի շրջանի ուսուցիչները դեռ չեն ստացած Դեկտեմբեր եւ Յունուարի իրենց աշխատավարձքերը: Բացի այդ, չէ կատարուած նաեւ անոնց նպաստներու յանձնումը: Յառաջիկայ օրերուն կացութեան լուծում մը չգտնուելու պարագային, անոնք որոշած են դիմել գործադուլի:

***

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պուլկարիոյ մէջ Հայաստանի դեսպանատան եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ միացեալ ջանքերով սկսած է գործել «Հայաստան» Հիմնադրամի տեղական յանձնախումբը, որ առաջինն է արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու պարագային: Նախաձեռնութեան գլխաւորաբար կ'աջակցին Հայ Առաքելական Եկեղեցին, հայկական կազմակերպութիւններն ու մամուլը: Իսկ ազգային տուրքերը գանձելու պաշտօնը ստանձնած են եկեղեցական վարչութիւնները:

***

ՎԱՆԱՁՈՐԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԲԱՐԵՐԱՐԸ

Իր անունը յայտնել չփափաքող սփիւռքահայ բարերար մը «Հայաստան» Հիմնադրամի միջոցով հովանաւորած է Վանաձորի «Տարօն - 3» դպրոցի անաւարտ շէնքին շինութիւնը եւ այդ նպատակով նուիրած է 300 հազար տոլար, դառնալով «Հայաստան» Հիմնադրամի պատուոյ անդամ:

***

ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Քաղաքաշինութեան Նախարարութեան հեռանկարային զարգացման Վարչութեան մօտ, գերմանացի մասնագէտներու ալ աջակցութեամբ կը մշակուի Հայաստանի տարածքային զարգացման հեռանկարային ծրագիր, որուն իրագործումը կը սկսի 1997 - 98-ին: Վարկեր կը տրամադրէ Գերմանիոյ կառավարութիւնը, Նախատեսուած է նաեւ Երեւանի վերակառուցումը եւ այս ծրագրին համար կ'օգտագործուի Պէռլինի եւ նախկին Արեւելեան Գերմանիոյ մեծ քաղաքներու արդիականացման օրինակը:

***

ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԼՈՒԱՏԵՍ ԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Վերակառուցման եւ Զարգացման Եւրոպական Դրամատան եւ «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ»ի տնտեսական յաւելուածին կողմէ կատարուած երկու տարբեր ուսումնասիրութիւններ՝ Կեդրոնական Եւրոպայի եւ ՀԱՊ-ի անդամ երկիրներու տնտեսական զարգացման 1996-ի նախատեսութիւններուն մասին, իրարու բաղդատմամբ բազմաթիւ հակասութիւններով հանդերձ մէկ կէտի շուրջ կը միանան. այն է որ այդ երկիրներուն մէջ ամէնէն արագ բարգաւաճման կարելիութիւնները Հայաստանն է որ ունի:

***

Ռ. ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայաստանի Ազգային Գրադարանը ծրագրած է իր նախկին տնօրէնին՝ Ռաֆայէլ Իշխանեանի (1922 - 1995) յօդուածներուն մէկտեղումը: Բացի այդ, որոշուած է նաեւ գրադարանին ենթաբաժիններէն մէկուն տալ անոր անունը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԺԻՒՓԷ գործի աշխարհէն երեք տասնեակ դէմքերու ընկերակցութեամբ Փետրուար 14-ին Մոսկուա մեկնեցաւ: Անոր գլխաւոր նպատակն է համոզել Ռուսերը թէ ՕԹԱՆ-ի եւ Եւրոպական Միութեան դէպի Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներ ընդլայնումը սպառնալիք մը պէտք չէ նկատուի իրենց կողմէ: Կայ նաեւ տնտեսական կապը ամրացնելու հարցը:

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ հերքած է Ֆրանսայի ցամաքային բանակը կէսով կրճատելու մասին «Մոնտ»ի հաղորդուած լուրը: Շ. Միյոն ըսած է թէ ոչ մէկ որոշում տրուած է այդ մասին: Ո՛չ թիւի նուազեցման, ոչ ալ արհեստավարժ բանակի մը անցքի կարգադրութեան:

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ անապահովութեան մթնոլորտը հարց մըն է կառավարութեան համար: Վարչապետ Ժիւփէ Փետրուար 13-ին Ազգ. Ժողովին այժմէական հարցերու յատկացուած նիստին խօսելով այդ մասին, ըսած է թէ որպէս դարման կ'ուզէ չափահասներու ներկայութիւնը աւելցնել, արտաքին թափանցումներու դէմ պատուար կանգնել, զարկ տալ աշակերտներու մօտ պատասխանատուութեան զգացումին զարգանալուն եւ աւելցնել համագործակցութիւնը դպրոցին, ոստիկանութեան եւ արդարադատութեան միջեւ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ընտրութեան նախապատրաստական զտումներուն առաջին արդիւնքները ձեռք ձգուած են: Իովայի նահանգին մէջ յաղթանակ տարած է ծերակուտական Պոպ Տոլ: Ան հայկական շրջանակներու ծանօթ անուն մըն է հայկական Դատին տուած իր նեցուկով: Տեղւոյն հայկական կազմակերպութիւնները զօրակից են իր ընտրութեան: Այսուհանդերձ, քաղաքական դէտերու կարծիքով, դժուար է որեւէ թեկնածուի համար ընտրապայքարը աւարտել ներկայի նախագահ Գլինթընի դէմ յաղթանակով մը:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ եւ Թայվան պատերազմական վիճակի մը նախօրեակին հասած են գրեթէ: Թայվանի զօրքը ահազանգի վիճակին մէջ կը պահուի, իսկ Փէքին 150 հազարնոց բանակ մը կուտակած է սահմանին վրայ: Կացութիւնը պատճառ եղած է որ Ուաշինկթըն խիստ ազդարարութիւն մը ուղղէ Չինաստանի:

ԱԼԺԵՐԻԱ մահափորձներէ ետք բեմ եղած է զանգուածային գործադուլներու: Բողոքելու համար աշխատավարձքերէ գեղչելի գումարներու դէմ, պետական աշխատաւորներու 80 - 100%-ի համեմատութիւն մը Փետրուար 13-ին ցոյց կատարած է մայրաքաղաքէն զատ, Օրան, Գոնսթանթին, Անապա քաղաքներուն մէջ: Արհմիութիւնները յայտնած են թէ եթէ գոհացում չտրուի իրենց պահանջներուն, բողոքի այլ ձեւերու կը դիմեն:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Եգոր Կայտար մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին կոչ ըրած է նախագահ Ելցինի որ թեկնածու չներկայանայ Յունիսի նախագահական ընտրութեան: Ան բացատրած է թէ Ելցինի թեկնածութիւնը կ'աւելցնէ մրցակից համայնավար թեկնածուին՝ Զիւգանովի ընտրուելու հաւանականութիւնը, Կայտարի կարծիքով ներկայի վարչապետը Չերնոմիրդին աւելի դիւրին կրնայ ընտրուիլ, քան՝ Ելցին:

ԶՕՐԱՎԱՐ ԺԱՐՈՒԶԵԼՍԿԻ, Լեհաստանի համայնավա՛ր վերջին նախագահը որ պայքար բացած էր Սոլիտարնոսկի դէմ, դատական հետապնդումի առարկայ պիտի չըլլայ: Այդպէս վճռած է խորհրդարանական յանձնախումբը որ կը քննէր իր թղթածրարը: Ժարուզելսկի «առարկայական, տեղին ու պատուաւոր» եզրակացութիւն նկատած է յանձնախումբին որոշումը:

ԳԱՍՊԱՐՈՎ հաւասար արդիւնքով աւարտեց համակարգիչին դէմ իր Գ. խաղը: Աշխարհի ախոյեանը որ առաջին խաղին պարտուած էր, իսկ երկրորդին յաղթած, չէ յաջողած իրեն ի նպաստ խախտել հաւասարութեան վիճակը:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԲՈՂՈՔԱԳԻՐ մը ներկայացուցած է Ֆրանսայի, որպէս հակազդեցութիւն Եւրոպայի Խորհուրդին Թուրք ներկայացուցիչին Սթրազպուրկի մէջ թիրախ եղած վարկաբեկումին: Իսմէթ Պիրսէլ, Թուրք մամուլին համաձայն, Սթրազպուրկի օդակայանին մէջ բիրտ վերաբերումի ենթակայ եղած է ոստիկաններու կողմէ որոնք չեն ուզած նկատի առնել քաղաքական պաշտօնատարի անոր հանգամանքը, Փարիզի Թուրք դեսպանը ներկայացուցած բողոքագիրով ուզած է որ չկրկնուին նման դէպքեր: Իսմէթ Պիրսէլ անցեալ տարի Ֆրանսայի արժանաւորութեան մետալով պարգեւատրուած էր որպէս գնահատութիւն երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն աշխուժացման ի նպաստ իր ջանքերուն:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Իրանի պատասխանատուներուն ուշադրութեան կը յանձնէ այն պարագան որ կը շարունակէ գրագէտ Սալման Ռըշտիի դէմ արձակուած մահուան հրամանագրին չեղեալ յայտարարութեան սպասել: Եօթը տարի անցած է Խոմէյնիի կողմէ արձակուած հրամանագիրէն (ֆաթվա) ի վեր որ Ռըշտիի հատորին պատճառած ընդվզումէն աւելի ներքին քաղաքականութենէն բխած պատճառներ ունէր: Հրամանագիրը Եւրոպական Միութեան նախագահութեան կողմէ արհամարհանք կը նկատուի Մարդկային իրաւունքներու համաշխարհային յայտարարութեան եւ Պետութիւններու գերիշխանութեան սկզբունքին: Մասնագէտներու կարծիքով, Իրանի մէջ հրամանագիրը ջնջելու կամ պարունակութիւնը թեթեւցնելու հակամէտ տարրեր կան, բայց Մարտին տեղի ունենալիք ընտրութիւններու նախօրեակին ոչ ոք նման քայլի մը կ'ուզէ ձեռնարկել:

ՍՓԻՒՌՔ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Սփիւռք - Հայաստան հակասութեան ժամանակը անցած է այլեւս: Հայաստանի անկախացումը նոր շրջան կը բանայ մեր ազգի առջեւ: Առաջին անկախութիւնը կազմակերպուած Սփիւռք չունէր: Սփիւռքը, ինք, անկախ Հայաստան չունէր: Այսօր սակայն Հայը այն հազուագիւտ ժողովուրդներէն է, որոնք օժտուած են թէ՛ ինքնուրոյն պետականութեամբ, թէ՛ ալ համատարած գաղութներով, որոնք իրենց երրորդ եւ չորրորդ սերունդներով, հաստատուած կառոյցներ են արդէն:

Սփիւռք եւ Հայաստան հակա - դրութիւններ են, արմատական իմաստով, մին՝ որպէս պետութիւն, միւսը՝ որպէս «ոչ - պետութիւն»: Հակա - դրութիւնները ունին սակայն հանդիպման վայրեր: Սփիւռք եւ Հայաստան, իրենց յատուկ դրութիւններուն իսկ բերումով, իրար զօրացնող ազդակներ են՝ ուժականօրէն: Անոնց տարբերութիւնները փոխադարձ հարստացման ու զարգացման աղբիւրներ են՝ ուժականօրէն, Մեզի կ'իյնայ այս ուժականութեան տալ իր գործնական թարգմանութիւնը՝ ի շահ համայն հայութեան: Ինչպէ՞ս:

Այս գրութիւնը խորքային լուծումներ առաջարկելու յաւակնութիւնը չունի: Անոր նպատակն է սակայն առաջադրել քանի մը հիմնական սկզբունքներ՝ հակասութեան էջը դարձնելու համար: Եւ Սփիւռք - Հայաստան յարաբերութիւնները նոր ուղղութեան մը հունին մէջ զետեղելու համար:

Ա. – Առաջինն ու ամենակարեւորը փոխադարձ յարգանքի սկզբունքն է: Սփիւռք ու Հայաստան պարտին իրարու հանդէպ տածել անսահման յարգանք եւ հանդուրժողութիւն: Մեր յարաբերութիւններուն մէջ արհամարհանքը տեղ չունի: Աւելի՛ փոխադարձ յարգանքը մեթոտլոժիք անհրաժեշտութիւն մըն է: Արհամարհանքը անելի կը դատապարտէ, մինչ յարգանքը մեկնակէտ է ու սկիզբ:

Բ. – Երկրորդը երկխօսութեան անհրաժեշտութիւնն է: Ճիշդ է, Սփիւռք ու Հայաստան այսօր շատ աւելի կը խօսին իրարու հետ - եւ իրարու մասին - քան անցեալին: Բայց եւ այնպէս, այս երկխօսութեան ընթացքն ու տարողութիւնը անբաւարար են, որովհետեւ փոխադարձ ճանաչումի պակասը տուն տուած է անթիւ նախապաշարումներու ու յաճախ նաեւ անվստահութիւն ներշնչած:

Գ. - Երկխօսութեամբ է որ պիտի ճշդուին մեր ներքին փոխադարձ եզրերը: Ամէն եղափոխութիւն իր եզրերը ունի եւ անոնց ծիրին մէջ կը ծաւալի ու կը զարգանայ: Մենք մեր նոր եղափոխութեան եզրերը յարդ չենք գտած: Հայաստանը պետութիւն է. ունի իր առաջնահերթութիւնները, օրէնքները, մտահոգութիւններն ու ապրելու եղանակը: Նոյնը կարելի է ըսել, բառացիօրէն (ներառեալ «օրէնքներ» բառը) Սփիւռքի պարագային, Իւրաքանչիւրը պարտի յարգել միւսին եզրերը:

Դ. - Բայց եզրեր ճշդել չի նշանակեր պատ քաշել: Մասնակցութիւնը անհրաժեշտ է Սփիւռք - Հայաստան յարաբերութիւնները իրենց լրումին հասցնելու համար: Այս մասնակցութեան օրէնքները եւս յարդ ճշդուած չեն, ինչ որ դուռ կը բանայ չափազանցութիւններու՝ զէրօյէն մինչեւ անսահման «մասնակցութեան» այսինքն՝ տիրապետական ձգտումներու:

Ե. - Մասնակցութիւնը պէտք է ձգտի բազմակողմանիութեան: Խորհրդային Հայաստան - Սփիւռք յարաբերութիւնները միակողմանի էին (տե՛ս՝ Սփիւռքի հետ կապի Կոմիտէի փորձառութիւնը): Անկախ Հայաստանի մօտեցումը՝ Սփիւռքի նկատմամբ - եւ փոխադարձաբար - պէտք է ըլլայ բազմերես, ընդգրկէ բոլոր կարելի բնագաւառները. քաղաքական, տնտեսական, մշակութային, մարդասիրական, գիտական եւ այլն: Այսօր, սակայն, այս մասնակցութեան տարողութիւնը տակաւին շատ նեղ է:

***

Մեր առջեւ բացուած է կարելիութիւններու հսկայ դաշտ մը, բոլոր բնագաւառներէն ներս, որուն մասին մտածելն անգամ անհնարին էր քանի մը տարի առաջ: Այսօր աւելի դիւրին է Հայ ըլլալը թէ՛ Սփիւռքի, թէ՛ Հայաստանի մէջ, հիմնական երկու պատճառներով:

Առաջինը ներքին պատճառ մըն է: Որովհետեւ, անկախութիւնը ուրոյն չափ ու կշիռ կը վերստեղծէ ու ծնունդ կուտայ յղումի ներքին աղբիւրներու: Դարեր շարունակ, մեր պատմութեան գերումով, յղումի եւ չափանիշի մեկնակէտերը գերակայօրէն օտար եղած են մեր մօտ: Դարերու իրերյաջորդ ձախողութեանց անվերջանալի թուացող շղթայէ մը ետք (Հայոց պետութեան բաժանում, ապաանկում, անկախութեան կորուստ, հողային կորուստ, ջարդ, տեղահանութիւն, խորհրդային լուծ...), Անկախութիւն եւ Ղարաբաղ առաջին յաջողութիւններ են, որոնք ազգի պատմութեան ծանրութեան կեդրոնը կը վերահաստատեն իր մէջ: Կը վերահաստատեն նաեւ հայկական իշխանութեան յղացք՝ համապատասխան միջազգային արդի ընկերութեան նորմաներուն: Ու այսպէսով կը վերացնեն ներս - դուրս անհաւասարակշռութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկը թէ՛ Սփիւռքի, թէ՛ ալ Հայաստանի պարագային: Ու մինչ ձախողութիւնը վանողական է, յաջողութիւնը, ինք, ներսին կուտայ նոր հրապոյր:

Երկրորդ պատճառը արտաքին է: Հաղորդակցութեանց միջոցներու հսկայական զարգացումը, որուն ականատես ըլլալու բախտը ունեցաւ մեր սերունդը 21-րդ դարու սեմին, հաւաքականութիւն ըլլալու աննախընթաց միջոցներ կը ստեղծէ, սահմաններու, տարածքներու եւ հեռաւորութիւններու իմաստը արմատականօրէն փոխելով: Ֆաքս, Ի - մէյլ, ՍԻ - ՏԻ - ՌՈՄ, ... միջոցը կ'ընծայեն ցրումի գլխաւոր խոչընդոտները յաղթահարելու, պայմանաւ որ սորվինք եւ խօսինք անոնց լեզուն:

***

Առեն է մշակելու ամբողջական ռազմավարութիւն մը, մէկ նպատակի շուրջ. Սփիւռք - Հայաստան յարաբերութեանց մէջ մտնանշել եւ զարգացնել փոխադարձ հզօրացման, հարստացման, յօդաւորման ազդակները, յարգելով իրար - հասկացողութեան եւ հանդուրժողութեան հրամայականները, հեռու մնալով տիրապետական ձգտումներէ: Այս ընդհանրական առանցքին շուրջն է որ պէտք է քննուի Սփիւռքի կառոյցներու արդիականացումը, Հայաստանի երկքաղաքացիութեան հարցը, Հայոց լեզուի ուղղագրութեան խնդիրը, կրթական կառոյցներու բարեփոխումն ու ամրապնդումը, եւայլն: Իւրաքանչիւր պարագային առաւելագոյնս օգտագործելով մեր ինքնուրոյն վիճակի ընձեռած ուժականութիւնները:

Առեն է ճշդելու դերերու բաշխումն ու համակարգումը թէ՛ Սփիւռքի եւ Հայաստանի միջեւ, թէ՛ ալ սփիւռքահայ տարբեր գաղութներու միջեւ, մեր ազգի գերագոյն եւ ընդհանրական շահերու պաշտպանման եւ հետապնդման համար:

Առեն է միա-միտ ըլլալու, «զի որ երկմիտ է, նման է տատանեալ ալեաց ծովու»:

ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

LIVRES REÇUS

THE HISTORY OF THE ARMENIAN GENOCIDE
Ethnic Conflict from the Balkans to Anatolia to the Caucasus

Vahakn N. DADRIAN

BERGHAHN BOOKS
Providence — Oxford, 1996.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԵԼՑԻՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՀՈՒ ՃԱՊԿՈՒՄՆԵՐԸ

Նախագահ Ելցին պաշտօնապէս յայտնած չըլլալով հանդերձ, ընդհանուր համոզումը այն է որ թեկնածու պիտի ըլլայ նախագահական ընտրութեան: Ատոր ամէնէն յայտարար նշան կը նկատուի Արեւմուտքը սիրաշահելու քայլերը որոնք արդէն տուած են իրենց առաջին պտուղները: Եւրոպայի Խորհուրդը Ռուսաստանին տեղ տուաւ, առանց նկատի առնելու Չէչէնիոյ պատերազմը. իսկ Գլինթըն խոստացաւ Ապրիլին Մոսկուա երթալ ամէնէն ճարտարարուեստականացած եօթը երկիրներու կիսապաշտօն ժողովի մը որուն ընթացքին անոնք իրենց նեցուկը պիտի տան իրենց բարեկամ Բորիսին, նախագահական ընտրութենէն 50 օր առաջ:

Ապահովելու համար նաեւ ներքին ճակատին նեցուկը, Ելցին երկու նոր նախարար նշանակեց. արտաքին եւ տնտեսութեան: Եւ այդ նշանակումները այնքան ալ հաճոյ չթուեցան Արեւմուտքին:

Անոնց առաջինը Եւգենի Պրիմակով, նախ արեւելեան հարցերու մարզին մէջ մասնագիտացած է. որպէս «Պրաւդա»յի թղթակից, գտնուած է Գահիրէ: Համբաւի տիրացած է որպէս քաջ արաբագէտ: 1985-ին տնօրէն կարգուած է Միջազգային գործերու հիմնարկին. ապա ընդունուած Գիտութիւններու ակադեմիան: Ինքն է հեղինակը «Յեղափոխութիւնը արտածելու» եւ «ԱՄՆ-ու հասնիլ եւ զանոնք գերազանցելու» ջանքին անհեթեթութիւնը ցոյց տուող թէզին որ մեծապէս գնահատուած է Գորբաչովի կողմէ: Այդ բարձրաստիճան համակրանքին շնորհիւ Պրիմակով Ազգերու ժողովին նախագահ ընտրուած է, ապա Պոլիտբիւրոյի անդամ: Կուսակցական գերագոյն այդ մարմնին միակ Հրեայ անդամը կը նկատուէր:1990-ին Գորբաչով իրեն յանձնած էր Սատտամ Հիւսէյնի եւ արեւմուտքցիներու միջեւ անկարելի նկատուած միջնորդութեան գործը, Ծոցի պատերազմէն առաջ: 1991-ին ալ ՔԱ – ԿԷ – ՊԷ-ի հակալրտեսական բաժնին ղեկավարութիւնը անոր յանձնուած էր:

Այդ թուականէն ետք զարմանք պատճառած է որ ան իր բաժինը չէ ստացած գորբաչովեան դէմքերու դէմ Ելցինի հալածանքէն, Խորհ. Միութեան փլուզումէն ետք: Յաւելեալ, ան բացէ ի բաց քննադատած է նաեւ Չէչէնիոյ պատերազմը: Զարմացողներ կան որ Արտաքին նախարարութեան նման կարեւոր պաշտօն մը ստանձնած է նախագահական ընտրութենէն հազիւ վեց ամիս առաջ: Իրմէ կը սպասուի բարուոքել Ռուսաստանի յարաբերութիւնները Ասիոյ նախկին Խորհ. Հանրապետութիւններուն եւ Միջին Արեւելքի հետ, ինչ որ պատերազմին շարունակուող պայմաններուն մէջ անկարելի կը նկատուի:

Իրմէ աւելի մեծ դժգոհութիւն պատճառած է Արեւմուտքին, Տնտեսութեան նախարար Զուպայիսի փոխանակումը Կատանիկովի հետ: Այս վերջինը ինքնաշարժի ռուսական մեծագոյն գործատան տնօրէնն էր: Հոն մտած էր 1967-ին, 26 տարեկանին ու վարպետութենէ սկսելով անցած բոլոր աստիճաններէն, 1988-ին դառնալով ընդհանուր տնօրէն: Իր վարչական կարողութիւններուն շնորհիւ, հակառակ դժուարին շրջանի մը որ յաջորդեց Խորհ. Միութեան փլուզումին, գործատունը տոկաց: Աշխատավարձքերը հոն ամէն ամիս կը պատշաճեցնեն դրամահոսքին, ինչ որ մեծ ժողովրդականութիւն ապահոված է իրեն: 1995-ին գործատունը լուրջ տագնապ անցուցած է երբ Զուպայիսի խստակեցութեան քաղաքականութիւնը պարտադրած է ռուբլին նեցուկ կանգնելու համար կառքերուն արտածումի գները ճշդել տոլարով: Ծախուած ամէն մէկ կառքէ միայն երեք կոպեկ կը շահինք, ըսած է ան, փորձելով ահազանգ հնչեցնել թէ կարելի չէ այդ ձեւով շարունակել. աւելցուցած է որ եթէ գործատունը փակել որոշուի, միայն 100 հազար գործազուրկ պիտի չունենանք, այլ 1,5 միլիոն, նկատի առած գործատան աշխատող ընկերութիւններու աշխատանք կատարողներու զանգուածը:

1992-ին Կայսարի հրաժարականէն ետք Կատանիկովի անունը անցած է որպէս վարչապետութեան թեկնածու, բայց Գերագոյն Խորհուրդին քուէարկութեան չէ ներկայացուած, թերեւս այն վախով որ չափազանց մեծ յատկացումներ կ'ընէ ճարտարարուեստի մեծ ճիւղերուն, ինչպէս ինքնաշարժի մարզին:

Այսօր փոխուած է ժամանակը: Ելցին հրամանագիր ստորագրած է որ ամէն ձեռնարկութիւն կանոնաւորաբար վճարէ աշխատավարձքերը: Ու Կատանիկով պէտք է կիրարկէ տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը: Սակայն ինչ որ կարելի էր 1992-ին, հաւանաբար չէ այսօր որովհետեւ ռուս Պետութիւնը միջոցներ չունի, մանաւանդ եթէ շարունակէ միլիոնները լեցնել կովկասեան պատերազմին անյատակ հորին մէջ: Արդէն ամէն պարագայի, մինչեւ ընտրութիւն մնացած հինգ ամիսը բաւարար ժամանակ չէ նոր քաղաքականութեան պտուղը քաղելու համար: Բայց Ելցինի գլխաւոր նպատակը ամէն բանէ առաջ իր անունին փայլը աւելցնել է. ատոր համար է որ ընտրած է երկու դէմքեր որոնք իր գլխաւոր գործին՝ Խորհ. Միութեան քայքայման դէմ եղած էին եւ իր շրջանակին չէին պատկաներ: Այդ ընտրութիւնը սխալ չէ ճախողութեան խոստովանութիւն մը նըկատել եւ շատ ալ հաւանական չէ որ յաջողի իրեն վերադարձնել կորսուած ժողովրդականութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՐ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐՈՎ» ՆԻՒԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

Հոլիվուտի «Կարապետեան» սրահին մէջ, Յունուար 11-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Արմէն Յովհաննիսեան՝ «Հայաստանն այսօր իր տագնապներով» նիւթին շուրջ: Բացումը կատարած է Վահան Տէմիրճեան ներկայացնելով Դաշնակցութեան նպատակները եւ գործունէութեան սեւեռակէտը: Դասախօսը անդրադարձած է տնտեսական տագնապին, Արցախի հարցին, Սփիւռքի հետ յարաբերութիւններուն եւ Հայաստանի մէջ քաղաքական հիմնարկութիւններու ամրապնդումին: Հուսկ պատասխանած է ներկաներու հարցումներուն:

***

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹԱՄԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԸ

Կլէնտէյլի Հանրային Գրադարանի սրահին մէջ, Յունուար 14-ին, տեղի ունեցած է ճաշ. Ալեքսանդր Թամանեանի մահուան 60-ամեակին նուիրուած ձեռնարկ մը: Բացումը կատարած է Հարմիկ Յակոբեան: Դասախօսած է Սարգիս Պալմանուկեան, որ համառօտ գծերով տալէ ետք Ալեքսանդր Թամանեանի կենսագրականը, լուսապատկերներով ներկայացուցած է մեծ ճարտարապետին կառուցումները՝ Հայաստանի կառավարական շէնքը, օփերան, վերաշինուած վանքեր ու եկեղեցիներ եւ պատմական այլ կոթողներ:

***

«ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՍԻՐՈՅ ՄԱՍԻՆ» ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Կլէնտէյլ Գոլէճի հանդիսասրահին մէջ, Յունուար 13-ին եւ 14-ին, տեղի ունեցած է ամերիկացի գրող Տէրմութ Տէյվիսի «Ամէն բան սիրոյ մասին» երգիծական թատերախաղի ներկայացումը, բեմադրութեամբ Նազարէթ Քիւրտօղլեանի: Գլխաւոր դերերով հանդէս եկած են Նայիրի Պէլեան, Մելքիսէթ Քիւրտօղլեան, Շահանէ Ջանոյեան եւ Աւետիս Խրիմեան: Թատերախաղը անգլերէնէ թարգմանած է Յասմիկ Թաշճեան:

***

«ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կլէնտէյլի Հայ Սքուլի սրահին մէջ, Յունուար 14-ին, տեղի ունեցած է Հա-

մագգային «Զուարթնոց» պարախումբին երեկոյթը։ Բացումը կատարած է Սիլվի Մարգարեան, իսկ անգլերէն խօսք առած է Անահիտ Սարգսեան, անդրադառնալով պարախումբի գործունէութեան։ Ցայտագիրը վարած է Ալիս Գափլանճեան։ Պարախումբը ներկայացուցած է ժողովրդական եւ ազգագրական պարերու փունջ մը, իսկ առանձին բաժինով ներկայացուցած է «Զարթօնք» նիւթի շուրջ պարերու շարք մը, բաղկացած չորս մասերէ։ Պարախումբին կողմէ յուշատախտակ մը տրուած է պարուսոյց Վարդան Աղաջանեանին։ Փակման խօսք արտասանած է Զարեհ Մարգարեան, իսկ Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան խօսքը փոխանցած է տոքթոր Մհեր Պապեան։

***

Հ.Օ.Մ.-Ի ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՍԵՄԻՆԱՐԸ

Կլենտէյլի մէջ, Յունուար 13-ի առաւօտեան, տեղի ունեցած է Հ. Օ. Մ.-ի դաստիարակչական սեմինարը, կնոջական հիւանդութեանց մասին։ Բացումը կատարած է Սիրուն Տարագճեան։ Դասախօսած է տոքթոր Ժիրայր Գոնեալեան բացատրելով ամլութեան, հորմոնային խանգարումներու պատճառներն ու դարմանումները, շեշտը դնելով դաշտանադադարին հորմոններու անհրաժեշտութեան վրայ, կանխելու համար ոսկրային եւ քաղցկեղի հիւանդութիւնները։

***

ՊՕՂՈՍ ՍՆԱՊԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Սան-Ֆրանսիսքոյի «Վասպուրական» սրահին մէջ, Յունուար 12-ին, տեղի ունեցած է գրական երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի։ Բացումը կատարած է Գրիգոր Կարապետեան։ Դասախօսած է «Բագին»ի խմբագիր Պօղոս Սնապեան վերլուծելով Գուրգէն Մահարիի «Այրող այգեստաններ» գործը։ Ողջոյնի խօսք արտասանած է Մարի Ռոզ Աբուսէֆեան։

***

ՓՐՈՖ. ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՖԵՐԱՀԵԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Էնսինոյի Ֆերահեան ազգային վարժարանի տնօրէնութեան հրաւէրով, Յունուար 19-ին, բարձրագոյն կարգերու աշակերտութեան հետ հանդիպում ունեցած է Եու-Սի-Էլ-Էյ համալսարանի հայագիտական ամպիոնի վարիչ փրոֆէսօր Մարկ. Նշանեան, որ նշելէ ետք թէ հայերէնի եւ հայագիտութեան ուսումը պէտք է համընթաց ըլլայ այլ գիտութիւններու, շեշտած է որ հայերէնը եւ հայագիտութիւնը կարեւոր նպաստ ունին այլ ժողովուրդներու մշակոյթն ու պատմութիւնը ուսումնասիրելու համար։

***

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿԻ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՊԸՐՊԷՆՔԻ ՄԷՋ

Պըրպէնքի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի «Սիփան» մասնաճիւղի սկաուտական աշխատանքներու բացումը կատարուած է Յունուար 27-ին։ Հանդիսութիւնը վարած է Սարօ Տիւշեան։ Վարչութեան խօսքը փոխանցած է Նորիկ Աբուլեան։ Մասնաճիւղի սկաուտական խումբը բաղկացած է 60 հոգիէ։ Գնահատանքի խօսք արտասանած է Պըրպէնքի քաղաքապետը։

***

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԲԱԴԱԼԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՖՐԷԶՆՕՅԻ ՄԷՋ

Ֆրէզնոյի Հայ Առաջին Երիցական Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 13-ին, տեղի ունեցած է Յովհաննէս Բադալեանի երգահանդէսը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղին։ Բացումը կատարած է Սրբուհի Մուրլեան։ Յովհաննէս Բադալեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Նաթելլա Աճէմեանի, մեկնաբանած է իր ծանօթ երգերէն փունջ մը։ Դուդուկահար Արարատ Պետրոսեան նուագած է ժողովրդական մեղեդիներ։ Երգիչը յայտնած է թէ մօտ ատենէն պիտի հրատարակէ երգարան մը, որ պիտի պարունակէ իր երգերը, ուր բառերու կողքին ծանօթութիւններ պիտի տրուին երգին ու հեղինակին մասին։

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅԿԱՇԷՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Անցնող 27 տարիներու ընթացքին Թէքէեան Մշակ. Միութեան Հայկաշէն Ուզունեան գրական մրցանակը քաջալերած է հաստատուած հեղինակութեանց կողքին նաեւ արժէքաւոր նոր տաղանդներ, որոնք այսօր իրենց յատուկ տեղը գրաւած են մեր մշակութային կեանքին մէջ։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին Մրցանքի Յանձնախումբը սկսած է նաեւ նկատի ունենալ հայրենի գրողները՝ աւելի լայնցնելով գնահատանքի իր ծիրը։

Ուրեմն, 1994-ի ընթացքին ներկայացուած գործերէն մրցանակ կը շահին՝ Նիկողոս Թահմիզեան (Լոս-Անճըլըս) 1000 տոլար,

«Կոմիտասը եւ Հայ ժողովուրդի Մըշակութային ժառանգութիւնը» հատորին համար (երաժշտագիտական ուսումնասիրութիւն) եւ

Իգնա Սարըասլան (Պոլիս) 1000 տոլար,

«Քառասմբակ Սէրերով» (բանաստեղծութիւն) հատորին համար։

Մրցանքի Յանձնախումբին գնահատական արժեչափերը եղած են ներկայացուած գործերուն զուտ գեղարուեստական արժէքը, ինչպէս նաեւ այնտեղ սեւեռուած ազգային ու մարդկային տագնապները։ Ուսումնասիրութեանց պարագային նկատի առնուած է թէ հեղինակը ինչպիսի նոր խօսք կը մուծէ տուեալ բնագաւառէն ներս։

Այս յայտարարութեամբ բացուած կը հռչակենք նաեւ 1995-ի մրցանքը, առաւելաբար երիտասարդ գրողներու համար. սակայն, նկատի պիտի առնուին նաեւ հաստատուած գրողներու գործեր։

Յանձնախումբը նկատի կ'ունենայ չափածոյ, արձակ եւ թատերական երկերը եւ բացառիկ պարագաներու նաեւ՝ ուսումնասիրական գործեր։ Կը խնդրուի 1995-ին լոյս տեսած գործերը Հայկաշէն Ուզունեան Գրական Մրցանքի Յանձնախումբին ղրկել մինչեւ 1996-ի Ապրիլ 30-ը այս ծանուցման ներքեւ երեւցող զոյգ հասցէներուն (ամէն մէկ հասցէին՝ մէկ օրինակ)։

1994-ի մրցանակակիր գործերը

«Կոմիտասը եւ Հայ ժողովուրդի Երաժշտական ժառանգութիւնը», հեղինակ՝ Նիկողոս Թահմիզեան։

Փրոֆ. Թահմիզեան ականաւոր երաժշտագէտ բանասէր մըն է եւ հեղինակ՝ բազմաթիւ պատկառելի ուսումնասիրութեանց. Ներկայ հատորին մէջ ան կը քննարկէ Կոմիտասի մօտեցումը՝ ա) հայ գեղջուկ երգին, բ) ժողովրդային-քաղաքական երգին եւ գ) հայ հոգեւոր երգին։ Երկար ատեն ապրած ըլլալով խորհրդային պայմաններու տակ՝ հեղինակը առաջին անգամ ըլլալով կը խորանայ հոգեւոր ակունքներուն մէջ։

Փրոֆ. Թահմիզեան ուսումնասիրած է Կոմիտասի մեթոտը հայ գեղջուկ երգեր հաւաքելու եւ տարբերակներու բաղդատութեամբ՝ զանոնք մշակելու։ Ան խորունկ անդրադարձումով ներկայացուցած է Կոմիտասի բանաձեւումը հայ հոգեւոր երաժշտութեան տեսական սկզբունքներուն։ Մանաւանդ՝ թէ Կոմիտաս ինչպէս յաջողած է հայ միաձայնային արուեստը բարձրացնել արդի բազմաձայնութեան հունին։ Թահմիզեան նաեւ ցոյց կուտայ թէ արդի հայ երգահանութեան ապագան ու զարգացումը հիմնուած են հայ ժողովրդային եւ հոգեւոր երաժշտութեան ակունքներու խոր ուսումնասիրութեան մէջ։

Հատորը կը ներկայացնէ Կոմիտաս գիտնականը, բանասէրը, երգիչը, խմբավարը եւ բանաստեղծը։

«Քառասմբակ Սէրերով», հեղինակ Իգնա Սարըասլան։

Պոլսահայ արդի գրականութիւնը կամուրջ մը հանդիսացաւ սփիւռքահայ արդի հայ գրականութիւնը համաշխարհային գրականութեան կապող։ Արդիական այդ շարժումը, որ լեզուական ու հոգեբանական իր ներշնչումը կը ստանար մեր ազգային ապրումներէն ու գեղարուեստական մշակման եղանակները կ'որդեգրէր եւրոպական յառաջացած գրողներէն, սկսաւ Կարպիս Ճանճիկեանով՝ աւելի հաստատուելու եւ յատուկ դիմագիծ ստանալու համար Զրախունիով, Զահրատով, Հատտէճեանով, Անդան Եօզէրով եւ ուրիշներով։

Այդ շարժումին աւելի երիտասարդ եւ արժանաւոր վերջին ներկայացուցիչն է Իգնա Սարըասլան, որ հետեւելով հանդերձ վերացական արտայայտչապաշտական այս դպրոցի սկզբունքներուն՝ հանդէս կու գայ բոլորովին ինքնուրոյն դիմագիծով մը։ Ան իր առաջին քերթողագիրքով, որ վերնագրուած էր «Լօ», ուշադրութիւն գրաւեց եւ արժանացաւ ՀԲԸՄ-ի Ալեք Մանուկեան Գրական Առաջին Մրցանակին։ Այսօր, աւելի քան երկու տասնամեակներու երկունքէն ետք ան հրապարակ կու գայ քերթողական երկրորդ հատորով, ուր աւելի վճիտ դարձած են իր թափանցումները մարդկային հոգիին եւ աւելի զուսպ ու խորացուած բնոյթ մը ստացած է իր արուեստը։

ՄՐՑԱՆՔԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
ՀԱՅԿԱՇԷՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ

H. OUZOUNIAN
49, rue de Boulainvilliers
75016 Paris — FRANCE

EDMOND Y. AZADIAN
P.O.Box 305
Taylor MI 48180 — U.S.A.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովը իր հերթական նիստը գումարեց Երեքշաբթի, Յունուար 30-ին։

Նկատի ունենալով որ Ներկայացուցչական Ժողովիս աշխարհական անդամներուն քառամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը ի մօտոյ իր լրումին կը հասնի,

Ներկայացուցչական Ժողովը, համապատասխան Կրօնական Ընկերակցութեան Կանոնագրի նախատեսութեան, որոշեց Ներկայացուցչական Ժողովի աշխարհական նոր անդամներու ընտրութիւնը կատարել 1996 Կիրակի, Մայիս 12-ին, եւ առ այդ նշանակեց Ընտրական Յանձնախումբ մը։

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզ, Փետրուար 2

ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

ՎԷՊ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Աճապարանքով առաւ, ներս մտան։

Սենեակը խճողուած էր զինուորներով եւ ծխախոտի ու թաց կաշիի օթեկ, բարկ հոտ մը կ'ապականէր օդը։ Անկիւն մը հեռաձայն մը մէկ կտոր կը զարնէր, վերցնող չկար, աջին նիհար աղջիկ մը գրամեքենայի մը վրայ հակած՝ կ'աշխատէր։ Քանի մը լուռ աչքեր զինք կը սեւեռէին, անթարթ, բայց վստահ չէր թէ արթուն էին։

- Յակոբ։

Չկար։ Ծամբայ բացաւ բազմութեան մէջէն դէպի պատուհան մը զոր ուզեց բանալ, չկրցաւ ու պայուսակը սեղմած՝ սկսաւ փողոցը դիտել։ Ամայի ու լքուած, տխուր երեւոյթ մը ունէր։ Կոտրած ծառերը եւ ելեկտրասիւները, փլած տուները եւ մէկդի նետուած կառքերը մէկ զորշ ու հեղուկ մակերեսի վերածուած էին։ Յանկարծ մէկը տեսաւ որ անձրեւին տակ կը վազէր - ուրախացա՜ւ ...։ «Շուն մը, շուն մը գոնէ» անցաւ մտքէն։ Բայց փողոցը մեռած մնաց։ Հիմա զինուորական կառք մը գոնէն բակ մտաւ. «Ի՞նչ գործ ունիմ հոս եկեր եմ ... իմ տե՞ղս է ասիկա... ինչ յիմար եմ» մտածեց ու ետ սենեակ դարձաւ։ Հոն էր Յակոբը։

- Յակոբ։

Կարօտի ճիչ մըն էր որ բերնէն փախաւ։ Քանի մը դէմքեր իր կողմը դարձան։ Սպասեց որ գայ, գաղտնի ուրախութեամբ։

- Ի՞նչ կայ։

Երէկուընէ ի վեր առաջին անգամն էր որ անոր նայուածքը կը դրկէր իր անձը եւ ձայնը կը փաթթուէր իրեն եւ հին մըտերմութեան ուրուագիծը կը վերստեղծուէր անծանօթներու աշխարհին մէջ։

- Բան չկայ, հոս եմ։

Յակոբին խիստ, դրեթէ զինուորական արտայայտութիւնը չփոխուեցաւ։

- Սպասէ քիչ մը։

- Լաւ։

Բառը հազիւ արտասանած՝ զղջաց «ոչ ոչ» ըսաւ միտքէն «տղամարդ ես ըսելով ինծի հոս հոն չես կրնար հրահանգել ... ես կ'որոշեմ ընելիքս, ոչ թէ դուն ... եւ չկարծես թէ համբոյր մը քեզի իրաւունքներ կուտայ իմ վրաս ... ես ազատ անձ մըն եմ ... ի՞նչ է արտասահմանէն եկեր ես մեզի տեղացիներուս վրայ հովեր առեր»։

Դուրս դարձաւ։ Անձրեւը մեղմացեր էր ու հոս հոն մարդիկ կը քալէին աճապարած, ոմանք կը վազէին։ Հրասայլ մը դանդաղօրէն ու մեծ դղրդումով պատուհանին տակէն անցաւ ու գնաց դէպի աջ։ Ետեւէն երկու ճիփ անցան զինուորներով լեցուն, ջուր սրսկելով պատերուն «աս ամբողջը ի՞նչ կապ ունի կեանքիս հետ... կա՞յ իմաստ մը այս բոլորին մէջ, եթէ հոս չըլլայի նորէն պիտի անցնէին այս կառքերը, այս անձրեւը պիտի իյնար հոս հիմա ասանկ ... ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ, Աստուած իմ, ի՞նչ» հարց տուաւ ու ետ սենեակին դարձաւ։

Գրամեքենային աղջիկը դեռ իր անկիւնն էր հսկայ միջատի մը նման կ'աշխատէր ճակատագրով չղթայուած իր ապուշ մեքենային։ Գլխուն կարմիր լաչակը եղերքէն թուլցեր ու վար կախուեր էր «աս կարմիր լաչակը իմ կեանքիս մէջ ի՞նչ դեր պիտի խաղայ» հարց տուաւ «կեանքս ձեռք պիտի առնեմ, աս աղմուկէն, աս քաոսէն ազատեմ ... ամէն անձ որ կը մտնէ գիտակցութեանս մէջ իմս է, ինծի չափ կարեւոր է, ես եմ տէրը իմ կեանքին, ես» ըսաւ ու շարժեցաւ դէպի աղջիկը։

- Ներողութիւն ընկերուհի, վայրկեան մը։

Կլոր, պզտիկ սեւ ու փայլուն աչքեր ունէր «կատուի պէս է ... մարդոց ձեռքը գործիք մըն է ... գիւղացի է հաւանաբար ... ասոնք կատաղի կ'ըլլան սիրոյ մէջ, կը ճանկեն իրենց նշանածները» մտածեց։

- Կրնա՞ք ըսել թէ ուր է աս տեղի դարմանատունը։

- Ի՞նչ պիտի ընէք հոն։

Սուր, կարճ ձայն մը ունէր։

- Ես հիւանդապահուհի եմ, Երեւանէն եկած եմ։

Աղջկան աչքերը իր նուրբ մատներուն էր, արծաթ մատանին չէր հանած։ Յետոյ նայուածքը գնաց գորշ համազգեստին, սեւ վզնոցին։

- Տեսա՞ծ էք ընկեր Ղուկասեանը։

- Այո այո։

Աղջիկը մատները մեքենայէն չէր վերցուցած տակաւին։

- Նայեցէք ընկերուհի։ Կրնա՞ք սպասել երկու վայրկեան, ասիկա լմնցնեմ կ'երթանք, ես ալ հոն, դարմանատուն պիտի երթամ։

- Երկու վայրկեան միայն։

- Այո։

Արմինէ կռնակը պատին տուաւ, պրկեց մարմինը ու նայուածքը մխրճեց մարդոց դէմքերուն, ծոծրակներուն, կարծր ձեռքերուն։ Անհամբեր էր առանց մասնաւոր պատճառի մը «աս քանի՞ ժամ պիտի առնէ» կրկնելով, ջիղերը պիրկ անկարող զսպելու իրեն իսկ անծանօթ ջղայնութիւնը։

(Շար. 94)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 21, Գ. օր Մեծի Պահոց:

Քարոզիչ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 23, Ե. օր Մեծի Պահոց Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 19-ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 21, ժամը 17-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 21, ժամը 17·30-ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ,

Քարոզիչ՝

ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետր. 23, ժամը 17·30-ին, Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս-Բարթուղիմէոս եկեղեցւոյ մէջ:

Քարոզիչ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 23, ժամը 17-ին արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

[illegible]

EXPOLANGUES

Փետրուար 15-էն 19, Փարիզի Վիլէթի մեծ դահլիճին մէջ տեղի կ'ունենայ Էքսփոլանկ-ի 14-րդ ցուցահանդէսը, որուն ընդունմամբ կազմակերպուած է Մշակոյթներու միջազգային փառատօն մը:

Փետրուար 19, Երկուշաբթի օր, ժամը 13·30-ին Կոչնակ հայկական երաժշտութեան խումբը ելոյթ կ'ունենայ երաժշտական փառատօնին ընթացքին, ներկայացնելով Սայաթ Նովայի, ինչպէս նաեւ Մշոյ, Վանայ, Էրզրումի եւ Ակնայ ժողովրդական երգեր:

U. G. A. B.

DANS LE CADRE
DU 90EME ANNIVERSAIRE
DE L'UGAB

l'Union locale
SAINT-CHAMOND — SAINT-ETIENNE
organise

le TOURNOI SPORTIF AMICAL
« VARTANANK »

BASKET-FOOT-VOLLEY

le Samedi 24 Février
et le Dimanche 25 Février

à la Halle des Sports
« Ennemond - Richard »

11 ter, Bd Ennemond Richard
(derrière la Gare de St-Chamond,
direction la Valette)

le Samedi 24 à partir de 14 heures,
le Dimanche 25 à partir de 12 heures

SOIREE DANSANTE

le Samedi 24 Février à partir de 22h
à la salle de la Paroisse Arménienne
de St-Etienne
7, rue Bernard Palissy
(quartier de St-François)

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովի աշխարհական անդամներուն պաշտօնավարութեան 4 տարուան շրջանը ի մօտոյ կը հասնի իր լրումին:

Ներկայացուցչական Ժողովի աշխարհական նոր անդամներուն ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 12, 1996, Կիրակի օր:

Որպէսզի Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կարողանան քուէարկութեան մասնակցիլ՝ ընտրել կամ ընտրուիլ, պարտաւոր են իրենց 1996-ի եւ յետնեալ տարիներու անդամատուրքերը վճարած ըլլալ ամէնէն ուշ մինչեւ Երկուշաբթի, 1996 Մարտ 25-ը ներառեալ (Նամակատան կնիքը պիտի հաստատէ առաքման թուականը):

Անդամներէն անոնք որոնք պիտի փափաքին թեկնածու ներկայանալ, պարտին իրենց գրաւոր թեկնածութիւնը կրկնակի ապահովագրեալ փոստով ուղարկած ըլլալ հետեւեալ հասցէին՝

L'Eglise Arménienne de Paris
à l'attention du Comité Electoral
15, rue Jean-Goujon,
75008 PARIS

ամէնէն ուշ մինչեւ Շաբաթ, 1996, Մարտ 30-ը ներառեալ (Նամակատան կնիքը պիտի հաստատէ առաքման թուականը):

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 18, Բուն Բարեկենդան, սկիզբ Մեծի Պահոց:

Այս օրուանէն սկսեալ ու ամբողջ Մեծ Պահքի շրջանին՝ Խորանին վարագոյրը փակ կ'ըլլայ ի նշան Ադամի եւ Եւայի Դրախտէն արտաքսումին:

Հետեւաբար Ս. Յովհաննէսեան - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին Խորանը փակ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ծանօթ. - Այս օրուանէն սկսեալ ու ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան՝ Աւետարանը չեն համբուրեր:

Նոյնպէս, ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան՝ երբ Խորանը ծածկուած պատարագ կը մատուցուի, «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ»ի ժամանակ իրար չեն ողջուներ՝ «Ողջոյն» չեն փոխանակեր:

Այս հետեւողութեամբ՝ Փետր. 18-էն մինչեւ Ապրիլ 8, ներառեալ՝ Պսակ օրհնել արգիլուած է:

INFORMATIONS
ARTISTIQUES

Les Pitoëff,

DESTINS DE THEATRE

Une exposition en forme d'hommage, qui retrace la remarquable carrière de Georges et Ludmilla Pitoëff.

Interprètes passionnés de Shakespeare et de Tolstoï, ils ont marqué la scène théâtrale dans les années vingt à quarante en renouvelant les mises en scène, et en révélant au public français des auteurs comme Tchekov, Pirandello, Shaw ou Gorki. A défaut d'enregistrement visuel pour témoigner de leur extraordinaire talent, il nous reste les photographies, les bandes sonores, maquettes et esquisses de décors pour se souvenir ou découvrir ce couple légendaire.

Martine CUSSO
(*«Figaro-Magazine»*)

Bibliothèque Nationale, Galerie Colbert, 2, rue Vivienne, Paris 2e.
Du 15 Février au 15 Juin.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ

Կիրակի, Փետրուար 18, ժամը 16-ին, Աւետարանական Եկեղեցի, 20, ռիւ Ռոժէ Սալենկրօ, Պուր - լէ - Վալանս, Վարդանանց տօնակատարութիւն, Ազգ. Միութեան հովանաւորութեամբ,

Խօսք կ'առնեն ՆԱՐԵԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ եւ վերապատուելի ՅԱԿՈԲ ՉՈՂԱՆՃԵԱՆ:

Նաեւ գեղարուեստական բաժին:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Փետրուար 18, Բուն Բարեկենդան: Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ
Հարաւային Ֆրանսայի

եւ կը քարոզէ, ինչպէս նաեւ օծումը կը կատարէ Եկեղեցւոյ նորակառոյց Մկրտութեան Ս. Աւազանին, նուիրուած հանգուցեալ՝ Ազատն, Նշան եւ Իսրայէլ Դաքքինեաններու յիշատակին:

Երգեցողութիւնք՝ երգչախումբիս կողմէ երգէոնահարութեամբ եւ առաջնորդութեամբ Տէր եւ Տիկին Ռ. Արքինեանի:

Արարողութեանց աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն Դաքքինեան բարեհամբաւ գերդաստանի հին եւ նոր ննջեցեալներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Կը խնդրուի Թաղիս եւ արուարձաններու հաւատացեալ հասարակութեան ներկայութիւնը:

Պատարագ՝ ժամը 10-ին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE

POUR LES ENFANTS !
agés de 5 à 14 ans
la M.C.A. vous attend tous pour une

matinée costumée

— thème libre —

DIMANCHE 18 FEVRIER
à partir de 15h.

Un Jury décernera un PRIX au DEGUISEMENT LE PLUS ORIGINAL

La M.C.A. sur AYP FM - 99,5 tous les mercredis à partir de 10h15

9, rue de Madrid. 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

10-րդ տարեդարձ

ԳԱՌՈՒՆ

Մանկա - Պատանեկան Երգչախումբի

ՀԱՄԵՐԳ

նուիրուած՝ Կոմիտասի,
անոր մահուան 60-ամեակին

Կիրակի, Փետրուար 18, ժամը 16·30-ին
Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Տան
Ա. Ջրբաշեան սրահը
339, Ave. du Prado - 13008 Marseille

Յայտագիր՝ ԿՈՄԻՏԱՍ
մեներգ - խմբերգ - նուագ

ղեկավարութեամբ՝
Խաչիկ Եըլմազեանի

Տեղերու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւին.

91 - 87 - 43 - 71

Dans le cadre des manifestations
du **65ème Anniversaire** de la
Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ
PAQUES A JERUSALEM

Accompagné par le R. P. ZADIK AVEDIKIAN

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril
(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
— Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille via Paris;
— Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
— Le logement Hôtel **Renaissance** à Jérusalem
(4 étoiles 1ère classe en chambre double);
— Pension complète
— Les excursions et visites en autocar de luxe
— Assurance obligatoire.
Supplément chambre individuelle +1350 Frs

S'inscrire avant le 20 Février — Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE

ATTENTION : Validité de Passeport minimum 6 mois.

Renseignements et inscriptions :

Tél. : 42 03 05 63 ou **91 77 84 70**

Visites : Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vièrge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers.

Couvent Arménien St-Jacques. Rencontre avec le Patriarche Arménien de Jérusalem Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN.

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16
VENDREDI
16 FEVRIER
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.790 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.790

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԴԺԳՈՀՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԲՈՂՈՔՆԵՐՈՒ ԹԻՐԱԽ

Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան Ա. քարտուղար Սերգէյ Բադալեանի յայտարարութիւնները (*) ըստ երեւոյթին իրենց նպատակին բոլորովին հակոտնեայ հետեւանք կ'ունենան: Ռուսաստանի իրենց գաղափարակիցներուն ընտրական յաջողութիւնը աշխուժացումի ակներեւ թափ մը տուած է անոնց ու կուսակցութեան պարագլուխը այդ թափը կը ծառայեցնէ հաւատարմութեան հաւաստումներու: Այսպէս, Ս. Բադալեան յայտարարած է թէ Լեռնային Ղարաբաղի հարցին մասին Ռուսաստանի եւ Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութիւններուն դիրքորոշումները կը նոյնանան, լուծումը գտնելով «Ազգերու ինքնորոշման լենինեան սկզբունքին մէջ»: Այս յայտարարութիւնը, ինչպէս տեղեկացուցած են Ռուսաստանի ձայնասփիւռը եւ «Նեզաւիսիմայա Գազետա», ուրս համայնավարներու ղեկավար Գենադի Զիուգանովի խիստ դժգոհութեան արժանացած է: Անոնք նշած են թէ ռուսական կուսակցութեան ղեկավարութիւնը կը փափաքի որ իրենց տեսակէտը ընդունելի ըլլայ նաեւ Ազրպէյճանի համար: Այս առընչութեամբ, նոյն աղբիւրները նշած են թէ Ռուսաստանի Համայնավար Կուսակցութեան ղեկավարութիւնը սկսած է Հայաստանի համայնավար կազմին համար նոր ղեկավարի թեկնածու փնտռել:

Ղարաբաղի հարցին լուծումը ԼՂՀ-ի մէջ Համայնավար Կուսակցութեան ձեւաւորման կապելու մասին կարծիքներու դէմ յայտարարութեամբ հանդէս եկած է ԼՂՀ-ի վարչապետն ալ: Լէոնար Պետրոսեան «անհիմն» կը նկատէ նման կարծիքներ, ըսելով. «անընդունելի են քաղաքական նպատակներով ղարաբաղեան հիմնահարցի շահարկումները ցանկացած կազմակերպութեան կողմից»:

Խօսելով ԼՂՀ-ի մէջ Համայնավար Կուսակցութեան ստեղծումին մասին, վարչապետը ըսած է թէ տակաւին պէտք է գիտնալ որպէս նոր կուսակցութեան մը ծնունդը ժողովրդավար հանրապետութեան մէջ ուր պէտք է յարգուին գործող օրէնքները: Լ. Պետրոսեան աւելցուցած է թէ ԼՂՀ համայնավարական անցեալ մը ունեցած է արդէն: 1988 Փետրուար 20-ին ալ իր անկախութեան համար փողոց իջաւ «Լենին — կուսակցութիւն — Գորբաչով» կարգախօսով, իսկ կուսակցութեան ժողովրդականութիւնը աւարտեցաւ շրջափակումի գործողութեան ձեռնարկումով:

«Չի բացառւում որ ընդգծած է ան, ԼՂՀ-ում գտնուեն մարդիկ որոնք երկրի փրկութիւնը, ղարաբաղեան հիմնահարցի վերջնական լուծումը այսօր էլ տեսնեն ԼՂՀ Համայնավար կուսակցութեան, "կարմրացող Ռուսաստանի"ի մէջ: Սակայն Ղարաբաղի ժողովուրդն իր ութտարուայ պայքարի փորձով համոզուել է որ հիմնախնդիրը կարող է լուծել ի'նքը, ողջ Հայութեան աջակցութեամբ»:

Ցայտնապէս, Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութիւնն ալ զերծ չէ ներկան իրատեսութեամբ չկարենալ ընկալելու սխալէն որ գլխաւոր դերակատարն է ՀՅԴ-ի եւ ՌԱԿ-ի կառոյցներուն մէջ գոյացած ճեղքերուն: Որպէս տխուր մենաշնորհ, Համայնավար կուսակցութեան ղեկավարները այդ սխալին բարդած են
70 տարուան փորձառութենէն անհրա-

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

Փետրուար 14/15

ԼՂՀ-Ի ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԱԿԻՆ ՄԱՍԻՆ

ԼՂՀ Արտաքին նախարար Արկադի Ղուկասեան որ մաս կը կազմէր նախագահ Ռ. Քոչարեանի ԱՄՆ այցելութեան իրեն ընկերացող պատուիրակութեան, ըսած է թէ ԱՄՆ-ու մէջ հայկական լոպին շատ ազդեցիկ է եւ կրնայ կարեւոր դեր խաղալ ԼՂՀ-ի համար ճակատագրական որոշումի մը գոյացման մէջ: Նախարարը աւելցուցած է նաեւ որ այցելութեան ընթացքին յաջողած են պատշաճ ուշադրութիւնը կեդրոնացնել ԼՂՀ-ի օգնելու անհրաժեշտութեան վրայ, ինչպէս օրինակ պատերազմէն աւերուած բնակավայրերու վերականգնումի գործին, ուժանիւթի, հաղորդակցութեան, ենթակառոյցներու զարգացման ընթացքին մէջ:

***

ՈՍԿԵՀԱՅ ԳԻՒՂԻ ԴՊՐՈՑՆ ԱԼ ԻՐ ԲԱՐԵՐԱՐԸ ՈՒՆԻ

Ծագումով սասունցի Յարութիւն Սիմոնեան «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամին 200 հազար տոլար նուիրած է Թալինի շրջանի Ոսկեհաց գիւղի դպրոցին շինութեան համար:

***

Ա. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ ՆԱԵՒ ՍԵՐԲԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆ

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան Փետրուար 12 թուակիր հրամանագրով մը Յունաստանի դեսպան Արման Կիրակոսեանը նշանակած է նաեւ Սերպիոյ դեսպան: Ան որպէս նստավայր կը պահէ Աթէնքը:

ժեշտ դասը քաղելու նուազագոյն իմաստութեան բացակայութիւնն ալ:

(*) Այս մասին տե՛ս. մեր յաջորդ թիւով հրատարակելի «Հայաստանի Համայնավարները իրենց երազներով» յօդուածը:

***

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ ՆԱԵՒ ԼՂՀ-Ի ՄԷՋ

Փետրուար 3-ին, Ստեփանակերտի մէջ տեղի ունեցած է Համայնավար Կուսակցութեան կազմակերպիչ կոմիտէի նիստը, նաեւ կուսակցութեան Հայաստանի ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ: Այս վերջինները՝ Ա. քարտուղար Ս. Բադալեան եւ կեդր. Կոմիտէի բիւրոյի անդամ Խ. Սարգսեան նշած են թէ իրենք պատրաստ են ամէն աջակցութիւն ցոյց տալու որպէսզի Ղարաբաղի կառոյցը որպէս ինքնուրոյն կազմ մտնէ Խորհ. Միութեան համայնավարական շարժումին մէջ:

Ստեփանակերտի կոմիտէին ղեկավարութիւնը առայժմ կը կատարէ նախկին կուսակցութեան Ա. քարտուղարը՝ Հրանտ Մելքումեան: Ներկայիս աշխատանք կը տարուի մէկ-մէկուկէս ամիսէն համագումար հրաւիրելու:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՍԻՆՏԻՔԱՅԻՆ եւ հիւանդութեան ապահովութեան տնօրէնին միջեւ Փետրուար 14-ի հանդիպումը ձախողութեամբ աւարտած է, առանց 1996-ի ծախքերը սահմանափակելու երկկողմանի որոշումի մը: Կառավարութիւնը անհամաձայնութենէն ետք 2.1%-ի յաւելումի սահմանը բերած է քաղաքի բժիշկներուն համար, իսկ բժիշկներու սէնտիքաները կը մերժեն թուական խոստապահանջ հաշիւներու հպատակիլ իրենց արհեստին կիրարկութեան ընթացքին:

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ մէջ անապահովութեան հարցը կը վերլուծէ հանրային կարծիքը: Հարցախոյզի մը արդիւնքներուն համաձայն Ֆրանսացիներու 63%-ը կողմնակից են կարգ մը դպրոցներու մէջ ոստիկանական ներկայութեան: Իսկ 83%-ը կը նախընտրեն որ որոշ պատժաճեցումներ կատարուին դպրոցական ժամանակացոյցին մէջ. առաւօտը յատկացուի դասական նիւթերու (լեզու, գիտութիւններ, եւայլն) իսկ յետմիջօրէները վերապահուին մարզանքի, արուեստներու, արհեստներու գործունէութեան:

ՔԱՂՅԿԵՂԻ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԵԱՆ հիմնարկին նախկին նախագահ Գրոյմարիի վերջին կապն ալ խզուած է երբ ան հրաժարած է նաեւ հետազօտութեան խորհուրդին անդամակցութենէն: Իսկ նոր նախագահը հաստատած է թէ 1985-ին 13 միլիոն ֆրանքի երկու պայմանագիր ստորագրուած է հիմնարկին եւ ծանուցումներու ընկերութեան մը միջեւ որ կը գործէր ի նպաստ Ընկերվարական կուսակցութեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ համար Եգէականի ժայռաբեկորին տիրութեան խնդիրը փակուած չէ վերջնականապէս: Մամուլը դժգոհութեամբ կ'արձագանգէ Եւրոպայի Խորհրդարանին կեցուածքին որ հակած է դէպի յունական կողմը: Ստրազպուրկի մէջ որոշուած է որ Իմիա կղզին Յունաստանի կը պատկանի ու կը գտնուի Եւրոպական Միութեան սահմաններուն մէջ: Այս հաստատումէն ետք Թուրքիա ամբաստանուած է հողային պահանջք ներկայացնելու յանցանքով:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ յարաբերութիւններուն յաւելեալ լարում պատճառած է քիւրտ ղեկավար Ա. Օճալանի հարցը: Անգարա առաջին անգամ ըլլալով անակնկալօրէն պահանջած է որ Օճալան Թուրք իշխանութիւններու յանձնուի: Սակայն, Դամասկոս չէ պատասխանած դիմումին: Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները արդէն բաւական լարուած են ջուրի հարցով: Սուրիա Եփրատի ջուրերը ամբարտակներու մէջ կուտակելով կ'ամբաստանէ Անգարան, դժգոհելով իրեն հասած ջուրի անբաւարար քանակութենէն:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ահաբեկչութիւնը մնայուն երեւոյթի մը վերածուած է: Ներկայիս վախ կայ որ իսլամական տարրեր թիրախ առնեն քարիւղի արտադրութիւնը: ԺԻԱ-ի հաղորդագրութիւն մը որ այդ մարզին բանուորները գործադուլի կը հրաւիրէ, այդ վախը արթնցուցած է: Քարիւղի արտադրութիւնը երկրին եկամուտներուն 95%-ը կը կազմէ:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ նոր ընտրութիւններ անխուսափելի կը նկատուին: Ա. Մաչանիքօ

ՄԻԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՈՒՆԵՑԱՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

Յունաստան այցելութեան ընթացքին, Փետրուար 13-ին Արամ Ա. Կաթողիկոս Աթէնքի նախագահական ապարանքին մէջ հանդիպում մը ունեցաւ Յունաստանի Հանրապետութեան նախագահ՝ Կոստանդինոս Սթեֆանոփուլոսի հետ:

Նախագահին հետ հանդիպումը տեւեց շուրջ մէկ ժամ: Արամ Ա. նախ յայտնեց որ Յունաստան իր այցելութիւնը երեք նպատակ ունի.— Հովուապետական այցելութիւն տալ Յունաստանի թեմին, հանդիպում ունենալ Յունաստանի Հոգեւոր Պետին հետ, ինչպէս նաեւ Հանրապետութեան նախագահին ճամբով իր եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան սէրը, յարգանքն ու գնահատանքը յայտնել յոյն ժողովուրդին, Յունաստանի հայ գաղութին նկատմամբ իրենց ցուցաբերած խնամքին համար:

Նախագահ Սթեֆանոփուլոս իր կարգին բարձր գնահատանքով խօսեցաւ հայ ժողովուրդին մասին: «Դարերու մէջ իր արմատները ունեցող հայ եւ յոյն ժողովուրդներու բարեկամութիւնը կը մնայ անխորտակելի» ըսաւ ան: Նախագահը նաեւ իր գնահատանքը յայտնեց հայ եկեղեցւոյ ու մասնաւորաբար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կատարած ժողովրդանուէր ծառայութեան նկատմամբ:

Հանդիպման աւարտին, Արամ Ա. Կիլիկեան Իշխանի շքանշանով պատուեց նախագահ Սթեֆանոփուլոսը, որ իր կարգին գեղեցիկ յուշանուէր մը յանձնեց անոր:

որուն յանձնուած էր Փետրուար 1-ին կառավարութիւն կազմելու պարտականութիւնը, չէ յաջողած, ինչ որ պատճառ եղած է իտալական դրամանիշին անկումին: Կը սպասուի որ յառաջիկայ օրերուն Հանրապետութեան նախագահ Սքալֆարօ լուծէ Խորհրդարանը ու նոր ընտրութիւններ յայտարարէ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԵԼՑԻՆԻ Փետրուար 15-ի այն յայտարարութիւնը թէ պատրաստ է պայքարին մասնակցելու, Ռուսիոյ նախագահական ընտրութեան իր թեկնածութեան հաստատումը կը նկատուի:

ԼՈՆՏՈՆԻ Փետրուար 9-ի մահափորձին որ պատճառ եղաւ երկու հոգիի մահուան, պատասխանատուները տեսագրուած են ապահովութեան սարքաւորումներուն կողմէ: Ոստիկանութեան մասնագէտները կ'ուսումնասիրեն այդ տեսագրութիւնը ուր կ'երեւի ռումբը կրող բեռնատարին ժամանումը, պայթումէն 90 վայրկեան առաջ:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ մերժած է աշխատավարձքերու յաւելումի առաջարկը որ ներկայացուցած էր մեծամասնութեան մէկ թեւին, ընդդիմութեան ու տնտեսագէտներու կողմէ որպէս միջոց տնտեսութեան աշխուժացման: Կառավարութեան ներկայացուցիչները յայտնած են թէ իրենք կը նախընտրեն այդ նպատակով նոր աշխատատեղիներու բացումը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔԱՂԱՔԱԲԱՆ Ա. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ ԱԿՆՈՑՈՎ

Անդրանիկ Միհրանեան միջազգային լրատուամիջոցներու ծանօթ անուն մըն է որպէս քաղաքաբան: Իր յօդուածները կ'արտատպուին արեւմտեան մամուլին կողմէ ու իր կարծիքին կը դիմեն ի հարկին հեռատեսիլի կայաններ: Մասնագիտութեան գլխաւոր մարզը նախկին խորհրդային շրջանակն է: Հայաստան ծնած ու մեծցած այս դէմքը ներկայիս կ'ապրի Մոսկուա,

«Ուրարտու» թերթին (թիւ 1, 1996) համար իրեն հետ ընդարձակ հարցազրոյց մը ըրած է Սերգէյ Առուստամեան, զինք խօսեցնելով Հայաստանի դժուարութիւններուն, խորհրդարանական ընտրութեան, ընդդիմութեան, Հ.Յ.Դ.-ի գործունէութեան կասեցման, Ռուսաստանի հետ կապերու, Ղարաբաղի հարցին, արտագաղթին ու նախագահական յառաջիկայ ընտրութեան մասին: Ա. Միհրանեանի պատասխանները հետաքրքրական են մանաւանդ անով որ հայաստանեանէն տարբեր դիտանկիւնէ մը կուգան. դիտանկիւն որ կը պատկանի շատ աւելի լայնածիր շրջանակներու եւ անոնց հարցերուն սե- [illegible]

[illegible] ծային եղլյթներով, գործադուլով, ցոյցերով, եւայլն: Հայաստանի մէջ քանի որ ատոնցմէ ոչ մէկը տեղի ունեցած է եւ միջազգային դէտերը որեւէ յայտարարութիւն չեն ըրած կոպիտ օրինազանցումներու մասին, ինք պատճառ չի տեսներ արդիւնքներուն կասկածով վերաբերելու:

Ռուսական ընտրութիւններուն համայնավարներուն արձանագրած յաջողութիւնը ուշադրութիւնները կեդրոնացուցած է այդ շրջանակին կարելիութիւններուն վրայ որպէս քաղաքական դերակատար: Հայաստանի մէջ ի՞նչ կրնայ ըլլալ այդ հոլովոյթին ցոլացումը. կրնա՞յ ըստեղծուիլ այնպիսի կացութիւն որ համայնավարները կրկին իշխանութեան գան: Ա. Միհրանեան գրեթէ վստահ է նման հեռանկարի մը անկարելիութեան: «Ես ծնուել ու մեծացել եմ Հայաստանում, ճիշդն ասած, իմ կեանքում գրեթէ չեմ տեսել իսկական կոմունիստի» կ'ըսէ ան. կ'աւելցնէ որ այդ սահմանումը կը վերաբերի նոյնիսկ համայնավար պաշտօնատարներու: «Ինչպէս ողջ Միութիւնում, նրանցից շատերը պատրաստ էին ծառայել ցանկացած իշխանութեան որը կը կարողանար նրանց "տաք" պահել»: Իր կարծիքով, Հայաստանի մէջ համայնավարական գաղափարները չեն տուած անհրաժեշտ ծլարձակումը, ժողովուրդին մտայնութեան մէջ ու ազգային բնաւորութեան մէջ չունին գոնէ քիչ մը խոր արմատներ:

Ներսը եւ դուրսը յաճախ տրուած մեկնաբանութիւններէն տարբեր է Հ.Յ.Դ.-ի արգելքին մասին Ա. Միհրանեանի բացատրութիւնը. ան կ'ըսէ թէ ընդդիմութեան դէմ «արգելախաղ»ը, հետապնդումները շատ խիզախ քայլեր են, յատկապէս ցած վարկանիշի տէր իշխանութիւններու համար: Նման խաղ կրնայ յետադարձ ազդեցութեան յանգիլ: Եթէ հայկական իշխանութիւնները շատ ինքնավստահ չըլլային, դժուար որ իրենց հակառակորդներուն հանդէպ նման քայլի ձեռնարկէին: Ատիկա կրնար ընտրութեան ընթացքին իրենց աննպաստ հետեւանք ունենալ: Սակայն ընտրութիւնը բոլորովին հակառակ արդիւնք տուաւ: «Անգամ եթէ դաշնակները չկան, ժողովուրդը թող քուէարկէր յօգուտ ընդդիմադիր այլ կուսակցութիւնների» կ'ըսէ Ա. Միհրանեան, ըսածին որպէս օրինակ տալով ռուսական ընտրութեան Ժիրինովսկիի տրուած քուէները (1993), որոնց դրդապատճառը իշխանութիւններու դէմ շարժելու մղումն էր: Եթէ նոյնիսկ ՀՀՇ.-ի վարկանիշը ցած էր ընտրութեան նախօրեակին, արդիւնքէն կը հետեւի որ այլ կուսակցութիւններու, շարժումներու վարկանիշը աւելի ցած էր ու չկրցան ժողովուրդին քուէները որսալ: Հայ քաղաքաբանը կ'ըսէ թէ որոշ դեր պէտք է խաղացած ըլլայ յոռեգոյնին վախը, յիշելով որ միջին վիճակագրական Հայը ընդհանրապէս բաւական զգուշաւոր մարդ է որ փորձած թանը կը նախընտրէ անփորձ մածունէն:

Ուժանիւթի ու բնական հարստութեան բացակայութեան անկախ պետականութեան կարելիութիւնը հետաքրքրութեան յաջորդ նիւթն է զրուցավար Ս. Առուստամեանի: Ա. Միհրանեան կը պատասխանէ որ այդ հարցը յատուկ չէ միայն Հայաստանի: Այսօր նոյնիսկ Ռուսաստանը կարելի չէ լրիւ անկախ նկատել: Ինչ կը վերաբերի Հայաստանին, ան պարտադիր չէ որ Շուէտ կամ Զուիցերիա դառնայ: Անկախ Հայաստանի համար ամէնէն մօտաւոր տիպարը կը գտնէ Վերին Վոլթայի օրինակի նմէջ. Որովհետեւ ինչ որ Հայաստանի մէջ ստեղծուած է, ստեղծուած է անբնական ձեւով: Եթէ երկիրը ինքնուրոյն ուժերով զարգացած ըլլար, դժուար էր որ ունենար միջուկային արագացուցիչներ, մեթրօ, գիտական հիմնարկներ, եւայլն: Այսօր երբ անհամեմատօրէն նուազ են միջոցները, Հայաստան պէտք է յստակ որոշէ թէ ինչ բան անհրաժեշտ է պահել, ինչ բանի հրաժեշտ տալ: Մէկ խօսքով՝ ժամանակը կը պարտադրէ «ստոյգ որոշարկել սեփական ազգային գերակայութիւնները, ելնելով սեփական հնարաւորութիւններից, սեփական աղբիւրներից...»:

Հարցազրոյցին մէջ կարեւոր մաս մը կը գրաւեն Հայաստան - Ռուսաստան յարաբերութիւնները: Ա. Միհրանեան ռուսական ընդհանուր գիծին հաշտ կը նկատէ հայաստանեան քաղաքականութիւնը, «որքան էլ մեծ լինի հայկական ղեկավարութեան հասցէին եղած քննադատութիւնը»: Այդ ըսածին հիմք կ'առնէ նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի, կառավարութեան ղեկավարի մակարդակով արտայայտուած տեսակէտները. անոնց «որոնք հասկանում են իւրաքանչիւր խօսքի գինն ու յարաբերութիւնների իսկական բնոյթը»:

Այդ արժեւորումէն ետք, ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ ռուս ղեկավարներէն Շումէյկոյի յայտարարութիւնը թէ Ռուսաստան միշտ թեր կ'ըլլայ Ազրպէյճանի տարածքային ամբողջականութեան: Ա. Միհրանեան կը պատասխանէ ընդհանուր մօտեցումով մը. կը խօսի Ռուսաստանի մէջ «պատահաբար պետական գործիչ դարձած» մարդոց մասին. կ'ըսէ թէ շատ են քաղաքական գործիչի վերածուած երէկուան գործատան տնօրէնները որոնք ուշադրութիւն կը գրաւեն ցած տեսահորիզոնով ու ցած մշակոյթով: Անդրադառնալով փոքրերու հարցերուն մասին մեծերու դանդաղ ժամանակներու, զանազան մեկնակէտերով կեցուածքին, կ'եզրակացնէ թէ «չպէտք է չափազանց յուրջ ընդունել առանձին նորաթուխ քաղաքագէտների ասածները...»:

Ասկէ զրոյցը կ'անցնի Ղարաբաղի հարցին: Մեկնելով պոսնիական լուծումէն որով ջանք կը տարուի մէկ պետութեան սահմաններուն մէջ երկու պետութիւն՝ Սերպական Հանրապետութիւն ու մահմետական եւ խրուաթ դաշնակցութիւն ստեղծել, Ա. Միհրանեան կ'ըսէ թէ նման քայլ, որպէս միջանկեալ հանգրուան կարելի կ'ըլլար Ղարաբաղի համար եթէ Ազրպէյճան համաձայնէր: Այսինքն՝ պետութիւն մը հայկական եւ ազրպէյճանական մասերով, անշուշտ միջազգային երաշխիքով: Բայց չի կարծեր որ Ազրպէյճան ընդունի նման կարգաւորում: Այսուհանդերձ, կ'աւելցնէ թէ պետութիւններու սահմանները քաղաքականութիւն են, կը փոխուին երբ փոխուի քաղաքականութիւնը: Ոչ մէկ սահման յաւերժական է. Այն որ երէկ օրինաւոր չէր, վաղը կրնայ այդպիսին դառնալ: «Եւ քանի դեռ Ղարաբաղում եւ Հայաստանում կան Հայեր, կարելի է յուսալ...»:

«Դեռ Հայաստանում կան Հայեր...» արտայայտութիւնը կը բերէ յաջորդ հարցումը որ բնականաբար կը վերաբերի արտագաղթին: Դարմանը ուժանիւթի հարցին լուծումով կարելի կ'ըլլայ ու աւելի արմատական ձեւով՝ ժողովուրդին կենսամակարդակին բարձրացումով:

Վերջին հարցումը նախագահական ընտրութեան մասին է. Ս. Առուստամեան հարց կու տայ թէ իր կարծիքով կա՞յ ներկայիս Հայաստանի մէջ մէկը որ կարենայ ձեռնոց նետել Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի: Ա. Միհրանեան կը պատասխանէ. «Ես գտնում եմ որ դժուար թէ այսօր Հայաստանում կայ իսկական քաղաքագէտ որը կարողանար ձեռնոց նետել ներկայի նախագահին: Կարծում եմ որ նա դեռ շարունակում է մնալ ամենահանրաճանաչ քաղաքական գործիչը: Հասկանալի է, շատ բան կախուած կը լինի այն բանից թէ ընտրութիւնների պահին ինչ դրական տեղաշարժեր կը լինեն ժողովրդի կեանքում: Սակայն քիչ հաւանական է որ այսքան կարճ ժամանակահատուածում կարող է ծնուել համազգային մաշտաբի քաղաքական դէմք որը կարողանար ընտրողների ուշադրութիւնը գրաւել»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ ԱԶԱՏ ԱՍՈՒԼԻՍ ՄԸ

ՄԱՍՆԱԿՑԱԾ Է ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

ԽՄԲ. – Կ'արտատպենք Մարմարա-ի փետրուար 6-ի թիւէն:

⁂

Փետրուար 5-ի գիշերը «Քանալ Ի» հեռատեսիլի կայանը, որ նոր կայան մըն է, սարքեց ժամլոյ ասուլիս մը մարդաբան՝ Նէվվալ Սէվինտի Զիզկէնի հանդիսավարութեամբ: Ասուլիսին հիւրերն էին «Կեավուր մահալլէսի»ի հեղինակ գրագէտ՝ Մկրտիչ Մարկոսեան, հրապարակագիր եւ մարդկային իրաւունքներու դիտարկման Յանձնախումբի անդամ՝ Ելտա, հրապարակագիր Րըֆաթ Պալի: Առաջինը հայ համայնքի, երկրորդը քրտական ինքնութեան, երրորդը հրեայ համայնքի ներկայացուցիչ էր:

Հանդիսավարը նախ խօսք ուղղեց Մկրտիչ Մարկոսեանին եւ անդրադարձաւ անոր մասնաւորաբար «Կեավուր մահալլէսի» խորագրեալ առաջին Թրքերէն գիրքին: Դիտել տուաւ որ այս գիրքը շատ չահագրգռած էր զինքը, թէ ան Տիյարպէքիրի մէջ ապրած Հայերու կեանքն ու մշակոյթը ցոլացնող չահեկան գիրք մըն էր, որ երեւան կը հանէր Հայ ու Թուրք հաւաքականութիւններու ինչ ինչ նմանութիւնները: Հանդիսավարը իր ըսածները հաստատող հատուած մըն ալ կարդաց գիրքէն եւ յետոյ հարց տուաւ թէ Մարկոսեան ի՞նչեր ունէր պատմելիք այդ մասին, թէ ան ինչե՞ր զգացած էր երբ անդրադարձած էր թէ ինք ունէր հայկական ինքնութիւն մը:

Մկրտիչ Մարկոսեան պատասխանեց որ իր մանկութեան շրջանին իսկապէս Տիյարպէքիրի մէջ Կեավուր մահալլէսի կը կոչուէր իրենց ապրած թաղամասը, որովհետեւ հոն կեավուրները, այսինքն Հայերը կ'ապրէին: Ինք չէ որ հնարած է այդ անունը: Արդէն, բացի Հայերէ, Հրեաներու թաղամաս մըն ալ կար, որ կը կոչուէր Հրեաներու թաղամաս, եւայլն: Հայերը միւս հայրենակիցներէն, Յոյներէն, Թուրքերէն, Քիւրտերէն շատ ալ տարբեր կեանք մը չէին ապրեր: Բայց Հայերը աւելի մեծ թիւ մը կը կազմէին, բաղդատմամբ միւսներուն: Իսկական խճանկար մը ստեղծուած էր հոն: Որքան ալ վերջերս խճանկարի դէմ խօսողներ եղան, իսկապէս խճանկար մը կար հոն --Մարկոսեանի ակնարկը հոս անտարակոյս կ'երթար Ալփասլան Թիւրքէշի--: Փոքրամասնութիւնները գրեթէ նոյն կեանքը կ'ապրէին:

«Բայց մէկ տարբերութիւն ունէինք, շարունակեց Մարկոսեան: Գիտակից չէինք, բայց վերջապէս կեավուր էինք: Փողոցը մեր ընկերները մեզի Խաչօ կ'ըսէին, ինչ որ կերպով մը կեավուր կը նշանակէր, քանի որ այդ անունը չինուած էր Խաչ բառէն: Նախակրթարանի մէջ ուսուցիչները կարելի չափով մեզի բացատրեցին որ մենք միւսներէն տարբեր չէինք: Մենք ալ դպրոցներուն մէջ նոյն լոզունգները կ'արտասանէինք: «Թուրք եմ, ուղիղ եմ, աշխատասէր եմ», եւլն.: Բայց տարբերութիւն մը կար ի վերջոյ: Այդ տարբերութիւնը նախ կու գար մեր անուններէն: Օրինակ, իմ անունս երբեք չէին կրնար հնչել արտասանել: Բայց մենք մեծցանք Տիյարպէքիրի ընդհանուր մշակոյթով: Բաբելը զգացնել նոյնացած էին:

Համեմատաբար հաստատեց որ իսկապէս Թուրքերն ու Հայերը այնքան նոյնացած էին իրարու հետ, որ շատեր զանոնք զատորոշելու դժուարութիւն կ'ունենային: Բայց Մարկոսեան դիտել տուաւ որ այդքան ալ նոյնացած չէին նկատուեր: Օրինակ, Կիրակի առաւօտ իրենց ծնողքը զիրենք եկեղեցի կը տանէին եւ այդ վայրկեանին արդէն տարբերութիւն մը ի յայտ կուգար: Կրօնքի տարբերութիւնը առաջին ազդակն էր: Արդէն փոքրամասնութիւնները եթէ քիչ մը կրցան իրենց զիրենք պահպանել, ատիկա եղաւ եկեղեցիներու շնորհիւ:

«Մենք թրքական դպրոց գացինք, ըսաւ Մարկոսեան: Տիյարպէքիրի մէջ հայկական դպրոց չկար: Միայն կրօնքն էր որ պահեց մեր ինքնութիւնը: Դպրոցներուն մէջ մեր ինքնութիւնը մեզի սորվեցնող կամ յիշեցնող կրթական ծրագիր մը չկար: Մենք մեր լեզուն չէինք գիտեր: Մայրս շատ մը բարբառներ ու լեզուներ կը խօսէր, անշուշտ շատ լաւ թրքերէն մը, բայց հայերէն չէր գիտեր, որովհետեւ դպրոց չկար: Գիտէր միայն այն ինչ որ ծնողքէն լսած էր: Ատոր փոխարէն, մեծ-մայրս ալ թրքերէն չէր գիտեր, միայն հայերէն գիտէր: Բայց հոնտեղի հայերէնը արդէն բարբառ մըն էր: Կիսկատար հայերէն մը: Մեզմէ դուրսիններուն համար անհասկնալի հայերէն մը: Սակայն ինծի յաջորդող սերունդը այդքան ալ չկրցաւ հայերէն խօսիլ»:

Հանդիսավարը ապա անդրադարձաւ գաղթի խնդրին: Մարկոսեան դիտել տըւաւ որ մինչեւ 1950-ական թուականները հայ ժողովուրդը լաւ կամ գէշ կ'ապրէր հաւաքական կեանք մը: 1950-էն վերջ գաղթը սկսաւ դէպի արտասահման: Հայերը ընդհանրապէս տեղ մը մնալ չեն ուզեր: Ատոր ընկերային ու տնտեսական պատճառները կան: Այսպէս կամ այնպէս գաղթ մը սկսաւ դէպի Իսթանպուլ կամ Եւրոպա: Հիմա Տիյարպէքիրի մէջ Հայ չէ մնացած: Միայն մէկ կամ երկու հոգի: Մարկոսեան դիտել տուաւ որ անցեալները գրած էր յօդուած մը որուն մէջ ալ հայկական եկեղեցիի պահակ կինը կոչուած էր «վերջին քաջահաւը» (քէկլայնաք կոչուած թռչուն՝ որուն տեսակը սպառելու վրայ է):

Այստեղ խօսք առաւ գրող Րըֆաթ Պալի, որ աւելցուց որ բոլոր փոքրամասնութիւնները մէկմէկ քաջահաւ դարձած էին այլեւս, այսինքն թռչուն մը որուն տեսակը սպառելու վրայ է: Այսպիսի ազատ ասուլիս մը եթէ շատ տարիներ առաջ, այսինքն եթէ աւելի առաջ կատարուէր, քաջահաւերը այսօր թիւով այսքան նուազած չէին ըլլար: Պալի այստեղ յատկանշական վերլուծում մըն

ալ ըրաւ ու ըսաւ որ Հանրապետութեան շրջանին, հակառակ բարի կամեցողութեան, փոքրամասնութիւններուն վրայ վերին երկրորդ ինքնութիւն մը փակցուեցաւ եւ այդ ինքնութեամբ պետութեան կնիքը դրուեցաւ փոքրամասնութեան ինքնութեան վրայ։ Այսինքն բուն իսկ փոքրամասնութեան ինքնութիւնը մոռացութեան տրուեցաւ։ Այդ շրջաններուն հոսանքներ ստեղծուած էին. «Հայրենակից, Թրքերէն խօսէ», եւայլն։ Սխալ թելադրութիւն մըն էր։

Պալի անդրադարձաւ Հրեաներու գաղթին եւ ըսաւ որ Հրեաներուն արտագաղթը սկսաւ 30-ական թուականներուն։ Իսրայէլի հիմնումէն վերջ այս գաղթը սաստկացաւ։ Տնտեսական ու քաղաքական ազդակներ կային որոնք արտագաղթի պատճառ կը հանդիսանային։ 6-7 Սեպտեմբերի դէպքերը եւ այդպիսի ուրիշ դէպքեր, արագացուցին գաղթը։ Իսրայէլ գացողները դաւաճան չէին, անոնք մինչեւ այսօր Թուրքիոյ քարոզչութիւնը կ'ընեն։ Բայց երբ կ'երթային, շատեր դաւաճան կը կոչէին զանոնք։ Ասոնք սխալ վերաբերումներ էին։

Ապա խօսքը դարձաւ փոքրամասնութիւններու թիւին շուրջ եւ Մարկոսեանին հարցուեցաւ թէ Հայերու թիւը ի՞նչ է Թուրքիոյ մէջ։ Մարկոսեան պատասխանեց որ այդ թիւը յայտնի չէ։ Ամէն մարդ տարբեր թիւ մը կու տայ։ Ամէն մարդ իր սրտէն եկածին պէս թիւ մը կու տայ։ Այս առթիւ Մարկոսեան տուաւ թիւեր որոնք բաւական ցած էին։ Բայց աւելցուց որ կարեւորը թիւը չէ։ Կարեւորն այն է որ Հայերը իրենց ապրած տեղերը ապրին իրենց ինքնութեամբ։ Տիյարպէքիրի մէջ առենօք մեծաթիւ Հայեր կային։ Մարկոսեան պատմեց 1950-ական թուականներուն կատարուած համայնքային ընտրութիւն մը որուն մէջ իր հայրն ալ կողմ մըն էր։ Հոն 500 քուէներ գործածուեցան։ Ասիկա խօսուն թիւ մըն է։

Ապա սկսաւ արտայայտուիլ հրապարակագիր Ելտա, որ շատ յախուռն մեկնաբանութիւններ ըրաւ, նաեւ շահեկան վերլուծումներ՝ փոքրամասնութեան հոգեբանութեան մասին։ Ան ըսաւ որ արդէն փոքրամասնութիւն բառը ինքնին թիւ կը յիշեցնէ։ Կը նշանակէ քիչ թիւով ըլլալ, փոքր թիւով ըլլալ։ Անունը վրան է։ Եւ ասիկա յոռի տպաւորութիւն մըն է։ Պէտք է մահմետականներուն հարցնել թէ ինչո՞ւ փոքրամասնութիւններուն թիւը չենք գիտեր։

Ապա Ելտա ըրաւ կարգ մը մեկնաբանութիւններ, որոնց մէջ պետութեան հասցէին ուղղեց լուրջ քննադատութիւններ եւ պնդեց թէ պետութիւնը կ'ուզէ չէզոքացնել Թուրք մահմետական խմբակներէ դուրս մնացող խմբակները։ Ան օրակարգի բերաւ մարդահամարներու դրութիւնը եւ յիշեցուց որ նախապէս, մինչեւ 1965, հայրենակիցներուն կը հարցուէր թէ ո՞րն է իրենց մայրենի լեզուն։ Ասկէ հետեւութիւններ կը հանուէին փոքրամասնութեանց թիւին մասին։ Բայց Հայեր կային որոնք հայերէն չէին գիտեր, կամ ճնշում մը կար անոնց վրայ։ Անոնք չէին ուզեր յայտնել որ հայերէն լեզուն իրենց մայրենի լեզուն է։ Յետոյ անոնք եղածէն աւելի քիչ ցոյց կը տրուէին։

Ելտա զանգատեցաւ որ այլեւս Հայութիւնը կրօնք նշանակել սկսած է երկրին մէջ, այլ ոչ թէ ազգութիւն։ Ասիկա սխալ է։ Հայերը քրիստոնեայ են, այո՛, բայց Յոյներն ալ այդպէս են։ Նոյնիսկ Թուրք քրիստոնեայ կրնայ գտնուիլ։

Ելտա ապա անդրադարձաւ որ Հրեաները, Յոյները, Հայերը շատ հին Թուականներէն ի վեր այս երկրին մէջ են։ Հրեաներուն համար կարելի չէ ըսել որ 500 տարի առաջ եկան։ Բիւզանդիոնի շրջանէն հրեայ գերեզմանատուներ կան, որոնք ցոյց կու տան թէ աւելի առաջ ալ Հրեաներ կային։ Մենք ենք որ աւելի վերջ եկած ենք։ Ուրեմն որոշ շրջանակներ դիտումնաւոր կերպով կը խեղաթիւրեն պատմութիւնը։ Առանց գիտնալու, կը նուաստացնենք փոքրամասնութիւնները։ Փոքրամասնութիւն բառը զանոնք կ'անհանգստացնէ, որովհետեւ թիւով քիչ ըլլալը նախ նուաստացուցիչ է, յետոյ զանոնք ոչ-իսլամ կոչելն իսկ ճիշդ չէ։ Ասիկա այն տպաւորութիւնը կը թողու որ մեծ թիւը լաւ բան մըն է, իսկ քիչ թիւ ունեցողները տարբեր են։ Այսինքն, եթէ կ'ուզես արժէքաւոր ըլլալ, «Ես Թուրք եմ» պիտի ըսես։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՐԿԻՐ ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ

Արտաքին Առեւտուրի Ֆրանսական Կեդրոն (ԱԱՖԿ – CFCE-ն) կազմակերպեց Անկախ Պետութիւններու Հասարակապետութեան ՀԱՊ – CEI) այսինքն երբեմնի Խորհրդային Միութեան երկիրներէն եօթն հատին տնտեսական վիճակին մասին տեղեկատուական եւ հարց - պատասխանի միօրեայ հանդիպում մը, մակագրուած «ՀԱՊ-ի անտեսուած երկիրները՝ Հայաստան, Ազրպէյճան, Վրաստան, Կիրգիզստան, Մոլդովա, Տաճիկստան, Թիւրքմէնստան—Les pays méconnus de la CEI»։ Հանդիպումին հրաւիրուած էին ֆրանսական եւ օտար ձեռնարկներու գործարար ներկայացուցիչներ եւ տնտեսագէտներ՝ համաշխարհային, եւրոպական ու ասիական զարգացման դրամատուներէն, Եւրոպական Միութենէն, Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութենէն եւ ազգային ու միջազգային տնտեսութեանց իրազեկ անկախ մասնագէտներ որոնց մէջ էին Արման Սարեան - երբեմնի խորհրդականը Հայաստանի կառավարութեան, Ֆրանսայէն գործուղուած եւ Վարդան Օզինեան - հաշուեքննութեան եւ հարկային ու իրաւական հարցերու համաշխարհային մասնագէտ ԱՄԻՕ (AMYOT) խմբաւորումին միջազգային գործերու խորհրդականը եւ Կամմա Հիմնարկի (Gamma Institute-ի) ընդհանուր տնօրէնը։

Հանդիպումը տեղի ունեցաւ ԱԱՖԿ - CFCE-ի մայր շէնքին մէջ՝ Փարիզ, Ուրբաթ, Փետրուար 9-ին։ Արման Սարեանի եւ Վարդան Օզինեանի վիճակեցան Հայաստանի անտեսուած տնտեսութիւնն ու գործարարութեան հոլովոյթն ուրուագծել եւ խօսիլ անոնց հաւանական հեռանկարներուն մասին։

Այդ հանդիպումի օրուան վերջին մէկուկէս ժամը յատկացուեցաւ, իւրաքանչիւր երկրի համար մասնակի սրահի մէջ, «կլոր սեղան»ի շուրջ հարց -- պատասխանի։ Հայաստանի հարցերուն պատասխանողներն եղան՝ Տիկին Տօմինիք Լալըման - Համաշխարհային դրամատունէն, Անթուան (Տարօն) Պօղոսեան -- գործարար, ԻԺԷԹ (IGET-ի) նախագահը, նաեւ՝ Արման Սարեան եւ Վարդան Օզինեան։ Հայաստանի հարցերու յատկացուած «կլոր սեղան»ի սրահին ներկաները գրեթէ ամէնքն ալ հայկական ծագում ունէին եւ դրուած հարցումները առհասարակ դուրս էին օրուան աշխատութեան նիւթէն որ յիշեալ 7 երկիրներու տնտեսութեան վիճակն ու հոն ներդրումներ կատարելու կարելիութեանց մասին էր։ Մինչ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւնները ներկայիս կը յայտարարեն իրենց ցանկութիւնը, թէ երկրին տնտեսութիւնը մարդասիրական աղբիւրներու յենարանէն պէտք է փոխադրել ինքնաբաւ տնտեսութեան մը գետնին վրայ, ուր ի հարկէ ներդրումներն եւ հետեւաբար փոխադարձ շահերը անհրաժեշտ գործօններ են ազատ շուկայի տնտեսական քաղաքականութեան մէջ։

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՁԱՅՆԵՐ
ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ.Բ.Ը.Մ.Ի 90-ԱՄԵԱԿԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԲԱՑՈՒՄ՝ ԱՐՈՎԵԱՆ ՍՐԱՀԻ

Վիէնի հայ գաղութը նման է Խորենացիի նկարագրած ածուին որ, թէպէտ փոքր, ունի յիշատակութեան արժանի էջեր։

Գաղութին մէջ գործող կենսունակ ուժերէն մին է Հ. Բ. Ը. Միութիւնը որ, յատկապէս այս վերջին քսան եւ հինգ տարիներուն, իր ուրայատուկ տեղը գրաւած է շնորհիւ Սուքիաս Սուքիասեանի անձնուէր գործունէութեան։ «Այս տունին ե՛ւ պատասխանատուն, ե՛ւ աւելածուն ու նախագահն եմ», կը յայտարարէ համեստօրէն Պր. Սուքիասեան։ Խօսքը կը վերաբերի Ռոն գետի եզերքը բարձրացող կեդրոնին, որ այլեւս Հ.Բ.Ը.Միութեան սեփականութիւնն է դարձած։

Փետրուար 4, Կիրակի կէսօրին, 100-ի մօտ բազմութիւն մը հաւաքուած էր հոն, Արովեան սրահի բացման ու Հ. Բ. Ը. Միութեան 90-ամեակի հանդիսութեան կրկնակի առիթներով։

«Փարիզի կեդրոնական վարչութեան նուէրն է մեզի այս սրահը 90-ամեակի առիթով», կը յայտնէ անձնապէս մեզի Պր. Սուքիասեան։

Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէն Հ. Բ. Ը. Միութեան ամբողջ աւագանին փութացած էր. Փարիզ, Լիոն, Վալանս ու Սէն - Շամոն իրենց պատուիրակութիւններով, որոնք հիւրընկալուեցան տեղւոյն մասնաճիւղի պատուոյ նախագահ՝ Փալթօ Պետրոսեանի կողմէ։

Վիէնի քաղաքապետ՝ Լուի Մերմազ ղրկած էր իր փոխանորդը՝ Սոթէր։ Եկած էին նաեւ քաղաքապետներ մերձակայ քաղաքներէ, Վիէնի երեսփոխան՝ Պերնար Սոժէ, Իզերի ընդհանուր Խորհուրդի տեղակալը՝ Լասալ ու հայկական կազմակերպութիւններու վարիչներ։

Հակիրճ խօսքերով բացումը կատարեց Պր. Ս. Սուքիասեան շնորհակալութիւն յայտնելով ներկաներուն ու հրաւիրեց լիովին մասնակից ըլլալ օրուան խնճոյքին։

Երգի ու արտասանութեան առատ ընդմիջումներ, յատկապէս Հերմինէ Քէշիշեան՝ Վալանսէն ու Վազգէն Խաքիճեան Լիոնէն մթնոլորտը պահեցին կենսուրախ մինչեւ վերջալոյսի ուշ վայրկեանները։

Գնահատանքի խօսքեր ուղղուեցան նաեւ զանազան մասնաճիւղերու վարիչներուն կողմէ, հանդէպ Սուքիաս Սուքիասեանի ցուցաբերած անվերապահ նուիրումին։

Հանդիսութեան ընթացքին Ֆրանսայի Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահը՝ Լեւոն Քէպապճեան մեզի տրամադրեց յատուկ տեսակցութիւն մը, պատասխանելով մեր հարցումներուն։

«Այսօրուան հանդիպումը կը յիշեցնէ ինծի իմ առաջին այցելութիւնս զոր կատարեցի Վիէնի գաղութին։ 15 տարի առաջ էր. ու այս սրահին մէջ՝ այն ատեն տակաւին համեստ, Պր. Սուքիասեան կ'ընդունէր հայ գաղթական ընտանիքներու զաւակները, կը դասաւանդէր անոնց հայերէն, որպէսզի չմոռնային իրենց մայրենի լեզուն։ Անբաւարար միջոցներով իրագործուած՝ այդ օրերու աշխատանքը կը շարունակուի այսօր ա՛լ։ Ու մենք, ունկնդիր մեզի ներկայացուած առաջարկներուն, փափաքեցանք որ այս կեդրոնը դառնայ մեր սեփականութիւնը, այդ համապատասխան գործունէութեան ընծայելու ապագայի ապահով պայմաններ։ Արդէն մեր ընդհանուր առաքելութեան յատկանիշներէն մին է հայերէն լեզուի ուսուցումը. օգնել Հայուն՝ դպրոցի ճամբով մնալու հայ, ուր որ ալ ըլլայ։ Այս կապակցութեամբ, Սուքիաս Սուքիասեանի կատարած աշխատանքը իսկապէս մեզի կը ներշնչէ յարգանք ու հիացում։

Հայաստանն ալ մակակեդրոնը կը կազմէ մեր մտահոգութիւններուն, որու կը փորձենք սեւեռել մեր հայեացքը, Սփիւռքի հետ հաւասար չափանիշով»։

Ու Լեւոն Քէպապճեան եզրափակեց. «Այսօրուան հանդիպումը կը հաստատէ նաեւ նուիրական նպատակ մը՝ հաւաքուիլ միասին, հայ մնալու իբրեւ գեղեցիկ գրաւական»։

ՎԱՐԴԱՆ

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Հինգ վայրկեան եւս փողոցն էին, շէնքին դրան մէջ կայնած, մաքուր օդէն կազդուրուած, պատրաստ վազելու...։

- Ո՞ր կողմն է, հեռո՞ւ է, երթա՞նք, ի՞նչ կը սպասենք։
- Տասը վայրկեան է միայն։ Առաջի՞ն անգամ կու գաք Ազդամ։
- Այո։
- Գիտէք, բաւական մեծ քաղաք է, տեղերը հեռու են։

Զդուտ, հասարակ մէկն էր աղջիկը։ Անձրեւի պատռած վերարկու մը ունէր վրան։ Արմինէ անունը հարցուց։

- Ալիս է ... այս օրերուն գիտէք, շատ կռիւ չկայ աս կողմերը ... բախտաւոր էք։

Քալեցին արագ թափով, ցատքելով ջրափոսերու վրայէն։ Թրջած էին քիչ մը երբ անձրեւէն պաշտպանուելու համար ապաստանեցան ամայի մզկիթի մը մուտքին։ Դուռը կոտրած էր, ներս մտան, կեցան քով քովի, անխօս։ Հին, լքուած գերեզմանոցի մը տպաւորութիւնը ըրաւ վրան։

- Ազերի քաղաք ... ասանկ կ'ըլլայ ուրեմն, հէ՞։
- Այո ... չուները փախան, մեր տղաքը սատանային սարսափ դրին անոնց մէջ։ Սատկին բոլորն ալ։
- Մարդ են սակայն, ընկերուհի։
- Մա՞րդ, աս չուներուն մա՞րդ կ'ըսէք ընկերուհի։

Աղջկան ձայնը բարձրացեր էր։ Փայլուն սեւ աչքերը իրեն դարձան հիմա։

- Դուք Հայաստանցիներդ չէք ճանչնար Ղարաբաղի ժողովուրդը ոչ ալ Ազերին, ոչ ալ Թուրքը, Թուրքը...։
- Ասիկա կ'ընդունիմ, նայէ։
- Իմ քեռիս Բաքուէն հոս գաղթեց խռնդիրներու ժամանակ, ինչե՛ր կը պատմէ Ազերիներու մասին, Սումգայիթի մէջ անոնց ըրածները պատմեմ՝ արիւնդ կը սառի...։
- Գիտեմ, լսեր եմ, այո։
- Դուք բան չէք լսեր Հայաստանի մէջ։

Լսեց աղջիկը, պատմելիքին ահաւորութենէն սարսափած։

- Հիմա մէջքերնին կոտրած ենք։
- Ինչո՞ւ բախտաւոր եմ կ'ըսէք, ընկերուհի Ալիս, ես կռիւէն չեմ փախիր, ընդհակառակն։
- Չեմ գիտեր, բայց հոս Թուրքին երեսը որքան քիչ տեսնէք այնքան լաւ։ Անասուններու պէս մարդիկ են։ Մեր տղաքը ամօթ կը զգան հետերնին կռուելու «Հայուն պատիւ չի բերեր» կ'ըսեն։

Այն ատեն էր որ օդանաւի մը ձայնը հասաւ ականջնուն։

- Անոնք են ... ամպերու վրայէն ռումբը կը նետեն կը փախին, ուր իյնայ իյնայ ... կռիւ չէ որ ասիկա, վատ թշնամին գէշ կ'ազդէ մարդուս վրայ։

Երկու յաջորդական ռումբերու պայթիւնին պաղ ու խուլ աղմուկը, շատ մօտէն մինչեւ ոսկորները հասաւ - աղջիկները ցնցուեցան, իրար քով եկան, պատին փական։ Արմինէ, դունաթափ, սրտատրոփ ու շունչը բռնած՝ սպասեց։

Ալիս փողոց գացեր էր։ Ետ եկաւ հիմա։

- Անցաւ, երթանք։
- Չէ, կեցիր, քիչ մըն ալ սպասենք։
- Երթանք երթանք, ես գիտեմ, մէկ երկու հատ կը նետեն յետոյ կը փախին։
- Ո՞ր կողմն են ռումբերը։ Շատ մօտ էր կարծես թէ։
- Կարծեմ հարաւային կողմն է։ Հա, մօտ է։ Քալենք։

Արմինէ չշարժեցաւ։

- Օդանաւին ձայնը կը լսուի տակաւին։

Ճիփ մը, կարմիր խաչի դրօշը փակած ապակիին, սուրաց քովերնէն, ամէն կողմ ջուր նետելով։

- Վիրաւո՞ր կայ։
- Չեմ գիտեր։

Ճիփը դեռ կը տեսնուէր հեռուն, նոյն խենթ թափով կը քշէր, յետոյ անկիւն մը դարձաւ ու անյայտացաւ։

Դուրս ելան մզկիթէն եւ աւելի արագ սկսան քալել։ Անձրեւը սաստկացեր էր բայց կարեւորութիւն չտուին։ Անխօս ու գլուխները կախ, կտրեցին ամայի փողոցները։ Հսկայ շէնքեր էին այս թաղը, մէկ մասը փլած, ամէնուն ապակիները եւ դռները ջարդ ու փշուր։

- Անօթի՞ ես։
- Ինչո՞ւ կը հարցնես։
- Անանկ։ Ես անօթի եմ։
- Ես ալ։
- Հիմա հասանք գրեթէ, երկու փողոց անդին է։ Կտոր մը բան կը գտնենք հոն։
- Ասանկ ատեններ մարդ կը մոռնայ անօթութիւնը։

(Շար. 95)

L'ASSOCIATION NATIONALE
DES ANCIENS COMBATTANTS
ARMENIENS

ET

L'INSTITUT ARMENIEN DE FRANCE
vous convient à venir nombreux rendre

un HOMMAGE

AUX ARMENIENS MORTS POUR LA FRANCE

lors du

Ravivage de la Flamme

DU SOLDAT INCONNU

le Mardi 20 Février à 18 h précises

en présence de M. *V. TCHITETCHIAN*
Ambassadeur d'Arménie en France

et des autorités françaises et étrangères.

Point de rencontre : *Directement sous l'Arc de Triomphe.*

Les Associations pourront déposer en leur nom une gerbe de fleurs.

CONCERTS DE MARIVEL

le Mardi 20 Février à 20 heures 45

S.E.L. — 47, Grande rue - SEVRES

SERENATA STRING ORCHESTRA D'EREVAN

Direction
EDOUARD TOPJIAN

DVORAK
Sérénade pour Cordes

SHOSTAKOVICH
Symphonie de Chambre
Opus 110 bis

et

Musique traditionnelle arménienne

Prix des places : 130 F.
Tarif réduit : 110 F.

Location :

— S.E.L. : 47, Grande rue, Sèvres;
— Librairie Sevrienne : 92, Grande rue, Sèvres;
— Par téléphone : Concerts de Marivel : 45. 34. 47. 84.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section « *Naïri* » de Beaumont

VARTANANTZ

SOIREE DANSANTE

Le Chanteur *GARO GABOUDAKIAN*
Au Synthé *SETO BAGHDASSARIAN*

le Samedi 24 Février à partir de 21 h

Dans la Salle «*Tino Rossi*»
— Les Pennes Mirabeau —

Présentation *HERVE CLAUDE*

Ambiance arménienne

Réservation conseillée :

— Auprès des membres de la C.B.A.F. Beaumont;
— Vidéo-Hayrénik : Tél. : 91 93 30 28;
— Mme Kasparian : Tél. : 91 45 50 68.

P.A.F. : 100 F. Non-membres;
80 F. Membres.

— *Tenue correcte exigée* —

COMMUNIQUÉ

U G A B

. . . Promotion de jeunes créateurs arméniens . . .

l'U G A B Paris — Ile-de-France organise le 12 Avril prochain un «DEFILE DE MODE» pour présenter de jeunes créateurs arméniens aux professionnels de la couture et de la mode et favoriser ainsi les contacts entre eux, afin d'assurer la promotion de nos jeunes talents.

Dans ce cadre, l'UGAB souhaite rencontrer tous les jeunes stylistes-modélistes qui aimeraient faire partie de ce défilé et présenter ainsi leurs modèles.

Renseignements : Aïda Mazedjian — Tél. : 40. 37. 43. 97

U. G. A. B.

DANS LE CADRE
DU 90EME ANNIVERSAIRE
DE L'UGAB

l'Union locale
SAINT-CHAMOND — SAINT-ETIENNE
organise

le **TOURNOI SPORTIF AMICAL**
« V A R T A N A N K »

BASKET-FOOT-VOLLEY

le **Samedi 24 Février**
et le **Dimanche 25 Février**

à la Halle des Sports
« *Ennemond - Richard* »
11 ter, Bd Ennemond Richard
(derrière la Gare de St-Chamond,
direction la Valette)

le Samedi 24 à partir de 14 heures,
le Dimanche 25 à partir de 12 heures

SOIREE DANSANTE

le Samedi 24 Février à partir de 22h
à la salle de la Paroisse Arménienne
de St-Etienne
7, rue Bernard Palissy
(quartier de St-François)

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS-EREVAN-PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AEROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDEES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS-EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTE - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

ASSOCIATION CULTUELLE
DE L'EGLISE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
DE PARIS ET DE LA REGION
PARISIENNE

AVIS

AUX MEMBRES
DE L'ASSOCIATION CULTUELLE

Le mandat de l'Assemblée des Délégués de l'Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris et de la Région Parisienne arrive à son terme prochainement.

L'élection des membres laïcs de la nouvelle Assemblée des Délégués aura lieu le **Dimanche, 12 Mai 1996.**

Pour pouvoir participer à ces élections —élire ou se porter candidat— les membres **doivent être à jour de leurs cotisations** de l'année 1996 et des arriérés, **au plus tard le Lundi 25 Mars 1996 inclus** (date de la poste faisant foi).

Ceux des membres qui souhaiteraient se porter candidat à l'Assemblée, doivent adresser leur candidature, **par lettre recommandée, avec Accusée de Réception**, à l'adresse de :

L'Eglise Arménienne de Paris
A l'attention du Comité Electoral
15, rue Jean-Goujon
75008 PARIS

au plus tard le Samedi 30 Mars 1996 inclus (date de la poste faisant foi).

LE COMITE ELECTORAL

10-րդ տարեդարձ

ԳԱՐՈՒՆ

Մանկա - Պատանեկան Երգչախումբի

ՀԱՄԵՐԳ

նուիրուած՝ Կոմիտասի,
անոր մահուան 60-ամեակին

Կիրակի, Փետրուար 18, ժամը 16·30-ին

Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Տան
Ա. Ջրբաշեան սրահը
339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Ցայտագիր՝ ԿՈՄԻՏԱՍ
մեներգ - խմբերգ - նուագ

ղեկավարութեամբ՝
Խաչիկ Եըլմազեանի

Տեղերու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւին.

91 - 87 - 43 - 71

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE

POUR LES ENFANTS !
agés de 5 à 14 ans
la M.C.A. vous attend tous pour
une

matinée costumée

— thème libre —

DIMANCHE 18 FEVRIER
à partir de 15 h.

Un Jury décernera un PRIX au DEGUISEMENT LE PLUS ORIGINAL

La M.C.A. sur AYP FM - 99,5
tous les mercredis à partir de 10h15

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 18, Բուն Բարեկենդան, սկիզբ Մեծի Պահոց։

Այս օրուանէն սկսեալ ու ամբողջ Մեծ Պահքի շրջանին՝ Խորանին վարագոյրը փակ կ'ըլլայ ի նշան Ադամի եւ Եւայի Դրախտէն արտաքսումին։

Հետեւաբար Ս. Յովհաննէսեան - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին Խորանը փակ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ծանօթ. - Այս օրուանէն սկսեալ ու ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան՝ Աւետարանը չեն համբուրեր։

*Նոյնպէս, ամբողջ Մեծ Պահքի տեւողութեան՝ երբ Խորանը ծածկուած պատարագ կը մատուցուի, «*Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ*»ի ժամանակ իրար չեն ողջուներ՝ «*Ողջոյն*» չեն փոխանակեր։*

Այս հետեւողութեամբ՝ Փետր. 18-էն մինչեւ Ապրիլ 8, ներառեալ՝ Պսակ օրհնել արգիլուած է։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի *ամբողջ շրջանին*, Չորեքշաբթի *երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ* Հսկումի՝ «Խաղաղական» *եւ* «Հանգստեան» *ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *փետրուար 21, Գ. օր Մեծի Պահոց։*

Քարոզիչ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԳՈՑՈՒՆԵԱՆ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, *փետրուար 23, Ե. օր Մեծի Պահոց Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 19-ին։*

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *փետրուար 21, ժամը 17-ին։*

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *փետրուար 21, ժամը 17·30-ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ,*

Քարոզիչ՝

ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՑ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, *փետր. 23, ժամը 17·30-ին, Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս-Բարթուղիմէոս եկեղեցւոյ մէջ։*

Քարոզիչ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *փետրուար 23, ժամը 17-ին արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝*

ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Տէր եւ Տիկին Քուչակլեան - Պէշէմեան 400 Ֆր., Տիկին Ատրինէ Պաքալօղլու 500 Ֆր. իր Թոռնիկին յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Աւետիսեան 1000 Ֆրանք ժորժ Պատոյեանի *յիշատակին, Պր. Պետրոս Թէսիմեան, Տիկին Պոսթան, Տէր եւ Տիկին Սարօ Տէսիմեան 250-ական Ֆր., Պր. Նարսէս Միհճեան, Տէր եւ Տիկին Օնիկ Աւետիսեան, Պր. Ժիրայր Պօրղաքեան 1000-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նազգաշեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սերժ Յակոբեան 500 Ֆր., Տիկին Սէսիլ Հայթայեան 100 Ֆր., Պր. Վաղինակ Միսքճեան 2000 Ֆր., Տիկին Մարի Գասպարեան 2000 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Արամ Գրիգորեան 5000 Ֆր.։*

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17-18
SAMEDI - DIMANCHE
17-18 FEVRIER
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.791 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.791

ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ Է. ՏԸ ՇԱՌԷԹԻ ԵՒ Մ. ՊԱՌՆԻԷԻ ՀԵՏ

Հայաստանի Փարիզի դեսպանատունը փետր. 15 թուակիր տեղեկատուութեամբ մը կը հաղորդէ որ, ինչպէս նախատեսուած էր, Արտաքին նախարար Վ. Փափազեան Ֆինլանտիա եւ Շուէտ կատարած չորսօրեայ իր պաշտօնական այցելութենէն ետք, Հինգշաբթի, Փետր. 15-ին հանդիպում մը ունեցած է Ֆրանսայի իր պաշտօնակից Էրվէ տը Շառէթի հետ: Անոնք քննարկած են երկու կողմերը հետաքրքրող հարցեր, յատկապէս երկկողմանի յարաբերութիւններու զարգացումն ու խորացումը, Եւրոպական Միութիւն – Հայաստան յարաբերութիւնները, շրջանի կայունութեան եւ մասնաւորաբար Լեռնային Ղարաբաղի կնճռին լուծման ճամբաները, ինչպէս նաեւ յառաջիկայ Յունիսին Հայաստանի նախագահին Փարիզ կատարելիք այցելութեան մանրամասնութիւնները:

Վ. Փափազեան իր պաշտօնակիցին ուշադրութիւնը հրաւիրած է եւրոպական կառոյցներուն մէջ Հայաստանի համարկումի հարցին վրայ: Ան յիշած է Եւրոպայի Խորհուրդին կողմէ Հայաստանի շնորհուած «յատուկ հրաւիրեալ»ի կարգավիճակի պարագան եւ աւելցուցած է թէ կը յուսայ Ֆրանսայի աջակցութիւնը, որպէսզի մինչեւ տարւոյս վերջ Հայաստան դառնայ լիիրաւ անդամ: Միաժամանակ Վ. Փափազեան նշած է որ Հայաստան արդէն պատրաստ է Եւրոպական Միութեան հետ գործընկերութեան եւ գործակցութեան պայմանագիրը, որ մեծ հաւանականութեամբ կը ստորագրուի յառաջիկայ Ապրիլ 22-ին, Լիւքսանպուրկի մէջ: Վ. Փափազեան աւելցուցած է նաեւ որ Հայաստան համաձայն է զայն ստորագրելու Վրաստանի եւ Ազրպէյճանի հետ միաժամանակ, քանի որ այդպէսով կ'ընդգծուի Եւրոպայի Միութեան դերը շրջանի զարգացումներուն մէջ:

Ապա Հայաստանի Արտաքին նախարարը անդրադառնալով Ղարաբաղի հարցին խօսած է Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի շրջանակներուն մէջ տարուած բանակցական աշխատանքներուն ներկայիս պարզած պատկերին մասին: Ան շեշտած է թէ ընդունելի բանաձեւեր գտնելու եւ Ղարաբաղի ապահովութեան երաշխաւորման համար փափաքելի է նաեւ Ֆրանսայի եւ Եւրոպական համայնքի առաջատար այլ երկիրներու գործօն եւ ազդեցիկ միջամտութիւնը եւս:

Իր կարգին Է. տը Շառէթ հաւաստած է շրջանի կայունութեամբ Ֆրանսայի հետաքրքրութեան մասին, եւ կոչ է Օ – ԷՍ – ՍԷ – Ը-ի շրջանակներուն մէջ տարուող բանակցութիւններուն ընթացքը արագացնելու, միջազգային չափանիշերուն համապատասխան լուծում մը գտնելու համար:

Անոնք խօսած են նաեւ միջազգային այլ հարցերու շուրջ եւ որոշած են աւելի յաճախ տեսակցիլ:

Մօտաւորապէս նոյն հարցերն են որոնք շօշափուած են նոյն օրուան առտուն, Վ. Փափազեանի եւ Եւրոպական գործերու նախարար Միշէլ Պառնիէի տեսակցութեան: Առաւելաբար ծանրացած են Եւրոպական կառոյցներ – Հայաստան յարաբերութիւններու, Եւրոպական Միութենէն այս տարի եւս ակնկալուող պարէնային օգնութեան եւ Հայաստանի կուտակուած պարտքերը վճարելու առնչուող նիւթերու վրայ:

Մ. Պառնիէի հետ զրոյցին՝ Վ. Փափազեան արծարծած է նաեւ Ֆրանսախօս երկիրներու կազմակերպութեան անդամակցելու Հայաստանի դիմումը. ան յիշած է Հայաստանի միջնակարգներու եւ բարձրագոյն դպրոցներու մէջ Ֆրանսերէնի ուսուցման, Ֆրանսայի պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան դասաւանդման, Ֆրանսական գրականութեան եւ մշակոյթին Հայաստանի մէջ տարածման փաստը, առաջարկելով որ փորձագէտներ զրկուին Հայաստան բարելաւելու համար համակարգը, փոխադարձաբար ակնկալելով նաեւ, –անցեալ Նոյեմբերին ստորագրուած մշակութային, գիտական եւ թեքնիք գործակցութեան պայմանագրին համաձայն– հայերէնի դասաւանդման խթանում Ֆրանսական կրթական հաստատութիւններէն ներս:

Հայաստանի Արտաքին նախարարը իր երկու խօսակիցներուն շնորհակալութիւն յայտնած է Հայաստանի նկատմամբ Ֆրանսայի ցուցաբերած ուշադրութեան, մանաւանդ անցեալ տարեվերջին տրամադրած 40 միլիոն Ֆր. վարկին եւ նուիրած 4000 թոն հացահատիկին համար:

Երկու Արտաքին նախարարները իրենց հանդիպումէն ետք պատասխանած են լրագրողներու հարցումներուն եւ աւելի ուշ Վ. Փափազեան հարցազրոյցներ տուած է Ֆրանսական մամուլին:

Հայաստանի Արտաքին նախարարին կ'ընկերանային Մեծն-Բրիտանիոյ մօտ Հայաստանի դեսպան Արմէն Սարգսեան, Փարիզի դեսպան Վիգէն Չիտէչեան եւ դեսպանատան Ա. քարտուղար Համլէթ Գասպարեան:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուար 15-ին Յունիս 16-ի նախագահական ընտրութեան երկու գլխաւոր դէմքերը պաշտօնապէս յայտնեցին իրենց թեկնածութիւնը: Առաջինը ներկայի նախագահն է, երկրորդը համայնավարներու ղեկավարը Զիուգանով: Երկու անուններ որոնց «անցեալ»ն ու ներկայի կեցուածքը յստակօրէն կը տարազէ ընտրապայքարին դրաւարկը:

Ելցինի «անցեալ»ը իր նախագահութեան առաջին շրջանին պատկերն է որուն խորքին վրայ պիտի ձեւաւորուին արժեւորումները: Եւ յստակ է որ այդ խորքը դրական շատ բան չի կրնար տալ թեկնածու Ելցինի: Կաշառակերութիւնը, անօրինութիւնը, մէկ խօսքով անիշխանութիւնը գլխաւոր տեղը կը գրաւեն հոն, որքան ալ անոնց շնորհիւ գոյացած ըլլայ դրամատէրերու շերտ մը որ անշուշտ իր խօսքը պիտի ունենայ: Սակայն հարիւր միլիոնաւոր ժողովուրդի մը համար այդ զանգուածը հակառակ իր ամբողջ կարողականութեան, չնչին փոքրամասնութիւն է: Անկախ Ռուսաստանի առաջին նախագահին վարկին մեծապէս վնասող ազդակ մը եղաւ նաեւ Չէչէնիոյ հարցը որ սասանեց Ռուսաստանի նման մեծ պետութեան մը հզօրութեան հաւատքը իր ժողովուրդին մօտ: Եւ այն երեւոյթը որ Ելցին հարցին վերջակէտ մը դնելու համար Գրոզնիի նախագահական պալատը ռմբակոծելէ ուրիշ ելք չգտաւ, այդ առումով մեծագոյն փաստը եղաւ: Ասոնց քով Ելցին ունի Արեւմուտքին նեցուկը. բայց արդեօք վճռորոշ դեր կրնա՞յ ունենալ:

Ինչ կը վերաբերի Զիուգանովի, ան պիտի յենի իր գլխաւորած կուսակցութեան անցեալին որ ներկայէն մեծ մասով յուսախաբ ժողովուրդին կարօտներու կուտակումը կը մարմնաւորէ: Դժուար պիտի ըլլայ ընտրապայքարին մէջ այդ գործօնին շահարկումը: Զիուգանովի համար յաջողութեան դիւրին ձեռք ձգուած խաղաթուղթ մըն է ան, իր մրցակիցին՝ Ելցինի կողմէ նուիրուած: Եւ հաւանաբար անոր դէմ մեծ զօրութիւն պիտի չկարենայ ունենալ գլխաւորաբար համայնավարական վերադարձի մը սպառնալիքին հիմնուած Ելցինի ընտրապայքարը:

Արդիւնքներու հաւանականութեան ենթադրութիւններէն ետք, կը ներկայանայ հարցումը թէ Զիուգանովի յաղթանակին պարագային ի՛նչ զարգացումներ կ'արձանագրուին, յայտնի ըլլալով որ ան կողմնակից է Միութեան վերակազմութեան որ անշուշտ պիտի չկրնէ Խորհրդայինը, սակայն նաեւ տարբեր պիտի ըլլայ ներկայի ՀԱՊ-էն: Այսքանը արդէն լուրջ փոփոխութիւններու հեռանկար մը կը բանայ այդ ոլորտին համար: Հեռանկար որ բազմութիւններու ընծայած գոհունակութեան հետ, մտահոգութենէ ոչ զերծ հարցականներ ալ կը բերէ Ղարաբաղի նման անլոյծ մնացած հարցերու տէր փոքրերու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԺԻՒՓԷ Մոսկուա եռօրեայ այցելութեան ընթացքին չորս կարեւոր համաձայնագիր ստորագրած է իր պաշտօնակիցին՝ Չերնոմիրտինի հետ: Այդ համաձայնագիրները կը վերաբերին տեղեկագիտական, շրջապատի, ուժանիւթի եւ ջուրի զտումի մարզերու:

ՓԱՍՔԱԼ ԳՈՄՓԷՆ, այն ոստիկանապետը որ ամբաստանուած էր 1993-ին հարցաքննութեան մը ընթացքին երիտասարդ գայլերցի մը սպաննելու յանցանքով, ութ տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: Ասիկա ամենածանր պատիժն է որ մինչեւ այսօր Ֆրանսական արդարադատութիւնը տուած է ոստիկանի մը: Երիտասարդին ընտանիքն ու շրջանակը ընդվզումով հակազդեցին արձակուած վճիռին դէմ. հայրը ցեղապաշտ կեցուածք վերագրեց վճռատու մարմիններուն:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԵՐԸ Փետրուար 15-ին ռմբակոծելով քանդեցին Չէչէնիոյ մայրաքաղաք Գրոզնիի նախագահական արդէն կիսաւեր պալատը որ չէչէն ժողովուրդին ազատութեան գլխաւոր խորհրդանիշը կը կազմէր: Արարքը որ զուգադիպեցաւ Ֆրանսայի վարչապետին Մոսկուա գտնուած շրջանին, առիթ տուաւ որ Ա. Ժիւփէ յայտնէ թէ Չէչէնիոյ հարցին համար միակ կարելին քաղաքական լուծում մըն է:

ՄԱՆՇԻ ՇՐՋԱՆԻՆ Լա Հակի ատոմական ճարտարարուեստի կեդրոնին մէջ շողավարակման ծանրակշիռ դէպք մը արձանագրուած է: Հոն կը գտնուի ատոմական գործածուած վառելանիւթը զտելու աշխարհի մեծագոյն կեդրոնը եւ ատոմական թափոններու կուտակման Մանշի կեդրոնը: «Կրինփիս» կազմակերպութեան համար պատրաստուած տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ շրջանի ջուրերը, ստորգետնեայ ջուրի պաշարները, բուսականութիւնը վարակուած են ապականիչ տարրերով:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ տագնապին համար լուծումի յոյսեր յայտնուած են: «Մայր Հայրենիք» կուսակցութեան պետը Մ. Եըլմազ ու ընտրութեան յաղթական կուսակցութեան «Բարօրութեան» պետը Ն. Էրպաքան առաջին համաձայնութեան մը յանգած են: Վերջնական տեսակցութիւն մը որոշուած է Շաբաթ օրուան համար:

«ԷՔՍՓՈԼԱՆԿ»ի 14-րդ ցուցահանդէսին բացումը կատարուեցաւ Փետրուար 15-ին, Վիլէթի մեծ սրահին մէջ: Լեզուներու աշխարհին այս միջազգային ձեռնարկին որ մեծ հետաքրքրութիւն կը վայելէ, այս տարի պատուոյ հիւրն են Թուրքիան եւ Թրքերէնը: Այսուհանդերձ, Թուրք պաշտօնական անձնաւորութիւններու եւ ներկաներու վրայ պաղ ջրցանի ազդեցութիւն գործած է հոն, տաղաւարի մը վրայ պարզուած տեսնել «Քիւրտիստան» արձանագրութիւնը, ՓՔՔ-ի դրօշակը, հակաթուրք լուսանկարներ, յայտարարութիւններ: Տաղաւարը կը պատկանէր «Քրտական տեղեկատուական կեդրոն»ին:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԴԺԳՈՀ Է ԷՆԹԷՐՆԷԹԷՆ

Միջազգային հաղորդացանցին Թուրքիոյ առնչուող բաժինը մեծ դժգոհութիւն արթնցուցած է Թրքական շրջանակներու մէջ, հակաթուրք տեղեկատուութեան մը տուեալներուն պատճառով: Հոն տեղ գտած են Կիպրոսի ներխուժումը, այդ առիթով 5 հազար հոգիի սպանութիւնը, 200 հազար հոգիի գաղթը, 1.5 միլիոն Հայու եւ 1 միլիոն Յոյնի կոտորածը, Քիւրտերու դէմ կիրարկուած կանոնաւոր բնաջնջումը:

«Թրքական յանցանքներ» խորագրուած այս բաժինէն ետք տեղ տրուած է Հայկական ցեղասպանութեան որուն նիւթը պատրաստուած է Միչիկընի համալսարանին հայկական հետազօտութեան կեդրոնին կողմէ: Կը յաջորդէ Ղարաբաղի տեղեկագիրը ուր կը ներկայացուին ուժանիւթի տագնապը, տնտեսական դժուարութիւնները, Ազրպէյճանի կողմէ գրաւուած հողերու հարցերը:

Թուրք մամուլը ցաւ կը յայտնէ որ այս հաղորդացանցը կարելի չէ հակակշռել եւ թէ ան շատ աւելի տարածուն ազդեցութիւն ունի բոլոր երկիրներուն մէջ, քան հեռատեսիլի կայանները,

ԵՐԵՒԱՆ
ՀԵՌԱՏԻՊ
ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 16 / 17)

ՏԱՈՒՇԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ԴԻՄԱԾ ԵՆ

Տաւուշի շրջանի ուսուցիչները որոնք երկու ամիսէ ի վեր չէին ստացած իրենց աշխատավարձքերը(*) որոշած են գործադրել գործադուլի մասին կատարած իրենց սպառնալիքը, որեւէ գոհացում ստացած չըլլալով իրենց պահանջներուն: Դժգոհ 655 մանկավարժներ Դեկտեմբերի եւ Յունուարի իրենց աշխատավարձքերէն զատ կը պահանջեն նաեւ 10 միլիոն դրամի այն գումարը, զոր կը կազմեն համայնական ծախքերու համար նախատեսուած առկախ վճարումները:

(*) Լուրը տուած էինք Փետրուար 15-ի թիւով:

***

ՀԱՅԿ. ՀԻՒԼԷԱԿԱՅԱՆԸ ԵՒ ԿԱԶԻ ԶՎԱՐՈՒԱԾ ՀԱՇՈՒԵՅՈՅՑԵՐԸ

Մեծամօրի հիւլէակայանը, իր երկու շարժականներուն ստուգման յաջող քննութենէն ետք վերսկսած է գործել նախատեսուածին 90% կարողութեամբ: Այսուհանդերձ աւելի ելեկտրականութիւն չի տրուիր բնակչութեան, այն պատճառաւ որ Հայաստան հասնող կազին քանակութիւնը զգալի կերպով նուազած է: Աւելի մտահոգիչ է այն որոշումը, որ տրուած է Ուժանիւթի միջազգային Մարմնին կողմէ, որ կը նախատեսէ դէպի Հայաստան կազի առաքման դադրեցումը, որպէս հետեւանք կուտակուած պարտքերու: Արդարեւ Հայաստան միայն Յունուարին ստացած կազին փոխարէն արդէն աւելի քան 1 միլիոն տոլար պարտք ունի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԵՐԱԶՆԵՐՈՎ

Ռուսաստանի Խորհրդարանի ընտրութեան համայնավարներու արձանագրած յաջողութիւնը անմիջական արձագանգ ունեցած է Հայաստանի մէջ: Կուսակցութեան ղեկավարները սկսած են իրենց յայտարարութիւններով տեղ գտնել լրասփիւռներուն մէջ ու պաշտօնաթերթը՝ «Հայաստանի Կոմունիստ» թօթափած իր գրեթէ կրաւորական դիրքը, հանդէս կուգայ քաղաքական կեցուածքի յըստակ յայտարարութիւններով: Այս գրեթէ յանկարծակի աշխուժացումը ուշադրութիւն կը գրաւէ անով որ Հայաստան կը նկատուէր նախկին խորհրդային երկիրներէ միակը որ բեմ չէր տրամադրած համայնավարներու վերադարձին, միանգամընդմիշտ փակած ըլլալով պատմութեան այդ շրջանը: Մինչդեռ այսօր Համայնավար կուսակցութեան պարագլուխներուն արտայայտութիւնները կը ջանան ժխտել այդ համոզումը:

Այս առումով հետաքրքրական է «Փաստ» լրատու գործակալութեան կողմէ կատարուած հարցազրոյցը կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Սերգէյ Բաղալեանի հետ («Հայաստանի Կոմունիստ», Յունուար 26): Ան նախ բաւական ընդարձակ կերպով կ՚արտայայտուի Ռուսաստանի նոյն կուսակցութեան ու անոր նպատակներուն մասին, չմոռնալով ըսելու որ անոնց եւ իրենց միջեւ Խորհրդային Միութեան փլուզումէն ետք ստեղծուած են արտակարգ բարեկամական, եղբայրական կապեր, լիակատար հաւասարութեան հիմերու վրայ: Այս մասը կ՚աւարտի շատ ծանօթ տարազի մը կրկնութեամբ որ կը շարունակէ հին հաւատարմութիւնները: Ս. Բաղալեան կ՚ըսէ. «համոզուած ենք որ եթէ Ռուսաստան ոտքի կանգնի ծնկներից, որին նրան իջեցրեցին որոշ ուժեր, ապա նա կը նպաստի եւ հայ ժողովրդի ընկերային, քաղաքական, տնտեսական ազատագրմանը այն սոսկալի վիճակից որում յայտնուել ենք: Մեր այս վիճակը պայմանաւորուած է Ռուսաստանի թուլացմամբ: Սրանով է ղեկավարւում Հայաստանի կոմկուսն իր բոլոր գործողութիւններում»:

Այսպէս բնորոշելէ ետք Հայաստանի համայնավարներուն ներկան ու փրկութեան միջոցը, անոնց ղեկավարը կը խօսի ռուսական փոփոխութիւններու հայաստանեան ազդեցութիւններուն եւ Հայաստանի նախագահական ընտրութեան իրենց մասնակցութեան մասին: Ան նախ կը հերքէ լուրը թէ Զիւգանով հեռաձայնով խորհուրդ տուած է Հայաստանէն հայրենասիրական ճակատի յայտնի գործիչ մը գտնելու, ենթադրաբար նախագահական ընտրութեան զգալի ներկայութիւն ունենալու համար: Նման բան, իր կարծիքով իրականութիւն չի կրնար ըլլալ որովհետեւ Ռուսաստանի Համայնավար կուսակցութեան հետ իրենց յարաբերութիւնները արտակարգ ամուր են ու մեծ վստահութիւն կայ Հայաստանի կուսակցութեան նկատմամբ: Ասիկա ոչ այն պատճառով որ այս վերջինը հլու հնազանդ Ռուսաստանի կամքը կը կատարէ. ոչ, անոնք միշտ ունեցած են իրենց տեսակէտը, պաշտպանած Հայաստանի, հայ ժողովուրդի շահերը:

Ս. Բաղալեան իրենց հայրենասիրութիւնը կ՚ամփոփէ անով որ իրենք կը հաւատան ու կ՚ըսեն թէ «առանց Ռուսաստանի մենք չենք կարող, որ հայ ժողովրդի ճակատագիրը կապուած է Ռուսաստանի հետ, որ հայ ժողովուրդը իրեն կարող է վերագտնել միայն ստեղծելով անկախ պետութիւնների նոր միութիւն»: Կ՚աւելցնէ թէ իրենց հիմնական խնդիրը կը մնայ Ղարաբաղի հարցին արդարացի լուծումը: Ատոր համար կ՚օգտագործեն ու պիտի օգտագործեն Ռուսաստանի համայնավարներուն ու ղեկավարութեան հետ իրենց կապերը որպէս «իւրաքանչիւր ազնիւ հայ քաղաքական գործչի պարտքը»: Ատոր անմիջապէս կը յաջորդէ իրենց կողմէ «արմատական ընդդիմութեան» դիրքի ստանձնումն ու որպէս այդ մերժումը ներկայի իշխանութեան վարած քաղաքականութեան ամբողջ ծաւալով, ներքին թէ արտաքին:

Իրենց չպատկանող յաջողութենէ մը յայտնօրէն մեծապէս խրախուսուած Հայաստանի համայնավարներու ղեկավարը ընտրապայքարներէն ի՛նք յաղթանակով դուրս եկածի կեցուածքով կ՚ըսէ թէ կատարուած Ազգ. Ժողովի ընտրութիւնը խայտառակութիւն էր որ վարկաբեկեց ժողովուրդը եւ ոտնահարեց անոր կամքը: Իրենք կը դաւանին չհաշտուիլ սահմանադրական ուղիէն ու միակ ելքը կը տեսնեն ընտրութիւններու կրկնութեան մէջ, առանց ըսելու թէ ի՞նչպէս, ե՞րբ եւ այլն: Հռետորական այս տողերուն մէջ մինչեւ իսկ կ՚ըսուի թէ «Հայի ձեռքով Հայի արիւն չպէտք է թափուի», շրջանի մը երբ քաղաքական օտար շրջանակներ իսկ կը գնահատեն հակառակ յայտնի խոչընդոտներուն ու դժուարութիւններուն, կայուն վիճակի մը պահպանումի յաջողութիւնը Հայաստանի մէջ: Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ ո՛ւր կը նշմարէ Ս. Բաղալեան «Հայի ձեռքով Հայի արիւն թափել»ու վտանգը, կամ ինչ բանի կ՚ակնարկէ այդ արտայայտութեամբ: Սակայն իր խօսքերուն մնացեալ մասին մէջ ոչինչ կայ այդ ուղղութեամբ:

Հայաստանի համայնավարները, այո՛, պիտի մասնակցին նախագահական ընտրութեան, իրականացնելու համար իրենց ծրագիրը որուն գլխաւոր կէտերը ներկայացուած են հետեւեալ ձեւով. Հայաստանի ճակատագիրը կապուած է Ռուսաստանի հետ եւ երկու երկիրներու շահերը գրեթէ 100 տոկոսով կը համընկնին. պէտք է վերականգնուի անկախ պետութիւններու միութիւնը որուն օր մը սա կամ նա ձեւով «չոքեչոք գալու ենք» եւ որուն մէջ իրենք կը տեսնեն նաեւ Ղարաբաղի հարցին լուծումը: «Այնտեղ խաղաղութիւնը կը վերահաստատուի միայն այն ժամանակ երբ Ղարաբաղը Հայաստանի, Ադրբեջանի, Վրաստանի հետ դառնայ նոր միութեան լիիրաւ անդամ»: Հոս անդրադառնալով որ բաւական ինքնատիպ է տրուած բացատրութիւնը, ան կ՚աւելցնէ. «սա մի գուցէ շատ հիպոթետիկ է հնչում, բայց աւելի լուրջ լուծում ոչ ոք դեռ չի առաջարկել»: Համայնավարները դէմ են նաեւ սեփականաշնորհումներուն որ կ՚ոչնչացնէ ազգային ամբողջ հարստութիւնը եւ որուն ձեռնարկած է «այսօրուայ տխրահռչակ կառավարութիւնը»:

Զրոյցին վերջաւորութեան կրկին նիւթ կ՚ըլլայ Ղարաբաղի հարցը: Ս. Բաղալեան կ՚ըսէ որ 1994 Մայիսին հանդիպում ունեցած են ռուս համայնավար ղեկավարներու հետ ու խօսած այդ մասին, կրկնած թէ պէտք է առաջնորդուիլ ոչ թէ տարածքային ամբողջականութեան ու սահմաններու անձեռնմխելիութեան սկըզբունքով, այլ միայն «այն սկզբունքով որ մինչեւ վերջերս կոչւում էր լենինեան, խօսքը ազգերի ինքնորոշման մասին է»: Ս. Բաղալեան կ՚ըսէ թէ իրենք իրենց Ադրբեջանցի ընկերներուն հասկցուցած են որ այդ հարցին մէջ որեւէ զիջում պիտի չըլլայ: Համայնավար ղեկավարը չէ ըսած սակայն որ իրենց հասկցուածը Ադրբեջանցիները հասկցա՞ն: Այսուհանդերձ, մարդ կարդալով իր յայտնապէս գոհունակ արտայայտութիւնները, գրեթէ կ՚ափսոսայ որ մինչեւ հիմա մարդ չէ մտածած իրենց յանձնել ազգային մեծագոյն մտահոգութեան ապրիլ այդ խնդրին լուծումի գործը:

Համայնավարներու Ա. քարտուղարը ռուս իր համախոհներուն մասին ընթերցողը լաւ տրամադրելու ջանքով մինչեւ իսկ կ՚ըսէ թէ Ղարաբաղի հարցին մասին կը տեսնեն որ Ռուսաստանի կոմկուսին ղեկավարութեան հետ կարծէք թէ միանշանակ տեսակէտներ ունին: Կ՚աւելցնէ. «Ադրբեջանի կոմկուսի ղեկավարութիւնը պէտք է հաշուի նստի եւ հաշուի նստելու է այդ տեսակէտի հետ»:

Յարմար առիթի մը աշխուժանալու երեւոյթը անակնկալ չէր անշուշտ Հայաստանի համայնավարներուն կողմէ. ու այդ առիթը տուին Ռուսաստանի ընտրութեան արդիւնքները: Սակայն Ս. Բաղալեանի հարցազրոյցով պարզուած գլխաւոր երկու կէտերը չեն կրնար քաղաքական շատ լուրջի առնուելիք ուժ մը նկատել տալ վերադարձի եռանդուն ջանքերու տէր կուսակցութիւնը: Այս պարագան՝ անկախ այն հարցականէն թէ ի՛նչ կը բերէ Հայաստանի այդ վերադարձը:

Այդ կէտերէն առաջինը Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Ռուսաստանի արդիւնքներով ինքզինք մեծ անակնկալի մը առջեւ գտած ըլլալու երեւոյթն է. այլապէս որեւէ քաղաքական խմբաւորում ինքնուրոյն ըսելիք մը պատրաստած պիտի ըլլար, գոնէ երկրին կարեւորագոյն մէկ - երկու հարցին մասին. մինչդեռ Ս. Բաղալեանի խօսքը կը սկսի ու կ՚աւարտի Ռուսաստանի համայնավարներուն յաջողութեան վերմակը քիչ մըն ալ իրենց վրայ քաշելու մտահոգութեամբ բանաձեւուած հաւատարմութեան արտայայտութիւններով: Հոն ակներեւ է նաեւ Ռուսաստանի համայնավարներուն մօտ հայանպաստ կեցուածքներ մատնանշելու յամառ ջանքը որ գութի ու ժպիտի տրամադրութիւններու միջեւ կը տարուբերէ ընթերցողը:

Ս. Բաղալեան կ՚ըսէ թէ Ղարաբաղի համար երկուստեք - իրենք ու ռուս համայնավարները - համաձայն են 1994-էն ի վեր որ հարցը պէտք է լուծուի ազգերու ինքնորոշման սկզբունքով որ մինչեւ վերջերս կը կոչուէր «լենինեան»: Ասկէ մեկնելով պէտք է հետեւցնել որ Ադրբեջանի կազմին մէջ մնալու որոշումը տուած են իրենք Ղարաբաղցիները. այլապէս, երբ Ղարաբաղ կը տրուէր Ադրբեջանի, Լենին կենդանի էր ու պիտի չարտօնէր անշուշտ որ իր անունով կոչուած սկզբունքի մը դէմ կարգադրութիւն ըլլայ...: Աւելի լուրջ մակարդակի վրայ, ռուսական այսօրուան համայնավարներուն կատարած վերագրումներուն ուղղութեամբ ալ բախտ չունի Ս. Բաղալեան: Հարցազրոյցին հրատարակութենէն շուրջ տասնօրեակ մը ետք Ղարաբաղի մասին Ռուսաստանի համայնավարներու դիրքորոշումը հետեւեալ խօսքերով կ՚արտայայտէ Դումային բանբեր Սելեզնիով. «Համոզուած եմ որ Ղարաբաղեան հողը կը պատկանի Ադրբեջանին: Թող հայ պաշտօնակիցները մեզ չդատապարտեն, բայց զինուած ներխուժման միջոցով վերաձեւումներ բարիք չեն բերեր: Ես միշտ դէմ եղած եմ Ղարաբաղի մէջ Հայերու ձեռնարկած յարձակումներուն» («Արմէնփրէս», Յունուար 7): Այս յայտարարութեան լոյսին տակ կ՚արժէ որ Ս. Բաղալեան քիչ մը մտածէ իր հաւաստումներուն ու «Ադրբեջանի կոմկուսի ղեկավարութիւնը պէտք է հաշուի նստի եւ հաշուի նստելու է այդ տեսակէտի (ազգերու ինքնորոշման) հետ» արտայայտութեան մասին:

Զրոյցին երկրորդ կէտը որ հետաքրքրութիւն կ՚արթնցնէ, կը վերաբերի Հայաստանի մէջ համայնավարներու տոկոսին: Թուական ի՞նչ իմաստ կը ներկայացնեն Բաղալեանի «մենք»երը: Այս մասին ոչինչ կայ մեծադիր էջի մը գրեթէ ամբողջութիւնը գրաւած զրոյցին մէջ: Այս մասին գաղափար մը կրնայ տալ դրացի սիւնակի մը մէջ տեղ գտած տեղեկութիւնը թէ Սարուխանի մօտ ինը հազար բնակիչներուն մէջ կան 130 համայնավար կուսակցականներ...:

Նախկին խորհրդային գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ համայնավարներու վերադարձի երեւոյթը ու յատկապէս Ռուսաստանի պարագան հետաքրքրութիւնները ուղղած էին Հայաստանի որ կը շարունակէր այդ մարզին միակ բացառութիւնը մնալ: Կարդալէ ետք Ս. Բաղալեանի հարցազրոյցը, դժուար չէ գոհացնել այդ հետաքրքրութիւնը ու ապահովութիւնը ունենալ որ դեռ երկար տեւելու շատ մը տուեալներ ունի բացառութեան այդ վիճակը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ ԱԶԱՏ ԱՍՈՒԼԻՍ ՄԸ

ՄԱՍՆԱԿՑԱԾ Է ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Րըֆաթ Պալի, հարցումի մը պատասխանելով յիշեցուց որ Հանրապետութեան շրջանին հայ, յոյն, հրեայ երեսփոխաններ ունեցանք: Բայց սխալ է կարծել որ Հրեաները բնաւ հարցեր չունեցան այս երկրին մէջ: Հրեաներն ալ հարցեր ունեցան: Րըֆաթ Պալի ըսաւ որ իր անունը թրքատիպ անուն է, եւ ատիկա առաւելութիւն մըն է իրեն համար: Թրքերէնը լաւ կը խօսի, այդ ալ առաւելութիւն մըն է: Ուրեմն այս կերպով զանգուածին մէջ ուշադրութիւն չի գրաւեր: Մեծ հօրը անունը Րաֆայէլ էր, այդ անունը Րըֆաթի փոխեցին եւ իրեն տուին: Եթէ Րաֆայէլ կոչուէր, այսօր երկու անգամ կրկնել պէտք պիտի ըլլար որպէսզի դիմացինը հասկնար:

Ելտա անդրադարձաւ ձուլման խնդրին եւ ըսաւ որ զանգուածը կ՚ուզէ փոքրամասնութիւնները ձուլուած վիճակի մէջ տեսնել: «Դուն ալ մեզմէ ես, դուն մեզմէ տարբեր չես» եւայլն կ՚ըսուի: Բայց ասիկա իրականութեան մէջ զայն արտաքսել կը նշանակէ: Ելտա ըսաւ որ իր անձնագրին մէջ գրուած չէ թէ քրիստոնեայ է: Ուրեմն «դրան չափ» ամուր անձնագիր մը ունի եւ չի վախնար խօսելէ: Բայց քրիստոնեայ մը պիտի վախնայ խօսելու:

Իսկ Րըֆաթ Պալի այստեղ յիշեցուց Պոսնիոյ հարցի ընթացքին թերթերէն ոմանց կողմէ Յունաց ու Հայոց պատրիարքներուն ուղղուած հրաւէրները: Օ՛ն, չարժեցէ՛ք, դուք հարուստ էք, Պոսնիոյ օգնեցէք տեսնենք: Փոքրամասնութիւնները ինքնին հարուստ կը նկատուին եւ ասիկա արդէն անիրաւութիւն է, նախապաշարում է:

Մկրտիչ Մարկոսեան եւս խօսք առաւ եւ յիշեցուց որ ինք կը վկայէ թէ Հրեաները աղքատ էին Տիյարպաքըրի մէջ: Գալով անձնագիրներուն, անձնագիրները միշտ ալ «դրան չափ» ամուր չեն: Արդէն Հայերու անձնագիրները ինքնութիւն չեն ցոլացներ: Փաստն այն է որ որպէսզի հայկական դպրոց մը արձանագրուիս, պէտք է փաստես որ Հայ ես: Անձնագիրը բաւարար չէ: Պիտի երթաս ու Հայ եղած ըլլալուդ մասին փաստաթուղթ մը պիտի հանես: Ասիկա տեղ հակասութիւն մըն է, երկու չափ, երկու կշիռ:

Ելտա դարձեալ պնդեց թէ այս քաղաքականութեան նպատակն է փոքրամասնութիւններուն թիւը նուազեցնել: Եթէ Հայու մը ընտանիքէն ներս պատահմամբ իսլամացած մէկը գտնուի, այդ ընտանիքին զաւակը դպրոց չընդունուիր: Ելտա այստեղ ըսաւ որ 1915-ի «կոտորած»ներու ընթացքին ոմանք ստիպուեցան կրօնափոխ ըլլալ: Ելտա այստեղ համեմատութիւն մըն ալ ըրաւ Հայերու խնդրին ու այսօր Քիւրտերու խնդրին միջեւ: Ըսաւ որ այսօր Քիւրտերու դէմ հրադադար մը կայ: Շատ լաւ է, Թուրքերը չեն մեռնիր: Բայց Քիւրտերը կը շարունակեն մեռնիլ: Եւ կարգ մը բառերու առջեւ ալ «սէօզտէ» (կարծեցեալ) բառը կը դրուի: Ատիկա ուրացում մըն է:

Այստեղ Մ. Մարկոսեան աւելցուց որ «սէօզտէ» բառին քով կայ նաեւ «մաթէմ քի» բառը: Այսինքն քանի որ Հայ ես, ուրեմն հաւանական յանցաւոր ես: Հայ բառը հայհոյանք դարձած է: Բայց Մարկոսեան շահեկան վերլուծումով մը աւելցուց որ փոքրամասնութիւն ըլլալը միշտ ալ գէշ բան մը չէ: Ինչ որ թիւով քիչ է, արժէքաւոր կը նկատուի երբեմն:

Երբ Ելտա խօսեցաւ Հայերու դէմ ի գործ դրուած կոտորածներու մասին, հանդիսավարը յիշեցուց որ այսպիսի կոտորածներ փոխադարձ կ՚ըլլան: Աւելի վերջ Հայերն ալ Թուրք դիւանագէտները կը սպաննէին: Այսինքն հարցերը պէտք է դիտել երկու կողմէն:

Ելտա իր խօսքերուն մէջ յաճախ գործածեց «Հայկական Ցեղասպանութիւն» բացատրութիւնը եւ ըսաւ որ ճիշդ չէ կոտորածներու հարցին մէջ երկու կողմերը հաւասարեցնել: Եթէ ցեղասպանութեան մասին գիրք մը հրատարակուի, կը հաւաքուի, կ՚արգիլուի: Մինչդեռ այսպիսի հարցեր թաքուն պէտք չէ ըլլան: Օրինակ, Վարչապետարանի արխիւները գոց են այս հարցին մէջ: Բայց Վարչապետարանը իր արխիւներէն անհամար գիրքեր կը հրատարակէ: Ան ազատ է, բայց դիմացինները ազատ չեն: Հրեաներու ցեղասպանութիւնը ժխտող գիրքեր կան որոնք ազատօրէն կը շրջին հրապարակին վրայ: Իսկ Հայերու դէմ հայհոյելու ազատ ես: Եւ ասիկա ինչ մեղք որ պետական անձեր կ՚ընեն ու հարցաքննումի ալ չեն ենթարկուիր:

Ելտա յիշեց կարգ մը դէպքեր եւ հարց տուաւ թէ ի՞նչպէս կարելի է ընդունիլ որ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՅՈՅՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). -

Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ հիմնած, հովանաւորած եւ ղեկավարած Բարեսիրական Միութիւնը «Յոյս Հայաստանի Համար» վերջին շաբթուան ընթացքին հրապարակ եկաւ չորս հանրային ժողովներով՝ Մարսէյլ, Վալանս, Լիոն եւ Փարիզ (Իսի - լէ - Մուլինօ): Միութիւնը ծանօթացուց Հայաստան կատարած բարեսիրական իր գործունէութիւնները եւ նոյն ատեն դիմեց ժողովուրդի նիւթական նեցուկին:

Շարքը սկսաւ Մարսէյլով, Փետրուար 8-ին: Պուշ - տիւ - Ռոն նահանգի «Հոթէլ տիւ - Տէփարթըման» ի պատուոյ շքեղ դահլիճը լեցուն էր, շուրջ չորս հարիւր հոգի:

Առաջին կարգերուն եւ ընդհանուր Խորհուրդի նախագահ՝ Լիւսիէն Վէյկանի շուրջ տեղ գրաւած էին երեսփոխան՝ Ռոլան Պլում, 7-րդ Թաղամասի քաղաքապետ՝ Ալէն Տէքան, Ընդհ. Խորհուրդի անդամ՝ Ռընէ Օլմէթա, Պէռ լ'Էթանի քաղաքապետ՝ Սերժ Անտրէոնի, Շրջանային Խորհուրդի անդամ՝ Ժ. Փ. Պէրպէրեան եւ քաղաքապետական խորհուրդի անդամներ:

Իրենց ներկայութեամբ ձեռնարկը պատուեցին Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան՝ Առաջնորդական Տեղապահ Հարաւային -- Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ, Կոմիտաս Վրդ. Պէօճիքեան՝ Ժողովրդապետ Մարսէյլի եւ Շրջակայքի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ, Ջաւէն Վրդ. Աւետիքեան: Ներկայ եղան նաեւ գաղութի միութիւններու ներկայացուցիչներ եւ անդամներ:

Հանդիսավարը՝ Լեւոն Զօլաքեան անդամ «Յոյս Հայաստանի Համար» Միութեան արտասանեց բացման խօսքը: Պարզեց Միութեան նպատակը, ճշդեց երեկոյթին բովանդակութիւնը եւ յաջորդաբար ներկայացուց յայտագրին մասնակցող անձնաւորութիւնները եւ յատկապէս՝ պառոնուհի Գարոլայն Գոքսը եւ Հայաստանի դեսպան՝ Վիգէն Չիտէչեանը:

Առաջին ելոյթը ունեցաւ Պուշ - տիւ - Ռոն նահանգի Ընդհ. Խորհուրդի նախագահը՝ Լիւսիէն Վէյկան: Յայտնեց իր ուրախութիւնը բաժնելու ներկաներուն հետ այս պահը որ կուտայ, ըսաւ, «Հոթէլ - տիւ - Տէփարթըման»ին կեանքի եւ յոյսի անհրաժեշտ շունչ մը: Հաճոյքով վերյիշեց իր կեանքի պատմութեան հայկական բաժինը, իր մանկութիւնը որ անցուցած է հայաշատ Սէն - Ժերոմի շրջանը: Լիւսիէն Վէյկան նոյնպէս հաճոյքով խօսեցաւ Հայաստան կատարած իր ճամբորդութեան մասին (Հոկտեմբեր 1994) եւ Պետ - Նախարար Ռաֆայէլ Բաղոյեանի հետ ստորագրած համատեղ յայտարարութեան շուրջ: Պուշ - տիւ - Ռոն նահանգը մարդասիրական օգնութենէն անցած է, ըսաւ, թէքնիք օգնութեան եւ համագործակցութեան փուլին: Թուեց կատարուած, ընթացքի մէջ գտնուող եւ ապագայ ծրագիրները՝ բժիշկներու մասնագիտութեան «սթաժ»ներ, Երեւանի ճարտարապետութեան դպրոցի աշակերտներու եւ փրոֆէսէօրներու այցելութիւն եւ փոխանակութիւնները Մարսէյլի ճարտարապետութեան դպրոցին հետ, նոյնպէս ջուրի եւ ոռոգումի հարցերու մասնագէտներու այցելութիւնը «Քանալ տը Փրովանս»ի ընկերութեան մօտ, Էրէբունի հիւանդանոցին յատուկ սարքաւորումներու առաքումը եւլն...: Լ. Վէյկան իր խօսքը աւարտեց ըսելով՝ «Մեր պարտականութիւնն է Հայաստանի երախաներուն բերել ժպիտ եւ ջերմութիւն, ապահովելու համար Հայաստանի հանրապետութեան ապագան»:

Պառոնուհի Գարոլայն Գոքս յայտնեց իր հիացումը եւ սէրը հանդէպ հայ ժողովուրդին որ հրաշքներ կը գործէ, ըսաւ, պահելու համար իր արմատները, իր հաւատքը, տէր կանգնելու իր իրաւունքներուն եւ պատմութեան ու աւելցուց՝ «սիրտս Հայաստան է եւ Արցախ»: Գլխաւորելով պատուիրակութիւն մը, առաջին ճամբորդութիւնը կատարած է 1991 Մայիսին ներկայ գտնուելու համար Ա. Սախարովի դասախօսութեան: Անկէ ի վեր 27 անգամ գացած է Հայաստան եւ Արցախ: Պառոնուհին նոյն օրը կը վերադառնար իր վերջին ճամբորդութենէն: Ղարաբաղի Հայերը, ըսաւ, զոհերն են յարձակող Ազերիներու եւ ոչ թէ հակառակը: 1992 Յունուարին ականատես եղած է Ազերիներու յարձակումներուն, ռմբակոծումներուն: Ստեփանակերտ, կը վկայէ Գ. Գոքս, կատարեալ դժոխք մըն էր՝ շրջափակում, անընդհատ ռմբակոծութիւններ, ցուրտ ձմեռ (զերոյէն քսան աստիճան վար), ոչ հոսանք, ոչ ջուր եւ ոչ ջեռուցում: Ամէնէն սոսկալի վայրը հիւանդանոցը եղած է: Վերադարձին միայն մտածած է այդ դժոխքին եւ դիմած է «Քրիստոնեայ Միջազգային Համակամութիւն» միութեան որ մինչեւ այսօր նիւթական կարեւոր օժանդակութիւն կը բերէ: Լէյտի Գոքս ըսաւ թէ քսան ամիսէ ի վեր կը տիրէ հրադադար: Հայերը վերաշինութեան ձեռնարկած են, կ'ուզեն հաւատալ նոր կեանքի մը: Կ'ապրին վաղուան լաւ օրերու յոյսով: Բայց, աւելցուց, չմոռնանք որ Ղարաբաղի մէջ ոչինչ կարգադրուած է եւ Հայերը վախ ունին թէ եօթը միլիոն Ազերիները Թուրքիոյ օժանդակութեամբ կրնան դարձեալ անցնիլ յարձակողականի, Իր խօսքի աւարտին յայտարարեց՝ «Կը խոնարհիմ Ղարաբաղի Հայերու քաջութեան, հաւատքին, արժանապատուութեան, դիմադրական ոգիին առջեւ»: Ապա, ցոյց տուաւ լուսապատկերներ որոնք առաւել պատկերացուցին եւ բացատրեցին Գ. Գոքսի յանձնառութիւնը:

Ապա, «Յոյս Հայաստանի Համար» Միութեան ժրաջան անդամ՝ Սերժ Քիւրքճեան ներկայացուց ժապաւէն մը իրագործուած ԷՖ - ԷՌ - 3 Մեթիթերանէ կայանին կողմէ, ժապաւէն մը որ կը պատկերացնէ Միութեան գործունէութեան զանազան ճիւղերը, Հայաստանի տարբեր քաղաքներու մէջ:

Երեկոյթին երկրորդ մասը զրոյց մըն էր զոր ձեռնհասօրէն վարեց Քրիսթիան Մակարեան «Փուէն» թերթի խմբագիրը նիւթը՝ «Ապագայ մը Հայաստանի համար»:

Առաջին խօսքը եղաւ վեր. Ժոէլ Միքայէլեան յատկապէս ցոյց տալով մարդասիրական օգնութեան յատուկ պարագաները եւ սահմանները: Մարդասիրական օգնութիւնը հանգրուան մըն է ըսաւ որմէ յետոյ պէտք է անցնիլ համագործակցութեան:

Ֆրանսայի Հայաստանի դեսպանը՝ Վիգէն Չիտէչեան, իր կարգին, նախ պարզեց Հայաստանի այսօրուան քաղաքական եւ տնտեսական իրավիճակը: Քաղաքական գետնի վրայ, ըսաւ, Հայաստանի մէջ համայնավարութիւնը չկրցաւ վերստին իշխանութեան գլուխը անցնիլ եւ Սահմանադրութիւնը տուաւ երկրին կայունութիւն ու առաւել ամրապնդեց ժողովրդավարութիւնը: Վերջին ընտրութիւններուն չեշտեց ազատական եւ ժողովրդավար ուժերու յաղթանակը: Տնտեսական գետնի վրայ, բարենորոգումները հետզհետէ կը դնեն շուկայական տնտեսութեան կորիզները: Առաջին անգամ ըլլալով 1994-ին երկիրը արձանագրեց արտադրութիւններու աճ մը: 1995-ին, այս շարժումը հաստատուեցաւ, այսօր կարելի է ըսել որ կացութիւնը հակակշռի տակ է: Վիգէն Չիտէչեան շարունակելով, ըսաւ՝ «դեռ երկար ճամբայ մը ունենք կատարելիք հասնելու համար բարգաւաճ ընկերութեան մը: Սակայն, յոյս ունիմ որ երկրին կարողութիւնները, ժողովուրդին մտաւոր մակարդակը, միջազգային օգնութիւնը հետզհետէ պիտի բարելաւեն կացութիւնը: Լաւատես չեմ, բայց իրատես: Այսօր, պատմական պատասխանատուութիւն մը ունենք, գիտնանք արժանի ըլլալ անոր: Բան մը շարժման մէջ է: Այդ ուղղութեամբ է որ պէտք է երթալ»: Այսօրուան մեծ հարցը, շեշտեց Վիգէն Չիտէչեան, բարելաւել է կեանքի պայմանները. Ինչպէս ընել. առաջին հերթին զարգացնել ճարտարարուեստը: Ու կոչ ըրաւ գործարար մարդոց գալ Հայաստան եւ ներդրումներ կատարել:

Վահէ Ճագմատարեան՝ «Արմինիըն Պիզնէս Ֆորում»ի նախագահը նախ ընդգծեց կառավարութեան կատարած աշխատանքը եւ քաջալերեց ներդրումները: Դրամը, ըսաւ 18 ամիսէ ի վեր կայուն է: Պէտք է Հայաստան երթալ, աշխատիլ, դրամ շահիլ եւ շահեցնել: Պայմանները լրացուած են, տնտեսական մթնոլորտը դրական է: Կեդրոնական դրամատունը իր դերը կը կատարէ: Միջազգային դրամատուները կ'ուսումնասիրեն իրենց մուտքը Հայաստան: Պէտք է հաւատալ Հայաստանի ապագային որ կրնայ դառնալ փոխադրութեան եւ անցքի երկիր մը, ֆինանսական կեդրոն մը:

Վերջին միջամտողը եղաւ Ժ. Փամուքճեան, որ մասնագէտ է ՀԱՊ-ի երկիրներու տնտեսութեան: Շեշտեց Հայաստանի կարողութիւնները, իր բարձր թեքնոլոժին եւ ներշնչած վստահութիւնը միջազգային երկիրներուն: ՀԱՊ-ի երկիրներուն մէջ, Հայաստանն է որ ստացած է միջազգային հաստատութիւններէն ամէնէն կարեւոր գումարները:

Ռոժէ Գույումճեան ներկայացուց «Յոյս Հայաստանի Համար» Միութեան գործունէութիւնը՝ երախաներու (500) խնամակալութիւն, բժշկական օգնութիւն, արհեստանոցներու աշխատանքներ, արհեստներու աշակերտութիւն, արհեստագիտական կազմութիւն եւ որպէս յառաջիկայի ծրագիր՝ հաւաքածութիւն եւ հաւկիթաբուծութիւն:

Ձեռնարկին եզրափակիչ խօսքը ըրաւ՝ վեր. Ժոէլ Միքայէլեան: Վեր. Ժաք Յակոբեանի փառաբանական աղօթքով եւ վեր. Ժ. Տապպոյի «Հայր Մեր»ով, որ ներկաներ եւս երգեցին, վերջ գտաւ երեկոյթը:

***

«Յոյս Հայաստանի Համար» Միութիւնը ձեռնարկէն անդին կատարեց քարոզչական մեծ աշխատանք՝ մեծ որմազդներով, թերթերով եւ հեռատեսիլով: Ասոր համար ունեցաւ նիւթական լայն օժանդակութիւնը Պուշ - տիւ - Ռոն նահանգի ընդհանուր խորհուրդին:

***

Օրուան հիւրերը, Միութեան անդամներ, հրաւիրեալներ «Անի» Մշակութային Կեդրոնի մէջ համախմբուեցան սիրոյ սեղանի մը շուրջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆԻՆ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Յունուար 22-ին, Պուէնոս-Այրէս ժամանեց Ֆութպոլի Հայաստանի հաւաքականը, հովանաւորութեամբ՝ «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Հոգաբարձուներու Խորհուրդի անդամ եւ Քորփորաչիոն Մուլթիմետիոս Ամերիքայի նախագահ Էտուարտօ Էօրնէքեանին:

Հազիւ ժամանած, խումբը տեղափոխուեցաւ Նեքոչէա ծովեզերեայ քաղաքը, ուր Արժանթինի բարձրագոյն դասակարգի տարբեր խումբեր կը նախապատրաստուին յառաջիկայ ախոյենութեան: Հոն տեղի ունեցան երկու մրցումներ: Առաջինին՝ Յունուար 25, Հայաստան 2 -- 1 արդիւնքով յաղթեց Լանուսին, հաճելի տպաւորութիւն ձգելով իր արագ ու կարգապահ խաղով (կոլերը՝ Վարազդատ եւ Արսէն Աւետիսեան):

Յունուար 29-ին, Հայաստան 2 -- 1 պարտուեցաւ Էսթուտիանթէսէն: Թէեւ առաջին կիսախաղի աւարտին Արսէն Աւետիսեան յաջողած էր հաշիւը բանալ, Բ. կիսախաղին տեղական խումբը լայն յարձակումի անցաւ եւ վերջին վայրկեանին յաղթանակը տարաւ:

Պէտք է նշել, որ առաջին երկու խաղերուն Հայրենի մարզիկներու քիչ մը շատ ուժեղ խաղարկութիւնը երբեմն սահմանները անցաւ եւ խումբին երեք փոխարինումներ արժեց (Համլէթ Մխիթարեան՝ Լանուսի դէմ, Վարդանեան ու Գրպաշեան՝ Էսթուտիանթէսի դէմ):

Փետրուար 1-ին, Պուէնոս-Այրէսի մէջ, Հայաստանի հակառակորդը եղաւ Պոքա Ճունիորս՝ երկրի հաւանաբար ամէնէն ժողովրդական խումբը, որուն շարքերուն մաս կը կազմէ աշխարհահռչակ Տիէկօ Մարատոնա: Պոքա հաշիւը բացաւ 6-րդ վայրկեանին, բայց Հայաստանցիները ինքնավստահ խաղացին եւ Բ. կիսախաղի 9-րդ վայրկեանին, Արթուր Պետրոսեան վերջնական հաւասարութիւնը հաստատեց:

Մրցումները ուղղակի հեռասփռուեցան «Ամերիքա 2» կայանէն, ինչ որ յաւելեալ քարոզչութեան ազդակ եղաւ թէ՛ խումբին եւ թէ Հայութեան համար: Վերջին խաղին ամբողջ հասոյթը «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամին տրամադրուեցաւ:

Յունուար 30-ին, ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ «Հայ Կեդրոն» սրահին մէջ, շուրջ 200 հոգիի ներկայութեամբ: Խօսք առին Թեմիս առաջնորդ Գիսակ Եպիսկ. Մուրատեան, Արժանթինի մօտ Հայաստանի դեսպան տոքթ. Վահան Տէր-Ղեւոնդեան եւ Ֆութպոլի Հայաստանի դաշնակցութեան նախագահ Արմենակ Սարգսեան, որ յայտնեց, թէ անոր պատուոյ անդամի կոչումին արժանացած են ՊՊ. Էտուարտօ Էօրնէքեան, Էտուարտօ Սեֆէրեան (որ 1989-ին հովանաւորած էր Երեւանի Արարատի շրջապտոյտը) եւ Նշան Տէվէճեան («Փումա»յի ներկայացուցիչ Արժանթինի մէջ, որ իր հովանաւորութեան տակ առած է հաւաքականը):

Փետրուար 2-ին, հայրենի հաւաքականը մեկնեցաւ Ուրուկուայ, ուր 2 մրցումներ ունեցաւ երկրի կարեւորագոյն խումբերուն հետ՝ Փենիարոլ և Նասիոնալ, որոնք պարտութեամբ վերջացան: Փետրուար 4-ին, Մալտոնատոյի մէջ, Փենիարոլ 2--1, իսկ երկու օր ետք, Մոնթեվիտէօ, Նասիոնալ 3--0 յաղթեցին: Եօթը օրուան մէջ չորս մրցումներու պարտադրանքը պէտք է ազդած ըլլայ հաւաքականին վրայ, որ Հայաստան վերադարձաւ Փետրուար 7-ին: Ամէն պարագայի մէջ, խումբը ուշագրաւ փորձառութիւն մը ունեցաւ, իսկ Ֆութպոլի մոլի սիրահար երկու երկիրներու Հայութեան համար՝ անկախ Հայաստանի հաւաքականը առաջին անգամ ուղղակի տեսնելու պատեհութիւն մը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

այսպիսի դէպքեր կրնան պատահիլ: Յիշեց «Թրքերէն խօսէ» արշաւը, Էտիրնէի Հրեաներուն ու Յոյներուն դէմ ի գործ դրուած ճնշումները, քսան դասակարգի զինուորահաւաքի հարցը, ունեւորութեան տուրքը, Սեպտեմբեր 6 - 7-ի դէպքերը, Կիպրոսի հարցի ընթացքին Թուրքիայէ Հելլէններու արտաքսումը, Թրքահպատակ Յոյներու ալ հեռացումը, Նէվէ Շալոմ սինակոկի պայթումը: Յանցագործները բնաւ չձերբակալուեցան: Քաղաքական դրութիւն մըն՝ որ իր երեսփոխանները Քիւրտ եմ ըսած ըլլալնուն համար դուրս կը նետէ, ալ դեռ ինչեր կրնայ ընել միւս փոքրամասնութիւններուն: Ելտա պատմեց դրուագ մը ուր երկու հոգի կը բարեկամանան, ի վերջոյ մէկը կ'ըսէ որ հայ է, միւսն ալ անմիջապէս «քաւ լիցի» կը պատասխանէ:

Հանդիսավարը յիշեցուց որ այսպիսի ցեղապաշտութիւն ամէն երկրի մէջ կայ: Ցեղապաշտութիւնը տարածուն ամօթ մը դարձած է մեր դարաշրջանին համար: Իսկ Ելտա ըսաւ որ ցեղապաշտութիւնը յանցանք պէտք է նկատուի:

Մարկոսեան իր կարգին ըսաւ որ իրականութեան մէջ Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարութիւն չկայ: Իշխանութիւններու ուզածը կրնաս ըսել, բայց հակառակը չես կրնար ըսել: Մտածումը յանցանք է: Երեսփոխանները պէտք չէր որ դուրս նետուէին Խորհրդարանէն: Ասիկա Խորհրդարանի կողմէ Խորհրդարանին դէմ կատարուած չարիք մըն է: Ո՞ւր պիտի խօսուին այս նիւթերը, եթէ ոչ Խորհրդարանի մէջ: Անցեալները կարեւոր անձ մը կը ցուէր որ Յոյներուն թիւը պակսեցաւ այս երկրին մէջ ու սակարկութեան խաղաքարտ չմնաց: Այսինքն Յոյները պատանդ մըն են երկրին մէջ:

Ելտա յիշեց փոքրամասնական վարժարաններու դժուարութիւնները եւ ըսաւ որ հայ աշակերտը իր հայկական վարժարանին անունն անգամ կը խրտչի ըսելու: Պատմեց նախկին կրթական տնօրէն Նաճի Էրտօյի պատմութիւնը եւ յիշեցուց որ օր մը այս անձը Հայ տնօրէնները ու փոխ - տնօրէնները հաւաքեց եւ հայ տնօրէններուն առջեւ Թուրք փոխ - տնօրէններուն ըսաւ. «Դուք այս դպրոցներուն մէջ մեր աչքերն ու ականջներն էք»: Ուրեմն փոխ - տնօրէնները Թուրք ըլլալնուն համար աւելի ուժեղ են, քան բուն իսկ Հայ տնօրէնները: Մարկոսեան եւս վկայեց թէ տնօրէնները դադրեցան իրական տնօրէններ նկատուելէ:

Ըրֆաթ Պալի յիշեցուց որ վերջին ընտրութիւններու ընթացքին Հրեայ երեսփոխան մը ընտրուեցաւ: Ասիկա դրական զարգացում մըն է: Պէտք է որ միւսներէն ալ երեսփոխան դուրս գայ: Ասոնք իրենց համայնքներուն հարցերուն տէր պէտք է կանգնին:

Ընդհանրապէս այս նիւթերու շուրջ ընթացած այս ազատ սաւլիսի վերջաւորութեան հանդիսավարը ըսաւ որ օգտակար սաւլիս մը կատարուած էր եւ անմաղթեց որ փոքրամասնութիւնները աւելի յաճախ պարտականութիւն ստանձնեն երկրին քաղաքական կեանքին մէջ ու բերեն նոր գոյն մը, նոր փայլ մը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Զաւէն Միլտոնեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են «Յառաջ»ի բարգաւաճման. — Տիկին Լիւսի Միլտոնեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Միլտոնեան 300-ական Ֆր., Տիկին Խօժէնի Յովսէփեան 250 Ֆր.:

OFFRE D'EMPLOI

l'École TEBROTZASSÈRE

RECHERCHE

SON DIRECTEUR ADMINISTRATIF

BAC + 4

Sérieuses références exigées.

Envoyer lettre de motivation et C.V. avec photo au journal qui transmettra.

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS organise au profit de ses œuvres

un

bazar de charité

dans la salle polyvalente, 13, rue du Perche, Paris IIIe

— Le dimanche 25 Février, de 12h30 à 15h.

- Plats cuisinés orientaux, à emporter ou à consommer sur place;
- Livres, disques, cassettes, artisanat arméniens;
- Parfumerie, bijouterie, mode, arts ménagers...

Merci d'avance à tous ceux qui contribueront à la réussite de cette vente :

- En offrant de quoi garnir nos comptoirs;
- En venant avec beaucoup d'amis pour déguster et acheter.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական ժողովի աշխարհական անդամներուն պաշտօնավարութեան 4 տարուան շրջանը իր մօտոյ կը հասնի իր լրումին:

Ներկայացուցչական ժողովի աշխարհական նոր անդամներուն ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 12, 1996, Կիրակի օր:

Որպէսզի Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կարողանան քուէարկութեան մասնակցիլ՝ ընտրել կամ ընտրուիլ, պարտաւոր են իրենց 1996-ի եւ յետնեալ տարիներու անդամավճարները վճարած ըլլալ ամէնէն ուշ մինչեւ Երկուշաբթի, 1996 Մարտ 25-ը ներառեալ (Նամակատան կնիքը պիտի հաստատէ առաքման թուականը):

Անդամներէն անոնք որոնք պիտի փափաքին թեկնածու ներկայանալ, պարտին իրենց գրաւոր թեկնածութիւնը կրկնակի ապահովագրեալ փոստով ուղարկած ըլլալ հետեւեալ հասցէին՝

L'Eglise Arménienne de Paris
à l'attention du Comité Electoral
15, rue Jean-Goujon,
75008 PARIS

ամէնէն ուշ մինչեւ Շաբաթ, 1996, Մարտ 30-ը ներառեալ (Նամակատան կնիքը պիտի հաստատէ առաքման թուականը):

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R.C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

L'ASSOCIATION NATIONALE DES ANCIENS COMBATTANTS ARMENIENS

ET

L'INSTITUT ARMENIEN DE FRANCE

vous convient à venir nombreux rendre

un HOMMAGE

AUX ARMENIENS MORTS POUR LA FRANCE

lors du

Ravivage de la Flamme

DU SOLDAT INCONNU

le Mardi 20 Février à 18 h précises

en présence de M. *V. TCHITETCHIAN*
Ambassadeur d'Arménie en France

et des autorités françaises et étrangères.

Point de rencontre : *Directement sous l'Arc de Triomphe.*

Les Associations pourront déposer en leur nom une gerbe de fleurs.

U. G. A. B.

DANS LE CADRE
DU 90EME ANNIVERSAIRE
DE L'UGAB

l'Union locale
SAINT-CHAMOND — SAINT-ETIENNE

organise

le **TOURNOI SPORTIF AMICAL**
« VARTANANK »

BASKET-FOOT-VOLLEY

le Samedi 24 Février
et le Dimanche 25 Février

à la Halle des Sports
« *Ennemond - Richard* »
11 ter, Bd Ennemond Richard
(derrière la Gare de St-Chamond, direction la Valette)

le Samedi 24 à partir de 14 heures,
le Dimanche 25 à partir de 12 heures

SOIREE DANSANTE

le Samedi 24 Février à partir de 22h
à la salle de la Paroisse Arménienne de St-Etienne
7, rue Bernard Palissy
(quartier de St-François)

DATE A RETENIR

GALA DE CHANTS ET DANSES ARMENIENS au profit de la Construction de l'Ecole de Yegheknout, organisé par l'U.C.F.A.F. et la J.A.F. d'Issy-les-Moulineaux, Dimanche 24 Mars à 15 heures.

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 21, Գ. օր Մեծի Պահոց:

Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 23, Ե. օր Մեծի Պահոց Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 19-ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 21, ժամը 17-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 21, ժամը 17.30-ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ,

Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՑ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետր. 23, ժամը 17.30-ին, Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս-Բարթուղիմէոս եկեղեցւոյ մէջ:

Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 23, ժամը 17-ին արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. —

Հայկուհի Շալճեանի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան, Տիկին Տ. Վարպետեան, Օր. Վ. Պօյաճեան 200-ական Ֆր.:

Զաւէն Միլտոնեանի յիշատակին՝ Տիկին Լիւսի Միլտոնեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Միլտոնեան 300-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Պօղոսեան 200 Ֆր., Օր. Մարի Պէրպէրեան 100 Ֆր.:

Ժիւլիէթ Սահակեանի յիշատակին՝ Ճառայեան ընտանիք 200 Ֆր.:

Նազարէթեանի յիշատակին՝ Սոնիա եւ Րաֆֆի Փիլիկեան 200 Ֆր., Հրանտ Արսլանեան 100 Ֆր.:

Աբգար Թերզեանի յիշատակին՝ Օր. Մարի Պէրպէրեան 100 Ֆր.:

Օր. Սաթենիկ Դաւլաքեան 200 Ֆր.:

Dans le cadre des manifestations du **65ème Anniversaire** de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ
PAQUES A JERUSALEM

Accompagné par le R. P. ZADIK AVEDIKIAN

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril
(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
— Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille via Paris;
— Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
— Le logement Hôtel **Renaissance** à Jérusalem (4 étoiles 1ère classe en chambre double);
— Pension complète
— Les excursions et visites en autocar de luxe
— Assurance obligatoire.

Supplément chambre individuelle + 1350 Frs

S'inscrire avant le 20 Février — Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE

ATTENTION : Validité de Passeport minimum 6 mois.

Renseignements et inscriptions :

Tél. : 42 03 05 63 ou **91 77 84 70**

Visites : Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vierge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers.

Couvent Arménien St-Jacques. Rencontre avec le Patriarche Arménien de Jérusalem Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

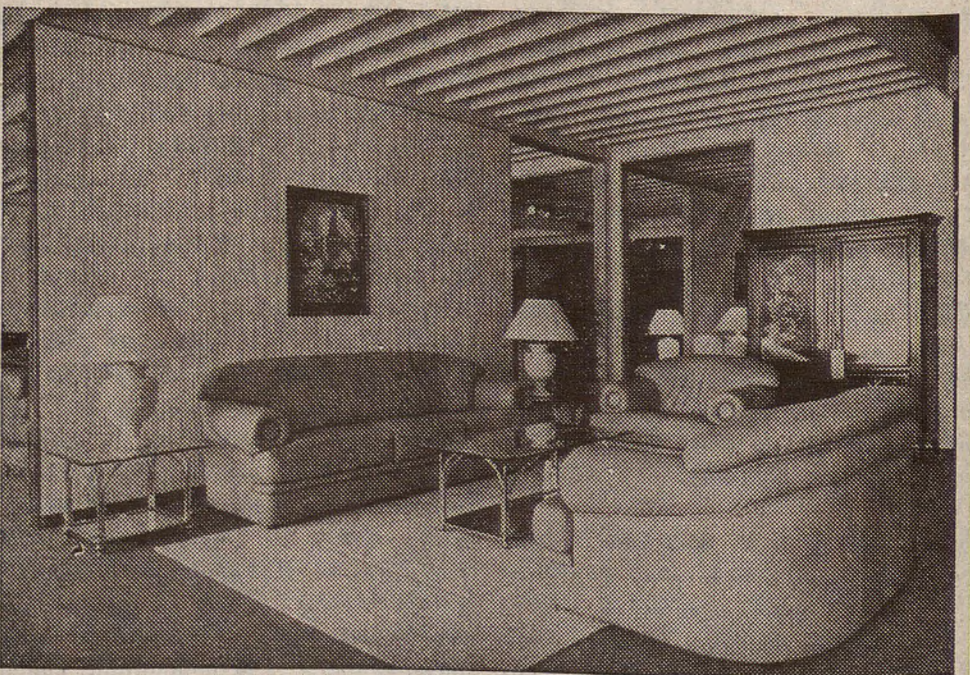

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
MARDI
20 FEVRIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.792 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.792

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼՈՆՏՈՆԷՆ ԱԼԺԷ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ՀԱՆԴԱՐՏԻՐ

Կիրակի, Փետրուար 18, իրիկուն, դըժբախտ միաժամանակ, ահաբեկչական երկու արարքներ տեղի կ'ունենային Լոնտոն եւ Ալժէ:

Լոնտոն, արդէն, Շաբաթ մըն է խուճապի մատնուած էր եւ քանի մը անգամ ռումբեր խայթատուած էին, ԻՐԱ.-ն նախապէս լուր տուած ըլլալով: Այս անգամ, սակայն, ռումբը կը պայթէր Լոնտոնի մէկ հանրակառքին մէջ, Փիքատիլլիի մօտ, ժամը 22.30-ին: Առաջին հաշուեկշիռը մը համաձայն մէկ մեռեալ եւ ինը վիրաւորներ կային (3-րդ՝ ծանր):

Արարքը, ԻՐԱ.-ին կը վերագրուի, թէեւ նկատի կ'առնուի նաեւ որ չի համապատասխաներ իր մեթոտին: Արդարեւ, ԻՐԱ. նախապէս տեղեկացնելու սովորութիւն ունի: Հաւանական կը նկատուի որ ռումբը հոդ պէտք չէ պայթէր եւ փոխադրութեան ատեն է որ արկածով պայթած է:

Ալժէի մօտ ալ, նաեւ Կիրակի իրիկուն, մինչ Ռամազանի վերջաւորութեան տօները կը պատրաստուէին, երկու Թակարդ կառքեր կը պայթէին: 12 մեռեալ եւ 22 վիրաւորներ կային:

Ալժերիոյ կառավարութիւնը կը վերջնէր թէեւ լուսարդելը զոր հաստատած էր երեք տարի առաջ, կէս գիշերէն առաւօտեան 4, 7 նահանգներու մէջ, ապա նաեւ երեք ուրիշներու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԷՐՎԷ ՊԱԶԷՆ, Ֆրանսայի ամէնէն ծանօթ եւ յանդուգն գրագէտներէն մէկը, մեռաւ Փետրուար 17-ին, 85 տարեկանին, ուղեղային տագնապի հետեւանքով: Իր համբաւը ծնաւ մանաւանդ՝ Վիփէռ օ փուէն վէպով ուր կը պատմէր իր դժբախտ մանկութիւնը, Ֆոլքլոշ մկրտուած մօր մը ձեռքը (այդ մօր դերը խաղցած է Ալիս Սափրիչ հեռատեսիլի համար պատրաստուած ժապաւէնի մը մէջ): Աւելի ուշ, ինք պիտի խոստովանէր. — «Հայրս կը սիրէի, չէի գնահատեր: Ճիշդ հակառակն էր մօրս համար, կը գնահատէի իր նկարագիրը, իր ուժը, բայց՝ չէի սիրեր»: Ունի, անշուշտ, բազմաթիւ այլ գործեր ինչպէս՝ «Լա մոռ տիւ փըթի շըվալ», «Լէվ քուա է մառշ», «Քի ժ'օզ էմէ», «Լը մաթրիմուան» եւլն. եւլն.: Հեղինակ է աւելի քան 50 հատորներու: Նախագահն էր Կոնքուռ ակադեմիային, բայց, «Վիփէռ օ փուէն»ով չէր կրցած մրցանակին արժանանալ, Գուէթ մերժած էր ձայնը տալ, բացադանչելով՝ «Սիտոյի աղջիկը չի կրնար իր ձայնը տալ Ֆոլքլոշի տըղուն»: Ամուսնացած էր քանի մը անգամ, իր վերջին զաւակը հազիւ 10 տարեկան է:

ԵԼՄԱԶ այնքան ալ տրամադիր չէ կառավարութիւն մը կազմելու Ռեֆահի հետ գործակցելով: Կիրակի օր, Փետրուար 18-ին, կը պահանջէր որ առանձին կազմէ կառավարութիւնը եւ Էրպաքան (Ռեֆահ) դուրսէն զօրավիգ ըլլայ: Ամբողջ շաբաթը, երկու կուսակցութիւնները (Մայր Հայրենիք եւ Ռեֆահ) բանակցութիւններ տարած էին եւ կը սպասուէր որ Կիրակի օր համախմբումի կառավարութեան մը կազմութեան լուրը տրուի: Համաձայնութիւնը կը նախատեսէր որ ամէն մէկ պարագլուխ (Ելմազ եւ Էրպաքան) հերթականութեամբ վարեն նախարարապետի պաշտօնը: Ռեֆահի մասնակցութիւնն է որ դիւրին չէր, քանի Էրպաքանի կուսակցութիւնը բացէ ի բաց խնդրոյ առարկայ կ'ընէ աշխարհականութեան հարցը որ արձանագրուած է Սահմանադրութեան մէջ եւ դէպի Եւրոպա հակումը: ԱՆԱՓ-ի (Մայր Հայրենիք) 20 երեսփոխաններ արդէն, որ կուսակցութեան յառաջդիմական թեւը կը կազմեն, դէմ են այդ համախմբումին: Կանանց կազմակերպութիւններն ալ դէմ արտայայտուած են՝ «Միջին Դարու եւ Շարիայի ներկայացուցիչներու ներկայութեան քեմալական հանրապետութեան աշխարհական կառավարութեան մէջ»: Բանակն ու մեծամասնութիւնն ալ մերժումի ճակատին յենարանները կը կազմեն: Միլլիյէթ կը խորագրէր՝ «Լաւ մտածէ՛ Մեսութ (իմա՝ Ելմազ)»: «Երկիրը մի՛ ծախեր իսլամապաշտներուն, նախարարապետ ըլլալու համար» կը գրէր Սապահ:

ՀԱՐԱՒ-ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Ֆրանսայի շըրջանը (Փիրէնեան լեռներ) թեթեւ երկրաշարժ մը պատահած է Կիրակի, Փետրուար 18-ին, 5,6 աստիճան զօրութեամբ Ռիխթէրի վրայ: Վնասները միայն նիւթական են, բայց, շրջանը, Փերփինեանէն սկսեալ խուճապի մատնուած է եւ բնակիչները փողոց իջած են: Ցնցումը պատահած է առաւօտեան ժամը 2.46-ին:

ՀՌՈՄԻ մէջ, սերպ, խրուաթ եւ պոսնիացի նախագահները կրկին համաձայնութեան եկան, խաղաղութեան գործընթացը շարունակելու համար: Ամերիկացի միջնորդը՝ Արտաքին փոխ-նախարար Ռ. Հոլպրուք գոհ է, կ'ըսէ թէ «տագնապին առաջքն առինք»: Թուճման (Խըրուաթ), Միլոսեւիչ (Սերպ) եւ Իզէթպեկովիչ (Պոսնիացի) յանձնառութիւններ առին կարգ մը փափուկ կէտերու շուրջ, ինչպէս՝ Մոսթարի (պոսնիական քաղաք) վերամիացումը եւ սերպ ոստիկաններու ներկայութիւնը Սարայեւօ: Այսքանը չի բաւեր, սակայն, առաջքն առնելու համար Սերպերու գաղթին, որոնք նաեւ դերեզմանները կը փորեն իրենց հետ տանելու համար նաեւ մեռելները:

ՓՈՐԹՕ — ՎԵՔԻՈՅԻ մէջ (Գորսիքա) ազգայնական մը եւս սպաննուեցաւ: Կիրակի, Փետրուար 18-ին է որ Ժան Անտրէանի, Աքոլքա Նացիունալէ Գորսա-յի մէկ գինուորեալը սպաննուած է երբ կը փակէր իր սրճարանը: Ծանօթ էր որպէս մտերիմը Աքոլքա Նացիունալէ-ի պարագլուխին: Շարժումը կը պայքարի կղզիին ինքնորոշման համար:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ (Ազգ. Ժողով եւ Ծերակոյտ) համագումարը տեղի կ'ունենար Վէրսայլ Փետրուար 19-ին: Երեսփոխաններն ու ծերակուտականները պարտէին վաւերացնել սահմանադրական փոփոխութիւն մը որ Ընկերային Ապահովութիւնը կը դնէ Ազգ. Ժողովի հովանիին տակ, այլ խօսքով, մաս կը կազմէ պետական պիւտճէին: Ընկերվարականները դէմ են, բայց, մեծամասնութիւնը ապահովուած էր:

Շ. ՓԷՐԷՍ մահուան սպառնալիքներ կը ստանայ ծայրայեղ Հրեաներու կողմէ: Աղջիկը խոստովանած է որ իրեն դէմ ալ սպառնալիքներ եղած են:

ՄԵՆՏԷՍ-ՖՐԱՆՍԻ այրին Ապու-Տապի գացած է եւ իր զօրակցութիւնը յայտնելու համար Սարահ Պալապականի հետ (այն աղջնակը որ նախ մահուան դատապարտուած էր զինք բռնաբարող գործատէրը սպաննած ըլլալուն համար) ինք ալ լախտի 20 հարուած ստացած է: Կ'ըսէ թէ ցաւը սաստիկ չէ, այլ արարքը՝ նուաստացուցիչ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌԱԾՆԵՐԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱՎՐԷՊ ՉԵՆ...

Մեծամօրի աթոմակայանին վերաբացումը «Հայկական»ին հանդէպ իրենց սովորական անտարբերութենէն զգալի բացառութիւն մը ընել տուաւ ֆրանսական լրատուներու: Յատկապէս հեռատեսիլի կայաններ քանիցս դժգոհութեան յայտնի շեշտով անդրադարձան անոր անպատեհութիւններուն, վտանգներուն: Ըսուեցաւ որ Չեռնոբիլի օրինակը ապահովութիւն ունենալու ոչ մէկ պատճառ ձգած էր խորհրդային այս կարգի կառոյցներու վրայ: Կրկին ու կրկին յիշուեցաւ Հայաստանի երկրաշարժի գօտիի հանգամանքը, եւայլն:

Այս «մտահոգութիւն»ներուն մէջ անտեսուեցաւ այն կարեւոր տուեալը թէ Մեծամօրը կրկին գործարկելու որոշում տրուած էր անհրաժեշտ նորոգութիւնները ընելէ, ապահովութեան հրամայականները յարգելէ ու այդ բոլորը նաեւ ֆրանսական մասնագէտ կազմի մը քննութենէն անցընելէ, անոր վաւերացումը ունենալէ ետք: Այս մանրամասնութիւնները հազուադէպօրէն միայն յիշուեցան, սանկ հարեւանցի կերպով:

Պէտք է ըսել որ ֆրանսական լրատուներու այս «հոգածութիւնը» հազարաւոր քիլոմեթր հեռուն գտնուող Հայաստանի, անոր բնապահութեան եւ ժողովուրդին առողջութեան մասին, ա՛լ մասնաւոր հակազդեցութիւն չպատճառեց հայ գաղութին: Ընդվզողներ գրեթէ չեղան: Այնքա՛ն յստակ էր Մեծամօրի պատբուակով բանաձեւուած դժգոհութեան մեկնակէտը: Առաջին անգամն ալ չէր որ քաղաքականը տարբեր դիմակով կը ներկայանար, այլեւս շատ յայտնի ճամբաներէ անցնելով: Մեծ երկիրները ունէին իրենց շահերը որոնցմէ էր օրինակ՝ կրօնամոլութեան, յետադիմութեան պատւար ներկայացուած Թուրքիոյ մը զօրակցութիւնը, եւրոպացի ըլլալու անոր ջանքերուն տրուած նեցուկը:

Առանց քաղաքական ազդակին թերեւս այնքան աներնական չնկատուէին աթոմակայանի մը առընչուած մտահոգութիւններ, դժգոհութիւններ: Հակառակ գիտական ամէն յառաջդիմութեան ու հակակշռի ամէն տեսակ միջոցներու, աթոմը իր անսահման բարիքներուն հետ մարդկային ուշադրութենէն վրիպելու շատ ու շատ ձեւեր ունի որոնց տակաւին ամբողջովին չէ տիրապետած յայտնապէս մարդկային միտքը:

Ան կրնայ ամէնէն ապահով կարծուած տեղ մը ու ամէնէն անսպասելի պահու մը վրիպիլ անթերի նկատուած հակակշիռներէ, փշուր փշուր ընելով ինքնավստահութեան բոլոր պատնէշները: Այդպէս եղաւ Լա Հակի պարագան ուր յայտնուեցաւ աթոմական վառելանիւթի զտումի կեդրոնէն ապականիչ կարեւոր արտածորում մը: Կեդրոնին պատասխանատուները կը հերքեն, իսկ բնապահները կը պնդեն թէ վարակուած ջուրի պաշարներ, հողաշերտեր կան:

Պէտք է զգուշութեամբ վարուիլ աթոմին հետ. ան կրնայ վտանգաւոր ըլլալ որեւէ պահու. աղէտի մը սպառնալիքը բերելով, կամ պարզապէս յիշեցնելով առածը որ կ'ըսէ. *Նախ աչքիդ գերանը, ապա միայն դրացիին աչքին շիւղը...*:

Թ. ԱՐՓԻ

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 16 / 19)

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՄԱՍԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ամերիկեան շրջապտոյտին պաշտօնական հանդիպումները վերջ գտած են Միացեալ - Նահանգներու Արեւմտեան Թեմի այցելութիւններով: Ներկայիս ան կը շարունակէ իր այցելութիւնը Միացեալ - Նահանգներ, ոչ պաշտօնական ձեւով: Նախքան Մայր Աթոռ վերադառնալը, Գարեգին Ա. կրկին պիտի երթայ Նիւ - Եորք, տեսակցելու համար ՄԱԿ-ի Ընդհ. քարտուղար Պուտրոս - Ղալիի հետ:

***

ՀԱՅ ԸՄԲԻՇՆԵՐՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Սոֆիա տեղի ունեցած «Պետրով» միջազգային մրցաշարքին, յունահռոմէական ոճի հայ ըմբիշները ընդհանուր առմամբ յաջող ելոյթներ ունեցած են: Աւելի քան քսան երկիրներէ հարիւրաւոր մարզիկներու միջեւ Արմէն Նազարեանց (57 քիլոկրամ) նուաճած է ոսկի մետալ, Սամուէլ Մանուկեան (62 քկրմ.) արծաթէ մետալ, ինչպէս նաեւ Արա Աբրահամեան (74 քիլոկրամ), Լեւոն Գեղամեան (82 քիլոկրամ) գերծանր Լ. Պապեան պրոնզէ մետալներ: Բազմաթիւ այլ հայ ըմբիշներ ալ գրաւած են 4-րդ, 5-րդ, 6-րդ դիրքեր: Հայ մարզիկները Սոֆիայէն անցած են Աթէնք, մասնակցելու աւանդական «Ակրոպոլիս» բաժակի խաղերուն:

ԳԱՍՊԱՐՈՎ ՅԱՂԹԵՑ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉԻՆ

Մարդիկ ուրախ են, գոնէ առ այժմ, հաստատելով թէ ամէնէն կատարելագործուած համակարգիչը չի գերազանցեր մարդկային ուղեղը: Այս է գլխաւոր եզրակացութիւնը Գասպարով - Տիփ պլու (ԻՊՄ) ճատրակի մրցումին: Արդարեւ Գասպարով, Փետրուար 17-ին, 2-ի դէմ 4 կէտով յաղթեց համակարգիչին եւ 400 հազար տոլար շահեցաւ: Մրցումը տեղի ունեցաւ Ֆիլատելֆիա: Համակարգիչը կրնար 50-էն 100 միլիոն հարուած հաշուել մէկ վայրկեանի ընթացքին ըստ պայն յղացողներէն մէկուն՝ Շունկ - Իէն - Թան:

Ամէն մարդ չի հիանար սակայն Գասպարովի վրայ, օրինակ սպանացի Թատերագիրը՝ Ֆերնանտօ Առապալ որ, մեծ սիրահար մըն է ճատրակի, գայթակղած է այս «խեղկատակութենէն»: Կ'ըսէ թէ գլխու պտոյտ պատճառող թիւերով շշմեցուցին ամէն մարդ, հաստատելու համար Տիփ պլուի կարողութիւնը: Իրականին մէջ, ըստ Առապալի, ծրագիր մը յղանալու եւ դիրքերու գիտակցութիւնը ունենալու իր կարողութիւնը զերոյի կը հաւասարի: «Այս խաղը իսկական խեղկատակութիւն մըն է» (քանիւլար) կ'ըսէ, աւելցնելով թէ համաշխարհային երիտասարդ Ֆրանսացի վարպետ՝ Էթիէն Պաքրօ աչքերը գոց յաղթած կ'ըլլար այդ մեքենային:

Ի դէպ, «Ֆիկարօ», Յունուար 19-ին երկու անգամ ռուս կը մկրտէր Գասպարովը, որ ինչպէս ծանօթ է հայ մօրմէ եւ հրեայ հօրմէ ծնած է:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ֆ. դասակարգի մրցումներու շարքին, Վալանս իր դաշտին վրայ 0 - 0 հաւասար արդիւնք մը արձանագրեց Ամիէնի հետ: Այժմ 15-րդ դիրքի վրայ է 31 կէտով:

Գլուխը անցաւ սակայն Մարսէյլ 52 կէտով, պարտութեան մատնելէ ետք, իր դաշտին վրայ պարագլուխը՝ Գան 0-ի դէմ 1 կէտով: Գան այլեւս երկրորդ է 51 կէտով:

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵՓԱԿԻ ՄԸ ՓՈՐՁՈՎ

ԱՆԳԼԵՐԷՆ ՀԱՏՈՐՆԵՐ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Անցնող տարուան Սփիւռքի գրահրատարակչական հաշուեփակը կատարելու մեր մէկ բաղձանքը համեստ փորձ մը առաջնորդեց մեզ, պարզելով հետաքրքրական եւ անսպասելի իրողութիւն մը:

Արդարեւ, ուրախալի էր վերահասու ըլլալ, որ Պէյրութէն Թեհրան, Պոլիս, Լոս - Անճըլըս եւ այլուր, հայերէն նորատիպ գիրքերու գունագեղ անունները կողքին՝ 1995-ի ընթացքին լոյսին եկած էին նաեւ բաւական մեծ թիւով անգլերէն որակաւոր հատորներ ալ, ամբողջովին հայկական նիւթեր շօշափող կամ հայութեան հետ աղերս ունեցող:

Մեր պատրաստած ցանկը պակասաւոր էր սակայն: Գիտակից էինք թէ գրկուած կը մնանք արտաշխարհի հրատարակչական նորութիւններուն հետ օր - աւուր քայլ պահելու կարելիութենէն, որ տեսակ մը «mission impossible» է անշուշտ...,

Բախտը ժպտեցաւ մեզի ու հաճելի զուգադիպութեամբ մը, ճիշդ ա՛յս հարցին է որ եկաւ անդրադառնալ, վերջերս, Պոսթընի Հայագիտական Ուսմանց եւ Հետազօտութիւններու Ազգային Ընկերակցութեան (ծանօթ՝ NAASR անունով, հիմնուած 1955-ին) մէկ տեղեկագիրը, ուրկէ կը պարզուէր թէ անցնող տարուան ընթացքին Միացեալ - Նահանգներու եւ արտասահմանեան տարբեր երկիրներու կարեւոր հրատարակչատուներէն լոյսին եկած էին հայկական հարցեր շօշափող 75 անգլերէն հատորներ...: Պատկառելի թիւ մը, ահաւասիկ, որ քարոզչական իմաստով Սփիւռքի սահմանուած անփոխարինելի դերակատարութեան ամէնէն էական բնագաւառներէն մին է անկասկած, որ անշմար կը մնայ յաճախ, անարդարօրէն:

Մեր ժողովուրդին պատմական անցեալը, մշակութային -- քաղաքակրթական հարստութիւններն ու հոգեւոր արժէքները անգլիախօս ստուար հասարակութեան մը ծանօթացնելու անհրաժեշտ ճիգին մէջ՝ գրահրատարակչական նախաձեռնութիւնները տակաւին կը յամենան պահել իրենց ներգործօն ազդեցութիւնը, հակառակ ձայն - հեռատեսիլի ճնշիչ տիրապետութեան, արեւմտեան թէ արեւելեան կողմն աշխարհի, հաւասարապէս: Բարեբախտաբար, մտաւորական խաւն ու ընթերցանութեան վարժ փոքրամասնութիւն մը կը շարունակէ կառչած մնալ Գիրին (գիրք կամ թերթ), հոն գտնելով իր հետաքրքրութիւններուն գոհացում տուող խակական ամփոփը: Առաւելաբար սեղմ բայց ընտրանի շրջանակի մըն է ուղղուած, ուրեմն, հայկական օտարալեզու (այս պարագային՝ անգլերէն) հրատարակութեանց ներկայ խայտաբղէտ շարքը, որուն կարգ մը անունները կ'արձանագրենք ստորեւ, նախ գաղափար մը տալու համար հետաքրքիր ընթերցողին, բայց միաժամանակ չեշտելու նման հրատարակութեանց բերելիք շօշափելի ներդրումը՝ այլ ժողովուրդներու հետ քաղաքա - մշակութային «կամուրջ»ներ հաստատելու հայութեան մերօրեայ ջանքերուն:

***

1995-ին լոյսին բերուած անգլերէն նորատիպ հատորներու շարքին մէջ ուշագրաւ ներկայութիւն մը կը մատնեն յատկապէս պատմագրական գիրքերը, որոնց գլուխը կը հանդիսանան ամերիկահայ հմուտ պատմաբան փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննիսեանի «The Republic of Armenia» աշխատասիրութեան եզրափակիչ 3-րդ եւ 4-րդ հատորները, լոյս տեսած՝ Գալիֆորնիոյ Համալսարանի հրատարակչատունէն: «Լոնտոնէն Սեւր, փետրուար - Օգոստոս, 1920» ու «Մահիկի եւ մանգաղի միջեւ. Բաժանում եւ խորհրդայնացում» ենթախորագրերը կրող այս զոյգ հատորները կուգան փառաւորել փրոֆ. Յովհաննիսեանի 30 տարուան պրպտումները՝ երեւան բերելու Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան գոյառման եւ անկումի (1918 - 1920) ամբողջական պատմութիւնը՝ հայկական, ամերիկեան, անգլիական, ֆրանսական եւ ռուսական անտիպ արխիւներու լայն օգտագործումով: Յիշենք, որ պատմաբանին կոթողային այս աշխատասիրութեան առաջին 2 հատորները հրատարակուած էին Լոս-Անճըլըս, 1971-1979, որոնց վրայ հարկ է աւելցնել «Հայաստան՝ անկախութեան ճամբուն վրայ» (1974) անգլերէն գործը եւս, որ գա՛րձեալ կ'առընչուի միեւնոյն ժամանակաշրջանին ու տեսակ մը 5-րդ լրացուցիչ հատորը կը նկատուի ներկայ ընդարձակ աշխատասիրութեան:

Հայկական Ցեղասպանութեան նուիրուած ուսումնասիրութեանց շարքին՝ շուտով աչքի կը զարնէ ամերիկահայ պատմագէտ (նախկին պոլսահայ) փրոֆէսէօր Վահագն Տատրեանի նոր մէկ գործը՝ «The history of the Armenian Genocide: Ethnic conflict from the Balkans to Anatolia to the Caucasus», 480 էջ, միատեղ լոյս տեսած թէ՛ Անգլիոյ Օքսֆորտ հրատարակչատունէն, թէ՛ Փրովիտէնս (Միացեալ -- Նահանգներ):

Նոյն հեղինակին մէկ այլ աշխատասիրութիւնը, «Հայկական ցեղասպանութեան վաւերագրութիւնը՝ գերմանական եւ աւստրիական աղբիւրներու մէջ» խորագրով (մի՛շտ անգլերէն), արժանացած է առանձնատիպ վերահրատարակութեան մը, լոյս տեսնելէ ետք Ռաթկըրզ համալսարանի (Միացեալ - Նահանգներ) ցեղասպանական հարցերու նուիրուած մասնագիտական հանդէսին մէջ: Փրոֆէսէօր Տատրեան, որ Հայոց Եղեռնին առնչուող անվիճելի փաստեր յայտնագործելու ախոյեան մըն է, հաւասարապէս կը տիրապետէ օսմաներէնի, արդի թրքերէնի, անգլերէնի, ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի:

Ամերիկայի «Արմինիըն Ռիվիու» հանդէսը եւս (Հ. Յ. Դ. հրատարակութիւն, Պոսթըն, 1948-էն ի վեր), իր նախաձեռնած «Միացեալ - Նահանգներու պաշտօնական վաւերաթուղթերը՝ հայկական ցեղասպանութեան մասին» խորագրեալ շարքին Բ. եւ Գ. հատորներուն հրատարակութեամբ, բերած է իր նպաստը՝ Մեծ Ոճիրին ներքին ծալքերուն պարզաբանման ու գիտական վերլուծման թափ առնող ճիգերուն: Ուսումնասիրութեանց այս շարքին առաջինը կը կրէր «The Lower Euphrates» («Ստորին Եփրատը») խորագիրը, մինչ 1995-ին հրապարակուածները կը կոչուին «The Peripheries» («Ծրջապատերը») և «The Central Lands» («Կեդրոնական Հողամասերը»): Շուտով լոյսին կու գայ չորրորդ մը՝ «Non-Consular Reports»: Խղճամիտ եւ գնահատելի նախաձեռնութիւն:

Եղեռնին առնչուող նորատիպ գիրքերու շարքին դեռ կարելի է յիշել Ֆրանսայէն հանրածանօթ պատմաբան Իվ Թեռնոնի «Հայերը - ցեղասպանութեան մը պատմութիւն» (1977) գործին անգլերէն թարգմանութիւնը, լոյս տեսած Միացեալ - Նահանգներ, Ֆիլիփ Մարսդընի «The Crossing Place. A Journay among the Armenians» յուշագրութիւնը (Նիւ-Եորք) եւ Հալէպէն՝ բժիշկ Ռոպէր Ճէպէճեանի հրատարակած «Բռնագաղթի հայ կարաւաններու երթուղիները 1915-ին Սուրիոյ տարածքին» խորագրեալ նկարներու եռալեզու ալպոմը:

Նախաեղեռնեան շրջանին առնչուող գործ մը կը մնայ Ամերիկայէն Անդրանիկ Չէլէպեանի «Յեղափոխական դէմքեր»ը, որուն անգլերէն թարգմանութիւնը կատարած է տոքթոր Արա Աւագեան: Գիրքին մէջ ներկայացուած են Մ. Տամատեանի, Աղբիւր Սերոբի, Հրայր Դժոխքի, Գէորգ Չաւուշի եւ Նիկոլ Դումանի նման դասական հերոսներ: Հարկ է յիշել թերեւս, որ Անդրանիկ Չէլէպեան հեղինակն է «Զօրավար Անդրանիկ եւ Հայ յեղափոխական շարժումը» անուն հայերէն ստուարածաւալ հատորին:

Անցեալ տարի հրատարակուած եւ Քիւրտերու առնչուող հետեւեալ երեք հատորներն ալ մասնակի անդրադարձումներ կը պարունակեն Հայկական Հարցի մասին. --

ա) «A People without a Country: The Kurds and Kurdistan» («Անհայրենիք ժողովուրդ մը· Քիւրտեր եւ Քիւրտիստան»), հեղինակ Ժերար Շալեան, Նիւ - Եորք,

բ) «The Kurdish Tragedy» («Քրտական Ողբերգութիւնը»), հեղինակ՝ Ժերար Շալեան, Լոնտոն:

գ) «The Kurds: A Nation Denied» («Քիւրտերը· ուրացուած ազգ մը»), հեղինակ՝ Տէյվիտ Մըք Տօուլ, լոյս տեսած՝ Լոնտոնի Փոքրամասնութեան Իրաւունքներու Հրատարակչատունէն:

Հայաստանի ներքին առնչուող գիրքերու ցանկէն յիշատակենք Ֆրանսացի գրող Փիէռ Վէրլուիզի «Հայաստան տագնապի մէջ· 1988-ի երկրաշարժը» հատորը, որուն անգլերէն թարգմանութիւնը կատարած է Ամերիկայէն Լեւոն Զօրպաճեան ու զայն լոյս ընծայած՝ Ուէյնի (Միացեալ - Նահանգներ) նահանգային համալսարանի հրատարակչատունէն: Գրքին յառաջաբանը ստորագրած է Ժեռար Շալեան, մասնագէտ մը՝ Միջին - արեւելեան հարցերու:

Երեւանէն Գրիգոր Աւագեանի «Հայաստան եւ Հայերը աշխարհի մէջ» գործին անգլերէն թարգմանութիւնը եւս կ'իյնայ նոյն շրջագօտիին մէջ, քանի հոն վերլուծումի կ'ենթարկուի Հայաստանի պատմա - քաղաքական յարաբերութիւնները դրացի երկիրներու հետ: Անդին, Ճորճ Մուրատեանի (Միացեալ - Նահանգներ) հեղինակած 350 էջնոց փոքր հանրագիտարանը՝ «Armenian Info Text», առձեռն տեղեկատու մըն է Հայերու եւ Հայաստանի մասին՝ Նոյ Նահապետէն մինչեւ ներկայ հանրապետութիւն:

Հայ արուեստին նուիրուած անգլերէն գիրքերու մէջ եւս՝ ուշագրաւ են չորս գործեր: Նախ՝ Հայաստանի Ազգային Պատկերասրահի բազմավաստակ տնօրէն Շահէն Խաչատրեանի գեղատիպ նորագոյն գործը՝ «Armenian Artists of the 19th and 20th Centuries», ուր ներկայացուած են Հայաստանէն թէ Սփիւռքէն 26 հռչակաւոր գեղանկարիչներ, անոնց 192 գունատիպ գործերուն վերարտադրութեամբ: 250 էջնոց այս պատկառելի հատորին մէջ տեղ գտած են, ի շարս այլոց, Էտկար Շահին, Գառզու, Թիւթիւնճեան, Ժանսեմ, Զաքարեան, Սարեան, Մինաս Աւետիսեան:

Իրեն կը յաջորդէ Կորտօն եւ Էլիզապէթ Օրըրի հեղինակած «SARKIS»ը, որ կենդանագիրն է արուեստագէտ -- ուսուցիչ Սարգիս Սարգիսեանի, համբաւուած՝ յատկապէս Տիթրոյթի մէջ: Ուէյնի (Միացեալ--Նահանգներ) նահանգային համալսարանի հրատարակչատունէն լոյս եկած այս գիրքը կը պարունակէ Սարգիսեանէն 36 գունաւոր պաստառներ ու 63 սեւ - ճերմակ նկարազարդումներ:

Մասնագիտական գործ մըն է Տիգրան Թաշճեանի (դասախօս՝ Գալիֆորնիոյ համալսարանին կից Գեղարուեստից վարժարանը) մէկ ուսումնասիրութիւնը՝ ամերիկեան նկարչութեան դերիրապաշտական հակումներուն մասին («Surrealism and the American Avantgarde, 1920 — 1950»), որուն 6 գլուխներէն մին նուիրուած է հայազգի Արշիլ Կորքիի (բուն անունով՝ Ոստանիկ Ատոյեան, 1904 - 1948): Գիրքը հրատարակուած է Նիւ - Եորք:

Հուսկ ապա՝ Հայաստանի Մանկական Պատկերասրահի հիմնադիր - տնօրէն Հենրիկ Իգիթեանի «Gallery Noah's Ark»ը («Նոյեան Տապան պատկերասրահը»), 128 էջ, լոյս տեսած՝ Պէյրութ: Հոն տեղ գտած են գունատիպ վերարտադրութիւններ՝ Երեւանի Արդի Արուեստի Թանգարանի հաւաքածոներէն: Իր տեսակին մէջ եզակի թանգարան մը, հիմնուած նոյնինքն Իգիթեանի կողմէ, 1972-ին:

Ամսթերտամի մէջ (Հոլանտա) լոյս տեսած անգլերէն այլ հատոր մը՝ «Նորագոյն մերձեցումներ միջնադարու հայերէն լեզուին եւ գրականութեան» խորագրով, հայեցքները կը կեդրոնացնէ լեզուաբանական հարցերու վրայ: Գիրքը, որ հաւաքածոյ մըն է ծանօթ հայագէտներու կամ մտաւորականներու յօդուածներէն, հրատարակուած է խմբագրութեամբը Ժ. Ուէյթէնպէրկի:

Գրական բնոյթի գիրքերուն մէջ աչքի կը զարնէ ողբացեալ Յակոբ Կարապենցի պատմուածքներու մէկ ժողովածուն՝ «Return and Tiger» («Վերադարձ եւ վագր») խորագրով, 142 էջ, թարգմանութեամբը Թաթուլ Սոնենց - Փափազեանի, լոյս տեսած՝ Քէյմպրիճ (Մեսեչուսէց): Գանատաբնակ գրող եւ լրագրող Արա Պալիօզեանի «From Plato to Sartre: Wisdom for Armenians» գիրքն ալ (Կլէնտէյլ, 1995, 94 էջ) փիլիսոփայական խոկումներու շարադրանք մըն է, որ կը միտի բացատրել հայ կեանքի հակասական եւ բարդ երեւոյթները, ընթերցողը մղելով «փոխելու հաւաքական մեր ճակատագրին ուղղութիւնը»: Գրական այլ երկ մըն է՝ Հայաստանէն բանաստեղծ Արտեմ Յարութիւնեանի «Letter to Noah and Other Poems»ը, լոյս տեսած՝ Վեհաբր հրատարակչականէն (Միացեալ - Նահանգներ):

Ամերիկահայ յայտնի լրագրող Պէն Պաղտիկեանի վերջին հատորը եւս, մասնակիօրէն կ'առընչուի իր արմատներուն: Գիրքը կը կոչուի «Double vision: Reflections on my Heritage, Life and Profession», ուր կը վերլուծուին ամերիկեան լրագրութեան մութ ու փայլուն երեսները: 50 տարուան լրագրական վաստակի տէր, Պաղտիկեան պատուակալ դասախօս է ներկայիս Գալիֆորնիոյ Պըրքլի համալսարանը:

NAASR-ի հերթական հրատարակութիւններէն մին ալ կը վերաբերի Խարբերդի Հիւսէյնիկ գիւղին: «Hussenig: The Origin, History and Destruction of an Armenian Town» գիրքին հեղինակն է Մարտիրոս Տէրանեան, որուն հայագիր յուշապատումը խմբագրած ու անգլերէնի թարգմանած է իր զաւակը՝ տոքթոր Մարթին Տէրանեան:

Ինքնակենսագրական բնոյթի վէպ մըն է նաեւ Սարգիս Տագէսեանի «Innocence among Eagles»ը, որ հեղինակին երկրորդ երկն է, ուր կը պատմուի իր ընտանիքին փորձառութիւնը Ամերիկայի մէջ Ցեղասպանութեան վաղորդայնին:

Ահա՛ հայանպաստ հրատարակութեանց ողջունելի շարք մը, մեծաւ մասամբ իրագործուած՝ անհատական նախաձեռնութիւններով: Սփիւռքի կազմակերպութիւններուն կը մնայ անոնց ցրումը՝ Ամերիկայի, Գանատայի, Անգլիոյ կամ Աւստրալիոյ նման անգլիախօս երկիրներու մէջ:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հալէպ

ՏԻԿԻՆ ԳՈԳՍ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Արցախի 27-րդ ճամբորդութենէն վերադարձին, Փետրուար 11, Կիրակի յետմիջօրէին Իսի - լէ - Մուլինոյի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիին մէջ կազմակերպուած հաւաքոյթին ներկայ եղաւ Անգլիոյ Լորտերու ժողովին փոխ - նախագահուհի Տիկին Գ. Գոգս: Պատուելի Ժ. Լեւոնեան բացման խօսքին մէջ պարզեց «Սոլիտարիթէ փուր Լ'Արմէնի»ի հայաստանեան գործունէութիւնը որուն մասին երկու «վիտէօ քլիփ»ներ ցուցադրուեցան ուր կը տեսնուէին բազմաբուժարանը, հիւանդատար կառքը, ատաղձագործարանը, գորգաշինութեան աշխատանոցը, խնամակալ գտնուած 450 երախաներու պարագան: «Սոլիտարիթէ փուր Լ'Արմէնի»ն կազմուած է 1989-ին: Հանդիսութեան առաջին մասը վերջ գտաւ ջութակահար Հայկ Դաւթեանի նուագով:

Բ. մասը սկսաւ Գ. Գոգսի ներկայացումով պատ. Ժ. Լեւոնեանի կողմէ. ապա ան բեմ հրաւիրեց օրուան հիւրը: Գ. Գոգս ըսաւ թէ առաջին անգամ Արցախ գտնուած էր 1992 Յունուարին երբ ոչ ելեկտրականութիւն կար, ոչ ջուր եւ երկիրը պաշարուած էր. --20 աստիճան ջերմութեան մէջ ժողովուրդը ժամեր, օրեր կ'անցընէր ամէնէն նախնական պայմաններու մէջ. ահաւոր էր հիւանդանոցներու կացութիւնը ուր որպէս հականեխիչ կամ ցաւազրկող միջոց վոտկայէն ուրիշ բան չկար:

Յաջորդ այցելութիւններուն ընթացքին Գ. Գոգս ականատես եղած էր Ստեփանակերտի ռմբակոծման երբ օրական 400 հրթիռ կ'իյնար քաղաքին վրայ: Գիւղեր, բնակավայրեր կը թալանուէին, բնակիչներ կը սպաննուէին, կը վտարուէին:

Իր այցելութիւններուն ընթացքին պատռնուհին մեծ սէր ու հիացում զգացած էր Արցախի ժողովուրդին հանդէպ: Այդ սիրոյն հիմ հանդիսացած անցքեր պատմեց, ինչպէս այն փոքրիկ տղեկը որուն հանդիպած էր փողոցը, ռմբակոծութիւններու առաւօտ մը. «ո՞ւր կ'երթաս» գոչած էր սարսափած ու տղեկը պատասխանած էր. «դպրոց կ'երթամ»: «Ռումբերը չե՞ս տեսներ, տունդ կեցիր, երբ ռմբակոծութիւնը վերջանայ կ'երթաս դպրոց» առարկած էր նորէն ինք ու տղեկը ըսած էր. «այս ռմբակոծումները չեն վերջանար, ես քանի՞ տարի ետք պիտի կարենամ դպրոց երթալ» ու շարունակած էր ճամբան:

Գ. Գոգսէն ետք խօսք առին Արթին Պոյաճեան, Ժագլին Ասլանեան, Փաթրիք Կեպոռա եւ պատ. Ալէն Պետիկեան. իւրաքանչիւրը ներկայացուց «Սոլիտարիթէ փուր Լ'Արմէնի»ի գործունէութիւններուն զանազան երեսները: Ապա ջութակահար Հ. Դաւթեան նուագեց Կոմիտասէն կտորներ ու պատ. Ռ. Լեւոնեանի շնորհակալութեան խօսքէն ետք միաբերան երգուած «Հայր Մեր»ով վերջ գտաւ հաւաքոյթը:

Եկեղեցիին ներքնայարկի սրահին մէջ այս առիթով ցուցադրուած էին ձեռային աշխատանոցներու արտադրութիւններէն փոքր գորգեր, ծածկոցներ, գեղօրներ, փայտի աշխատանքներ, զարդեղէններ, եւայլն: Ներկաներէն շատեր դիտեցին ցուցադրուած այդ առարկաները ու գնեցին անոնցմէ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՍՏԱԼԻՆԻ ՄԱՀԸ

Խորհրդային Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 20-րդ համագումարը (1956 փետրուար 14) սկսած էր խանդավառութեան, փառաբանութիւններու սովորական մթնոլորտին մէջ. վարչակարգին ու ղեկավարներու հասցէին շռայլուած գովեստներով յագեցած առաջին մասը ոչինչով ենթադրել կուտար որ նոյն համագումարին միջազգային բաժինը նախընթաց մը պիտի նշէր: Արդարեւ, տարիներով Արեւմուտքցիներուն հասցէին ամէն տեսակ քննադատութիւն ու կշտամբանք հնչած բեմէն ելոյթ ունենալով Ն. Խրուշչով հասկցուցած էր թէ աշխարհը այնքան ալ յստակ բաժանումի մը բեմ չէր ընկերվարական ճակատին (բարիներու) եւ աշխարհակալներու (չարերու) միջեւ: Կուսակցութեան առաջին քարտուղարը թեր արտայատուած էր ընկերային տարբեր դրութիւններու պատկանող պետութիւններու խաղաղ գոյակցութեան:

Այդ համագումարին արտասանուած ճառերուն յետագայ վերլուծումները այն եզրակացութեան յանգեցուցին որ Խրուշչով եւ իր մօտիկ գործակիցները նպատակ ունէին յարմար գետին պատրաստելու փետրուար 24 - 25-ի գոնփակ նիստին: Այդ նիստը պատմական արժէք կը ներկայացնէ այսօր, քանի որ հոն Խրուշչով հանդէս եկած է Ստալինի ուղղուած աննախընթաց խստութեամբ ամբաստանաճառով մը: Ցիչած է Նախկին բռնակալին ոճիրներուն մասին անտիպ փաստաթուղթեր, դատապարտած է «ստալինեան աՀաբեկչութիւն»ը եւ շինծու դատավարութիւնները, անոնց ընթացքին հազար միջոցներով կորզուած խոստովանութիւնները: Ա. քարտուղարը այդ ճառին մէջ յայտնած է նաեւ զարհուրած պատգամաւորներուն թէ 1934-ին 17-րդ համագումարին ընթացքին կեդր. Կոմիտէի անդամ ընտրուածներու 70%-ը գնդակահարուած էին:

Քանի մը շաբաթ ետք արտասանուած ուղերձներուն պատճէնները հասած էին Արեւմուտք ու 1956 Յուլիս 4-ին «Լը Մոնտ» հրատարակած էր Խրուշչովի «գաղտնի տեղեկագիր»ը: Այսօր, 40 տարի ետք անոր վերընթերցումը նոյնքան զգայացունց չի թուիր: Ճիշդ է որ Ա. քարտուղարը կը դատապարտէ ստալինականութիւնը, բայց պղտոր էջեր կան, ինչպէս օրինակ այն մասը որ կը խօսի տրոցկիստներու եւ պուխարինիստներու դէմ Ստալինի մղած պայքարին ճիշդ բընոյթին մասին: Արդէն 1957-ին ալ նոյն Խրուշչովը ճառի մը մէջ ըսած է թէ հըպարտ է իր երիտասարդութեան «ժողովուրդի թշնամիներ»ու դէմ մղուած պայքարին մասնակցած ըլլալով:

20-րդ համագումարին գաղտնի տեղեկագրին միջազգային հետեւանքները պէտք է նկատել Փոզնանի ապստամբական շարժումները, 50-ական թուականներուն Արեւելեան երկիրներուն մէջ տեսնուած դատերուն զոհերուն արժանաւորութեան վերահաստատումները, եւայլն:

20-րդ համագումարով ամբողջատիրութիւնը առաջին հարուածները ստանալով հանդերձ, մնացին որոշ սահմաններ: Մտածել իսկ կարելի չէր որ «ազատականացում»ը կրնայ Մոսկուայի շահերուն սպառնալու դիրքերուն հասնիլ: Ատով ալ կը բացատրուին հունգարական եւ չեխական շարժումները ճնշելու գործողութիւնները (1956 Նոյեմբեր, 1968 Օգոստոս): Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն վրայ հաստատուած խորհրդային ազդեցութեան գօտիին հաւատարմութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ 80-ական թըւականներու կէսերը. կուսակցութեան վերջին ընդհ. քարտուղարը Մ. Գորբաչով 1987-ի համագումարին որ նուիրուած էր Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 70-ամեակին, ճամբայ բացաւ Խորհ. Միութեան պատմութեան բոլոր էջերուն մանրամասն ու անվերապահ վերաքննութեան:

Քննութիւնները հիմնուեցան մասնաւորաբար Բ. աշխարհամարտի նախօրեակին, ընթացքին ու հետեւող շրջաններուն Ստալինի պատասխանատուութիւններուն վրայ որպէս կուսակցութեան եւ պետութեան ղեկավար: Ընդհ. եզրակացութիւնը այն եղաւ որ հակառակ Խրուշչովի գաղտնի տեղեկագրին, արդարութիւնը վերահաստատելու հոլովոյթը կիսատ մնացած էր 60-ական թուականներու կէսերուն: Ու խորհրդային ղեկավարութիւնը որոշեց որ շատ աւելի հեռուն պէտք էր երթալ արմատապէս մաքրագործելու համար ստալինականութիւնը:

Այսպէս «Ժողովուրդներու Հայրիկ»ը ունեցաւ բազմաթիւ մահեր: Նախ մեռաւ ֆիզիքապէս, 1953 Մարտ 5-ին. յետոյ մեռաւ 1956 Փետրուար 24 - 25-ի գոնփակ նիստին, բայց իսկական մահուան թուականը պէտք է նկատել 1991 Դեկտեմբեր 26-ը երբ Մ. Գորբաչով հրաժարեցաւ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութենէն, վճռական ազդանշանը տալով Խորհրդային Միութեան քայքայումին:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԱՐՑԱԽ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի մէջ որոշուած է 1999-ին ընդհանուր մարդահամար կատարել: Մինչ այդ, Վիճակագրական վարչութեան կեդրոնը իր կարելիութեան սահմաններուն մէջ հրապարակած է բնակչութեան առնչուած որոշ տուեալներ: Նախ կ'ըսուի թէ 1994 - 1995-ին մեկնումներու թափը լըջօրէն պակսած է ու ներկայիս կայունացումի միտում կը նշմարուի: Երկրին բնակչութիւնը 1996 Յունուար 1-ի կացութեամբ 3·763 հազար է: 1995-ի ընթացքին բնակչութեան ընդհանուր աճը 9·500 հոգի եղած է: Ծնած է 50 հազար հոգի, մահացած 24·300: 16·200 հոգի երկրէն մեկնած է:

Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ մինչեւ 1999-ի մարդահամարը փորձնական մարդահամար մը պիտի կատարուի 1997-ին:

***

Ի՛ՆՉ ԿԸ ՇԱՀԻՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

Ազգային Ժողովի Փետրուար 5-ի նիստին քննարկուած են նաեւ նախագահին ու պետական ղեկավարներու վարձատրութեան օրէնքներու նախագիծերը: Նախագահին աշխատավարձքը սահմանուած է 60 հազար դրամ (150 տոլար): Ան Երեւանի մէջ կ'ունենայ աշխատավայր ու բնակարան, պետական ամարանոց Սեւանի եւ Դիլիջանի մէջ (կամ Ծաղկաձոր), յատուկ սարքաւորուած ուղղաթիռ եւ օդանաւ: Պաշտօնը ձգելէ ետք յատուկ թոշակ կը ստանայ աշխատավարձքին 75%-ին չափ եթէ պաշտօնանկ եղած չէ:

Ազգային Ժողովի նախագահը, վարչապետը, Սահմանադրական դատարանի նախագահը կը ստանան 45 հազարական դրամ, Ազգային Ժողովի փոխ - նախագահները՝ 38 հազարական, մշտական յանձնաժողովի նախագահը՝ 35 հազար դրամ:

***

«ՍԱՆԹԻԷ ՓՈՒՐ Լ'ԱՐՄԷՆԻ»Ն ԼՂՀ-ԻՆ

«Սանթիէ փուր լ'Արմէնի» կազմակերպութիւնը «Հայաստան» Հիմնադրամին միջոցով 450 հազար ֆրանք նուիրած է ԼՂՀ-ին: Այս գումարը կը յատկացուի Հանրապետութեան կենսական կառոյցներուն ուժանիւթի մատակարարման ինքնավար համակարգի մը տեղծման ծրագրին իրագործումին:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՐՈՒՍՏ Է ՄԵՏԱՂՆԵՐՈՎ

Հայաստան ունի գունաւոր մետաղներու բաւական հարուստ պաշարներ, յատկապէս՝ մոլիպտէնի: Միայն Քաջարանի հանքերը, ներկայիս կատարուած արտադրութեան ծաւալին պահպանման պարագային, կ'ապահովեն շուրջ 200 տարուան մոլիպտէն: Հայաստան ունի նաեւ պղինձի, ոսկիի ինչպէս նաեւ խառն մետաղներու (կապար, զինկ եւայլն) պաշարներ:

***

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՏԵՍՔԸ ԿԸ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒԻ

ԼՂՀ ճարտարապետութեան եւ քաղաքաշինութեան վարչութիւնն ու Ստեփանակերտի քաղաքային վարչակազմը սկըսած են մայրաքաղաքին դիմագիծը բարելաւելու քայլերու ձեռնարկել: Արդէն քննուած է զանազան շինութիւններու օրինաւորութեան բնոյթը եւ մէկ մասը փլցուած: Վարչութիւնը քաղաքին երեք մասերուն մէջ շուկայ - տօնավաճառի յատուկ տեղ յատկացուցած է, ինչպէս նաեւ կառատուներու եւ գործատեղիներու շինութեան: Նոյն աշխատանքը կը կատարուի նաեւ շրջանային կեդրոններու մէջ. իսկ այսուհետեւ ամէն մէկ շինութեան համար հող տրամադրելու գործը եւ յատակագիծ ու հաշիւներ պէտք է ունենան նոյն վարչութեան համաձայնութիւնը: Կը նախատեսուի մրցում յայտարարել զոհ ազատամարտիկներու յուշակոթող բարձրացնելու համար Ստեփանակերտի կեդրոնական պուրակին մէջ:

***

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Թորինոյի Օփերային մէջ մեծ յաջողութեամբ ելոյթ ունեցած է Երեւանի Օփերայի մեներգչուհի Ճուլիէթ Գալստեան, որ Փուչինիի «Պոհէմ» օփերային մէջ ըստանձնած է գլխաւոր դերը: Արուեստագիտուհին այդ վստահութեան արժանացած է շահելով Վերչելլի քաղաքին մէջ տեղի ունեցած Վիոթի միջազգային մըրցանակը: Ներկայացումներ ծրագրուած են նաեւ Վենետիկ:

***

Երեւանի մէջ շարժանկարի սրահները սկսած են նահանջել: Անցեալի 23 սրահներուն փոխարէն այսօր կը գործեն միայն «Մոսկուա»ն, «Երեւան»ը, «Արագած»ը եւ «Անի»ն (պարբերաբար): Հայաստանի շարժանկարի եւ թատրոնի բոլոր սրահները ներգրաւուած են սեփականաշնորհման ծրագրին մէջ եւ արդէն վաճառուած են «Կոմիտաս», «Գեղարդ», «Սեւան» սրահները:

***

ԹՌՉՈՒՆՆԵՐՈՒ ԱՆՅԱՅՏԱՑԱԾ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի կենդանաբանական հիմնարկին աշխատակիցները Մատենադարանի ձեռագիրներուն շնորհիւ յաջողած են պարզել որ պատմական Հայաստանի մէջ գտնըւած թռչուններու քանի մը տեսակ անհետացած են: Այսօր ալ Հայաստան գտնըւող աւելի քան 300 տեսակ փետրաւոր թռչուններէն շատերը դասուած են հազուագիւտներու, նոյնիսկ ոմանք անհետացածներու շարքին եւ արձանագրուած են Կարմիր գիրքին մէջ:

ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

ՎԷՊ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

- Հո՞ն պիտի պառկիս:
- Ձեզ գիտեր:
- Պառկելու տեղ չկայ հոն: Ջոր ցամաք դարմանատուն մըն է: Բուն հիւանդանոցը աւելի անդին է:
- Նայինք:

Ի վերջոյ հասան: Խոշոր պարտէզով տարածուն, ցած շէնք մըն էր: Մեծ մասը մեքենայ նորոգելու սենեակներ էին: Քանի մը գործաւորներ նստած կ'ուտէին:

- Դարմանատունը ետեւն է:

Արմինէ յոգնութիւնը կը զգար արդէն բայց գացին շէնքին միւս կողմը: Երեք սենեակնոց բաժին մըն էր: Մուտքի սենեակը երկու տարիքոտ հիւանդապահուհիներ նստեր թէյ կը խմէին:

- Բարեւ ձեզ:
- Բարեւ:
- Բժիշկը հո՞ս է:
- Ո՞ր մէկը:
- Նորը, Աւետիսեանը:
- Հոս մարդ չկայ մեզմէ զատ: Գացին, ճակատ գացին:
- Ի՞նչ կայ որ:
- Աղջաբեդիի կողմէն կէսօրէն ի վեր Թուրքերը կը կրակեն: Երկու վիրաւոր ունինք ներսը:

Հիւանդապահուհին, տափակ կուրծքերով, նիհար եւ անհրապոյր աղջիկ մը՝ ետ իր թէյին դարձաւ:

- Բժիշկը ե՞րբ կուգայ:

Լռութիւն: Հիւանդապահուհին ոտքի ելաւ, սենեակին անկիւնը գնաց, թէյը նորէն լեցուց, ետ եկաւ:

- Աստուած գիտէ:

- Իրեն համար գրամեքենայով մասնաւոր գործ մը պատրաստած եմ, ըսաւ որ հոս բերեմ:

- Տուր ինծի, երբ գայ իրեն կուտամ: Թէյ մը կ'ուզե՞ս:

- Հա, գէշ չըլլար: Ընկերուհին ալ կը խմէ, անանկ չէ՞:

- Այո:

- Ջոր պիսքոթներ ալ կան:

- Ես Տոքթորին գալուն կը սպասեմ:

Անձրեւը դադրեր էր: Զինուորներ մէջտեղ ելեր էին: Օդանաւին ռումբերէն ի վեր, Արմինէին մէջ նոր արթնութիւն մը եկեր էր եւ աւելի գրաւիչ կը թուէին շուրջի գոյները եւ ձայները: Բայց ամէն ինչէ աւելի, Յակոբն էր որ կը կարօտնար բացառիկ ուժգնութեամբ, անոր հեռու բայց մօտ, շատ մօտ ներկայութիւնը կը թուէր զգալ իր մէջ: Անհանգստացած՝ դուրս ելաւ դարմանատունէն ու սկսաւ պտըտիլ պարտէզին մէջ: Մեծ, անծանօթ եղելութեան մը սպասումով լեցուած: Ատեն մը ետք, յոգնութիւնը ծանրացաւ սրունքներուն վրայ ու ետ դարմանատուն գնաց:

Հիւանդապահուհիները ներս գացեր էին ու Ալիս, մինակ նստած, աչքը ճամբուն, կը սպասէր:

- Քիչ մը սպասես, միասին կ'երթանք, Ալիս:
- Ինչպէ՞ս պիտի երթանք, կառք չկայ:
- Հիմա կուգայ, ես գիտեմ,
- Ո՞վ կուգայ, բժի՞շկը:
- Հիմա կը տեսնես:

Երկուշաբթի, Ապրիլ 25. 1978, ուշ երեկոյ:

- Ջորս տարին ինչպէ՛ս անցաւ...:
- Իմ յոյսս հատած է մամա, աս մարդիկը հօրս գլուխը պիտի ուտեն:
- Իջեցուր ձայնդ ... տղանկ մի խօսիր Արմինէ, վաղը նորէն պիտի երթանք քովը, գիտես պայմանդ, մէյ մը երեսնիս նայի, ձայնդ լսէ՝ կը հասկնայ մտածումդ: Դուռը կղպեցի՞ր:
- Այո,
- Պէտք չէ յուսահատիս աղջիկս, երբեք:
- Ջօրաւոր մարդ է, գիտեմ ... կը տոկայ:
- Հարկաւ:

Մայր ու աղջիկ իրարու քով կծկուեր էին, լուռ, հակայ տան էն պզտիկ սենեակը, վարագոյրները քաշած ու հին լուսամփոփը վառած: Պատերուն, մինչեւ առաստաղ՝ գրադարանի դրեթէ պարապ դարակներ: Հոս հոն նկար մը, այլապէս լերկ սենեակ մը: Քովնտի՝ հօր աշխատանքի կաղնիէ, փոշեպատ խոշոր սեղանը, ու վրան՝ անոր պատկերը – զինուորական գլխարկով, բարձրաստիճան սպան, ուժեղ դիմագիծը, խիստ նայուածքը, շըքանշանները:

(Շար. 96)

Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան,
Այրի Տիկին Լուսին Գուլումեան եւ զաւակները,
Դր. Մասիս Գուլումեան,
Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Գուլումեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Հայագործեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Նագաշեան եւ զաւակները,
ինչպէս նաեւ Մէհլէմճեան, Ջէշմէճեան, Սէմէրճեան եւ Մարգոյեան ընտանիքները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԿԱՐԳԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Մարսէյլ, 1927-ին)

մահը որ պատահեցաւ Շաբաթ, Փետրուար 17-ին յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երեքշաբթի, Փետ. 20, ժամը 16-ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը կը փոխադրուի Սէն - Ժիլիէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Նուիրատուութիւնները ուղղել «Համազգային» դպրոցին եւ Արցախի ֆոնտին:

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Թագուհիի Գուլումեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

L'ASSOCIATION NATIONALE DES ANCIENS COMBATTANTS ARMENIENS

ET

L'INSTITUT ARMENIEN DE FRANCE

vous convient à venir nombreux rendre

un HOMMAGE

AUX ARMENIENS MORTS POUR LA FRANCE

lors du

Ravivage de la Flamme

DU SOLDAT INCONNU

le Mardi 20 Février à 18 h précises

en présence de M. *V. TCHITETCHIAN*
Ambassadeur d'Arménie en France

et des autorités françaises et étrangères.

Point de rencontre : *Directement sous l'Arc de Triomphe.*

Les Associations pourront déposer en leur nom une gerbe de fleurs.

U. G. A. B.

DANS LE CADRE
DU 90EME ANNIVERSAIRE
DE L'UGAB

l'Union locale
SAINT-CHAMOND — SAINT-ETIENNE
organise

le TOURNOI SPORTIF AMICAL
« VARTANANK »

BASKET-FOOT-VOLLEY

le Samedi 24 Février
et le Dimanche 25 Février

à la Halle des Sports
« Ennemond - Richard »
11 ter, Bd Ennemond Richard
(derrière la Gare de St-Chamond, direction la Valette)

le Samedi 24 à partir de 14 heures,
le Dimanche 25 à partir de 12 heures

SOIREE DANSANTE

le Samedi 24 Février à partir de 22h
à la salle de la Paroisse Arménienne de St-Etienne
7, rue Bernard Palissy
(quartier de St-François)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

(1931 - 1996)

Հանդիսութիւններու բացում Օծման 65-րդ տարեդարձի

Փետրուար 25, ժամը 16-ին

Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի Ա. Զըրթաշեան սրահին մէջ
339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Օրուան նիւթը
«ՎԱՍՆ ՀԱՒԱՏՈՑ, ՎԱՍՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ»

Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդի կողմէ խօսք կ'առնէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Վերջաւորութեան ընդունելութիւն -- հիւրասիրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris - IDF

CONCERT

Les musiciens du groupe
«YERAJICHD»

vous interprèteront des pièces de :
Mozart, Haydn, Haendel, Grieg, Bizet...

et des mélodies arméniennes
par le Duo «*ZEPUR*»

le Dimanche 25 Février à 17 heures

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Prix : 80 Francs;
Etudiants, chômeurs, retraités : 50 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

OFFRE D'EMPLOI

l'École TEBROTZASSÈRE

RECHERCHE

SON DIRECTEUR ADMINISTRATIF

BAC + 4

Sérieuses références exigées.

Envoyer lettre de motivation et C.V. avec photo au journal qui transmettra.

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise au profit de ses œuvres

un

bazar de charité

dans la salle polyvalente,
13, rue du Perche, Paris IIIe

— Le dimanche 25 Février, de 12h30 à 15h.

- Plats cuisinés orientaux, à emporter ou à consommer sur place;
- Livres, disques, cassettes, artisanat arméniens;
- Parfumerie, bijouterie, mode, arts ménagers...

Merci d'avance à tous ceux qui contribueront à la réussite de cette vente :

- En offrant de quoi garnir nos comptoirs;
- En venant avec beaucoup d'amis pour déguster et acheter.

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՀԱԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Զորեքշաբթի *երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝* «Խաղաղական» *եւ* «Հանգստեան» *ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Փետրուար* 21, *Դ. օր Մեծի Պահոց:*
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, *Փետրուար* 23, *Ե. օր Մեծի Պահոց Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը* 19-*ին:*

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Փետրուար* 21, *ժամը* 17-*ին:*

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Փետրուար* 21, *ժամը* 17.30-*ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ,*
Քարոզիչ՝
ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, *Փետր.* 23, *ժամը* 17.30-*ին, Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս-Բարթուղիմէոս եկեղեցւոյ մէջ:*
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Փետրուար* 23, *ժամը* 17-*ին արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝*
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ASSOCIATION CULTUELLE
DE L'EGLISE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
DE PARIS ET DE LA REGION
PARISIENNE

AVIS

AUX MEMBRES
DE L'ASSOCIATION CULTUELLE

Le mandat de l'Assemblée des Délégués de l'Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris et de la Région Parisienne arrive à son terme prochainement.

L'élection des membres laïcs de la nouvelle Assemblée des Délégués aura lieu le **Dimanche, 12 Mai 1996.**

Pour pouvoir participer à ces élections —élire ou se porter candidat— les membres **doivent être à jour de leurs cotisations** de l'année 1996 et des arriérés, **au plus tard le Lundi 25 Mars 1996 inclus** (date de la poste faisant foi).

Ceux des membres qui souhaiteraient se porter candidat à l'Assemblée, doivent adresser leur candidature, **par lettre recommandée, avec Accusé de Réception,** à l'adresse de :

L'Eglise Arménienne de Paris
A l'attention du Comité Electoral
15, rue Jean-Goujon
75008 PARIS

au plus tard le Samedi 30 Mars 1996 inclus (date de la poste faisant foi).

LE COMITE ELECTORAL

Dans le cadre des manifestations
du **65ème Anniversaire** de la
Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

PAQUES A JERUSALEM

Accompagné par le R. P. ZADIK AVEDIKIAN

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril
(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
— Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille via Paris;
— Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
— Le logement Hôtel **Renaissance** à Jérusalem (4 étoiles 1ère classe en chambre double);
— Pension complète
— Les excursions et visites en autocar de luxe
— Assurance obligatoire.

Supplément chambre individuelle +1350 Frs

S'inscrire avant le 20 Février — Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE

ATTENTION : Validité de Passeport minimum 6 mois.

Renseignements et inscriptions :

Tél. : 42 03 05 63 ou **91 77 84 70**

Visites : Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vièrge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers.

Couvent Arménien St-Jacques. Rencontre avec le Patriarche Arménien de Jérusalem Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN.

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21
MERCREDI
21 FEVRIER
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 18·793

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

71e ANNEE — N° 18.793

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ սահմանապահներու հրամանատարը յայտնած է որ իր երկիրը առայժմ նպատակ չունի մասնակցելու ՀԱՊ-ի սահմանային ապահովութեան հաւաքական դրութեան։ Այսուհանդերձ, ան լսած է թէ յառաջիկային կարգ մը պայմաններ ընդունելու պարագային կրնան մտածել այդ մասին։ Այդ պայմաններուն մէջ կայ Ատրպէյճանի հողային ամբողջականութեան ապահովումը, հայկական ուժերու գրաւած տարածքներուն ազատագրումը եւ գաղթականներու վերադարձը։

ՎԵՐՍԱՅԼԻ մէջ, Համագումարը (Ազգ· ժողով եւ Ծերակոյտ) 681 ձայնով 188-ի դէմ Ընկերային Ապահովութեան պիտակէն յանձնեց Խորհրդարանին։ Ցարդ ան սենտիքաներու ձեռքն էր, գլխաւորաբար ԷՖ-Օ-ի, եւ գործադուլներուն պատճառը այս փոփոխութեան ծրագրէն ծնած էր Դեկտեմբերին։ Ներկայիս Սէ-Ժէ-Թէ-ն կ'ամբաստանէ խորհրդարանականները որ ձեռք կը դնեն Սէքիւրիթէ Սոսիալի դրամին վրայ, ԷՖ-Օ կ'ուզէր որ ճշդուէին ընկերային հաւաքական պաշտպանութեան դրութիւնները, մինչ Սէ-ԷՖ-Տէ-Թէ կ'ողջունէ այս քայլը։

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, աւելի քան մէկ միլիոն Սպանացիներ, բոլոր հոսանքները միացած, տպաւորիչ ցոյց մը ըրին, Փետրուար 19-ին, ահաբեկչութեան դէմ։ Ֆելիփէ Կոնսալէս եւ աջի պարագլուխը՝ Ազնար կը գլխաւորէին թափօրը։ Կոնսալէս նոր կորսնցուցած էր երկու բարեկամներ, զոհ մահափորձի։

ԻՐԱ (Իրլանտական Հանրապետական Բանակ) ստանձնեց Կիրակի, Փետրուար 18-ի ոճրափորձը, որու հետեւանքով մէկ մեռեալ կար եւ ինը վիրաւոր (3-ը՝ ծանր) Լոնտոնի երկյարկանի հանրակառքին մէջ։ Կը կարծուի որ մեռեալը նոյնինքն ահաբեկիչն էր։ Արդարեւ, ինչպէս սկիզբէն հաւանական կը նկատուէր, ոճրափորձը նախատեսուած էր այլ վայրի մը համար եւ ռումբը արկածով պայթած է թիւ 171 հանրակառքին մէջ։ Ջեկոյցին մէջ, ԻՐԱ կ'ըսէ ի մէջ այլոց. - «պայթած ռումբը մեր ռումբերէն մէկն է։ Սա պահուն կրնանք ըսել թէ կը ցաւինք որ զոհեր կան»։ Ճ. Մէյճըր դիրքը չի փոխեր եւ կը խոստանայ՝ «անխնայ հալածել ահաբեկիչները»։ Ամէն պարագայի մէջ, Մեծն-Բրիտանիոյ վարչապետին համար կացութիւնը շատ դժուար է, խորհրդարանական իր մեծամասնութիւնն ալ վտանգուած է, մանաւանդ գալ շաբթու, երբ քուէարկութիւն ըլլայ կարգ մը նախարարներու մասնակցութեան շուրջ Իրաքի ծախուած զէնքերուն հարցին կապակցութեամբ։ Կրնայ փրկուիլ միայն Իւնիոնիսթ (բողոքական մեծամասնութեան ներկայացուցիչ) 9 երեսփոխաններու շնորհիւ որ շատ սուղ վճարել կուտան իրենց զօրակցութիւնը։ Տրլլին միակ լուծումը կը տեսնէ «Ընտրական խումբ»ի մը մէջ որ համախմբէ բոլոր կողմերը, ինչպէս եղաւ Տէյթըն Պոսնիոյ համար, ինչ որ Պելֆասթի Քուին'ս Եունիվերսիթիի քաղաքական գիտութեանց մէկ փրոֆէսէօրը կարելի չի նկատեր վերջին ոճրափորձերէն ետք։ Ոճրափորձէն առաջ, Սինն Ֆէյնի (ԻՐԱ-ի քաղաքական կազմակերպութիւնը) նախագահը՝ Ճէրի Ատամս յայտարարած էր որ Անգլիա տեղ չէ մնացած իր յանձնառութիւններուն, Մէյճըր, կ'ըսէ, նոր նախապայման մը դրաւ 15 ամիսներու հրադադարէն ետք, բանակցութիւններու շարունակութեան համար։ Այդ էր որ խզեց խաղաղութեան ընթացքը եւ վերջ դրաւ հրադադարին։

ԹՈՒՐՔԻԱ, ի վերջոյ, աջ-իսլամական կառավարութիւն մը կրնայ ունենալ այս շաբթու։ Արդարեւ, Փետրուար 19-ին, Ըլմազ եւ Էրպաքան յայտարարեցին որ յանձնախումբ մը կազմուած է որու պաշտօնն է նախարարութիւնները բաշխել երկու կուսակցութիւններուն միջեւ։ Այս յանձնախումբը գործի կ'անցնի, Չորեքշաբթի, Փետրուար 21-ին։ Ըստ Անատոլու գործակալութեան, մինչեւ տարեգլուխ Մեսուտ Ըլմազ կը վարէ նախարարապետի պաշտօնը։

ՊՈՍՆԻՈՅ շուրջ Հռոմ գոյացած համաձայնութիւնը սկիզբէն իսկ խոչընդոտներու բախեցաւ։ Փետրուար 19-ին, Պոսնիոյ Սերպերու հրամանատարին կցորդը ներկայ չեղաւ բարձր մակարդակի զինուորական ժողովի մը, մինչ արեւելեան Մոսթարի մահմետական քաղաքապետն ալ կը հրաժարէր։

ՀԵԼՄՈՒԹ ՔՈՀԼԻ Մոսկուա այցելութիւնը այն տպաւորութիւնը ձգած է որ Գերմանիոյ վարչապետը զօրավիգ է Ելցինի, թէեւ Քոհլ չուզեր ընտրապայքարին միջամուխ ըլլալ, եթէ նոյնիսկ Պոնի համար Բ. Ելցին՝ «նուազագոյն չարիք» մըն է։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ կանոնադրին հարցը միշտ բանավէճի նիւթ է եւ ճակատագրական դեր ալ պիտի խաղայ Մայիսի ընտրութիւններուն։ Յիշենք որ Արեւելեան-Երուսաղէմը գրաւուեցաւ Իսրայէլի կողմէ 1967-ին եւ քիչ ետք ալ՝ կցուեցաւ ու վերամիացած քաղաքը հռչակուեցաւ 1980-ին՝ «յաւիտենական» մայրաքաղաք Իսրայէլի, ինչ որ չընդունուեցաւ միջազգային հաւաքականութեան կողմէ։ Ըստ Իսրայէլի եւ ՊԱԿ-ի միջեւ ստորագրուած համաձայնութեան (1993, Սեպտեմբեր 13) Երուսաղէմի հարցը կը քննուի միայն այն բանակցութիւններուն ընթացքին որոնք տեղի կ'ունենան Մայիսին, պաղեստինեան հողամասերու վերջնական կանոնադրին շուրջ։ Մինչ այդ Փերէս յանձն առած է ձեռք չտալ Ս. քաղաքը գտնուող պաղեստինեան հիմնարկներուն։ Բայց, կացութիւնը բարդ է։ Ներքին ապահովութեան նախարարը, Փետրուար 19-ին եւ ցնոր տնօրինութիւն արգիլած է բոլոր օտար անձնաւորութեանց այցելութիւնը Արեւելեան-Երուսաղէմի ՊԱԿ-ի կեդրոնին, ինչ որ նոր նիւթ է բանավէճի։ Մնաց որ Շ. Փերէսի գլխաւոր ընդդիմադիր շարժումին՝ Լիքուտի պարագլուխն ալ որոշած է իր ընտրապայքարին գլխաւոր նիւթը դարձնել Երուսաղէմի հարցը։ Նեթանեահու կ'ամբաստանէ Փերէսը որ քաղաքը, կրկին, երկուքի պիտի բաժնէ եւ թէ այդ ուղղութեամբ գաղտնի բանակցութիւններ կը տարուին Իսրայէլի կողմէ։ Հարցախոյզերը Փերէսը կը ներկայացնեն որպէս նպաստաւոր դիրքի վրայ գտնուող եւ ճիշդ այդ պատճառով է որ իր մրցակիցը պիտի ջանայ ձայներ որսալ Երուսաղէմի վրայ կեդրոնացնելով իր ընտրապայքարը։

ՉԵՉԷՆԻՈՅ հարաւ-արեւելքը՝ Նովոգրոզնի գիւղին մէջ, շաբաթավերջին 40 բնակիչներ սպաննուած են ըստ չէչէն անկախապաշտներու հրամանատարի մը։ Ռուս զօրքերն ալ 300 մեռեալ ունեցած են նոյն ժամանակաշրջանին, ըստ նոյն աղբիւրներուն։

ՀՕ-ՏԸ-ՍԷՆ Նահանգի նախկին ընդհ· խորհրդատուն՝ Շուլէր որ միշտ ձերբակալման միջազգային հրամանագիրի մը ենթակայ է (ԱՇ-ԷԼ-ԷՄ-ներու կեղծ հաշուեցոյցերու համար) կը գտնուի Թել-Ավիվի արուարձան մը, ուր, ըստ «Լիպերասիոն»ի յայտնուած է որպէս ներկայացուցիչը Ֆրանսական գինիներու։

ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻ 24 տարեկան մայր մը երկուեւկէս տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է, որովհետեւ 16 օրուան ընթացքին մէկ լիթր ուիսքի խմցուցած է իր 7 ամսուան աղջնակին։ Մայրը սովորութիւն ըրած էր ուիսքի խառնել կաթին որպէսզի նորածինը լռէ։ Բժիշկը, որու մայրը տարած էր երախան որ ջղապըրկումներ ունէր ալքոլի պատճառաւ, յետ քննութեան հաստատած է որ նորածինը հազիւ փրկուած է մահուընէ, բայց եւ այնպէս ուղեղային հետքեր պիտի պահէ տեւական կերպով։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Ֆութպոլի Միութիւնը (ԻՒԷՖԱ) ենթարկուեցաւ եւրոպական կանոններուն եւ որոշեց ջնջել 3+2-ի կանոնը որ կը սահմանափակէր օտար խաղացողներու թիւը իր իշխանութեան ներքեւ գտնուող ակումբներուն մէջ։ Իսկական յեղափոխութիւն մըն է ֆութպոլի կեանքին մէջ, քանի խաղացողներու երթեւեկը ազատ կը դառնայ մէկ ակումբէն միւսը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՆԱԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍ

Ղարաբաղի Հանրապետութեան նախագահ Ռ. Քոչարեան Միացեալ-Նահանգներ այցելութեան ընթացքին, Փետրուար 2-ին, Տիթրոյթի Ս. Յովհաննէս Եկեղեցիին դահլիճին մէջ հիւրընկալուած է Ալեք Մանուկեանի կողմէ որ «մի անգամ եւս առատաձեռն նուիրատուութիւն արեց Ղարաբաղի ժողովրդի օգտին» ինչպէս կը գրէ «Ազգ» (Փետրուար 8)։ Ռ. Քոչարեան այդ առատաձեռնութիւնը փոխարինած է «Ղարաբաղի ազգային հերոսի» շքանշանով պարգեւատրելով Ա. Մանուկեանը։

***

«ՆԱՅԻՐԻՏ» ԻՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻ

Երեւանի «Նայիրիտ» քիմիական արդիւնաբերութեան գործատունը որ 1988-ի շարժումին խորհրդային իշխանութեան դէմ ծառանալու ազդակներէն մէկը եղաւ, վերջին երկու-երեք տարուան ընթացքին մեծ փոփոխութեան ենթարկուած է։ Ներկայիս 40 տեսակ արտադրութիւն ունի որոնցմէ 15-ը նոր նիւթեր են, որոնք անցեալին կը ներածուէին դուրսէն։ Այսօր «Նայիրիտ»ի արտադրութեան 70%-ը կը սպառի Հայաստանի մէջ. անցեալին այդ համեմատութիւնը 5 - 10% էր։

Գործատունը տարածուած է 300 հեկտարի վրայ. ունի 100-էն աւելի արտադրամասեր, մօտ 4 հազար աշխատող։ Տընօրէնին՝ Ալպեռ Սուքիասեանի տուած տեղեկութիւններուն համաձայն նոր արտադրութիւններէն են ապակեգործուածքը, քիմիական կաւիճը. իսկ հոն պատրաստուած սուտ ֆոսֆիտը եւ հեղուկ քլորը կը բաւարարէ երկրին պահանջը. այս նիւթերը նախապէս կ'արտածուէին Սումգայիթէն։

Իր բազմատեսակ արտադրութեամբ «Նայիրիտ»ը երկրին այլ գործատուներու մօտ 90 տոկոսին հիմնանիւթ կը հայթայթէ։ «Նայիրիտ»ը կը համագործակցի Իրանի, Վրաստանի հետ ու կը պահէ նախկին կապերը Ռուսաստանի, Ուկրանիոյ, Բելառուսի, իսկ Արեւմուտքի երկիրներէն գործակցութեան հեռանկարներ ունի Միացեալ-Նահանգներու, Ֆրանսայի, Պելժիոյ հետ։

Ա. Սուքիասեանի տուած տեղեկութեան մէջ ամէնէն կարեւորը այն կէտն է որ «Նայիրիտ»ը դադրած է բնապահպական վտանգ ներկայացնելէ, քանի որ ամէնէն վտանգաւորը նկատուած կաուչուկի արտադրութիւնը ներկայիս ամերիկեան եղանակով կը կատարուի, համապատասխան միջազգային չափանիշներու։

«Նայիրիտ»ը 1989 - 1991 փակուած էր ամբողջովին. 1991-ին մասամբ սկսաւ աշխատիլ բայց ծանր պայմաններու մէջ կը գտնուէր։ 1993-ին վերակառուցուեցաւ ու սկսաւ գործել որոշ արտադրամասեր։ 1994-էն ի վեր համեմատաբար կայունացած է աշխատանքը։

***

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՉԷ, ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ

Վարչատարածքային բաժանման նոր օրէնքով Էջմիածին քաղաքը վերանուանուած է նախկինին նման Վաղարշապատ եւ ընդգրկուած Արմաւիրի մարզին մէջ։

***

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԷՆԹԷՐՓՈԼԻ ՀԵՏ

Միջազգային հետախուզութեան (Էնթէրփոլ) Հայաստանի գրասենեակը կը գործակցի աւելի քան 50 երկիրներու հետ, ինչպէս յայտնած է գրասենեակին պետը Վարդան Եղիազարեան, 1995-ին Հայաստանի գրասենեակին ջանքերով յայտնաբերուած են 11 յանցագործներ, 4 անհետ կորսուածներ եւ ինքնաշարժի երեք գողեր։ Յանցագործ մըն ալ պուլկար իրաւապահ մարմիններու կողմէն յանձնուած է Հայաստանի։ Բայց Վ. Եղիազարեան դժգոհած է որ երկկողմ համաձայնագիրներու բացակայութեան պատճառով յաճախ կը բարդանայ հայ յանցագործներու յանձնումի գործը։

Ներկայիս «Էնթէրփոլ»ի հայկական գրասենեակին նախաձեռնութեամբ միջազգային հետախուզման առարկայ են Ազգագրութեան Թանգարանէն գողցուած ութ գորգեր, ու այլ թանգարաններէ գողցուած Այվազովսկիի եւ այլ նկարիչներու պաստառներ։

ՄԱՀ ՄԱՏԼԷՆ ՖՈԼԷՆԻ

«Մոնտ»ի մէջ լոյս տեսած ընտանեկան մահազդէ մը տեղեկացանք որ Փետրուար 15-ին իր մահկանացուն կնքած է Մատլէն Ֆոլէն, այրին՝ բանաստեղծ Ժան Ֆոլէնի, 90 տարեկանին։

Մատլէն Ֆոլէն, որ աղջիկն էր նկարիչ Մօրիս-Տընիի, ինք ալ նկարչուհի (Տէնիս) իր ամուսնոյն հետ հին եւ մտերիմ բարեկամները եղած են Շահան Շահնուրի եւ տարիներու երկայնքին բացառիկ հաւատարմութեամբ մը եղած են միշտ անոր կողքին, գրագէտին դժուար, տառապալից եւ զրկանքի տարիներուն հիւանդանոցէ հիւանդանոց, սանաթորիոմէ սանաթորիոմ։ Շահնուր նամակագրութիւն մըն ալ ունեցած է Մատլէնի հետ եւ այս վերջինը զանոնք տրամադրած էր Գրիգոր Շահինեանի, երբ այս վերջինը կը պատրաստէր իր աւարտաճառը նուիրուած Շահնուրի եւ Լիւպէնի՝ «Drame et poésie de l'exil dans l'œuvre d'Armen Lubin» (1979)։ Զանազան այլ առիթներով ալ այդ թղթակցութենէն հատուածներ հրատարակութեան յանձնած է գրական պարբերականներու մէջ, նաեւ Լիւպէնի նուիրուած Cahiers Bleus-ներուն։

Ըստ իր փափաքին, մարմինը դիակիզուած է։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՇԱՀՈՒՄԵԱՆՑԻՆԵՐԸ

Հակառակ մէկուկէս տարուան հրադադարով ապահովուած հանդարտութեան որ առիթ կուտայ քիչ - շատ բնականոն հունի մէջ դնելու Ղարաբաղցիին կեանքը, Ղարաբաղի հարցը ամբողջ հայութեան համար կը շարունակէ մնալ ազգային գլխաւոր մտահոգութիւն: Նեղ կամ լայն շրջանակի մէջ կատարուած ամէն բանակցութիւն հետաքրքրութիւնները կ'արծարծէ ու «մեծ»երու միջեւ ամէն նոր կարգադրութիւն կամ սակարկութիւն նոր անձկութիւններ կը պատճառէ հայութեան ճակատագրին հետ կապ մը պահող ամէն անձի: Հարցականներ կը բազմապատկուին, պատասխաններ որսալու փորձեր կ'ըլլան, օրինակ, թէ ի՛նչ վիճակ կը պարզեն Թուրքեւադրբեջանական յարաբերութիւնները, կամ թէ քարիւղի արտահանման մասին Բաքու - Մոսկուա համաձայնութիւն մը ի՛նչ արդիւնք կրնայ ունենալ Ղարաբաղի հարցին համար: Կայ նաեւ ներքին ճակատը· Ղարաբաղը կ'ընդունուի՞ բանակցութեան որպէս ուղղակի կողմ, ի՞նչ կ'ըսէ Արկադի Ղուկասեան, ի՞նչ ըսել կ'ուզէ Ռոպէր Քոչարեան, ի՞նչ խօսած է Հայաստանի նախագահին հետ, ինչո՞ւ կ'երթայ Միացեալ - Նահանգներ, ու նման բազմաթիւ հարցումներ կը ջանան տեղեկութիւն մը որսալ, պաշտօնական տեղեկութիւններու թելադրածէն աւելի ապահովութիւն մը գտնել:

Քաղաքական մարզը ըլլալով հարցին գլխաւոր առանցքը, երկրորդական տեղեր կը ձգէ անոր առնչուած ու մինչեւ այսօր անլոյծ մնացած այլ խնդիրներու: Անոնցմէ է գաղթականներու պարագան: Ատրբեջանական զօրքերու «յաղթանակ»ի օրերուն Ղարաբաղի զանազան շրջաններէն մեծ թիւով մարդիկ լքեցին իրենց բնակավայրերը ու ապաստան գտան Հայաստանի մէջ: Այսօր հաւանօրէն ժամանակավրէպ է յամենալ անոնց վիճակած դժուարութիւններուն, կամ ապրած դառնութիւններուն վրայ: Ցաւոտ այդ էջերը քրքրելէ խուսափելու տրամադրութիւններուն զարկ կուտան արդէն պարբերական լուրերը որոնք կը վերաբերին գաղթականներուն վերադարձին. կը տրուին թիւեր, բնակարաններու նորոգութեան յատկացուած գումարներու, գործածութեան յանձնուած տուներու, հողամասերու մասին:

Այս բոլորին մէջ յաճախ ուշադրութենէ կը վրիպի գաղթականներու այն զանգուածը որ եթէ կը շարունակէ Հայաստանի մէջ ապաստանած մնալ, տրիկա իր կամքով չէ եւ եթէ չի վերադառնար, այն պատճառով է որ վերադառնալիք տեղ չունի: Խօսքը կը վերաբերի Շահումեանցիներուն. անոնք պարտադրաբար կը մնան Հայաստանի մէկ անկիւնը որ իրենց կեանքի նուազագոյն պայմաններ ընձեռած է:

Շահումեանը Լեռնային Ղարաբաղի ամէնէն հիւսիսային եռանկիւնաձեւ այն շրջանն է որ տակաւին չէ ազատագրուած այն օրէն ի վեր (Յուլիս 1991) երբ անոր Բուզլուխ, Մանաշիթ եւ Էրքէջ գիւղերէն ռուսական օմոններու նեցուկով ադրբեջանական ուժեր դուրս մղեցին հայ բնակչութիւնը: Նախ մեկնեցան կիներն ու երախաները, յետոյ մնացածները: Վըստահաբար այդ բազմութենէն որոշ թիւ մը գործօն տարրերու Հայաստանէն ալ անցած է ապրուստ շահելու պայմաններ ներկայացնող այլ վայրեր:

Իրենց հողին ազատագրումին ու հոն վերադառնալու կարելիութեան սպասումով ապրող Շահումեանցիներու պարագան յիշեցնող էջ մը ունի Յունուար 20-ի «Ազգ»ը· Դերենիկ Պետրոսեան ստորագրուած այդ էջը խորագրուած է «Շահումեանցին հարց է տալիս. ո՞վ է ինքը, ի՞նչ կարգավիճակ ունի եւ պատասխան է հայցում իշխանութիւններից»:

Գրութեան առաջին պարբերութիւնը կը սահմանէ նոր ժամանակներու այդ հայ գաղթականը· «լքուած, մոռացուած, հոգսերի ծանր բեռան տակ, քառամեայ ատանջական, անորոշ, իրաւազուրկ ու իր համար ամօթալի կեանքից յոգնած ու տառապած, իր բազում ցաւերը մեն - մենակ տանող, իր սիրասուն հայրենիքի կարօտից հալումաշ եղած, մի սփոփիչ, մի պտտացաւ խօսքի կարօտ, նեղացած ամէնից շատ իրենից, քան՝ Արցախի ու Հայաստանի հին ու նոր բոլոր իշխանաւորներից»:

Հարիւրաւոր զոհերու տէր այդ բազմութիւնը այսօր հետաքրքրութեան առարկան է ոչ ոքի: Իշխանութիւնները «սառն ու անտարբեր վերաբերմունք» ունին անոնց հանդէպ որոնք չեն գիտեր թէ ի՛նչ կը նկատուին իրենք. տեղացի՞, գաղթակա՞ն, հի՞ւր, ի՞նչ: Դ. Պետրոսեան կ'ըսէ թէ անոնք չունին ընտրելու, ընտրուելու իրաւունք, բնակարանի, քաղաքացիութեան, սեփականութեան, հողի, արձանագրուելու, անձնագիր ստանալու իրաւունք: Կարդալով յետագայ տողերը, մարդ այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ թէ խօսքը կը վերաբերի արեւմտեան երկրի մը մէջ օտարականներու ցոյց տրուած վերաբերումին: Մարդոց որոնք Շահումեան ձգած, կամ կորսնցուցած են իրենց անձնագիրը, փոխանակ նորեր տրամադրելու, երեք ամսուան թուղթեր կը տրուին, այն ալ միայն Երեւանի Միասնիկեանի շրջանի անձնագրային բաժինէն: Յիշելով որ գաղթականներու մեծ մասը ապաստանած է կեդրոնէն հեռու Վարդենիսի կամ Տաշիրի նման վայրերու մէջ եւ գիտնալով որ ի՛նչ կ'արժէ երթեւեկը, դիւրին է ենթադրել թէ գաղթական Շահումեանցիին համար ի՛նչ կը նշանակէ այդ թուղթը ստանալ: Նման դժուարութիւններու պէտք է յաղթահարէ ան թոշակ ու նպաստ ստանալու համար: Անոնց չեն տրուած նաեւ սեփականաշնորհման թուղթ. «արար աշխարհ, ախել - ջախել, բոլորը ստացել են, բացի մի բուռ Շահումեանցիներից» կ'ըսէ Դ. Պետրոսեան: Իր տողերէն յայտնի կ'ըլլայ որ անոնք կը մնան ծերանոցներու, դիշերօթիկներու մէջ, ծանօթ - բարեկամներու տուները: Կ'ուզեն մարդու տեղ դրուիլ, բոլոր իրաւունքներով ու արտօնութիւններով կարգավիճակ ստանալ, կ'ուզեն որ լրջօրէն ձեռք առնուի իրենց ծննդավայրին ազատագրումի հարցը:

Յօդուածին հետ լուսանկար մըն ալ տեղ գտած է էջին մէջ. խորշումներով ծածկուած դէմքով մամիկի մը գիրկը երախայ մը կը քնանայ. մանուկին փակ կոպերով խաղաղ դէմքը ամբողջական հակասութիւն մը կը կազմէ մամիկին դէմքին հետ որուն անորոշ կէտի մը սեւեռած աչքերը իրենց արտայայտած թախիծով շատ աւելին կ'ըսեն, քան յօդուածին խիստ տողերը:

Թերեւս շահումեանցի ալ չէ սեւ լաչակով այդ մամիկը. բայց այնքա՛ն հարազատ խորհրդանշանն է ոչ միայն Շահումեանի, այլեւ գրաւուած ու օտարներու տիրակալութենէն ազատագրութեան օրուան սպասող շատ ու շատ հողերու...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ»

հայագիտական ուսումնաթերթ

1995 - Թիւ 1 - 12

Վիէննա Մխիթարեան տպարան

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՐԲ ԿԸ ՆԱՅԻՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐՈՒՍ ԳԻՐՔԵՐՈՒՆ

Ա.

Կեանքիս մինչեւ որոշ մէկ շրջանը, գրադարաններս բնակարանիս մէջ իմ երջանկութեան աղբիւրներս էին: Ամէն անգամ որ կը նայէի այդ գրադարանները լեցնող գիրքերուն, կը զգայի որ սրտիս մէջ ուրախութեան զանգակներ կը ղօղանջէին: Բնակարանիս մէջ ո՛չ մէկ առարկայ ինծի համար այնքան սիրելի ու թանկագին էր, որքան գիրքը: Ես իմ ամբողջ երիտասարդութեանս շրջանը անցուցած էի գրադարան կազմելով: Գրավաճառներու այցելել, ժամերով քննել ցուցադրուած գիրքերը, իմ ճաշակիս համաձայն լաւագոյն գիրքերը ընտրել, զանոնք տուն բերել եւ տեղաւորել գրադարաններուս մէջ, հետզհետէ անդրադառնալ որ գրադարանները քիչ գալ սկսած են, նոր գրադարաններ ապսպրել, զանոնք եւս լեցնել, երբեմն գրադարաններէն պարպել երկրորդական արժէք ներկայացնող գիրքերը, զանոնք վերնատուն ղրկել, սընտուկներու մէջ տեղաւորել անոնցմէ բացուած տեղերը տրամադրել նոր գիրքերու: Յետոյ անցնիլ այդ գիրքերուն առջեւ, նայիլ անոնց, կարդալ զանոնք: Ինծի համար աչաւասիկ գերագոյն երջանկութիւն էին այս բոլորը:

Ափսո՜ս, հազար անգամ ափսոս, այսօր նոյն երջանկութիւնը չեմ կրնար զգալ երբ պահ մը կը կանգնիմ գրադարաններուս առջեւ: Կամ նոյնիսկ եթէ կը զգամ երջանկութիւն մը որ հին օրերուս երջանկութիւնը կը յիշեցնէ, այդ երջանկութիւնը անպայման թաթխուած է տրտմութեան մը, ցաւի մը, նոյնիսկ տառապանքի մը զգայնութեան մէջ: Օ՜ որքան շատ պատճառներ ունիմ տխրելու համար՝ երբ կը նայիմ գրադարաններս լեցնող հազարաւոր գիրքերուն: Ինչե՜ր ու ինչեր կը զգամ երբ կը նայիմ այդ գիրքերէն մէկուն կամ միւսին:

Է՜հ, կեանքիս մինչեւ որոշ մէկ շրջանը՝ գրադարաններուս գիրքերը գիս դէպի ապագայ կը ղրկէին: Ի՜նչ երազներ կը հիւսէի ես երբ կը նայէի այդ գիրքերուն կամ կը կարդայի այդ գիրքերը: Գրադարանիս մէջ դրուած իւրաքանչիւր նոր գիրք թանկագին գանձ մըն էր, դրամագլուխի նոր կուտակում մը, որուն նայելով՝ ապագայի նկատմամբ ապահովութիւն կը զգայի այնպէս ինչպէս ապագայի նկատմամբ ինքզինք աւելի ապահով ու զօրաւոր կը զգայ այն մեծահարուստը որ ամէն օր նոր գումար մը կը դնէ իր դրամարկղին մէջ: Այդ գիրքերը ապագայի իմ ընկերներս պիտի ըլլային, անոնք միշտ պիտի ընկերանային ինծի կեանքիս ամէնէն դժուարին պահերը յաղթահարելու ճիգերուս մէջ: Եւ այդ գիրքերուն մէջ իրենց մասնաւոր համն ու տեղը ունէին այն գիրքերը որոնց հեղինակները իմ անմիջական ընկերներս էին: Մեր ընկերներուն իւրաքանչիւր գիրքը մեզի համար յաղթական երթ մըն էր դէպի ապագայ: Կը նայէի այդ գիրքերուն եւ կ'երազէի որ ապագային նորանոր գիրքեր պիտի աւելնային անոնց վրայ:

Բայց հիմա գրադարանիս գիրքերը գիս այլեւս ո՛չ թէ դէպի ապագայ, այլ դէպի անցեալ կը ղրկեն: Ե՞րբ էր որ գիրքերով ապրուած արկածախնդրութեանս ուղղութիւնը այսպէս հակոտնեայ կերպով փոխուեցաւ, ե՞րբ էր, ո՞ր թուականին, ո՞ր ժամուն, որ գրադարանիս գիրքերը յանկարծ կամ հետզհետէ դադրեցան գիս դէպի ապագայ ղրկելէ եւ սկսան զիս քաշել դէպի անցեալ:

Անկասկած իւրաքանչիւր գիրք ունի իր անմոռանալի պատմութիւնը: Անկախաբար իր բովանդակութենէն, իր հեղինակին անունէն, անկախ լեզուէն ու գրական սեռէն, իւրաքանչիւր գիրք տունէս ներս մտնելու իր յատուկ ու անմոռանալի պատմութիւնը ունի: Եթէ նայիմ սա կամ նա գիրքին, կը յիշեմ թէ երբ էր որ գնած էի այդ գիրքը, ուրկէ գնած էի, նոյնիսկ քանիի գնած էի: Անոնց մէջ կան գիրքեր, որոնք բարեկամներու ու ազգականներու կողմէ նուիրուած են ինծի: Կը յիշեմ թէ ինչպիսի ջերմ նախադասութիւններով եւ արտայայտութիւններով նուիրուած էին այդ գիրքերը եւ թէ ես ալ որքան ուրախացած էի այդպիսի նուէր մը ստացած ըլլալուս համար: Իւրաքանչիւր գիրք ունի իր ուրոյն պատմութիւնը եւ այդ պատմութիւնը հպարտութիւն եւ խանդավառութիւն կը պատճառէր ինծի մինչեւ սակէ մէկ երկու տասնամեակ առաջ: Իսկ հիմա իւրաքանչիւր գիրքի պատմութիւնը կարծես տխուր բան մը կը խաղցնէ սրտիս մէջ, կսկիծ մը կ'արթընցընէ սրտիս խորը, կարծես ինծի կը յիշեցնէ կորսուած հաճոյք մը, որ անգամ մըն ալ պիտի չապրուի:

Արդէն որքա՜ն փոխուած է նաեւ այդ գիրքերուն արտաքին երեւոյթը: Անոնք այլեւս այնքան փայլուն ու ողորկ չեն, որքան էին երբ յիսուն տարի, քառասուն տարի, երեսուն տարի առաջ զանոնք կը գնէի ու տուն կը բերէի: Ժամանակը, ժամանակին փոշին շատ բան տարեր են անոնց առինքնող տեսքէն: Եւ ամէն անգամ որ տանտիկինը քուրջի կտորով մը այդ գիրքերուն փոշին առեր է զանոնք միշտ մաքուր պահելու ազնիւ ցանկութեամբ, քուրջի այդ կտորը բան մը պատռեր է այս կամ այն գիրքին կափարիչէն, կողակէն, ներսի էջերէն: Ի՜նչ ողբերգութիւն: Հազար քուրջ ալ մաշեցնենք, նոյնիսկ եթէ ամէն երկվայրկեան փոշի առնենք, պիտի չկարենանք արգելք ըլլալ որ փոշին անքակտելի կերպով փակչի գիրքին, նոյնանայ թուղթին հետ եւ մեր մատներուն տակ ինքզինք զգալի դարձնէ՝ որպէս անցած ժամանակներու աղիողորմ ճիչ: Երբ այսօր կը նայիմ այդ գիրքերուն, կը մտածեմ որ փոշին, իրական փոշին, փողոցէ եկած այն հողի խաւը չէ զոր քուրջի կտորով մը կը սրբենք, այլ երկինքէն իջած անտեսանելի ու աննիւթական ալա մը, ժանգ մը, մաշկ մը, որ ժամանակ կոչուած հրէշին ապօրէն զաւակն է եւ զոր չենք կրնար բաժնել այն խաւաքարտէն, թուղթէն, մելանէն, որուն ան փակչած է արիւն ծծող որդի մը նման:

Բ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Չեչենական հարցին մէջ Մոսկուայի ապիկարութիւնը որ մամուլի շատ մը անուններու կողմէ այլեւս «ձախողութիւն» կ'որակուի, պատճառ եղած է որ շրջանի ժողովուրդներուն հեռաւոր ու մօտաւոր անցեալը եւ Մոսկուայի հետ յարաբերութիւնները այժմէական նիւթի վերածուին:

Հիւսիսային Կովկասի մէջ կան տասնեակ մը ժողովուրդներ որոնց անցեալին հասարակաց կէտը Մոսկուայի հետ պարբերական պայքարի պատմութիւն մըն է: Այդ պայքարին հանգրուանները ԺԸ. եւ ԺԹ. դարերուն պատճառ եղած են որ իրարմէ տարբեր այդ ժողովուրդները ռուս ներխուժողներու դէմ զօդուին իրարու: Սակայն խորհրդային շրջանը ծանր նուաստացումներու պատճառ եղած է անոնց համար: Երանութեան կարճատեւ պահէ մը ետք անոնք ենթարկուած են հաւաքական կամայական մասնատումներու եւ աքսորներու դաժանութեան: Երանութիւնը ունեցած են 1917-ին Մոսկուայի հաւանութեամբ «Լեռնականներու Ինքնավար Հանրապետութեան» մը ու Տերէկի ժողովուրդներու ընկերվար ժողովրդական հանրապետութեան ստեղծումով:

1944-ին Նացիներու հետ գործակցութեան ամբաստանութեամբ Չէչէններն ու Ինգուշները (որոնք 1936-էն ի վեր ինքնավար նոյն հանրապետութիւնը ունէին) զանգուածաբար աքսորուած են Սիպերիա եւ Ղազախստան: Թրքական եւ մոնղոլական ծագումի տէր Քարաչայերը, Քալ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Յաճախ այն կարծիքը կը տիրէ որ գործազրկութիւնը տնտեսապէս զարգացած երկիրներու «մենաշնորհ»ն է։ Մինչդեռ այդ չէ պարագան ու միայն Երեւանի մէջ 33.990 գործազուրկներու գոյութիւնը հակառակն փաստը կուտայ։

«Հայք»ի փետրուար 6-ի թիւին այս նիւթին յատկացուած էջին մէջ Գոհար Արշակեան դիմած է «Զբաղուածութեան կեդրոն»ի տնօրէն Արթուր Սարգսեանին, բացատրութիւններ խնդրելու տնտեսականէն զատ նաեւ ընկերային այս երեւոյթին մասին։ Այդ կեդրոնը հակառակ իր անուանումին «անգործներու կեդրոն»ն է, քանի որ գործունէութիւնը կ'առնչուի գործ չունեցողներու խնդիրներուն։ Կը ջանայ անոնց աշխատանք ճարել, կը մատակարարէ նպաստները, կը գործակցի արտասահմանէն նման կազմակերպութիւններու, եւայլն։ Հոն կրնայ դիմել 14 տարեկանէն վեր աշխատունակ ամէն հայրենակից. նաեւ օտարերկրացի։ Գրասենեակը կ'արձանագրէ դիմենք, կը ճշդէ նպաստի չափը. ան չի կրնար երկրին նուազագոյն աշխատավարձքէն ցած ըլլալ, առաւելագոյն 40 չաբաթէն աւելի վճարուիլ։ Այն անձերուն որոնք գործազուրկ են, կամ կ'ուզեն այլ տեղ աշխատիլ, եթէ փափաքին մասնագիտական ուսում ստանալ, կը տրուին նաեւ կրթաթոշակներ։

Միայն Երեւանի գործազուրկներուն մասին վերջին տուեալներու թիւը 33.900 է. անոնց 25.669 կիներ են։ Այդ մեծ համեմատութեան գլխաւոր պատճառները անոնք են որ նախ մինչեւ 2 տարեկան երախայի մայրերը կեդրոնէն նպաստ կը ստանան. յետոյ, ծանօթ է որ գիտահետազօտական հիմնարկներու մէջ աշխատողներու կէսէն աւելին կիներ էին ու այդ հիմնարկներուն անձնակազմերուն մէջ ներկայիս կարեւոր կրճատումներ կը կատարուին։

1995-ի ընթացքին կեդրոնը շուրջ 3000 հոգիի գործ առաջարկած է, բայց աշխատանքի ընդունուածներու թիւը միայն 453 եղած է։

Երեւանի կեդրոնը գործակցելէ զատ տեղական կազմակերպութիւններու եւ օտարերկրեայ նման սպասարկութիւններու հետ (Ֆրանսա, Դանիա, Անգլիա, եւայլն) պարբերաբար սեմինար - խորհրդակցութիւններ ալ կը կազմակերպէ։

Կեդրոնը որպէս 1996-ի ծրագիր պատրաստած է համակարգիչներու օգտագործումի նիւթը, ուսումնական կեդրոնի բացումը, տեղեկատուական օրգանի գործը, եւայլն։ Ա. Սարգսեանի կարծիքով գործազրկութիւնը ընդունելի սահմաններու մէջ զարկ կուտայ աշխատանքի ուժի մրցակցութեան, ինչ որ դրական կը նկատուի։ Ան ակնարկելով Հայաստանի տնտեսութեան վերջին տարուան փոքր բայց հաստատուն վերելքին, համոզում կը յայտնէ որ գործազրկութիւնը չի հասնիր մտահոգիչ չափերու։

մուքներն ու Պալքարներն ալ նոյն ճակատագիրը ունեցած են։ 1957-ին Խրուշչեւ արտօնած է անոնց վերադարձը։ Խորհրդային Միութեան քայքայման ընթացքին Չէչէններն ու Ինգուշները բաժնուեցան իրարմէ։ Առաջինները 1991-ին անկախութիւն հռչակեցին զօրավար Դուդայեւի մղումով որ Հոկտեմբերին նախագահ ընտրուեցաւ։ Մինչ Ինգուշները նախընտրեցին Ռուսական դաշնակցութեան մաս կազմել ինքնավար հանրապետութեան մը ձեւով։

Նոյն տարին Հիւսիսային եւ Հարաւային Օսէթիաները որոնք դարերէ ի վեր իրարմէ բաժնուած էին ռուսեւվրացական սահմանով, փորձեցին միանալ եւ Օսէթեան հանրապետութիւն մը կազմել Ռուսաստանի դաշնակցութեան մէջ։ Այդ փափաքը պատճառ եղաւ Վրաստանի հետ կռիւներու որոնք տեւեցին մինչեւ 1992-ի ամառը։ Յուլիսին Աբխազները Վրաստանէն անկախութիւն հռչակեցին, յուսալով նոյնպէս մաս կազմել Ռուսաստանի։ Վրացական ուժերը հակազդեցին, ծանր կորուստներ կրելով Աբխազներուն դէմ որոնց միացած էին Չերքէզներ եւ Ռուսեր։ Նոյն տարուան Հոկտեմբերին ծանր բախումներ տեղի ունեցան Օսէթներու եւ Ինգուշներու միջեւ որոնք կ'ուզէին որ առաջինները ետ տան իրենց պատկանող հողեր։ Ամէն տեղ ռուս միջնադիր ուժերը ջանացին անփոփոխ պահել իրավիճակները։

Այս ժողովուրդներու դժգոհութեան վերջին արտայայտութիւնը եղաւ Տաղստանցի եւ Չէչէններէ բաղկացած համազէններու խումբի մը կողմէ Թրքական նաւու մը առեւանգումը անոր ռուս ճամբորդներով։ Այդ խումբը որուն ղեկավարը Աբխազ մըն էր, կը պաշտպանէր Կովկասի լեռնական ժողովուրդներու դերիշխան միութեան մը գաղափարը։

ՔԱՂՀԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Յունուար 28-ին, ոգեկոչուած է Վարդգէս Տէր - Կարապետեանի, Լեւոն Պէրպէրեանի եւ Ներսէս Խիտավերտեանի յիշատակը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ.-ի։ Երեք դաշնակցականները զոհ գացած էին հակադաշնակցական գործողութեան մը շուրջ 10 տարիներ առաջ։ Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք Ս. Նշան Եկեղեցւոյ մէջ, արարողութիւն մը տեղի ունեցած է Պուրճ - Համուտի ազգային գերեզմանատունը ուր վերանորոգուած է Հ. Յ. Դ. պանթէոնը։ Խօսք առած է Կարօ Յովհաննէսեան որ անդրադարձած է տասը տարի առաջ գործուած դաւադրութեան ու շեշտած որ հակադաշնակցական պայքարը միշտ կը ձախողի։ Ապա, տեղի ունեցած է ծաղկեպսակներու զետեղում։

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանի «Ասէմպլի հոլ»ի մէջ, Յունուար 20-ին, փայլուն ելոյթ մը ունեցած են ջութակահար Արա Մալիքեան եւ դաշնակահար Սերուժ Գրաճեան, որոնք Լիբանան ժամանած են Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան հրաւէրով։ Երկու տաղանդաւոր արուեստագէտները այցելութիւն մը տրուած են «Բ. Կանաչեան» երաժշտանոցին, Յունուար 23-ին եւ մտերմիկ հանդիպում - զրոյց մը ունեցած։

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յ. Պօղոսեան» թատերասրահին մէջ, Յունուարի վերջաւորութեան ներկայացուած է Մոլիէրի «Ագահը» Հ.Բ.Ը.Մ. - Հ.Ե.Ը.-ի Վահրամ Փափազեան թատերախումբին կողմէ, բեմադրութեամբ Պերճ Ֆազլեանի, որ Պոլսէն Պէյրութ վերադարձած է։ Ներկայացումները մեծ յաջողութիւն արձանագրած են։ Ագահին (Հարփակոն) դերը ստանձնած էր Ֆազլեան։

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի «Լեւոն Շանթ» Մշակոյթի Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 30-ին, մեծարանքի հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած Սիլվա Կապուտիկեանի գրական գործունէութեան 60-ամեակին, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան։ Բացումը կատարուած է Ս. Կապուտիկեանի կարգ մը քերթուածներու արտասանութեամբ (Սոնիա Քիլէճեան), ապա հանդիսութիւնը շարունակուած է երաժշտական բաժինով մը։ Օրուան բանախօսը՝ «Բագին» գրական հանդէսի խմբագիրներէն՝ Սարգիս Կիրակոսեան ներկայացուցած է բանաստեղծուհիին 60 տարիներու գրական գործունէութիւնը։ Իրմա Գապաքեան - Տէտէեանի արտասանութիւններէն ետք, խօսք առած է Սիլվա Կապուտիկեան որ, շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք, ծանրացած է Հայաստանի իրավիճակին վրայ։

***

ԳԱՀԻՐԷԻ Կոկանեան սրահին մէջ, Փետրուար 1-ին, «Հայերը Եգիպտոսի մէջ ԺԹ. դարուն» գիրքին հրատարակութեան առթիւ դասախօսած է եգիպտացի պատմաբան Մ. Ռաֆաաթ Ալ - Իմամ։ Զինքը ներկայացուցած է սրահին նախագահը՝ Կարպիս Եաղըճեան։ Դասախօսը դրուատած է Մոհամմէտ Ալիի գործակից եւ խորհրդական Պօղոս Եուսուֆեանի կատարած դերը եւ անոր հրաւէրով Օսմանեան կայսրութենէն Եգիպտոս հասած հայ առեւտրականներու, ճարտարապետներու, մշակոյթի գործիչներու մեծ նպաստը։ Ան խօսած է նաեւ Նուպար Նուպարեան փաշայի, Տիգրան Ապրօ փաշայի, Ապրոյեան, Տէմիրճեան, Զրաքեան, Եուսուֆեան, Հէքիքեան, Նուպարեան, Գալուստեան, Արամեան ու այլ յայտնի ընտանիքներու ԺԹ. դարու ծառայութիւններուն մասին։

ՈՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՂՊՏԻ ԿՐՕՆԱՊԵՏԸ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Եգիպտական շաբաթաթերթ մը հարցազրոյց մը ըրած է ղպտի քրիստոնեաներու հոգեւոր պետին հետ. Ղպտիները Եգիպտոսի բնակչութեան 10%-ը կը կազմեն։ Կրօնապետը ըսած է այդ հարցազրոյցին մէջ որ Հրեաները Տիրոջ ընտրեալ ժողովուրդը չեն եւ ոչ ալ Պաղեստին՝ Աւետեաց երկիրը։ Հրեաները հեթանոսութեան երկար անցեալ մը ունին ու այդ եղած է իրենց ցրուումին պատճառը։ Ղպտի կրօնապետը աւելցուցած է որ Աստուածաշունչին մէջ Հրեաներու վերաբերող աստուածային ոչ մէկ խոստումի հանդիպած է, եւ իր կարծիքով Պաղեստինի մէջ անոնց ներկայութիւնը Անգլիացիներու մէկ խոստումին հետեւանք է...։

***

Ի ՆՊԱՍՏ ԲՆԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Դանիոյ մէջ Յունուարէն սկսեալ սկսած են նոր տուրքեր գանձուիլ. անոնք կը վերաբերին քամիոմ - նիքէլ պարունակող բարդերուն եւ ինքնաշարժերու բարդերուն որոնց մէջ կապար կայ։ Միջատասպան դեղերն ալ 25% յաւելում կրած են։ Նոր տուրքերու մէկ մասը պիտի յատկացուի հողամշակութեան եւ վնասակար միջատներու քննութեան մեթոտներուն։

***

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ԱՌՈՂՋ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԸ

Նորվեկիոյ մէջ սկսած է ուշադրութիւն դրաւել հիւանդներու նոր տեսակ մը. վախերու տէր կասկածամիտներ են անոնք որոնք չեն հաւատար իրենց բժիշկին երբ ան զանազան քննութիւններէ ետք իրենց կը պնդէ թէ ոչ քաղցկեղէ կը տառապին, ոչ շաքարախտէ, եւ ոչ ալ իրենց ուղեղին մէջ ուռ մը ունին։ Կատարելապէս առողջ հիւանդներ են անոնք որոնց ցաւին մասնագէտ բժիշկներ ալ կան այսօր հրապարակի վրայ։ Այս վերջինները պէտք է բուժեն ոչ մէկ ախտի տէր իրենց յաճախորդները։

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

- Կը յիշէ՞ս ի՜նչ խանդավառութեամբ կը պատրաստուէր Մայիս Մէկ-ի տօնանցքին... երախայի պէս ուրախ էր, հպարտ էր, հպարտ։

- Հայրդ կը հաւատար յեղափոխութեան, ընկերվարութեան յաղթանակին... «միակ յոյսն է հայ ժողովուրդին համար» կ'ըսէր կը կենար։ Խեղճ մարդս...։

- Կարծեմ այլեւս ոչ...։

- Ռուսերը չէր սիրեր «սկզբունք չունին» կ'ըսէր, սակայն քանի անգամ ըսած է թէ անոնց բանակը միայն մեզ կրնայ պաշտպանել Թուրքէն։

Փողոցէն զինուորական քալուածքի մը զօրաւոր ձայնը եկաւ։ Անշարժացան, ուշադիր։ Սակայն քայլերը անյայտացան։

- Երէկ Զօրավար Աբրահամեանին տունը գացի։ Խեղճ կինը շատ դէշ հիւանդ է, արդէն միշտ հիւանդկախ եղած է։ Մարդը քայքայուած էր «կորսուած եմ առանց Աննային» ըսաւ ինծի առանձին։ Վախ կար այդ վայրենի մարդուն աչքերուն մէջ...։

- Ինչո՞ւ այդ անգութ մարդուն քով գացիր, ան չէ՞ր պապային զինուորական ատեանին նախագահը։ Ծախուածին մէկն է։ Ես քու տեղդ ըլլայի...։

- Նայէ աղջիկս, ասանկ հարցերու մէջ ճկուն պիտի ըլլաս։ Ես հօրդ համար սատանային քովն ալ կ'երթամ։ Ասանկ մարդիկ պիտի սիրաշահիս, պիտի օգտագործես։ Վտանգաւոր են երբ ուժ ունին ձեռքերնին - գիտե՞ս թէ այդ մարդիկը գրչի մէկ հարուածով կրնան մեր երկուքը անյայտացնել Հայաստանէն ալ աշխարհէն ալ։ Ոչ թէ կը մեռնիս - ծնած չես ըլլար։ Զես եղած, պարզապէս։ Նայէ Անուշը, անոր ամուսինը զօրավար իսկ չէր, նայէ ինչի վերածուած է, խենթի պէս բան մը եղեր է։ Անցեալ օր փողոցը հանդիպեցայ, չճանչցայ զինք...։

- Ինչպէ՞ս կ'ապրի այդ աղջիկը չեմ հասկնար, ամուսինն ալ ձգեց։

- Մե՞նք ինչպէս կ'ապրինք ... տունը պարպուեր է, ալ ծախելիք չմնաց կ'ըսեմ ամէն օր, եւ սակայն միշտ կը գտնեմ բան մը ծախելիք, չորս տարի է...

- Մէյ մը աւարտեմ համալսարանը... երեք տարիս մնաց։

- Հայրդ հայրդ, պիտի տեսնէ՞ աղջկան յաջողութիւնը ... «Արմինէս ուրիշ է, ուրիշ» կ'ըսէր կը կենար։ Արմենակէն յոյսը կտրած էր «տունին բախտ աղջիկ զաւակը կը բերէ» կ'ըսէր, մարդիկ վրան կը խնդային, բայց ան գիտէր ըսածը...։

- Ի՜նչ հպարտ էր Հայաստանով, իր Երեւանով «օր մը անկախ Հայաստանի հանրապետութեան բանակը պիտի քալէ աս հրապարակէն» կ'ըսէր, կը յիշէ՞ս մամա։

Տիկին Սեդա ոտքի ելաւ, խոհանոց գնաց կատուի քայլերով, երկայն, ճերմըկող մազերը, նիհար մարմինը սահելով տան շուքերուն մէջէն։ Արմինէի համար, բարձրաստիճան զինուորականները, կրօնականներու եւ դերասաններու նման միշտ կեղծ, դերասանական բան մը ունեցած են...։ Ու զինուորականներու կիները՝ միշտ եղերականութեան հով մը պտըտցուցած են իրենց հետ։ Արմինէ թերթ մը վերցուց սեղանէն, բացաւ, նայեցաւ արագ մը բայց չկրցաւ կեդրոնանալ, ետ տեղը դրաւ «վաղը ինծի հետ եկուր բանտ, աւելի ուժով կը զգամ ինքզինքս» ըսեր էր մայրը։ Ու այդ խօսքը, բանտ երթալու հեռապատկերը, մօր հետ մութ, ցած նրբանցքներէ քալելը՝ տագնապը նետեր էր իր սիրտը։

Այդ վայրկեան էր որ փողոցին դրան զարնուիլը լսեցին, մայր ու աղջիկ միասին։

- Արմինէ, լսեցի՞ր։

- Այո։

Մայրը քովն էր, ձեռքը մեղմօրէն ուսին, աչքերը լայն բացած, մարմինը աւելի պլլիկցած, կծկուած։

- Ո՞վ կրնայ ըլլալ արդեօք։

Հազիւ լսելի, շշուկի մը պէս։ Վախը միշտ ականջին մէջն է, քասըը ականջէն կը սկսի ու աչքին կ'անցնի։ Իրարու նայեցան վախի աչքերով, շունչ բռնած, լռութիւնը վժժալով ականջներուն մէջ։ Ոչ մէկ շարժում,

Դրան զանգակը նորէն զարնուեցաւ, մեղմ ու վարանոտ։ Շունչ մը քաշեցին միասին - վտանգ չկար։ Ոստիկանը այդպէս չի զարներ։

- Ես կ'երթամ։

Արմինէ արագ, կարծր քայլերով կտրեց լայն հիւրասրահը, փողոցի դրան առջին կեցաւ։

- Ո՞վ է։

Կարճ լռութիւն մը։ Սեդա հասեր էր քովը ու կանգներ։

- Ո՞վ է։

(Շար. 97)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պչաքճեան եւ Պաղտոյեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գերշ. Արք. Նազգաշեանին, Լիոնի Առաջնորդ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեանին, Մեսրոպ Արք. Աշճեանին, Վաչէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեանին, Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Դասին, Ալֆորվիլի եւ Վիլժօրվայի Մշակոյթի Տուներուն, Լիոնի Ազգային Միութեան, Մարգարեան-Փափազեան վարժարանի տնօրէնութեան ու Ծնողական Մարմնին եւ բոլոր անոնց որոնք, Փարիզ, արտասահման թէ Հայաստան, զանազան միջոցներով մասնակից դարձան իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊՉԱՔՃԵԱՆ-Ի

մահուան սուգին։

Այս առթիւ երկու ընտանիքները կը կատարեն հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝

Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ՝ 1000 Ֆր.,

«Յառաջ» օրաթերթին՝ 1000 Ֆր.,

«Կամք» օրաթերթին 1000 Ֆր.,

«Ռատիօ-ԱՅԲ-ՖՄ»ին՝ 500 Ֆր.,

Լիոնի Մարգարեան-Փափազեան վարժարանին՝ 500 Ֆր.։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

(1931 - 1996)

Հանդիսութիւններու բացում
Օծման 65-րդ տարեդարձի

Փետրուար 25, ժամը 16-ին

Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի
Ա. Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Օրուան նիւթը
«ՎԱՍՆ ՀԱՒԱՏՈՑ, ՎԱՍՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ»

Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդի կողմէ խօսք կ'առնէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր։

Վերջաւորութեան ընդունելութիւն -- հիւրասիրութիւն։

Մուտքը ազատ է։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

«Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Յարութիւն Քհնյ. Թաշճեան, Եկեղեցւոյ հոգեբարձութիւնը, Այրի Երէցկին Սիրանոյշ Սոմունճեան եւ իր զաւակը Մարտիկ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Փետրուար 25-ին, յետ պատարագի, վասն հոգւոյն Շաւիլի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւ՝

ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆՅ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱՆՎ. - Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան 200 Ֆր.։

***

ՇԱՐՎԻԷՕ.- Յակոբ Սիմոնեան 100 Ֆր.։

***

ՎԵԼԻԶԻ. - Պր. Կարապետ Պալիտեան 100 Ֆր.։

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris - IDF

CONCERT

Les musiciens du groupe «YERAJICHD»

vous interprèteront des pièces de :

Mozart, Haydn, Haendel, Grieg, Bizet...

et des mélodies arméniennes
par le Duo «*ZEPUR*»

le Dimanche 25 Février à 17 heures

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Prix : 80 Francs;
Etudiants, chômeurs, retraités : 50 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնն ու երկօրեայ հայ վարժարանիս ուսուցչական կազմը, յառաջիկայ Կիրակի, Փետրուար 25, յետմիջօրէի ժամը 16-ին, կը հրաւիրեն «Վարդանանց» հանդէսի մը, Շաւիլի Եկեղեցւոյ կից Սարգիս Պալապանեան սրահին մէջ։

Ոգեկոչման սոյն հանդէսի յայտագիրը կը բաղկանայ խմբական երգերէ, արտասանութիւններէ, մեներգներէ ու թատերական կտորներէ, մեկնաբանուած դպրոցիս աշակերտութեան կողմէ։

Յետ գեղարուեստական յայտագրին՝ թէյասեղանի մը շուրջ տեղի կ'ունենայ զրոյց հոգաբարձութեան, ուսուցիչներուն եւ ծնողներուն միջեւ, երկօրեայ վարժարանիս գործունէութեան, պիւտճէին եւ այլ նիւթերու շուրջ։

U. G. A. B.

DANS LE CADRE
DU 90EME ANNIVERSAIRE
DE L'UGAB

l'Union locale
SAINT-CHAMOND — SAINT-ETIENNE

organise

le **TOURNOI SPORTIF AMICAL**
« VARTANANK »

BASKET-FOOT-VOLLEY

le Samedi 24 Février
et le Dimanche 25 Février

à la Halle des Sports
« Ennemond - Richard »
11 ter, Bd Ennemond Richard
(derrière la Gare de St-Chamond,
direction la Valette)

le Samedi 24 à partir de 14 heures,
le Dimanche 25 à partir de 12 heures

SOIREE DANSANTE

le Samedi 24 Février à partir de 22h
à la salle de la Paroisse Arménienne
de St-Etienne
7, rue Bernard Palissy
(quartier de St-François)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section de Paris
«Archalouise Tathéossian»

organise

son Séjour familial d'hiver à Bellefontaine (Jura)

du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars

Inscriptions et renseignements :

- *Vartanouche* : 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie* : 47 80 71 73 ou 47 84 82 90;
- *Madeleine* : 47 83 70 89 après 19h;
- *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bleue, Paris 9e — Métro: Cadet le Samedi après-midi : 15/18h.

Clôture des inscriptions le 29 Février.

— *Places limitées* —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի Լէոլա Սասունի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեանէ 100 Ֆր., Տիկին Սոնիա Փիլիկեանէ 100 Ֆր. Զ. Եղիազարեանի (ծնեալ՝ Վալէթ) մահուան քառասունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Տաքէս Օհանեանէ իրենց ծնողաց՝ Յակոբ եւ Նարդուհիի յիշատակին 100 Ֆր.։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 23, Ե. օր Մեծի Պահոց Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 19-ին։

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետր. 23, ժամը 17.30-ին, Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս-Բարթուղիմէոս եկեղեցւոյ մէջ։

Քարոզիչ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի հետեւեալ Կիրակիներու պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

Կիրակի, Փետրուար 25
Արտաքսման Կիրակիին,
Կիրակի, Մարտ 3
Անառակի Կիրակիին,
Կիրակի, Մարտ 10
Տնտեսի Կիրակիին,
Կիրակի, Մարտ 17
Դատաւորի Կիրակիին,
Կիրակի, Մարտ 24
Գալստեան Կիրակիին։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովի աշխարհական անդամներուն պաշտօնավարութեան 4 տարուան շրջանը ի մօտոյ կը հասնի իր լրումին։

Ներկայացուցչական Ժողովի աշխարհական նոր անդամներուն ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 12, 1996, Կիրակի օր։

Որպէսզի Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կարողանան քուէարկութեան մասնակցիլ՝ ընտրել կամ ընտրուիլ, պարտաւոր են իրենց 1996-ի եւ յետնեալ տարիներու անդամատուրքերը վճարած ըլլալ ամէնէն ուշ մինչեւ Երկուշաբթի, 1996 Մարտ 25-ը ներառեալ (Նամականիշ կնիքը պիտի հաստատէ առաքման թուականը)։

Անդամներէն անոնք որոնք պիտի փափաքին թեկնածու ներկայանալ, պարտին իրենց գրաւոր թեկնածութիւնը կրկնակի ապահովագրեալ փոստով ուղարկած ըլլալ հետեւեալ հասցէին՝

L'Eglise Arménienne de Paris
à l'attention du Comité Electoral
15, rue Jean-Goujon,
75008 Paris

ամէնէն ուշ մինչեւ Շաբաթ, 1996, Մարտ 30-ը ներառեալ (Նամականիշ կնիքը պիտի հաստատէ առաքման թուականը)։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մ Ե Լ Գ Ո Ն Ե Ա Ն   Կ Ր Թ Ա Կ Ա Ն   Հ Ա Ս Տ Ա Տ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն
70-Ամեակի կազմակերպիչ Յանձնախումբ

Փ Ա Ռ Ա Հ Ե Ղ
Ե Օ Թ Ա Ն Ա Ս Ո Ւ Ն Ա Մ Ե Ա Կ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան

Բարձր հովանաւորութեամբ՝
Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահ՝
ԿԼԱՖՔՈՍ ՔԼԵՐԻՏԻՍ-ի

տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17 -- 21-ին, Հաստատութեան մէջ

Սիրալիր հրաւէր բոլոր Մելգոնեանցիներուն, Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան բարեկամներուն եւ բոլոր անոնց որոնք ջերմօրէն կը հաւատան Հայ Դպրցին առաքելութեան եւ անոր անփոխարինելի դերին՝ պատմութեան մէջ մեր ժողովուրդի երթին մէջ։

Յ. Գ.-- Ա.-- Բոլոր այն Մելգոնեանցի նկարիչները որոնք կը փափաքին «Մելգոնեանցին եւ Նկարչութիւնը» ցուցահանդէսին մասնակցիլ, բարեհաճին իրենք ստանձնել պատասխանատուութիւնը ուղարկելու իրենց նկարները Հաստատութիւն, մինչեւ Փետրուարի վերջը, անոնց կցելով իրենց համառօտ կենսագրութիւնը։

Բ.-- Պանդոկի կարգադրութեանց դիւրութիւններ կրնան տրուիլ բոլոր անոնց համար, որոնք կը փափաքին Կիպրոս գալ։ Վերոյիշեալները բարեհաճին տեղեակ պահել Հաստատութիւնը մինչեւ Մարտ 1, հետեւեալ հասցէին՝

A.G.B.U. — MELKONIAN EDUCATIONAL INSTITUTE —
P.O.Box 1907 Nicosia — CYPRUS — Tél.: 02- 42 21 95 / Fax: 02- 49 31 55

Ստորեւ կը ներկայացնենք պանդոկի մի քանի կարելիութիւններ.-

Forum - Old Wing	— Առանձին սենեակ	42 կիպր. ոսկի	(անկողին
	Երկու հոգիանոց	48 կիպր. ոսկի	եւ նախաճաշ)
Forum - New Wing	— Առանձին սենեակ	48 կիպր. ոսկի	"
	Երկու հոգիանոց	60 կիպր. ոսկի	"
Cleopatra	— Առանձին սենեակ	33 կիպր. ոսկի	"
	Երկու հոգիանոց	45 կիպր. ոսկի	"
Hilton	— Առանձին սենեակ	31 կիպր. ոսկի	"
	Երկու հոգիանոց	38 կիպր. ոսկի	"
Philoxenia	— Առանձին սեն.	30.80 կիպր. ոսկի	"
	Երկու հոգիանոց	41.60 կիպր. ոսկի	"
Denis	— Առանձին սենեակ	11 կիպր. ոսկի	"
	Երկու հոգիանոց	15 կիպր. ոսկի	"

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22
JEUDI
22 FEVRIER
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.794 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.794

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Ռապինի սպանութենէն ետք երբ վարչապետի աթոռը գրաւեց, Շ. Փերէս յայտարարեց նախ թէ ընտրութեան որոշուած թուականը պիտի չփոխէր: Չէր ուզեր այն տպաւորութիւնը ձգել որ կը փութար քաղաքական նպատակներով շահագործել իր նախորդին սպանութեան առթած յուզումն ու զգացական մթնոլորտը: Այսօր սակայն ան որոշած է փութացնել ընտրութիւնը որով Իսրայէլի ժողովուրդը առաջին անգամ ուղղակի պիտի ընտրէ իր վարչապետը:

Բանուորական կուսակցութիւնը այս կարգադրութիւնը կը բացատրէ անով որ նախ Փերէս որոշ անհանգստութիւն մը կը զգայ առանց ընտրուած ըլլալու վարչապետի աթոռը գրաւելով: Կ'ուզէ օրինականացնել իր դիրքը որպէսզի ծանրակշիռ որոշումներ պահանջող երկու մարզերու մէջ կառավարութիւնը աւելի հանգիստ վարուի. անոնց առաջինը Սուրիոյ հետ բանակցութիւններու հարցն է, երկրորդը՝ Պաղեստինցիներու հետ հաշտութեան հոլովոյթը:

Սուրիոյ հետ բանակցութիւնները ակնկալուած ընթացքը չեն ունենար ու ամէն ոք այլեւս համոզուած է թէ որեւէ ձեւով անկարելի է հաշտութեան համաձայնութեան բանաձեւ մը ներկայացնել ժողովուրդին Հոկտեմբեր 29-էն առաջ որ ընտրութեան համար որոշուած թուականն էր:

Եւ վերջապէս, վարչապետին շրջանակը յայտնի մտահոգութեամբ կը հետեւի հարցախոյզներու արդիւնքներուն: Անոնցմէ յստակօրէն կը յայտնուի որ Փերէսի եւ Լիքուտի թեկնածու Նեթանեահուի միջեւ տարբերութիւնը շաբաթէ շաբաթ կը պակսի: Ամիս մը առաջ կը նախատեսուէր որ Փերէս իր մրցակիցէն 20%-ի չափ աւելի քուէ կը ստանայ. մինչդեռ այսօր այդ տարբերութիւնը 10 - 12%-էն աւելի չէ: Այս ցուցանիշերը պատճառ եղան որ բանուորական նախարարները ճնշում բանեցնեն որպէսզի ընտրութեան թուականը առաջ առնուի:

Իսկ ազգայնական եւ կրօնամէտ աջը կը նախընտրէր որ ընտրութիւնը տեղի ունենայ որոշուած թուականին, Հոկտեմբեր 29-ին, որպէսզի Ռապինի ազդեցութիւնը առաւելագոյն չափով հեռացած ըլլայ: Անոր եւ հաւանական դաշնակիցներուն մեծագոյն տկարութիւնը ներկայ կառավարութեան հաշտութեան քաղաքականութեան տեղ այլընտրանք չունենալն է: Անոր բաները Օսլոյի համաձայնութենէն ու Գազայէն իսրայէլեան ուժերու ետ քաշուելէն ետք յայտարարած էր թէ այդ շրջանին մօտակայ իսրայէլեան քաղաքները յարձակումներու, գնդակոծումներու թիրախ պիտի ըլլան. բայց բացի քանի մը մանր միջադէպէ, մինչեւ այսօր որեւէ լուրջ բան չպատահեցաւ: Սխալելու այս երեւոյթը տկարացուց աջը որ յաջողեցաւ նոյնիսկ իր խումբերը չարժման մղել բողոքի զանգուածային ցոյց կատարելու համար պաղեստինեան գիւղաքաղաքներէն քաշուելու որոշումին դէմ: Ու այսօր Լիքուտ չի գիտեր թէ որպէս քաղաքական ծրագիր ի՛նչ կրնայ առաջարկել:

Անոր ղեկավարը Պիպի Նեթանեահու կ'ըսէ թէ կուսակցութիւնը կրնայ Օսլոյի համաձայնութեան գետնին վրայ ընդունիլ արդիւնքները, բայց ոչ՝ համաձայնագիրը: Ցանձնառու կ'ըլլայ Պաղեստինցի ընտրեալներու հետ բանակցելու, բայց ոչ՝ Արաֆաթի: Այս կեցուածքը կուսակցական շարքերուն մէջ բուռն ընդդիմութեան պատճառ է, սկսեալ նախկին վարչապետ Պէկինի որդիէն որ դէմ է ամէն զիջումի:

Այս կացութեան մէջ, ճիշդ է որ զարմանալի կը թուի Նեթանեահուի յաջողութիւնը հարցախոյզերու մէջ. բայց ընտրական մասնագէտներ կը բացատրեն անով որ Իսրայէլացիները ամօրէն փարած են իրենց քաղաքական խմբակցութիւններուն: Ռապինի սպանութեամբ այդ խմբակցութիւններուն սահմանները քիչ մը շփոթուեցան բայց այսօր ամէն մէկը կը վերադառնայ իր նախկին դիրքին: Այդ վերադարձը ամենայն յստակութեամբ պիտի յայտնուի յառաջիկայ ընտրութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՆ Է ԱՇՈՏ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Վ. ԳՆՈՒՆԻ

Փետրուար 19 թուակիր նախագահական հրամանագրով մը Աշոտ Միրզոյեան նշանակուած է Երեւանի քաղաքապետ, Վարդգէս Գնունի՝ Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարար, Մարատ Ալեքսանեան՝ Արդարադատութեան նախարար, Վահրամ Աւանէսեան՝ Տնտեսութեան նախարար, փոխարինելով Անդրանիկ Անդրէասեանը, որ հեռացուած է իր պաշտօնէն:

Իսկ կառավարութեան Փետրուար 19-ի նիստին հետեւեալները նշանակուած են մարզպետի պաշտօններու. — Արարատ Գոմցեան (Շիրակ), Յովհաննէս Յովհաննիսեան (Կոտայք), Հրաչեայ Գրիգորեան (Արագածոտն), Դաւիթ Զադոյեան (Արարատ), Սուրէն Աբրահամեան (Սիւնիք), Աշոտ Սարգսեան (Վայոց Ձոր), Պաւլիկ Ասատրեան (Տաւուշ), Յովհաննէս Մատինեան (Լոռի), Սեդրակ Յովհաննիսեան (Արմաւիր), Վլադիմիր Մովսիսեան (Գեղարքունիք):

***

«ԴՐՕ»Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուարի սկիզբի օրերու նիստերը դատին ընթացքէն անակնկալ շեղում մը արձանագրած են երբ ամբաստանեալներէն Արմէն Գրիգորեան, Արմենակ Մնջոյեան ու Արմէն Զաքարեան յայտարարած են թէ կը հրաժարին իրենց պաշտպան փաստաբաններէն: Անոնք իրենց այդ արարքին համար տուած են այն բացատրութիւնը թէ փաստաբաններուն զիրենք պաշտպանելու կարելիութիւն չի տրուիր: Անոնցմէ Ա. Մնջոյեան ըսել ետք թէ իշխանութիւններու ուժը կը տեսնէ դատարանին վրայ, աւելցուցած է. «թող վճռից յետոյ ՄԱԿ-ի բանակը բերեն որպէսզի ձեզ պաշտպանի»:

Դատաւորը առաջարկած է որ ամբաստանեալները իրենք ընեն իրենց պաշտպանողականը, բայց անոնք վստահութիւն չյայտնելով դատարանին անաչառութեան, չեն ընդունած ու օտար փաստաբան պահանջած են:

Այս եղելութեան ընթացքին ամէնէն զարմանալին այն է որ պաշտպան փաստաբանները չեն զարմացած իրենց դէմ արտայայտուած մերժումին ու այն կարծիքը յայտնած են թէ պայթիւնը սպասելի էր քանի որ իրենց ներկայացուցած ամէն հիմնաւորում անհիմն կը դառնար ամէնէնահեթեթ մեկնաբանութիւններով եւ ի վնաս ամբաստանեալներուն: Միակ բացառութիւնը կազմած է փաստաբան Մարինէ Հալաբեան, կոչ ընելով «պայքարելու մեղադրեալների իրաւունքները պաշտպանելու եւ իրական պետութիւն կառուցելու համար»: Բայց, ինչպէս կը գրէ Սառա Պետրոսեան «Ազգ»ի (Փետր. 13) իր թղթակցութեան մէջ, «Դժբախտաբար «պայքարը» կարճ տեւեց, դատավարութիւնը ընդմիջուեց փաստաբան Քաբամեանի վատառողջութեան պատճառով, որին չօգնեց անգամ Ռ. Ռշտունու առաջարկած դեղահաբը»:

Իրենց նոր պաշտպան փաստաբան տրամադրելու դատարանին մերժումէն ետք ամբաստանեալները շարունակած են մեղադրել դատարանը: Ա. Մնջոյեան ըսած է թէ նախաքննական բոլոր նուաստացումները կրած են, դատավարութեան ընթացքին վերջապէս օրինաւորութիւն գտնելու յոյսով, բայց այդ հանգրուանին ալ չեն արդարացած իրենց յոյսերը: Ան յստակապէս իր զայրոյթին թիրախ ըրած է դատաւոր Մանուկեանը թէ ելեկտրական աթոռի տոմս մը բաժին հանած է իրեն, մինչդեռ բացի Բաքուէն, ոչ մէկ երկրի դատարան կրնար զինք յանցաւոր հռչակելու տուեալ ունենալ:

«ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ»

(Փետրուար 20 / 21)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Ռուսաստանի Արտաքին նախարարի Ատեղակալ Բորիս Պաստուխով, Երեւանի մէջ Փետրուար 17-ին եւ 18-ին հանդիպումներ ունեցած է Հայաստանի նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի եւ ԼՂՀ-ի նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ: Արցախի հարցին նուիրուած այս տեսակցութիւններուն յայտնուած հիմնական մօտեցումը այն եղած է որ կնճիռը պէտք է հարթել հետեւողական դիւանագիտական աշխատանքով եւ բոլոր կողմերուն գոհացում տուող լուծումով:

***

ԼՂՀ-ի Արտաքին նախարար Արկադի Ղուկասեանի Ատեղակալ՝ Վարդան Ոսկանեանի գլխաւորած ղարաբաղեան պաշտօնական պատուիրակութիւն մը Փետր. 19-ին մեկնած է Ֆինլանտա, մասնակցելու ղարաբաղեան հարցին նուիրուած հերթական բանակցութիւններուն, որոնք տեղի կ'ունենան Փետր. 21-24-ին Հելսինքի:

***

ԿԱԶԻՆ ԽԶՈՒՄԸ ԱՌԱՅԺՄ ԿԱՆԽՈՒԱԾ

Դիզուած առկախ պարտքերու հետեւանքով Հայաստան դէմ յանդիման կը գտնուէր հասնող կազին խզումին սպառնալիքին հետ: Սակայն Հայաստանի պատուիրակութիւնը Մոսկուայի մէջ յաջողած է կազի առաքումը առայժմ չդադրեցնելու մասին համաձայնագիր մը ձեռք ձգել, գոնէ մինչեւ յառաջիկայ երեք պայմանագրական փուլերը՝ Մարտ 1, Մարտ 10 եւ Մարտ 30, ընթացիկ եւ նախկին պարտքերը վճարելու պայմանով:

***

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՏԱԳՆԱՊԱԼԻ ՎԻՃԱԿ

Երեւանի բնակչութեան տուները մատակարարուող ելեկտրականութեան քանակութիւնը կրճատուած է Փետրուար 17-էն, իսկ Փետրուար 18-էն սկսեալ ալ դադրեցուած է «Ազնաւուր՝ Հայաստանին» ծրագրով բնակչութեան անվճար տրուող ելեկտրականութիւնը (օրական երկու ժամ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ԺՈՒՓԷ կլոր սեղան մը կազմակերպած էր Փետրուար 20-ին, համախմբելով դաստիարակներ, ծնողքներ եւ նախարարներ խորհրդակցելու համար դպրոցներու մէջ տիրող բռնութեան հարցին շուրջ: Օրէ օր կացութիւնը կը վատթարանայ եւ ճար չի գտնուիր: Ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ կը հեռանան իրենց պաշտօնէն: Ժիւփէի կլոր սեղանին մասնակցողները յուսախաբ են այս հանդիպումէն, կ'առարկեն որ ոչ մէկ դրական քայլ առնուած է, այլ միայն նոր ժամադրութիւն մը տրուած է, երեք շաբթէն եւ այն ատեն պիտի յայտնուին ձեռք առնուած միջոցները: Կուրէնվիլի (փարիզեան արուարձան) Ռոպէսփիէռ վարժարանը ամէնէն վատթարագոյն կացութիւններէն մէկը կ'ապրի, ուսուցիչներու 70%-ը դիմում ըրած է այլ տեղ աշխատելու համար: Ամէն օր, միջադէպերը կը կրկնուին, յարձակումները, նախատինքներ, թուքերը ուսուցիչներուն վրայ կը բազմանան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ընտրապայքարը սկսած է եւ յատկանշական կը նկատուի Նիւ - Համշայրի (հիւսիս - արեւելեան նահանգ) արդիւնքը, որովհետեւ, այդ փոքրիկ նահանգին մէջ, զուտի ընտրութեան յաղթողը ինքզինք Սպիտակ Տուն գտած է (բացի՝ Գլինթընէ): Փետր. 20-ի անակնկալը եղած է պահպանողական Փաթրիք Պըշանանի յաղթանակը ընդդէմ Պոպ Տոլի, Հանրապետական կուսակցութեան այս նախնական ընտրութիւններուն: Պոպ Տոլ վստահ էր որ պիտի յաղթէ եւ քուէ չահելու համար, կատակով կ'ըսէր նոյնիսկ՝ «գիտէ՞ք որ երբեք Պոպ մը չէ գրաւած Սպիտակ Տունը չէ՞ք կարծեր որ ժամանակը եկած է»: Պոպ Տոլ 72 տարեկան է, ինչ որ խոչընդոտ մըն է իր մրցակիցներուն բաղդատմամբ: Փաթրիք Պըշանան, օրինակ, 57 տարեկան է եւ գլխաւոր հակառակորդը կը նկատուի Տոլի: Հանրապետական կուսակցութիւնը պառակտումի վտանգի մէջ է չորս թեկնածուներով: Միւս երկուքն են Սթիվ Ֆորպս, 48 տարեկան, զաւակն է մամուլի մեծ գործատէր՝ Մալքըմ Ֆորպսի, եւ Լամար Ալեքսանտէր, 56 տարեկան, համալսարանական որ կը ներկայանայ որպէս «հակա-ուաշինկթըն» թեկնածու մը:

ՑՈՒՐՏԸ, ՁԻՒՆԸ ԵՒ ՍԱՌՈՅՑԸ շատ մեծ դժուարութիւններ ստեղծած են Ֆրանսայի մէջ, մանաւանդ Նորմանտիի շրջանը, ուր Փետրուար 20-ին 1200 հոգի իրենց կառքերով անշարժութեան մատնուած են եւ ապաստան գտած դպրոցներու կամ բնակիչներու մօտ: Փարիզեան արուարձաններու երկաթուղային երթեւեկն ալ խանգարուած է եւ զգալի յապաղումներ կան:

ՉԷՉԷՆԻՈՅ բերդաքաղաքը նկատուած՝ Նովոգրոզնի Ռուսերու ձեռքն անցած է ըստ ռուսական աղբիւրներու: «Գործողութիւնը վերջացած է» յայտարարած է ռուսական Ներքին Նախարարութեան ուժերու ներկայացուցիչը: Բնակչութիւնը բաւական ծանր վնասներ կրած է, որովհետեւ բոլորն ալ չեն կրցած հեռանալ: Չէչէն աղբիւրներու համաձայն, սակայն, անկախապաշտ ուժերը որոնք երկու օրէ շրջապատուած էին, կրցած են մեկնիլ:

ՉԻՆԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑԸ հիմնուած է լուսնային տարուան վրայ, Ամանորը, գարնան տօն՝ Չինաստան, Թեթ՝ Վիէթնամ եւ Լաոս այս տարի Փետրուար 19-ին էր: Երկրէն հեռանալէ առաջ, Պուտտան հրաւիրած է իր բարեկամ կենդանիները հրաժեշտի: Միայն 12 կենդանի ներկայացած է, առնէտը առաջինը ներկայացած է եւ Պուտտան ամէն մէկուն տարի մը նուիրած է. առնէտին՝ 1924, 1936, 1948, 1960, 1972, 1984, 1996:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՎԱՉԷ ՕՇԱԿԱՆ

Անցնող տարուան ընթացքին, երկու հատոր լոյս տեսան, որոնք առընչուած են այս տողերը գրող անձին: Առաջինը՝ «Հալորնոսիբ», գրական գործունէութեան յիսնամեակի տօնակատարութեան կամ յոբելեանին առթիւ: Երկու ուշագրաւ երեւոյթներ կը յատկանշեն այս հատորը: Նախ՝ պէտք է հրատարակուէր պատրաստուած նիւթերով, որոնք սկիզբ առին կարճ, խիտ նամակով մը: Հեղինակն էր բոլորովին անծանօթ անձ մը, Պր. Գէորգ Գույումճեան, որ Պէյրութէն կը գրէր յոբելեարին՝ պահել ու բանասիրական ուշադրութեան գործերուն հատորը մը պատրաստելու արտօնութիւնը խնդրելով, իսկ կինճոտ հարցին թէ ո՞վ պիտի ստանձնէ հրատարակութեան ծախսերու պատասխանատուութիւնը՝ նամակը մէկ ու պարզ պատասխան մը ունէր. -- «Ես մինչեւ գտած եմ»: Հիմա՝ թէ իրականութիւն էր այս, յայտնի Յուլիս 1995-ին, սփիւռքեան մամուլին էջերուն մէջ: Երկուքն ալ, ... Անթիլիասի երեւոյթ մը ... «Իւփանելով ի Փարիզ» գտած էր մեկենաս, Պր. Գալոք Չիմէնեան ու Պէյրութի «Ծիրան» տպարանէն լոյս կը տեսնէր 111 էջնոց հատոր, բարձրորակ թուղթով ու տպագրութեամբ: Անհաւատալի երեւոյթ էր իրապէս, հայ գրականութեան սիրոյ այս երկու մարմնաւորումները համախմբուած, եւ առանց ծունկ առած վկայութիւն մը մատուցելու կեանքի առողջ մասին մը բնագրեներու մասին:

«Հալորնոսիբ»ին երկրորդ յատկանիշը՝ անոր նախաբանն է, գրուած Աբրահամ Ալիքեանի կողմէ: Գիտենք թէ որքան նախաբան այնքան զայն գրողին մասին է որքան հատորին մէջ զետեղուածներէն կամ անոնց հեղինակին մասին: Այս նախաբանն ալ բացառութիւն չէ: Աբրահամ Ալիքեանը բացառիկ, արտասովոր եւ բարձրորակ գրագէտ մըն է մեր մէջ եւ յաջողած է համադրել կրթութիւնը -- Հայաստան երկուութեան եւ ամէնէն կենսունակ մշակոյթին Արեւմտահայ եւ Արեւելահայ գրական առաքելութիւններուն: Ուժեղ պատկերի, ազգային մշակոյթով յագեցուած բառի եւ արդի արւեստի զգայնութեամբ գինուած բանաստեղծ յատուկ մտքերին մէջ է Սփիւռքի հայ գրականութեան մէջ նորութեան եւ արժէքներու հասնելու համար գոհ եւ արժէքները գտնելու մէջ: Երկու էջնոց նախաբանը իր մտքին այդ լայն կարկինը, որոնք պարզէր եւ արտասովորէն հասցուն կը մտնէն:

Երկրորդ հրատարակութիւնը նոյնքան կրիտիկան նշանակեց մը ունեցաւ: Այս տասնամեակի սկիզբը, «Ալեք Մանուկեան» Մշակութային Հիմնադրամի անդրին Ե. Աշտաեան նամակ մը Ցանցը Օշականին մէկ ստուար ձեռագիր հրատարակելու պատրաստակամութիւնը կը հաղորդէր ինծի: Տպագրութիւնը պատրաստելու բոլոր ծախքերը - համակարգիչէ հայթայթում, ձեռագրի մեքենագրութիւն, սրբագրութիւն, հատորի ցրւում եւայլն - հիմնարկը կը ստանձնէր: Եւ ահա, անցնող Հոկտեմբերին լոյս կը տեսնէր Օշականի «Կեանքին Պէս» 280 էջնոց հատորը, «Ապրիլ» գրատունէն, Լոս-Անճըլըս:

Գիրքին 225 էջերը չորս անգամ գրուած ու վերամշակուած են, ըստ հեղինակի սովորութեան, բայց մնացեալ 55 էջերը՝ երեք անգամ միայն: Պատճառը պարզ է -- Օշական ձեռագրի վերջին մասին վրայ կ՚աշխատէր իր մահուան գիշերը, 1948 Փետրուար 17, եւ ըստ ձեռագրի վրայ աւելցուած գրաւոր վկայութեան, իր Աշակերտին (իմա Պօղոս Սնապեան)՝ Օշական ըսած է՝ «որ բառին վրայ որ մեռնիմ՝ հոն կը վերջանայ այս գործը»:

«Կեանքին Պէս», այս գործը, Օշականի կեանքին վիպականացած, հերեթագրուած բայց իրեն համար վաւերական պատմութիւնն է, իր մօր «աւետումէն» մինչեւ քանի մը ամսուան երախային առաջին «ապրումները», իր վիպական կարողութեան գաղափարականի դրսեւորումը այս գիրքը համապատկերի, 10-րդ Ցանցը Օշականն հատորին վերադարձ մը կրած նկատուիլ, տեսակ մը ամբողջացուած մը ալ հեղինակը պահանջը կը գայ ինքնիկ ուղին հասկնալու, ճանչնալու եւ աւելի ըլլալու: Ուրիշ բառերով Ցանցը Օշական վիպական հերոսի ինքնութիւնը քննելու, բառերու մէջ թանաքերելու:

Երրորդ հատորը կրկին նուէր մըն է հանգուցեալին: Անցեալ տարի էր, որ Պէյրութ հրատարակուող «Բագին» գրական պարբերաթերթին խմբագիրը Պօղոս Սնապեան նամակով մը կը յայտնէր, թէ Համազգային Մշակութային Միութիւնը որոշած էր ինծմէ հատոր մը հրատարակել, Պէյրութ տեղի ունենալիք յոբելենական ձեռնարկին առթիւ: Անտիպ ու տպագրուած պատմուածքներ հաւաքուեցան ու ղրկուեցան «Բագին»ին: Եւ ահա, անցեալ տարուան Նոյեմբերին լոյս կը տեսնէր «Սերունդներ» հաւաքածոն, խմբագրուած Պօղոս Սնապեանի կողմէ: Եօթը պատմուածքներէ կը բաղկանայ այս 225 էջնոց հատորը, հիմնական առանցքներ ունենալով հայ կեանքը յուզող տագնապներէն մի քանին - սերունդներու պայքարը, հայ -- թուրք առհաւական հակադրութիւնը, Հայաստանի նշանակութիւնը մեր կեանքին մէջ, Սփիւռքի ինքնութեան կամ նշանակութեան հարցը, եւայլն:

Երեք գիրք՝ որոնք կը հրատարակուին, գրեթէ նախախնամութեան կարգադրութեամբ, ու փաստը կը բերեն թէ մեր մշակոյթի հիմնարկները իրենց կոչումի բարձրութեան կը գործեն որոշ պարագաներու տակ, եւ թէ առնուազն գրագէտին նեցուկ կանգնելու մէջ կը հերքեն մտաւորականներու յոռետեսութիւնը: Ասկէ զատ կան գրական մրցանակները - «Գալուքճեան» մրցանակը, Փարիզէն, «Գ. Մելիտինեցին»՝ Պէյրութէն:

Մէկ ծաղիկով գարուն չի գար: Հայ գրականութեան գարունը պիտի գայ անշուշտ, երբ վերջանան այս փոթորկոտ օրերը ու փոխուի մեր հոգեբանութիւնը: Այսինքն՝ երբ վերջ գտնեն մեր գրականութեան այժմու վիճակին վրայ եղած աղբն ու հոգեհանգիստը եւ հայ դրամի մարտկոցներուն վրայ Տոն Քիշոթային յարձակումները: Մէկ ճամբայ կայ առջեւնիս, տառապանքի ու հոգեկան աշխատանքի մէկ ձմեռ կայ, որուն արհաւիրքներուն պիտի յաղթենք, որպէսզի գայ գարունը: Ո՞րո՞նք են այդ արհաւիրքները:

VIENT DE PARAÎTRE

MEMOIRE ARMENIENNE

— VIDEO —

J. Kébadian, J. Ouzounian,

M. Bardakdjian

Vision Seuil, 1996.

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ԵՐԲ ԿԸ ՆԱՅԻՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐՈՒՍ ԳԻՐՔԵՐՈՒՆ

Բ.

Այսօր ամէն անգամ որ պատահական ակնարկ մը կը պտըտցնեմ գրադարանիս գիրքերուն վրայ, ներքին զգացում մը կարծես ինծի կը հրամայէ որ հեռանամ այդ գիրքերէն: Այդ գիրքերէն շատերուն նկատմամբ, ջախջախիչ մեծամասնութեան նկատմամբ, յանցաւոր եմ ես, կամ այդպէս կը զգամ: Յանցագործութեան զգացում մը ներաշխարհս կրծել կը սկսի երբ ձեռքս կը դնեմ հոսկէ հոնկէ գիրքի մը վրայ: Ես գիս յանցաւոր կը զգամ որովհետեւ երեսուն, քառասուն տարիէ ի վեր չեմ կրցած կարդալ այդ գիրքը: Ո՞վ կրնայ հաւատալ: Այդ գիրքը այսքան երկար տասնամեակներ սպասած է գրադարանիս սատիճաններուն վրայ եւ ես չեմ կարդացած զայն: Արդեօք գիրքին գոնէ սկիզբի էջերէն կամ մէջտեղերէն մասեր մը կարդացա՞ծ եմ: Թերեւս: Անհաւանական չէ: Երբեմն կը քաշեմ գիրք մը զոր կը կարծեմ թէ բնաւ չեմ կարդացած: Կը բանամ: Կը տեսնեմ որ կարդացեր եմ այդ գիրքը, նոյնիսկ կարդացեր եմ այնքան ուշադրութեամբ, որ գանազան հատուածները ընդգծեր եմ, այդ հատուածները բացառիկ կերպով կարեւոր նկատեր եմ: Ուրեմն ինչո՞ւ չեմ յիշեր որ կարդացեր եմ: Այդ ալ յանցանք մը չէ՞ գիրքին նկատմամբ, կամ յանցանք մը՝ գիրքին հեղինակին նկատմամբ: Կարդալ ու մոռնալը ի՞նչ տարբերութիւն ունի կարդացած չըլլալէ:

Մինչդեռ ես այդ գիրքերը ի՛նչ յափըշտակութեամբ տուն բերած էի: Տուն բերած էի ժամ առաջ կարդալու անհամբերութեամբ: Եւ ես որ այնքան շատ կը կարդայի, չէի հասներ գնած գիրքերս կարդալու: Մարդու մը կարդալու կարողութենէն շատ աւելի բարձր թիւով գիրք կ՚ուզէի տուն բերել: Լաւատես էի: Կը հաւատայի որ օր մը անպայման ժամանակ պիտի գտնէի զանոնք կարդալու:

Այսօր չա՞տ տուժած եմ արդեօք այդ գիրքերէն շատերը կարդացած չըլլալուս համար: Ո՛չ: Ինչ որ կարդացած եմ մեծ հաճոյքով, արդէն ինծի լի ու լի կը բաւէ: Իսկ այն միւսները զորս չեմ կրցած լրիւ կարդալ, իրենց տեսքով իսկ, իրենց ներկայութեամբ իսկ շատ բան սորվեցուցած են ինծի, շատ մեծ խանդավառութիւններ աւելցուցած են իմ խանդավառութեանս վրայ: Բայց եւ այնպէս ես այսօր գիս յանցաւոր կը զգամ այդ գիրքերուն նկատմամբ: Կարծես դաւաճանած եմ անոնց: Կարծես դաւաճանած եմ կեանքի ընկերոջ մը զոր տուն բերած եմ եւ որուն հետ այնուհետեւ չեմ զբաղած: Կը նայիմ այդ գիրքերէն մէկուն ու ինծի կը թուի թէ այդ գիրքը ինծի հարցում կ՚ուղղէ. «Ինչո՞ւ գնեցիր զիս ու տուն բերիր եթէ պիտի չկարդայիր: Եթէ պիտի չկարդայիր, գոնէ տէր չդառնայիր ինծի: Արտօնէիր որ ուրիշը գնէ: Ուրիշ մը որ պիտի կարդար զիս: Դուն այդ ուրիշին արդելք եղար»:

Բայց, նոյնիսկ եթէ չեմ կարդացած զայն ծայրէ ի ծայր, ես երբեք պիտի չուզէի որ այդ գիրքը ուրիշի մը պատկանէր, ուրիշի մը տունը երթար: Լաւ որ ես զայն գներ եմ ու տուն բերեր եմ, լաւ որ իմ բնակարանիս անշունչ մէկ անգամը դարձուցեր եմ զայն: Եթէ չեմ կարդացեր զայն ծայրէ ծայր, չի նշանակեր որ չեմ սիրեր զայն: Կը սիրեմ զայն: Կը սիրեմ բոլորն ալ: Կը սիրեմ այնքան ուժեղ, որքան սիրեցի առաջին այն օրը երբ ծանօթացայ անոնցմէ ամէն մէկուն հետ: Այս գիրքերէն իւրաքանչիւրը եղբայրական կապ մը ունի կեանքիս ու անցեալիս հետ: Կը նայիմ, օրինակ, սա ֆրանսերէն, անգլերէն կամ հայերէն գիրքին: Ան երեսուն, կամ քառասուն տարի առաջ տպուեր է տասնեակ հազարաւոր, հազարաւոր օրինակներէն ուրիշ մէկը, այդ նոյն գիրքը ինծի համար այնքան արժէքաւոր ու խօսուն պիտի չըլլայ որքան արժէքաւոր ու խօսուն է ի՛մ բնակարանիս մէջ գտնուող օրինակը: Երկուքին վրայէն ալ նոյնքան երկար տարիներ անցեր են, երկուքն ալ փոշոտեր ու տժգուներ են: Բայց իմ գիրքիս վրայ նստած փոշին ի՛մ տանս, ի՛մ անցեալիս փոշին է: Եւ հիմա այդ փոշին է որ գիրքը իմս կը դարձնէ, եւ գիրքին բովանդակութենէն անկախ նոր արժէք մը կը շահեցնէ անոր:

Ահա թէ ինչու այսօր սիրտս կը ճմլուի երբ կը նայիմ գրադարանիս գիրքերուն: Ասիկա սրտի այն ճմլումն է զոր մենք երբեմն կը զգանք, երբ կը նայինք երկար տարիներու մեր մէկ սիրելիին ու յանկարծ կ՚անդրադառնանք որ, Աստուած իմ, ան որքա՛ն ծերացեր է, որքա՛ն շատ բան կորսնցուցեր է իր երբեմնի թարմութենէն ու փայլէն:

Ծիշդ է որ անոնց նկատմամբ մեր սէրը չէ պակսած, բայց այդ սիրոյ վրայ աւելցած է կարեկցութեան զգայնութիւն մը, բան մը կորսնցուցած ըլլալու անդրադարձում մը:

Բ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆ ՀԵՏ

ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆՆԵՐԸ

Ջեռնոբիլի աթոմակայանին արկածէն ի վեր միջազգային հանրային կարծիքը յատուկ դիւրազգածութեամբ կը վերաբերի ուժանիւթի այս կարգի աղբիւրներուն, ուր ալ գտնուին անոնք: Ճիշդ է որ երբեմն քաղաքական հաշիւներ այդ վերաբերումին կու տան մասնաւոր ուղղութիւն, ինչպէս քանիցս եղաւ վերջերս ֆրանսական լրատուիչներու պարագան. անոնք նաեւ առիթը իրե՛նք ստեղծեցին խօսելու համար Մեծամօրի կայանին մասին, ընդհանրապէս արտայայտուելու համար միմիայն ժխտական մօտեցումով: Պէտք է ըսել որ -բարեբախտաբար- եղան նաեւ մէկ-երկու անաչառ տեղեկատուներ որոնք նշեցին էականը թէ Հայաստան ուժանիւթի տագնապէն ելքի այլ միջոց չունէր եւ Արեւմուտքը այդ կէտը ըմբռնելով պէտք է աւելի լայն օժանդակութիւն բերէր, կարելի նուազագոյնի մը իջեցնելու համար վտանգ նկատուածը:

Ամէն պարագայի մէջ, նիւթը այժմէական է, նաեւ անով որ աշխարհի վրայ նոր թափ ստացած է բնապահպան շարժումն ալ որ միշտ դէմ կ՚արտայայտուի աթոմակայաններու գործունէութեան: Այսուհանդերձ, աթոմակայանները այնպէս կը թուի որ տակաւին երկար տարիներ պիտի գործեն, ըլլալով ուժանիւթի գլխաւոր հայթայթիչը, յատկապէս արեւելեան երկիրներու մէջ: Եւ արդէն արեւմտեան կառուցողներու հետաքրքրութիւնն ալ ներկայիս ուղղուած է յատկապէս այդ շրջանին,

ԱՄՆ-ու մէջ 20 տարիէ ի վեր ոչ մէկ հիւլէակայան կառուցուած է. կը շարունակեն գործել 109 կայաններ, երկրին ելեկտրականութեան 20%-ը արտադրելով: Նորերու կառուցումը կանգ առած է 1979-ին Թ-հրի Մայլ Այլընտի կայանին արկածէն ետք: Նորեր չկառուցանելու որոշումը ժամանակաւոր ըլլալով հանդերձ, ելեկտրականութեան ընկերութիւնները այսօր բնական կազը կը նախընտրեն տնտեսական պատճառներով: Կայ նաեւ հիւլէական թափօններու մթերումի հարցը որ չէ լուծուած: Ուժանիւթի Նախարարութիւնը կ՚ուսումնասիրէ Նեւատայի մէջ ստորգետնեայ մթերանոցի մը ծրագիրը որ իրականանալու պարագային իսկ 15 տարիէն առաջ չի կրնար գործածուիլ:

Մեծն-Բրիտանիոյ մէջ 1956 Հոկտեմբերին Եղիզապէթ Թագուհին հպարտութեամբ բացումը կը կատարէր Քալտըր Հօլ աթոմակայանին որ առեւտրական նպատակներով կառուցուած էր ու որպէս այդ առաջինը՝ աշխարհի: Լոնտոն այդ օրերուն կ՚երազէր ելեկտրականութիւն արտածել ամբողջ աշխարհին: Այդ երազը երբեք չիրականացաւ: Մաս մը ելեկտրականութիւն տրուեցաւ միայն անդրծովեան շրջաններու: Յետոյ, 1989-ին կառավարութիւնը պարտաւորուեցաւ ելեկտրականութիւնը սեփականաշնորհելու ծրագիրէն հանել աթոմակայանները, որովհետեւ ա-

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵԾ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՊ

ԼԻՈՆ («Յառաջ») ..

Լիոնի եւ Ռոն - Ալփ շրջանին համալսարաններուն կամ զանազան բարձրագոյն ուսումնասիրութիւններուն մէջ հայկական նիւթերու շուրջ պաշտպանուած աւարտաճառերուն թիւը վերջին տարիներուն զգալի աճ մը արձանագրած է յատկապէս պատմութեան եւ ընկերաբանութեան մարզերուն մէջ։ Այս երկու բնագաւառներուն պէտք է աւելցնել այլեւս երաժշտագիտութիւնը։ Այս աճը ուշագրաւ է մանաւանդ «Լիւմիէռ Համալսարանին (Լիոն Բ.) երաժշտագիտութեան բաժինին եւ «Ազգային Բարձրագոյն Երաժշտանոցին» մէջ ուր Ժան - Լուի Ֆլօռենցի ղեկավարութեան տակ կը գործէ «Ազգագրական երաժշտագիտութեան» լսարանը (classe d'Ethnomusicologie)։

Մօտ վաթսուն հազար հայութիւն հաշուող գաղութի մը ներկայութիւնը ինքնին կը բաւէ անշուշտ այս երեւոյթը բացատրելու համար։ Պէտք է նշել սակայն որ ներկայացուած աւարտաճառերուն կարեւոր մէկ մասը արտադրութիւնն է «տեղացի», զուտ Ֆրանսացիներու ինչ որ գովելի է անշուշտ։

Երաժշտանոցին մէջ 1991 - 1992 ուսումնական տարեշրջանին ընթացքին, հայկական հոգեւոր երաժշտութեան նուիրուած առաջին աւարտաճառերը ներկայացուած են երեք ֆրանսացի ուսանողներ. Մարի - Փիէռ Փաւերանի՝ «Աւագ Հինգշաբթի գիշերուան խաւարման արարողութիւնը եւ իջեր յերկնից հարցը», Լիւսի Ժօլիվէ՝ «Ծաղկազարդի բաց՝ մեզ Տէր շարականը եւ Դռնբացէքի արարողութիւնը» եւ Մառք - Տաւիտ Սանչէզ՝ «Արեւագալի երգեցողութիւնը Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ» թեմաներով։

Այս երեք, սուր բնոյթ ներկայացնող, ուսումնասիրութիւններուն այս տարուան Յունուարին աւելցաւ չորրորդ մը՝ «Հայկական ութ ձայներու համակարգը եւ անոր սկսուածքները» (մուտքի նախադասութիւն), Ժան - Քրիստոֆ Միշէլի ստորագրութեամբ։

Երկու հարիւր յիսուն էջնոց այս գործը արդիւնքն է երկու տարուան յարատեւ եւ անխոնջ աշխատանքի մը որ հիացում (եւ զարմանք) պատճառեց մեր գաղութին այն շրջանակներուն մէջ՝ եկեղեցի, երգչախումբ, միութիւններ, որոնց հետ Ժան - Քրիստոֆ Միշէլ շփում ունեցաւ։

Աշխատութեան ամէնէն ուշագրաւ մասն են Վենետիկ, Փարիզ, Լիոն, Ժընեւ, Վիէն ձայնագրուած հարիւրաւոր արարողութիւնները, որոնց մէկ մասը ներկայացուած է երկու ձայներիզներու միջոցաւ։ Տպաւորիչ է մանաւանդ ութ ձայներու սկսուածքներուն արտագրութեան (transcription) հսկայական գործը։ Շնորհիւ իր կատարած արտագրութեանց, եւ զանոնք բաղդատելէ յետոյ Եջմիածնի եւ Ն. Սերգոյեանի տարբերակներուն հետ, Ժան - Քրիստոֆ Միշէլ կը փորձէ ընդհանուր տեսութիւն մը սահմանել ութ ձայնի համակարգին վրայ։

Օգտագործուած գրականութեան ամբողջական ցուցակը կը փաստէ որ հեղինակը լրջութեամբ մօտեցած է իր գործին, իր նիւթին առընչուող տարբեր բնագաւառներէն ոչ մէկը անտեսելով՝ պատմութիւն, աստուածաբանութիւն, լեզուաբանութիւն, ծիսագրութիւն։

Հատորին վերջաւորութեան կցուած է ձայնագրութիւններու եւ նոթագրութիւններու (partition) հարուստ ցանկ մը ինչպէս նաեւ մասնագիտական՝ հոգեւոր եւ երաժշտական, բառապաշարը յստակեցնող ցուցակ մը։

Ժան - Քրիստոֆ Միշէլ երկու տարի առաջ հայերէնին բոլորովին անծանօթ էր։ Այսօր ան վարժ ձեւով մեր լեզուն կը կարդայ եւ կը գրէ։ Իր աշխատութեան մէջ նշումներէն շատերը հայերէն կատարուած են։ Այս առթիւ ան ստիպուած եղած է նոյնիսկ հայերէնի տառատեսակ մը ստեղծելու իր համակարգիչին համար։ Օրինակ մը հայերէն սորվելու «ժամանակ չունեցողներուն»...։

Կասկած չկայ որ բծախնդրութեամբ եւ խնամքով կատարուած այս աշխատասիրութիւնը կ'ողջունուի եւ կը գնահատուի Ֆրանսայի երաժշտագէտներուն կողմէ։

ԿՈՐԻՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ») ..

Վարդանանց տօնը Մարսէյլի մէջ, ոգեկոչուեցաւ պատարագով մը, Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ մէջ, Հինգշաբթի Փետրուար 15-ին։

Եկեղեցւոյ դասին մէջ, Առաջնորդական Տեղապահ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան շրջապատուած էր երկու Արքեպիսկոպոսներով՝ Տիրայր Արք. Մարտիկեան՝ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ Հայոց Առաջնորդ, Յակոբ Արք. Վարդանեան, եւ շրջանի հոգեւոր հովիւներով՝ Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան, Շահան Ա. Քհնյ. Տէտէեան, Մովսէս Ա. Քհնյ. Գալէնտէրեան, Մակար Խչկր. Քհնյ. Նաճառեան եւ Վարդավառ Քհնյ. Գասպարեան։

Նման օր մը եկեղեցին կրնար ըլլալ եւ պէտք էր ըլլար լեցուն։ Դժբախտաբար այդպէս չէր, հակառակ Համազգայինի դպրոցի նախակրթարանի աշակերտներու խումբի մը ներկայութեան գլխաւորութեամբ իրենց տնօրէնուհիին՝ Լուսին Մալիքեանի։

Վարդանանց 1036 մարտիրոսներուն, որոնք «իմացեալ մահով» ինկան Աւարայրի դաշտին վրայ, նուիրուած պատարագը մատոյց Նշան Խչկր. Քհնյ. Փուլումճեան՝ հոգեւոր հովիւ Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ։ Երգեցողութիւնը օրուան յիշատակը ոգեկոչող շարականներով կատարեցին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի անդամներ, գլխաւորութեամբ՝ Խաչիկ Երլմազեանի։

Բարձրաստիճան եկեղեցականներու եւ Մարսէյլի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգեւոր դասուն մասնակցութեանը եւ դպրոցականներու ներկայութեանը համար իր հոգեկան ուրախութիւնը յայտնելէ յետոյ, Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան ներկայացուց Վարդանանց պատերազմը որպէս եզակի եւ աննախընթաց դէպք քանի, ըսաւ, տիեզերական պատմութեան առաջին Սուրբ Պատերազմն է մղուած ժողովուրդի մը կողմէ։ Ապա, բնորոշեց կրօնական իմաստը որպէս՝ վէմ հաւատքի եւ անկէ բխող մշակութային ու ազգային տարրողութիւնը որպէս՝ հայ մարդուն հոգին ու միտքը կերտող լոյս, որպէս հայ մարդուն հողին ու հայրենիքին զօդող անխզելի շղթայ։ Վարդանանք կը ճամբորդեն դարէ դար, սերունդէ սերունդ, ըսաւ Եպիսկոպոսը, ու խօսքը ուղղելով դպրոցականներուն աւելցուց՝ «Դուք շառաւիղներն էք Վարդանի եւ իր քաջարի ընկերներուն քանի այսօր ձեր գրիչներով կ'ապրեցնէք հայ գիրը զոր Վարդանանք պաշտպանեցին իրենց նահատակութեամբ»։

Որպէսզի Վարդանանց դէպքը եւ խորհուրդը աւելի հասկնալի ըլլայ փոքրիկ դպրոցականներուն, Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան ֆրանսերէնով եւ պարզ ոճով հակիրճ բացատրութիւններ, մեկնաբանութիւններ եւ յանձնարարութիւններ ըրաւ, ապա հրաւիրեց աշակերտները հաղորդուելու։

Յաւարտ պատարագի, Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին մէջ, կրօնականները տօնախմբութիւնը շարունակեցին սիրոյ սեղանով մը։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

նոնց ամէնէն հիները նորոգել միլիոնաւոր զումարներու կը կարօտէր։ Այսօր որոշուած է միայն նոր կայանները սեփականաշնորհել։

Ճափոնի մէջ առաջին ատոմակայանը հիմնուած է 1965-ին. այսօր անոնց թիւը 48-ի բարձրացած է։ 1994-ին պատրաստուած ծրագրի մը համաձայն, մինչեւ 2010 թուականը քանի մը նոր կառուցումներով անոնք երկրին ելեկտրականութեան 42%-ը պիտի ապահովեն։ Թէեւ անհաւանական չեն այս ծրագրին մէջ որոշ փոփոխութիւններ ալ, քանի որ անցեալ Դեկտեմբեր 8-ին պատահած ծանրակշիռ արկածը Մոնծուի կայանին մէջ, որոշակի վախ պատճառած է։

Ասիան գլխաւոր յոյսն է արեւմուտքի շինարարներուն, ծրագրուած ատոմակայաններուն պատճառով։ Չինաստան մինչեւ 2020 կը յուսայ 30-50 նոր կայան կառուցանել, Ինտոնեզիա 10 հատ, Թայլանտ երկու հատ։ Հարաւային Քորէայի կայաններուն թիւն ալ 10-էն 23-ի պիտի բարձրանայ մինչեւ 2006 թուականը։

ՔԱՂՀԱՆ

ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

ՎԷՊ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

- Ես եմ, Լուսինը։

Սեդա քայլ մը առաւ, քաշեց մղլակը, կիսով բացաւ դուռը։ Փողոցին լոյսն ու աղմուկը ներս խուժեցին։

- Ներս եկուր Լուսին։

Տասը վայրկեան ետք նստեր էին հիւրասրահը թէյի մը շուրջ։

- Հանդարտէ աղջիկս, ատանկ իրար անցնիլը ոչ մէկ օգուտ ունի, թէյդ խմէ։

Լուռ թէյ խմեցին։ Հազիւ քսան տարեկան կար Լուսին, բայց իր տարիքէն աւելի լուրջի տպաւորութիւն կը ձգէր։

- Երէկ մեզի եկեր էք, ես տունը չէի։

- Այո, մօրդ հետ նստանք խօսեցանք։ Կարծես թէ քիչ մը աւելի լաւ է առողջութիւնը։

Աղջիկը ջղագալար վիճակ մը ունէր, բայց կը զսպէր ինքզինքը։

- Անանկ կը թուի, սակայն օրէ օր կը դէշնայ։ Ընկերուհի Սեդա, ձեզի եկայ որովհետեւ շուարած եմ, չեմ գիտեր ինչ ընեմ։ Մամային հիւանդութիւնը չէ այնքան որքան պապային վիճակը։ Ինքզինքը կորսնցուցած է, սենեակը քաշուած, դուռը կղպեր է, չի խօսիր ոեւէ մէկուն հետ։

- Ինչո՞ւ։

Յանկարծ աղջիկը փղձկեցաւ...։ Արմինէ որ մինչեւ այդ սառած մտիկ կ'ընէր՝ ցնցուեցաւ։ Հիմա մայրը քովը գացեր ու գրկեր էր անոր հեկեկուն նիհարկեկ մարմինը, կը շոյէր մազերը եւ ինքն ալ յուզուեր էր...։

- Հանդարտէ աղջիկս...։

Մայրը վեր վերցուց անոր թրջած դէմքը ու հանդարտ, չեշտ խօսեցաւ։

- Ի՞նչ եղաւ Լուսին, պատմէ ինծի։

- Այս առաւօտ կանուխ երեք հոգի կառքով եկան, երկու ժամ առանձնացան հօրս հետ իր սենեակը։ Յետոյ անոր բոլոր թուղթերը, նամակները սնտուկի մը մէջ լեցուցին ու գացին։ Ըսին թէ նորէն պիտի գան եւ թէ տունէն պէտք չէ հեռանայ։ Ես գիտեմ, զինքն ալ պիտի տանին ... այն ատեն ի՞նչ պիտի ընենք, ես ու մամաս ...։

Լացը սկսաւ նորէն։ Արմինէին աչքերը մօր վրայ գամուած էին «ի՞նչ կրնայ ընել մաման, ան ալ մինակ է» հարց տուաւ սրտատրոփ։ Սեդա արդէն կը խօսէր։

- Նայէ Լուսին, ատանկ ատեններ դուն պէտք է հօրդ հոգ տանիս, անիկա ազատելու նայիս։ Մամադ՝ բան մը չես կրնար ընել, ան լմնցած է ...պարտականութիւնդ հօրդ կողքին ուժով կենալն է։ Խօսէ իրեն, մի ձգեր առանձին, դուրսէն մարդ չըլլայ որ կանչես, դուն համոզէ։ Տարիքոտ մայրերը պիտի զոհուին բայց հայրը պիտի փրկուի, լաւ գիտցիր աղջիկս ... աս է օրէնքը, աս է քու ընելիքդ։

- Կը վախնամ...։

- Ինչէ՞ն։

- Չեմ գիտեր ... կը վախնամ որ...

- Անձնասպա՞ն ըլլայ։

Լուսին գլխով հաստատական շարժում մը ըրաւ։ Լռութիւն։ Մայր ու աղջիկ իրարու նայեցան։ Սեդա ձեռքը Լուսինին ուսին դրաւ։

- Մի վախնար, զինուորականները անձնասպան չեն ըլլար։

- Երբեմն ինք կ'ըսէ թէ ալ չի կրնար դիմանալ...։

- Քաջ եղիր աղջիկս, դուն ուժով մընաս՝ ինք քեզմէ օրինակ կ'առնէ։

- Դուք չէք ճանչնար պապաս...։

- Կը ճանչնա՛մ, լաւ կը ճանչնամ։

Արմինէ հմայուած մտիկ ըրեր էր մօրը մէկ մի բառը ու տեսեր էր Լուսինին դէմքին վրայի անսովոր խաղաղութիւնը։ Յաջորդ օրն էր սակայն բուն յայտնութիւնը, Երեւանի Գաղտնի Ոստիկանութեան կեդրոնը...։

Լուսինին մեկնելէն ետք, դուրս ելեր էին պտըտելու իրենց թաղի հանրային պարտէզը։ Անդորր, մտերմիկ պահ մը, բնութեան հետ, իրենց կեանքի տագնապալի այս շրջանին։ Գիշերը խաղաղ անցեր էր։

Առտուն կանուխ արթնցեր էին, կարգի դրեր տունը, նոր հագուստներ հագուեր ու ժամը 9-ին փողոց իջեր։ Գաղտնի Ոստիկանութեան Կեդրոնը, Նալպանտեան պողոտայի վրայ, հեռու չէր իրենց տունէն։ Ճամբան չէին խօսեր իրարու հետ ոչ ալ հետաքրքրուեր փողոցի եռուզեռով։ Շէնքի մուտքին ոստիկանը կը ճանչնար զինքը։

- Ընկերուհի Սարգսեան, մէկ վայրկեան։

Ներս գացեր էր եւ անմիջապէս դուրս ելեր։

- Մտէք։

Մայրը առաջ անցեր էր, ինչպէս միշտ՝ երբ դժուար կացութիւններ ըլլային։ Ու ճամբան գիտցողի պէս, աջի նրբանցքը առեր էր։ Արմինէ հետեւեր էր անոր եւ առանց քաշուելու շուրջի մարդոցմէ՝ անխօս, ինքնավստահ քալեր էր ետեւէն։ Իր երեւակայածին պէս էր ամէն ինչ - մըթին նրբանցքները, գոց դէմքերով, յոգնած դիմագծերով պատահական ու մռայլ մարդիկ, անշնչելի, մգլոտ օդը եւ առանձին, անպաշտպան ըլլալու զգայնութիւնը։ Մէկ քաղաքավար երիտասարդ մը՝ որուն ուղղութիւն հարցուցեր էր «- Ո՞ւր է ընկեր Սաշիկին գրասենեակը»։ Հիմա հասեր էին սենեակ մը -- ցած, մաշած բազմոց, երկու աթոռ, սեղան մը։

- Մէկ վայրկեան։

Երիտասարդը անհետացեր էր։ Մայր ու աղջիկ առանձին էին։

- Նստէ Արմինէ։

Նստեր էր մօրը քով ու անոր պաղ մատները դրուեր էին ձեռքին վրայ։ Ծանր լռութիւն «հայրս պիտի տեսնեմ» մտածումը անցեր էր մտքէն մինչ սիրտը ուժգին կը փափախէր, թէ վախ թէ ուրախութիւն. «լաւ որ խօսող չկայ»։

- Որքա՞ն կ'ընէ հայրդ չես տեսած։

- Չորս ամիս առաջ, ձիւնին տակ բանտ գացինք, քաղաքէն դուրս։ Անկէ ի վեր։

- Եթէ փոխուած տեսնես, յայտնի մի ըներ, շատ հարցում ալ մի հարցներ։ Բայց ոչ մէկ սուտ կ'ըսես հօրդ, կը հասկնա՞ս։

Պատին օրացոյց մը կախուեր էր, իյնալու վրայ, սեղանին՝ թափուած թերթեր, տախտակամածին վրայ աղտի հետքեր։

Յանկարծ դուռը բացուեցաւ։ Ոտքի ելաւ։

(Շար. 98)

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնն ու երկօրեայ Հայ վարժարանիս ուսուցչական կազմը, յառաջիկայ Կիրակի, Փետրուար 25, յետմիջօրէի ժամը 16-ին, կը հրաւիրեն «Վարդանանց» հանդէսի մը, Շաւիլի Եկեղեցւոյ կից Սարգիս Պալապանեան սրահին մէջ:

Ոգեկոչման սոյն հանդէսի յայտագիրը կը բաղկանայ խմբական երգերէ, արտասանութիւններէ, մեներգներէ ու թատերական կտորներէ, մեկնաբանուած դըպրոցիս աշակերտութեան կողմէ:

Յետ գեղարուեստական յայտագրին՝ թէյասեղանի մը շուրջ տեղի կ'ունենայ զրոյց Հոգաբարձութեան, ուսուցիչներուն եւ ծնողներուն միջեւ, երկօրեայ վարժարանիս գործունէութեան, պիւտճէին եւ այլ նիւթերու շուրջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

(1931 - 1996)

Հանդիսութիւններու բացում
Օծման 65-րդ տարեդարձի
Փետրուար 25, ժամը 16-ին
Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի
Ա. Զրպաշեան սրահին մէջ
339, Ave. du Prado - 13008 Marseille
Օրուան նիւթը
«ՎԱՄՆ ՀԱԻԱՏՈՑ, ՎԱՄՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ»

Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդի կողմէ խօսք կ'առնէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՑԱՊԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:
Վերջաւորութեան ընդունելութիւն -- հիւրասիրութիւն:
Մուտքը ազատ է:

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 23, Ե. օր Մեծի Պահոց Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 19-ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Գ Ա Ր Ո Ի Ն»
մանկա-պատանեկան երգչախումբին
10-րդ տարեդարձին առթիւ
Շաբաթ, Մարտ 16-ին
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԿՈՅԹ
մասնաւոր յայտագիրով:
Մանրամասնութիւններ յետագային:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի հետեւեալ Կիրակիներուն պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

կիրակի, Փետրուար 25
Արտաքսման Կիրակիին,

կիրակի, Մարտ 3
Անառակի Կիրակիին,

կիրակի, Մարտ 10
Տնտեսի Կիրակիին,

կիրակի, Մարտ 17
Դատաւորի Կիրակիին,

կիրակի, Մարտ 24
Գալստեան Կիրակիին:

l'Association Arménienne d'Aide Sociale

RECONNUE D'UTILITÉ PUBLIQUE

RECHERCHE
DIRECTEUR ou DIRECTRICE
pour diriger
l'ETABLISSEMENT DE GONESSE

Ce poste implique la gestion d'ensemble de la maison de retraite, du personnel et l'organisation

BAC +4 INDISPENSABLE
Connaissance du Français et de l'Arménien
Logement assuré

Prière de prendre rendez-vous ou adresser curriculum vitæ au Siège de l'Association
77, rue La Fayette — 75009 PARIS
Tél. : 48 78 02 99

Secrétariat ouvert tous les jours de 14h à 18h sauf samedi et dimanche.

DATE A RETENIR

GALA DE CHANTS ET DANSES ARMENIENS au profit de la Construction de l'Ecole de Yegheknout, organisé par l'U.C.F.A.F. et la J.A.F. d'Issy-les-Moulineaux, Dimanche 24 Mars à 15 heures.

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ

7 – 28 ՅՈՒԼԻՍ 1996

Մուրատ-Ռափայէլեանի տնօրէնութիւնը կու գայ տեղեկացնելու սփիւռքահայ հասարակութեան որ այս տարի եւս ծրագրած է կազմակերպել հայերէն լեզուի ամառնային խտացեալ դասընթացք՝ ընդառաջելով զանազան գաղութներէ ներկայացուած դիմումներուն:

Ծրագիրը առաւելաբար պիտի ունենայ լեզուագիտական ուղեգիծ՝ ընդգրկելով խօսակցական լեզուի հրահանգումներ, գրաւոր պարտականութիւններ եւ ծաղկաքաղ ընթերցումներ:

Յառաջացած աշակերտներու համար, նախատեսուած են նաեւ Հայ Գրականութեան, Պատմութեան եւ Գրաբարի յաւելեալ դասապահեր:

Դասարանային բաժանումները պիտի կատարուին մասնակցող աշակերտներու հայերէնի մակարդակին համաձայն:

Դասընթացքներուն մասնակցիլ փափաքողներուն՝ Վարժարանիս տնօրէնութեան կողմէ պիտի ուղարկուին դիմումնագիրներու պատճէններ, որոնք լեցուելու պէտք է փութով վերադարձուին տնօրէնութեան մինչեւ Մայիս 31:

Դասընթացքներուն արձանագրուելու համար՝ պայման է աւարտած ըլլալ 16 տարեկանը:

Ընթացքի մասնակցութեան սակն է 1200 ԱՄՆ$ բոլոր երկիրներու համար, որ կը ներփակէ դասընթացքի, սննդեղէնի եւ կեցութեան ծախքերը:

Ուսումնական ծրագրին առընթեր պիտի կազմակերպուին նաեւ միջ-աշակերտական հանդիպումներ, զբօսապտոյտներ եւ տեսարժան վայրերու այցելութիւններ:

Արձանագրութեան կամ յաւելեալ այլ տեղեկութիւններու համար, դիմել հետեւեալ հասցէին՝

Corsi Estivi di Lingua Armena
Collegio Armeno Moorat-Raphaël
Ai Carmini, Dorsoduro 2596
30123 VENEZIA (ITALIA)
Tel.: (41) 5228770 — Fax: (41) 5203434.

OFFRE D'EMPLOI

l'École TEBROTZASSÈR[E]
RECHERCHE
SON DIRECTEUR ADMINISTRATI[F]
BAC + 4
Sérieuses références exigées.
Envoyer lettre de motivation e[t] C.V. avec photo au journal qui trans[mettra].

U. G. A. B.

DANS LE CADRE
DU 90EME ANNIVERSAIRE
DE L'UGAB
l'Union locale
SAINT-CHAMOND — SAINT-ETIENNE
organise
le TOURNOI SPORTIF AMICAL
« VARTANANK »
BASKET-FOOT-VOLLEY
le Samedi 24 Février
et le Dimanche 25 Février
à la Halle des Sports
« *Ennemond - Richard* »
11 ter, Bd Ennemond Richard
(derrière la Gare de St-Chamond, direction la Valette)

le Samedi 24 à partir de 14 heures,
le Dimanche 25 à partir de 12 heures

SOIREE DANSANTE

le Samedi 24 Février à partir de 22h à la salle de la Paroisse Arménienne de St-Etienne
7, rue Bernard Palissy
(quartier de St-François)

Le FONDS ARMÉNIEN DE FRANCE organise un

VOYAGE EXCEPTIONNEL AU ZANKEZOUR ET AU KARABAGH

5800 Francs / personne tout compris

(billet A/R Paris — Erevan — Paris, hôtels, repas, transports, assurance totale Europe Assistance)

Départ de Paris le 18 Avril — Retour le 25 Avril 1996 (prolongation possible aux frais des participants)

Circuit touristique programmé :

EREVAN — YEGHEKNATSOR — GORIS — DATEV — MEGHRI
ARAXE — LATCHINE — CHOUCHI — STEPANAKERT — ASKERAN
KANTSASSAR — EREVAN

En cours de route, visites de réalisations et chantiers du Fonds Arménien.
Places strictement limitées; priorité aux donateurs du Fonds.
Conditions de séjour rustiques à Goris et Stépanakert.
Clôture du voyage le 24 avril par le dépôt d'une gerbe de fleurs au monument aux Victimse du Génocide, la visite du Musée du Génocide et une messe à Etchmiadzine.
Date limite d'inscription : 15 mars 1996. Réservation: 1000 F./personne à l'inscription.
Contact: Fonds Arménien de France, B.P. 12, 75660 Paris Cedex 14. Tél. : 43 68 29 29; Fax : 43 68 15 91.
N. B. Visas à la charge des participants.

COMMUNIQUÉ
UGAB

... Promotion de jeunes créateurs ar[mé]niens ...

l'UGAB Paris — Ile-de-France organise le 12 Avril prochain un « DEFILE DE MODE » pour présenter de jeunes créateurs arméniens aux professionnels de la couture et de la mode et favoriser ainsi les contacts entre eux, afin d'assurer la promotion de nos jeunes talents.

Dans ce cadre, l'UGAB souhaite rencontrer tous les jeunes stylistes-modélistes qui aimeraient faire partie de ce défilé et présenter ainsi leurs modèles.
Renseignements : Aïda Mazedjian — Tél. : 40. 37. 43. 97

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23
VENDREDI
23 FEVRIER
1996

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·795 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.795

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԷՐՏԷՕՆԻ ճակատամարտին 80-ամեակի արարողութիւններ սկիզբ առին Փետր. 21-ին։ Նախկին Ռազմիկներու Նախարարը ծաղկեպսակ մը զետեղեց գնդ. Տրիանի յուշարձանին առջեւ, Պուա տը Գօռ ուր ծայր առած է Առաջին աշխարհամարտի ամէնէն սարսափելի ճակատամարտը որու զոհ գացած են 163 հազար ֆրանսացի եւ 142 հազար գերմանացի մարտիկներ։

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հանրապետական թեկնածուներէն՝ Փաթ Պըքանան շատ գոհ է Նիւ - Համշայրի զտումի ընտրութեանց իր տարած յաղթանակէն Պող Տոլի դէմ։ Այս վերջինոյն կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ, քանի երրորդ թեկնածուն ալ՝ Լամար Ալեքսանտըր որ, դեռ երկու շաբաթ առաջ տեղ չունէր հարցախոյզերու մէջ, ձայներու 23%-ով (Պըքանան՝ 27% եւ Տոլ 26% ստացած էին) եւ որու գլխաւոր թէման է Տոլի անկարողութիւնը Գլինթընի յաղթելու համար, վտանգ մը կը ներկայացնէ։ Ինք կը պնդէ որ Պըքանանի դէմ (որ իր երեսուն տարուան բարեկամն է...) միակ լուծումը ինք է։

ՍԱՏՏԱՄ ՀԻՒՍԷՅՆԻ փեսան՝ զօրավար Հիւսէյն Քամէլ Հասան որ, վեց ամիս առաջ, հեռացած էր Իրաքէն եւ կոչ ըրած որ տապալուի Իրաքի վարչակարգը, կնոջ, զաւակներուն եւ եղբօրը հետ Պաղտատ վերադարձաւ՝ «կամովին»։ Ապաստան գտած էր Յորդանան եւ «դաւաճան» որակուած Իրաքի ղեկավարին կողմէ։ Այս վերադարձը բոլորովին անակընկալ կը նկատուի Ուաշինկթընի կողմէ։ Կ'ըսուի թէ զօրավարը որոշեր է վերադառնալ լսելէ ետք Միացեալ - Նահանգներու Պաշտպանութեան Նախարարին յայտարարութիւնները ըստ որոնց համագործակցութիւն մը կայ Ուաշինկթընի, Յորդանանի եւ շրջանի այլ երկիրներու միջեւ արագացնելու համար Սատտամ Հիւսէյնի անկումը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, «խորհրդաւոր» (ածականը՝ «Իւմանիթէ»ի կը պատկանի, Փետրուար 22), խումբ մը՝ «Front tireur partisan unité combattante Missak Manouchian» հեռաձայնելով Ա.Ֆ.Փ.-ի տեղւոյն գրասենեակին ստանձնած է Ազգ. ճակատի դէմ գործուած ոճրափորձը (Փետրուար 20-էն 21-ի գիշերը) որ նիւթական փոքր վնասներ պատճառած էր միայն։ Խումբը կ'ոգեկոչէ մահը այն երիտասարդին որ սպաննուած էր, ճիշդ տարի մը առաջ, Ազգ. ճակատի որմնազդները փակցնողներու կողմէ։

ՎԻԱՏՉԵՍԼԱՒ ՈՒՇԱԿՈՎ, 35 տարեկան միլիոնատէրը կը ջանայ համոզել մամուլը որ, Յունիս 16-ի Ռուսաստանի նախագահական ընտրութեան իր յաղթանակը «անխուսափելի է»։ Ցարդ 10 հազար ստորագրութիւն ժողված է (մէկ միլիոն պէտք է թեկնածու կարենալ ըլլալու համար), բայց վստահ է որ շնորհիւ «Ռուսերու իմաստութեան» մնացեալ 990 հազարն ալ կը գտնէ։ Մամուլի ասուլիսին բաժնած է իր գիրքը՝ «Անհասկնալի Ռուսաստանը» ուր կուտայ իր կենսագրականը։ Կեանքը սկսեր է բազմաթիւ յաղթանակներով մարզական եւ թուաբանութեան ճիւղերուն մէջ տեղական ողիմպիականներու։ Յետոյ, դարձեր է «գործազուրկ» զոր լաւագոյն հոգեբանական վիճակը կը նկատէ փիլիսոփայի մը համար, ապա՝ տնօրէն Մոսկուայի ներդրումի Ֆոնտի մը որ զինք հարստացուցած է։ Կ'ըսէ թէ Ռուսաստան պէտք է վերջ տայ կաղապարուած միտքերու եւ թէ քաղաքական ծրագիրները բանի մը չեն ծառայեր։

ՔԻՒՐՏ քաղաքական ապաստանեալ մը Ֆրանսայէն Թուրքիա արտաքսուած է, Փետրուար 14-ին։ 32 տարեկան, Հալիլ Պինկէօլ Թուրքիոյ մէջ ձերբակալման հրամանագրի մը ենթակայ է ապօրինի կազմակերպութեան մը (Արեւելքի Յեղափոխական Մշակոյթի Միութիւն) իր պատկանելիութեան համար։ Ֆրանսայի մէջ, ՕՖՓՐԱ-ն (Գաղթականաց Գրասենեակը) մերժած էր ապաստանի իր դիմումները։ 1995 Սեպտեմբերին ձերբակալուած էր եւ վարչական կեդրոն մը փոխադրուած, քանի մը օր ետք կը մերժէր օդանաւ նստիլ եւ Թուրքիա երթալ, ինչ որ պատճառ եղած էր որ էքս - ան - Փրովանսի պատժական Ատեանը քշուի։ Այս վերջինը իրեն կը շնորհէր քաղաքական ապաստանեալի կանոնագիրը, ինչ որ բացառիկ երեւոյթ է։ Չէ բաւած, սակայն, Փետրուարի սկիզբը կրկին վարչական կեդրոն մը կը տարուի եւ 14-ին ալ երկու ոստիկաններ իրեն կ'ընկերանան մինչեւ Թուրքիա։ Իր փաստաբանը լուր չունի։

ՓՈՒՐԻՄԻ (Հրէական Բարեկենդան) տօնը որ այս տարի Մարտ 5-ին է, Թել-Աւիւի հարաւը գտնուող արուարձանի մը ռաբունի մը արգիլած է որ ոեւէ մէկը ծպտուի Ռապինի մարդասպանին՝ Ամիրի նման։ «Հրէական օրէնքը, կ'ըսէ, թոյլ կուտայ միայն այն ծպտումները որոնք դրական պատգամ մը կը բերեն, ինչ որ Ռապինի մարդասպանին պարագան չէ»։ Քսան դարերէ ի վեր Փուրիմ կ'ոգեկոչէ Շուշի (հին Պարսկաստանի քաղաք) Հրեաներու ազատագրումը, երբ Համանի դաւը ձախողած է շնորհիւ Մարտէշայի եւ Եսթերի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆԻ

Զորեքշաբթի, Փետրուար 21-ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, իր մահկանացուն կնքած է բանաստեղծ՝ Վահագն Դաւթեան։

Ծնած էր 1922 Օգոստոս 15-ին Արաբկիր եւ 1926-ին ընտանիքին հետ փոխադրուած Կրասնոդար, ապա՝ 1932-ին Երեւանի Արաբկիր արուարձանը։ 1941-43-ին ծառայած է խորհ. բանակին մէջ եւ մասնակցած պատերազմին։ 1948-ին, աւարտած է Երեւանի Համալսարանի բանասիրական ճիւղը (Հայոց լեզու եւ գրականութիւն)։ 1945-54 աշխատած է «Աւանգարդ» թերթի խմբագրութեան մէջ, 1954 – 1959՝ «Գրական Թերթի»։ 1962-65-ին եղած է «Գրական Թերթ»ի, 1965-67-ին «Հայրենիքի Ձայն»ի խմբագիր։ 1967-81 շրջանին կը դառնար Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէի նախագահի տեղակալ, 1981-էն կապի կոմիտէի «Սովետական Հայաստան» ամսագրի գլխաւոր խմբագիր։

Իր առաջին քերթուածները լոյս տեսած են 1935-ին «Պիոնէր Կանչ»ի մէջ։ Իր բանաստեղծութիւնները թարգմանուած են ռուսերէնի, ուկրաներէնի, վրացերէնի, ազրպէյճաներէնի, անգլերէնի, ֆրանսերէնի, սպաներէնի, պարսկերէնի։ 1984-ին Նիզար Խալիլի թարգմանութեամբ արաբերէն լոյս տեսած է իր «Ծիրանի ծառ» թատերգութիւնը։ Ինք ալ թարգմանական աշխատանք տարած է։ Հեղինակ է բազմաթիւ հատորներու, յիշենք՝ «Առաջին սէր» (1947), «Թոնդրակեցիներ» (1961), «...Բայց, ծնուեցի» (1965), «Գինու երգը» (1966), «Երկերի ժողովածու», երկու հատոր (1973), «Լոյսն իբրեւ հաց» (1980), «Վաղը ղրկ·բոց ենք գնալու» (1982), «Երկերի ժողովածու»։ Եղած է նաեւ Գրողներու Միութեան նախագահ (1990-ին)։

***

1970 Յունուար 21-ին է որ Վահագն Դաւթեան ձախաւեր գրութեամբ մը վատ յարձակում մը կը գործէր Շահան Շահնուրի վրայ, «Հայրենիքի Ձայն»ի մէջ, Պէյրութի «Սփիւռք»ի մէջ 1969 Նոյեմբերին հրատարակուած անոր մէկ հին գրութեան առթիւ՝ «Ազատն Կոմիտաս» եւ ուր թերթը չէր յիշած ոչ աղբիւրը (Ապագայ), ոչ ալ թուականը (1935)։ Այս գրութիւնը լայն արձագանգ պիտի գտնէր Սփիւռքի բոլոր հոսանքներու թերթերուն մէջ, բայց, պիտի ունենար իր շատ դրական հետեւանքը, պատճառ դառնալով որ Շահնուր խզէ իր լռութիւնը եւ նոր ու փառաւոր էջեր տայ հայ գրականութեան, գլխաւորաբար՝ «Վաղը», ուր կը պատասխանէր նաեւ Վահագն Դաւթեանի։

***

Վ. Դաւթեանի յուղարկաւորութեան կարգադրութեանց համար կազմուած է կառավարական յանձնախումբ։

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ՄԸ ԴԷՄ

Երեւանէն Վանաձոր մեկնումի ճամբուն վրայ մահափորձ կատարուած է անկուսակցական երեսփոխան Բորիս Մխիթարեանի դէմ։Ան Վանաձորի «Հաց» առեւտրարդիւնաբերական ձեռնարկութեան տնօրէնն է։ Արձակուած գնդակներէն մէկը գլուխէն վիրաւորած է երեսփոխանը, որ ծանր վիճակի մէջ ուղղաթիռով փոխադրուած է Երեւան։ Մահափորձին հեղինակը ձերբակալուած ու խոստովանած է որ կրակած է սպաննելու մտադրութեամբ։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 20 / 22)

ԱՐՑԱԽԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽՆԴՐԱՅԱՐՈՅՑ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

Փետրուար 20-ին Ազատութեան հրապարակին վրայ Արցախի շարժումին Ը. տարեդարձին նուիրուած հանրահաւաք մը կազմակերպած են «Արցախ - Հայաստան», ԱԻՄ, ԱԺՄ, ՀԴԿ եւ հանրային - քաղաքական այլ կազմակերպութիւններ։ Շուրջ 3000 Երեւանցիներ փութացած են հոն եւ 1 վայրկեան լռութեամբ յարգած զոհերուն յիշատակը։ Ապա, խօսք առնողները չեղելով օրուան նպատակէն սկըսած են քաղաքական բնոյթի արտայայտութիւններ ունենալ, պատճառ ըլլալով որ ներկաներուն մեծ մասը սկսի ցրուիլ, հանրահաւաքը դեռ կէսին չհասած։

***

Լ. ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ – ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Փետրուար 20-ին, Երեւանի մէջ, Նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան հանդիպում մը ունեցած է ԼՂՀ-ի Նախագահ Ռ. Քոչարեանի եւ վարչապետ Լ. Պետրոսեանի հետ։ Արծարծուած են ԼՂՀ-ի ընկերա – տնտեսական ներկայ վիճակը եւ կնճռին կարգադրութեան գործընթացը։

ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ ՃԷՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ ԺԱՊԱՒԷՆԻՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ռամազանի առիթով Քուէյթի մէջ ցուցադրուիլ սկսաւ սուրիական պատրաստութեան շարժանկարի ժապաւէն մը, որ սակայն բուռն հակազդեցութիւն յառաջացուց հոն աշխատող Թուրք գործաւորներուն մօտ։

Պոլսէն ստացուած տեղեկութիւններուն համաձայն, հակաթուրք ժապաւէն մըն է Ճէմալ Փաշայի նուիրուած այս ժապաւէնը, որուն ցուցադրութիւնը արգիլուեցաւ սակայն Քուէյթի Թուրք դեսպանին բողոքին հետեւանքով։ Խափանումին իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուին այս երկրին մէջ աշխատող Թուրք գործաւորներուն բողոքները պատկան իշխանութիւններուն մօտ։

«Սառեր - Բուլ Սուսատ» անուն թերթին կողմէ կը հաղորդուի, թէ իրականութեան մէջ ֆիլմաշարք մըն է ցուցադրուածը, որուն յաջորդական փուլերը աւելի չեշտեալ կերպով ի յայտ կը բերեն հակաթուրք տրամադրութիւններ, թշնամանքի համեմատութիւններուն հասած։

Ի վերջոյ պաշտօնական բողոքները հասան Քուէյթի Արտաքին Գործոց Նախարարութիւն, որ Տեղեկատուութեան Նախարարութեան մասնագէտներուն հետ խորհրդակցելէ վերջ որոշեց դադրեցնել խնդրոյ առարկայ ֆիլմաշարին պատկերասփռումը։ Այս կարգադրութիւնը երբ ուրախացուց Թուրք գործաւորները, յուզում եւ ընդվզում յառաջացուց սուրիացի արուեստագէտներուն եւ գեղարուեստական շրջաններուն մօտ։ Սուրիական իշխանութիւններն ալ պաշտօնական բողոք ներկայացուցին քուէյթեան իշխանութիւններուն եւ կը պահանջեն փութով վերսկսիլ յիշեալ շարքին ցուցադրութիւնը։

Ժապաւէնին նիւթը կը կազմեն, Ճէմալ Փաշայի Սուրիոյ մէջ պաշտօնավարած օրերը, Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներուն։ Հոն կը պնդուի, թէ Օսմանեան իշխանութիւնները խժդժութիւններ ի գործ կը դնեն Արաբ ժողովուրդին վրայ եւ անլուր չարչարանքներու կ'ենթարկեն, Թուրքերը վայրագ եւ արիւնարբու արարածներ ըլլալով ցոյց կը տրուին դիտողներուն։ Նոյնիսկ, այս վերագրումները կը կատարուին այնպիսի չափազանցեալ կերպով, որ պատմութեան ամէնէն վայրագ ու դաժան բռնատէրներուն արարքները թեթեւ կը մնան գործադրուած չարչարանքներուն եւ անոնց հետեւանքով յառաջ եկած մահերուն քով։

Ո՞Վ ԷՐ ՃԷՄԱԼ ՓԱՇԱ

Թուրք մամուլը որ արձագանգ կը հանդիսանայ այս դէպքին, ապա հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ ընթերցողներուն՝ Ճէմալ Փաշայի մասին. –

1872-ին ծնած է Միտիլլի կղզիի մէջ, բուն անունով՝ Ահմէտ։ Ընկերներուն հետ, հիմնադիրներէն եղաւ «Իթթիհատ վէ Թէրաքքը» կուսակցութեան եւ ընդդիմադիր շարժումներուն մասնակցեցաւ։ Ատանայի, Պաղտատի նման նահանգներու մէջ վարեց կուսակցական պաշտօններ, նախարար եղաւ Էնվէր Փաշայի դահլիճին մէջ։ Ֆիլմաշարին նիւթը կը պատկերացնէ այն իրադարձութիւնները, որոնք պատահած են Ճէմալ Փաշայի Չորրորդ Բանակի հրամանատարութեան օրերուն, Սուրիոյ մէջ։ Երբ ան Սուրիան ու Պաղեստինը կը պաշտպանէր Անգլիացիներուն դէմ, այդ շրջանի Արաբները, Քրիստոնեաներն ու Հրեաները «Ճէմալ Փաշան դաւադրաբար կռնակէն դաշունահարեր էին»։ Ան, առաջին շրջանին, երբ բաւական յաջող զինուորական մը եղած էր, տեղացիներու «դաւաճանութեան» պատճառաւ պարտութենէն չէր կրցած խուսափիլ։ 1922-ին, երբ Էնվէր Փաշայի միանալու համար Աֆղանիստան կ'երթար, Թիֆլիսի մէջ սպաննուեցաւ Հայ կոմիտէականներու կողմէ։

ԳԻՒՄՐԻԻ ԴԺՈՒԱՐԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գիւմրին Հայաստանի «քաղաք» որակուելէն ամէնէն արժանի ոստանն էր որ սակայն երկրորդ անկախութիւնը դիմաւորեց աւերակուած դէմքով: 1988 Դեկտեմբերի երկրաշարժը չատ լայն չափով աւերակեց զայն, քիչ բան ձգելով պատմական անցեալի մէջ քաղաքի յատկանիշներէն: Այդ քիչն ալ, այսօր՝ երկրաշարժէն աւելի քան եօթը տարի ետք եւս [illegible] Կիսով աւերուած ու բնակելի [illegible] շէնքեր [illegible] «տուն» է [illegible] Ու մեծ-պզտիկով, առողջ-հիւանդ, մարդիկ կ'ապրին անոնց մէջ: Կ'ապրին, յաճախ իրենց անցեալի տան [illegible] երագով:

Պէտք է ըսել որ կայ վերաշինութեան աշխատանք մը որ կանգ առած չէ. շինուած նոր թաղեր, շէնքեր կան: Սակայն, այնքան դանդաղ է թափը որ մարդ կը վախնայ հաշուելու փորձ մը ընելու թէ քանի՛ տարի պէտք է սպասել մինչեւ որ վերապրած վերջին Գիւմրեցին ալ քարէ կամ աղիւսէ պատեր ունենայ չուրջիրուրը եւ գլխուն վրայ խսկական երդիք մը:

Նման մտածումներ ամէն անգամ կուգան կ'անցնին միտքերէ երբ սա կամ նա առիթով խօսքը դառնայ Գիւմրիի մասին: Երէկ երկրաշարժին եօթներորդ տարելիցը եղաւ այդ առիթը. այսօր, Յունուարի վերջին օրերու թերթերուն մէջ այդ գօտիին առնչուած մէկ - երկու գրութիւններ են:

Առաջինը արձագանգն է Գիւմրիի մտաւորականներու միութեան ուղերձին որ ուղղուած է իշխանութիւններուն («Ազգ», Յունուար 24): Երկրաշարժին եօթներորդ տարելիցին առթիւ տեղի ունեցած գիտագործնական ժողովին առթիւ հրապարակուած է ան որ դարմանի լծակներ չարժելու նպատակէն մեկնած է: Հոն եւս կ'ըսուի թէ որոշ աշխատանք կատարուած է, բայց եւ այնպէս քաղաքին վերականգնումի ընթացքը աններելիօրէն դանդաղ է, ինչ որ ժխտական ազդեցութիւն կը գործէ տեղացիներու հոգեվիճակին եւ բարոյա - քաղաքական գիտակցութեան վրայ: Կ'ըսուի թէ 23 հազարէն աւելի է գործազուրկներու թիւը: Միջնակարգ մասնագիտական եօթը ուսումնարաններէն երեքը, հանրակրթական 51 դպրոցներէն 37-ը կը գործեն տնակներու մէջ, ծայրայեղօրէն հակառողջապահական պայմաններով: Այս կացութեան պատճառ կը նկատուի վերաշինութեան ամբողջական ծրագրի մը բացակայութիւնը, հանրապետական իշխանութիւններու կողմէ արտայայտուող անտարբերութիւնը:

Հանրապետութեան նախագահէն մինչեւ տեղական իշխանութեան դէմքերու ղրկուած ուղերձով քաղաքին մտաւորականները կ'առաջարկեն «վերականգնման համալիր եւ իրատեսական ծրագիր» մշակել, իրականացնել: Անհրաժեշտ կը նկատեն որ պետութեան երաշխիք վայելող ներդրումներու քաղաքականութիւն մը գործադրուի ու յառաջիկայ մէկ - երկու տարուան ընթացքին մեքենաշինական, ելեկտրաթեքնիք ձեռնարկութիւններուն մէջ 2000 - 2500 գործի տեղ բացուի: Ծրագրաւորումի, նիւթականի հայթայթումի պահանջքներէ զատ, կ'ըսուի թէ պէտք է խիստ քննութիւն կատարուի նոր կառուցուող եւ ամրացուող շէնքերու մէջ երկրաշարժի գօտիի պարտադրած չափանիշներու յարգանքին վրայ: Կ'առաջարկուի որ Ախուրեանի վրայ փոքր ջրելեկտրակայանի մը կառուցման միջոցները տրամադրուին ու փրկուին ոչնչացման սպառնալիքին ենթակայ պատմական — ճարտարապետական յուշարձանները: Ուղերձը չէ անտեսած առողջապահական, մշակութային, հոգեւոր, գիտական, կրթական մարզերն ալ որոնց համար կը թելադրէ ծրագիրներու տեղծում եւ կիրարկում:

Այս ուղերձին հետ գրեթէ միաժամանակ

ԿԵԱՆՔԷՆ

լոյս տեսած է («Հայաստանի Հանրապետութիւն», Յունուար 25), Գիւմրիի քաղաքային խորհուրդին շինարարութեան բաժնի վարիչ Ալպեռ Մարգարեանի տեղեկութիւնները 1995-ի ընթացքին հոն կատարուած շինարարական աշխատանքներուն մասին: Ան գոհ կը թուի ըլլալ այդ գործունէութենէն, քանի որ կ'ըսէ թէ 1995-ը եղած է «շինարարութեան տարի»: Այդ գոհունակութիւնը մասնաւորաբար հիմ ունի բնակարաններու շինութեան ցուցանիշները: Համաշխարհային դրամատան վարկով Անի եւ Մուշ 2 թաղամասերուն մէջ «մեծածաւալ» շինարարութիւն եղած է ու հին քաղաքին մէջ ալ 288 վնասուած բնակարան ամրացուած է: «Հայաստան» հիմնադրամին միջոցներով ալ շինուած ու գործածութեան յանձնուած է 33 բնակարան: 110 տուն ալ շինել տուած է երկաթուղիի վարչութիւնը: Բոլորը կը կազմեն 963 բնակարան 75·284 քառակուսի մեթր ընդհանուր մակերեսով: Ա. Մարգարեան սաոնց հետ, մտահոգութիւն յայտնած է որ երկրաշարժէն անդործածելի դարձած շէնքերու քանդումի ու թափոններու մաքրութեան գործը չի յառաջանար: Քաղաքին մէջ կան 15 կիսաքանդ շէնքեր որոնք վտանգ կը սպառնան շրջապատի բնակչութեան. իսկ այդ աշխատանքին համար գումար ստանալու դիմումները դրական լուծումի չեն յանգիր: Այսուհանդերձ, քաղաքին համար պատրաստուած վերակառուցման նոր ծրագիրները կը գերազանցեն 1995-ի չափերը:

Գիւմրիցիին համար ամէնէն անհրաժեշտը բնակարանի պահանջը ըլլալով հանդերձ, քաղաքին կազմալուծուած համակարգին մէջ դժգոհութեան այլ պատճառներ ալ չեն պակսիր: Անոնցմէ մէկն է թղթատարութեան վիճակը: «Ազգ»ի Յունուար 27-ին թիւը տեղ տուած է անոր: «Հայփոստ» պետական ձեռնարկութեան Գիւմրիի մասնաճիւղին տնօրէնը Անդրանիկ Մուրատեան կը խօսի այդ մասին: Մարզը գլխաւորաբար շրջափակումին, խորհրդային շրջանին գոյութիւն ունեցող կապերուն խզումին ու բնակչութեան վստահութեան կորուստին պատճառով լայնօրէն տուժած է: Ներկայի հիմնական գործունէութիւնը թոշակներու, նպաստներու բաշխումը ու դրամական փոխանցումներն են: Ա. Մուրատեան կ'ըսէ թէ 1995-ի գործառնութեան ծաւալը այսուհանդերձ 40 անգամով գերազանցած է 1994-ինը: Անցած տարուան իւրաքանչիւր ամսուան ընթացքին 1000 - 1200 նամակ ու թղթատարական այլ առաքումներ ըստացուած ու բաժնուած են եւ ինչ որ ամէնէն կարեւորն է «առաքումների կորստի դէպքեր չեն եղել»:

Առաքումները շաբաթը երեք անգամ կը հասնին Գիւմրի ու անկէ կը մեկնին: Երեւան ղրկուած նամակ մը կը հասնի 1 - 2 օրէն: Քաղաքին մէջ փոստի 20 կէտեր կան ուր 60 հոգի կ'աշխատի: Այդ բաժիններուն չուրջ 80 տոկոսը կը գործեն տնակներու մէջ, ինչ որ կը դժուարացնէ աշխատանքը բնականոն կերպով կազմակերպելու գործը: Հոս եւս նիւթը կ'առնչուի շինարարութեան հարցին: Այս վերջինը ծանօթ ու անծանօթ պատճառներով, երկրաշարժէն եօթը տարի ետքն ալ քաղաքին բազմաթիւ պահանջներուն մէջ առաջնայինը ըլլալու ցաւը չէ թօթափած:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

VIENT DE PARAÎTRE

— CD —

VOIX D'ICI, MUSIQUE D'ARMENIE

Chants sacrés et populaires

Atelier vocal KOMITAS
Direction Sirvart KAZANDJIAN

Production : ARTCAB, *Ch*—1724 Sinèdes

Adresse contact : S. Kazandjian, 65 A Rte de Vevey, 1807 Blonay (SUISSE)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՐԲ ԿԸ ՆԱՅԻՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐՈՒՍ ԳԻՐՔԵՐՈՒՆ

Գ.

Բայց մեծագոյն տառապանքը զոր այսօր ես կը զգամ գրադարանիս գիրքերուն նայելով, ծնունդ կ'առնէ այն անդրադարձումէս, թէ այս գիրքերը իրենց կենդանութեան շրջանը փակած են այլեւս եւ այժմ կ'ապրին գերեզմանային կեանք մը: Այս մտածումն է որ շատ կը տխրեցնէ զիս: Ինծի այնպէս կը թուի որ գրադարաններս, հազարաւոր գիրքերով լեցուն գրադարաններս, որոնք ասկէ երեսուն տարի առաջ ինծի կը թուէին ըլլալ գրականութեան չքեղ ու հազարումէկ ծաղիկներով զարդարուն պարտէզը, հիմա դարձեր են մէկմէկ տխուր ու անձայն գերեզմանատուն: Ե՞րբ էր որ պարտէզը գերեզմանատուն դարձաւ, ե՞րբ էր որ քով - քովի շարուած գոյնզգոյն ծաղիկները դարձան քով - քովի շարուած մէկմէկ դամբարան: Հիմա կը նայիմ անոնց ու ինծի այնպէս կը թուի որ իւրաքանչիւրին կողքին վրայ, հեղինակին ու գիրքին անուան տակ, փակագիծի մը մէջ, պիտի տեսնեմ ծննդեան ու մահուան թուական մը: Ի՞նչ բանին ծննդեան ու մահուան թուականները ցոյց կուտան փակագծի մէջ դրուած այդ երկու թուականները: Գիրքին բովանդակութեա՞ն, թէ ոչ գիրքին հեղինակին:

Է՜հ, գիտեմ որ այս գիրքերուն ջախջախիչ մեծամասնութեան հեղինակները արդէն բաժնուած են այս աշխարհէն: Այն թուականներուն, երբ գիրքերը կը գնէի ու տուն կը բերէի, ողջ էին անոնք: Թերթերու մէջ անոնց յօդուածները կը կարդայի, անոնց մասին լուրեր կը հրատարակուէին հոս ու հոն: Անոնք անբաժան անունները եղած էին կեանքիս առաջին կէսը լեցնող գրական ու մշակութային ապրումներուս: Անցնող տասնամեակներու ընթացքին մի առ մի մեկնեցան: Ամէն անգամ որ անոնցմէ մէկը մեկնեցաւ, ես պահ մը կանգ առի անոր գիրքին կամ գիրքերուն առջեւ ու առաւել եւս սիրեցի անհետացած հեղինակին գիրքը, վար առի զայն գրադարանէն, շոյեցի, էջեր մը բացի անկէ, կարդացի հոսկէ հոնկէ հատուածներ: Ասիկա յուղարկաւորութեան արարողութիւն մըն էր, հրաժեշտ տալ մը, ծաղկեպսակ դնել մը գերեզմանին վրայ: Բայց ամէն անգամուն կը մխիթարուէի մտածելով որ ահա հեղինակը գնաց, բայց գործը մնաց: Հիմա հեղինակը պիտի ապրի իր գործին մէջէն, իր գործին շնորհիւ: Այս մխիթարութեանս շնորհիւ է որ ես երկար տարիներ շոյեցի ու փայփայեցի այն գիրքերը որոնք իրենց հեղինակները կորսնցուցած էին: Բայց այս մխիթարութիւնս որքա՜ն երկար կրնար տեւել: Հետզհետէ սկսայ անդրադառնալ որ հեղինակներուն մահէն քիչ վերջ, կը մեռնէին նաեւ անոնց գիրքերը, կը մեռնէր անոնց գիրքերուն բովանդակութիւնը: Այս մէկը ամէնէն տխուրն էր ահաւասիկ: Երկրագունտին վրայ ամէն օր նորանոր հեղինակներ կը յայտնուէին, թարմ ուժեր, երիտասարդ գրագէտներ, որոնց գիրքերը կուգային լեցնել մեկնող հեղինակներէն մնացած գիրքերուն տեղը: Հիները քիչ մը աւելի անդին կը քշուէին, նոյնիսկ վար կ'առնուէին, սնտուկներու մէջ կը դրուէին, որպէսզի նոր տեղեր բացուին նոր հեղինակներու, նոր ճաշակներու, նոր գաղափարներու: Նոր գիրքերը որքա՜ն փայլուն էին, ի՜նչպիսի նոր խոստումներ կը բերէին, ի՜նչպէս կը հրմայէին ընթերցողները: Անոնցմով միշտ բան մը կը փոխուէր ճաշակներէ ու գաղափարներէ ներս, մինչ գրադարանիս մէջ շիրմաքարերու նման քով քովի շարուած հին գիրքերը այլեւս սառած էին ժամանակին մէջ, սորրակէտ մը անգամ չէին կրնար աւելցնել իրենց բովանդակած պատգամին ու ճաշակին վրայ: Անոնք ահաւասիկ արդիական հանրախանութի մը մէջ ծախուած նորաստեղծ արտադրութիւն մը ըլլալէ կը դադրէին ու տակաւ կը դառնային թանգարանային իրեղէն:

Այսօր երբ կը նայիմ գրադարանիս գիրքերուն կ'ափսոսամ անոնց կրած արժեզրկումին համար: Իրականութեան մէջ անոնք արժեզրկուած չեն, անոնց բովանդակութիւնը շատ անգամ ոչինչով վար կը մնայ այսօր աշխարհը ցնցող ամէնէն յաջող գործերէն: Անոնք թերեւս շատ աւելի արժէքաւոր են քան այսօր հրատարակուած ինչ ինչ ոչնչաբանութիւններ, որոնք արուեստական միջոցներով ու շռնդալից ծանուցումներով հրապարակ կը քշուին: Բայց իրենց արժէքին փոխարէն, ունին շատ կարեւոր թերութիւն մը: Կորսնցուցած են իրենց կենսունակութիւնը, հին ժամանակի մը մէջ մնացած են: Կորսնցուցած ըլլալով նաեւ իրենց հեղինակները, մնացած են որբ, անպաշտպան: Եւ ինչպէս որ կը պատահի կեանքի մէջ, մարդիկ, որքան ալ բարի ու ազնիւ, որքան ալ մարդասէր ըլլան, որբերը չեն կրնար սիրել այնքան ջերմ խանդաղատանքով որքան ջերմ խանդաղատանքով կը սիրեն իրենց բարեկամական կամ ազգանական շրջանակներէն ներս ծնողքի մը հոգածութիւնը վայելող զաւակները:

Գրադարանիս մէջ տակաւին կան այն միւս գիրքերը որոնց հեղինակները եղած են իմ ամէնէն մտերիմ գրչընկերներս եւ որոնք մեզմէ բաժնուած են անժամանակ կերպով: Եթէ բանամ այդ գիրքերուն առաջին էջերը, ի՜նչ տաքուկ մակագրութիւններ պիտի տեսնեմ այդ սիրելի ընկերներուն գրիչէն: Մարդ ի՞նչպէս չտառապի նայելով այդ գիրքերուն, որոնք շատերու կողմէ մոռցուած են արդէն իսկ: Կրնա՞նք այդ գիրքերուն նայիլ այն խանդավառութեամբ, որով այդ գիրքը մեր կուրծքին սեղմած էինք, երբ զայն կը ստանայինք հեղինակին ձեռքէն: Օ՜, մարդ ինչեր ու ինչեր զոհել չի ցանկար որպէսզի ետ գան այդ հին օրերը եւ որպէսզի սա գիրքերը վերակենդանանան նոր գոյներով, թարմ գիծերով ու փայլով:

Երեսուն տարի առաջ երբեք կրնայի՞ մտածել արդեօք որ պաշտելի գրադարաններս տառապանքի աղբիւր պիտի դառնային օր մը:

(Վ Ե Ր Ջ)

Ռ. Հ.

ԽՕՍՔ ՄՈՐԱՔՐՈՋԻ՝ ՇԱՔԷ ՎԱՐՍԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մօրաքոյր ջան, ամբողջ կեանքդ եղաւ զոհողութիւն: 21 տարեկան էիր, երբ 1946-ին դաշնակցական հօրմէդ զաղտնի նետուեցար նաւ՝ Հայրենիք ներգաղթելու: Առաջին օրէն կեանքը եղաւ դաժան: Ամուսնութիւն, ամուսնալուծում՝ երախայով եւ ստալինեան բռնակալութեան դաժան օրեր: Աւետիք Իսահակեան հայրութիւն ըրաւ քեզի: Ստալինի մահուան օրը ձեզ հաւաքեցին Գրողներու Միութիւն, ըսին լացէ՛ք: Այդ օրը ինչ գէշ բան ալ միտքդ բերիր, չկրցար լալ: «Սովետական Հայաստան» թերթի մարզական էջերը գրողը նշանակեցին գլխաւոր խմբագիր, իսկ քեզ որպէս «ախպար» պահեցին միշտ երկրորդ շարքի վրայ:

1988: Արցախ, պայքար, անկախութիւն: Արիւնդ դարձեալ եռաց: Երբ «Մուսալեռցի, ախպարի որդի Լեւոն»ը ընտրուեցաւ, յաղթական յայտարարեցիր՝ «Րաֆֆի ջան, իշխանութիւնը ձեռք անցուցինք»: Մինչեւ կեանքիս վերջը պիտի չմոռնամ ձայնդ:

Բայց անկախ հայրենիքի մէջ շատ ուրախ օրեր չունեցար: Վերջին տարիները անցուցիր անկողնի մէջ, ցուրտ – հիւանդանոց – թոքաբորբ – մահ: Կեանքիդ նպատակը ըրիր արմատ նետել, ընտանիք կազմել հայրենի հողի վրայ, արեւմտաքի գրողներ (Թէքէեան, Սարոյեան, Զահրատ) ծանօթացնել հայրենի ժողովուրդին, Սփիւռք – հայրենիք կապերը ամրապնդել:

Ինծի՝ կուսակցական շրջանակի մէջ մեծցած Սփիւռքահայուն սորվեցուցիր ըլլալ առարկայական, ծանօթացուցիր ու սիրցուցիր Զահրատը, Ուրախունին: Սորվեցուցիր ճանչնալ հայրենիքի թերութիւնները եւ սիրել զայն:

Մօրաքոյր ջան, դարձար հայրենի հողի անբաժան մասը: Քեզմով այս սուրբ հողը դարձաւ աւելի՛ թանկարժէք:

Մենք պիտի պայքարինք որ ազատ-անկախ մեր հայրենիքը ըլլայ աւելի հզօր բայց նաեւ աւելի՛ արդար, աշխարհովցիր ու ցան իր բոլոր զաւակներուն հանդէպ:

ՐԱՖՖԻ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

ՎԱԼԱՆՍ («Յառաջ»). —

Վալանսի Հ. Բ. Ը. Միութեան Ե. Հիսիսեան սրահը, Փետրուար 14, Չորեքշաբթի կէսօրին, կը յորդէր հայ մանուկներով, պատանիներով եւ պարմանուհիներով։

Վարդանանց տօնին առթիւ, Վալանսի միօրեայ վարժարաններու աշակերտները, եկեղեցական արարողութեան ներկայ ըլլալէ ետք, կէսօրուան ճաշի հիւրը եղան Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց մասնաճիւղին։

Այս տարուան ձեռնարկը, մասնաւորապէս յիշատակութեան արժանի է, որովհետեւ անոր 25-ամեակն է...

Արդարեւ, 25 տարի առաջ, Վալանսի մասնաճիւղի նախագահուհի՝ Տիկին Արմենուհի Ճէյրանեանի նախաձեռնութեամբ, Վարդանանց տօնին առթիւ կը ստեղծուէր «Մանուկներու Օր»ուան ձեռնարկը եւ 10 տարի շարունակաբար, Տիկին Ճէյրանեան կ՚իրագործէր այս գեղեցիկ եւ հայ մանուկներու օգտակար գործը։ Ապա, յաջորդող 15 տարիներուն, նախագահուհի Տիկին Հերմինէ Քէշիշեան, իր վարչական ընկերուհիներով, անընդհատ կը շարունակէր իրականացնել այդ սովորութիւնը։

Նախորդող 24 տարիներուն, այս ձեռնարկին ներկայ կ՚ըլլային, ընդհանրապէս, միայն Դաւիթեան միօրեայ դպրոցի աշակերտները։ Այս տարի, Միութեան 90-ամեակին եւ «Մանուկներու Օր»ուան 25-ամեակին առթիւ, Տիկնանցի վարիչները, Վալանսի հայկական միօրեայ երեք դպրոցներու աշակերտները, ուսուցիչները եւ ղեկավարները ի մի հաւաքած էին, միասնականութեան լաւագոյն օրինակի մը նախընթացը տալով։

Առաքելական եկեղեցւոյ Դաւիթեան դպրոցի աշակերտները, գլխաւորութեամբ Նարեկ Ա. Քհնյ. Վարդանեանի, Աւետարանական համայնքի աշակերտները, գլխաւորութեամբ՝ Վեր. Յակոբ Զօղաւզեանի եւ Կապոյտ Խաչի աշակերտները, գլխաւորութեամբ՝ Տիկին Մելինէ Քիրազեանի, իրենց երգերով եւ խանդավառ խօսքերով ճոխացուցին ձեռնարկը։

Տիկին Հ. Քէշիշեանի բարի գալուստի խօսքէն ետք, յաջորդաբար խօսք առին Տէր Հայրը, Պատուելին, Տիկին Մ. Քիրազեանը եւ ՙմասնաճիւղին նախագահը։

Բոլորն ալ վեր առին հայ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան կարեւորութիւնը եւ հայ լեզուի պահպանման անհրաժեշտութիւնը։

Կը շնորհաւորենք Հ. Բ. Ը. Մ.ի տիկինները, որ 25 տարիէ ի վեր հաւատքով եւ նուիրուածութեամբ կ՚իրագործեն ազգօգուտ ծառայութիւն եւ կը մաղթենք որ այլ 25 տարիներ եւս շարունակեն միշտ պատնէշի վրայ մնալ եւ ծառայել Հայ Սփիւռքին։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Բացառիկ էր այս տարուան Կեսարացիներու մոմավառութեան հանդէսը, որ տեղի ունեցաւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան սրահը՝ Կիրակի, Փետր. 4, ժամը 16-ին։

Մեծ սրահը ժամէն առաջ սկսած էր լեցուիլ ու տեղի եւ աթոռի պակասը զգալի էր հանդիսութեան ժամանակ։

Հանդէսը արդէն բացուած էր Թէյի եւ քիթէի հիւրասիրութեամբ, նախ քան Գրիգոր Քահանայ Սիւլահլեանի «Հայր Մեր»ը։

Պր. Տ. Տատրեան ներկայացուց օրուան նախագահը՝ Պր. Մովսէս Պչաքճեանը, տալով հակիրճ կենսագրութիւնը եւ յիշելով իր հրատարակած գիրքերուն անունները։

Իր գիրքերը՝ «Անկարելի կարելին», «Բարեւ Հայաստան», «Կեռասի ժամանակէն վերջ եւ առաջ», «Ծիծեռնակները պիտի չսարսափին խրտուիլակներէն» եւ «Լուսաւոր աչքերով օտարականը»։

Խօսքը օրուան նախագահինն է։

Պր. Մովսէս Պչաքճեան իր ուրախութիւնը յայտնեց իր վերջին գիրքին զուգադիպութիւնը մոմավառութեան հանդէսին հետ «Լուսաւոր աչքերով օտարականը»։ Կարդալով մի քանի էջեր մոմին վերաբերեալ եւ լոյսին տեւողութիւնը մեր կեանքին մէջ։

Յիշել որ Կեսարիան եղած է ուսման մեծ կեդրոն, առեւտուրի մեծ քառուղի եւ հայկականութեան մեծ օճախ։

Ինչ որ Կեսարիան տուած է կը պատկանի Հայաստանին, ինչ որ Հայաստանը ունի որոշ չափով պարտական է Կեսարիոյ, իսկ Կեսարիան ու Հայաստանը միատեղ «ինծի կը պատկանի»։

Փառաւոր անցեալ մը, զոհեր, ականաւոր մարդիկ, ազգին պատիւ բերող անձնաւորութիւններ։ Հիմա անոնց զաւակներն են որ կը շարունակեն անոնց աւանդութիւնները։

Ու մոմավառութեան տօնահանդէս. Կեսարացիներու նախաձեռնութեան ընդմէջէն կ՚ողջունեմ բոլորդ ու շնորհակալութիւն ձեր բոլորին»։

Խօսք առաւ Հայաստանի եւ Սփիւռքի մասին, Պր. Նազարէթ Պշտիկեան խանդավառելով բոլորս։

Պր. Օհաննէս Տէմիրճեան իր կիթառով եւ մի քանի դպրոցականներով կրցաւ ստեղծել ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ - չաւեր կային նոր սերունդէն։

Իսկ Պր. Ալէն Շահնուր իր դերասանի յատկութիւններով՝ Յ. Պարոնեանի Պոլսեցին եւ Նշան Պէշիկթաշլեանի Կեսարացին ներկայացուց։ Ուրախալի էր ներկաներուն հետաքրքրութիւնը։

Պր. Ֆիլիփ Շահնազարեան իր սրինգով հմայեց ներկաները։ Պր. Պերճ Գույումճեան իր կիթառով եւ պարուհի Լէյլան սպանական տարազով մեծ խանդավառութիւն եւ բոլորովին տարբեր մթնոլորտ մը ստեղծեցին։

Կարելի չէ յիշել ուրիշներու մասնակցութիւնը։ Արդէն ժամանակը ուշ էր, ներկաները հրաժեշտ տուին յիշատակելի օրուան մը հաճոյքին։

Տ. ՏԱՏՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ԾԻՊԻՏ

Քաղաքացիական պատերազմն աւարտուել է։ Կինը գիւղում է, ամուսինը բանակում։ Կինըհեռագրում է ամուսնուն. «Պիտի կարտոֆիլ ցանեմ, բանջարանոցը փորող չկայ»։ Ամուսինը կնոջը. «Զըփորես. այնտեղ մի արկղ հրացան եմ թաղել»։ Որոշ ժամանակ անց կինը ամուսնուն. «Եկան չեկիստները, ամբողջ բանջարանոցը փորփրեցին, բայց ոչինչ չգտան»։ Ամուսինը՝ կնոջը. «Հիմա կարող ես կարտոֆիլը ցանել»։

***

- Եթէ ինձ մերժես, — ասաց նա, — ես կը մեռնեմ։

Աղջիկը մերժեց։

Վաթսուն տարի անց նա մեռաւ։

Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ 200.000 ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ ՆՈՒԻՐԵՑ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ՝ ԹԱԼԻՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ ԴՊՐՈՑԻ ՄԸ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ (*)

«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Արեւմտեան - Ամերիկայի Ցանձնաժողովը ուրախութեամբ կը յայտարարէ, որ գաղութիս ծանօթ ազգայիններէն Պր. Յարութիւն Սիմոնեան 200.000 տոլար նուիրեց «Հայաստան» Հիմնադրամին, Հայաստանի Թալինի շրջանին մէջ դպրոցի մը կառուցման նպատակով։

Օգտուելով Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի Փետրուար 5-ի առաւօտեան Լոս - Անճըլըսի Հայկական Հիւպատոսարան այցելութենէն, Հիմնադրամի Արեւմտեան - Ամերիկայի Ցանձնաժողովի նախագահ - իրաւաբան՝ Րաֆֆի Ուրֆալեան յայտարարեց Պր. Յարութիւն Սիմոնեանի իշխանական նուիրատուութիւնը, աւելցնելով որ հայրենասէր եւ մշակութասէր բարերարը միշտ զօրավիգ եղած է «Հայաստան» Հիմնադրամի հայրենակերտումի աշխատանքներուն եւ գնահատած է հայ մշակոյթի երախտաւորները։

Ամենայն Հայոց Հայրապետը գնահատելով Պր. Յարութիւն Սիմոնեանի բարեբարութիւնը, նշեց թէ Յարութիւն Սիմոնեանի մէջ հայ մշակոյթի, հայ հոգիի եւ հայրենիքի գաղափարները այնքան արմատ նետած են, որ իրեն համար երջանկութիւն է տեսնել Թալինի շրջանի Սիմոնեանի հայրենակիցներուն դպրոցով մը օժտուիլը։

Բարերարի խնդրանքին ընդառաջելով, Ամենայն Հայոց Հայրապետը խոստացաւ ներկայ ըլլալ դպրոցի բացման եւ օրհնել զայն։

«Հայաստան» Հիմնադրամի Արեւմտեան - Ամերիկայի Ցանձնաժողովը ջերմ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բարերար Պր. Յարութիւն Սիմոնեանին՝ հայրենանուէր իր արարքին համար, ինչպէս նաեւ իր զաւակներուն՝ Թալինին եւ Ցովանին, որոնք խոստացան իրենց հոգածութիւնը անպակաս ընել կառուցուելիք դպրոցին վրայէն։

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

«Հայաստան» Հիմնադրամի
Արեւմտեան - Ամերիկայի
Գրասենեակի Մամուլի եւ
Հանրային Կապերու Բաժնի Վարիչ

(*) «ՑԱՌԱՋ». -- Լուրը տուած էինք Փետր. 16-ի մեր թիւով (Արմէնփրէս)։

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Հայրն էր -չիտակ ու նիհար, մաշած դէմքը, ճերմկած մազերը։ Միայն հին նայուածքը հոն էր, անշէջ, ջերմ ու հաղորդական։ Ու՝ զինուորականի կեցուածքը։

- Սեդա։

- Աղասի,

Իրարու դիրկ նետուեցան ու խորունկ, անհուն վայրկեան մը մնացին հին սիրոյ քաղցր, տրտում հզօր ափին մէջ։ Բայց ձայնը, ձայնը հօրը, այդ մէկ բառին մէջէն այնքան մարդկային ու տառապագին «այս է հայրս, ինծի կեանք տուողը... բանտին մէջ չեն կրնար պահել ... ոչ» խորհեցաւ։

- Արմինէ աղջիկս։

Հիմա իր կարգն էր անոր մարմնին դպնալու, շրթունքը դգալու իր մորթին վրայ ... եւ այդ ձայնը, ձա՛յնը եւ իր անունը, ինքը անոր շունչին մէջ, իր անձը անոր աչքերուն ու փիտակցութեան գիրկը...։

- Պապաս...։

Ու մէկ անգամէն, իրենց ընտանեկան բուն մտերմութեան ամբողջ զգացականութիւնը, սէրէն անդին տարիներով ապրուած պատկանելիութեան յուզումը ետ կուգար ու կը նուաճէր զինքը։ Աչքերը լեցուած էին նորէն, բայց չլացաւ։ Որքա՞ն մնաց հօր թեւերուն մէջ։ Այնքա՛ն անգամ երեւակայեր էր այս պահը, հօրը ուժին մէջ մտած, անոր գաղտնիքին մօտեցած, բոլոր օրէնքները կոտրելու պատրաստ...։

- Արմինէ։

Մայրն էր, որ իր անունը կուտար՝ ատկէ ուժ առնելու համար։ Քակուեցաւ հօր թեւերէն, բայց մնաց քովը, կայնած։

Նստան իրարու դիմաց երեքը։ Ու կարօտը ընտանիքի ոգիին, հին օրերու քաղցր յիշատակները խառն ի խուռն, եւ ըսելիքները, լսելիքները այնքան շատ, այնքան ստիպողական որ ոչինչ կուգար բերնին - կորսուած ինքնիր մէջ, Արմինէ հազիւ լսեց հօրը խօսքերը։

-- ... Ամէնէն դժուարը՝ շուրջս մարդկային դէմք մը գտնելն է, բոլորն ալ դիմակներ դրած են, թատրոն մըն է, իրական կեանքը չէ, կեղծիքի, սուտի հէքեաթ մը ... Հայաստան չէս այլեւս ... աներեւակայելի է սեռային բնազդին կատաղութիւնը ... լեզուն քանդուած է, մարդկային բնական հաղորդակցութիւնը կարելի չէ ... բանտը միայն դուրսի աշխարհին մանրանկարն է, վստահ եմ։ Հիմա աւելի լաւ կը ճանչնամ մարդ էակը։

Աղասի նշմարեց Արմինէին զարմանքը։

- Նիւթէ նիւթ ցատքեցի, չէ՞։ Նայէ աղջիկս, ես ու մայրդ քեզ մեծցուցինք որ հաւատաս թէ մարդ էակը բարի է, խորքին մէջ, թէ Հայը գէշ չի կրնար ըլլալ։

Մայրը, աչքերը գետինը, լուռ մտիկ կ՚ընէր։

- Ասիկա թէ ճիշդ է թէ ալ սխալ։ «Զեմ ուզեր այս բաներու մասին խօսի» խորհեցաւ ինք «իր մասին, իմ մասին թող խօսի»,

- Մտիկ կ՚ընե՞ս ըսածներս։

- Այո այո։

Առաջ հակած էր հայրը հիմա, զինուորականի հատու նայուածքը իր աչքերուն ուղղած։

- Ամէն մարդու մէջ, Արմինէ, ուրիշ մարդ մը կայ, աղնիւ ու մաքուր, ան որ չի տեսնուիր աչքով բայց հոն է, էն գէշ մարդուն մէջ անգամ կայ ... դուն ատոր պիտի հաւատաս, վստահիս, ատիկա պիտի սիրես, հոգաս որ մաքուր եւ ուժով մնայ։

Լռութիւն։

- Պապա, ի՞նչ պիտի ըլլայ քեզի, դուն անմեղ ես, գիտեմ։

- Զեմ գիտեր աղջիկս, անշուշտ անմեղ եմ բայց մարդիկ տրամաբանական չեն միշտ,

Լռութիւն։

- Հաւանաբար Մոսկուա տանին, հոն ալ նոյն գլխի մարդիկ են, անշուշտ։

- Աղասի, ես Աբրահամեանին քով գացի անցեալ օր։

- Արդարե՞ն։

- Այո։

- Բայց ան փճացած մարդ է Սեդա, Պալենքօն տապալեց զինքը նոր տարիին, ինչո՞ւ քովը գացիր։

- Գիտեմ, բայց կինը մահուան դուռը հասեր է, հանդիպիմ ըսի։

Հիմա զինքը բոլորովին մոռցած են «ինչո՞ւ չի հարցներ ինչ կ՚ընեմ, համալսարանը կը սիրե՞մ, ինչո՞ւ...» խորհեցաւ։

- Հեռու կեցիր այդ բոբենիէն Սեդա։

- Մի վախնար ... ըսաւ թէ քեզի դէմ եղած ամբաստանութիւնը ծայրէ ծայր չինծու էր, Մարքովին Ֆրանսա փախելուն մէջ դուն մատ չունիս ... ինքը այն ատեն ստիպուած էր քեզ պատժել...։

- Ի՞նչ օգուտ հիմա կ՚ըսէ ատիկա։

- Թովմասեանին խաղն էր ... չորս տարիդ կերաւ...։

Յետոյ ատենը եկաւ բաժնուելու...։ Մայրը չդիմացաւ, լալ սկսաւ, բայց ինքը չլացաւ ու յստակ աչքերով նայեցաւ հօրը կերպարանքին, կեանքէն մեծ ու դմայլելի, իր հայրը, միայն իրը, իր հերոսը, անկործանելի եւ գեղեցիկ։ Բռնեց զինք ուսերէն։

- Զես մոռնար ըսածներս, Արմինէս իմին։

Ձայնը սայթաքեցա՞ւ երկվայրկեան մը։ Զհասկցաւ - արդէն գրկած էր զինքը, կուրծքին քաշած, մազերը կը շոյէր։

- Երբեք։

Համբուրուեցան։

Երբ լսեց ճչարգիկ աղմուկը անկիւնը դարձող կառքին անիւներուն գիտցաւ անմիջապէս թէ ան էր։ Զտեսած տակաւին Յակոբը, Արմինէի սիրտը ուրախութեան ոստում մը ըրաւ։

- Եկաւ, ես գիտէի։

- Ո՞վ։

- Յակոբը, ով,

Ձիփը լեցուեր էր երիտասարդ, մօրուքաւոր զինուորներով։ Հազիւ կառքը կանգառած՝ Յակոբ վար ցատքեց, քովը եկաւ։

- Ճակատէն լուր ունի՞ք հոս։

- Ոչ մէկ։

- Շնորհքով կռիւ կայ։

- Այո՞։

Յետոյ դարձաւ զինուորներուն։

- Սերոբ, Արմէն վար իջէք, դուք հոս պիտի մնաք։ Սերոբ դուն տանիք ելիր, պահակ ես։ Արմէն, դուն հոս դարմանատան շուրջը խրամ պիտի փորես, շուտ։

(Շար. 99)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պր. Կարպիս Յակոբեան, զաւակները, թոռները եւ ծոռները կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Փետրուար 25, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր եւ նանիին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Մկրտիչեան)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

-ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ-

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

Չորեքշաբթի, Փետրուար 28:

Կը քարոզէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Չորեքշաբթի, Փետր. 28, ժամը 17-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Չորեքշաբթի, Փետր. 28, ժամը 17.30-ին Ս. Սահակ - Մեսրոպ (Սէն - Ժերոմ) Եկեղեցին:

Կը քարոզէ՝

ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ - Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է յաւէտ ողբացեալ Կարպիս Գուլումեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կատարուած նուիրատուութիւնները ըստ հետեւեալի. -

Գուլումեան ընտանիք 2000 Ֆր., Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ, 5000 Ֆր., Արցախի Ֆոնտին, 5000 Ֆր. Համազգային դպրոցին, 1000 Ֆր. Հ. Յ. Դ.-ի պաշտօնաթերթ «Դրօշակ»ին, 1000 «Կամք» օրաթերթին, 1000 Ֆր. «Յառաջ» օրաթերթին, Տէր եւ Տիկին Հայգարծեան (Պուլանժէ) 500 Արցախին, 500 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Նազգաշեան 500 Արցախին, 500 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Ժիլպէռ Մարգոյեան 1500 Ֆր. Արցախին, 1500 Ֆր. Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Սէմէրճեան 1500 Արցախին, 1500 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Կարօ Գուլումեան 500 Արցախին, 500 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Կորիւն Գուլումեան 500 Արցախին 500 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Մարիթրովաթօ 500 Արցախին, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 500 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Մէքիքեան 500 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Իգիդ Գրիգոր 1000 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Թէմէժան 1000 Արցախին, Շամլեան ընտանիք 300 Արցախին, Տիկին Մարի - Ռօզ Ղազարեան 500 Համազգայինին, Տիկին Փարիզ Արմաղանեան 200 Համազգայինին, Ռիթա Վարդերեսեան ընտանիք 500 Կ. Խաչին, Տիկին Եօթնեղբայրեան եւ Աւետիս 200 Արցախին, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Կուտուզեան 200 Համազգայինին, Ռաֆֆի Կուտուզեան 200 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Պօյաճեան 200 Ֆր. Համազգայինին:

(Շար.)

DATE A RETENIR

GALA DE CHANTS ET DANSES ARMENIENS

au profit de la Construction de l'Ecole de Yegheknout, organisé par l'U.C.F.A.F. et la J.A.F. d'Issy-les-Moulineaux,

Dimanche 24 Mars à 15 heures.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

«Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Յարութիւն Քհնյ. Թաշճեան, Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, Այրի Երէցկին Սիրանոյշ Սոմունճեան եւ իր զաւակը Մարտիկ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Փետրուար 25-ին, յետ պատարագի, վասն հոգւոյն Շաւիլի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւ՝

ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆՅ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆԻ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլ - Սարսէլի Աստղիկ մասնաճիւղը 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին փոխան ծաղիկի Րաֆֆի Գումրուեանցի մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տիկին Թագուհի Կիրակոսեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր քրոջ՝ Արաքսի Կիրակոսեանի մահուան Գ. տարելիցին (1993, Փետրուար 3) ի յիշատակ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section St-Jérôme — *«Djavo Chant»*

SORTIE

"Corso citrons"

à MENTON (06)
le Dimanche 3 Mars
Départ à 7 heures
Place de la Rotonde Dikran TEKEIAN — St-Jérôme —
P.A.F. de transport : 120 F.
Pour tout renseignement et réservation :
Tél. 91 61 10 82 et 91 70 00 32

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris - IDF

CONCERT

Les musiciens du groupe «YERAJICHD»

vous interprèteront des pièces de : *Mozart, Haydn, Haendel, Grieg, Bizet...*

et des mélodies arméniennes par le Duo *«ZEPUR»*

le Dimanche 25 Février à 17 heures

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Prix : 80 Francs;
Etudiants, chômeurs, retraités : 50 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերոմի Ջ. Շանթ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Ծնունդի առթիւ. -

Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւն 1000, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն 500, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան 500, Տէր եւ Տիկին Զարուկեան 300, Տէր եւ Տիկին Մաժիօրինօ Վէկլօ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթին 400, Տէր եւ Տիկին Ասթրէ, Պոլսահայ Միութիւն, Տիկին Թիւթէլեան, Տէր եւ Տիկին Երլմազեան, Քաղ. Կապոյտ Խաչ, Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչ 300-ական Ֆր., Տիկին Ս. Մանուկեան 100 Ֆր.:

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.45-ին:

Արեւագալ ժամը 9.45-ին:

Պատարագ ժամը 10.30-ին:

Քարոզ եւ հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին:

ԱՌ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՈՒՍԱՆԵԼ ՑԱՆԿԱՑՈՂ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻՆ

Հայաստանի Հանրապետութեան Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարարութիւնը ցանկանում է ունենալ 1996 - 97 թթ. համար ՀՀ ուսումնական հաստատութիւններում Սփիւռքին անհրաժեշտ մասնագէտների պատրաստման պահանջարկը (ըստ մասնագիտութիւնների):

Սփիւռքահայ երիտասարդները Հայաստանի Հանրապետութիւնում վճարովի եւ անվճար կրթութիւն կարող են ստանալ հետեւեալ Բարձրագոյն Ուսման Հաստատութիւններում (Բուհ).

Երեւանի Պետական Համալսարան

Երեւանի Պետական Պոլիտեխնիկական Համալսարան

Երեւանի Պետական Ճարտարապետական Համալսարան

Երեւանի Բժշկական Ինստիտուտ

Երեւանի Պետական Կոնսերւատորիա

Երեւանի Գիւղատնտեսական Ինստիտուտ

Երեւանի Պետական Թատերական Ինստիտուտ

Երեւանի Պետական Գեղարուեստի Ինստիտուտ

Երեւանի Օտար Լեզուների Ինստիտուտ

Երեւանի Պետական Մանկավարժական Ինստիտուտ

Երեւանի Պետական Ֆիզիքական դաստիարակութեան Ինստիտուտ

Բուհերի եւ Ազգային Ակադեմիայի ինստիտուտների ասպիրանտուրաներում:

Մասնագէտների գիտական եւ մանկավարժական որակաւորման բարձրացման համար, ՀՀ Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարարութիւնը համապատասխան ուսումնական հաստատութիւններում կազմակերպում է նաեւ որակաւորման դասընթացներ:

Պահանջարկն ստանալուց յետոյ կը յայտնուի, թէ որքան անվճար եւ վճարովի տեղեր են յատկացուած տուեալ համայնքին:

Հայաստանում ուսանել ցանկացողները այդ մասին շտապ կարգով գրաւոր տեղեկացնեն Ֆրանսայում ՀՀ դեսպանատուն.

9, rue Viète, 75017 Paris
Tél.: 42. 12. 98. 00 — Fax: 42 12. 98. 03.

ՖՐԱՆՍԱՅՈՒՄ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆ

U. G. A.B.

DANS LE CADRE
DU 90EME ANNIVERSAIRE
DE L'UGAB
l'Union locale
SAINT-CHAMOND — SAINT-ETIENNE
organise
le TOURNOI SPORTIF AMICAL
« VARTANANK »

BASKET-FOOT-VOLLEY

le Samedi 24 Février
et le Dimanche 25 Février
à la Halle des Sports
« Ennemond - Richard »
11 ter, Bd Ennemond Richard
(derrière la Gare de St-Chamond,
direction la Valette)

le Samedi 24 à partir de 14 heures,
le Dimanche 25 à partir de 12 heures

SOIREE DANSANTE

le Samedi 24 Février à partir de 22h
à la salle de la Paroisse Arménienne
de St-Etienne
7, rue Bernard Palissy
(quartier de St-François)

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու երկօրեայ հայ վարժարանիս ուսուցչական կազմը, յառաջիկայ Կիրակի, Փետրուար 25, յետ միջօրէի ժամը 16-ին, կը հրաւիրեն «Վարդանանց» հանդէսի մը, Շաւիլի Եկեղեցւոյ կից Սարգիս Պալապանեան սրահին մէջ:

Ոգեկոչման սոյն հանդէսի յայտագիրը կը բաղկանայ խմբական երգերէ, արտասանութիւններէ, մեներգներէ ու թատերական կտորներէ, մեկնաբանուած դըպրոցիս աշակերտութեան կողմէ:

Յետ գեղարուեստական յայտագրին թէյասեղանի մը շուրջ տեղի կ'ունենայ զրոյց հոգաբարձութեան, ուսուցիչներուն եւ ծնողներուն միջեւ, երկօրեայ վարժարանիս գործունէութեան, պիտաճէին եւ այլ նիւթերու շուրջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ
(1931 - 1996)

Հանդիսութիւններու բացում
Օծման 65-րդ տարեդարձի
Փետրուար 25, ժամը 16-ին

Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոն
Ա. Զրբաշեան սրահին մէջ
339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Օրուան նիւթը
«ՎԱՍՆ ՀԱՒԱՏՈՅ, ՎԱՍՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ»

Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդի կողմէ խօսք կ'առնէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:
Վերջաւորութեան ընդունելութիւն - հիւրասիրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24-25
SAMEDI - DIMANCHE
24-25 FEVRIER
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18·796 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.796

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Հին Բառամթերքին Նոր Տէրերը

Ռուսաստանի ընտրութեան համայնավարներու յաջողութիւնը շատերու մտածել կուտայ ատոր հայաստանեան հաւանական ազդեցութեան մասին: Հասկնալի է որ «հայաստանեան»ը այս պարագային նախ եւ առաւելաբար Ղարաբաղի հարցին կ'առընչուի: Կան մտահոգութիւններ, կան սպառողական կեցուածքներ: Մինչեւ այսօր ոչինչ - գոնէ հրապարակուած - որ ուղղութիւն մը տայ անոնց: Եւ բնական է որ Ռուսաստանի Համայնավար կուսակցութիւնը շատ աւելի առաջնային խնդիրներ ունենայ նախագահական ընտրութեան նախօրեակին, քան Հայաստանի նման ծայրամասի մը մէջ ներկայութեան պարագան:

Այսուհանդերձ, անկախ Մոսկուայէն, կա՛յ արդէն ռուս համայնավարներու յաջողութեան հայաստանեան ազդեցութեան մասին խօսելու նիւթ. տեղւոյն Հայաստանի համայնավարներուն աշխուժացումն երեւոյթն է, անկախ՝ տեղական որեւէ տուեալէ: Կայ այդ երեւոյթը որ կ'ամփոփուի Մոսկուայի յայտնուած երէկեան փառումին ա՛լ ժամանակավրէպ կըրկնութեան մէջ: Եւ թերեւս նոյն այդ յատկանիշին իսկ պատճառով առաջին ժըխտական հակազդեցութիւնը եկաւ Մոսկուայէն: Այդ շրջանակին ռուս ղեկավարները յայտնեցին թէ դժգոհ են Հայաստանի կուսակցապետին պապէն աւելի պապականի յայտարարութիւններէն եւ ղեկավար նոր տիպար մը կը փնտռեն Հայաստանի համայնավարներուն համար, ապահովաբար, նախագահական ընտրութեան աւելի ընդունելի թեկնածու մը ունենալու համար նաեւ:

Վաղը կամ միւս օր կը գտնուի այդ թեկնածուն որ լըջօրէն համապատասխանէ Մոսկուայի ակնկալութիւններուն ու հեռանկարներուն. այն ատեն միայն մոսկովեան նորովի այդ գործօնին ազդեցութիւնը իր տեղը կ'ունենայ երեւանեան ոլորտին մէջ: Մինչ այդ, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութիւնը միայն որպէս տեղական գունաւորում կրնայ նիւթ տալ քաղաքական հետաքրքրութիւններու:

Որպէս այդ, առաջին նշմարելին այն է որ գոնէ այդ խմբաւորումին անունով խօսողները, ներկայի կացութեամբ, Մոսկուայի գործիք ըլլալու պատրաստակամութենէ ուրիշ «քաղաքական» գիծ չունին: Մինչդեռ, քաղաքական ամէն նոր կազմաւորում կ'արժեւորուի երկրին յետագայ ընթացքին առընչութեան տեսանկիւնէն: Ու այդ տեսանկիւնը ընդհանուր կրկնութեան մը դաշտը կը բանայ այսօր, ձայն ու գետին փնտռող կուսակցութեան ճակատին վրայ: Պարագաներու բերումով, «քաղաքական» անոնց կեցուածքին մէջ միակ փոխուածը Ղարաբաղի նիւթին չահարկումի բաւական անճարակ փորձն է: Արդէն աւելին սպասելն ալ - եթէ կային, կամ կան նման սպասում ունեցողներ - միամտութիւն պիտի ըլլար երբ այդ խմբակը չէ նորոգած իր բառամթերքն իսկ:

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան պարագլուխ Ս. Բադալեան Փետր. 8-ի մամուլի ասուլիսին ընթացքին ըսածին փաստը տուած է, պատեհապաշտ մօտեցումով մը Հ.Յ.Դ.-ի, ՀՌԱԿ-ի եւ ուրիշներու հետ գործակցելու ախորժակ արտայայտելով ու այդ բոլորը պիտակելով «հայրենասիրական ուժեր»: Իսկ ներկայի իշխանութեան գլուխը գտնուող ՀՀՇ.-ն կը սահմանէ որպէս «ըստուերային էկոնոմիկայի իշխանութիւն»:

Հայաստանի ներկան առանձին ու ամենահզօրը ըլլալու մենաշնորհէն զրկած է Համայնավար կուսակցութիւնը. տեղւոյն դաշնակիցներ փնտռելու պարտադրանքը ստեղծած է ուրկէ կը մեկնի Հ.Յ.Դ.-ի, ՀՌԱԿ-ի եւ ենթադրելի ուրիշներու հանդէպ մտերմութեան փորձը որ նաեւ միակ նորութիւնն է: Մնացածը կը կրկնէ երէկը երբ նոյնպէս «հայրենասէր» էր հայութեան միայն մէկ շերտը: Խորքին մէջ էական ոչինչ փոխուած է այդ փակագիծին մէջ Հ.Յ.Դ.-ի, ՀՌԱԿ-ի եւայլնի ընդգրկումով. միշտ նոյն սկզբունքն է որ կը գործէ. կայ «մենք»ը, «մեզի հետ»ը եւ միւսները:

Այդ «միւսներ»ուն մէջ դասելու չէ վարանիր Ս. Բադալեան ներկայի իշխանութիւնը որ հակառակ քննադատելի շատ կողմերու, վեց տարուան մէջ երկրին ապահոված է ամէնէն կենսականը եւ տեղւոյն ամէնէն ծանր պայմաններու մէջ: Այդ կենսականը կը կազմէ ներքին կայունութեան պահպանումը հակառակ զայն խանգարելու ախորժակներու. Ղարաբաղի հրադադարը, որքան ալ պարբերական ոտնձգումներ ներկայացուին զինջումներու վարկածներով: Այդ կենսականը տակաւին ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ ԼՂՀ-ի պետականութեան կայունացման դանդաղ բայց ինքնավստահ ընթացքն է, քաղաքական ազդակին ճիշդ գործածութեամբ: Կը բաւէ բաղդատական ակնարկով մը դառնալ Ազրբէջանի ու Վրաստանի որոնք վերանշեալներէն նուազագոյն մը անգամ չկրցան պահպանել, հակառակ տնտեսական իրենց կարողականութեան որ համեմատելի իսկ չէ Հայաստանի որոնք վերոնշեալներէն նուազանկատի ունենալու չափ գգօնութիւն նըւազագոյնն է քաղաքական բեմին յաւակնողներու, հոն յարգանք վայելելու նըկրտողներու համար: Այս պատճառով ալ շատ ուրիշ հարցերու տէր Հայաստանցիին ոչ տաքի, ոչ ալ պաղի ազդեցութիւն կրնայ գործել Համայնավար կուսակցութեան անունով հրապարակ իջած նորօրեայ աշխուժացումը:

Իսկ ինչ կը վերաբերի ուղղակի այդ խմբաւորումին, անկախ ամէն արժեւորումէ, Հայաստանի ընծայած դրականներուն ու անոր պատմութեան մէջ իր ներկայութեան սիրոյն արժանի էր աւելի լուրջի առնուելիք շարունակականութեան մը:

Ա. Թ.

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. — ՊՈՒԹՐՈՍ-ՂԱԼԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Կաթողիկոսը Երեքշաբթի, Փետրուար 20-ին, Նիւ-Եորքի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղար՝ Պութրոս-Պութրոս Ղալիի հետ: Գարեգին Ա.-ի ընկերացած են Խաժակ Արք., Վաչէ Արք. եւ Յովնան Արք.:

Խօսակցութեան նիւթ եղած են Հայաստանի, Ղարաբաղի, Միջին-Արեւելքի հարցերը, Հայց. Եկեղեցւոյ դերը եւ այլ հրատապ նիւթեր:

***

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Մայր Աթոռ Էջմիածին վերադարձաւ Հինգշաբթի, Փետրուար 22-ին, Փարիզի ճամբով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ինչպէս կը սպասուէր, նախագահ Շիրաք, Փետրուար 23-ին, պարզեց այն հիմնական փոփոխութիւնները որոնք, վեց տարիներու ընթացքին, բոլորովին նոր դիմագիծ մը պիտի տան ֆրանսական բանակին եւ պաշտպանութեան:

Նախագահը պատասխանելով Անն Սէնքլէրի եւ Ալէն Տիւհամէլի (հեռատեսիլի Ա. եւ Բ. կայան) ներկայացուց փոփոխութիւններու ցանկը յանգելու համար «արհեստի բանակի» մը:

Ներկայիս, բանակը 500 հազար հոգիէ բաղկացած է, վեց տարիէն պիտի իջնէ 350 հազարի: Նախագահը կ'ըսէ թէ Ֆըրանսա պէտք է ի վիճակի ըլլայ 50-էն 60 հազար զինուոր տրամադրելու արտաքին ճակատներու, երբ հարկ ըլլայ: Զօրաբաժիններու թիւն ալ 124-էն պիտի իջնէ 83 - 85-ի, պիտի ջնջուի նաեւ զինուորական պարտադիր ծառայութիւնը 2001-ին: Զինուորական պիւտճէն ալ պիտի զեղչուի 15% համեմատութեամբ: Զինուորական մեծ ծրագրերը՝ օդանաւակիր Շառլ տը Կոլը, Ռաֆալը, Լըքլէր հրասայլը, Թռանները խնդրոյ առարկայ չեն, ինչպէս նաեւ խնդրոյ առարկայ չեն Ֆրանքօ-գերմանական զինուորական նախատեսութիւնները: Բարենորոգումները ոչ մէկ ազդեցութիւն պիտի ունենան խորքօրին վրայ: Պիտի փակուին Ալպիոնի բարձրաւանդակին փորձարկութեանց կեդրոնը (Խաղաղական), Փիէրլաթի իւրանիոմի գործատունը: Շիրաք կը շեշտէ. - «Ապահովութիւնն ունինք որ տարհամոզման վստահելի հիւլէական զէնք մը ունինք» ու կ'ուզէ որ ստեղծուի նախ եւ առաջ պաշտպանութեան ճարտարարուեստ մը որ աշխարհի լաւագոյններէն ըլլայ:

Սահմանադրական չէր նկատեր հանրաքուէ մը կատարել այս հարցին կապակցութեամբ, վիճարկում մը տեղի կ'ունենայ Խորհրդարանը նախքան ամառը, գլխաւորաբար զինուորական ազգային ծառայութեան շուրջ: Ջնջե՞լ զայն թէ փոփոխութեան ենթարկել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ պիտի վճարէ գինը որեւէ թշնամական արարքի Թուրքիոյ հանդէպ» յայտարարած է Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարը, սպառնական ոճով: Յունաստան Փետրուար 21-ին արգելք հանդիսացած էր 375 միլիոն էքիւ-ի (2·4 միլիառ ֆրանք) օժանդակութեան մը զոր Եւրոպական Միութիւնը պիտի կատարէր Թուրքիոյ, մաքսային միութեան շրջագծին մէջ: Անգարա, անորոշ ժամանակի համար, ետ կանչած է Աթէնքի իր դեսպանը:

ՔԻՒՐՏԵՐԸ Տաղստանի սահմանին մօտ ռմբակոծած են կազատարը որ Ռուսաստան կազ կը փոխադրէր. Գրոզնիի մէջ ալ պայթեցուցած են նաւթատար մը: Դուդայեւ որ քանիցս Ալիեւի եւ Ելցինի ազդարարութիւն ուղղած էր քարիւղի համաձայնութեան մէջ զիրենք եւս նկատի առնելու, դէտերու համաձայն տապարէզ կարդացած է երկու երկիրներուն. ուշագրաւ է որ պայթումները պատահած են այն օրը երբ Բաքուի մէջ քարիւղի միջազգային ընկերութիւններու հետ բանակցութիւններ կը կատարուէին: Դուդայեւի մարդիկը պնդած են որ ամէն պահու կրնան ամբողջ կազատարը օդը հանել:

ՊՈՍՆԻԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Իզեթպեկովիչ հիւանդանոց փոխադրուած է սրտանօթային անհանգստութեան պատճառաւ: Վիճակը լուրջ կը նկատուի, բայց, կ'ըսուի թէ կեանքը չէ վտանգուած: Իզեթպեկովիչ 70 տարեկան է եւ անցեալ ամառ սրտի թեթեւ տագնապ մը ունեցած էր եւ շուրջ 10 օր քաշուած էր քաղաքական հրապարակէն:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ Պետութեան մը ստեղծումին շուրջ համաձայնութիւն մը գոյացեր է ՊԱԿ-ի եւ Իսրայէլի միջեւ եւ հողամասերու վերջնական կանոնագիրն ալ ճշդուեր է, ըստ իսրայէլեան Հա՛ Արեց օրաթերթին: Թերթը կ'ըսէ թէ աշխատաւորական՝ Եոսի Պէյլին նախարարը եւ պաղեստինեան ղեկավարութեան թիւ 3ը՝ Մազէն տարիէ մը աւելի է որ բանակցութիւններ տարած են ճշդելու համար գըրաւուած եւ ինքնավար հողամասերու վերջնական կանոնագիրը: Երկու պատուիրակութիւններ աւելի քան քսան անգամ հանդիպումներ ունեցած են Շուէտ, Կիպրոս, Հոլանտա, Մեծն-Բրիտանիա եւ Երուսաղէմ: Նոյեմբեր 1-ին յանգած են համաձայնութեան յայտարարի մը եւ այդ արդիւնքը պիտի ներկայացուէր Ռապինի, երբ այս վերջինը սպաննուած է: Ի պատասխան Իսրայէլի ձայնասփիւռի հարցումին, Պէյլին հերքած է թէ համաձայնութեան եղած ըլլան, ընդունելով թէ թերթին տեղեկութիւնները կը համապատասխանեն վիճաբանութեանց ոգիին, բայց համաձայնութեան ոչ մէկ ծրագիր կայ:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ Համաշխարհային Կազմակերպութիւնը (Օ. ԷՄ. ԷՍ) հաստատեց որ կուրծքի խլիրդի դէմ տըրուած դեղ մը՝ Թամոքսիֆէնը, առեւտրական հրապարակի վրայ վաճառուած՝ Նոլվատէքս եւ Թամոֆէն անուններուն տակ, խլիրդաբեր է: Երկար ուսումնասիրութիւններէ ետք հաստատուած է որ արգանդին ներքին հիւսամթաղանդին խըլիրդի պատճառ է: Այլ խօսքով խլիրդի դարմանումին համար տրուած դեղը խըլիրդի պատճառ է...:

ԻՐԱՆԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄՈՒՃԱՀԵՏՏԻՆՆԵՐՈՒ երկու ղեկավարները սպաննուած են Թուրքիոյ մէջ, ուր գացած էին պատուիրակութեան մը գլուխը, այցելութիւն մը տալու համար պարսիկ գաղթականներու, որոնք շատ գէշ պայմաններու մէջ կ'ապրին Անգարայի արուարձանի մը գաղթակայանը:

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 21 / 23)

ՀԱՅԵՒԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Փետրուար 21-ի գիշերը Նախիջեւանի սահմանէն ազրպէջանցի սպայ մը քանի մը զինուորներու հետ դասալքութեան դիմած է, փորձելով անցնիլ Հայաստանի սահմանը, Երասխաւանի հատուածէն: Զինուորները փորձած են արգելք ըլլալ սպային փախուստին, որուն հետեւանքով իրենց միջեւ հրաձգութիւն տեղի ունեցած է, ինչ որ հայ սահմանապահները դաւադրութիւն եւ սահմանախախտում նկատած են: Ազրբէջանցի սպան փրկելու համար զինք հետապնդող իր զինուորներէն, կրակ բացած է անոնց վրայ, ո-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՍՊԱՆԵՐԷՆ ՆՈՐ ՉՈՐՍ ՀԱՏՈՐՆԵՐ

Աղէտի հոգեբանական հարցերուն ուսումնասիրութիւնը արդէն որոշ տեղ սկըսած է գրաւել մեր մատենագիտութեան մէջ, բազմալեզու հատորներով ու յօդուածներով: Սպաներէնի պարագային, առաջին եւ ռահվիրայական փորձ մը կատարած է Ազատուհի Թըլըըմեան ցարդ խոպան կալուածի մը մէջ, լոյս ընծայելով «Հայկական ցեղասպանութիւն. առանց սահմաններու ներկայ» հատորը (1), հիմնուած՝ հոգեվերլուծական որոշ աշխատանքի մը վրայ: Գիրքը գըրուած է մատչելի եւ գրաւիչ ոճով, առանց նետուելու մասնագիտական չեղալեզուի (ժարկոն) բաւիղներէն ներս: Ժանին Ալթունեանի եւ այլոց գործին ծանօթ ընթերցողին համար, հատորը մօտաւորապէս նոյն նիւթերը կը չօշափէ. ութ գըլուխներու մէջ, ան կը քննարկէ սուգը, Աղէտի անդրադարձը տարբեր սերունդներու վրայ, լեզուի հետ յարաբերութիւնը, Եղեռնի եւ ինքնութեան կապը, գրական անդրադարձներ (Ուիլիըմ Սարոյեան եւ Ակուսթին Դաւիթեան), եւայլն: Նկատի ունենալով հոգեվերլուծումի լայն տարածումը Արժանթինի մէջ եւ այս հատորի ընթերցումին ենթադրած ներքին պեղումը (նաեւ հեղինակին կողմէ, որ իր ընտանեկան պատմութենէն դրուագներ ալ օգտագործած է վերլուծումի ընթացքին), յաջող եւ անհրաժեշտ ներդրում մըն է սպանալեզու հայկական մատենագիտութեան մէջ:

* * *

«Կեանքի պատմութեան» սեռին կը պատկանի հատորիկ մը, զոր գրած է Լեւոն Գըլըճ - Ասլան՝ «Գէորգին կտակը» (2): Անպաճոյճ ու սեղմ ոճով, հեղինակը կը պատմէ իր հօրենական ընտանիքին ոդիսականը՝ 1915-ի օրերուն, Եոզկատ, մեծ հօր մազապուրծ ազատիլը, ապա՝ բուռ մը Հայերու կեանքը նոյն շրջանին մէջ մինչեւ 1938 թուականը: Այնուհետեւ, ընտանիքը հաստատուած է Պոլիս, ուր ծնած է հեղինակը: Կը նկարագրուին 1942-ի ունեւորութեան տուրքը, 1955 Սեպտեմբերի դէպքերը, հեղինակին մեկնումը Պոլիսէն՝ զինուորութենէ ազատելու համար, եւայլն: Եղեռնի վերաբերող անձնական յուշագրութիւններ քիչ թիւով լոյս տեսած են սպաներէն լեզուով, ու թէեւ հեղինակը կը գրէ ի լրոյ, իւրաքանչիւր մասնիկ կարեւոր է: Առաջին անգամն է, նաեւ, որ սպաներէնով կ'արծարծուի Թուրքիոյ մէջ Հայերու կեանքը՝ յետ - Եղեռնեան շրջանին, անձնական վկայութեան ընդմէջէն:

* * *

1965-ին, սպաներէն լեզուով լոյս տեսած էր Ֆրանսահայ մտաւորական Հրանդ Թորոսեանի «Հայաստան եւ Հայ Դատը» հատորը, թարգմանութեամբ՝ Գէորգ Սարաֆեանի: Այս հատորը քաղուած էր շուրջ 600 էջնոց անտիպ բնագիրէ մը: Բ. տպագրութիւնը լոյս ընծայուած էր 1985-ին, երկու յաւելումներով՝ Խորհըրդային Հայաստանին նուիրուած գլուխ մը, խորհրդահայ տարբեր հեղինակներէ ամփոփուած թարգմանիչին կողմէ, եւ «Արձագանգներ 50-ամեակէն» խորագըրուած բաժին մը, որ առաւելաբար բաղկացած է Գ. Սարաֆեանի յաւուր պատշաճի ճառերէ՝ Մեծ Եղեռնի 50-ամեակին, 60-ամեակին, վախճանեալ Վազգէն Ա.ի Արժանթին երկրորդ այցելութեան առիթով (1968), եւայլն, իրենց համապատասխան նկարազարդումով:

Վերջերս լոյս տեսաւ «Հայաստան ազատ եւ անկախ Հանրապետութիւն. Հայաստան եւ Հայ Դատը» (3) հատորը, Գէորգ Սարաֆեանի հրատարակութեամբ, որ լուսանկարչական վերատպումն է 1985-ի տպագրութեան, յաւելեալ՝ հայրենի պատմաբաններ Ռ. Լ. Ազիզբէկեանի եւ Գ. Գեղամեանի գիրքէն (որուն անունը յայտնի չէ մեզի) քաղուած 15 էջնոց գլուխ մը Արցախեան շարժումին ու անկախութեան գործընթացին մասին, եւ երեք լուսանկարներ (հեղինակը՝ Հայաստանի նախագահին, փոխ - նախագահին եւ Արժանթինի մօտ նախկին ժամանակաւոր հաւատարմատարին հետ):

Եթէ նկատի առնուի որ ցարդ սպաներէն լեզուով հատոր չկայ, որ վերջին տարիներուն իրադարձութիւնները ամփոփէ, այս վերահրատարակութիւնը ճանաչողական որոշ արժէք ունի, հակառակ լեզուական սայթաքումներուն:

* * *

Անրի Վերնէոյի «Մայրիկ»ը ունեցաւ իր զուգահեռը՝ «Հայրիկ»: 1992-ին, Էտուարտօ Պետրոսեան այս խորագրով գիրք մը հրատարակած էր, ուր արձանագրըւած էր, յուշի եւ գրականացման միջին գիրքի մը վրայ, իր 90-ամեայ հօր ոդիսականը՝ Մեծ Եղեռնի տարիներուն, եւ զուգահեռաբար՝ իր մանկութեան ու պատանեկութեան փորձառութիւնը իբրեւ գաղթականի զաւակ, ծնած ու ապրած՝ նոր միջավայրի մէջ: Լաւ գրուած հատոր մը, որ սպառած է 1700 օրինակ եւ արժանացած՝ Գրողներու Արժանթինեան Ընկերակցութեան մրցանակին:

Վերջերս, Պետրոսեան հրապարակ հանած է «Հայրիկ Բ.»ը (4), որ կը փորձէ տեսակ մը շարունակութիւն ըլլալ նախորդին: Սակայն, մինչ առաջինը երկու պատումներու՝ հօր եւ որդիի, միաձուլումն էր, ներկայ գիրքը անջատ յօդուածներու հաւաքածոյ մըն է, ուր կը խառնուին Մեծ Եղեռնի դրուագներ, ընտանեկան խոհեր, Արցախը, տարբեր անձերու կեանքը, բոլորն ալ դառնալով ընդհանրացնող խոհի առարկայ՝ համամարդկային եւ քրիստոնէական արժէքներու ի խընդիր:

Նուազ վիպական եւ աւելի հրապարակախօսական քան «Հայրիկ»ը, գիրքը լեզուական իր բարձր մակարդակը կը պահէ եւ որոշակի չահեկանութիւն ունի:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս - Այրէս

(1) Azaduhi Libertad Telecemian, *Genocidio Armenio. Presente sin fronteras*, Fundacion Armenia para la Fe y la Cultura San Nersés Shnorhali, Buenos Aires, 1994, 204 p.

(2) Levon Kiliç-Aslan, *El legado de Kevork*, Armengraf Ediciones, Buenos Aires, 1995, 94 p.

(3) *Armenia Republica libre e independiente. Armenia y la Causa Armenia*, recopilado y traducido por Jorge Sarafian, Buenos Aires, 1995, 216 p.

(4) Eduardo Bedrossian, *Hayrig II*, Buenos Aires, 1995, 355 p.

ՄԱՐԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՄԷՆԷՆ ՀԻՆ ԵՒՐՈՊԱՑԻՆԵՐԸ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ Կ'ԱՊՐԷԻՆ

Հաղորդեց՝ ՄԱՐԻՆԷ ՄԱՐՏԻՐԵԱՆ

Տարի մը առաջ, երբ Հոսէփ Փարէս առաջին անգամն ըլլալով Իտալօ Քարպոնէլլի ըսաւ, թէ հիւսիսային Սպանիոյ կեդրոնական շրջանը գտնուող ժայռի մը շերտը իր կարծիքով որքա՛ն հին էր, Քարպոնէլլի պատասխանը պարզ էր եւ հատու. «Եթէ սխալիս, - ըսաւ ան երկրաբան իր աշխատակիցին, - ասիկա կրնայ քու գործունէութեանդ աւարտը ըլլալ»: Խնդրոյ առարկայ ժայռը, գտնուած՝ Աթափուէրքա կոչուող վայրին մէջ, կը պարունակէր նախամարդու մնացորդներ, իսկ Փարէսի ճշդած թուականը ցոյց կու տար, որ անոնք աւելի հին էին, հետեւաբար՝ աւելի կարեւոր, քան նախապէս կը կարծուէր:

Փարէսի գործունէութիւնը չաւարտեցաւ: Անոր առաջարկած թուականները, ստուգուելէ եւ վերստուգուելէ ետք, յայտարարուեցան անսխալ: Օգոստոսին եւ ցոյց կու տան, որ մարդկային այդ ոսկորները եւ անոնց կողքին գտնուած քարէ գործիքները առ նուազն 780 հազար կամ շատ հաւանաբար՝ մէկ միլիոն տարեկան են: Երեւոյթ մը, որ զանոնք կրկնակի անգամ աւելի հին կը դարձնէ, քան ցարդ յայտնաբերուած ոեւէ այլ «եւրոպացիի» մնացորդները: Հետեւաբար, Սպանիոյ Թարակոնա քաղաքի համալսարանի աշխատակից Քարպոնէլլ, որ նաեւ Աթափուէրքայի հնագիտական պեղումներուն ղեկավարն է, այժմ ինքնավստահ կերպով կրնայ ըսել, թէ «800 հազարէն մէկ միլիոն տարի առաջ, Սպանիոյ մէջ գոյութիւն ունէր մարդկային կարեւոր խմբաւորում մը»:

Այս եւ Սպանիոյ Օրսէ կոչուող այլ շրջանի մը մէջ գտնուած մէկ միլիոն տարուան հնութիւն ունեցող քարէ այլ գործիքներ թոյլ կու տան, որ ուսումնասիրողները առաջին անգամ ըլլալով պատկերացում կազմեն Եւրոպայի առաջին բնակիչներուն մասին: Մարդակերպ այս էակները, որոնք ներկայացուած են իրենց ոսկորներու կտորներով (չորս անհատներ, ներառեալ մանուկ մը), ունին նախնական տեսք մը եւ կրնան ըլլալ ներկայացուցիչները մարդակերպ նոր տեսակի մը, հաւանաբար հեռաւոր նախնիները նէանտերթալներուն, որոնք կ'ապրէին 200 հազար տարի առաջ:

Մարդաբանները երկար ժամանակէ ի վեր է, որ կը փորձեն իմանալ, թէ ճի՞շդ ի՞նչ պատահած է Եւրոպայի մէջ նախ քան նէանտերթալներու ներկայութիւնը: Անոնք ընդհանրապէս կ'ենթադրեն, թէ մեր նախնին՝ Homo Erectus (Կանգնած Մարդը) Ափրիկէէն դուրս ելած է առ - նուազն մէկ միլիոն տարի առաջ, ուղղըւած՝ դէպի Միջին - Արեւելք, ապա՝ ըստ առկայ փաստերու, յամառօրէն ուղղուած՝ դէպի աջ: Erectus-ի հետքեր գտնուած են Հնդկաստանի, Չինաստանի եւ Ինտոնեզիոյ մէջ: Սակայն, Եւրոպան ցարդ պարապ էջ մըն էր:

Այն բրածոները, որոնք այժմ կը լեցնեն պարապ այդ էջը, կու գան Կրան Տոլինա կոչուող կրաքարէ քարանձաւէ մը, որ կը գտնուի Աթափուէրքայի մէջ: Իսկ բրածոներու տարիքը նշուած է Կրան Տոլինայի ժայռային շերտերուն մէջ, շնորհիւ՝ երկրագունդի մագնիսական դաշտին: Երբ այդ ժայռը կը կազմաւորուէր, նստուածքի մագնիսական մասնիկները իրենք զիրենք ուղղած են ըստ երկրագունդի մագնիսական դաշտին, ճի՛շդ կողմնացոյցի մը սլաքին նման: Սակայն, երկրագունդի մագնիսական դաշտը յաճախ կը փոխէ իր իսկ ուղղութիւնը, երբեմն դառնալով դէպի հիւսիսային, երբեմն ալ՝ դէպի հարաւային բեւեռը: Ժայռին մագնիսական մասնիկները, իրենց կարգին, կը հետեւին այս փոփոխութիւններուն: Նաեւ, նկատի ունենալով, որ ուղղութեան փոփոխութեանց տեւողութիւնները ճշդուած են, ժայռի որեւէ շերտի մէջ գտնուող մասնիկները կրնան ցոյց տալ այդ շերտին մօտաւոր տարիքը:

Մագնիսական դաշտի ուղղութեան վերջին կարեւոր փոփոխութիւնը, որ ծանօթ է Մաթուքումա - Պրունհէս սահման անունով, կայացած է մօտաւորապէս 780 հազար տարի առաջ, երբ դաշտը հարաւէն ուղղուած է հիւսիս: Փարէս յաջողած է վերոնշեալ սահմանը գտնել ժայռին աւելի երիտասարդ կարծուող շերտին մէջ, որ նաեւ կը պարունակէ մարդկային մնացորդներն ու քարէ գործիքները:

Թէեւ եւրոպական բրածոները այժմ ունին նոյն տարիքը, հարաւ - արեւելեան Ասիոյ մէջ գտնուած Erectus-ի բրածոներուն նման, անոնք բոլորովին այլ տեսք ունին: Դէմքի որոշ մանրամասնութիւններ անոնց կու տան հիւսիսային ափրիկեան մարդակերպերու՝ Homo erguster-ի տեսքը, մինչ կզակի յատկանիշները կը յիշեցնեն մարդակերպի այլ տեսակ մը՝ Homo heidelbergenis-ը, որ Եւրոպայի մէջ ապրած է 400 հազար տարի առաջ եւ որ հաւանաբար նէանտերթալի նախնին է:

«Սկսած ենք տուեալներ ստանալ Սպանիայէն, ուրկէ ցարդ ոչինչ կը ստանայինք», կ'ըսէ Գալիֆորնիոյ Պըրքլի համալսարանի մարդաբաններէն Ֆ. Քլարք Հաուըլ, որ մօտէն կը գործակցի սպանացի խմբակին հետ: «Այս յայտնագործութիւնը, անշո՛ւշտ, ծնունդ կու տայ բազմաթիւ նոր հարցումներու», կ'աւելցնէ ան, «որքա՞ն ժամանակէ ետք է, որ այս էակները հասած են Սպանիա: Եթէ Erectus իսկապէս ձախ դարձած եւ Եւրոպա ուղղուած է, ո՞ւր են մինչեւ Սպանիա երկարող ճամբուն վրայ մնացեալ բնակավայրերու բրածոները», հարց կու տայ ան:

«Կը յուսամ, որ մնացեալ բրածոները շուտով կը գտնուին. Պէտք է, որ ոսկորներ ըլլան Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, օրինակ: Սակայն, զանոնք գտնելու համար անհրաժեշտ է նաեւ ճիշդ ժամանակին ճիշդ տեղը ըլլալ», կ'եզրակացնէ Հաուըլ:

Ժդ. «ԷՔՍՓՕԼԱՆԿ»ԻՆ ՀԱՅԿ. ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ «ԿՈՉՆԱԿ»ՈՎ

Փետրուար 15 - 19-էն Վիլէթի սրահներուն մէջ այս տարի եւս տեղի ունեցաւ լեզուներու հրատարակութեան աշխարհին միջազգային ծաւալուն ցուցահանդէսը որուն զուգահեռ այս անգամ եւս կազմակերպուած էին զանազան բնոյթի ձեռնարկներ: 1996-ի ցուցահանդէսին պաշտօնական հիւրերն էին Թուրքիան ու Թրքերէնը: Այսուհանդերձ, կեդրոնական տաղաւարը որ տրամադրուած էր այդ երկրին, բաւական աղքատիկ էր. պէտք եղած ձեւով չէր օգտագործուած զբօսաշրջական հետաքրքրութիւններ արթնցնելու նպատակը անգամ որուն համար պատրաստուած հելլէնական յուշակոթողի մը մնացորդը ներկայացնող որմազարդ մը մինակը կը ճօճէր պատին վրայ: Կային սակաւաթիւ հատորներ որոնց մէջ նաեւ այն մէկը որ Թուրքիոյ եղած պատիւէն Ազրպէյճանին ալ բաժին հանելով եղբայրական մօտեցումով հիւրընկալուած էր հոն. այդ փոքր գիրքը կը ներկայացնէր «ազրպէյճանցի» գրողներ Աղուաններու մասին իրենց էջերու յիշատակութեամբ, եւայլն ինչպէս՝ Մովսէս Կաղանկատուացին...:

Ցուցահանդէսին զուգահեռ ծրագրուած ձեռնարկներէն մէկն էր հայկական երաժշտութեան փոքր փակագիծը, փակման օրը, «Կոչնակ» խումբով: Արամ Քէրովբեան (քանոն), Ռուբէն Ցարութիւնեան (թառ) եւ Վիրժինի Փաթի - Քէրովբեան (երգ) ներկայացուցին մէկ ժամուան յայտագիր մը Սայաթ Նովայի ու ժողովրդական երգերու փունջով մը: Առաջին մասին մէջ անոնք նուագեցին ու երգեցին «Բլբուլի հիդ», «Առանց քեզ», «Քանի վուր ջան իմ» եւ «Ուստի՞ կու գաս ղարիբ բլբուլ»: Երկրորդ մասին մէջ տեղ տրուած էր Վանի, Մուշի, Ակնի, Էրզրումի երգերու. «Կարգէ՛ մամ, կարգէ գիս»էն ետք երբեմնի երգերը Մոկաց սարերու, անոնց պաղ ջուրին կարօտը, հարսնեւորին «Բարի լոյս»ը, կիլիզարին ողբը եւ Թամզարան:

Քանի մը տասնեակ ներկաներ գեղեցիկ վայելքի մը ապրումով հետեւեցան «Կոչնակ»ի յայտագրին որ խորհրդանշական բնոյթ մըն ալ կը կրէր, Թուրքիան մեծարող միջավայրին մէջ հնչեցնելով անոր կողմէ գերուած հայկական աշխարհի մը կարօտը, ուրախութիւններն ու տխրութիւնը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). -

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը, Մարսէյլի մէջ, կը գործէ չորս մասնաճիւղերով։ Իւրաքանչիւրը հաստատուած հայամիտ շրջանի մը մէջ։

Մարսէյլի հիւսիսային արուարձաններու եւ յատկապէս Լը Քանէ -- Պուլվար Օտտոյի մէջ 1920 -- 30-ական թուականներէն ի վեր կայ ու կը գործէ Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը։

Հաւաքական եւ միացեալ ձեռնարկներէն անդին, իւրաքանչիւր մասնաճիւղ իր շրջանին մէջ կը գործէ եւ կը ջանայ հայկական կենդանի ներկայութիւն մը ըլլալ։

Այսպէս, Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը կիրակի, փետրուար 11-ին, շրջանի Պուլվար Տըրի Փափէն դպրոցի սրահին մէջ Բարեկենդանի առթիւ կազմակերպեց ցերեկոյթ մը, ստեղծելու համար համակրելի մթնոլորտ մը անդամուհիներու եւ բարեկամներու միջեւ։

Ներկաները, շուրջ վաթսուն հոգի, հիւրասիրուեցան մասնաճիւղի անդամուհիներուն կողմէ՝ մրգեղէններով, չաքարեղէններով, խմորեղէններով, «Կաթօ տէ Թուա»ով, խմիչքներով եւ այլ պտուղներով։

Մթնոլորտը տօնական եղանակ մը ունէր Պարոյր Ստեփանոֆի «Թառ»ով, հայկական երաժշտութեամբ, երգերով եւ խմբերգներով։

Լէօլա Սասունի մասնաճիւղի անդամուհիները իրենց միութենական ընթացիկ գործունէութիւններուն հետ զուգահեռ անձնապէս խնամակալութիւնը ստանձնած են Հայաստանի երեք որբերու, որոնց հայրերը զոհ գացած են Ղարաբաղի ընդհարումներու ընթացքին։

Ներկաներուն փափաքն էր որ նման հանդիպումներ աւելի յաճախ կազմակերպուին շրջանէն ներս, շարժում մը, կեանք մը պահպանելու համար, հոն ուր հայ գաղթականներ առաջին անգամ կայք հաստատած են Մարսէյլ (Քէմփ Օտտօ) եւ մինչեւ վաթսունական թուականներուն կ՚եռար հայկականութեամբ իր կուսակցական, երիտասարդական, մարզական, բարեսիրական եւ այլ կազմակերպութիւններով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ ՏՕՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Փետրուար 13, Երեքշաբթի, Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնը մեծ շուքով տօնուեցաւ Վալանսի Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի Հայոց Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի։ Եկեղեցին լեցուն էր հաւատացեալներու կողմէ. երգեցողութիւնները կատարուեցան Ռոն - Ալփի հոգեւորական դասուն կողմէ՝ Տ. Վրթանէս, Տ. Նարեկ, Տ. Ղեւոնդ եւ Տ. Իսահակ քահանայ հայրերուն։ Յետ արարողութեան Վրթանէս Ա. Քահանայ Տէրտէրեան Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին պատմականը ըրաւ ժողովուրդին, խօսք առաւ նաեւ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Նարեկ Ա. Քահանայ Վարդանեան. ծանօթացուց քահանայ հայրերը ժողովուրդին, կենսագրութիւնները տալով։

Նորվան Եպիսկոպոս խօսեցաւ Ղեւոնդեանց մաքրակրօն քահանայից մասին, եւ մաղթեց որ ամէն տարի ողջ - առողջ հաւաքուինք մեր շրջանին մէջ եւ շարունակենք տօնել այս պատմական տօնախմբութիւնը։

«Հայր Մեր»ով վերջ գտաւ հանդիսութիւնը։ Երեկոյեան ժամը 4-ին Տեառնընդառաջի հոգեզմայլ նախատօնակի արարողութիւն կատարուեցաւ. առաջին անգամ ըլլալով կը տօնուէր այս արարողութիւնը Վալանսի մէջ, անդաստանէն յետոյ Սուրբ Սահակ Եկեղեցւոյ բակին մէջ խարոյկահանդէս մը տեղի ունեցաւ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԴՈՂՈՒԹԻՒՆ ԴՈՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Յունուար 28-ին, «գինեձօն» մը տեղի ունեցած է նուիրուած Արմէն Դարեանի «Հատընտիր»ին յետ մահու հրատարակութեան կազմակերպուած Լիբանանահայ գրական Շրջանակին կողմէ, նախագահութեամբ Սիլվա Կապուտիկեանի։ Ներկայ եղած է խուռներամ բազմութիւն մը որ երեք ժամ հետեւած է յայտագրին։ Յաջորդաբար խօսք առած են Միութեան նախագահ՝ մէթր Գ. Տէրտէրեան, հայր Սահակ Վրդ. Քէչիչեան, Ժիրայր Դանիէլեան, հուսկ՝ Սիլվա Կապուտիկեան, որ արտասանած է եզրափակիչ խօսքը եւ իր նորագոյն քերթուածներէն երկուքը։ Տեղի ունեցած է ճոխ հիւրասիրութիւն մը, ապա նախագահը Սիլվա Կապուտիկեանի կուրծքը զարդարած է ոսկեայ յուշանուէրով մը որ կը խորհրդանշէր Արմէն Դարեանի երազած «Ոսկիհաց»ը եւ մեր. գրական շրջանակը։

***

ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ մէջ, Դեկտեմբեր 22-ին իր մահկանացուն կնքած է Ագապի Բեգլար Նաւասարդեան, 75 տարեկանին։ Ողբացեալը ծնած էր Աղեքսանդրիա, ապա փոխադրուած Գահիրէ, ուր բազմիցս իր մասնակցութիւնը բերած էր թատերական կեանքին, ի մէջ այլոց իշխանուհիի դերը խաղացած է Շանթի «Հին աստուածներուն» մէջ։ Հոն է որ պիտի ծանօթանար Վահան Նաւասարդեանի զաւկին՝ Բեգլարի որու հետ ամուսնանալէ ետք, զոյգը կը գաղթէր Միացեալ - Նահանգներ։ Ագապի Նաւասարդեան նաեւ գնահատուած երգչուհի էր։

ՅՈՅՆԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 4-ին «Ալփէքսփօ»յի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ երկու համայնքներու կողմէ կազմակերպուած ու եօթը տարիէ ի վեր այլեւս աւանդական տօնի բնոյթ առած պարահանդէսը։ Ներկայ շուրջ 300 հոգիին մէջ էին քաղաքապետը Մ. Տէսթօն, Ռիշար Գազընաւ, Յունաստանի դեսպանը եւ այլ դէմքեր։

Հայկական Մշակոյթի Տան նախագահ Տանիէլ Մարանճեան բարի գալուստի խօսքէն ետք հրաւիրեց քաղաքապետը որ բարեմաղթութիւններէ ետք գոհունակութիւնը յայտնեց երկու համայնքներու միասնական ձեռնարկին։

Երեկոյթին մեծ խանդավառութիւն ըստեղծեցին երգիչ Մ. Եորկանց, յոյն երգիչն ու նուագախումբը։ Պարահանդէսին ճաշը պատրաստած էին Հայ Մշակոյթի Տան տիկինները։

ՇԱՔԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿՈՂՄԷՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՆԵՑՈՒՆ

Հնդկական հաւատալիքներէն է վաստու շաստրան որ կը նշանակէ երկրագուշակութիւն։ Այդ գիտութեան տէր գուշակները նկատի կ՚առնեն երկրին այս կամ այն կողմին բարեբաստիկ կամ չարաբաստիկ ազդեցութիւնը մարդոց եւ անոնց գործունէութեան վրայ։ Անոնք կ՚ըսեն թէ իրենց այդ արուեստը իր հիմերը կ՚առնէ գիտական տուեալներէ եւ հնդկական հին արձանագրութիւններէ։ Նոյնիսկ անոր արմատները մինչեւ հնդկական սրբազան գրութիւններ - Վէտաները - տանողներ կան։

Շատերու համար այդ գուշակները խաբեբաներ են ու իրենց մասնագիտութիւնը ոչ մէկ լուրջ հիմ ունի- բայց անով հետաքրքրուածներ կը բողքեն այդ պնդումին դէմ։ Կը բացատրեն թէ երկրին չորս կողմերը -- արեւելք, արեւմուտք, հիւսիս եւ հարաւ -- եւ անոնց կազմած չորս անկիւնները աստուածութեան մը ազդեցութեան գօտին ենթակայ է։ Հիւսիսակողմին կ՚իշխէ առատութեան աստուածը, հիւսիս - արեւելքին՝ գերագոյն էակը, արեւելքին՝ Ինտրան որ երկնային էակներու առաջնորդն է, հարաւ -- արեւմուտքին՝ Նայիրիթ դեւը, հարաւ -- արեւելքին՝ կրակի աստուածը։

Երկրագուշակներուն նպատակն է վայրի մը մէջ տարուած գործունէութիւնը պատշաճեցնել հոն տիրող աստուածութեան բնոյթին։ Այսպէս, արժէքաւոր առարկաները պէտք է պահուին տան մը հիւսիսային մէկ սենեակին մէջ։ Հիւսիս - արեւելեան անկիւնը պէտք է յատկացուի աղօթքի եւ մտածականի, խոհանոցը պէտք է գտնուի հարաւ -- արեւելեան կողմը։ Նոյն կանոնները կիրարկելի են նաեւ գործատուներու մէջ. օրինակ, ելեկտրարտադրիչները եւ փուռերը պէտք է զետեղուին նոյնպէս հարաւ - արեւելեան կողմը ուր կ՚իշխէ կրակի աստուածը։ Եւ աւելի մեծ զօրութիւն ունենալու համար գործատեղիի մը ղեկավարը պէտք է նստի հարաւ - արեւմտեան անկիւն մը։

Վաստու շաստրա-ն ունի մարդկային մարմնին յատուկ իր աշխարհագրութիւնն ալ, զայն նկատելով մագնիս մը. գլուխը որ ամենածանր մասն է հիւսիսի մագնատական դաշտին կը համապատասխանէ։ Երբ մէկը կը քնանայ գլուխը դէպի հիւսիս դրած, մարմնին մագնիսականութիւնը եւ Երկրին հիւսիսային բեւեռը կը վանեն զիրար, ինչ որ մասնագէտներու համաձայն կ՚ազդէ գլխաւորաբար արեան շրջանին։

Այս գիտութիւնը դարերով կիրարկուած է Հնդկաստանի հարաւային շրջանին մէջ ուր մեծ յարգանքի արժանացած է։ Յետոյ երբ Հնդիկները սկսած են շատ ճամբորդել, անոր կիրարկութիւնը տարածուած է։

ՔԱՂՀԱՆ

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Դարձաւ Արմինէին, որ հիրնօսացած գրեթէ՝ կը հետեւէր անոր խօսքերուն ու շարժումներուն։

- Արմինէ, նայէ ներսը եթէ աւելորդ վիրակապ ու դեղ կայ, հաւաքէ բեր, հետերնիս տանինք։

Հինգ վայրկեան ետք, ճիփը ճամբայ կ՚ելլէր եւ ամայի պողոտաներէն սուրալով կը հասնէր Աղդամի արեւելեան արուարձանները։ Չորս կողմը խոշոր, լքուած գործարաններու այրած կմախքները, քար ու քանդ բնանկարքեր, աւերածութիւն։ Արմինէ քովը նստեր էր սակայն դեռ ոչ մէկ բառ փոխանակեր էր հետը։ Յետոյ դետը անցան եւ հիմա բաց դաշտերու եւ բլուրներու բնանկարը պարզուեցաւ առջեւնին, անձրեւի մեղմ շղարշի մը ետին՝ գեղեցկական ու հրապուրիչ։ Յակոբ կեցուց կառքը ճամբուն եզրին ու դառնալով զինուորներուն, հանդարտ ու յստակ խօսեցաւ.

- Տղաք, կէս ժամէն ճակատ կը հասնինք։ Աս կէտէն անդին ծխել, խմել, ուտել չկայ։ Հազար աչք ու ականջ պիտի ըլլաք։

Վայրկեան մը սպասեց։

- Աղջաբեդիէն հարիւր Ազերի երկու թանքով Մուղանլը գրաւած են երէկ իրիկուն։ Այս առաւօտ ասոնք Աֆատլիի վրայ կը քալէին որ մեր ձեռքն է։ Բայց նոյն ատեն յարձակումի անցած են թէ հիւսիսէն Բոյարէն, եւ թէ ալ Արազբայի կողմէն որ հարաւ կ՚իյնայ։ Մեծ ուժեր չեն ասոնք, վրայէ վրայ գումարես նէ երկու հարիւր յիսուն հոգի չըլլեր, բայց մեր զօրքն ալ պզտիկ է, հազիւ յիսուն տղայ եւ մէկ թանք։

Շուրջը պտըտցուց նայուածքը։

- Մենք վեց հոգի ենք, պարզապէս որովհետեւ աւելի մարդ չունինք աս ճակատին վրայ։ Մեր գործը պիտի ըլլայ նեղել, ջղայնացնել, եթէ կրնանք՝ վախցնել։ Ընկերուհի Արմինէն նոր եկած է Երեւանէն եւ հիւանդապահուհի է, մեր ջոկատին յատկացուած է։ Զէնքերը միշտ պատրաստ թող ըլլան։ Աֆատլի հասնինք, վերջին հրահանգները կուտամ ձեզի։ Օքէ՞յ, Քչէ Մինաս։

Արդէն դաշտային շրջանը մտեր էին։ Ամէն կողմ այրած այգեստաններ, կոտրած ծառեր։ Ճամբան շատ գէշ էր։ Յակոբ Արմինէին թեւը բռնեց։

- Ի՞նչպէս ես։

- Շատ լաւ։

- Աղէկ որ քեզ գտայ, հապա չհանդիպէի՞նք նէ։

- Գիտէի որ պիտի գաս։ Առանց ինծի ճակատ չէիր երթար։

- Այո,

Խօսակցութիւնը դադրեր էր կառքին մէջ ու մարդիկ սուզուած էին իրենց մըտածումներուն խորը։ «Անփորձ զինուորներ հաւանաբար» խորհեցաւ Արմինէ «անձկութիւնը կը կծկէ բոլորին սրտերը, տժգոյն են, աչքերը սառած են, կը նային բայց ոչինչ կը տեսնեն, ոչ իսկ մայրը կամ զաւակը նոյնիսկ» եւ մտածումը իր աչքին բերաւ Աւոյին դէմքը, սեւ աչքերը, կակուղ մարմինը ձեռքերուն մէջ «երբեք չկրցայ զաւկիս սէրը ապրիլ ամբողջութեամբ» խորհեցաւ «կեանքը այնքան սիրած եմ, այնքան լեցուն կը զգամ ինքզինքս ապրելու հրաշքով, խանդավառութեամբ որ ոչ Աւոն ոչ ալ մանաւանդ Տիգրանս կրցան գլխ գոհացնել» շարունակեց նայելով Յակոբին «ոչ ալ Յակոբը ... կարծես թէ կեանք ըսուածը կամ կը սիրես կամ ալ կ՚ապրիս, երկուքը միասին չըլլար»։ Այն ատեն էր Յակոբին նորէն նայեցաւ ու անոր նստուածքը, գլուխը բռնած ձեւը, զգայարանքներու լարուած վիճակը հօրը յիշատակը արթնցուցին մէջը «ա՛ն հոս ըլլար հիմա կը հասկնա՞ր զիս ... չեմ կարծեր ... զինուորական մը կեանքի սրբութեան մասին գաղափար իսկ չունի» շարունակեց, մըտածելով նորէն Յակոբին մասին «զիս հոս բերաւ բայց հիմա, սակէ անդին ես ինծի եմ, անիկա մահուան գործիք է, ուրացումի մարգարէն, Թուրքին ատելութեան մէջ չինուած...»։ Երբ դադրեցաւ մտածումին շարքը, Արմինէն արդէն ինկած էր վտանգին անձկութեան մէջ։

Բլուրները վերջ չունէին, ճամբան աւելի գէշ էր հիմա սակայն կառքը նոյն արագութեամբ կ՚ընթանար։ Տեսաւ թէ գետակի մը կամուրջին քովն էին ու երկու պահակներ կեցուցին կառքը։ Յակոբ վար ցատքեց, քովերնին գնաց, սկսան խօսիլ։ Ետեւնին՝ ժայռակոյտ մը կար, հոն գացին, ժայռերուն մէջ պահ մը կորսուեցան, յետոյ ետ երեւցան ու Յակոբ դէպի ճիփ ուղղուեցաւ։ Աւելի վար, բլուրին կէսին, գիւղ մը կար, խիտ ծառերու մէջ կորսուած։ Դիմացը իրենց ճամբան կը մագլցէր մօտ քիլոմեթր մը եւս ու հասնելով բլուրին գագաթը, միւս կողմէն վար կ՚իջնէր։ Աջին, Յակոբին կայնած կէտէն, նեղ ճամբայ մը վար կը թեքէր ու բլուրին կողէն սողալով՝ հեռուն գիւղ մը կը տանէր։ Ճամբաներու ճիւղաւորումին դիմաց, Արմինէին այնպէս թուեցաւ թէ իր կեանքն ալ այս կէտէն կը բաժնուէր մայր ճամբէն ու կ՚երթար նոր, անծանօթ ուղղութեամբ մը։ «Ո՞ւր եմ» հարց տուաւ նայելով շուրջի անծանօթ տեսարանին ու պատասխանի տեղ թեթեւ, երջանիկ ազատութիւն մը եկաւ վրան։ Հիմա ինքն ալ ճիփէն վար իջաւ, ու քունէն նոր արթնցողի մը նման, բացաւ թեւերը ու ներս առաւ շուրջի պատկերը, ամպերուն զանգուածը, հովը եւ անձրեւը որ նորէն սկսեր էր գալ...։

Յակոբ ետ եկած էր։ Բոլորին աչքերը իրեն ուղղուեցան։

(Շար. 100)

(Շար. Ա. էջէն)

րուն հետեւած է ազրպէյճանցի զինեալ բաժանումներու յարձակումը հայկական պաշտպանական դիրքերուն ուղղութեամբ:

Հանդիպելով հայկական ուժերու պատասխան կրակոցներուն, Ազրպէյճանցիները նահանջի դիմած են, իրենց հետ տանելով վիրաւոր երկու հայ զինուոր զորս յուցադրաբար սպաննած ու դիակները խոշտանգած են: Ընդհարումին ընթացքին Հայաստանի տարածքին վրայ գերի առնուած են ազրպէյճանցի երեք զինուորներ որոնց հետ Ազրպէյճան կը ձգտի փոխանակել գազանաբար սպաննուած երկու հայ զինուորներու դիակները:

***

ԼՂՀ-Ի ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀԵՏ

Երեւանի մէջ, ԼՂՀ-ի նախագահ Ռ. Քոչարեան եւ Ֆրանսայի դեսպան Ֆ. տը Հարթինկ հանդիպում մը ունեցած են, որու ընթացքին վեր առնուած են յատկապէս Մինսկ-ի խումբի աշխատանքներուն Ֆրանսայի բերած նպաստը, ինչպէս նաեւ յառաջիկային Ֆրանսայի այդ դերը ամրապնդելու հարցեր:

Դարձեալ ղարաբաղեան հարցին շուրջ, Ռ. Քոչարեան այլ հանդիպում մըն ալ ունեցած է Մինսկ-ի խումբի ամերիկեան կողմի ներկայացուցիչ՝ Ճոզէֆ Փրեսըլի հետ:

***

ՈՒԺԱՆԻՒԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

***

Հայաստանի Ուժանիւթի նախարարը անդրադառնալով ելեկտրականութեան տագնապին, ըսած է թէ այսօր Հայաստան ելեկտրականութիւն ոչ կը ներածէ, ոչ ալ կ'արտածէ եւ հարցին լուծումը ժողովուրդին ձեռքը կը գտնուի: Եթէ կատարուին բոլոր վճարումները կարելի կ'ըլլայ ելեկտրականութեան կանոնաւոր մատակարարումը:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ներքին նախարար Վանօ Սիրադեղեանի համաձայն, հակառակ միջազգային չափանիշերով սահմանուած օրական 10 տոլարին, Հայաստանի բանտարկեալներուն կը յատկացուի միջեւ հաշուով օրական 270 Դրամ միայն: Անցեալ տարի այս ուղղութեամբ ծախսուած գումարը կը կազմէր 547 միլիոն Դրամ, որու 315 միլիոնը՝ սննդեղէնի: Այսուհանդերձ կ'ըսուի թէ Հայաստանի բանտարկեալներուն վիճակը մխիթարական է նախ անոր համար որ լայն օժանդակութիւն կը ստանան իրենց հարազատներէն եւ յետոյ այս տարուան համար իրենց յատկացուած է շուրջ 1 միլիառ Դրամի սեփական արտադրութեան կարելիութիւն, որուն հասոյթով կը հոգան իրենց կարիքները:

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

La Section de Paris
«Archalouïse Tathéossian»
organise
son Séjour familial d'hiver
à Bellefontaine (Jura)
du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars

Inscriptions et renseignements :
- *Vartanouche* : 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie* : 47 80 71 73 ou 47 84 82 90;
- *Madeleine* : 47 83 70 89 après 19h;
- *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bleue, Paris 9e — Métro : Cadet le Samedi après-midi : 15/18h.

Clôture des inscriptions le 29 Février.

— Places limitées —

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պր. Կարպիս Յակոբեան, զաւակները, թոռները եւ ծոռները կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Փետրուար 25, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր եւ նանիին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆ-Ի
(Ծնեալ՝ Մկրտիչեան)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ASSOCIATION CULTUELLE
DE L'EGLISE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
DE PARIS ET DE LA REGION
PARISIENNE

AVIS
AUX MEMBRES
DE L'ASSOCIATION CULTUELLE

Le mandat de l'Assemblée des Délégués de l'Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris et de la Région Parisienne arrive à son terme prochainement.

L'élection des membres laïcs de la nouvelle Assemblée des Délégués aura lieu le **Dimanche, 12 Mai 1996.**

Pour pouvoir participer à ces élections —élire ou se porter candidat— les membres **doivent être à jour de leurs cotisations** de l'année 1996 et des arriérés, **au plus tard le Lundi 25 Mars 1996 inclus** (date de la poste faisant foi).

Ceux des membres qui souhaiteraient se porter candidat à l'Assemblée, doivent adresser leur candidature, **par lettre recommandée, avec Accusé de Réception,** à l'adresse de :

L'Eglise Arménienne de Paris
A l'attention du Comité Electoral
15, rue Jean-Goujon
75008 PARIS

au plus tard le Samedi 30 Mars 1996 inclus (date de la poste faisant foi).

LE COMITE ELECTORAL

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ - Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է յաւէտ ողբացեալ Կարպիս Գուլումեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կատարուած նուիրատուութիւնները ըստ հետեւեալի. -

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր - Վարդանեան 100 Համազգայինին, Ժան Աճէմեան ընտանիք 200 Եկեղեցւոյ, 200 Համազգայինին, Ծերիկեան ընտանիք 200 Արցախին, 200 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գըլըճեան 100 Կ. Խաչին, Տէր եւ Տիկին Տէր--Մարկոսեան 200 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սէմէրճեան 200 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Վանիկ Հելոյեան 200 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պօղոսեան 200 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Միքայէլեան 200 Համազգայինին, Պուլվար Օստոյի Թաղ. Խորհուրդ 500 Համազգայինին, Աֆարեան ընտանիք 100 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Տիգրան եւ Ալիս Ղազարեան 200 Համազգայինին, Պօմոնի Կ. Խաչ 300 Եկեղեցւոյ, Պատրիկ Յակոբեան ընտանիք 100 Արցախին, 100 Համազգայինին, Գըլընճեան ընտանիք 500 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սարաճեան 100 Համազգայինին, Տիկին Նասիպեան եւ զաւակները 200 Համազգայինին, Տիկին Նասիպեան եւ աղջիկը 200 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Էթէրեան (Վալանս) 100 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Վահէ Ֆըրնըգլեան 100 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Տօլպաշեան 100 Ֆր. Համազգայինին:

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Շառլ Եկենեան հազար ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին Տիկին Վեհանոյշ Գըլըճեանի մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. -- Տէր եւ Տիկին Արմէն Պուտաքեան 700 Ֆր.:

***

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պր. Թ. Գալուստեան 100 ֆրանք:

ՏՈՒՇԱԳՐԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Սօվէ Մայրիկ մասնաճիւղի ընդհ. անդամական [illegible] ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 4, ժամը 20-ին Մշակոյթի Տունը, 12 - 14 rue Ste [illegible] Պազիլ: Կարեւոր օրակարգ: Ընտրութիւն [illegible] 43-րդ Պատգամաւորական Ժողովի պատգամաւորին:

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է [illegible]

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոն - Վիլէօրպանի Ա[illegible]րաքս մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Ուրբաթ, Մարտ 1, երեկոյեան ժամը 8.30-ին Վիլէօրպանի Մշակութային Տունը: Կարեւոր օրակարգ: Պատգամաւորի ընտրութիւն:

Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Dans le cadre des manifestations
du **65ème Anniversaire** de la
Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ
PAQUES A JERUSALEM

Accompagné par le R. P. ZADIK AVEDIKIAN

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril
(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
— Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille via Paris;
— Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
— Le logement Hôtel **Renaissance** à Jérusalem (4 étoiles 1ère classe en chambre double);
— Pension complète
— Les excursions et visites en autocar de luxe
— Assurance obligatoire.

Supplément chambre individuelle + 1350 Frs

S'inscrire avant le 15 MARS — Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE

ATTENTION : Validité de Passeport minimum 6 mois.

Renseignements et inscriptions :

Tél. : 42 03 05 63 ou 91 77 84 70

Visites : Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vièrge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers.

Couvent Arménien St-Jacques. Rencontre avec le Patriarche Arménien de Jérusalem Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
MARDI
27 FEVRIER
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18·797

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

71e ANNEE — N° 18.797

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ

ԵՐԿՈՒ ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐ ՈՐՈՆՑ ՏԷՐ ԵՂԱՒ ՀԱՄԱՍԸ

25 ՄԵՌԵԱԼ, 80 ՎԻՐԱՒՈՐ

Կիրակի, Փետրուար 25-ի առաւօտուն է որ երկու ոճրափորձեր գործուեցան Իսրայէլ, մէկը՝ Երուսաղէմ, միւսը՝ Աշքելոն (Թել-Ավիվի հարաւը), որոնց հետեւանքով 25 մեռեալ կար եւ 80 վիրաւոր որոնց 19-ը ծանր վիճակի մէջ:

Համասը որ, տէր եղաւ արարքներուն, գիտակցօրէն չէր ընտրած թուականն ալ, փետրուար 25-ը կը համապատասխանէ Հեպրոնի ջարդին երկրորդ տարելիցին (հրեայ ծայրայեղական մը 29 պաղեստինցի հաւատացեալներ ջարդած էր աղօթքի պահուն): Արարքը նաեւ վրէժի գործողութիւն մըն է, քանի Համասը խոստացած էր վրէժը լուծել Յունուար 5-ին, իսրայէլեան գաղտնի սպասարկութեանց կողմէ սպաննուած Այաշի (Համասի ոճրափորձերը պատրաստող):

Այս անձնասպանական արարքները, առաջինը 18 թիւ հանրակառքի մը պայթումը, ապա, կայարան մը ուր Իսրայէլացիները սովորութիւն ունին օթօ-սթոփ ընելու, կը գործուէին քիչ ժամանակի տարբերութեամբ: Գործադրողներն ալ զոհերու կարգին են:

Շ. Փերէս առկախեց Պաղեստինցիներու հետ բանակցութիւնները մէկ շաբաթ միայն, սուգի շրջանը: Ծանր հարուած է իրեն համար, ընտրապայքարի այս շրջանին եւ կը ծառայէ իսրայէլեան աջին: Արդէն, այս վերջին հոսանքին ներկայացուցիչները շատ խիստ ոճով յարձակեցան Փերէսի վրայ, պահանջելով որ քաշուի: Արաֆաթ ալ, որ անմիջապէս դատապարտեց ոճրափորձերը, աւելի լաւ դիրքի մէջ չէ: Երկուքն ալ գիտակից են որ այս ոճրափորձերը առաւելաբար խաղաղութեան դէմ արարքներ են և վճռած են շարունակել անոր ընթացքը:

Շ. Փերէս, երբ խիստ պաշտպանութեան տակ, կը փութար պայթած հանրակառքին վայրը, կը դիմաւորուէր բուռն լոզունգներով՝ «Փերէ՛ս, յաջորդը դո՛ւն ես»:

Ծանօթ է որ Համասն ու իսլամական ճիհատը բոլորովին դէմ են խաղաղութեան ընթացքին եւ բացէ ի բաց Իսրայէլի անհետացումն է զոր կ'ուզեն իսլամական Պետութիւն մը հիմնելու համար պաղեստինեան հողամասին վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ԵՐԼՄԱԶ ալ ձախողեցաւ եւ չկրցաւ համախմբման կառավարութիւն մը կազմել: Եօթը վեհաժողովներէ (Երլմազ եւ Էրպաքան) եւ 21 օրերու բանակցութիւններէ ետք Մայր Հայրենիքը եւ Ռեֆահը չկրցան համաձայնութեան գալ: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ԱՆԱՓ-ի (Մայր Հայրենիք) պարագլուխը յայտարարեց. - «Ձենք կրնար երկիրը միասին կառավարել, որովհետեւ չյաջողեցանք համաձայնիլ երկու կենսական հարցերու շուրջ՝ տնտեսական մատակարարութիւնը եւ աշխարհականութիւնը»: Էրպաքան ալ ձախողութեան մեղքը Երլմազի վրայ կը թողու, ըսելով թէ ԱՆԱՓ-ը կը պահանջէր իր հակակշռին տակ առնել ամբողջ տնտեսական մատակարարութիւնը: «Եթէ, կ'ըսէ Էրպաքան, կողմերէն մէկը ստուկին դպելու իրաւունք չունի, այս միութիւնը չի կրնար գործել: Մնաց որ մեծամասնութիւնը, աշխարհական շրջանակները եւ բանակը բոլորովին դէմ էին իսլամականներու (Ռեֆահ) ներկայութեան կառավարութեան մէջ: Յիշենք որ Դեկտ. 24-ի ընտրութիւններուն, Ռեֆահ գլուխը հասած էր ձայներու 21,3%-ով, իրեն կը յաջորդէին ԱՆԱՓ-ը (19,6%) եւ Չիլլէրի Տ.Ե.Փ.-ը (19,1%):

ԳԼԻՆԹԸՆ փոխ - վրէժի սպառնալիքներ կ'ընէ Գուպայի որ վար առած է, Փետր. 24-ին, երկու ամերիկեան ոչ - զինուորական օդանաւեր զորս կը վարէին հակադասթրօ երկու գուպացի աքսորականներ: Հաւանայի համար օդանաւերը Գուպայի օդանաւային սահմանները կը գտնուէին, մինչ Ուաշինկթըն կը պնդէ որ օդանաւային միջազգային սահմաններուն մէջ էին: Պոպ Տոլ կոչ ըրած է Գլինթընի որպէսզի ամրապնդէ Գուպայի դէմ առեւտրական շրջափակումը (որ գոյութիւն ունի 1959էն ի վեր) փոխանակ Գասթրոյի կողքին մնալու: Հարցը փափուկ է եւ նեղը կը դնէ Գլինթընը նախագահական ընտրապայքարի այս շրջանին. արդարեւ, Ֆլորիտա եւ Նիւ - Ճըրզի մեծ թիւով գուպացի գաղթական կայ եւ այդ երկու նահանգներուն մէջ, պէտք է յաղթէ եթէ կ'ուզէ վերընտրուիլ:

ՍԱՏՏԱՄ ՀԻՒՍԷՅՆԻ երկու փեսաները եւ անոնց հայրը սպաննուեցան Հաղիւ Պաղտատ վերադարձած: Անոնք վերադարձած էին Փետրուար 21-ին եւ «ներումի» արժանացած ու ապահովութիւն ստացած որ կեանքի վտանգ չկայ: Սպանութիւնը վերագրուած է իրենց ցեղախումբին՝ էլ - Մաժիտի եւ զոհ գացած երկու յարձակողներուն ալ ազգային թաղում կատարուած է, մեծ շուքով եւ գլխաւորութեամբ Ս. Հիւսէյնի երկու տղոց: «Ընտանեկան վրէժի» բնոյթը շատ չի խաբեր անշուշտ եւ պարզ է որ մաքրագործումը նախատեսուած էր: Հաղորդուեցաւ նաեւ թէ Ս. Հիւսէյնի երկու աղջիկները անմիջապէս ամուսնալուծուած էին «դաւաճաններէն»:

ՊՈՊ ՏՈԼ Տէլըուէրի մէջ կորսնցուց ընդդէմ միլիառատէր Սթիվ Ֆորպըսի որ ձայներու 33%-ը ստացաւ, դտումի ընտրութիւններուն որոնք տեղի կ'ունենան Միացեալ - Նահանգներու իւրաքանչիւր նահանգի մէջ: Օրէ օր կը դժուարանայ Ծերակոյտին հանրապետական մեծամասնութեան պարագլուխին դիրքը, հակառակ անոր որ սկիզբը բոլորն ալ վստահ էին որ իր կուսակցութեան մէջ գոնէ, յաղթական է: Յաջորդ փորձաքարը՝ Արիզոնան է, ուր նաեւ մեծ յոյս չկայ որ յաղթէ Պըքանանի դիմաց: Այս վերջինը կը շարունակէ իր ընտրապայքարը շեշտը միշտ դնելով վիժումի, միասեռականութեան դէմ պայքարին վրայ: Ստացած է Ժիրինովսկիի շնորհաւորութիւնները, որ իր մէջ ազգայնական «եղբայր» մը կը տեսնէ եւ կ'առաջարկէ գործակցիլ ամերիկացի եւ ռուս Հրեաներու տեղահանութեան համար: Պըքանան մերժած է նման առաջարկներ:

ԻՆԳՈՒՇԻՈՅ մէջ (չէչէն սահմանագլուխին մօտ) 14 ռուս զինուորներ սպաննուած են, 20 ուրիշներ ալ՝ վիրաւորուած, կռիւներու ընթացքին:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ միշտ լարուած կը մնան իրարու դէմ, Իմիա (Գարտաք Թուրքերուն համար) կղզիին դրօշակներուն կռիւէն ամիս մը ետք: Սիմիթիս, Յունաստանի վարչապետը բնաւ միտք չունէր հրաժարելու իր վէթոյէն, Եւրոպական Միութեան 2,4 միլիառ ֆրանքի օժանդակութեան համար Թուրքիոյ, Պրիւսէլի ժողովին, Փետր. 26-ին: Չիլլէր, թէեւ, կը յոխորտար, ըսելով՝ «Թուրքիա, նոյնիսկ առանձին, ուժն ու վճռականութիւնն ունի դէմ դնելու համար Յունաստանի թշնամական քաղաքականութեան», մինչ Սիմիթիս շրջապտոյտէ մը ետք Պոն, Պրիւսէլ եւ Փարիզ, կը յայտարարէր որ զօրակցութիւն ստացած է Իմիայի հարցը լուծելու համար միջազգային իրաւունքի հիման վրայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԱՐԹԻԿԻ ԶՕՐԱՆՈՑԻ ՄԸ ՎՐԱՅ

Երկուշաբթի, Փետրուար 27-ին, Երեւանէն հեռաձայնով մեր առած լուրերու համաձայն, յարձակում մը գործուած էր Գիւմրիի մարզին մէջ Արթիկի մէկ զօրանոցին վրայ եւ երեք զինուոր սպաննըւած էին: Կ'ըսուէր թէ յարձակումը զուտ աւազակային բնոյթ ունէր եւ նպատակը զէնքի գողութիւն էր:

***

Նախիջեւանի սահմանին վրայ, ընդհանրապէս հանդարտութիւն կը տիրէր, Շաբաթ գիշեր միայն շուրջ ժամ մը ընդհարումներ եղած էին:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 23 / 26)

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ ԿԸ ՍՂԷ

Որոշուած է հեռաձայնի ամսական բաժնեգինները Մարտ 1-էն բարձրացնել 300 Դրամի: Անցեալ տարուան տուեալներու հիման վրայ կատարուած հաշուարկներէն պարզուած է որ բուն արժեգինը 744 Դրամ է, սակայն նկատի առնելով բնակչութեան ընկերային ծանր վիճակը, սահմանուած է վերոնշեալ գումարը:

***

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՆԵՐԸ ՄԱՍԱՄԲ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՍՏԱՑԱԾ

Տաւուշի շրջանի հանրային դպրոցներու մանկավարժները որոնք Փետրուար 12-էն գործադուլի դիմած էին որպէս բողոք՝ չվճարուած աշխատավարձքերու եւ համայնական առկախ պարտքերու, մասամբ գոհացում ստացած են եւ անոնցմէ ոմանք իրենց պաշտօնին գլուխը վերադարձած: Արդարեւ Շրջկեդրոնի թիւ 1 եւ 3 դըպրոցներու մանկավարժները ստանալով Դեկտեմբերի եւ Յունուարի իրենց աշխատավարձքերը վերջ տուած են գործադուլի շարժումին, իսկ թիւ 2 դպրոցի ուսուցիչները կը պահանջեն նաեւ որ մինչեւ գալ Երկուշաբթի վճարուին մնացեալ բոլոր պարտքերը:

***

ՏԱՒՈՒՇԻ ՇՐՋԱՆԸ ՄԻՇՏ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Տաւուշի շրջանի մանկավարժներու աշխատավարձքերու չվճարուելով ծագած տագնապէն ետք, այս անգամ ալ նոյն շրջանի մամուլի համակարգն է որ դըժուար օրեր կ'ապրի: Արդարեւ, կառավարման շրջանային օղակին լուծարքի ենթարկումով, նիւթականը շրջգործկոմներու կողմէ ապահովուող տեղական բոլոր թերթերը կը փակուին: Այս նոր կարգադրութեան որպէս հետեւանք կը գործազրկուին քանի մը տասնեակ լրագրողներ, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ տպարաններու պաշտօնեաներ եւ աշխատաւորներ:

***

ԱԶԳ. ՏՈՒՐՔԻ ՄԱՐԱԹՈՆ

Ազգ. տուրքի գաղափարին զարկ տալու նպատակով «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի եւ Միացեալ - Նահանգներու արեւմտեան շրջանի յանձնախումբի միացեալ նախաձեռնութեամբ «Ազգային տուրքի մարաթոն» մը կազմակերպուած է: «Ստեփանակերտ - Երեւան - Լոս - Անճըլըս» նշանաբանով ձեռնարկը կը տեւէ 63 օր, որու մեկնարկը կը տրուի Մարտ 24-ին Լ.Ղ.Հ.-ի մայրաքաղաքին մէջ, ապա Ապրիլ 7-ին հանդիսութիւն մը կը կազմակերպուի Երեւան եւ վերջ կը գտնէ Մայիս 27-ին Լոս-Անճըլըս 12-ժամեայ թէլէթոն-ով մը:

***

ԱՐՑԱԽԻ ԹԵՐԹԵՐԸ

Ներկայիս Ստեփանակերտի մէջ կը հրատարակուին «ԼՂՀ» Հանրապետութիւն» թերթն ու անոր ռուսերէն տարբերակը, «Մարտիկ» շաբաթաթերթը, Գրողներու Միութեան «Արցախ» երկամսեայ հանդէսը, «Եղիցի Լոյս» եւ երգիծական «Պըլը -- Պուղի» թերթերը: Իսկ շրջանային հրատարակութիւններն են՝ Ասկերանի շրջանի «Բերդ», Ամարասի «Ամարաս» եւ Հադրութի «Դիզակ» թերթերը: ԼՂՀ-ի լրատուութեան եւ մամուլի համակարգը Հայաստանի հետ մշտական կապի մէջ կը մնայ հեռաձայնով եւ փաքսով, իսկ արտաքին աշխարհի հետ կապերը կը պահուին գլխաւորաբար օտար թղթակիցներու միջոցով: Ելեկտրոնիկ միջոցներով տեղեկութիւններ կը հաղորդուին Մոսկուա, Ուաշինկթըն եւ արտասահմանեան այլ երկիրներ:

***

ԿՌՓԱՄԱՐՏ՝ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ ՓԱՅԼՈՒՆ ՉԷ

Պուլկարիոյ մէջ, 5 Հայ մարզիկներու ալ մասնակցած կռփամարտի միջազգային մրցաշարքը վերջ գտած է: Հայ մարզիկներէն միայն Համլէտ Պետրոսեան յաջողած է ձեռք ձգել մետալ մը (պրոնզէ):

***

Հայաստանի կռփամարտի Ազգ. հաւաքականը մարզիչներ՝ Լեւոն Յովհաննիսեանի, Ռաֆայէլ Մեհրաբեանի, Արմէն Անտոնեանի եւ Վալթէր Աթանէսեանի հետ Մարտ 28-ին կը մեկնի Քոփընհակըն, մասնակցելու Եւրոպայի առաջնութեան մրցումներուն: Խումբը կազմուած է Նշան Մունջեանէ (48 քկ.), Լեռնիկ Պապեանէ (51 քկ.), Արթիւր Միքայէլեանէ (54 քկ.), Արայիկ Ներսիսեանէ (57 քկ.), Մեխակ Ղազարեանէ (60 քկ.), Արմէն Կիրակոսեանէ (63·5 քկ.), Հայկ Յակոբեանէ (67 քկ.), Վահէ Քոչարեանէ (71 քկ.), Մխիթար Վանէսեանէ (75 քկ.), եւ Տիգրան Տէրտէրեանէ (90 քկ.): Քոփընհակընի մէջ միայն առաջնութիւն շահելու պարագային Հայաստանի կռփամարտիկները կրնան Աթլանթայի ողիմպիականներուն մասնակցելու իրաւունք ունենալ:

ՎՐԻՊԱԿ

Փետրուար 23 / 24-ի խմբագրականին, բ. սիւնակի նախավերջին պարբերութեան տողերը խառնուած ըլլալով, անհասկնալի դարձած են: Վերէն 18-րդ տողէն կարդալ՝ «Վրաստանի որոնք վերոնշեալներէն նուազագոյն մը անգամ չկրցան պահպանել, հակառակ տնտեսական իրենց կարողականութեան որ համեմատելի իսկ չէ Հայաստանի հետ: Ու գոնէ սա քանի մը կէտերը նկատի ունենալու չափ զգօնութիւն նուազագոյնն է քաղաքական բեմին յաւակնողներու, հոն յարգանք վայելելու նկրտողներու համար»:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ

Ֆրանսայի Բաժակի 8-րդ աւարտականներուն, Վալանսի Հայ Մարզականը 1 -- 0 յաղթեց Լաւալի, երկուքն ալ Բ. դասակարգին կը պատկանին: Քառորդ աւարտականները տեղի կ'ունենան Մարտ 16-ին:

Բաժակէն դուրս մնաց Փարի Սէն - Ժերմէն ծանր պարտութիւն մը կրելով Օսէռէն (1 - 3) ինչ որ բանավէճի նոր նիւթ մըն էր շաբաթավերջի մարզական լուրերուն մէջ:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ամէնէն կարեւոր գիրքերէն որոնք լոյս տեսան Սփիւռքի մէջ վերջին տարիներուն՝ առաջին կարգի կուգայ հաւանաբար Նիկողոս Սարաֆեանի Տեսարաններ, Մարդիկ եւ Ես, (Մատենաշար Երկ, Երեւան, 1994), որուն հրատարակութեան պատրաստութիւնը ստանձնած է երեւանցի արդիական բանաստեղծ Արթուր Անդրանիկեան եւ խմբագրական եւ ծանօթագրական գործը կատարած է ծանօթ բանաստեղծ ու մտաւորական Գրիգոր Պըլտեան:

Սարաֆեանի գրական երկը մեծ հանրութիւն մը չունի Սփիւռքի մէջ, քանի մը հարիւր կարելի է, ինչ որ բնական է բանաստեղծի մը համար որ Սփիւռքի գրականութեան առաջին շրջանի հոգեբանութիւնը ամբողջութեամբ կ'իւրացնէ ու կ'արտայայտէ՝ բայց գրեթէ օտար է երկրորդ շրջանի ընթերցող հասարակութեան որ 60-ական թուականներու ծնունդ՝ Սարաֆեանի մահէն (1972) տասը տարի ետք տէր կանգնեցաւ գրական ժառանգին: Սարաֆեան աքսորի սերունդին ձայնն էր, աքսոր՝ իր բնակավայրէն ու նաեւ աքսոր՝ հայութենէն: Երկրորդ սերունդի տղաքը սակայն «աքսոր, օտարութիւն, հայկականութիւն» դասագիրքերէ, ճառախօսներէ լսած ու սորված էին եւ Սարաֆեանը ջուրի ձայն էր իրենց համար մինչեւ որ Հասունցեան եւ Ղարաբաղի տագնապը եկաւ եւ յանկարծ ջիղ ու մկան հագցուց իրենց հոգեկան աշխարհին:

Կամաւոր եւ նոյն ատեն ակամայ բայց մանաւանդ տառապագին փորձառութիւն մըն էր Սարաֆեանին «աքսորը» որովհետեւ անկարելի եղաւ իրեն համար ամբողջութեամբ խզուիլ իր արմատներէն: Կը թուի թէ մարդ պէտք է յօժար կամքով աքսորուի հայութենէն, ընդունի իր այդ մեկուսացումը՝ որպէսզի կարենայ ճշմարտութեան խօսք խօսիլ հայերէն լեզուով, խօսիլ հայութեան մասին, անկախ անկէ որ խօսքը շատ հաւանաբար չլսուի անգամ, այնքան աղմուկ ու «փարագիթ» կայ մեր կեանքին մէջ: Ամէն բանաստեղծ կ'ուզէ իր միջավայրն ու աշխարհը նորէն ստեղծել, իր ուզած ձեւով: Երբեմն կը յաջողի ... սակայն վստահօրէն Սարաֆեան այդ հազուագիւտներէն չեղաւ որովհետեւ հայութիւնը, մանաւանդ տարագրուած բազմութիւնները, ծայր աստիճան աւանդապահ՝ կուսակցութեան նման բան մըն էին, որուն շարքերը այնքան սեղմ ու գոց են որ մարդ ոչինչ կրնայ փոխել կամ նորոգել ներսէն: Այսինքն, պէտք է աչքը առնէ արտաքսուիլ՝ եթէ կ'ուզէ բան մը փոխել անկէ, այսինքն այնպէս մը խօսի, այնքան ուժեղ ու նոր կը խօսի որ մարդիկ արթննան, մտիկ ընեն ու հասկնան ճշմարտութեան խօսքը որ բանաստեղծին գրիչէն կ'ելլէ: Բայց եկուր տես որ մէյ մը որ արտաքսուած կամ աքսորուած ես՝ ոչինչ կրնաս ընել դուրսէն, ոչի՛նչ: Հայկական փորձառութեան մէջ, միակ գրականութիւնը որ կ'ազդէ ժողովուրդին վրայ եւ նաեւ գրագէտներու ջախջախիչ մեծամասնութեան վրայ՝ հայրենասիրականն է - Սիամանթօ, Զարենց, Շիրազ եւ անշուշտ՝ Պ. Սեւակ:

Տեսարաններ, Մարդիկ եւ Ես կը պարունակէ հատընտիր մը Սարաֆեանի մտածողական գրականութենէն զոր մշակած է իր ամբողջ կեանքին ընթացքին, սակայն այս հատորին մէջ կան միայն 1927-էն մինչեւ 60-ական թուականներու ընթացքին գրածները: 40-ի կը հասնի թիւը այդ գրութիւններուն: Հիմա որ այս հատորով մեզի մատչելի կ'ըլլայ Սարաֆեանին երկին գրեթէ ամբողջութիւնը, յայտնի կ'ըլլայ թէ չէ եղած մէկը իր սերունդէն որ աւելի լայն, խորաթափանց եւ ինքնատիպ կերպով պեղած ըլլայ հայ եւ արդիական գրական մշակոյթներու կարեւոր հարցերը որքան ինքը: Ամէնէն համապարփակ միտքն է ան որ նոյն ժամանակ կրցած է իր ժամանակին հայ մշակոյթի գլխաւոր հարցերը անջատել առօրեայի ժխորէն ու խորհրդածութեան նիւթ դարձնել: Ահա օրինակ մը իր մտածումի ոճէն ու խորքէն, գրուած՝ 1927-ին, 25 տարեկան երիտասարդ՝ ու նոր հաստատուած Փարիզ: Սփիւռքը դեռ անանուն, անդիմագիծ բազմութիւններու հաւաքածոյ մըն է, Եղեռնի անդոհը դեռ սրտին, Փարիզ՝ իր գրականութեան գագաթներով - Քոքթօ, Ժիտ, Փրուստ, Արակօն, Մօրիաք, Էլիւար, Մալրօ, Մոնթէրլան, Վալէրի եւ այլք -- Եւրոպայի մտաւորական կեդրոնն է ու գրեթէ կը խեղդէ քանի մը հայ Զափահաս Որբերը, տաղանդով ու կիրքով զինուած՝ որոնք իր ծոցը ապաստաներ են այդ քաոսական թուականներուն: Շուշանեան, Շահնուր, Որբունի իր տարիքը ունին, Պէշիկթաշլեան ու Նարդունի՝ չորս տարի մեծ են իրմէ բայց բոլորն ալ հերոսական թշուառութեան մէջ կ'ապրին ու կ'երազեն իրենց ազգի փլատակներէն ու կոտորակուած արեւմտահայ մշակոյթի մնացորդներէն նոր ինքնութեան մը տարրերը հաւաքելու եւ իրենց մնացած միակ միջոցով, որ լեզուն է ու տաղանդը՝ նոր Հայ մը բանաձեւելու: Վիպային Հայ մը, որովհետեւ ուրիշ նիւթեղէն չունէին: Կտորը կը կոչուի «Փոխուած են Դարերը» եւ առաջինն է հաւաքածոյին:

«Ստեղծագործութեան համար գրագէտը պէտք ունի միջավայրի կամ աւանդութեան: Մենք ոչ մէկը ունինք, ոչ միւսը: Ունինք ընդհատական նեխած գրականութիւն մը, հոետորներու թափօր մը՝ ուր արուեստագէտը կը մնայ շատ անգամ անըմբռնելի, անտեսանելի, ուր նոյնքան աղօտ կը մնայ ցեղին ոգին եւ ուրկէ անհրաժեշտ է զատուիլ, կարենալու համար, այսուհետ, ստեղծել նոր, ինքնատիպ ու զուտ արուեստ - աշխարհ:

. . . .

Տատանումի եւ խարխափումի դար: Մութին մէջ ենք, եւ մենք, մեր սերունդը: Առաջ գոնէ ցաւի ու սուգի աղջամուղջ մը կար, ուր մարդիկ կը խրէին իրենց նայուածքը, կը գուշակէին արեւներ եւ հորիզոններ. հիմա ատ ալ չկայ: Ոչ այդ ցաւը, ոչ ալ յոյսի այդ հեռապատկերը, մենք այլասերումէ չէ որ կը սպառինք, այլ պատերազմներուն ագած ախտագին հետքերէն, ամլութենէն: կեանքէն մահը, անջրպետը չափելը, մահուան մօտիկ, շատ մօտիկ, եւ օրերով անոր հետ ապրելու պարագան, խնդալ ու կատակել կը սորվեցնեն մարդոց՝ օրերուն հետ:

. . . .

Աւիբը մեզ նետեց զանազան երկիրներ: Ջանանք ծծել անոնց քաղաքակրթութիւնները: Մենք պիտի թօթվենք զանոնք օր մը, ու աւելի շուտ պիտի հասնինք մեր խորքին՝ աւելի լաւ պիտի ճանչնանք մենք մեզ ու մենք պիտի նետենք մեր ցանցը, մեր ուռկանը ամբողջ աշխարհի վրայ, վերջէն քաշելու համար զայն եւ պարպելու մեր երկրին մէջ՝ անոր բերքը: Անհատներ պիտի ելլեն մեր մէջէն որ միջազգային պիտի դարձնեն մեզ, առանց հաւաքական ու ազգային արուեստի մը, որ հայ պիտի ըլլան վաւերականօրէն՝ եթէ նոյնիսկ պատահի որ ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն, ռուսերէն, յունարէն գրեն եւ խօսին: Ու անոնց արձաններ պիտի վերադառնան օր մը հայկական թանգարան մը, եթէ պատահի որ քաղաքական բերումով գրական միութիւն մը ունենանք:

. . . .

Հայկական հագուստներով, լեռներով, գիւղերով, երգերով, վանքերով չէ միայն որ գրականութիւն մը ազգային պիտի ըլլայ: Նիւթը ընդհատական աւելի հետաքրքրական է հիմա եւ տիեզերական. -- Հայը երկրագունտին վրայ: Թող ըլլան դարձեալ հայրենի երգողներ, հին պանդուխտներուն պէս, թող ըլլան տիրացուներ, պլպուլի ու վարդի երգիչներ, բայց անոնց քով ըլլան մանաւանդ սարձարձակ անհատներ: Մեր ազգային փրկութիւնը պիտի գայ այս վերջիններէն: Թող գլորին անոնք երկիրէ երկիր, խոշորնան ու սպառնական դառնան, ինչպէս լեռներէն զահավիժող ձիւնակոյտերը: Թող նետուին անոնք, անվախ՝ հայրենական տունէն դուրս՝ անառակ տղուն պէս: Աւելի տոկուն պիտի ըլլան անոնք, ապազգային ու աւելի բարձր՝ քան տունը մեծցող անփորձ, եղեմ ու շփացած տղաքը»:

Յիսուն տարի անցած է այս գրուածքին վրայէն, ու հետը բերած՝ համաշխարհային ահարկու պատերազմ, Միջին - Արեւելեան յեղաշրջումներ, հայկական քաղաքային անհարեկչութիւն եւ Սփիւռքի գաղափարին ծնունդ, համայնավար կայսրութեան քայքայում, անկախ Հայաստանը...: Նոյն ատեն, Փարիզ, Պոսթըն եւ Գահիրէ ճակատի իրենց դիրքերը յանձնած են Պէյրութին, Մոնրէալին եւ Լոս-Անճըլըսին: Ու հիմա որ կը կարդանք երիտասարդ Սարաֆեանին մտածումները, չենք կրնար չզմայլիլ անոր յստակատեսութեան ու քաջութեան վրայ: Ու իսկ-սուն տարեկանի փորձառութիւն եւ իմաստութիւն կայ այդ 25 տարեկան գրաշարին մէջ: Անշուշտ, մարդ կրնայ համաձայն չըլլալ սա կամ նա գաղափարին հետ, առարկելով՝ «անկասկած միջավայր եւ աւանդութիւն օգտակար են ստեղծագործողին համար, սակայն կենսական չեն ստեղծումի համար, կամ՝ Արեւմտահայ գրականութիւնը "նեխած" նըկատել 1927-ին՝ աժան յրպրութիւն է: Ցեղոյ, "ցեղին հոգին" ինչո՞վ արգելք է նոր, ինքնատիպ ու զուտ արուեստի աշխարհ մը ստեղծելու մէջ»: Սակայն բարձր գնահատանքի արժանի է Սարաֆեանին զարտուղի ըլլալու քաջութիւնը՝ հայկական դեր - պահպանողական եւ անհանդուրժող միջավայրի մը մէջ, մանաւանդ երբ գիտենք թէ գալիք տարիներուն ան պիտի փաստէր թէ ինքը նոր, ինքնատիպ եւ զուտ արուեստի աշխարհ մը ստեղծելու կարող բանաստեղծ մըն էր:

ԳԵՂԱՆԿԱՐՉԱԿԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ Յ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

ՎԱՐՊԵՏԸ ԿԸ ՆԿԱՐԷ ՈՒ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

Դեկտեմբեր 18-ին, իր կնոջ եւ աղջկան հետ Հայաստանէն Հալէպ ժամանեց նըկարիչ Յակոբ Յակոբեան:

Վարպետը կը ծրագրէ քանի մը ամիս մնալ այստեղ ու գարնան հետ վերադառնալ Երեւան:

Իր ժամանումին յաջորդ օրն իսկ, վարպետին փափաքին վրայ, անմիջապէս աշխատանոց տրամադրուեցաւ իրեն Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Սարեան Ակադեմիային մէջ, ուր արդէն ամէնօրեայ, կանոնաւոր յաճախումով ու մեծ եռանդով կը ստեղծագործէ:

Մեր յաճախակի այցելութիւններէն մէկուն ընթացքին հարցեր տուինք ու ինք պատասխանեց, պատմեց ու մենք գրի առինք ինչ որ կարելի էր:

Յ. Մ.

***

Վրձինի ամէն մէկ հարուածին հետ, սպիտակ պաստառի գծանկարը գոյն կ'առնէ. կարծես կեանք կ'առնէ, կը գարթնէ հայրենի բնութիւնը՝ լեռ ու ժայռ, ծառ ու մացառ:

Երկու քայլ ետ կ'երթայ, կը նայի նըկարին, ապա ակնոցը վար կ'առնէ ու կը դառնայ մեզի.

-- Մինչեւ երիտասարդութիւն, կեանքս ամբողջ տակն ու վրայ, անկազմակերպ եղած է, ոչ կրցած եմ կարգին ուսանիլ, ոչ կարգին աշխատիլ, ոչ ալ նկարել: Տեղէ-տեղ փոխադրուած եմ, անյաջողութիւնը հալածած է զիս... ինկած եմ հոգեկան ծանր վիճակներու մէջ ու պատահած է որ երկար ատեն ձեռքս վրձին չբռնեմ:

Դէմքին վրայ տխուր մանկութեան ու պատանեկութեան սպիացած հետքեր կան: Եթէ չպատմէ, մարդ կրնայ կարծել, որ դժգոհ ու յոռետես մէկուն դէմ կը գտնուի:

-- Ես երբեք յոռետես չեմ եղած... Այո, ես եղած եմ տխուր, բայց երբեք յոռետես... Ընդհակառակն, լաւատես մարդ եմ ես:

Վրձինը դարձեալ կը շարժէ կտաւին վրայ ու կը շարունակէ.

-- 1923-ին ծնած եմ Աղեքսանդրիա, այնթապցի ծնողքներէ, որոնք ջարդերէն շատ առաջ հաստատուած են Եգիպտոս: Հայրս յաջող լուսանկարիչ էր, իր սեփական լուսանկարչատունը ունէր քաղաքին մէջ: Հինգ տարեկան էի, երբ օր մը վազող նապաստակ մը գծեց ու ինծի ցոյց տուաւ: Զարմացայ, առաջին անգամ կը տեսնէի գծուած բան մը... Հիացայ եւ ուզեցի ես ալ նոյնը ընել: Հայրս յաջորդ օրն իսկ ինծի տետրակ ու մատիտներ բերաւ:

-- Եօթը տարեկանիս կորսնցուցի զինք: Անողոք հիւանդութիւնը տարաւ զինք ու իր հետ մեր ամբողջ ունեցուածքը: Մնացինք աղքատ ու անճար...

Մերթ ղաղար առնելով, մերթ աշխատանքը շարունակելով, դանդաղ, բայց պատկերաւոր, կը խօսի ան ու կծիկը քակելով փերթ-փերթ կը սկսին վար իջնալ Յ. Յակոբեանի կեանքին էջերը:

-- Աղեքսանդրիոյ Ազգ. Պօղոսեան վարժարանին մէջ գծագրութեան առաջին ուսուցիչս եղած է Աշոտ Զօրեան:

-- 1934-ին Մելգոնեան գացի ուսանելու, 1941-ին վերադարձայ թերաւարտ: Մելգոնեանի մէջ նկարչութեան ուսուցիչ ունեցած եմ Առաքել Պատրիկն ու Օննիկ Աւետիսեանը:

Մելգոնեանէն ետք, կրկին Աղեքսանդրիա, ապա Գահիրէ, ուր վերադարձած էր Օ. Աւետիսեան եւ որուն շուքին տակ կ'ուզէր մնալ եւ նկարել:

Կուրծքին վրայ կախուած երկու ակնոցներէն մին կ'անցընէ աչքերուն ու կը մօտենայ երանգապնակին: Պահ մը լուռ կ'աշխատի: Աւելի կը մտածէ, քան գոյները կը խառնէ: Աւելի կը ղեղէ իր անցեալը, քան պատրաստուած ներկը կը քսէ կտաւին:

Արագ, աշխոյժ ու տիրական շարժումներով քաւական խոշոր տարածութիւն մը կը ծածկէ գորշ դեղնաւուն գոյնով ու ետ դառնալով կը նստի աթոռին վրայ ու կը շարունակէ թափով, անախորժ ծանրութենէ մը ձերբազատիլ ու լիցքաթափուիլ ուզողի փութկոտութեամբ:

-- Գահիրէի մէջ կ'աշխատէի Հայու մը պատկանող կահոյքի մեծ վաճառատան մը մէջ, իբրեւ գծագրիչ եւ միեւնոյն ժամանակ կը յաճախէի Եգիպտոսի գեղարուեստի բարձրագոյն հիմնարկը, ուր ե՛ւ նկարելու պայմաններ կային ե՛ւ անվճար թուղթ ու ներկ:

Կանգ առաւ վարպետը ու հայեացքը ինծի ուղղելով, կարեւոր յայտարարութիւն մը ընողի պէս ըսաւ՝

-- 1944-ին պատահեցաւ շատ նշանակալից դէպք մը, որ իր կարեւոր ազդեցութիւնը ունեցաւ կեանքիս վրայ: Գահիրէի մէջ կազմուեցաւ «Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Միութիւն»ը, որ կ'ընդգրկէր տարբեր հոսանքներէ մարդիկ: Այդ Միութեան մէջ էին Օ. Աւետիսեանը, Ա. Զօրեանը, Բ. Կոճամանեանը, Տ. Կարապետեանը եւ ուրիշներ:

-- Ծրագրուած էր եգիպտահայ նկարչութիւնը ծանօթացնել տեղացի արաբ հասարակութեան եւ ատոր համար կազմակերպուած էր ցուցահանդէս մը:

-- Ցուցադրուելու թեկնածու նկարները կը հաւաքուէին իմ աշխատած կահագործարանիս մէջ, ուր եգիպտացի արուեստագէտներէ բաղկացած դատական կազմ մը պիտի քննէր ու որոշէր ցուցադրուելու արժանի նկարները:

-- Այդ օրերուն կը մնայի ամուսնացած քրոջս նեղլիկ տան մէջ, որ արդէն խճողուած էր քրոջս ամուսնոյն ծնողքով ու չորս երախաներով: Միջոց չունէի առանձին ապրելու եւ քանի որ քոյրս եւ փեսայրս հոգեւորներ էին ու ամէն շաբաթ աղօթարան կ'երթային, եւ քանի որ ես ալ ուրիշ տեղ երթալու ի վիճակի չէի, իրենց հետ ես ալ աղօթարան կ'երթայի եւ աղօթքի պահուն, երբ բոլորը անխտիր աչքերը գոց վայրկեաններ այդպէս կը մնային, ես անմիջապէս թուղթ ու մա-

սխտով անոնց գծանկարները բրած էի ու, ապա, տան մէջ գունաւորած զանոնք իրպայատուկ միջոցով ու ձեւով: Ահա այդ գծանկարները երբեք նկարներու վերածելի ու ներկայացուցի դատական կազմին:

- Ո՛վ երջանկութիւն, անուանի նկարիչներու կողքին իմ երբեք նկարներս ալ ընդունուեցան ու մաս կազմեցին այդ կարեւոր ցուցահանդէսին:

- Իմ առաջին ինքնուրոյն նկարները յաջողութիւն գտան: Առաջին անգամ ըլլալէս կ'ունենայի նկարելու շնորհքիս շօշափելի գրաւականը:

- Խանդավառութիւնս մեծ էր, սակայն հոգեկան տագնապներու վիճակս կրկին խարուածեց զիս ու 1947-ին ձգեցի նկարելը:

Ծամրուն մէջտեղ ինկած ժայռի զորշ զանգուածի վրայ սպիտակով վրձնաշարժումներ կը կատարէ, ու լոյսը կը դառնայ շուքին:

- Անհանդարտ վիճակս կը շարունակուէր: Թէեւ արդէն ամուսնացած ու առջինեկ աղջնակի մը հայր, 1952-ին կրթաթոշակէ մը օգտուելով, երկու տարի մնացի փարիզ:

- Փարիզն ալ լուծում չէր: Վերադարձայ ու իմ այս անորոշ ու աստանդական վիճակին վերջ տալու համար, որոշեցի լրիւ նուիրուիլ նկարչութեան ու երբեք կանգ չառնել, ինչ ալ պատահէր:

- 1957-ին սկսայ շրջապատս տարբեր ձեւով ընկալել, սկսայ տեսնել բաներ, որոնց նայած էի, սակայն չէի ընկալած: Մեր պատշգամի պատէն կախուած սըխտորներու խուրձը եղաւ իմ առաջին խակական իդաներկ նկարի նիւթը: Սկսայ տեսնել ու նկարել, ընկալել ու ընկալածս պատտառին յանձնել...

- 1958-ին եգիպտահայ նկարիչներու ցուցահանդէսը կրկնուեցաւ: 10 իւղաներկ գործերով ներկայացայ: Ցուցահանդէսէն ետք 5–6 նկար ուղարկեցի Հայաստան, որոնք 1960–61-ին սփիւռքահայ նկարիչներու ցուցահանդէսին ցուցադրուած են ու տպուած այդ առթիւ պատրաստուած ալպոմին մէջ:

- Հայրենիքէն եկած այս գնահատանքը առաւել ինքնավստահութեամբ զինեց զիս:

Ծամրուն ձախ կողմի միայնակ ծառը սկսաւ կանաչիլ վարպետի մանրիկ վրձնահարուածներով: Լոյսն ու շուքը այնպէս ձեւ տուին անոր, որ կարծես գնդաձեւ պսակ մը հագցուցին անոր:

- Իսկ երբ 1962-ին առի կեանքիս ամենանիշդ որոշումը ու ընտանեօք ներգաղթեցինք հայրենիք, այն ատեն միայն վերջնականապէս վերջ տուի այն մտասեւեռումին ու հիւանդութեան, որ ընկերացած էին ինծի ամբողջ կեանքիս ընթացքին ու յաճախ դառնացուցած օրերս:

- Հայրենիքի մէջ լաւ ընդունեցան մեզ:

- Գտած էի հոգեկան անդորրութեան բանալիս ու աշխատեցայ, նկարեցի, ցուցադրեցի ու մինչեւ այսօր երբեք կանգ չեմ առներ:

-- Մրցանակներ, կոչումներ, պաշտօններ... զարմանալի բաներ շնորհեցին ինծի, որոնց կարգին նաեւ Սով. Միութեան Պետական Մրցանակ (5.000 ռուբլի), որ եղածին պէս խնդրեցի փոխանցել Չերնոբիլի աղէտեալներու ֆոնտին:

-- Ահա՛, այսպէս...

Կիսաւարտ նկարը վար դրաւ ու նկարակալին վրայ զետեղեց սպիտակ նոր պաստառ մը:

-- Շատ անգամներ Հայաստանէն դուրս եկած եմ, սակայն այս անգամուան զգացածս առաջին անգամ է որ կը զգամ՝ «Հիմա այլեւս հայրենիք մը ունինք, որ մե՛րն է, ալ ինչո՞ւ դեռ դուրսը ապրող Հայեր կան... մանրամասնութիւններու մէջ չմտնենք... բայց այսպէս կը մտածեմ... երազուած հայրենիքը ունենցանք, այլեւս ոչ մէկ այլ մտասեւեռում, բացի եղածը ամրացնելէ, հզօրացնելէ ու թափառական կեանքին վերջ տալէ...»:

Վարպետը կը շարունակէ խօսիլ նկարելով ու նկարել խօսելով...

Սպիտակ, նոր պաստառին վրայ կը սկսին գոյներ յայտնուիլ...

Բարի կեցութիւն եւ բեղնաւոր աշխատանք սիրելի՛ վարպետ:

Յ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

«Զարթօնք»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«Գ Ա Ր Ո Ւ Ն» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -- («Յառաջ»).

Գարուն մանկապատանեկան երգչախումբը, սեղծուած 1985-ին, դաշնակահարուհի՝ Ժիւլիէթ Երմազեանի նախաձեռնութեամբ, իր հիմնադրութեան 10-րդ տարեդարձի ծիրին մէջ, Կիրակի, Փետր. 18-ին, Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնին մէջ համերգ մը տուաւ որուն յայտագիրը նուիրուած էր Կոմիտասի մահուան 60ամեակին:

Արծրունի Զրբաշեան սրահը լեցուն էր: Տիրայր Արք. Մարտիկեան՝ Առաջնորդ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ Հայոց Թեմին, Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան՝ Առաջնորդական Տեղապահ Հարաւային – Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ, Զաւէն Վրդ. Աւետիքեան, Շահան Ա. Քհնյ. Տէտէեան, Մակար Խչկր. Քհնյ. Նաճառեան իրենց ներկայութեամբ պատուեցին ձեռնարկը: Նոյնպէս, ներկայ գտնուեցաւ Բիւրականի Աստղադիտարանի տնօրէնը՝ Արտաշէս Պետրոսեան:

Արտասանութիւն, երաժշտութիւն, նըւագ, մեներգ եւ անշուշտ խմբերգ կազմեցին յայտագրի երկու հաւասարակշռըւած բաժինները:

Գարուն երգչախումբի մեծերն են որ հանդէս եկան, 12-էն 18 տարեկան, որոնցմէ մի քանիներ արդէն անցած են Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին մէջ, եւ երաժիշտները՝ դաշնակ, ջութակ, Ալթօ - ջութակ կամ փող կը յաճախեն Մարսէյլի Շրջանային Ազգային Երաժըշտանոցը:

Ժիւլիէթ եւ Խաչիկ Երմազեանի արժանիքը համախմբել է այս ուժերը եւ անոնց սորվեցնել ու սիրցնել հայկական երաժըշտութիւնն ու երգը: Դաստիարակիչ աշխատանք մը որ երաժշտութենէն եւ երգէն անդին կը պատրաստէ երիտասարդներ, ապագայ դերակատարներ գաղութի հայկական կեանքին:

Կոմիտասը միայն երգ ու երաժշտութիւն չէ, այլեւ գրականութիւն մը ամբողջ Պարոյր Սեւակէն մինչեւ Յովհաննէս Շիրազ եւ այլ գրողներ: Այսպէս, համերգը սկսաւ խորհրդաւոր եւ խորհրդանիշ մթնոլորտի մը մէջ: Պատանիներ, երիտասարդներ մոմեր բռնած յարգանքի կեցան Կոմիտասի դիմանկարին առջեւ Արի Երմազեանի ալթօ ջութակով «Խորհուրդ խորին»ի երաժշտութեամբ, մինչ Հռիփսիմէ Համբարձումեան արտասանեց Շիրազի քերթուածը նուիրուած Կոմիտասին՝

«Կոմիտա՛ս, Հայոց երազ, Հայոց
երգ, Հայոց գինի,
Մասիսից յորդած դու հին
մրմունջի գետ
Չի կարող քեզ մոռանալ, ո՛վ սրտի
մի խորշ ունի»...

Յետոյ, ջութակներ՝ Ս. Խուրտոյեան, Լ. Չիլինկիրեան, Ս. Պասմաճեան, Մ. Մաքսեան մեկնաբանեցին «Շողեր ջան», «Էս առտուն», «Հաբրբան», «Ալ Այլուղս» նուագեցին Ս. Խորտոյեան (ջութակ) եւ Ա. Երմազեան (ալթօ): Ապա յաջորդեցին մեներգներ՝ «Կանչէ կռունկ»ը որ երգեց Ք. Չիլինկիրեան դաշնակի ընկերակցութեամբ Լ. Օհաննէսօֆի, իսկ «Քելեր ցոլեր» եւ «Քէլէ քէլէ»ը՝ Ա. Երմազեան դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Քարոլ Կարապետեանի: Ապա, բեմ եկաւ երգչախումբը որ մեծ ջանասիրութեամբ, հետեւելով խմբավարին՝ Խաչիկ Երմազեանի բոլոր շարժումներուն եւ շեշտերուն, հրամցուց փունջ մը Կոմիտասի ծանօթ երգերէն՝ «Ազգային օրհներգ», «Երազ», «Սարէն ելաւ երկու մուխ», «Կուժն առայ», «Գնա, գնա», եւ «Իմ չինարի եարը»: Առանձին բաժինները կատարեցին Ա. Երմազեան եւ Ա. Կուլիրեան:

Յայտագրի Բ. մասը սկսաւ «Զինար ես» մեներգով կատարողութեամբ՝ Ա. Կուլիրեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Ք. Կարապետեանի: Ապա, «Հայաստան, երկիր դրախտավայր» զոր նուագեցին Ա. Երմազեան (Ֆակօթ) եւ Ա. Տէր -- Պօղոսեան (դաշնակ), «Կռունկ» եւ «Ծիրանի ծառ» ջութակ՝ Ս. Խուրտոյեան եւ դաշնակ՝ Ա. Տէր - Պօղոսեան: Յետոյ, Ա. Պետրոսեան արտասանեց Ջահրատէն՝ «Կոմիտաս» քերթուածը, որ գովքը կը հիւսէ Վարդապետին գործին եւ վաստակին, ալթօ-ի ընկերակցութեամբ Արի Երմազեանի «Տէր ողորմիա»ի երաժշտութեամբ: Հուսկ, երգչախումբը չորս խմբերգով՝ «Ով մեծասքանչ», «Կաքաւի երգը», «Սարերի վրով գնաց էս գիշեր» եւ «Բամ փորոտան» փակեց համերգը խանդավառելով ներկաները:

Երաժիշտ եւ երգիչ, արժանի են բոլորն ալ հաւասար գնահատանքներու: Նուագեցին ու երգեցին համոզումով, հաճոյքով ու ներքին արդար գոհունակութեամբ մը: Լուրջ եւ կարգապահ խումբ մը զոր վստահաբար Ժիւլիէթ եւ Խաչիկ Երմազեան պիտի շարունակեն բարելաւել, ծաւալել ու պատրաստել անհրաժեշտ յաջորդութիւն մը Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին համար: Գարուն մանկապատանեկան երգչախումբը իր լրիւ կազմով, փոքրերով եւ մեծերով, գաղութէն ներս համակրելի, քաջալերական եւ զօտեպընդիչ երեւոյթ մըն է:

Տիկիններ՝ Անի Յովսէփեան (հայերէն) եւ Կուլիրեան (ֆրանսերէն) ջերմ խօսքերով ընդգծեցին կարեւորութիւնը Գարուն երգչախումբին որպէս դպրոց, որպէս դարբնոց պատրաստելու համար վաղուան հայ մարդը, գիտակից իր ազգային պատկանելիութեան, իր մշակոյթին եւ պատմութեան:

Փակման խօսքը արտասանեց Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան: Խրախուսեց անդամ - անդամուհիները իրենց յաջող ելոյթին համար որ արժանի է ըսաւ աւելի լայն հասարակութեան մը: Գնահատեց Ժիւլիէթ եւ Խաչիկ Երմազեանը իրենց կատարած աշխատանքին համար եւ շեշտեց հայ երգի ճամբով ջամբուած դաստիարակութիւնը մանաւանդ երբ ան օծուն է Կոմիտասի հրաշածին շունչովը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

ՎԷՊ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

- Նայեցէք: Սա վարի գիւղը կը տեսնէ՞ք կոր, ատիկա Աֆալտին է, մերին աղաքը հոն են: Դուք ալ հիմա հոն պիտի երթաք, յիսուն-հինգ զինուոր կայ, երկու պայ: Զէնքերը լաւ են: Ես հոս կը մնամ այս տղոց հետ: Աս է մեր դիրքը: Սա խոշոր ժայռերը կը տեսնէ՞ք, հոն քարայրներ կան մենք հոնկէ պիտի կռուինք: Գիւղ հասնիք նէ ըսէք ընկ. Սեդոյին ես հոս եմ Աղջաբեդիի ճամբան, կամուրջին դիրքը բռներ եմ Շահէնին եւ Վարդանին հետ: Կը կռուինք որքան կրնանք, չեղաւ նէ գետին մէջէն Աֆալտի կը հասնինք, թող սարտ չընեն մեզի համար, եղա՞ւ: Մենք մէկ գնդացիր ունինք եւ բաւարար կապար մինչեւ գիշեր:

Յակոբ հազիւ կրնար զսպել ներքին ոգեւորութիւնը: Կեանքին մէջ միայն մէկ ուրիշ անգամ Պէյրութի կռիւներուն այսքան ճակատագրական պահ մը սաեղծուեր էր իր երեւակայութեան ու ջիղերուն համար: Խոնաւ հովը ճակտին ու բացութիւնները իր շուրջ աւելցուցին հիմա իր գաղտնի հաճոյքը: Ջղայինկ ու անհամբեր, չկրցաւ տեղը մնալ ու դառնալով նորէն անոնց ըսաւ:

- Եալլա տղաք, ձեզ տեսնեմ: Շուտ ըրէք, ժամ առաջ հասէք գիւղ, Մուղանլիի ճամբուն դիրքերը գացէք: Աս Թուրքերուն աչքը պիտի վախցնենք, մէջքը կոտրենք, մարը պիտի լացնենք: Ասոնք ոչ կռուիլ գիտեն ոչ ալ քաջ են: Ջաւալլըներ են եկեր մեր դէմ կ'ուզեն կռուիլ: Կը ցուցնենք իրենց ինչ է կռուիլը:

- Թող գան տէ կը ցուցնենք:

- Դասերնին կուտանք:

Մինաս մեքենան աշխատցուց:

Յակոբ մօտեցաւ Արմինէին, առանձին կայնած ճամբուն եզրին:

- Ընկերուհի, պահակները կ'ըսեն թէ Աֆալտի մէկ բժիշկ կայ բայց հիւանդապահուհի չկայ:

Արմինէ լուռ կը նայէր Յակոբին ու կը խօսէր անթարթ աչքերով, մարմնի անշարժութեամբ եւ անգիտակցութեամբ շուրջի իրականութեան «Յակոբ, ինծի իբր կին կը նայիս գիտեմ, բայց ես քու գիտցած կինը չեմ, իմ ուժս այս վայրկեան սահման չունի, չի հասնիր, չի կոտրիր այլեւս եւ հոս եկած եմ տարիներուս ծայրը կայնած քեզի կ'ըսեմ ինչ որ ընեմ ինչ որ ըլլայ ես կեանքի սէրը միայն կը ճանչնամ իմ տէրս իմ Աստուածս եւ անիկա սիրոյ հետ կամ ձեզի հետ ոչ մէկ կապ ունի ... գնա ուր որ պիտի երթաս իմ ճամբան մէկ է աշխարհի երեսին... ի վերջոյ ինծի պիտի հանդիպիս...»:

- Քեզի կը սպասեմ, հոն, գիւղը:

- Արմինէ, ես կրնամ չգալ Աֆալտի, ճամբաս հոս կրնայ հասնիլ...:

- Կը հանդիպինք: Ես գիտեմ թէ կը հանդիպինք:

- Լաւ, հիմակուհիմա, Աստուած հետերնիդ:

- Տէր ընդ քեզ:

Ծիփը ճամբայ ելաւ ու Յակոբ հետեւեցաւ աչքով քանի մը վայրկեան մինչեւ որ գիւղական նեղ, ցեխոտ ճամբուն ծայրը հասան մօտ հինգ հարիւր մեթր հեռու: Հոն էր հայկական առաջին դիծը: Տեսաւ կառքին կանգ առնելը, յետոյ շարունակելը դէպի գիւղին առաջին տուները ու կորսուիլը աչոնցմէ անդին:

Յակոբ ետ եկաւ ընկերներուն, հսկայ ժայռերու ետին, քարայրի մուտքին: Անձրեւը սաստկացեր էր: Նստան, իրար ներկայութեան վարժուելու ու հաւանաբար մտերմանալու համար: Վարդան սիկարէթ մը վառեց, հատ մը իրեն հրամցուց, բայց ոչ Շահէնին:

- Շնորհակալ եմ, չեմ ծխեր:

Որքա՞ն ժամանակ մնացին հոն երեքը, առաջ ծռած ու նայելով ներս ներս... աշխարհէն մեկուսացած ու իրար չղթայւած նոյն անձրեւի անդուլ աղմուկով, ու կառչած կեանքի վերջին, անվերջանալի վայրկեաններուն, նոյն եղերական ճակատագրով եղբայրացած իրարու...: «Ինչքա՛ն դիւրին ըլլալու է պայքարի ընկերներու հետ միասին մեռնիլը» խորհեցաւ Յակոբ, նայելով Վարդանին խոշոր ձեռքերուն: Նոր նշմարեց թէ Շահէնը դուրս ելեր էր ու ժայռին կթնած՝ անձրեւը կը դիտէր: Յետոյ ներս եկաւ, դանդաղօրէն: Երիտասարդ, ուժեղ մարմին մը ունէր:

- Շատ կռիւ տեսա՞ծ էք դուք:

- Բաւական: Մենք ուսուցիչ ենք, աւելի կարեւոր ենք դասարանը քան թէ ճակատը: Բայց ամէնքս ալ զինուոր ենք, առանց ատեններ:

- Հարկաւ:

Անդիմադրելի պահանջը զգաց Յակոբ մօտենալու այդ տղոց, մտնելու անոնց լռութեան եւ առանձնութեան մէջ ու հասկընելու թէ «միայն կռուիլը ու յաղթելը չէ նպատակը իրենց հոս գալուն այլ հասկնալ թէ ի՞նչ արժէք ունի միասին մահուան դէմ կենալը, թէ ո՞վ են իրենք կայնած կեանքի մեծագոյն վտանգին դիմաց, թէ մահը ի՞նչ կը փոխէ կեանքի իմաստէն ... թէ իրենք քա՞ջ են, վեհա՞նձն են, է՞, թէ ո՞ւր է իրենց ճշմարտութիւնը»: Նայեցաւ նորէն - կտրիճ, մաքուր ու լաւ տղաք էին ... անոնց հետ ինչպէ՞ս խօսիմ...»:

- Ես համակարգիչի գործ կ'ընեմ: Շարքային եմ:

- Շահէնն ալ:

Իրարու նայեցան Յակոբ ու Շահէն ու այդ ակնարկով իրարու հասկցուցին թէ կապը որ զիրենք իրարու քով բերեր էր ոչ արկած էր ոչ ալ կրնար փրթիլ մարդոց ձեռքով:

- Կուսակցութիւնը ամէն բան է ինծի համար: Հայրս ու պապս շարքային եղած են: Մեզի արգիլուած էր մինչեւ անկախութիւն: Հիմա ուրիշ է:

- Իմ պապաս շարքային քահանայ է, բայց նոյն բանն է իրեն համար, կուսակցութիւն եւ կրօնք:

- Հոս մենք հողը ունինք, ան է ամէն բան ինծի համար:

- Այո:

Մեր քով, կուսակցութիւնն է մեր հողը, Սփիւռքը չէ նէ կորսուած է առանց Դաշնակցութեան:

(Շար. 101)

–ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ–

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

Չորեքշաբթի, Փետրուար 28։
Կը քարոզէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

***

Ուրբաթ, Մարտ 1, ԺԲ. օր Մեծի Պահոց։
Արնուվիլ լէ կոնէսի Վարդգայ Ս. Խաչ Եկեղեցին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Չորեքշաբթի, Փետր. 28, ժամը 17-ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Չորեքշաբթի, Փետր. 28, ժամը 17·30-ին Ս. Սահակ - Մեսրոպ (Սէն - Ժերոմ) Եկեղեցին։
Կը քարոզէ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

***

Ուրբաթ, Մարտ 1, ժամը 17·30-ին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Պօմոն։
Կը քարոզէ՝
ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի կիրակիներուն պատարագէն առաջ։
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45-ին։
Արեւագալ ժամը 9·45-ին։
Պատարագ ժամը 10·30-ին։
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvrira son centre de vacances de Bellefontaine cet été.

Pour constituer son équipe d'animation et son personnel, elle recherche :

- **Directeur** (titulaire du BAFD);
- **Moniteurs** (titulaire du BAFA);
- **Assistant sanitaire** (infirmier ou étudiant en 2ème année de médecine);
- **Cuisinier.**

Adresser lettre et C.V. à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration 17, rue Bleue, 75009 PARIS.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section St-Jérôme — *«Djavo Chant»*

SORTIE

“Corso citrons”

à MENTON (06)
le Dimanche 3 Mars
Départ à 7 heures
Place de la Rotonde Dikran TEKEIAN — St-Jérôme —
P.A.F. de transport : 120 F.
Pour tout renseignement et réservation :
Tél. 91 61 10 82 et 91 70 00 32

***

La Section de Paris «Archalouïse Tathéossian»
organise
son Séjour familial d'hiver à Bellefontaine (Jura)
du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars

Inscriptions et renseignements :
- *Vartanouche* : 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie* : 47 80 71 73 ou 47 84 82 90;
- *Madeleine* : 47 83 70 89 après 19h;
- *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bleue, Paris 9e — Métro: Cadet le Samedi après-midi : 15/18h.

Clôture des inscriptions le 29 Février.

— *Places limitées* —

ՁՈՒՇԱՑԵՑՏ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Սօսէ Մայրիկ մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 4, ժամը 20-ին Մշակոյթի Տունը, 12 - 14 ռիւ Սէնպազիլ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընտրութիւն 43-րդ Պատգամաւորական Ժողովի պատգամաւորին։

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոն - Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Ուրբաթ, Մարտ 1, երեկոյեան ժամը 8·30-ին Վիլէօրպանի Մշակութային Տունը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պատգամաւորի ընտրութիւն։

Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Ծննդեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները. -

Տիկին Շաքէ Քէրթի 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մանուկ Քիւրտօղլեան 500 Ֆր., «Իշխան» Ընկերութիւն 600, Պր. Ժան - Փիէռ Պիւրթէ 250, Տէր եւ Տիկին Էտուար Վառվառեան 200, Տիկին Ժինէթ Արսլանեան 50, Աբրահամ ընտանիք 150, Տիկին Սրբուհի Տէմիրճեան 200, Տիկին Թագուհի Յարութիւնեան 500, Տէր եւ Տիկին Ալէն Համբարձումեան 200, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Այնալի 50, Տիկին Գայեանէ Գարոյեան 200, Տիկին Ժ. Տէր - Սարգիսեան 200, Պր. Ժագ Բագոսեան 600, Պր. Ժորժ Ակոբեան 500, Տիկին Սիրանոյշ Թուֆանեան 150, Տիկին Անահիտ Գափթան 100, Տիկին Մատլէն Փափազեան 500, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Միքայէլեան 200, Օր. Շաքէ Պէնկեան 300, Պր. Հայկազ Տրդատեան - Կէօրտէպագ 200, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան 300, Պր. Տրդատ Ափանեան 200, Տէր եւ Տիկին Արշակ Տամլամեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժան Քէաթիպեան 200, Պր. Ժան - Ֆրանսուա Ինճուճեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժան Փուշուճեան 100, Պր. Տիտիէ Թուրէ 1000, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պէնլեան 200, Տիկին Արշակ Միքայէլեան 200 Ֆր.։

(Շար.)

Dans le cadre des manifestations
du **65ème Anniversaire** de la
Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

PAQUES A JERUSALEM

Accompagné par le R. P. ZADIK AVEDIKIAN

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril
(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
- Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille via Paris;
- Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
- Le logement Hôtel **Renaissance** à Jérusalem (4 étoiles 1ère classe en chambre double);
- Pension complète
- Les excursions et visites en autocar de luxe
- Assurance obligatoire.

Supplément chambre individuelle + 1350 Frs

S'inscrire avant le 15 MARS — Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE

ATTENTION : Validité de Passeport minimum 6 mois.

Renseignements et inscriptions :

Tél. : 42 03 05 63 ou **91 77 84 70**

Visites : Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vièrge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers.

Couvent Arménien St-Jacques. Rencontre avec le Patriarche Arménien de Jérusalem Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN.

COMMUNIQUÉ
UGAB

. . . Promotion de jeunes créateurs arméniens . . .

l'U G A B Paris — Ile-de-France organise le 12 Avril prochain un «D E F I L E D E M O D E» pour présenter de jeunes créateurs arméniens aux professionnels de la couture et de la mode et favoriser ainsi les contacts entre eux, afin d'assurer la promotion de nos jeunes talents.

Dans ce cadre, l'UGAB souhaite rencontrer tous les jeunes stylistes-modélistes qui aimeraient faire partie de ce défilé et présenter ainsi leurs modèles.

Renseignements : Aïda Mazedjian — Tél. : 40. 37. 43. 97

L'Ecole Arménienne
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
organise un

SUPER LOTO

le Dimanche 10 Mars à 15 heures 30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado — Marseille 8e
Tél. : 91. 77. 84. 70

Le gros lot :

Un Week-end en Corse
pour 2 personnes
Offert par *Prado Voyages — Selectour*

Venez nombreux!

Encouragez le développement culturel de nos élèves

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ - Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է յաւէտ ողբացեալ Կարպիս Գուլումեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կատարուած նուիրատուութիւնները ըստ հետեւեալի. .

Սէմէրճեան ընտանիք 100 Եկեղեցւոյ, 200 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Ջանէթթի 300 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Ժան - Պեռնար Ճաքար 200 Եկեղեցիին, 200 Համազգայինին, Վարուժան Պասմաճեան 200 Համազգայինին, Արթիւր Սէմէրճեան ընտանիք 100 Համազգայինին, Վազգէն Յակոբեան 300 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Սանտալեան 200 Համազգայինին, Ճգնաւորեան ընտանիք 300 Ֆր. Համազգայինին, Տիկին Մարի Խաչատուրեան 300 Համազգայինին, Տիկին Տօշէլ 200 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Նալպանտեան 200 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Մէհլէմէճեան 100 Եկեղեցիին, 100 Համազգայինին, 100 Կ. Խաչին, Լեւոն Սարաճեան 250 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Ժագ Սարաճեան 250 Համազգայինին, Տօքթոր Ջաւէն Գաբրիէլեան 250 Համազգայինին, Ժագ Մելքոնեան ընտանիք 500 Համազգայինին, Սարաճեան ընտանիք 100 Եկեղեցիին, 100 Արցախին, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 200 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Ժան Գասպարեան 300 Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Ժօնվիլ Ռաֆայէլ 100 Համազգայինին, Մինասեան ընտանիք 200 Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Վարդան Տէր - Կարապետեան 100 Համազգայինին։

***

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Տիկին Մարիամ Օհանեանէ իր քրոջ՝ Սիրարփի Շէքէմեանի մահուան 20-րդ տարելիցին առթիւ, 200 Փրանք Տիկին Հրանոյշ Գիւլփայէ Հոգեճաշին առթիւ եւ 1000 Ֆր. Տիկին Յակոբեանէ։

***

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնը Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար. --

Տիկին Մատլէն Պասմաճեան, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Արման Գիսկանեան 2000-ական Փրանք, Սիբէթ Հաստատութիւն 5000 Փրանք, Տէր եւ Տիկին Արման Պահատուրեան, Պր. Մարկոսեան 1000-ական Ֆր. Ոմն՝ 3000 Ֆր., Պր. Գրիգոր Համզալեան, Տիկին Ալիս Յարութիւնեան, Օր. Տէր Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Փափազեան, Տիկին Արաքսի Թադէոսեան 500-ական Ֆր., Պր. Զարեհ Փեհլիվանեան 600 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Զալըքեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Պետրոսեան, Պաշըպէօյիւքեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Զօլաքեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան, Պր. Տիրան Պէյլեան, Տիկին Շուշանիկ Ղամպէրեան 300-ական Ֆր., Պր. Ժան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Զօլաքեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Աճէմեան, Տիկին Գոհարիկ Գիւփէլեան 100-ական Ֆր.։

Ղազար Ղազարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Փափազեան 200 Ֆր.։

Սարգիս Գօճապաշեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Մօրիս Պէնէքեան 200 Փրանք։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28
MERCREDI
28 FEVRIER
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.798 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.798

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ հոգեբանական խուճապի մթնոլորտ մը կը տիրէ եւ Փետրուար 26-ին ամերիկահպատակ պաղեստինցի վարորդ մը սպաննուած է բնակիչներուն կողմէ, որոնք կը կարծէին թէ նոր ահաբեկչական փորձ մը կը գործուի։ Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ էր, այն պահուն, երբ Փերէս խօսք կ'առնէր Խորհրդարանը (Քնէսէթ) կառք մը, մեծ արագութեամբ, կը խուժէր անցորդներու վրայ Երուսաղէմի Ֆրէնչ բլուրին մօտ հանրակառքերու կայքի մը վայրը եւ տեղն ու տեղը կին մը կը մեռնէր ու քսան հոգի կը վիրաւորուէին ու վարորդն ալ կը սպաննուէր։ Ոստիկանութեան առաջին քննութեան համաձայն արկածի հետեւանք է, բայց, ամէն ինչ այնքան ալ յստակ չէ։ Միւս կողմէ, Իսրայէլ կը պահանջէ Արաֆաթէն որ զինաթափ ընէ իսլամապաշտները։ Մամուլը կը գրէ թէ Արաֆաթ պէտք է հասկնայ որ եթէ ընթացք չտայ այդ ակնկալութեան, լուրջ սպառնալիք մը կը տիրէ խաղաղութեան ընթացքին վրայ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը որոշում մը տուաւ ինչ կը վերաբերի մեծ վաճառատուներու ցած գիներուն։ Այլեւս կ'արգիլուի վնասով ապրանք ծախել եւ օրէնքը կը ձգտի հաւասարակշռութիւն մը ստեղծելու առեւտրական բանակցութիւններուն մէջ եւ պատժելու մրցակցութեան անպարկեշտ գործելակերպը։ Արտադրող եւ փոքր առեւտրականները միշտ բողոք կը ներկայացնէին։

ԹԻՐԱՆԱՅԻ (Ալպանիոյ մայրաքաղաք) մէջ, առաջին անգամ ըլլալով ահաբեկչական փորձ մը գործուած է թակարդ կառքի մը միջոցաւ, որ 50 քիլօ պայթուցիկ կը կրէր եւ պայթած է մեծ վաճառատան մը առջեւ, Երեք մեռեալ կայ եւ 26 վիրաւոր։ Ահաբեկչական փորձը կրնայ աւազակային կամ մաֆիական բնոյթ ունենալ։ Երկիրը ընտրապայքարի մէջ է, թէեւ նախագահը դեռ չէ յայտարարած օրէնսդրական ընտրութեանց ճիշդ թուականը։

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, սպաննուած են նաեւ Սատտամ Հիւսէյնի փեսաներէն եօթանոնց երկու քոյրերը, անոնցմէ մէկուն ամուսինը եւ իրենց զաւակները, Փետր. 26-ին։ Այս հարցին կապակցութեամբ, Ֆրանսայի Արտաքին նախկին նախարարը՝ Գլօտ Շէյսոն (1981 - 1984) շատ բնական կը գտնէ որ Ս. Հիւսէյնի փեսաները սպաննուին, քանի որ դաւաճաններ էին, Ֆրանսայի մէջ ալ, կ'ըսէ, դեռ այնքան ալ հին ժամանակներու չէ, երբ դաւաճանութիւն կար, գնդակահարում կ'ըլլար։ Համաձայն չէ որ Ս. Հիւսէյն սարսափի վարչակարգի մը շնորհիւ կը տիրէ, ընդհակառակն, կ'ըսէ, ժողովուրդին նեցուկը կը վայելէ։

ԷՍՏՈՆԻՈՅ Օրթոտոքս Քրիստոնեաներու վիճակին մասին ծագած տարակարծութենէ մը, Ռուսաստանի օրթոտոքս Եկեղեցին խզած է իր դարաւոր յարաբերութիւնները Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքութեան հետ, 1000 տարիէ ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով, Բարթուղիմէոս Ա. տիեզերական պատրիարքին անունը չէ յիշուիր պատարագի ընթացքին։ Այս դէպքը հետեւանք է եւ պատասխան էստոնական օրթոտոքս Եկեղեցիի մը այն որոշումին, ըստ որուն ինքզինք կը դնէր Պոլսոյ պատրիարքութեան իշխանութեան ներքեւ, ինչ որ պատճառ էր որ ամբաստանուի Եկեղեցին պառակտելու յանցանքով։ Կ'ըսուի թէ խորքին մէջ, Ռուսաստանի եւ Էստոնիոյ կնճռոտ յարաբերութիւնները կան։ Էստոնիա ռուս օրթոտոքսներու կարեւոր փոքրամասնութիւն մը կայ եւ վերջերս իշխանութիւնները ճանչցան այդ նոր Եկեղեցին (Պոլսոյ պատրիարքութեան կապուած) մինչ այն որ կախում ունի Ռուսաստանի Պատրիարքութենէն ոչ մէկ ճանաչումի արժանացած է։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախագահը՝ Գարլոս Մենէմ եռօրեայ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Փարիզ, ամրապնդելու համար երկու երկիրներու գործակցութիւնը։ Փետրուար 26-ին, հիւրն էր Ժագ Շիրաքի։ Խօսք չէ եղած արժանթինցի այն սպային (Աստիզ) որ Ֆրանսայի մէջ դատապարտուած է, ի բացակայութեան, երկու ֆրանսուհի կրօնաւորուհիներու սպանութեան համար 1976 - 1983-ի մենատիրութեան շրջանին, Մենէմ ըսած էր որ Արժանթինցիներու համար, այդ հարցը փակուած է։

ԳԱՀԻՐԷԻ 400 քիլոմեթր հարաւը, Եթմանիայի գիւղին մէջ, իսլամական Կամաաթ ալ - Իսլամիա շարժումի զինուորեալներ կրակ բացած են անցորդներու վրայ եւ ութ հոգի սպաննած, երբ կը հետապնդուէին ապահովութեան ուժերուն կողմէ։

ՌՈՒԱՆՏԱՅԻ նոր իշխանութիւնը պատասխանատու է աւելի քան հարիւր հազար Հութուներու ջարդին, ըստ «Լիպեռասիոն»ի քաղած տեղեկութիւններուն։ Ռուանտական Հայրենասիրական Ճակատը Թութսի (նախկին ապստամբ շարժում) որ իշխանութեան գլուխն է 1994 Յուլիսէն ի վեր, 100 հազար Հութու մաքրած է 1994 Ապրիլէն Սեպտեմբեր, միաժամանակ վերջ դնելով Թութսիներու ցեղասպանութեան (որոնցմէ 800 հազար 930 հազարի վրայ Ռուանտա ապրող) բնաջնջուած էին։ Յիշենք որ 1990 Հոկտեմբեր 1-ին է որ ռուանտական հայրենասիրական ճակատը կը յարձակէր հութու մեծամասնութիւն մը ունեցող (85%) Ռուանտայի վրայ, Հոկտեմբեր 4-ին Ֆրանսա կը միջամտէր։ 1991-ին բազմակուսակցութիւն կը հաստատուէր, 1992-ին բանակցութիւններ կը սկսէին, 1993-ին համաձայնութիւն մը կը ստորագրուէր որ կը նախատեսէր իշխանութեան բաժանումը մինչեւ ընտրութիւնները։ 1994 Ապրիլ 6-ին, ահաբեկչական փորձ մը կը գործուէր նախագահը փոխադրող օդանաւին վրայ, 1994 Ապրիլ 7-ին ծայր կուտար Թութսիներու ցեղասպանութիւնը եւ Հութու ընդդիմադիրներու ջարդը (800.000), 1994 Յունիս 23-ին ՄԱԿ-ի հրահանգով, Ֆրանսա զինուորական եւ մարդասիրական միջամտութիւն, 1994 Յուլիս 4, ռուանտական ճակատը տէր կը դառնայ իշխանութեան, 1995 Օգոստոս 29 վարչապետը կը պաշտօնազրկուի չորս նախարարներու հետ։

ԲԱՔՈՒԻ կեդրոնական մէկ փողոցին մէջ, սպաննուած է Խորհրդարանի անդամ մը՝ Անտուսխակ, 49 տարեկան, ըստ Ինթէրֆաքսի որ լուրը կուտայ, ենթական մեծահարուստ գործի մարդ մըն էր, սպաննողները կրցած են խոյս տալ։

ԱՆԳԼԻՈՅ կառավարութիւնը կ'ուզէ վերահաստատել երկխօսութիւնը ԻՐԱ-ի հետ, բայց, Պելֆասթ տեղի ունեցած հանդիպումը (Փետրուար 26) իր ներկայացուցիչներուն եւ Սին Ֆէյնի (ԻՐԱ-ի քաղաքական ճիւղը) միջեւ ոչ մէկ համաձայնութեան յանգած էր։ Լոնտոն մեռած ԻՐԱ-ի զինուորեալին բնակարանը փաստաթուղթեր գտնուած են ըստ որոնց Մեծն - Բրիտանիոյ արքունին ալ, Թագուհիէն սկսեալ, թիրախներ են։

ԻՐԱՆԻ ընտրութիւններուն (Մարտ 8) հսկողութեան խորհուրդը մերժած է Իրանի Ազատագրման Շարժումին բոլոր թեկնածութիւնները։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԵՐԸ քաշուած են Ինգուշիայէն, ուր շրջափակուած էին երկու գիւղեր, այն պատճառով որ հոն ապաստան գտած էին չէչէն ապստամբներ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՉԷՉԷՆԻԱ՝ ԱՒԵՐԱԿԻ, ԿՌԻՒՆԵՐՈՒ ՆԱԵՒ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐԸ

Չէչէնիոյ մայրաքաղաքին մէջ շրջող մը յաճախ կը հանդիպի «անիւներու նորոգութիւն» արձանագրութեամբ ցուցանակներու, ինչ որ զարմանք կը պատճառէ։ Այդ երկիրը որ Ռուսաստանի ամէնէն մեծ թիւով կառք ունեցողն էր, այսօր անիւ նորոգողի պէտք ունի ամէն բանէ աւելի։ Գրոզնիի գրաւումէն ի վեր փողոցները այնպէս ծածկուած են մետաղի կտորտուքով որ ինքնաշարժի վարորդները օրը երկու, երեք անգամ անիւ նորոգելու պարտաւոր կ'ըլլան։ Ուշագրաւ է նաեւ կնօջական եւ վեներական հիւանդութիւններու յատուկ բուժարաններու մեծ թիւը որ կը յուշէ զինուորներու երկարատեւ կայքը քաղաքին մէջ։

Որոշ չափով մաքրուած են աւերակները, օդակայանը բացուած է, նաեւ կայարանը եւ վարչական գործերու որոշ շէնքեր։ Բնակելի շէնքերէ շատ քիչ են նորոգուածները ինչ որ քաղաքը կը նմանցնէ յետ - պատերազմեան Ստալինգրադին, հակառակ որ պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն 1995-ին 6 միլիառ Ֆրանք յատկացուած էր քաղաքին վերաշինութեան ու Աստուած գիտէ թէ ո՛ւր գացած է այդ գումարը։ Ռուսաստանի զանազան կողմերէն բերուած շինարարներ կառավարութեան տան առջեւ բողոքի ցոյց կ'ընեն կանոնաւոր կերպով, որովհետեւ աշնան սկիզբէն ի վեր աշխատավարձք չեն ստացած։ Ելեկտրականութիւն կայ, բայց գրեթէ ոչ տաք ջուր։ Նոյնիսկ պաղ ջուրը կը կտրեն երբեմն. հանրակառքերը անկանոն կը բանին, բայց փոխադրութեան հարց չի ծագիր, որովհետեւ Գրոզնիի մէջ պատերազմէն առաջուան բնակչութեան կէսն իսկ չէ մնացած։

Հակառակ որ կռիւները աւարտած են մեծաթիւ վերադարձողներ չկան։ Հեռաձայնը կը բանի, բայց անկարելի է ուրիշ քաղաքի մը հետ կապ հաստատել։ Տեղական օրաթերթերը ընդհատաբար լոյս կը տեսնեն, ուսականները մէկ - երկու օր յապաղումով կը հասնին։ Ոչ մէկ միջոց կայ ժամանցի. թանգարանները քանդուած են, շարժանկարի սրահները՝ փակ։

Ժամը 16-էն ետք աշխատանքը կանգ կ'առնէ։ Մութին հետ նաեւ կեանքը։ Գիշերը հրաձգութիւններու, գնդակոծումներու ժամանակն է։ Նաեւ ռումբերու եւ հրթիռներու։ Այդ պահերուն հիւանդատար կառք կանչել անիմաստ բան է որովհետեւ ոչ մէկ շարժավար կը յանդգնի հաստատուած քննիչ տասը կէտերէն անցնիլ։

Գրոզնիի մէջ որպէս իշխանութիւն ներկայացողներու թիւը այնքան մեծ է որ դժուար է հասկնալ թէ ո՛վ, ինչ կը ներկայացնէ։ Կայ Ելցինի ներկայացուցիչը, կայ ռուսական տարածքային վարչութիւն մը եւ չէչէնական կառավարութիւն մը որ տեւական փոփոխութեան մէջ է։ Կայ տակաւին ռուս Ներքին նախարար մը, ապահովութեան դաշնակցային գրասենեակ մը, «Հանրապետութեան նախագահ» մը զոր Ռուսաստան ընտրել տուաւ Դեկտեմբերին եւ դաշնակցային ուժերու հրամանատար մը։

Այս բոլորին ստեղծած խառնիճաղանճին մէջ ժողովուրդը առանձին կը ջանայ իր գլխուն ճարը նայիլ։ Անոր համար շատ ալ կարեւոր չէ թէ ո՛վ է իշխանութիւնը։ Գլխաւոր մտահոգութիւնը վերապրելն է։ Ոմանք առեւտուրով, ուրիշներ փոխադրութեամբ կը զբաղին։ Բախտաւորները վերաշինութեան մարզին կամ քաղաքի շուկային մէջ գործ մը գտնողներն են։

Ոճիրներու տոկոսը որ արդէն մեծ համեմատութիւն կը ներկայացնէր, սարսափազդու մակարդակի հասած է։ Նոյնիսկ օրուան ընթացքին խոհեմութիւն չի ներկայացներ առանձին փողոց ելլել։

Հակառակ դժուարին պայմաններու մարդիկ շատ բարեկամական զգացումներ կը տածեն իրարու հանդէպ։ Ռուսերու հանդէպ ատելութիւն ալ զգալի չէ։ Ամէն տեղ արձանագրութիւններ եւ թերթերը ռուսերէն են։ Երբ նոյնիսկ իրարու հետ կը վիճին, Չէչէնները կը խառնեն երկու լեզուները։ Նկատելի է սպասումի ընդհանուր վիճակ մը։

Զինուորական հրամանատարութեան շէնքին պատերը ծածկուած են «Անկեղծ գրաւողները», արձանագրութիւններով։ Տեղացիները կ'ըսեն թէ տարի մը առաջ նման բանի համար անմիջապէս մարդ կը սպաննէին, բայց այսօր ոչ ոք ուշադրութիւն կ'ընէ։ Ուրիշ տեղ մը մուտքին պարզուած պաստառին վրայ կայ «Կեցի՛ր. ուղղակի գլխուդ կը կրակեմ» արձանագրութիւնը, բայց ոստիկանները կ'ըսեն թէ կատակի համար այդպէս գրած են։

Այնքան խառնակ կացութեան մէջ կան շրջաններ ուր ռուսական եւ չէչէնական իշխանութիւնները խաղաղ գոյակցութիւն մը կը տանին։ Նման տեղ մը շատ սովորական է տեսնել ռուսական համազգեստով զինուորներ որոնք իրենց հրամանատարին կ'ենթարկուին ու քանի մը մեթր անդին Դուտայեւի մարդիկը իրենց ինքնաշխատ զէնքին կանանչ երիզ մը կապած։ Ու երկու կողմին միջեւ ոչ մէկ բախում տեղի կ'ունենայ։

Մէկ կողմէն հանրապետութեան պաշտօնական ղեկավարները հաւատարմութիւն կը յայտնեն ժողովրդավարութեան եւ ռուս նախագահին, կան զինուորներ որոնք կարմիր դրօշ պարզած են իրենց զօրանոցին վրայ։ Վերջերս տեսնուած է որ Գրոզնիի մէկ արուարձանին զօրանոցին ճակատէն վար առնուած է ռուսական դրօշակը ու տեղը զետեղուած մուրճ - մանգաղով խորհրդային զինանշան մը։ Ատիկա զարմանալի ալ պէտք չէ նկատել. Դուտայեւի գաղափարակից անձնաւորութիւն մը ըսած է թէ իրենց համար լաւագոյնը կ'ըլլար եթէ համայնավարները յաղթանակէին ընտրութեան։ Անոնք Ռուսաստանի ուղղամիտ միակ քաղաքական դէմքերն են։ Անոնց հետ գոնէ կրնային դիւրութեամբ համաձայնութեան եզր գտնել։ Եւ արդէն, Դուտայեւ ալ չէ՞ որ յայտարարած էր թէ ետ չէ տուած կուսակցականի իր անդամատոմսը։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԱՐԴՈՒՆ ԼԱՒ ԳԼՈՒԽԸ ՈՒ ՊԻՆԴ ՊԱՏԵՐԸ

Հայաստանի մէջ ժողովրդավարութեան ու այսօր այլեւս մոռցուած հրապարակայնութեան բացակայութեան նիւթը պարբերաբար տեղ կը գտնէ մամուլի ընդդիմադիր անուններու եւ նոյն ճակատէն դէմքերու արտայայտութիւններուն մէջ: Ամբաստանութիւնները բացայայտ կամ ներյայտ կերպով կ'ուղղուին իշխանութեան, անոր մէկ կամ միւս թեւին: Անոնք մեծ մասով որոշ դժգոհութեան մը թարգմանը ըլլալով հանդերձ, յաճախ մտածել կուտան քննադատելու մարմաջի մը գոյութեան մասին ալ: Այնքան, մատնանշելի թերութենէն աւելի ծանր կը կշռէ ամբաստանութեան մղումը:

Հաւասարակշռուած, տուեալներու վրայ հիմնուած արտայայտութիւններն են որոնք աւելի համոզիչ շեշտով մը կը հնչեն, ընթերցողին կամ ունկնդիրին ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով նախ երեւոյթին, ապա միայն անոր կարելի պատասխանատուներուն վրայ: Այս տարբերութիւնն ալ առաջին տողերէն, առաջին խօսքերէն կը յայտնուի, ըստ այնմ տրամադրելով անոնց հետեւողը:

Այս բ. խումբին պատկանող համեմատաբար քիչ էջերէն է այն հարցազրոյցը որ տեղ գտած է «Այժմ»ի ((ԱԺՄ-ի -- Ազգ. ժողովրդավար Միութիւն -- շաբաթաթերթը) 3-րդ (Փետրուար 7 -- 13) թիւին «Կարծիք» խորագրուած էջին մէջ: Կատարուած է Վահան Իշխանեանի կողմէ, «Ազգ» օրաթերթին գլխաւոր խմբագրին՝ Յակոբ Աւետիքեանի հետ: Խորագրուած է «Մի լաւ գլուխ է որ պիտի ջարդուի եւ ոչ թէ պատը, կամ հայ մամուլի թապուները»:

Անձնապէս խոշտանգումներու թիրախ դարձած մամուլի մարդու յատկանիշով՝ Յ. Աւետիքեան ու խափանարարութեան կրկնակի, եռակի փորձի թիրախ իր խմբագրած թերթը լաւագոյն խօսակիցներն են նշուած նիւթին մասին, Իսկ երկու անուններէն այլեւս աւանդաբար ներշնչուած լրջութիւնը ընթերցողը կը մղէ որպէս այդ մօտենալու ներկայացուած հարցին:

Առաջին հարցումին պատասխանելով Յ. Աւետիքեանի ըսածները թէ թերթին, անոր խմբագիրներուն կրած յարձակումներուն մասին կատարուած հետաքննութիւններէն որեւէ նորութիւն չկայ, ա՛լ զարմանալի չեն: Այդ յարձակումներէն շատ աւելի ծանրակշիռ պատահարներու թղթածրարները փակուած, վերցուած ըլլալ կը թուին, առանց արդիւնքի: Ո՞վքեր էին Վարդգէս Պետրոսեանի, Համբարձում Գալստեանի ոճրագործները, ի՞նչ եզրակացութեան յանգեցաւ ոստիկանական քննութիւնը Հելէն Սանոբիքի մահուան մասին, եթէ նման քննութիւն կատարուեցաւ: Ի՞նչպէս կը բացատրուի - եթէ անգիտացումէն տարբեր պատասխան կ'ունենան հարցականները - արտաքին առեւտուրի երբեմնի նախարար Եսայի Ստեփանեանի անհետացումը, լեցուն գրպաններով: Պատահարներ որոնք իրենց ենթականերուն անձին կապուած ցաւի, ափսոսանքի զգացումներու հետ տխուր անդրադարձներ ալ կը պատճառեն ուղղուած՝ պատկան պատասխանատուներու:

Վերադառնալով Յ. Աւետիքեանի հարցազրոյցին, ան «հասկնալի» կը նկատէ խմբագրութեան հրկիզման կրկնակի դէպքերուն եւ իր վրայ գործուած յարձակումին բացայայտումի բարդութիւնը: Բայց նոյն մօտեցումը չունի իրենց անցեալի աշխատակից (ներկայիս «Հայաստանի Հանրապետութեան» կազմէն) Արմէն Պաղտասարեանի խոշտանգումին հանդէպ: Այն տպաւորութիւնը ունի որ հետաքննութիւնը աւարտին չհասաւ որովհետեւ հետաքննողները վախցան թէ հարցը իրենց համար անցանկալի տեղ մը կը յանգի:

Այս կարգի տուեալներ պատճառ եղած են - որպէս գերագոյն եւ թերեւս ընտրուած չարիք - որ լրագրողները սկսին «հաշուարկներ կատարել»: Այլ խօսքով՝ «առօրեայ լրագրային պարտքը կատարելիս լրագրողը հաշւում է՝ ով կայ տուեալ գործի ետեւում, ինչպիսի դիրք եւ ուժ ունի»: Յաջողած է ուրեմն վախցնելու քաղաքականութիւնը եւ ստեղծուած են «թաբու թեմաներ»: Այս թեմաներուն կարգին Յ. Աւետիքեան կը յիշէ կազինոներու խնդիրը: Կ'ըսէ թէ ոչ մէկ լրագրային լուրջ հետաքննութիւն կայ անոնց վերաբերեալ. որո՞ւ կը պատկանի տուեալ կազինօն, ո՞վ կը հովանաւորէ, կապերը մինչեւ ո՞ւր կ'երկարին, ո՞վ կարելի ըրած է որ քաղաքին կեդրոնական մասին մէջ բացուին անոնք: Ասոնցմէ ոչ մէկ հարցում տեղ գտած է մամուլին մէջ:

Երկրորդ թաբու նիւթ մըն է սեփականաշնորհուած կալուածներու, ձեռնարկութիւններու պարագան: Ո՞վ է, ո՞վքեր են անոնց իսկական տէրերը այսօր: Լուսաբանութեան կարօտ նման հարցեր մութ գործարքներու կասկածը կը ներշնչեն Յ. Աւետիքեանի:

Երբ Վ. Իշխանեան կը հարցնէ թէ ինչո՛ւ նոյնիսկ «Ազգ»ը չհրապարակեց լրագրող Վահրամ Աղաջանեանի Արցախի մէջ ձերբակալման եւ քսանօրեայ բանտարկութեան լուրը, Յ. Աւետիքեան կարճ այլ պերճախօս պատասխան մը կուտայ. «կը խնդրէի չշօշափել այդ հարցը»:

«Ազգ»ին վրայ կիրարկուած այլ բնոյթի ճնշումներու նիւթ մըն է նաեւ աշխատակիցներու որսը, Յ. Աւետիքեան կ'ըսէ թէ իրենց խմբագրական եւ թէքնիք բաժնի ինը աշխատակիցներ թիրախ եղած են այդ տեսակի ճնշումներու, թերթէն հեռացուելու, այլ թերթերու կամ դիւանագիտական ծառայութեան ընդունուելու համար: Կ'աւելցնէ թէ այդ կարգի առաջարկներ եղած են «իշխանութեան տարբեր օղակների կողմից»:

Կայ տակաւին հարկային պահանջքի ձեւով ներկայացած ճնշումը որ ծանր հետեւանք ունեցած է իրենց համար, նիւթապէս հարուածելով զիրենք:

«Ազգ»ը լոյս կը տեսնէ խիստ կրճատուած տպաքանակով մը. 3200 օրինակ: Ատոր մէջ վերոյիշեալներէն զատ դեր ունին նաեւ ցրուելու սահմանափակ կարելիութիւնները: Ոչ միայն «Ազգ»ը, այլեւ բոլոր թերթերը մնացած են պետական երկու առանձնաշնորհեալներու միջեւ. մէկը տպարանն է, միւսը ցրուող կազմակերպութիւնը: Ատոնց վրայ Յ. Աւետիքեան կ'աւելցնէ որպէս առանձնաշնորհեալ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթն ալ որ կ'ըսէ թէ կը ծախուի իր թուղթի արժէքէն ալ ցած գինով եւ ատիկա կ'ազդէ թերթերու ընդհանուր գիներուն:

Յ. Աւետիքեան կը խօսի նաեւ թերթին պատկանած կուսակցութեան՝ ՌԱԿ-ի կողմէ ուղղակի իր անձին դէմ առնուած քայլերու մասին, ըսելով նաեւ թէ «թերթը հակառակ իշխող կարծիքի, կուսակցական պաշտօնաթերթ չի եղել եւ չէ»: Ատիկա կը նշանակէ որ նոյն կուսակցութեան կեդրոնական վարչութեան գինքը խմբագրութեան պաշտօնէն հեռացնելու որոշումն ալ իմաստ չէր կրնար ունենալ: Իր դատումով «ՌԱԿ-ի մի քանի ընկերներ որոշել են որ Հայաստանում ոմանց ականջին լաւ կը հնչի եթէ Յ. Աւետիքեանը զոհաբերուի, բայց այդ դէպքում լաւ կը լինէր նախօրօք հարցնել՝ Աւետիքեանը ուզո՞ւմ է զոհաբերուել»:

Յետ - համայնավարական հայաստանեան մամուլին դիմագիծ ու խօսքի կշիռ ունեցող թերթ պարգեւած խմբագիրը տեսակ մը քաւութեան նոխազ ըլլալու փափաքին տէր հայաստանեան նոյն ականջներն են հաւանաբար որոնց անհանդստութիւն կը պատճառէ ազատ կարծիքի զարգացումը: Այս խումբին մասին հետաքրքրական է կարդալ Յ. Աւետիքեանի մատնանշումը. ան այդ դիրքին վրայ չի գետեղեր իշխանութեան վերին օղակները. կ'ըսէ՝ «ոչ, ամենավտանգաւորը այսօր իշխանական երկրորդ օղակներն են որոնք չեն սիրում մամուլի, լրագրողի զննող աչքը, խուսափում են դրանից»:

Հարցազրոյցը չէ աւարտած վերջաբանի ընթացիկ լաւատես տարազով մը որ յաճախ կը ճարեն զրուցողները, հակառակ յայտնուած դժգոհութիւններու, եւայլն: Յ. Աւետիքեան կ'ըսէ թէ ինք լաւատես չէ գոնէ մօտ ապագային համար թէ լրագրողներուն աներկիւղ աշխատանքի պայմաններ կը ստեղծուին, կը մեղադրէ ատոր համար նաեւ լրագրողները որոնք չունին «հաւաքական շահի ըմբռնումը»: Ամէն մարդ կ'աշխատի ինք լուծել իր հարցը, առանձին գործելով ինչ որ «շատ ձեռնտու է հակամամուլ շրջանակներին»:

Տխրեցնող ու մտահոգիչ հաստատումներով ու անոնց առընչուած անպատասխան հարցերով ծանրաբեռնուած մարդ մը կը պարզուի հարցազրոյցին ընթերցումէն: Հայաստանեան մամուլի մարդն է ատիկա: Անոր մասին այս էջը այսուհանդերձ կարելի է փակել լաւատեսութեան կարեւոր բաժինով մը որ կը թելադրուի հոն մերժելի շատ բաներու քով, Յ. Աւետիքեանի նման անուններու ներկայութեան երեւոյթէն:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵՐԲ ՄԱՐԴՆ ՈՒ ՄԵՔԵՆԱՆ ՄԱՐՏԱՀՐԱՒԷՐ Կ'ՈՒՂՂԵՆ ԻՐԱՐՈՒ

1769-ին եւ յաջորդող տասնամեակներուն ճատրակի աշխարհին կեդրոնական տիպարը եղաւ փաթթոցաւոր արեւելքցի ինքնագործ տիպար մը որ կոչուած էր «Թուրքը». ան շինուած էր աւստրիացի ճարտարագէտի մը կողմէ: Խաղաքարեր կը վերցնէր, կը տեղափոխէր, իսկ երկու շարժումի միջեւ արձանի նման անշարժ կը մնար: «Թուրքը» կը խաղար ու նաեւ գրեթէ միշտ կը յաղթէր, բազմութիւններ հմայելով ու վարպետներու հետաքրքրութիւնը գրգռելով: Փրուսիոյ Ֆրետերիք Բ. Թագաւորը եւ Նափոլէոն Ա. մրցեցան անոր հետ բայց չկրցան գաղտնիքին թափանցել: Գաղտնիքը այն էր որ ճատրակի վարպետ մը պահուըտած էր ինքնագործ տիպարին գետեղուած արկղին տակ ու իր ցուցմունքներով կ'ուղղէր անոր խաղը, հայելիներու, լծակներու միջոցով:

Երկու դար ետք Ի -- Պի -- ԷՄ-ի «Տիփ պլու» համակարգիչի ծրագիրը քանի մը օրուան համար Ֆիլատելֆիան ճատրակի համաշխարհային կեդրոնին վերածեց: Մարդուն ու մեքենային ճակատումը հետաքրքրական էր բոլորին համար:

Գասպարով յաջողեցաւ չրջանցել համակարգիչին հաշուելու մեծ զօրութիւնը ու պայքարը փոխադրել երկարաշունչ մարտավարութեան գետնին վրայ: Ան գիտէր թէ ինչպէս ԺԸ. դարու «Թուրք»ը, մեքենային ընդերքին մէջ ալ պահուած էր «մարդկային» մը իր սխալներով: Համակարգիչի ծրագիրը ներառած էր Ի. դարու մեծ խաղացողներուն խաղերը. այլ խօսքով՝ Գասպարով դէմ յանդիման էր լաւագոյններու ամբողջ խումբի մը: Իսկ համակարգիչը կարելի չէ ըսել թէ կը խաղար. ան կը հաշուէր հաւանականութիւնները, անոնցմէ մեքենաբար ընտրելով լաւագոյն նկատածը. ատիկա երբեմն զինքը մոլորեցուց, նպաստելով Գասպարովի խաղին: Այսուհանդերձ, պէտք է արժանին մատուցանել իրեն ու ըսել թէ «Տիփ պլու»ն առաջին համակարգիչն էր որ յաղթեց համաշխարհային ախոյեանի մը որ օր մը հպարտացած էր թէ ոչ մէկ համակարգիչ կրնար յաղթել իրեն: Ի -- Պի -- ԷՄ-ի ծրագիրը հակառակ իր թերիներուն, ցուցաբերեց վարպետութիւն մը որ զինք դասել կուտայ աշխարհի լաւագոյններու ցանկին մօտաւորապէս 20-րդին շարքին:

Այսօր ճատրակի մրցաշարք կազմակերպողներէ շատեր տեղ կու տան նաեւ համակարգիչի ծրագիրներու դէմ մրցումներու. ատիկա յաճախ կ'ըլլայ հետաքրքրութիւնը աւելցնելու նպատակով ու տեղ չի տար հոգեբանական ազդակին որ այնքան կարեւոր է ճատրակի խաղերուն մէջ: Եւ խաղացողներէն ոմանք կը մերժեն այդ ճակատումը:

Անցեալ տարի Գասպարով յայտարարած էր թէ մրցելու համար համակարգիչի մը դէմ, մրցումէն երկու շաբաթ առաջ պէտք էր խաղալ միայն համակարգիչի դէմ եւ ոչ մարդու: Որովհետեւ մեքենային դէմ խաղը վճռելու տարբեր կերպ մը կը պարտադրէր որուն պէտք էր վարժուիլ: Իսկ «Տիփ պլու»ի հետ ճակատումէն ետք ախոյեանը կրկնած է այդ համոզումը, աւելցնելով որ այդ խաղը իրեն փոխել տուած է յետագայ ճակատումներու համար ծրագրած կերպը ու կը խորհի որ ուրիշ խաղացողներ ալ նոյն հակազդեցութիւնը կ'ունենան:

Համակարգիչներու կարողութեան զարգանալու արագութիւնը ենթադրել կու տայ որ շուտով պիտի հասնի այն օրը երբ տասնեակներով մանրահաշուիչներու համակարգումով մեքենան պիտի կարենայ շատ աւելի հեռուն հաշուել քան Գասպարով կամ իր յաջորդները: Եթէ նկատի առնուի որ 1989-ին «Տիփ պլու»ի նախահայրը հարիւրապատիկ նուազ արագութեամբ կը հաշուէր, դժուար չէ համոզուիլ որ հեռու չէ այդ օրը:

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Զարմանալի քաղաք է սա մեր Մարսէյլը: Հայաշատ գաղութ մըն ենք, այ[...] բայց չէ որ՝ քանակը չէ այլ որակն է կա[...]րեւորը...

Մինչեւ վերջերս բաց մնացած է տեղ[...] բեմերու վրայ թատերգութեան (քիչ [...] քիչ սկսած են այդ ուղղութեամբ աշխա[...]տանքներ): Մինչդեռ մեր մօտ ոչ նիւթ[...] կը պակսի, ոչ ալ դերակատարը ... [...] խընտրեր ենք խաղալ ժողովասրահներ[...] ներս քան թէ բեմերու վրայ, իսկ իր[...]կան թատերախումբի համար միշտ դի[...] ենք ուրիշ քաղաքներու, որոնք ար[...] քիչ թէ շատ պատրաստուած են բեմեր[...] վրայ խաղալու:

Փետրուար 17-ի իրիկունը Մարսէ[յլի] Հ. Բ. Ը. Մ. սրահին մէջ հաճոյքը ու[...]ցանք դիտելու Փարիզի Հ. Բ. Ը. Մ. [...]տերախումբը:

Ցայտագիրը բաղկացած էր երեք կա[...] կատակերգութիւններէ: Առաջինը՝ Պ[...] Երուանդ Կոպէլեանի - հայերէնի ուսուց[...] Պր. Միհրանեանը-: Խաղարկութիւն [...] ուր ամէն ազգային, ամէն ժողովական [...] գտնէր ինքզինքը: Երկրորդը՝ - պաշտօ[...] եայ մը-, պատշաճեցուած եւ հայերէ[...] թարգմանուած դերակատարներու կո[...] մէ: Հայ կառավարական պաշտօնեան [...] ներկայացնէր Շուշանը իր անթերի խա[...]ղարկութեամբ, տալով ներկայի ցաւ[...] բայց իսկական պատկերը: Իսկ երրորդ[...] Հրաչ Տարօնեանի Դերձակն էր, ու[...] յաջող դերակատարութեամբ ներկայաց[...] Թորոսը:

Թատերգութեան լեզուն հեշտ ըլլալ[...] հասկնալի դարձաւ ունկնդիրներու կո[...]մէ: Ամբողջութեամբ լեցուած սրահի[...] մէջ ուշագրաւ էր մեծ թիւով երիտասարդ[...]ներուն ներկայութիւնը, որոնք եկա[...] էին քաջալերելու փարիզցի իրենց քոյր[...] եղբայրները եւ ըստ իրենց պատասխան[...]տու Տիկին Հերմինէ Անֆիխոյի՝ ա[...] մէկը խթան պիտի դառնար յառաջիկա[...] ծրագիրներու իրագործման համար:

Ցայտագրի աւարտին բեմադիր՝ Մկր[...]տիչ Պասմաճեան արտասանեց շնորհակա[...]լութեան խօսքը այն երկու անձերուն որո[...] շնորհիւ կարելի եղած էր կատարելագ[...]ծել այս երեկոն: Մին՝ Փարիզի ատեն[...]պետ՝ Պր. Ալէքսի Կէօվճեան, իսկ միւս[...] Մարսէյլի Երիտասարդաց Յանձնախում[...]բի պատասխանատու՝ Տիկին Հերմի[նէ] Անֆիխո, եւ իրենց անձնեց մէյմէ[...] յուշանուէր: Ինչ որ տարօրինակ էր, փո[...]խանակ դերակատարները նուէր ստա[...]նալու, կը նուիրէին: Այս երիտասարդ[...]ները գնահատելի էին ոչ միայն իրե[նց] լաւագոյն խաղարկութեամբ նաեւ հա[...] մեստութեամբ:

Հինգ տարի առաջ երկու հոգիով առա[...]ջին քայլերը նետած այս թետերախում[...]բը, այսօր հասած է մօտ 20 անդամնե[...]րու, որոնք խմբուած թատերգութեա[ն] շուրջ կ'ամրացնեն իրենց ազգասիրութի[...]նը եւ հայրենասիրութիւնը, ձգտելով լ[...]աւագոյնին: Իրենց խաղարկութեամբ մեզ[...] շնորհեցին ուրախ պահեր եւ ի մասնա[...]ւորի ուրախութիւն մը տեսնելով թէ կա[յ] տակաւին երիտասարդ սերունդ մը որու[ն] մօտ մայրենին կը հնչէ անխախտ:

Կը շնորհաւորենք բոլորն ալ մաղթելո[վ] որ շարունակեն վառ պահել հայ բեմ[...] նորանոր յաջողութեամբ:

Կ'արժէ տեսնել:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՓԼՈՎՏԻՒԻ մէջ (Պուլկարիա) Յունուար 23-ին տեղի ունեցած է տեղւոյն «Համազգային»ի տարեկան հաշուետու ժողովը, որուն ներկայ եղած է Կեդր. Վարչութեան անդամ՝ Կարապետ Հարպոյեան, որ հանդիպումներ ալ ունեցած է հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ: Ան այցելած է նաեւ Վառնայի հայ գաղութը, կազմակերպչական առաքելութեամբ:

***

ԹԵՀՐԱՆԻ Ջէյթուն թաղամասի Հայոց «Սուքիասեան» ազգ. սրահին մէջ, փետրուար 7-ին բացումը կատարուած է իրանահայ արուեստագէտներու արտադրութիւններու եւ ստեղծագործութիւններու ցուցահանդէսին, որ կը վայելէր թեմին առաջնորդ՝ Արտակ Սրբ.ի հովանաւորութիւնը: Ներկայ եղած է Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան ճարտարարուեստի նախարարը: Շրջանի «Նայիրի» երգչախումբի ելոյթէն ետք, օրուան հանդիսավար՝ Վարդան Դաւթեան կարդացած է ցուցահանդէսը կազմակերպող Իրանի հայ արհեստաւորներու կողմէ ներկայացուած բացման խօսքը: Խօսք առած են երեսփոխան Վարդան Վարդանեան, նախարարը՝ Նեմաթզադէ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Արաքսի Պուլղուրճեան» ընկերամշակութային կեդրոնի «Թնճուկեան» սրահին մէջ, Փետրուար 5-ին, Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչը (ԼՕԽ) հիւրասիրած է Սիլվա Կապուտիկեանը: Շրջ. վարչութեան անունով խօսք առած է Սօսի Պարսումեան: Բանաստեղծուհիին 60-ամեայ գրական վաստակին մասին խօսած է Սեդա Խտրշեան: Եղած են արտասանութիւններ Սիլվա Կապուտիկեանէ որ եզրափակիչ ելոյթը ունեցած է ու իր խօսքը վերջացուցած արտասանելով իր՝ «Խօսք իմ որդւոյն» քերթուածը:

***

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ մէջ (Գալիֆորնիա) Փետրուար 6-ին, 40-ամեայ Ժորժիկ Աւագեան կրակի տուած է իր յարկաբաժինը պատճառ ըլլալով եօթը հոգիի մահուան՝ կինը եւ 6 երախաները, 4-էն 17 տարեկան: Աւանէսեան ինքզինք ոստիկանութեան յանձնած է Էնսինոյի պարսկերէն հրատարակուող թերթի մը խմբագրատունը: Ըսած է թէ տունը հրկիզած է նախանձի եւ կասկածամտութեան պատճառաւ:

ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ ԻՐԱՆԻ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Թեհրանի դատարանը Յունուար 30-ին վեց ամիս բանտարկութեան, խարազանի 35 հարուածի դատապարտած է Կարտուն ամսաթերթին տնօրէնը. ան նաեւ երկու տարի պիտի չկարենայ մամուլի աշխատանք կատարել: Թերթին հրատարակութիւնն ալ արգիլուած է:

«Իրանի իսլամական Հանրապետութեան վարչակարգին դէմ թշնամական բնոյթի» նկատուած լուրերու եւ յօդուածներու դէմ բողոքարկուները եղած են երկու լրագրողներ որոնք համակիր են իշխանութեան: Անոնք պատժուած տնօրէն Մաարուֆին ամբաստանած են երիտասարդները ազատ յարաբերութիւն ունենալու քաջալերելու, կրօնական վարչակարգը եւ իսլամական Հանրապետութեան արժէքներն ու գաղափարները խնդրականացնելու յանցանքով:

Դատապարտուողը կ'ըսէ թէ Մաարուֆի Պի – Պի – Սի-ի պարսկերէնի բաժնին հարցումներուն պատասխանած է ու ըսած թէ երկու տարի առաջ անգամ մը թիրախ եղած է նման ամբաստանութիւններու, կարգ մը աքսորական պարսիկ գրողներու գործերը հրատարակած ըլլալուն համար: Երբ դատարանը իրեն պատճառը հարցուցած են այդ ընտրութեան, ան իր կարգին հարց տուած է թէ կա՞յ անուններու ցանկ մը արգիլուած գրողներու համար: Ան ըսած է թէ դատակազմի անդամները յաճախ կը փոխուէին, իսկ ժիւրին որ լրագրողներէ բաղկացած էր, չատ սիրալիր էր բողոքարկուներուն հանդէպ: Ընդմիջումի պահերուն կը պատահէր որ կատակէին, խօսէին իրարու հետ:

Դատին ընթացքին Մաարուֆի իր կարգին իր հակառակորդները ամբաստանած է ճնշումի եւ ահաբեկչութեան մթնոլորտ մը ստեղծելով: Իր փաստաբանն ալ առարկած է որ չէ յարգուած օրէնքը ու բողոքարկուն Մշակոյթի ու Իսլամական առաջնորդութեան Նախարարութիւնը չէ եղած:

Եթէ վերաքննութենէն ետքն ալ վճիռը անփոփոխ մնայ, դատը կրնայ մինչեւ վճռաբեկ ատեանին ներկայանալ ու նախընթաց մը կազմել: Այսուհանդերձ, Մաարուֆի կ'ըսէ Պի – Պի – Սի-ին տրըւած հարցազրոյցին ընթացքին թէ չէր բաւեր քննադատական կեցուածք ունենալ իշխանութեան հանդէպ, այլ նաեւ պէտք է տեւական երկխօսութիւն մը հաստատուի լրագրողներու միջեւ, որպէսզի հակաժողովրդավար մթնոլորտ մը չստեղծուի երբեք: Ան դատարանէն պահանջած է որ դատապարտուին բողոքարկուները մշակոյթի մարդոց ու նոյնինքն մշակոյթին հակադրուելու, գիրքեր այրել տալու իրենց բարբարոսական արարքներուն համար: Ան ըսած է նաեւ թէ իր դէմ բողոքի դիմողները կ'արատաւորեն Իրանի պատկերը, սուտեր տարածելով եւ դիմելով թերթերու խմբագրատուներու վրայ յարձակումներու, գրատուներու հրըկիզման նման անընդունելի միջոցներու:

Երկրին համայնավարամիտ կազմակերպութիւնները հաղորդագրութիւն մը հրապարակած են «Կարտուն» թերթին փակման ու տնօրէնին դատապարտութեան դէմ: Հոն ըսուած է որ բողոքարկուներուն մէջ կան տիպարներ որոնք ծանօթ են փաշիստ հակումներով ու իշխանութեան մօտ յարաբերութիւններով եւ որոնց պարտականութիւնն է տիրող կարգերուն ընդդիմադիրներուն հասցէին ամբաստանութիւն ձեւակերպել:

ՔԱՂՀԱՆ

A.S.C.B. Humanitaire Opération n'oublions pas l'Arménie

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Վերոյիշեալ կազմակերպութիւնը (Պերնոմ Մարդասիրական Մշակութային եւ Մարզական Միութիւն) որ կը գործէ Պորտօ, մեզի փոխանցած է իր տեղեկագիրը (1 – 1 – 96) որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները:

1994 Հոկտեմբերին, BTS Commerce International-ի եօթը ուսանողներ մարդասիրական գործողութեան մը ձեռնարկած են դէպի Հայաստան: Ընտրութեան պատճառն այն եղած է որ Հայաստանի նման փոքրիկ երկիրները կը մոռցուին կամ անտարբեր կը թողուն:

Բազմաթիւ ձեւակերպութիւններէ ետք, որոշուած է 25 թոն ապրանք ղրկել (ուտեստեղէն, դեղօրայք, դպրոցական պիտոյքներ, հագուստեղէն եւլն.): Տասը ամիսներ հարկ եղած են 20 թոն հաւաքելու համար:

Հայաստան զացած են վերապատուելի Ժիլպէր Լեւոնեանի եւ «Յոյս Հայաստանի համար» կազմակերպութեան միջոցաւ: 1995 Սեպտեմբեր 22-ին կազմակերպուած է պաշտօնական մեկնումը Պորտոյի քաղաքապետարանէն, ի ներկայութեան քաղաքապետին՝ Ալէն Ժիւփէի, որ այս առթիւ յիշած է Ֆրանսայի եւ Հայաստանի սերտ կապերը: Բեռը փոխադրուած է Մարսէյլ, ուրկէ բեռնատար նաւով հասած է Փոթի (Վրաստան) ապա՝ երկաթուղիով Հայաստան:

1995 Նոյեմբեր 9-ին, մեկնած են Երեւան, խումբը բաղկացած է երեք տղոցմէ (Սիլվէն, Տընի, Ֆրէտէրիք) եւ Տիկին Հալաճեանէ: Ժամբորդութիւնը բազմաթիւ անակնկալներու առիթ տըւած է: Ներկայ եղած են Էջմիածին, 4 քահանաներու ձեռնադրութեան, նաեւ Գիւմրի՝ աւետարանական ձեռնադրութեան մը: Տեսակցութիւն մը ունեցած են Գարեգին Կաթողիկոսին հետ: Շատ ազդուած են իրենց եղած ընդունելութենէն: Բոլորն ալ յուզուած էին որ հայկական ծագում չունեցող Ֆրանսացիներ իրենց օգնեն: Բաշխումներ ըրած են Գիւմրի, Սպիտակ, Վանաձոր, Ստեփանաւան: Այցելած են դպրոցներ, որբանոցներ, կոյրերու տուն մը, օտար լեզուներու վարժարանը եւլն.: Հայաստան մեծ փորձառութիւն մը եղած է իրենց համար: Վերադարձին ջանք չեն խնայած որպէսզի հինգ հոգինոց խումբ մը շարունակէ գործը:

Անոնք որոնք կը փափաքին օգնել կրնան դիմել. –

ASSOCIATION SPORTIVE
ET CULTURELLE
BERNOM HUMANITAIRE

Opération «N'oublions pas l'Arménie 96»

379, Bd du Président Wilson
33200 Bordeaux

Tél. : 56. 08. 51. 43
Fax : 56. 08. 18. 12

Vos chèques seront à l'ordre de :
l'A S. C. B. H.

Si vous désirez acquérir la cassette vidéo sur l'opération «N'oublions pas l'Arménie», veuillez nous adresser un chèque de 120 F.

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

- Ինչքա՞ն էք Սփիւռքի մէջ:
- Շատ չենք, բայց թիւը հէչ կարեւոր չէ: Աչագին ալ թշնամի ունինք:
- Հայը միշտ ալ անանկ եղած է: Հոս ալ, Հայաստան ալ:
- Կարեւորը մարդուն սիրտն է:
- Այո:

Ոտքի ելան:

- Շահէն, դուն պահակն ես: Անձրեւը կենայ նէ ժայռին վրան կ'ելլես, տեսնես նէ որ թշնամի կուգայ կոր վերէն Աղջաբէթիէն կամ ձախէն Բոյարէն կամ ալ վիւղէն անդիէն, Մուղանլըէն, մեզի կ'իմացնես:

Յետոյ Յակոբ ու Վարդան երկու խոշոր քարեր գլտորեցին բերին քարայրին բերանը, գնդացիրը անոնց միջեւ տեղաւորեցին: Բլուրէն իջնող ճամբան մինչեւ խաչաձեւը իրենց կրակի գծին մէջն էր: Անձրեւը կեցեր էր ու Շահէն ժայռին ետին անցաւ, իր դիրքը բռնեց: Յակոբ ու Վարդան նստան գնդացիրին ետին:

- Ընկեր Յակոբ, դուն ո՞ր քաղաքէն ես:
- Պէյրութէն, ինչո՞ւ,
- Առէկէ առաջ մէկ հոգի ալ կար Պէյրութէն, քաջ տղայ էր, Մարտունիի կռիւին զոհուեցաւ:
- Ես բանակին մէջ եղած եմ:

Անձրեւը սկսեր էր, Շահէն ներս եկաւ:

- Նայեցէք ընկերներ, ինչ է իմ ծրագիրս: Ասոնք կամ մէկ կամ երկու թանք ունին, քանի մը հատ ալ զօրք փոխադրող զրահապատ: Ական ունի՞ք, դրա՞ծ էք:
- Ունինք բայց չենք դրած: Առաջին օրը ընկեր Սեդոն ղրկեց բայց...
- Լաւ, ես քիչ ետք կը ցանեմ ատոնք, կրնայ ըլլալ որ թանքերէն մէկը օդը հանենք: Եթէ չեղաւ, ես ձեւը գիտեմ պայթեցնելու այդ թանքերը: Դուն Վարդան հոսկէ զիս կը պաշտպանես քու կրակովդ: Կ'ըլլա՞յ:

Լռութիւն: Անձրեւը չէր դադրեր:

- Ընկեր Յակոբ:
- Ի՞նչ է:
- Ընկեր Սեդոն մեզի ուրիշ հրահանգ տուած է:
- Ո՞րն է:
- Մենք հոս կը մնանք մինչեւ անոնց երեւնալը: Կը տեսնե՞ս բլուրին գլխուն փլած տուն մը կայ, Աֆատլըի կոնակը: Հոն երկու պահակ ունինք: Անոնք տեսան որ թշնամին կուգայ՝ լուր կուտան մեզի եւ վարը, գիւղը: Այն ատեն մենք գետին մէջէն գիւղ կ'երթանք: Գիւղէն քիչ մը առաջ ուրիշ խոշոր ժայռեր կան, հոսկէ չեն տեսնուիր: Հոն դիրք կը բռնենք տղոց հետ: Անկէ անդին չենք ձգեր որ անցնին:

Յակոբ կարօտով նայեցաւ անոր խաղաղ աչքերուն «մինչեւ ծայրը կը կռուին հայրենի հողին համար այս մարդիկը, գիտեն ինչ է հող ըսուածը, գիտեն ինչ է Հայ ըսուածը» խորհեցաւ Յակոբ «աս է հայրենասիրութիւնը, աս է հայ ըլլալը պապերուն հողին վրայ ... մենք Սփիւռք ի՞նչ գիտենք ինչ է հողը կամ հայրենասիրութիւնը ... մերը...»:

- Ընկեր Վարդան...:
- Հա ընկեր Յակոբ, մենք հոս կը կենանք քեզի հետ որքան որ կ'ուզես մենք Արցախը, Սիւնիքը կը պաշտպանենք, մեր պապերուն, հայ ազգին հողն է ասիկա վրան կեցեր ենք, ասիկա Ղարաբաղ չէ, ասիկա Մեծ Հայք է: Եթէ կ'ուզես, հոս կը մնանք քեզի հետ, քեզի առանձին չենք ձգեր:
- Չէ չէ, Վարդան, շիտակ կը խօսիս: Դուն եւ Շահէնը հիմակուընէ ետ գացէք, դեռ վտանգ չկայ: Ես հոս կը կենամ, ականները կը դնեմ, կը նեղեմ Ազերիները որքան կրնամ, եթէ շատ տաքցաւ՝ գետին ճամբով գիւղ կուգամ:
- Զգոյշ եղիր, հոգիիդ զուրպան ընկեր Յակոբ:
- Հա, զգոյշ կ'ըլլամ:
- Դուք գնդացիրը տարէք որ ձեռքերնին չիյնայ:

Լուռ ողջագուրուեցան, անձկութեան մը շուքը ամէնուն աչքին մէջ: Յակոբ տարտամօրէն կը զգար թէ ալ տեսնելիք չունէր զանոնք ու վայրկեան մը յուզումը խցեց կոկորդը, բայց յայտնի չըրաւ: Ուժգին, մէկ մէկ սեղմեց կուրծքին «մարդկային բարեկամութեան, եղբայրութեան, Դաշնակցական ընկերներուս մտերմութեան հետ վերջին վայրկեանս է ասիկա, գիտեմ ... սակայն մէկ անձ կը մնայ տակաւին ... յետոյ Ջարուկը, պապաս հապա ... եալլա, ի՞նչ ընենք ... կարելի է չեմ մեռնիր...» ըսաւ ինքն իրեն:

Երկար նայեցաւ անոնց ետեւէն: Յետոյ մտաւ ժայռին մարմնին մէջ իր դիրքը պատրաստելու:

***

- Տոքթոր Աւետիսեա՞ն:
- Այո:
- Արմինէ Սարգսեանն եմ, եկած եմ ձեզի իբր օգնական, ես վկայեալ հիւանդապահուհի եմ, բոլոր թուղթերս կարգին են:
- Նստեցէք, խնդրեմ:

Միջահասակ, քառասուննոց, ակնոցաւոր մարդ մըն էր, դէմքը զուրկ՝ ամէն արտայայտութենէ:

- Ուրկէ՞ կուգաք:

Այդ վայրկեան սենեակին դուռը բացուեցաւ ու յաղթանդամ, բարձրահասակ զինուորական մը մտաւ:

- Դո՞ւք էք ընկեր Սեդոն.
- Ո՞վ էք դուք:
- Հիւանդապահուհի եմ, եկած եմ ձեր վաշտին մէջ աշխատելու: Բոլոր թուղթերը քովս են: Ըսին թէ ընկեր Սեդոն հոս կը գտնեմ:
- Ես եմ Սեդոն:
- Քիչ առաջ եկանք խումբով, ճիփով, Աղդամէն: Անշուշտ անոնք ձեզի ամէն ինչ ըսած են.
- Այո, այո, գիտեմ:
- Մէկ հոգի կամուրջին քով ձգեցինք, փորձառու զինուոր է, Պէյրութէն:
- Պէյրութէ՞ն, ի՞նչ գործ ունի հոս:
- Իրեն հարցուցէք:

Լռութիւն: Սեդոյին նայեցաւ -- ուժեղ դիմագիծով: Դուռը նորէն բացուեցաւ ու երկու սպայ ներս մտան, Սեդոյին կողքին կեցան. Սեդոն դարձաւ բժիշկին:

- Տոքթոր Աւետիսեան, տասը վայրկեանէն յարձակումի կ'անցնինք, Մուղանլըի ճամբուն դիրքերէն: Դուն հոս պատրաստ եղիր, ընկերուհիին ալ պէտք եղածը տուր, գործիք ու դեղ՝ մեզի հետ պիտի գայ:

Ու դառնալով Արմինէին հարցուց:

- Պատերազմական փորձութիւն ունի՞ք:
- Ոչ չունիմ, բայց հիմա հոս եմ:

(Շար. 102)

Տէր եւ Տիկին Շարք եւ զաւակները՝ Պատրիկ,

Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Շարք եւ զաւակը՝ Ցովիկ,

Այրի Տիկին Այտա Կառվարենց,

Տէր եւ Տիկին Վենսան Տարագճեան,

Տէր եւ Տիկին Նուպար Հանզատեան եւ զաւակները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, կեսրոջ, քեռկինին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ-Ի

(Ծնեալ՝ Նուարդ Տեփանեան)

մահը որ, պատահեցաւ Ուրբաթ, Փետրուար 23, 89 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Չորեքշաբթի, Փետր. 28, ժամը 14·30-ին Արնուվիլի Հայ Կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին՝

69, avenue Henri Barbusse,
ARNOUVILLE-LES-GONESSE

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Արնուվիլի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ». -- Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Շարքի, զաւակներուն եւ Այտա Կառվարենց -- Ազնաւուրի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Նուպար Անդրանիկեան, Տէր եւ Տիկին Ժան եւ Ալին Արսլան եւ զաւակները՝ Արսէն եւ Թանիա (Լոնտոն), Տոքթ. եւ Տիկին Փաթրիք Մելեքեան եւ աղջիկը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 3-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցին՝

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

իրեն կնոջ, մօր, մեծ-մօր եւ հարազատին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ-ՆԱՆԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Ֆերմանեան)

մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

***

Այս առթիւ աւթիւ իր կնոջ թարմ յիշատակին Պ. Նուպար Անդրանիկեան 250 Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆր. «Յառաջ»ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի կիրակիներուն պատարագէն առաջ։

Սկիզբը ժամերգութեանց ժամը 8·45-ին։

Արեւագալ ժամը 9·45-ին։

Պատարագ ժամը 10·30-ին։

Քարոզ եւ հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին։

l'Ecole Arménienne
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
organise un

SUPER LOTO

le Dimanche 10 Mars à 15 heures 30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado — Marseille 8e
Tél. : 91. 77. 84. 70

Le gros lot :

Un Week-end en CORSE
pour 2 personnes
Offert par *Prado Voyages — Selectour*

Venez nombreux!

Encouragez le développement culturel
de nos élèves

OFFRE D'EMPLOI

ECOLE BILINGUE
FRANCO-ARMENIENNE
maternelle - primaire
recherche
pour Septembre 1996
(Temps plein ou temps partiel)
un(e) **DIRECTEUR(TRICE)**
PEDAGOGIQUE ADJOINT(E)
Diplômé(e) de l'Education Nationale
Prière d'envoyer demande et C.V. à:
l'Association de l'Ecole St-Mesrop
4, rue Komitas, 94140 ALFORTVILLE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Բաշանի «Հ. Իսահակեան» մասնաճիւղի

ՃԱՇԸ

Ապրիլ 13-ին, *Salle de l'Hôtel de Ville de Cachan:*

—ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ—

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

Չորեքշաբթի, Փետրուար 28։

Կը քարոզէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

***

Ուրբաթ, Մարտ 1, ԺԲ. օր Մեծի Պահոց։

Արնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Չորեքշաբթի, Փետր. 28, ժամը 17-ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Չորեքշաբթի, Փետր. 28, ժամը 17·30-ին Ս. Սահակ - Մեսրոպ (Սէն - Ժերոմ) Եկեղեցին։

Կը քարոզէ՝

ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

***

Ուրբաթ, Մարտ 1, ժամը 17·30-ին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Պոմոն։

Կը քարոզէ՝

ՎԱՀԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

Le **FONDS ARMÉNIEN DE FRANCE** organise un

VOYAGE EXCEPTIONNEL
AU ZANKEZOUR ET AU KARABAGH

5800 Francs / personne tout compris

(billet A/R Paris — Erevan — Paris, hôtels, repas, transports, assurance totale Europe Assistance)

Départ de Paris le 18 Avril — Retour le 25 Avril 1996 (prolongation possible aux frais des participants)

Circuit touristique programmé :

EREVAN — YEGHEKNATSOR — GORIS — DATEV — MEGHRI
ARAXE — LATCHINE — CHOUCHI — STEPANAKERT — ASKERAN
KANTSASSAR — EREVAN

En cours de route, visites de réalisations et chantiers du Fonds Arménien.
Places strictement limitées; priorité aux donateurs du Fonds.
Conditions de séjour rustiques à Goris et Stépanakert.
Clôture du voyage le 24 avril par le dépôt d'une gerbe de fleurs au monument aux Victimes du Génocide, la visite du Musée du Génocide et une messe à Etchmiadzine.
Date limite d'inscription : 15 mars 1996. Réservation: 1000 F./personne à l'inscription.
Contact: Fonds Arménien de France, B.P. 12, 75660 Paris Cedex 14. Tél. : 43 68 29 29; Fax : 43 68 15 91.
N. B. Visas à la charge des participants.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Ծննդեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Եւղագինի հետեւեալ նուէրները. -

Պ. Լեւոն Գալուստեան 350 Ֆր., Տիկին Մարի Իսթամ 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Գափթան 200 Ֆր., Տիկին Տալիթա Պոյաճեան 100 Ֆր., Պ. Կարպիս Արապեան 200 Ֆր., Տիկին Արփինէ Աւետիսեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Նորսիկեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սոմճեան 200 Ֆր., Տիկին Վ. Պարտիզպանեան 100 Ֆր., Տիկին Ագնիւ Անդրէասեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տ. Ջիւրիւքտիչեան 300 Ֆր., Տիկին Մարիամ Ջինթիրօղլու 100 Ֆր., Պ. Ժան - Փօլ Պէս 100 Ֆր., Պ. Ժան Գարզու 1000 Ֆր., Տիկին Թագուհի Այվազեան 100 Ֆր., Տիկին Սրբուհի Արզուեան 300 Ֆր., Պ. Ժեռար Զաքարեան 300 Ֆր., Օր. Լիլիան Սոմճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նարեկ Տուրեան 500 Ֆր., Պ. Սիմոն Քէօսէեան 100 Ֆր., Տիկին Սիրանոյշ Էսաեան-Սարաֆեան 400 Ֆր., Պ. Ժեռար Մարտիրոսեան 200 Ֆր., Պ. Մուրատ Արսլանեան 250 Ֆր., Տիկին Ռոզ Ալեւանեան 500 Ֆր., Օր. Սիլվա Գիզիրեան 500 Ֆր., Տիկին Պէաթրիս Մավեան 100 Ֆր., Տիկին Վալանթին Մաթէոսեան 100 Ֆր., Տիկին Անթուան Պրիտի 500 Ֆր., Օր. Վիրժինի Մանուկեան 100 Ֆր., Պ. Ռընէ Զագըճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթին Կիւլէր 100 Ֆր.։

(Շար.)

ԹՈՒՇԱՑԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Սօսէ Մայրիկ մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 4, ժամը 20-ին Մշակոյթի Տունը, 12 - 14 ռիւ Սէնպազիլ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընտրութիւն 43-րդ Պատգամաւորական ժողովի պատգամաւորին։

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոն - Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Ուրբաթ, Մարտ 1, երեկոյեան ժամը 8·30-ին Վիլէօրպանի Մշակութային Տունը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պատգամաւորի ընտրութիւն։

Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ-ի Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 2, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ, մեթրօ Գատէ։ Կարեւոր օրակարգ.- Պատգամաւորներու ընտրութիւն 43-րդ պատգամաւորական ժողովին։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section St-Jérôme — «*Djavo Chant*»

SORTIE

"Corso citrons"

à MENTON (06)
le Dimanche 3 Mars
Départ à 7 heures
Place de la Rotonde Dikran TEKEIAN
— St-Jérôme —
P.A.F. de transport : 120 F.
Pour tout renseignement et réservation :
Tél. 91 61 10 82 et 91 70 00 32

***

La Section de Paris
«Archalouïse Tathéossian»
organise
son Séjour familial d'hiver
à Bellefontaine (Jura)
du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars
Inscriptions et renseignements :
- *Vartanouche* : 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie* : 47 80 71 73 ou 47 84 82 90;
- *Madeleine* : 47 83 70 89 après 19h;
- *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bleue, Paris 9e — Métro: Cadet le Samedi après-midi : 15/18h.

Clôture des inscriptions le 29 Février.
— *Places limitées* —

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvrira son centre de vacances de Bellefontaine cet été.

Pour constituer son équipe d'animation et son personnel, elle recherche :

— **Directeur** (titulaire du BAFD);
— **Moniteurs** (titulaire du BAFA);
— **Assistant sanitaire** (infirmier ou étudiant en 2ème année de médecine);
— **Cuisinier.**

Adresser lettre et C.V. à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue , 75009 PARIS.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 29
JEUDI 29 FEVRIER 1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.799

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

71e ANNEE — N° 18.799

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Համաձայն նախորդ ասուլիսին ընթացքին տրուած որոշումին, փետրուարի վերջին Ուրբաթ օրը (23) տեղի ունեցաւ Հայաստանի Փարիզի դեսպանատան հերթական հանդիպումը հայ մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ: Դեսպանատան Ա. քարտուղար Հ. Գասպարեան ցաւ յայտնելով որ փափաքելի համագործակցութիւնը տակաւին ամբողջովին կայացած չէ դեսպանատան ու տեղւոյն հայ մամուլին միջեւ, անդրադարձաւ Հ. տը Շարէթ – Վ. փափազեան հանդիպումին: Ըսաւ թէ ոչ մէկ հայ լրագրող ներկայ եղած էր անոր:

Ան ապա ամփոփեց անցնող ամսուան անցքերը, նշելով Սահմանադրական Ատեանին կազմութիւնը, առաջին նիստը, մարզպաններու նշանակումը, Արտաքին նախարարին Փարիզ այցելութիւնը: Իսկ փարիզի դեսպանատան գործունէութեան ժամանակագրութենէն յիշեց Պր. Վ. Ջիտէչեանի ծանօթացման այցելութիւնները գանազան համայնքներու, ինչպէս՝ Մարսէյլ, Վալանս, Լիոն, Ռոման, եւայլն: Նոյն օրն ալ Պր. դեսպանը այցելած էր Փարիզի Ամէնօրեայ երկու վարժարաններ՝ Դպրոցասէր ու Ս. Մեսրոպ կրթարան: Այս այցելութիւններուն առընչութեամբ ըսուեցաւ նաեւ թէ Պր. Ջիտէչեան յատուկ ուշադրութեամբ նկատի ունէր Ֆրանսայի մէջ հայերէնի դասաւանդումի հարցը որուն նուիրուած առաջին ժողով մը տեղի ունեցած էր դեսպանատան մէջ փրոֆ. Ժ. Փ. Մահէի, Անահիտ Տօնապետեանի, Կարապետ Տաքէսեանի եւ Ջուլալ Գազանճեանի մասնակցութեամբ: Փակելէ առաջ տեղեկատուական բաժինը, Վ. Ջիտէչեան ըսաւ թէ ՀԱՊ-ի ճանչցուած երկիրներուն - Կրգզիստան, Տաճիկիստան, Թիւրքմէնիստան, Հայաստան, Վրաստան, Մոլտովա, Ազրբէջան - տնտեսութեան վիճակին մասին Փետր. 9-ին գումարուած ժողովի մը ընթացքին Հայաստանը որակուած էր արտաքին ներդրումներու համար ամէնէն յարմար ու վստահելի երկիրը: Միջազգային առեւտուրի «Լը Մոնի» շաբաթաթերթն ալ (փետրուար 8 - 14-ի թիւ) այս առիթով գրած էր թէ Հայաստանի տարեկան միջին աճը 8%-ով, ամէնէն բարձրն էր յիշեալ շրջանին մէջ:

Ասուլիսին Բ. բաժինը յատկացուեցաւ հարցումներու. հարց եղաւ «Էքսփոլանկ»ին մասնակցութեան նիւթին մասին որ կարելի չէր եղած նիւթական միջոցներու չգոյութեան պատճառով: Յետոյ կրկին խօսքի նիւթ եղաւ հայերէնի ուսուցման նախաձեռնութիւնը. Պր. Ջիտէչեան բացատրեց թէ ինք 15 տարի բարձրագոյն ուսման հարցերով մօտէն զբաղած մէկը ըլլալով յատուկ ուշադրութիւն կ'ընծայէր անոր: Համայնքներու ներկայացուցիչներու հետ իր հանդիպումներուն ընթացքին ալ ընդհանուր մտահոգութիւնները միշտ կեդրոնացած էին այս մասին: Պր. դեսպանը աւելցուց թէ ինք գիտակից էր որ խնդիրին բուն տէրը Ֆրանսայի գաղութն էր, բայց կ'ուզէր օժանդակել անոր կարգաւորման, չօշափելի կարգադրութիւններու օգնական ըլլալով Ֆրանսայի Մշակոյթի նախարարին հետ իր հանդիպումներուն ընթացքին: Խօսելով դեսպանատան մէջ կայացած առաջին ժողովին մասին, ան ըսաւ թէ Ա. Տօնապետեանէն խնդրած էին յաջորդով, գրաւոր ներկայացնել հայերէնի դասաւանդման խնդիրներուն, իսկ Կ. Տաքէսեանէն՝ հայկական դպրոցներու դժուարութիւններուն մասին: Յաջորդ ժողովը աւելի լայն կազմով տեղի կ'ունենար Փետրուար 26-ին:

Ասուլիսին աւարտէն առաջ փափաք յայտնուեցաւ որ հերթական այս հանդիպումներուն տեղեկատուական բաժինը ունենայ գլխաւորաբար նորութիւններ եւ ոչ թէ նիւթեր որոնք արդէն տեղ գտած կ'ըլլան տեղական հայ մամուլի էջերուն մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ, Փետրուար 27-ին Սինկափուր մեկնեցաւ, ուրկէ կ'անցնի Պանքոկ ուր Մարտ 1-ին եւ 2-ին կը գումարուի Եւրոպա - Ասիա առաջին վեհաժողովը: Սինկափուրի մէջ, Ֆրանսայի նախագահը կը տեսնուէր անոր հիմնադիրին եւ տնտեսական բարգաւաճման ռահվիրային՝ Լի Քուան Եուի հետ, որ վաթսունական թուականներէն ի վեր կ'իշխէ բրիտանական այս նախկին գաղթավայրին վրայ: Շաբաթավերջի վեհաժողովին կը մասնակցին ասիական 10 երկիրներ՝ Չինաստան, Հարաւային Գորէա, Ճափոն, Սինկափուր, Մալեզիա, Թայլանտ, Վիէթնամ, Պրունէյ, Ինտոնեզիա, Ֆիլիպպեաններ: Ֆրանսա «պատմական դէպք» կը նկատէ այս հանդիպումը:

ԻՍՐԱՅԷԼ շատ ուժեղ ճնշում կը բանեցնէ Արաֆաթի վրայ եւ Սպայակոյտին պետը՝ Շահաք ուղղակի ազդարարութիւն մը ըրած է, Փետրուար 27-ին, որպէսզի պաղեստինեան իշխանութեան պետը գլուխէն հարուածէ Համասը: Թըւած է հակահարեկչական այն միջոցները զորս Իսրայէլ կը պահանջէ եւ որոնց կարգին քանի մը իսլամապաշտներու ձերբակալութիւնը կայ: Նախորդ օրն ալ, արդէն, ամերիկացի դիւանագէտ մը շուրջ տասը անուններու ցանկ մը յանձնած է Արաֆաթի: Այս վերջինը բոլորովին անգործունեայ չէ մնացած եւ իր ոստիկանութիւնը, վերջին օրերուն բաւական հետապնդումներ ըրած է Համասի շրջանակներուն մէջ, աւելի քան 140 հոգիներ հարցապնդուած են. բայց՝ փերէսի համար՝ չի բաւեր:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ռեֆահ իսլամական կուսակցութեան մէկ պատասխանատուն պահանջած է որ երեսփոխանական նոր ընտրութիւններ ըլլան, մինչ տիկին Չիլլէր եւ Մ. Եըլմազ կրկին կը տեսնուին ապագայ համախմբումի մը համար:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ կը պատրաստէ օրինագիծ մը պայքարելու համար աղքատութեան դէմ, այսինքն ի նպաստ անոնց որոնք ընկերութենէն հեռացուած են, դուրս կը մնան: Այս հարցը մաս կազմած էր Շիրաքի ընտրապայքարին: Փետրուար 28-ին Լիպերասիոն կը հրատարակէր գլխաւոր գիծերը որոնք կը վերաբերին արհեստի, բնակութեան, կրթութեան, երիտասարդներուն, խնամքներու:

ՍԻՏԱՅԻ Ազգ. Խորհուրդի մէկ որոշումը, Փետրուար 27-ին, մեծ վրդովում ստեղծեց Ֆրանսայի մէջ: Արդարեւ, դեռ (չառեւտրականացած ամերիկեան դեղի մը չգոյութիւնը պատճառ եղած է որ Խորհուրդը որոշէ վիճակով չնորհել դեղը, հիւանդներու աւելի ծանր վիճակներ նկատի առնելով: Խորհուրդը կը պատճառաբանէ որ որեւէ վիճակէ առաջ, կը յանձնարարէ ֆրանսական կառավարութեան որպէսզի Միացեալ-Նահանգներէն ձեռք ձգէ, անմիջապէս որ դեղը հրապարակ հանուի, հարկ եղած քանակութիւնը:

ԱԼԺԷՐԻ մէկ թաղը երեք սպաներ սպաննուած են, Կիրակի, Փետրուար 25-ին:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ դայթակղութիւն մը ծագած է, որովհետեւ յոյն օրթոտոքս արքեպիսկոպոսը՝ գերպ. Խրիսոսթոմոս դէմ եղած է քահանայի մը թեկնածութեան Մորֆուի եպիսկոպոսութեան այն առարկութեամբ որ ենթական միասեռական է: Հայր Մեռաքլիս, սակայն, շատ ժողովրդական է եւ ի նպաստ իրեն ցոյցեր եղած են Նիկոսիա, որոնք բիրտ բախումներու յանգած են:

Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻ շքեղ պանդոկի մը ճաշարանին մէջ, Փետրուար 26-ին սպաննուած են անգլիացի գործատէր մը, ռուս գործատէր մը եւ իրենց երկու թիկնապահները, երկու զինեալ անձերու կողմէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԹԻԿԻ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՑԱՅԱՅՏՈՒԱԾ

Արթիկի (Գիւմրիի մարզ) զօրանոցի յարձակողներէն (տե՛ս «Յառաջ», Փետր. 27) մէկը ձերբակալուած է եւ զէնքերն ալ գտնուած: Հաստատուած է, ինչպէս կ'ըսուէր սկիզբէն, որ զուտ քրէական յանցանգործութիւն էր:

***

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Չորեքշաբթի առաւօտ Փետրուար 28, Երեւան կը ժամանէր ղարաբաղեան պատուիրակութիւն մը գլխաւորութեամբ Կարէն Բաբուրեանի: Նախատեսուած էին կարգ մը տեսակցութիւններ:

***

Նոյն օրը, Փետրուար 28-ին, կը ձիւնէր Երեւանի վրայ, թէեւ օդը արեւոտ էր:

***

ԿՐԿԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԻԶԱՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Փետր. 14-ի մեր թիւով «Արմէնփրէս»ի նախորդ օրուան հաղորդումէն քաղած ու տուած էինք Հայաստան մուտքի արտօնութեան կարգ մը գիներ: Հոն ըսուած էր որ առժամեայ վիզաները կ'արժէին 200 տոլար, սովորական, մէկ տարուաններ՝ 150 տոլար եւայլն:

Փարիզի Հայաստանի դեսպանատան հիւպատոսական բաժինէն ստուգեցինք որ ինչ կը վերաբերի գոնէ Ֆրանսական անցագրի տէր անձերու, ոչ մէկ փոփոխութիւն խնդրոյ առարկայ է ու նախապէս յայտարարուած գիները ի զօրու են, հետեւեալ ձեւով:

Հրաւէրով մինչեւ 3 ամսուան վիզան՝ մէկ մուտքի համար 200 Ֆր. է, բազմակի մուտքի համար 400 Ֆր.: Առանց հրաւէրի, 21 օրուան վիզաները՝ 7 օրէն ձեւակերպելի՝ 300 Ֆր., երեք օրէն ձեւակերպելի՝ 400 Ֆր., շտապ ձեւակերպելի՝ 600 Ֆր.: Տարանցիկ (թրանզիթ) վիզան կ'արժէ 150 Ֆր., իսկ դիւանագիտական վիզան կը տրուի անվճար:

***

«ԴՐՕ»Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեք ամբաստանեալի կողմէ իրենց պաշտպան փաստաբաններուն մերժումը հետաքրքրութիւն արթնցնող ազդակ մը եղաւ «Դրօ»ի դատավարութեան հանդէպ: «Հայաստանի Հանրապետութեան» Փետրուար 17-ի թիւին մէջ Եւգենի Կուրգինեան կը գրէ այդ մասին, թէ դատին ամենածանր ամբաստանութիւնը սպանութիւններու հարցն էր. ճշդուած է որ մեղադրեալներուն մօտ գտնուած տարճանակները գործածուած են այդ սպանութիւններուն համար: Եւ որովհետեւ այդ պարագան ճապկելու շատ տեղ չէր ձգեր պաշտպան փաստաբաններուն, անոնք անվստահութիւն յայտնեցին հայ մասնագէտներուն եւ պահանջեցին Մոսկուայէն փորձագէտ հրաւիրել: Դատարանը մերժեց այդ պահանջը, ինչ որ պատճառ եղաւ որ երեք ամբաստանեալները ձգձգելու մարտավարութիւնը շարունակելու համար դատապաշտպանները փոխարինելու պահանջ ներկայացնեն: Բնականաբար նոր պաշտպանները թղթածրարներուն ծանօթանալու համար տասնեակ օրերու պէտք պիտի ունենային. իսկ յետագային կարելի էր նաեւ կրկնել այդ քայլը:

Երբ դատարանը մերժեց այդ պահանջն ալ, Փետր. 19-ի նիստի նախ ամբաստանեալ Արմենակ Զաքարեան, ապա միւս երկուքը փափաք յայտնած են որ կրկին ետ կանչուին իրենց փաստաբանները, քանի որ իրենք չեն կրնար իրենց անձը պաշտպանել: Դատարանը համաձայն գտնուած է ու երեք փաստաբանները վերստին ըստանձնած են իրենց գործը: Յաջորդական երկու օրերուն գլխաւոր նիւթը եղած է սպանութեան ընթացքին գործածուած տարճանակին, սպանութեամբ ամբաստանուած Հրանդ Մարգարեանի պատկանելու հարցը: Շփոթ ստեղծուած է որովհետեւ տարճանակին թիւին մէջ փոփոխութիւն մը նշմարուած է Հ. Մարգարեանի վերագրուած զէնքի ցուցակին մէջ նշուած թիւին հետ: Շփոթը պարզելու անկարող եղած է հրաւիրուած մասնագէտ Ժորա Ցովսէփեան:

Փետրուար 23-ի նիստը կեդրոնացած է ամբաստանեալ Ա. Արծրունիի վրայ որուն փաստաբանը պնդած է որ իր պաշտպանեալը 1992 Դեկտեմբեր -- 1993 գարնան միջեւ Հայաստան չէր գտնուեր, ուրեմն անհեթեթ է ըսել թէ զինեալ խումբ ղեկավարած է: Ստուգելու համար ըսածը, դատակազմը քննած է Ա. Արծրունիի անցագիրը. բայց հոն տեղ գրաւած բազմաթիւ վիզաներն ու մուտքի -- ելքի կնիքները այնքան խառնուած են իրարու որ անկարելի եղած է յստակօրէն ճշդել ամբաստանեալին Հայաստան ներկայութեան ու բացակայութեան թուականները:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 26 / 28)

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՄԱՆ ԲԱՐԴ ՊԱՏԿԵՐԸ

Եւրոպական համայնքին տրամադրած օժանդակութիւնն ալ սպառած ըլլալով, ելեկտրականութեան մատակարարման ալ աւելի ծանր եւ խառնակ վիճակ մը ստեղծուած է: Այսուհետեւ, շրջանային իւրաքանչիւր ելեկտրացանց որպէս պետական անջատ ձեռնարկութիւն, ինք կ'որոշէ թէ որքան ելեկտրականութիւն կը յատկացնէ իր թաղամասին, համաձայն գանձուած վճարումներուն:

***

ՍԱԴԱԽԼՈՅԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ԿԱՄՈՒՐՋԸ ԿԸ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒԻ

Հայ-- վրացական սահմանէն 9 քիլոմեթր հեռու, Սադախլոյի շրջանի 50 մեթրնոց երկաթուղային Բանուժի կամուրջը կը վերանորոգուի Պարէնի Համաշխարհային Ծրագրին նախաձեռնութեամբ: Փոխադրութեան մարզին մէջ կարեւոր նշանակութիւն ունեցող այս կամուրջը 1992-ին ենթարկուած էր ահաբեկչական արարքներու եւ լրջօրէն աւերուած: Վերականգնումի աշխատանքները, որոնց առաջին փուլը կ'աւարտի Մարտին, գնահատուած են շուրջ 800 հազար տոլար, ծախքերուն

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին, Վալանսի Հայ Մարզականը 0 - 1 պարտուեցաւ Փերփինեանէն այս վերջինոյն դաշտին վրայ: Այժմ, 18-րդ է 31 կէտով: Գլուխն է Մարսէյլ 53 կէտով, իրեն կը հետեւի Գան (51): Վերջին (22-րդ) դիրքի վրայ կը մնայ Ալէս 13 կէտով:

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

ՄՇՈՅ ԱՌԱՔԵԼՈՑ ԿԱՄ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ ՎԱՆՔ

Աւանդութեան համաձայն, այս վանքը հիմնած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Նոր Հռոմէն (Բիւզանդիոն) իր հետ բերած առաքեալներու աճիւններու վրայ: Առաջին վանահայրը եղած է Զենոբ Գլակի եղբայրը՝ Ղազար կամ Եղիազար:

Վանական մշակութային կեանքը սկսած է հիմնադրութեան իսկ օրերէն:

Առաքելոց վանքը կը գտնուի Մուշ քաղաքի հարաւ - արեւելքը Ծիրինկատար կամ Տիրինկատար (Տաւրոսեան լեռնաշղթայ) լեռնալանջին: Դարերու ընթացքին, զանազան յիշատակարաններ ցոյց կուտան թէ, Առաքելոց վանքը կոչուած է նաեւ Ս. Ղազարոս վանք, Թարգմանչաց վանք, Տիրինկատարի վանք, Ս. Թադէոս, Եղիազարի վանք. բայց նշանաւոր դարձած է իբր կրթական կեդրոն Առաքելոց վանք անունով:

Առաքելոց կամ Ղազարու վանքի համալիրը կը բաղկանար խումբ մը շէնքերէ, որոնք կ՚ընդգրկէին մայր տաճարը, գաւիթը, ժամատունը, դպրոցը, մատենադարանը, արհեստանոցը եւ այլ օժանդակ բաժիններ: Բոլոր շէնքերը քարաշէն էին եւ շրջապատուած եղած էր պարիսպներով:

Եկեղեցւոյ բակին մէջ կը գտնուէին Մովսէս Խորենացիի, Դաւիթ Անյաղթի, Եղնիկ Կողբացիի, Պօղոս Տարօնացիի, Զօրատւանէլ Մամիկոնեանի եւ այլ մատենագիրներու եւ իշխաններու գերեզմանները:

Մշոյ Առաքելոց վանքի ուսումնարանը բարձր մակարդակի կը հասնի ԺԱ. դարու կէսերուն, երբ Սասնոյ մէջ վերստին կը զօրանան Մամիկոնեանները, ու կը դառնայ բազմաթիւ աշակերտներով կեդրոն մը:

Հռչակաւոր է այս վանքի գեղաքանդակ փայտէ, երկփեղկանի դուռը, պատրաստուած 1134 թուականին, որ կը հանդիսանայ հայ արուեստի գլուխ գործոցներէն մէկը: Քանդակները կատարած են Տէր Թորոսը, Գրիգորը եւ Ղուկասը: Իւրաքանչիւր փեղկի վրայ փորագրուած են չորսական ութանիստ բազմանկիւններ, որոնց մէջտեղը զետեղուած է մէկական ութաթեւ աստղ, իսկ աստղ կեդրոնները՝ ութ պատկաթերթ վարդեր: Այս բոլորը գործուած են բոյսերու, մարդոց եւ կենդանիներու քանդակներով զարդարուած աւելի մեծ շրջանակի մէջ:

Ցեղասպանութեան տարիներուն, տաժանակիր դժուարութիւններով, հաւատացեալներ այս դուռը հասցուցած են Երեւան եւ ներկայիս կը գտնուի Հայաստանի պետական թանգարանը:

Հանրածանօթ է նոյնպէս «Մշոյ Ճառընտիրը», որ հայ մանրանկարչութեան թանկարժէք նմոյշներէն է: Ան կը բաղկանայ վեց հարիւր եւ մէկ մագաղաթեայ թերթերէ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը պատրաստուած է մէկ հորթի կաշիէն, ունի 70,5×55,3 սմ. մակերես եւ կը կշռէ 27,5 քկ. ու կը պահուէր Առաքելոց վանքը:

1915-ի սպանդին, այս ձեռագիրը երկու մասի բաժնուելով, երկար դեգերումներէ ետք կը հասնի Երեւանի Մաշտոց մատենադարանը:

Այս «Ճառընտիր»ը սկիզբը պարունակած է 660 մագաղաթեայ թերթեր. 17 թերթեր կը գտնուին Վենետիկի Մխիթարեան մայրավանքի ձեռագրատունը ու մէկ թերթ ալ Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան քով:

«Մշոյ Ճառընտիր»ը սակայն, ամբողջութեամբ չէ գրուած ու մանրազարդուած Առաքելոց վանքի դպրոցը: Ձեռագիրը գրած է Վարդան Կարնեցին 1200 - 1202 թուականներուն, իսկ ծաղկողն է Ստեփանոս քահանան, Երզնկայի Ս. Աւագ վանքէն, Բաբերդի տանուտէր Աստուածատուրի պատուէրով: Գործը դեռ չկազմուած, 1202-ին կը յափշտակուի Բաբերդի այլադաւ Բոծոր դատաւորէն: Վերջինս, երկու տարի պահելէ ետք ձեռագիրը, ծախու կը հանէ: Առաքելոց վանքի միաբանները շրջանի բնակիչներէն մուրալով, 4000 (չորս հազար) արծաթ դրամի կը գնեն եւ 1205-ին «Ճառընտիր»ը Խըլաթէն կը բերեն իրենց վանքը:

ԺԱ. -- ԺԲ. դարերուն, բիւզանդական դաւանաբանական հալածանքներուն դէմ, հայ եկեղեցւոյ գիտնականներ երկու ճակատի վրայ պայքար կը մղէին պահելու համար Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ուղղափառութիւնը: Այս ճակատներէն մէկն էր «Հիւսիսային վարդապետներու» խումբը (Հաղբատ -- Սանահին), իսկ միւսն ալ Տարօնի Մշոյ Առաքելոց վանքը կամ «Հարաւային վարդապետներ»:

Առաքելոց գրչութեան դպրոցը 12-րդ դարէն 13-րդ դար կ՚ապրի կրթական եւ ստեղծագործական մեծ վերելք մը: 13-րդ դարու կիսուն հոս կը դասաւանդէր Գլաձորի ապագայ հիմնադիր Ներսէս Մշեցին, որ իր ուսումը ստացած էր Առաքելոց վանքի ուսումնարանը:

Ներսէս Մշեցի, շրջանի մը համար կ՚երթայ Խոր վիրապի վարդապետարանը, ժամանակի հեղինակաւոր ուսուցչապետ Վարդան Արեւելքցիի քով: Վ. Արեւելքցիի մահէն ետք (1271) կարճ ատեն մը Ն. Մշեցի կը յաջորդէ անոր: Շուտով սակայն, կը վերադառնայ Առաքելոց վանք եւ կը ստանձնէ դպրոցի առաջնորդի պաշտօնը:

Հրոսակներու յարձակումներ, թալաններ եւ սպանութիւններ կը պարտադրեն Ն. Մեշցին, իր սաներով եւ պաշտօնակիցներով լքել Առաքելոց վանքն ու հայրենի օճախը: Տարի մը Քաջբերունիքի մէջ թափառական կեանք վարելէ ետք 1280-ին, Ներսէս Մշեցի կը հրաւիրուի Վայոց Ձոր եւ Պռոշեան գերդաստանի օժանդակութեամբ կը հիմնադրէ մեծ հռչակի տիրացած Գլաձորի համալսարանը: Ներսէս Մշեցիի յաջորդ Եսայի Մշեցին եւ ուրիշ հեղինակաւոր ուսուցիչներ, որոնք կը դասաւանդէին Գլաձոր, ինչպէս Դաւիթ Ռաբունապետ, գրիչներ Թորոս Տարօնացին, Մխիթար Սասնեցին, Յովհաննէս Արճիշեցին, Ներսէս Սասնեցին եւ Յովհաննէս Մշեցին, պատրաստուած էին Առաքելոցի ուսումնարանը: Այս գիտնական վարդապետներու շնորհիւ, շատ կարճ միջոցի մը ընթացքին զարգացաւ, պատմական ասպարէզ իջաւ Գլաձորի համալսարանը եւ դարձաւ արեւելեան Հայաստանի մշակութային կարեւոր կեդրոնը:

Ներսէս Մշեցիի եւ իր հետեւորդներու գաղթէն ետք, Առաքելոց վանքը շարունակեց իր գոյութիւնը, սակայն ընդհատեցաւ զարգացման բնականոն ընթացքը. ստեղծագործական վերելքը խանգարուեցաւ նաեւ քաղաքական կացութենէն, մանաւանդ Մուհամմէդ Խադաբունդա խանի (1304-էն 1316) կատարած հալածանքներէն ու կոտորածներէն: Մուհամմէդ Խադաբունդան բռնի կերպով կ՚ուզէր իսլամացնել քրիստոնեան: Նուաճուած հայ քրիստոնեան կամ պէտք էր կրօնափոխ դառնար, կամ «խարաճ» (տուրք) վճարէր ութ դահեկան անձ - գլուխ եւ սեւ կարկտան մը կրել իր աջ ուսին վրայ, որպէս նախատինք Քրիստոսի կրօնքին:

Այս ծանր տարիներուն ալ կը տոկայ Առաքելոց վանքը: Կը բաւէ յիշել որ 1309-էն մինչեւ 1316 Առաքել Գրիչ այստեղ կ՚ընդօրինակէ հինգ ձեռագրեր:

1316 - 1320-ի ընթացքին աւազակներ կը յարձակին վանքին վրայ, կը սպաննեն մեծ թիւով միաբաններ ու կը թալանեն արժէքաւոր իրերը:

1387 թուականին ողջ մնացած միաբանները կը հաւաքուին վանք եւ նոր անդամներու հետ կը սկսին նորոգել քայքայուած ձեռագրերը:

1439-ին, Մուշ հաստատուած Քիւրտեր կրկին կը յարձակին վանքին վրայ, կը տանջահարեն միաբանները, կը քանդեն եկեղեցւոյ մէկ մասը եւ կը կողոպտեն սպասները:

15-րդ դարուն, հակառակ տիրող քաղաքական բիրտ պայմաններուն, Առաքելոցի վանականները անգամ մը եւս կը հաւաքուին եւ կ՚ընդօրինակեն նորանոր ձեռագրեր:

1441-ի Էջմիածնի յայտնի ժողովին, Առաքելոց ուխտէն կը մասնակցին Տէր Պօղոս եւ Տէր Զաքարէ վանականները:

16-րդ դարու վերջին տասնամեակները կը ստեղծեն քիչ մը խաղաղ պայմաններ:

17-րդ դարուն, Առաքելոց վանքի դըպրոցը, շնորհիւ Բարսեղ վարդապետին, որ կը սերէր Արծրունեաց նախարարական տոհմէն, կը սկսի ապրիլ ծաղկումի շըրջան մը: Բարսեղ վարդապետի երկար առաջնորդութեան տարիներուն կը նորոգուի վանքը, կ՚օրինակուին արժէքաւոր ձեռագրեր եւ կը շատնան աշակերտները: 1637-ին կը վախճանի Բարսող վարդապետ. իրեն կը յաջորդէ իր աշակերտ Յովհաննէս վարդապետը, որու մահէն ետք կը ծանրանայ վանքին վիճակը:

18-րդ դարուն, Առաքելոց գրչութեան դպրոցին երբեմն նոր շունչ կուտան վանեցի վանականներ:

1880 - 1890 Առաքելոց ուխտը կրցած է պահել մօտ 25 աշակերտներէ բաղկացած դիշերօթիկ դպրոց մը:

1900-ական թուականներուն դեռ կը գոյատեւէր նաեւ Առաքելոցի որբանոցը երեք դասարաններով եւ յիսունի շուրջ որբերով:

Ցեղասպանութեան արհաւիրքին, ինչպէս ուրիշ մշակութային կեդրոններ, Մշոյ Առաքելոց վանքն ալ ապրեցաւ իր ժողովուրդի ողբերգութիւնը:

Վ. ԵՐԱՆԳԵԱՆ

«Հորիզոն»

Աղբիւրներ

Հ. Ղ. Ալիշան, Հայապատում:

Ց. Մանանդեան, Քննական տեսութիւն հայ ժողովուրդի պատմութեան, Գ. հատոր, 1977:

Հայկական սովետական հանրագիտարան, 7-րդ հատոր:

Հ. Գ. Մանուչարեան, Պօղոս Տարօնացի, Երեւան, 1982:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԵՌԱՁԱՅՆ ՈՒՆԻ՞Ք ՁԵՐ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մօտաւորապէս քառասուն, կամ երեսուն տարի առաջ մէկը ուրիշի մը կրնար շատ բնականօրէն հարցնել:

- Հեռաձայն ունի՞ք ձեր տան մէջ:

Ամէն մարդ հեռաձայն չունէր:

Այսօր այլեւս ո՛չ մէկը ուրիշի մը կ՚ուղղէ այդպիսի հարցում մը: Դիմացինը որքան ալ համեստ, որքան ալ չքաւոր մարդ ըլլայ, մարդ պահանջքը չի զգար անոր հարցնելու թէ հեռաձայն ունի՞ տանը մէջ:

- Հեռաձայնի թիւդ տուր, ես քեզ կը փնտռեմ, կ՚ըսէ ուղղակի:

Որովհետեւ այսօր կարելի չէ երեւակայել տուն մը ուր հեռաձայն չգտնուի:

Այսօր եթէ մէկու մը հարցում պիտի ուղղենք հեռաձայնի մասին, հետեւեալն է.

- Գրպանի հեռաձայն ունի՞ս:

Է՜հ, տակաւին քիչեր միայն գրպանի հեռախօս ունին: Ճիշդ է որ ամէն վայրկեան ձեր շուրջ յանկարծ կրնաք լսել հեռաձայնի կանչ մը ու կրնաք տեսնել որ մէկը յանկարծ ձեռքը գրպանը կը տանի ու հոնկէ գրպանի հեռախօս մը կը հանէ, բայց եւ այնպէս տակաւին քիչեր միայն գրպանի հեռախօս ունին: Այսօր գրպանի հեռախօս մը ունենալը այնքան առանձնաշնորհ կրնայ նկատուիլ, որքան աւելի քառասուն, յիսուն տարի առաջ առանձնաշնորհ կը նկատուէր տանը մէջ հեռախօս ունենալը: Բայց կասկած չկայ որ գրպանի հեռախօսն ալ շատ կարճ ժամանակի մը համար միայն մենաշնորհ պիտի նըկատուի: Հազիւ երկու, երեք կամ չորս տարի վերջ այլեւս մարդիկ պահանջքը պիտի չզգան դիմացինին հարցնելու թէ գրպանի հեռախօս ունի՞: Ամէն մարդ արդէն հեռախօսի գործիք մը պիտի կրէ իր գրպանին մէջ:

Եթէ խօսքը հեռախօսի գործիքի մասին է, ես կը հաւատամ որ քսան, երեսուն տարի վերջ մարդիկ այլեւս գրպանի հեռախօս գործածելու պահանջն ալ պիտի չզգան: Օ՛, ես այսօրուընէ կը զգամ թէ ով գիտէ որքան տաղտկալի բան է ամէն վայրկեան գրպանի մէջ կրել հեռախօսի գործիք մը, որ մարդս կ՚անհանգստացնէ քալելու կամ նստելու ընթացքին: Ուրեմն քսան, երեսուն տարի վերջ վիրաբոյժները փոքրիկ գործիք մը պիտի զետեղեն մարդու ուղեղին կամ ականջին մէջ եւ այդ գործիքը հոն պիտի կատարէ միաւյուն հեռախօսի մը պարտականութիւնը:

Բայց, մինչեւ որ հասնի այդ երջանիկ, թերեւս ալ դժբախտ օրը, այսօր մեր շուրջ մարդիկ իրենք զիրենք փայփայուած ու ընկերային շարքերու մէջ բարձրացոյն կէտի մը հասած կը զգան, երբ իրենց գրպանէն հեռախօսի գործիք մը կը հանեն եւ կը խօսին հեռաւոր խօսակիցի մը հետ: Այսօր արտօնուած ենք հարցնելու.

- Գրպանի հեռախօս ունի՞ք, եթէ ունիք, տուէք թիւը:

Վաղը պիտի չարտօնուինք հարցնելու: Այսօր արտօնուած չենք մէկու մը հարցնելու թէ տանը մէջ հեռատեսիլի գործիք ունի՞: Նախ մեր միտքէն իսկ չենք անցըներ մէկու մը այդպիսի հարցում ուղղել: Բայց նոյնիսկ եթէ անցընէինք, պիտի չհամարձակէինք: Այսօրուան պայմաններու մէջ դիմացինը նախատել չի նշանակեր անոր հարցնել թէ հեռատեսիլի գործիք ունի՞: Ամէնէն խոնարհ մարդն իսկ հեռատեսիլի գործիք մը ունի տան մէջ, եւ կարելի չէ երեւակայել թէ այսօր մէկը կրնայ ապրիլ առանց հեռատեսիլի: Հեռատեսիլի նիւթին մէջ թերեւս մեր դիմացինին արտօնուած ենք ուղղելու միայն սա հարցումը.

- Քանի՞ հատ հեռատեսիլի գործիք ունիք ձեր տանը մէջ:

Կամ՝

- Արբանեակի անթէն ունի՞ք, քանի՞ հատ, ի՞նչ տարողութեամբ:

Այսօր դեռ ամէն մարդ արբանեակի անթէն չունի: Մի՛ խաբուիք տեսնելով որ ձեր շուրջբոլորի տուներէն շատերուն տանիքին վրայ այդ խոշոր սկաւառակներէն մէկ կամ երկու հատ կայ: Արբանեակային անթէն մը ունենալը այսօր դեռ կը շարունակէ մնալ որոշ բախտաւորութիւն մը, որքան բախտաւորութիւն էր երեսուն, քառասուն տարի առաջ անգամ հեռատեսիլի գործիք մը ունենալ տանը մէջ:

Այսօր ամէնէն խոնարհ ու համեստ մարդոց բնակարաններուն մէջ սառնարան մը, երաժշտութեան սէթ մը, փուռ մը, ելեկտրական աւել մը կայ: Քանի տարի ետ պէտք է երթանք որպէսզի վերադառնանք այն թուականներուն, երբ այս բոլորը պերճանք էին, միայն մեծահարուստներու մենաշնորհ: Հազիւ չորս կամ հինգ տասնամեակ: Մարդու մը կեանքին մօտաւորապէս կէսը աւելի կը բաւէ ուրեմն տեսնելու թէ ամէնէն փարթամ ու սուղնոց գործիքը կրնայ ընդհանրանալ ու հասարակաց սեփական դառնալ երկրագունդի ամբողջ բնակչութեան համար: Հապա քսան տարի վերջ, երեսուն տարի վերջ ի՞նչ պիտի ըլլայ: Թերեւս պիտի տեսնենք որ բոլոր այս սառնարանները, փուռերը, ելեկտրական աւելները տուներէն դուրս շպրտուեր են, որովհետեւ ստեղծուեր են այսօրուան համար աներեւակայելի այնպիսի դրութիւններ, որոնց շնորհիւ մարդիկ այլեւս պէտք պիտի չունենան օգտագործելու նմանօրինակ թիթեղեայ ու տխմար գործիքներ:

Բայց հիմա պէտք է ըսեմ թէ ինչո՞ւ այսօր մտածեցի այս բոլորին մասին:

Որովհետեւ առաւօտուն պատահեցաւ դէպք մը:

Բարեկամ մը խնդրանք մը ունեցած էր ինձմէ: Խոստացայ զբաղիլ իր այդ խընդրանքով: Երբ կը մեկնէր, հարցուցի.

- Հեռախօսի թիւդ քանի՞ է:

Պահ մը վարանեցաւ: Յետոյ պատասխանեց.

- Հեռախօսի գիծս խանգարուած է շաբաթէ մը ի վեր:

Տասն անգամ դիմում կատարեցի, դեռ չկրցան նորոգել:

Ճիշդ է: Այսօր ո՛չ մէկուն պէտք ունինք հարցնելու թէ հեռաձայն ունի՞ տանը մէջ: Բայց, որքան ալ թեքնիք յառաջանայ ու ընդհանրանայ, կ՚երեւի թէ միշտ ալ իրաւունք պէտք է ունենանք ուղղելու այդպիսի հարցում մը:

Ռ. Հ.

Ո՞ՒՐ ԹԱՂՈՒԱԾ ԵՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ

Բ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Լուի - Նափոլէոն Պոնափարթ (1808 - 1873) մեռաւ աքսորի մէջ, Քէնթ (Մեծն - Բրիտանիա): Մարմինը փոխադրուած է Համշայր:

Գ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Ատոլֆ Թիէր (1797 - 1877) թաղուած է Փէռ - Լաշէզ (55-րդ բաժանմունք):

Փաթրիս տը Մաք - Մահոն (1808 - 1893), Ֆրանսայի մարեշալ, Սէն - Լուի տէ զ'Էնվալիտ Եկեղեցւոյ դամբանին մէջ թաղուելու իրաւունք ունեցաւ:

Ժիւլ - Կրեվի (1807 - 1891) թաղուած է իր ծննդավայր Ժիւռայի Մոն - սու - Վօտրէ գիւղը:

Սատի Գառնօ (1837 - 1894), սպաննուեցաւ Լիոն իտալացի անիշխանական՝ Գազերիոյի կողմէ: Պանթէոն առաջնորդուեցաւ:

Ժան - Գազիմիր Փերիէ (1847 - 1907) ընտրութենէն եօթը ամիս ետք հրաժարած է: Կը հանգչի Փոն - սիւր - Սէնի (Օպ) գերեզմանատունը:

Ֆելիքս Ֆօր (1841 - 1899): Մեռած է իր հոմանուհիին թեւերուն մէջ: Թաղուած է Փէռ - Լաշէզ (4-րդ բաժանմունք): Սէն - Մալոօ արձանագործը զինք կը ներկայացնէ ֆրանսական եւ ռուսական դրօշակներու ծալքերուն մէջ պառկած (ամրապնդած էր երկու երկիրներու գինակցութիւնը):

Էմիլ Լուպէ (1838 - 1929): Ծնած է Մարսան (Տռոմ): Թաղուած է քանի մը քիլոմեթր անդին՝ Մոնթելիմար: Լուպէ 23 տարի ապրած է Էլիզէէն հեռանալէ ետք:

Արման Ֆալիէռ (1841 - 1931) հաւատարիմ մնացած է իր գիւղին՝ Մէզէն (Լոթ - է - Կառոն):

Ռէմոն Փուանքառէ (1860 - 1934): Նիւպէքուրի (Մէօզ) գերեզմանատունը հըպարտ է որ իր վերջին ապաստանը եղած է:

Փօլ Տէշանէլ (1855 - 1922): Ստիպուեցաւ հրաժարիլ առողջական պատճառներով: Թաղուած է Մոնփառնասի գերեզմանատունը:

Ալեքսանդր Միլլըրան (1859 - 1943): Փասիի գերեզմանատան 15-րդ բաժանմունքը կը հանգչի, դրացի ունենալով՝ Տէպիւսի, Ֆօռէ, Մեսաժէ:

Կասթօն Տումերկ (1863 - 1937): Կառի ծնունդ, ամուսնացած է նախագահութեան շրջանին եւ թաղուած իր ծննդավայրը:

Փօլ Տումէր (1857 - 1932): Սպաննուած է մտային խանգարումի տէր Ռուսի գընդակներէն: Այրին մերժած է «պանթէոնականացումը» եւ թաղել տուած է Վօժիրարի գերեզմանատունը:

Ալպէր Լըպրէօն (1871 - 1950): Նախագահութեան Բ. շրջանը ընդհատուած է 1940-ի պատերազմով: Թաղուած է իր ծննդավայրը՝ Մերսի-լը-Հօ (Մէօրթ-է-Մոզէլ):

Դ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Վէնսան Օռիոլ (1884 - 1966): Ցեղ - պատերազմեան շրջանի Ա. նախագահը, 1966-ին փոխադրուեցաւ Միւրէի (Հօթ - Կառոն) գերեզմանատունը մարեշալ Նիէլի եւ Գլեման Ատէրի կողքին:

Ռընէ Գոթի (1882 - 1962): Թաղուած է Սէնթ - Մարի տիւ Հավր (Սէն - Մարիթիմ):

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Շառլ - տը - Կօլ (1890 - 1970): Ուզած էր միշտ թաղուիլ Գոլոմպէ - լէ - Տէօ զ'Էկլիզ իր աղջկան՝ Աննի քով:

Ժորժ Փոմփիտու (1911 - 1974) հեռու իր ծննդավայր՝ Օվերնէն, կը հանգչի Օրվիլիէի (Իվլին) փոքրիկ գերեզմանատունը ուր այդ գիւղը տուն մը ունէր:

Հուսկ Միթերան որ վերջին պահուն նախընտրած էր թաղուիլ իր ծննդավայրը՝ Ժառնաք (Շառանթ):

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ ՍԱՅԱԹ ՋԱՄԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Պոլսեցի երիտասարդ (23 տարեկան) դաշնակահար մըն է Սայաթ Ջաման որ աւարտելէ ետք իր ծննդավայրին Ազգ. Բարձրագոյն Երաժշտանոցը, ներկայիս երկու տարիէ ի վեր ուսանող է Փարիզի Ազգ. Երաժշտանոցին: Ան Փետրուար 18, Կիրակի օր երկրորդ անգամ ըլլալով նուագեց երեւանցի երաժշտասէրներուն համար ուր հրաւիրուած էր Մշակոյթի նախարարութեան կողմէ: «Արամ Խաչատրեան» սրահին մէջ, Երեւանի Սէնֆոնիք նուագախումբին հետ ան նուագեց Է. Կրիկի դաշնակի քոնչէրթոն, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Ղեկավարն էր երիտասարդ խմբավար Միքայէլ Աւետիսեան: Այս վերջինը մեծ գնահատանքով արտայայտուած է Սայաթ Ջամանի նուագին մասին, յոյս յայտնելով յետագայ համագործակցութեան:

Փետրուար 22-ին երիտասարդ արուեստագէտը վերադարձաւ Փարիզ, շարունակելու համար իր ուսումը:

★ ——— ★ ——— ★

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ԾՊԻՏ

★ ——— ★ ——— ★

Վանեցիների հայրենակցական միութեան գանձապահը գանգատւում է միութեան նախագահ, ճարտարապետութեան պրոֆեսոր Վարազդատ Յարութիւնեանին, որ միութեան անդամների մեծ մասն անդամավճար չի մուծում: Պրոֆեսորը ժպտալով պատասխանում է.

– Դա լաւ է: Կը նշանակի՝ մեր միութեան մէջ զտարիւն Վանեցիներ են...

***

Ամերիկահայ մի բժիշկ դեղեր է ուղարկում Համօ Սահեանին: Որպէսզի գրողը կարողանայ կողմնորոշուել, թէ ո՛ր դեղն ինչի համար է, դեղասրուակների վրայ հայերէն գրում է. «Գլուխի» (այսինքն՝ գլխացաւի համար), «Սիրտի» (այսինքն՝ սրտի համար), «Շունչի» (այսինքն՝ շնչառութեան), «Քունի» (այսինքն՝ քնելու համար): Ասում են՝ Սահեանն ուրախանալով, որ բժիշկը հոգացել է նոյնիսկ իր առնականութեան մասին, իսկոյն կլնէ է հրաւիրում, ամբողջ դեղը խմում եւ... չորս օր անընդհատ քնում:

***

– Գնանք իմ սենեակ՝ երաժշտութիւն կը լսենք, կը զուարճանանք, – ասաց ուսանողն իր դասընկերուհուն:

– Բայց խոստացիր, որ միայն երաժըշտութիւն կը լսենք եւ ուրիշ ոչ մի բանով չենք զբաղուի, – ասաց աղջիկը:

– Խոստանում եմ:

– Իսկ եթէ երաժշտութիւնն ինձ դուր չգա՞յ...

– Ի՛նչ արած... այդ դէպքում կը հագնես շորերդ եւ տուն կը գնաս:

ԴՈՒԶՈՒԹԷ ԴՈՒԶՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Յ. Մանուկեան գրադարանին մէջ, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի գրական յանձնախումբին, Փետրուար 10-ին տեղի ունեցած է սիրերգութեան նուիրուած երեկոյթ մը: Յայտագրին բացումը կատարած է Ջեփիւռ Տորնան որ բացատրած է երեկոյթին իմաստն ու հետապնդած նպատակը, ապա հրաւիրած Ռուբիկ Մնացականեանը որպէսզի վարէ ձեռնարկը: Ան անդրադարձած է սէր ու սիրերգութիւն բառերուն եւ յայտնած թէ հայ բանաստեղծութիւնը հարուստ է այդ զգացումը արտայայտող քերթուածներով: Յասմիկ Պապեան, Մուշեղ Գարագաշեան, Յասմիկ Շարապխանեան, Մարտիկ Մնացականեան, Աչխէն Ճանկէօզեան, Գալուստ Պապեան, Սալբի Տէյիրմէնճեան, Այտա Ֆրանքեան սիրոյ նուիրուած քերթուածներ արտասանած են Սայաթ Նովայէն, Վահան Տէրեանէն, Պարոյր Սեւակէն, Վահան Թէքէեանէն, Յովհ. Շիրազէն եւ Սիլվա Կապուտիկեանէն: Երգերով իրենց մասնակցութիւնը բերած են Անահիտ Պապեան, Անոյշ Ազատեան եւ Յակոբ Ճանպազեան: Օրուան նիւթին մասին խօսած է Մարգար Շարապխանեան: Երեկոյթը շարունակուած է ջերմ մթնոլորտի մը մէջ:

***

ԹԵՀՐԱՆԻ Արարատ կազմակերպութեան «Կոմիտաս» սրահին մէջ, Փետրուար 1-ին եւ 2-ին ներկայացուած է Արամաշոտ Պապայեանի «Գնա՛ մեռի, արի սիրեմ» թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ Գրիգոր Ամեանի եւ խաղարկութեամբ Հ.Մ.Ա.Կ.-ի «Արամայիս Աղամալեան» թատերախումբին: Ներկայացումը մեծ յաջողութիւն գտած է:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

- Վերջին հիւանդապահուհին տասը օր առաջ զարնուեցաւ: Դուք Հայաստանէ՞ն կուգաք:

- Այո:

Անկէ ետք, Սեդօն հետաքրքրութիւնը կորսնցուց իրեն հանդէպ ու դուրս ելաւ սպաներուն հետ:

Երկրորդ անգամ որ Սեդօն տեսաւ քառորդ ժամ ետքն էր, Մուղանլիի ճամբուն վրայի դիրքին առջեւ: Քսանհինգ հոգինոց խումբը եկեր հաւաքուեր էր գիւղի սահմանին մեծ ծառերու տակ: Սեդօն կայնեցաւ քարի մը կռնակին, խըրոխտ ու ինքնավստահ «ուրիշ են աս մարդիկը, բայց պէտք չէ խօսին, միայն թող լսեն ու նային» անցաւ մտքէն: Սակայն սկսաւ խօսիլ:

- Հայ զինուորներ: Աս մեր տունն է, մեր հողն է, հոսկէ մինչեւ Գանձակ, մինչեւ Քուռ: Մեր թիւը մեծ չէ - քսանհինգ հոգի ենք, ունինք նաեւ հիւանդապահուհի ընկերուհի Արմինէն, նոր հասած է Երեւանէն: Բայց պիտի կռուինք քսանհինգ հազար հոգիի ուժով: Տղաք, քաջ ու խելացի պիտի ըլլաք որ յաղթենք: Թշնամին քանի մը անգամ ծեծը կերած է մեր բանակներէն, մէջքը կոտրած ենք: Այսօր ալ աստանկ պիտի ըլլայ:

Գրեթէ բոլորն ալ երիտասարդ տղաք էին, մօրուք ձգած ու մեծ մասը զինուորական համազգեստով: Լուռ էին սակայն, ճնշուած պահին ծանրութեան տակ եւ հաւանաբար անկարող կեդրոնանալու սպային ըսածներուն վրայ:

- Հրասայլ չենք առներ հետերնիս որովհետեւ դեռ կը կարծենք թէ բուն յարձակումը Աղջաբեդիի կողմէն պիտի գայ, այդ ճամբէն եւ կ'ուզենք որ բաւարար զօրք ըլլայ հոս պաշտպանելու գիւղը եթէ մեր աս կռուին ժամանակ գան: Երեք հոգի ունինք Մեծ ժայռերուն տեղը, երեսուն հոգի ալ գիւղին մէջ:

Այն ատեն էր Թոչունի շատ սուր ճիչ մը հասաւ: Ամէնքը շտկուեցան:

- Տղաք, կամուրջին պահակն է: Հինգ հարիւր մեթր հեռու են: Մաղաք, դուն քու խումբդ առ ձախի բլուրը ելիր, կամուրջին վրայ դիրքը գիտես, հոն սպասէ: Սիմոն տղաքը առ գետին աջ ափը խոտերուն մէջ պահուըտեցէք: Անցեալ օր փորձեցինք, կը յիշէք: Ես մնացեալին հետ հոս ճամբուն թուփերուն մէջ կը պահուըտիմ: Վազգէն, դուն ընկերուհի Արմինէին հետ պիտի մնաս, օգնելու իրեն: Վասիլ, գնդացիրը հոն հեռուն առ խոշոր կաղնիին ետին տար, աս քարերուն քովը, անանկ մը որ կամուրջը կապարի բռնես ծայրէ ծայր: Ընկերուհի, քովս կեցիր: Լա՞ւ ես:

- Շատ լաւ:

- Կամուրջ չհասած, ասկէ հինգ հարիւր քայլ անդին, ձախին ծառերու խումբ մը կայ, վիրաւորները հոն պիտի ղրկեմ, դուն ալ հոն գնա երբ ըսեմ:

Արմինէ հմայուած դիտեց ամբողջ գործողութիւնը: Հինգ վայրկեան չէր անցած արդէն գետը, անոր քովէն անցնող ճամբան ու շուրջի բնութիւնը կատարեալ անդորրութեան ծոցը ինկած կը քնանային...: Երբ Թոչունի երկրորդ ազդանըշանը լսեցին՝ Սեդօն ու մեծ խումբը ճամբուն եզերքի թուփերուն ու ծառերուն մէջ արդէն հալեր էին: Արմինէ փորին վրայ պառկած էր:

- Զշարժիս:

Սեդօն քովն էր, ծունկի, ծառի մը բունին ետին պահուըտած: Թաց հողը արդէն թափանցեր էր Արմինէին հագուստէն, ձեռքերը ցեխոտեր էին եւ գետնի խիճերն ու փուշերը կը ծակէին մարմինը: Բայց միտքը տարօրինակօրէն յստակ էր - նայեցաւ Սեդոյին որ որսի կենդանիի մը կեդրոնացումով կը քննէր շուրջը «հայրս հոս ըլլար հիմա ... ինչքա՜ն կը նմանին իրարու, որքա՛ն կեանքի ուժ խտացած է այս մարմնին, այս ջիղերուն մէջ» ու կամաց մը դարձուց մարմինը ու կռնակին վրայ պառկած, թեւերը ծալած կուրծքին վրայ՝ զգայարանքները բացաւ իր շուրջի իրականութեան: Մեղմ հով մը կ'անցնէր սաղարթին մէջէն եւ անձրեւի կաթիլներ ինկան դէմքին վրայ տերեւներէն: Ի՛նչ անոյշ էր գետակին գլգլոցը «աս կեանքը ես եմ, իմս է ... մահը ուրիշներուն համար է ... ես եմ կեանքը...»: Յետոյ ետ փորին վրայ դարձաւ, ականջը հողին փակցուց որ լսէ անոր ձայնը ու այն վայրկեանին էր որ թանքին դղրդումը հասաւ իրեն:

- Ընկեր Սեդօ:

Զլսեց, այնքան զգոյշ խօսեր էր:

- Ընկեր Սեդօ:

- Ի՞նչ:

- Թանքը ... կուգայ...

Սեդօն ժամանակ չունեցաւ պատասխանելու: Ձէնքի չորս, արագ հարուածներ գետակին կողմէն պատռեցին լռութեան ճերմակ պերկ շղարշը ճիշդ իր քովէն, գրեթէ իր գլխուն մէջէն:

- Այ:

Հազիւ լսեց Սեդոյին զուսպ ճիչը ու տեսաւ անոր ծունկի եկած մարմնին կամաց մը կքիլը իր կողմ ու իր վրայ փլիլը: Անմիջապէս ետք նորէն «Այ»ը լսեց «զարնուեցաւ Սեդօն» կրցաւ մտածել մինչ հազարաւոր փամփուշտներ կը պայթէին ականջներուն մէջ նոյն ատեն: Սեդոյին հսկայ ծանրութիւնը իր վրայ ինկած էր: Արմինէ, անկարող շնչելու, գրեթէ խուճապահար՝ հաւաքեց ուժերը ու ձեռքով զայն հազիւ կրցաւ վար հրել...:

- Ի՞նչ եղաւ:

- Զարնուեցայ, լուրջ չէ:

- Ո՞ւրկէ:

- Ծունկէս:

- Կեցիր նայիմ:

Սեդօ ժամանակ չտուաւ: Վերցուց գնդացիրը ու սկսաւ կրակել գետին դիմացի ափին թուփերուն ուղղութեամբ: արագահարուածային աղմուկը ցնցեց ջիղերը, ուզեց շտկուիլ աղմուկին վրայ:

- Վէրքդ նայիմ:

- Մի շարժիր տեղէդ:

– Նայիմ ինչ ունիս:

- Մի շարժիր:

Գնդացիրը շարունակեց կրակել ականջը խլցնելու չափ մօտէն: Բայց ոչ վախ էր ոչ ալ շուարում - Արմինէ լքեց ինքզինքը անոր հրահանգին ուժին եւ ահարկու աղմուկին վայելումին...:

Ու յանկարծ, իր սկսած ձեւով, աղմուկը չկար ու իր տեղ՝ իր թրթռացումը մընաց օդին մէջ: Կամաց մը վերցուց գլուխը - արդէն շուրջը փուլը սկսեր էր: Կէս մը նստաւ ու կռթնեցաւ ծառի բունին «մէջս վախ չկայ» մտածեց եւ գաղափարը ուրախացուց զինքը: Կը զգար թէ միտքն ու ձեռքերը արդէն ուրիշ օրէնքի մը տակ մտած՝ գործի կը սպասէին անցնիլ:

(Շար. 103)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վաղինակ Միքճեան, իր զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Մարտ 3-ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ՝

ՀԵՐՄԻՆԷ ՄԻՍՔՃԵԱՆ-Ի

անոր մահուան տարելիցին առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Սօսէ Մայրիկ մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 4, ժամը 20-ին Մշակոյթի Տունը, 12 - 14 ռիւ Սէնթ-Պազիլ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընտրութիւն 43-րդ Պատգամաւորական Ժողովի պատգամաւորին։

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոն - Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Ուրբաթ, Մարտ 1, երեկոյեան ժամը 8.30-ին Վիլէօրպանի Մշակութային Տունը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պատգամաւորի ընտրութիւն։

Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ-ի Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 2, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ, մեթրօ Գատէ։ Կարեւոր օրակարգ.- Պատգամաւորներու ընտրութիւն 43-րդ պատգամաւորական ժողովին։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

(Շար. Ա. էջէն)

կէսը կը ստանձնէ Պարէնի Համաշխարհային Ծրագիրը, մնացեալը՝ 25%-ական, կ'ապահովեն Հայաստան եւ Վրաստան։

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Այս օրերուն Մալթայի մէջ տեղի ունեցող ֆութպոլի Եւրոպայի պատանեկան ախոյենութեան խաղերուն Հայաստանի հաւաքականը 0 - 1 կորսնցուցած է Զուիցերիոյ դէմ մրցումը։

***

Մոսկուա տեղի ունեցած թեթեւ աթլէթիզմի բաց ախոյենութեան Հայաստանի ներկայացուցիչ Արմէն Մարտիրոսեան եռացատքի մրցումները աւարտած է առաջին, 16,86 մեթր ոստումով։ Ի դէպ, ողիմպիականներուն կարենալ մասնակցելու նուազագոյն հեռաւորութիւնն ալ սահմանուած էր 16,85 մեթր։

***

ՀՆՉԱԿԵԱՆՆԵՐԸ
Լ. ՏԷՐ -- ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻՆ ԶՕՐԱՎԻԳ՝

Սոցիալ -- Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութեան Հայաստանի կազմակերպութեան Պատգամաւորական Ժողովը միաձայնութեամբ ընդունած է բանաձեւ մը, ուր զօրակցութիւն կը յայտնուի Լ. Տէր -- Պետրոսեանի, որպէս անկախ պետականութեան ղեկավար եւ ամէնէն պատշաճ թեկնածու՝ յառաջիկայ նախագահական ընտրութիւններուն։

***

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՉԱՅԻՆ
ՔԱՐՈԶՉՈՒԹԻՒՆ
ԱՐՑԱԽԻ ՄԷՋ

Էջմիածնի Մայր Աթոռի դիւանապետ եւ Հայաստանի Աստուածաշնչային Ընկերութեան Նախագահ Ներսէս Արք. Պօզապալեան յատուկ առաքելութեամբ մը Արցախ գացած է։ Այս այցելութեան նպատակն է հոն տարածել աստուածաշնչային գրականութիւնը եւ Ընկերութեան խանութ մը բանալ, ինչպէս նաեւ Արցախը միջազգային ասպարէզ դուրս բերել կրօնական շրջանակներու մակարդակով եւս։

***

Պրագի մէջ Նոյեմբեր 24 -- Դեկտեմբեր 3 տեղի կ'ունենայ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Գ. մասնաճիւղի (ընդամէնը՝ 4 մասնաճիւղ) համագումարը, «Առաքելութիւն եւ քարոզչութիւն աշխարհի մէջ» նիւթով։ Կը մասնակցին նաեւ Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ Աթոռներուն պատուիրակութիւնները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մանուկ Արսլանեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԺԻՆ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ-Ի

մահուան տարելիցին առթիւ, Կիրակի, Մարտ 3-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին՝

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իրենց մօր՝ Տիկին Վեհանոյշ Գիլիճեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Ժան-Ժագ Տամլամեան 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

***

Անդրանիկ Սարգիսեան իր մօր՝ Ագնիւի եւ հօր՝ Մարգարի (Տարօնցի) մահուան 8-րդ եւ 45-րդ տարելիցներուն առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

***

Շաքէ Վարսեանի յիշատակին Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ծննդեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է խղճալի հետեւեալ նուէրները.-

Տէր եւ Տիկին Անթուան Խօզկիւլլիւ 200 Ֆր., Պ. Արմէն Մուրատեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժեռար Սորէն 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Իսկէնտէրեան 150 Ֆր., Տիկին Եղիսաբէթ Ալէքսեան 200 Ֆր., Պ. Կարապետ Կէտիկեան 100 Ֆր., Տիկին Աղնիւ Տակիլճեան 500 Ֆր., Պ. Ֆիլիփ Գույումճեան 200 Ֆր., Պ. Լիւսիէն Լուսպարոնեան 100 Ֆր., Պ. Գասպար Խսաեան 250 Ֆր., Տիկին Էլիզ Վըրթանէսեան 200 Ֆր., Տիկին Նոյեմի Պիլէզիկճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթիւր Հայրապետեան 1.000 Ֆր., Օր. Սիւվէթ Յակոբեան 500 Ֆր., Տիկին Սիմա Տուզմանեան 150 Ֆր.։

***

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Վառվառա Խաչատուրեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկի՝ Տէր եւ Տիկին Փիէռ Փափազեան 1.000 Ֆր. եւ Տիկին Էլիզապէթ Մինթանճեան 300 Ֆր.։ Իր ամուսնոյն՝ Ռոպէր Ֆօվի յիշատակին Տիկին Լուիզ Ֆօվ 1.500 Ֆր.։ Կարապետ Պչաքճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի՝ Տէր եւ Տիկին Ժան Աւագեան 500 Ֆր.։ Զաքարիա Թաշճեանի մահուան առթիւ Թաշճեան ընտանիք 500 Ֆր.։ Կարապետ Կարապետեանի եւ Շահանդուխտ Պիւրքէի յիշատակին Տիկին Կարապետ Կարապետեան 10.000 Ֆր. եւ Պ. Ալեքսանտր Կարապետեան 1.000 Ֆր.։ Տիկին Մարիամ Տիլսիզեանի յիշատակին Ալիս Հայկ Մոստիչեան, Միմի Վարդան Կարիպեան, Սիլվիա եւ Վէրնէր Վոլքնէր 1.500 Ֆր.։ Կայծակ Մահրամաճեանի յիշատակին Պ. Գրիգոր Օտապաշեան 100 Ֆր.։ Աննա-Նանի Անդրանիկեանի յիշատակին Տիկին Սահակ Եավրուեան 200 Ֆր.։ Եկեղեցւոյ պայծառութեան՝ Տէր եւ Տիկին Արամ Ակօբեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Խոսրար Տեփանեան 1.000 Ֆր., Տիկին Հելէն Հանտալեան 1.500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Քափթան 500 Ֆր.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Գ Ա Ր Ո Ւ Ն»
մանկա-պատանեկան երգչախումբին
10-րդ տարեդարձին առթիւ
Շաբաթ, Մարտ 16-ին
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
մասնաւոր յայտագիրով։
Մանրամասնութիւններ յետագային։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԻԼԱՆՕ. -- Տէր եւ Տիկին Հրանդ Բամպակեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Բամպակեան իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Շարթի, զաւակներուն, Այտա Կառվարենցի իրենց մօր, մեծ-մօր եւ կեսրոջ՝ Տիկին Նուարդ -- Գէորգ Կառվարենցի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկի 1.000-ական Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովի աշխարհական անդամներուն պաշտօնավարութեան 4 տարուան շրջանը ի մօտոյ կը հասնի իր լրումին։

Ներկայացուցչական Ժողովի աշխարհական նոր անդամներուն ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 12, 1996, Կիրակի օր։

Որպէսզի Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կարողանան քուէարկութեան մասնակցիլ՝ ընտրել կամ ընտրուիլ, պարտաւոր են իրենց 1996-ի եւ յետնեալ տարիներու անդամատուրքերը վճարած ըլլալ ամէնէն ուշ մինչեւ Երկուշաբթի, 1996 Մարտ 25-ը ներառեալ (Նամակատան կնիքը պիտի հաստատէ առաքման թուականը)։

Անդամներէն անոնք որոնք պիտի փափաքին թեկնածու ներկայանալ, պարտին իրենց գրաւոր թեկնածութիւնը կրկնակի ապահովագրեալ փոսթով ուղարկած ըլլալ հետեւեալ հասցէին՝

L'Eglise Arménienne de Paris
à l'attention du Comité Electoral
15, rue Jean-Goujon,
75008 PARIS

ամէնէն ուշ մինչեւ Շաբաթ, 1996, Մարտ 30-ը ներառեալ (Նամակատան կնիքը պիտի հաստատէ առաքման թուականը)։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ

-- 7 -- 28 ՅՈՒԼԻՍ 1996 --

Կ'ընդունուին տասնեւվեց տարեկանէն սկսեալ երիտասարդ -- երիտասարդուհիներ։ Պիտի դասաւանդուին հայերէն լեզու, պատմութիւն եւ գրականութիւն՝ մասնակցողներու մակարդակին համաձայն։

Մասնակցութեան սակ՝ 1.200 ԱՄՆ տոլար։ Այս գումարը կ'ընդգրկէ կեցութեան, սնունդի եւ դասընթացքի ծախքերը։

Արձանագրութեան և մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Corsi Estivi di Lingua Armena
Collegio Armeno Moorat-Raphaël
Ai Carmini, Dorsoduro 2596
30123 VENEZIA (I T A L I A)
Tel: (41) 5228770
Fax: (41) 5203434.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

-ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ-

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

Ուրբաթ, Մարտ 1, Ժ.Բ. օր Մեծի Պահոց։

Արնուվիլ լէ Կոնէսի Վարաղայ Ս. Խաչ Եկեղեցին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ուրբաթ, Մարտ 1, ժամը 17.30-ին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Պօմոն։

Կը քարոզէ՝
ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի կիրակիներուն պատարագէն առաջ։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.45-ին։
Արեւագալ ժամը 9.45-ին։
Պատարագ ժամը 10.30-ին։
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ ժամը 11.45-

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section St-Jérôme — «Djavo Chant»

SORTIE
"Corso citrons"
à MENTON (06)
le Dimanche 3 Mars
Départ à 7 heures
Place de la Rotonde Dikran TEKEIAN
— St-Jérôme —
P.A.F. de transport : 120 F.
Pour tout renseignement et réservation
Tél. 91 61 10 82 et 91 70 00 32

***

La Section de Paris
«Archalouïse Tathéossian»
organise
son Séjour familial d'hiver
à Bellefontaine (Jura)
du Dimanche 10 Mars
au Dimanche 17 Mars
Inscriptions et renseignements :
- *Vartanouche* : 48 71 22 77 jusqu'à 19 h en semaine
- *Marie* : 47 80 71 73 ou 47 84 82 9.
- *Madeleine* : 47 83 70 89 après 19h
- *ou sur place / M.C.A.* - 17, rue Bleue Paris 9e — Métro: Cadet le Samedi après-midi : 15/18h.

Clôture des inscriptions le 29 Février.
— *Places limitées* —

l'Ecole Arménienne
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
organise un
SUPER LOTO
le Dimanche 10 Mars à 15 heures 30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado — Marseille 8e
Tél. : 91. 77. 84. 70
Le gros lot :
Un Week-end en CORSE
pour 2 personnes
Offert par *Prado Voyages — Selectour*
Venez nombreux!
Encouragez le développement culturel
de nos élèves

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Համազգայինի դպրոցը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Պօրիս Մուրատեանէ Կարպիս Գույումճեանի մահուան առթիւ։